

דרכי משה השלם [הארוך]

לרבינו משה איסרלש זיע"א

על

טור חושן המשפט

עם

הגהות דרישה ופרישה

לרבינו יושע ולק כ"ץ (בעל סמ"ע) זיע"א

כרך שני

סימנים קעו—תכו

יוצא לאור בפעם הראשונה על פי כתבי יד
ערוך ומסודר עם הערות והארות, ביאורים ומקורות

על ידי

הרב חיים שלמה רוזנטל

מכון ירושלים . שנת ה'תשמ"ג

ירושלים

ספר זה יצא לאור בסיוע
קרן הזכרון למען התרבות היהודית

כל הזכויות שמורות ל"מכון ירושלים"
ירושלים עיר העתיקה, רח' גלעד 14, ת.ד. 100
נדפס בישראל, דפוס "עקיבא יוסף" ירושלים, טל. 249293
Printed in Israel

כרך זה מוקדש

לע"נ

הרה"ח ר' **יהושע** ב"ר אברהם אהרן **לאסקי** ז"ל

נולד בשנת תרס"ד בקוטנא, פולניה

שייף עייל ושייף נפיק וגריס באורייתא תדירא

נקי כפיים ובר לבב למופת

עסק במסחר הפנינים אך קיים „יקרה היא מפנינים”

נלב"ע י"א מנחם-אב תשל"ט

ומנו"כ בניו-יורק

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ר' אברהם אהרן **לאסקי** ומשפחתו

ניו-יורק

ה ק ד מ ה

בסייעתא דשמיא אנו מברכים היום על המוגמר, — סיום ההוצאה לאור של הספר „דרכי משה השלם [הארוך]“, חושן המשפט* מכתבי יד, לרבן של ישראל רבינו משה איסרלש זיע"א.

בעת עריכת הכרך השני התאמתו הדברים שכתבתי בפרקי המבוא לדרכי משה השלם כרך א, באשר למהות הספר דרכי משה ומגמתו, השתלשלות שלוש מהדורותיו של הדרכי משה „הקצר“ (ברלין, דיהרנפורט, סלאוויטא) ויחסם לכתבי היד השונים של הדרכי משה, הגהות דרישה ופרישה ויחסם אל הספר דרכי משה, וכן הדברים שכתבתי ביחס למפרשי הטור והשו"ע חושן המשפט וכתבי היד של הדרכי משה, — לא מצאתי לנכון להרבות כאן בדוגמאות נוספות מהנוכח, בכרך השני ישנם מספר הערות והארות המאירות את הדברים שמבוא.

* * *

אתיחס שנית לנאמר שם בפרק „דרכנו בעריכת הספר דרכי משה השלם חושן משפט“, שכן מכמה הערות שהערוני דומה שפרק זה לא התברר די צרכו. נוסח הטקסט של הספר הוא נוסח כתב יד א — (אוקספורד בודליאנה 718), הנמוקים לקביעת נוסח כתב יד א לנוסח הטקסט הלא הם כתובים ומבוארים במבוא הנ"ל.

אחרי שנקבע נוסח כתב יד א כנוסח הטקסט, הרי עלינו לקבלו לטוב ולרע, ברור שיש מקום להשוואה עם שאר כתבי היד, כפי שאכן נעשה, אך הדבר נתון לשיקול דעת אם כל שגיאה לשונית כגון מלא וחסר, יש צורך לתקן על ידי השוואה לכתבי יד אחרים, [בתוספת סוגרים מרובעים, ופעמים אף ציון מקום להערה], דבר המקשה על מרוצת ורהיטות הלימוד, או להשאיר הנוסח כפי שהוא בכתב היד, ולסמוך על שיקול דעתו של המעיין שידע לתקן תקונים קלים ופשוטים של כתיב מלא וחסר.

לאחר שיקול דעת והתיעצות עם מומחים לעריכת כתבי יד, החלטתי להשאיר את הנוסח כמו שהוא בכתב היד ולא להתיחס לכתיב מלא וחסר, ולכן פעמים רבות נשארו שגיאות לשוניות הצורמות עין הלומד, כגון: משום, במקום: משם, ערוב, במקום: ערב, ועוד כהנה וכהנה כיוצא בזה, אך כאמור סמכתי על הבחנתו של הלומד בדבר הגלוי לעין כל.

ומכאן לעוד שתי הערות, האחת ביחס לראשי תיבות שבספר, הרבה פעמים נכתבו תיבות מספר בראשי תיבות שלא בצורה הרגילה והמקובלת אצלנו בכתיבה*, וברוב המקומות הערתי על כך בהערות.

* הל"ה — הא לאו הכי. דש"ל — דבר שבא לעולם. דשב"ל — דבר שלא בא לעולם. לכ"כ — לכן כתב. ל"ד — לא דמי. מ"ט — מקח טעות. בד"ד — בעל דברים ידי.

והשנית, בפעמים רבות כתבתי בהערות: „ראה הערה...“ בסימן אחר, והכוונה אינה תמיד לנכתב בגוף ההערה, אלא ההערה משמשת כמראה מקום וכאבן ציון למקום המסוים בסימן הנזכר.

* * *

אזכיר כאן לטוב זכר סבתי הרבנית בריינא דבורה רוזנטל ע"ה, אלמנת סבי הרה"ג המופלג רבי חיים שלמה רוזנטל זצ"ל, שנפטרה בשיבה טובה בירושלים בי"ח אלול התשמ"א, ת.נ.צ.ב.ה.

דודי הרה"ג המופלג רבי יצחק רוזנטל זצ"ל שנלב"ע בי"ח מנ"א התשל"ט, ואשתו מרת מינה ע"ה שנלב"ע בח' אדר א' התשמ"א, ובתם מרת הדסה דרמר ע"ה שנלב"ע בי"ח סיון התשמ"א. ת.נ.צ.ב.ה.

מרת חיה זילברמן ע"ה, אלמנת דודי הרה"ג הח' רבי מרדכי דוב זילברמן זצ"ל מצפת, שנלב"ע בי"א חשון התשמ"ג. ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

התודה והברכה להנהלת „מכון ירושלים“ בראשותו של ידידי רב הפעלים הרב יוסף בוקסבוים שליט"א אשר במסגרת מפעליהם התורניים הגדולים יוצאים לאור ספרי ה„דרכי משה“, ואשר לא חשכו כל מאמץ להוציאם לאור בהידור. כמו כן יבורכו הרב שלום פלדמן הי"ו שהגיה את הספר במסירות וזהירות, ועובדי דפוס „עקיבא יוסף“ על עבודתם היעילה והמסורה.

ואני תפלה כשם שזכיתי להוציא לאור את הספר דרכי משה השלם חלק חושן משפט, כן אזכה לברך על המוגמר להו"ל הספר דרכי משה השלם חלק אבן העזר, בעזרתו יתברך.

ירושלים, כ"ג טבת התשמ"ג.

חיים שלמה רוזנטל

בהר"ר מרדכי אהרן הי"ו

דרכי משה השלם

חלק חושן משפט

מהל' גזילה, וכתב בית יוסף] שכן דעת הר"ן ונ"י פ"ק דב"ב ד' ק"ס ע"א דבדיבור בעלמא מקני אהדדי [אבל * כל א' יכול לחזור בו לעניין מה שירויח אח"כ] אבל לא לענין מה שהרויח כבר, גם אינו נאמן לומר שכבר חזר בו אלא אם יש לו עדים, מיהו * לדברי מוהר"ם א"י לחזור בהן כלל תוך הזמן השותפות שקבלו וכן פסק מהרי"ק שורש כ' (א) ופ"ב ז, ועיין בזה בתשובת הריב"ש סי' תע"ו (ב), וכתבו [בהגהות אשר"י] פ' האומנין * המקבל עסקא מחבירו והתנה עמו

קעו דאין אדם מקנה דשב"ל. וכן הוא [בהגהות אשר"י] פ' [האומנין] * בשם א"ז. יראה כדברי הראב"ד. וכב"י וכן דעת הרשב"א בתשובה סי' אלף [נ"ז] וע"ש * וכב"י בשם בעל העיטור דמשום [דההוא] הנאה דקמהמני אהדדי גמרי ומקני אפי' דבר שב"ל, וכ"כ * המרדכי פ' הגזול בתרא ד' נ"א ע"ב פסק בשם מהר"ם דכל דבר שהשותפין מתנין זה עם זה קיי' באמירה כעלמא בלא שום קנין והאריך שם בזה [וכן * הוא בהגהות מימון פ"ה מהל' שלוחין ופר' י"ד

הגהות דרישה ופרישה

הוא שאם כבר נשתתפו יחד באופן המועיל בקנין הראוי ואחר זמן מה התנו איזה תנאים חדשים יחד ע"ז כתב [שגם] להרמב"ם א"צ קנין לאותן הנאי' והוא ודאי פשוט ואף לפי הבנת הב"י נראה שהדין גם להרמב"ם כן דהרי כתב רבינו כן דכל שהתחילו בעסק השותפות הרי הוא כהגביהו ונגמר השותפות ומשכ"ר ומתשובת הרא"ש יראה כהראב"ד, אף ששם כבר התחילו ואח"כ נשתנו בתנאיה' י"ל דשם היה התנאי אחר שכבר כלה זמן שעבוד הראשון וכ"כ בתשו' הרא"ש בהדיא ואחר סוף הזמן הסכימו' כו' ע"ש. [ראה חידושי הגהות אות ד' שהביא דברים אלו ע"ש ד"מ הארוך, ואמנם בכ"י א אפשר לטעות במקור הדברים, אך משאר כת"י הד"מ, מוכח שהדברים שייכים להגהות דרו"פ]. (ב) ועד"ר ובמחודשי' שכתבתי שיש בזה ד' שיטות והארכתי להביאן וטעמ'

קעו. (א) עיי' דריש' סעיף כ"ג שם הבאתי ל' הרי"ף וטעמו [ושכן] הוא דעת התו' והרא"ש והטור, ועיי' בב"י שכתב ז"ל כתב עוד מהרי"ק בשורש כ דאפי' להרמב"ם שהצריך נתינת מעות לכיס דוקא בתחלת השותפות בעינן קנין, דכיון שחזר בו זה מן השותפות עצמו א"כ לא יוכל [לקנות] חבירו מדין שותף כיון שזה עוקר שותפות בחזרתו, אבל היכא שכבר היו שותפין מקודם מודה הוא שכל תנאיהם קיימים בלא קנין, וכ"ש בהיות התנאים שווים לשניהם דבההיא הנאה דסמכי אהדדי כו' עכ"ל, ואין ג"ל שהרמב"ם יסבור כן עכ"ל ב"י, ונראה שהוא הבין דברי מהרי"ק שס"ל שכל שהתחילו כבר בשותפות אפי' להרמב"ם מהני תנאי בלא קנין ולכן כתב שלא ג"ל כן מדברי הרמב"ם כלומ' שכבר סתם וכתב שאינו מתקיים אלא בקנין כו' משמע אפי' התחילו, ול"נ דדעת מהרי"ק

מהל' שלוחין, ראה הערה 2. ובפרק י"ד מהל' גזילה אינו בהגמ"י והוא שם בהגהות מימון פרק יב אות י. 5 הוספתי מכ"י ב, (וכה"ג בכ"י ק). 6 ובהגהות השו"ע סעיף ג הביא הרמ"א לב' הדיעות, ועיי"ש בש"ך ס"ק ז. 7 בחידושי הגהות אות ד הביא כאן קטע שיחסו לד"מ הארוך, ובכ"י א ושאר כתבי יד הד"מ נראה ברור שאין זם דברי הד"מ אלא הגהות דרו"פ, ראה הגהות דרו"פ באן אות א. ועיין בשו"ת שו"מ מהדורא קמא חלק ב סי' ב במשפט שלום סי' קעו סעיף ב. 8 סי' טז (בסופו), דאה הערה 1, ובכ"י א משובש ותקנתי עפ"י כ"י ב וכ"י ק.

קעו 1 סי' טז (ובכ"י א משובש כאן). ועיין באור ורוע ב"מ פ"ו סי' רסו. 2 ושם הטעם משום דנעשה כשכירו ללקט מציאות, ולא מטעמו של הראב"ד וע"ש, וכן הוא גם בהגמ"י פ"ד משלוחין ושותפין בשם תשובות הגאונים, וע"ע בחידושי רמב"ן ב"ב דף ט ע"א ובנמוקי' שם סי' תרלה (ו ב), ועיין בנתה"מ ס"ק ה, וראה בשו"ת מהריב"ל ח"ב סי' לו מש"כ בדעת הרמב"ם. 3 בכ"י ב: אבל, במקום: וכ"כ, והוא לכאור' מדויק יותר, וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג. ועיין במרדכי פ' הגזול סי' קעו (גב ד), וראה הערה 74. 4 הוספתי מכ"י ב וכ"י ק, וצ"ל פ"ד

ואח"כ אמר ראובן לשמעון יהיו מעותי שאצלך למחצית שכר וכל נתעסק שמעון ונאנפו חייב באונסו⁹ כבתחלה, וע"ל סי' קפ"ב מי שאמ' שיקח סחורה וישתף עמו ואח"כ רוצה לחזור בו ועי' מדינ' אלו לקמן סי' קפ"ג. פי' ר"ח ורב אלפס כו'. כב"י וכ"כ הרמב"ם פ"ד מהל' שותפין, וכתב דהכי נקטינן, וכתבו [בשערים] של הרי"ף¹⁰ הא דהשכר לאמצע דוקא שלא שינו מהשותפו¹¹ אבל אם שינו נוטלין לפי מעותיהן ולמד כן מסוגי' הגמ', וב"י דחה דבריו מאחר שבפסקיו פי' הגמ' בע"א, ול"נ¹² דמ"מ הדין אמת דלא גרע מאם עלה בו רווח לאחר זמן החלוקה שחולקי' לפי מעות כמ"ש הרמ"ה בסמוך מאחר דתחלת השותפות לא היה אדעתא דהכי וכ"ש בשינוי ממה שהתנו כנ"ל, כב"י יז וז"ל כתב בעיטור והיכא שהטילו לכיס שניהם אפילו הטיל א' יותר מחבירו אין לו אלא שכר עמלו ומוזנו כדאמרינן פ' א"נ גבי ר"א מהגרונא ה"ל אריסי כו'. אפי' לטביח' ומכרוהו חי וכו'. כב"י וכ"כ הרמב"ם פ"ד מהל' שלוהין וכן דעת הסמ"ג והר"ן ודלא [כהגהות מימון]¹³ שכתבו דכה"ג דתחלת

כל ריוח שיבא לו בין מעסקא זו בין מעסקא אחרת שקבל מאחרי' שיחלק עמו לאו תנאי הוא עד שיקבל עליו זה אחריות מכל עסקא שיקבל זה מאחרי' עכ"ל, וע"ל סי' רי"ב מי שהקנה לתת לחבירו מחצית מה שיריוח ונשבע ע"ז [אי] יכול לחזור בו, כתב המרדכי פ' השואל¹⁴ ע"ב מצאתי ראובן שמסר לשמעון מנה בשותפות ע"מ שיהא ביניהם למחצית שכר כל ריוח שיבא ליד שמעון אף ממציאה לא קנה ראובן, כיון דלא קני מיניה דאסמכתא בעלמא הוא, ואין לו לראובן רק כנגד מנה שלו דהכא במתנה בעלמא הוא ולכן אי קנה משתעבד ואי לא לא (ג) עכ"ל, ובת"ה סי' כט¹⁵ דדוקא שנתן לו למחצית שכר שאין מתעסק אלא א' מהן, אבל אי שניה' מתעסקי' וכל א' [מהם] יתן לחבירו יכולין להקנות זה לזה, וכן הוא בהגהו' דב"ב יג ד' ר"ב ע"ד דמהני תנאי אפי' בדבר שיש אסמכת' ודשב"ל עכ"ל וע"ש יג, ועיי' בהגהו' מרדכי דכתובות יג ד' תק"ן ע"ד [וסוף ב"ב] דף רס"א ע"ב טופס שטר שותפות על תנאי, כתב המרדכי פ' החובל¹⁶ שמעון היה חייב לראובן בחלואה

הגהות דרישה ופרישה

מיירי בא' שיקבל עיסקא דדמי לפועל וע"ד שיתבאר בדריש' סכ"ג דמ"מ להני תנאי למאי שכבר קנה והריוח ולמה סיים וכתב דאין לו אלא מנה שלו, ונראה דר"ל אם קנה מציאה ע"ז כתב אין לו אלא מנה שלו דעל מציאה אפשר דמודה המרדכי דל"מ

ובמאי פליגי ע"ש. (ג) לכאורה דברים הללו סותרים למ"ש המרדכי בפ' הגזול בתרא הג"ל דכתב שם דמהני תנאי בשותפות אפי' בדבור בעלמא אפי' שלא יחזור להבא ואין לחלק ולומר שאני התם דמיירי משני שותפות שמתעסקי' יחד ומ"ה מהני, וכאן בפ' השואל

שיקנה סחורה ויהיה שותף עמו אם יכול לחזור, וכן מובאים הדברים שם בסוף הסעיף, כפי ששובא אצלנו בסוף הדיבור, ונכפל שם בט"ס, ובכ"י ק הנוסח כמו שהוא לפנינו. סי' ש' (י ד) ובסוף ב"ה הוא בסוף סי' תרסא (צו ד), ובשניהם בשם העיטור. 14 סי' ק (ט ד) והובא לקמן בב"י מחודשים [לח], ובהמשך צ"ל: ובכך נתעסק, במקום: ובכל נתעסק, וכמו שהוא בכ"י ובב"י שם, וכ"ה במרדכי שם, ועיי' בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף א. 15 ראה בשערי שבעות להרי"ף, השער השמיני (יא א), ומה שדחה הב"י דבריו מאחר שבפסקיו פי' הגמ' בע"א, ראה שם בריש שערי שבעות ביחס למחבר שערי שבעות להרי"ף. 16 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו, ועיי"ש בסמ"ע ס"ק יח ובדרישה סעיף ח, וראה בבית סעיף י ובחידושי הגהות (בגליון הטור) אות ה, (והוסיף כנ"י עפ"י כ"י א, ראה במבוא לדרכי משה השלם כרך א, ובכ"י ב חסר כאן) וע"ע בבאר הגולה אות ע. 17 מחודשים [ב], ועיי"ש ובפרק איהו נשך דף סט ע"א. 18 תקנתו עפ"י כ"י ב

9 סי' שפ (פ ד), ועיי' בהגהות דרו"פ כאן אות א, ולכאור' אפשר דלגבי מציאה שהוא מחוץ לעניני השותפות והיו דבר צדדי הוי אסמכתא בעלמא, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג הביא לדברי המרדכי בהגזול ולדברי המרדכי בהשואל ושם: וכל זה בשנים שנשתתפו וכו' אבל מי שנותן לחבירו מחצית שכר וכו', ועיי' בזה בשו"ע ס"ק כז וקצוה"ט ס"ק ו. 10 תשובה זו אינה בת"ה סי' כט, ובכ"י ב: סי' ש"צ, ובד"מ הנדפס: סי' ש"פ (במקום: סי' כט), ואין סי' אלו בת"ה, אמנם מצאתי תשובה זו בבנימין זאב סי' שפ, עיי"ש. ועיי' גם בב"ח שתיריך בכה"ג, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג (ובצינונים להגהות הרמ"א [בד"ח] על שם הג"א פרק האומנין ובדפוס קראקא שס"ו הוא על שם ת"ה). 11 סי' תרסג (צו ד), בשם רבינו משולם ב"ר קלונימוס, וכ"ה בשם רבינו משולם בעיטור אות ש, שיתוף, וע"ע במרדכי ב"ק פ"ו סי' קעו (נב ד). 12 בד"מ הנדפס בגליון הטור אות א, נוספו כאן מספר תיבות בזה"ל: וע"ל סי' קפ"ב האומר לא'

מיד זוכה בו והיו קרן שלו, ומ"מ נראה דאם לא קנה אח"כ הסחורה ביחד בתורת שותפות אלא שזה סייע לבעל החוב ודאי אין לו חלק בריוח הסחורה אלא משלם לו כפי מה שסייע, אבל אם קנו ביחד לצורך שניהן הוי כב' שהטילו לכיסם [דהרי"א גמ כאן יש לכל א' קרן באותן זהובי' שקנו הסחורה] כנ"ל, כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף י"ד ששאלתם מי ששכר חבירו לישא וליתן בשלו, והתנה שכל מציאות יהיה של שוכר והיו בהן שטרות פרועין ונתפשר עם ב"ח מאותן שטרות פרועין מי הוי מה שקיבל כמציאה או לא, והשיב ודאי נראה דמה שקיבל הוי כמציאה דשטר פרוע אין שוה רק דמי נייר²⁴, ולכ"כ הריצב"א המחזיר שטר פרוע לגוי פטור ואפילו גרמא לא הוי ומותר לבתחילה דהוי כמי שמחזר אחר מציאה וכא חבירו ומנעו מליטל, אלא שבנדון זה שנתן לו הגוי לשם בעל השטר אפשר דהוי כמגביה מציאה לחבירו ועדיף מיניה וריוח שיהיה באותו עסק יהיה שלו. לקח כל א' פירו' ונשתתפו כו'. כתב המרדכי פ' מי שהי' נשוי²⁵ ע"ב על גוי שביקש ללוות מראובן ומשמעון ל' זקוקי' ובקש לוי שישתתף עמה' בזה ונתרצו לו ופסקו עם הגוי הריבית וזקפוהו עליו, והלך ראובן וקדם ונתן לגוי ד' זקוקי' והאחרי' לא נתנו לו כלום, ואח"כ אמר הגוי שא"צ מעות יותר, והלך ראובן לשמעון ולוי ואמר להם אם תרצו שיהי' לכם חלק כמה [שהלוויתני] תנו לי כל א' מכם השליש, שמעון נתן לו ולוי לא

קנייה לטביח' הוא ומכרו אותו למביחה יחלוקו לפי מעות, ודעת בעל העיטור דאם לקחוהו תחלה לחרשה אע"ג דחזרו וטבחוהו חולקי' לאמצע, ולענין הלכה כבר נתבאר דנקטינן כדברי הרי"ף והרמב"ם (ד), וכב"י דשור ל"ד אלא כל סחורה שאינה ראויה לחלוק דינו כשור, כתב המרדכי פ' מי שהיה נשוי²⁶ ופ"ק דכ"ב בכור ופשוט שהניח להן אביה' עבד או בהמה טמאה [עובד] לזה יום א' ולזה כ' ימי' ולא אמרינן דהשכר כדין שותפין, דשאני הכא מן השמים הקנו להם. לשלם מביתו ההפסד לא. וכן הוא בתשובת [להרמב"ן] סי' כ"א²⁷, כב"י וז"ל כתב הרשב"א ראובן שאמר לשמעון תעמוד עמי כאן וכל ריוח שיהי' לי בחוב שאגבה מפלוני אתן לך שלישי, וגבו החוב והריוחו ועשו מארבע שבעה וקנו באותן ז' סחורה והריוחו עוד שמונה, מה שהתנה לו שלישי לא היה אלא מה שיריוחו כגביות החוב, ומה שהריוחו אח"כ במשא ומתן הוא בשוה דב' שהטילו לכיס זה ק' וזה ר' חולקים בשוה עכ"ל הר"ש, וכב"י ואינו נ"ל דהא לאו בתורת שותפות נחת עמיה לשאר רווחים חוץ מגביית החוב, ול"ד לב' שהטילו לכיס דהכא לא הי"ל שום דבר בקרן, לכ"נ שיתן לו משאר ריוח כפועל בטל, או כמו שהוא מנהג לתת למי שמסייע לחבירו בסחורות ואינו משום קרן עכ"ל, ואני²⁸ תמה בזה על ב"י כי למה לא שם זה חלק בקרן [הסחורה] ביחד בתורת שותפות אלא זה], שהרי שלישי הריוח מהחוב

הגהות דרישה ופרישה

בנדפס, ושם בט"ס]. (ד) גם בזה עד"ר שם כתבתי שיש בדינ' אלו חמשה חלוקי דעות עפ"י

תנאי כיון דלא שכיחי לגמרי ודומה למ"ש הג"א פ' האומני' אפי' קנין לא מהני גבי מציאה ע"ש. [אות ב

כאן כמו בכ"י א, וכה"ג בכ"י ק. 24 הוספתי מכ"י ב וכה"ג בנדפס, ושם בסיום דברי הר"מ כאן : עכ"ל, ובד"ח של הר"מ תקנו : עכ"פ, במקום : עכ"ל, ושניהם שיבוש, וצ"ל כמו שהוא לפנינו (כנ"ל). 25 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף יב ובנתה"מ ס"ק כט, ושם בהגהות הרמ"א פסק דהוי כמציאה, ובתשובת הרשב"א מסתפק בזה דאפשר דהוי כמגביה מציאה, ואולי פסק הרמ"א כאן דהוי כמציאה משום דלכאור' אם ידע דהם פרועים הרי לא התכוין לזכות בהם עבור הבעלים ול"ש בזה המגביה וכו'. 26 סי' רלו (ו ג), וכב"י הביאו במחודשים [לט] עיי"ש בשו"ע סעיף מא, ועיי"ש בנתה"מ ס"ק נה, וראה הגהות

וכב"י א בשיבוש, וראה אריכות דברים בביאור דברי הפוסקים בסוגיה זו בב"י סעיף ה, ועיין בשו"ע סעיף ה. 19 סי' רלו (ו ג) [ומש"כ בסמוך ופ"ק דבתרא, הוא לשון המרדכי כתובות שם, הן בדברי הגמ' פ"ק דב"ב], וע"ע בתוס' ב"ב דף יג ע"א ד"ה בכור מש"כ בשם ר"י, ובתוס' כתובות דף צג ע"ב ד"ה הותירו (ושם : דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו וכו'). 20 צ"ל : סי' כ, והוא בתשובות הרשב"א המיוחסות לרמב"ן. 22 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז, וראה קצוה"ת ס"ק ד ונתה"מ ס"ק יג (וראה גם בב"ח סעיף י). 23 הוספתי מכ"י ב, ובד"מ הנדפס בגליון הטור הנוסח

נתן לו, ובתוך כך נפטר לוי ואין ראובן רוצה לתת מחלק הרוח ליתמי לוי לפי שלא נתן לו חלקו, ופסק מוהר"ם דיורשי לוי זכו בשליש הרווח ולא הפסידו כלום משום שלוי אביהם דחה לראובן קצת ימים הואיל ולא מחל על השיתוף שלהם ולכתחילה חלוקה ראובן לגוי בתורת כולם, אבל אי לוי אמר בחייו כשתבעו ראובן שאינו רוצה ליתן חלקו הרי שינה בדבר שותפות ואין לו חלק בריוח וע"ש, ועיי' בתשובת מהרי"ק שורש צ"ז מדיני שותפין שהתנו כשיצטרך השותף למעות יתן לו כל א' חלקו ובהגיע שהוצרך למעות א' לא נתן חלקו ²⁷, ושם מדין שטר שותפות כיצד משמע ל' השטר. שומרי שכר זה לזה כו'. בהנה' אלפסי ט' חזקת ²⁸ ד' רמ"ט ע"ב הא דנעשין ש"ש זה לזה חיינו דחתנו מתחילה לכך אבל אם היה א' מהן שומר השותפות מנדבת לבו ולא התנה עם חבריו שישמור למחר אז אין נעשה ש"ש דאדרבה הוא עשה טובת חנם עכ"ל. דשמירה בבעלים הוא. וכתב המרדכי פ' חזקת ²⁹ ד' רמ"ט ע"ג דהר"ם סובר אפילו בפשיעה פטור וי"ה עכ"ל, וע"ל בדין שומרי' מדין פשיעה בבעלים ועיי' במהרי"ק שורש קנ"ה, כתב עוד מהרי"ק שורש קי"ד ³⁰ על ב' נשים שנשתתפו בקנין מטוה ביחד ולקחו באמנה מגוי' אחת והרוויחו וחלקו הטוי' ³¹ ואחת מהן שמה המעות בכיסה לפרוע לגויה ונחתכה הרצועה שתלוי בו הכיס, נראה דאם לא נשאר להם עוד שותפות ביחד אלא חלקו הכל מלבד המעות של הגויה אין השנית מחוייבת להחזיר חלקה מן הרווח, [ואין חייבת] בהפסד הכיס כיון שחלקו טרם שהגיע

חסרון בקרן, אבל אם עדיין נשאר איזה דבר מן השותפות ביד השני' שגם היא היתה שומרת השותפות הו"ל שמירה כבעלים ובעלת הכיס א"צ לשלם והפסד על שניהם עכ"ל, כתב מהרא"י בפסקיו סי' קכ"ה [על] ראובן ושמעון שהיה להם חוב אצל גוי ועלה עליו רבית ונזקק עם הקרן ונתן ראובן לשמעון י' זהוב' על החוב ואח"כ צוה המלך שלא ליתן שום ריבית, ופסק דאם א"ל כשנתן לו על עיקר הקרן אני נותן לך הפסד שמעון הכל אבל אם לא א"ל שנותן על הקרן איכא למימר הואיל ונזקק הריבית ה"ל בקרן ויכול שמעון למימר מה שקיבלתי על ריבית הנזקק קיבלתי ועדיין הקרן קיימת עכ"ל ע"ש ³², פסק בתשובות ³³ מהרי"ו סי' ק' בא' שקיבל מעות מן הגוי ומעה וקיבל פחות ממה שה"ל לקבל חייב לשלם לחבירו אבל אם אמר לעצמי אני מציל לא הוה שלוחו של חבירו ופטור וע"ש, כב"י וז"ל כתב הרי"ף בשעריו ³⁴ וכן אם אירע המאורע בעסק אחר שנתעסק בממון חוץ מאותו עסק שהתנה זה עם זה חייב לשלם, וכתב [עוד] ואעפ"י שמשלמין השותפי' גשבעין שאין ברשותן, וכ"כ בתשובה כלל פ"ח [ועוד] ³⁵ כתב שם סוף כלל פ"א] על ראובן ושמעון שהיו שותפי' ומכנים' כא"ל ³⁶ בתיבת שותפות של שניהם וראובן היה לו המפתח ואח"כ קנו חפץ וא"ל שמעון לראובן תנהו לכיסך עד שתוליכנו לתיבה ונאכד מן הכיס ראובן פטור וע"ש. ואם מתחילה נתעסק בו כל א' לבדו כו'. כתב המרדכי פ' ח"ה ³⁷ דף רמ"ט ע"ג כשם מוהר"ם דאפי' קנו שותפות בסתם ולקח א' מהם ושמר בסתם וחבירו

[ג], וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה ועיי"ש בנתה"מ ס"ק יח. (וראה כנה"ג הגהות הב"י אות צא). ³¹ כב"י ב : הריוח, במקום : הטוי', וכה"ג בב"י שם. ³² ועיי' בזה בסמ"ע ס"ק סה ונתה"מ ס"ק מד. ³³ כב"י ב ובד"מ הנדפס בט"ס כאן, ועיי' בזה בסמ"ע ס"ק סח ובנתה"מ ס"ק מה. ³⁴ בשער השמיני (יא א) הביאו הב"י מחודשים [ד] [ה], ועיי' בשו"ת מהרשד"ם חור"מ סי' קסו. ³⁵ הוספתי מכ"י ב (וצ"ל : סוף כלל פט), ועיי' בב"י מחודשים [ד], ובכ"י ק הנוסח כמו בכ"י א. ³⁶ = כל אשר להם (כ"י ב), ובסמוך בכ"י ב וכ"י ק : שבניהם, במקום : של שניהם. ³⁷ סי' תקלח (פח ד), וראה הערה ²⁸, ועיי' בהגה בגליון המרדכי דצ"ל : ר' משה, עיי"ש, ועיי' בזה

הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ז. ²⁷ וראה ב"י מחודשים [נה] בזה. ²⁸ ראה בשלטי הגיבורים בגליון המרדכי פרק חזקת הבתים סי' תקלח (פח ד), אות ד, בשם תוס' שטה, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ח הוסיף : ולא הוי רק כשומר חנם, וכ"מ לכאורה מפירוש רשב"ם ב"ב דף מג ע"ב ד"ה אמר רב פפא, דס"ד אמינא דשומר חנם הוא וכו', ומשמע אפי' בלא שהתנה אלא כשהתנדב לשמור ועיי"ש, ועיי' בש"ך ס"ק טז אריכות דברים בדברי הרמ"א ועיי"ש בזה בנתה"מ ס"ק טו ופ"ת אות י, וראה הערה ²⁹. ²⁹ סי' תקלח (פח ד), ועיי' במרדכי ב"מ פרק המפקיד סי' רפב (עו א) ובחידושי אנשי שם שם, ועיי' בזה לקמן סי' רצא. ³⁰ צ"ל : שורש קד, והביאו גם בב"י מחודשים

שתק ונגנב או אכד אפ"ה חייב השומר, שזה יאמר אתה ש"ש שלי שלמחר הייתי רוצה לשמור ג"כ, ולא נראה דמאחר שלא אמר לו בפירוש אינו נעשה ש"ש דיכול השומר לאמר אילו הייתי יודע שאצטרך לשלם לא שמרתיו עכ"ל, וכן מתבאר מן הגה' אלפסי שכתבתי בסמוך. **האחים השותפים וכו'.** כב"י וכתב הרא"ש פ"ק דב"ק דמירי באחי' שותפין אחרי מות אביהן שלא חלקו נכסי אביהן, וכ"כ הרי"ף וכן [נראה] דעת הרמב"ם פ"י מהל' נחלות עכ"ל, וכתב המ"מ שם האחים שהניח להן אביהן נכסים ולא מהן יש לו בנים, ועמדו בניו של זה והשביחו הנכסים והביאום לידי ריבוי לא יאמר זה תנו לי מה שהשביחו בני וכן לא יאמרו הם תנו לנו מה שאכלו בניך אלא מה שאכלו אכלו ומה שהשביחו השביחו לאמצע עכ"ל, כתב נ"י פ' מי שמת * ד' רב"ו ע"א דפתם אחים שותפין הם עד ג' דורות, וכן הוא שם בהגה' מרדכי ד' רפ"א ע"ד, עוד כתב שם נ"י בשם הריטב"א דאם יש לכל א' מהאחין אומנות מה שיריחו לאמצע, אבל אם יש לא' אומנות ולאחרים אין להם חזי שלו לבד דומי' דמציאה עכ"ל. שדרכו למכור תמיד בהקפה. וכתב ב"י בשם בעל העיטור ואם אתרו ביה אע"ג דעבד בממונא דחבריה כנסירותא ידידה חייב, והכין שדרו ממתיבתא עכ"ל *³⁸, וכתב הרא"ש בתשובות כלל פ"ט על ב' שותפין שיש להם חוב א' ביחד והגיע זמן גבייתו ואמר לחבירו ששטר שותפות בידו אל תזקוף חוב זה לזמן אחר ועבר על דבריו וזקפו, שמין מה הי' החוב שזה בשעה שזקפו [ובזה חייב] לשלם לחבירו, כתב המרדכי ס"פ אלמנה ניוזנית *³⁹ בשני שותפי' מה שיעשה הא' בחלקו יעשה ג"כ בחלק חבירו ובלבד שלא יהא פושע בדבר וריב"א וראב"י מוסיף ובלבד שיהא זמן הסחורה למכור כדאמרינן ס"פ כל הגט בג' פרקים מוכרין היין

מאי נ"מ לשותפין עכ"ל, וכתב ע"ש * אם הלוח לאלם מעות חבירו או משותפות ולא נפדה המשכון קנו המשכון כפי מעותיהן עכ"ל, כב"י בשם רי"ו שכתב בשם הגאונים' שאם יש קצת בני אדם מוכרין בהקפה וקצת לא, אין לו למכור על הספק בהקפה אלא מה שדרכו תמיד למכור בהקפה, ועיי' בהגה' מרדכי [דכתובות] * ד' תק"ן ע"ב מרינים אלו. ואם שינה מכל אלן הדברים וכו'. כתב מהרי"ק שורש ט"ו שכל המשנה לעשות דבר בשותפות דמסתמא חבירו מקפיד עליו כל ההפסד שאפשר לתלות שבא מחמת השינוי עליו לפרוע, ואם א"א לברר כמה הפסד הגיע לו מזה ידונו הדיינים כדיניהם כפי אומד דעתם עכ"ל, כתב הרא"ש בתשובה * כלל פ"ט סי' א' ראובן ושמעון שיש להם חוב אצל שר ששמעון דר תחתיו ושמעון עשה החוב וראובן טוען על שמעון שיתבע החוב מן השר, ושמעון משיב כי הוא דר תחתיו ואינו רוצה להקניטו הדין עם שמעון, עוד טוען ראובן כי השר פומר שמעון ממסים מכח חוב זה בזה הדין עם ראובן, ואם אמת הוא שמין כמה הי' צריך לתת מס ומשלם לראובן חלקו כפי מה שנתנה [מחובו] וע"ש, ועיי' בתשובות מיימוני' בספר קנין סי' י' אם טוען המתעסק שנאכד ממון העיסקא כגניבה ואבידה או ששינה בדבר העסקא וע"ש, וכתב המרדכי פ' ח"ה * ד' רמ"ט ע"ג על ראובן שמוען ששותפו שמעון בחובו אצל גוי מחל לגוי מקצת החוב כדי שיעזרו הגוי לחובות שיש לו בלא ראובן, ושמעון משיב כי מה שמחל לגוי עשה לטובת החוב שיש לו עם ראובן, ישבע שמעון שמחל רק בשביל חוב זה ואז ראובן צריך לתת חלקו לשמעון על כל מה שהוציא על זה דכל שותף כיורד ברשות דמי, כתב המרדכי פ' הגזול בתרא *⁴⁰ בשם מוהר"ם על ראובן ושמעון שהי' להם חוב ביחד וראובן קיבל הערב על החוב

ועיי' ש' בתוד"ה לשותפין, וראה כנה"ג הגהות הב"י אות צה.
41 במרדכי סי' רסא (ז ד). 42 סי' שב (י ד), ועיי' כביאור דברי רי"ו בסמ"ע ס"ק לג ובנתה"מ ס"ק כא.
43 הביאו בב"י מחודשים [מו], וכ"ס המחבר בסעיף מז והרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יא ועיי' בנתה"מ ס"ק כו.
44 סי' תקלט (פח ד), הובא בב"י מחודשים [מ]. 45 סי'

בש"ך ס"ק טו. 38 סי' תתצג (סו ב), ובהגהות מרדכי שם הוא בסי' תרסב (צו ד). 39 ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף י ובנתה"מ שם ס"ק כב. 40 סי' רס (ז ד), בשם רשב"ם (הובא בב"י מחודשים [ט]), וראה בשו"ת מהר"א ששון סי' קצ אם הרשב"ם פליג על פירש"י בפרק כל הגט דף לא ע"ב בפירושו ללמאי הלכתא לשותפי,

וחלק הריוח עם חבריו ואח"כ בא עליו עלילה
מכח הגניבה צריך ליתן חלקו בהפסד הואיל ונטל
בריוח צריך לקבל הפסד ג"כ⁵⁰, וכתב שם
שהסכים עמו גדול א', וכ"ג דבריו דאע"ג דשותף
ששינה הריוח לאמצע והפחת לו, היינו הפסד
שאירע קודם שנתרצה חבריו למה שעשה אבל
אם לקח בריוח כבר נתרצה [למה שעשה] וא"צ
קנין [במו שנתבאר לעיל]⁵¹ מדברי הרמב"ם,
לכך⁵² יסייע גם להפסד הזה כנ"ל, וכתב הרא"ש
בתשובה כלל ע"ט ס"ז בשותפים שהרוויחו וחלקו
ואח"כ העליל השר על א' והוצרך להחזיר מה
שהרוויחו ופסק דחבירו פטורין הואיל והשר
עבד שלא כדיון וע"ש, ונראה דל"ד להא דלעיל
[בשהעליל עליו] שקנה גניבה, שזהו כדיון לפי
דיניהם שלא הי"ל לקנות [גניבות] ולכן חבריו
מפייעו⁵³, וע"ל ס"ם קע"ו⁵⁴ כתבתי תשו'
הרשב"א דמשמע דאפילו בגניבה א"צ לסייעו
בהפסד ועיין⁵⁵ בס"ם קס"ב מדיון זה ולקמן סי'
תכ"א עוד מדיון זה וע"ל, כתב המרדכי פ'
החובל⁵⁶ ע"ג תשובת מוהר"ם שהלך א' ופטר
ומחל לבע"ח של חבריו ואומר שהחזירו צוה לו
לעשות כן, וחבירו כופר, אם יש להם עדים
שתחוב של חבריו ושהוא פטור לאו כל כמיניה⁵⁷
שהוא צוה לו לפטרו [ואם⁵⁸ לאו נאמן במינו
שהיה יכול לומר לאשר⁵⁹ פרעתי או לא היה

ותפסו השר והוצרך ראובן לפטור הערב, ושמעון
הזמינו לדיון ע"ז ישבע ראובן שלא נתפס אלא
בשביל חוב זה ושנאנס לפטרו ואז פטור, וכן
הוא בהגהו' פ"ה חובל ומזיק. יהיה הריוח
לאמצע. ומבואר בדברי הרא"ש⁶⁰ דהיינו שנתנו
לו מתחילה למחצית שכר, אבל אי נתנו לו
בתחילה בתורת שכל הריוח יהיה למשלח גם
כששינה כל הריוח למשלח והפסד לשליח וע"ל
סי' קפ"ג. עם א' בממון השותפות כו'. וכתב
הרמב"ם פ"ה מחל' שותפין אבל אם נשתתף
עם אחד בממון עצמו כל רווח והפסד שלו, וכתב
עוד המשתתף עם חבריו בסתם לא יתעסק
במלאכה אחרת⁶¹, וככ"י ולא כתב רבינו דין
זה, ואפשר (ה) שסובר שדין זה לא נאמר כגמר'
אלא למושיב חבריו בחנות למחצ' שכר וכדנתיא
פ' א"נ עכ"ל. הכל הוא לפי תנאים. וכן הוא
בהגהות מרדכי דכ"ק⁶² דף כ"ז ע"א תשובת
מוהר"ם וע"ש בהגה' מרדכי ר"פ ח"ה⁶³ ד' רס"א
ע"ד ירושלמי דכ"ב אחין שיצא מהן א' ללסמיות
או לגנוב בלא דעת חבריו חולקין, מכאן יש
לפסוק על ב' אנשים שיצאו לשוק וראה א' ארנקי
מונח בבית גוי וגנבו שיש לו לחלק עם חבריו
וע"ש דמשמע די"ח, ובהגהות מיימוני פ"ה דהל'
שלוחין דחולקין כמה שגנב או גזל, וכתב בתשובת
בנימין זאב ס' ש"צ על שותף א' שקנה גניבה

הגהות דרישה ופרישה

בחנות וכן הוכחתי מדברי הרמב"ם מיניה וביה, ומ"ש
כאן דלא יתעסק במלאכה ר"ל לא יתעסק לצורך
השותפות בסחורה אחרת ממה שנהגו בני העיר. [אות

פרוש לסוגיא דגמרא ויש בו ג"מ לדינא וע"ש. [אות
ט בגדפס]. (ה) עד"ר שם כתבתי דנראה דגם
הרמב"ם ס"ל דלא נאמר דין זה אלא למושיב חבריו

54 עיי"ש הערה 19. 55 בכ"י ק הנוסח כאן: ועיין
בס"י קפ"ב בדיון שותף שעוסק בדבריו אסורי' אם צריך
לחלו' עם חבריו ולקמן סי' זה נתבאר עוד מדיון זה וע"ל
וכו', במקום: ועיי' בס"ם קס"ב מדיון זה ולקמן סי' תכ"א
עוד מדיון זה וע"ל וכו'. 56 סי' צו (מט ד), ועיין
תשובות מהר"ם מרוטנבורג דפוס קרימונה סי' יג, וראה
גם בתשובות מיימוני ס"ס נזיקין יב, ועיין בדיון זה באריכות
בש"ך ס"ק כה ובט"ז בגליון השו"ע וראה גם בנתח"מ
ס"ק כז ופ"ת אות טו, וע"ע בבית שמואל אבן העזר סי'
צח ס"ק ו ובהפלאה קונטרס אחרון להל' כתובות סי' צח
ס"ק ה. 57 צ"ל: לאו כל כמיניה לומר, וכמו שהוא
במרדכי שם. 58 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק ובד"מ
הנדפס. 59 בכ"י ק: לא פטרתי, במקום: לאשר פרעתי,
וכ"ה בד"מ הנדפס.

קסו (גב ב), ועיין בשו"ע סעיף מב ובנתח"מ שם. 46 כן
מפורש בדברי הרא"ש ב"ק פ"ט סי' יח, ועיין בב"י שהביא
לדברי הרא"ש וראה מש"כ הב"י בבדק הבית, ועיין בשו"ע
סעיף יא. 47 וראה בשו"ע סעיף י וסעיף יא וע"ע בסמ"ע
ס"ק לב, ש"ך ס"ק כב ונתח"מ ס"ק כ. 48 סי' ריד
(גה א). 49 סי' תס (צו ג), ובהמשך מביא שם דברי
בעל העיטור (וכנ' שהעיטור הוא החולק, ראה ש"ך ס"ק
כז), וראה ב"י מחודשים [לה], ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע
סעיף יב ובש"ך ס"ק כז, וע"ע בפ"ת אות יז. 50 וכ"פ
הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יב. 51 בטור סעיף טז,
מדברי הרמב"ם פרק ה מחל' שלוחין ושותפין ה"א.
52 בכ"י ב הנוסח כאן: ולכן אם יגיע הפסד מזה צריכין
לסייעו בהפסד מאחר שנתרצו לדבר כנ"ל, וכה"ג הנוסח
בד"מ הנדפס בגליון הטור. 53 וראה סמ"ע ס"ק מא.

החוב שלך, ואם אמת שצויה לו לפטור] פטור, אע"ג דלא א"ל חבירו ע"מ לפטור וע"ש. הלכך מה שטוען [איני יודע] וכו'. תשובה [זו] איתא בכלל פ"ט ס"י וכתב שם דרואין בשט"ח אם נתן לו בתורת עיסקא או לא [ראם] אין מפורש בו עיסקא אין ראובן יכול ליטול כלום מהריוח כי ריבית הוא עכ"ל, כתב המרדכי פ' מי שהיו נשוי⁶⁰ ע"ד על ראובן ושמעון שהללו על פוס ואח"כ בא שמעון ברשות ראובן ושיתף לו עמחן והשכיר⁶¹ לו את ביתו להשים הסוס בתוכו ליתן מספא להסוס ומת הסוס, וראובן אומר לא שתפתי עם לוי ואין לו עלי כלום, לא כל כמיניה דראובן, אלא שמעון שליחותי קא עביר הואיל והיה במתא, בתשובת הרא"ש כלל ק"ו ס"ו ראובן ושמעון שקבלו עליהם בתורת עסקא למחצית שפר חובות שהיה לשמעון על גוי' ועכשיו החובות מופסדים, וראובן הורה שקבלן רק שטוען ראובן שנתן לשמעון חלקו מה שקיבל מן החובות, אע"ג דאין להאמינו בזה וחייב לשלם לשמעון, מ"מ א"צ לשלם לו רק כפי מה שהיו שוי' בשעה שקבלו עליהם העסקא⁶² ע"ש ובהג"מ פ"ט מהל' מכירה⁶³ בשם מוהר"ם והביאו מהרי"ו סי' ל"ט בתשובותיו על ראובן ושמעון שהיו להם חוב ביחד בשותפות אצל הגוי, והגוי טוען שראובן ח"ל, וראובן טוען שאינו אמת ואינו רוצה⁶⁴ לישבע לו והגוי אינו רוצה לקבל שבועתו, ופסק הפסד על שניהם בשוה דסתם גוים אונסים הם, ודאי טוען על ראובן שלא כדיוק, ואפילו א"צ לישבע עכ"ל וע"ש, ול"נ אפילו בישראל כה"ג אינו חייב ראובן אלא שבועה שאינו ח"ל כלום

והלזה ישבע שח"ל ואינו משלם והשותפים מפסידים⁶⁵, בתשובת הרא"ש כלל ס"ד [סי'] ג' ראובן תבע לשמעון שיתן לו חלקו בחכירות שקבלו מהקהל בעבור שהוא ערב בעד שמעון והוא משיב אמת יש לך חלק בחכירות, אבל אצרנו י'⁶⁶ לתועלת החכירות ושם הפסדנו, ופסק הואיל והודה שיש לו חלק בחכירות צריך ליתן לו חלקו ומה שעסק [ביין] בלא רצונו אין ראובן חייב כי עסק אחר הוא, ודוקא שקיבל לו בקנין ליתן לו בעבור שערב אבל בלא זה א"צ ליתן לו דהוי כטול דינר והעביריני שאין מתנין שכר על ערבות וע"ש⁶⁷. להוליד סחורה כו'. ובמרדכי פ' הבית והעלי⁶⁸ וכן יש לפסוק בשותפות⁶⁹ שיש להם שט"ח א' ביחד ורצה א' שהשט"ח בידו להתרחק ממקומו ולהוליד השט"ח עמו, חבירו יכול לעכב עליו מפני חלקו שאינו רוצה להרחיק שט"ח ממקום קרוב שהוחזק בו עתה עכ"ל. ואם מכר בלא דעת חבירו כו'. וכב"י בשם רי"ו שאם מכר בלא רשות באותו זמן שאין ראוי למכור אותה סחורה ונתייקרה חייב לשלם דהו"ל פשיעה וכ"כ העיטור, וכן משמע מפרש"י ז"ל⁷⁰. ואינו יכול לחלק עד שהגיע הזמן כו'. וכ"כ הג"מ פ"ה מהלכות שלוחין⁷¹, אבל ג"י פ' המקבל⁷² ד' קכ"ו ע"א [כתב] דכל א' מהן יכול לחזור אפי' תוך הזמן שקבעו, וכ"כ התו' והרא"ש והמרדכי שם⁷³ הנותן עסק' למחצית שכר המקבל יכול לחזור מתי שירצה דפויע חוזר בחצי יום אבל הנותן א"י לחזור, וכב"י דלדעת אלו הפוסקים ה"ה ב' שותפין יכולים לחזור מתי שירצו אפילו תוך זמן שקבעו,

מחודשים [מא], ועיין בזה בשו"ע סעיף מג וסעיף יג. 69 בכ"י ב': בשותפים, וכצ"ל. 70 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יד ועיי"ש בקצוה"ח ס"ק ז. 71 אות ג, ועיי"ש מה שכתב בשם התוס', ואינו בתוס' שלנו (ב"י מחודשים [ט]), ועיין בהגהות מרדכי ב"מ פ"ב סי' תכז (פג ד). שם מובאים הדברים הנ"ל. 72 סי' תקנא (סג א), ועיי"ש בשלטי הגיבורים אות א' אריכות דברים בדין זה, ועיין בבאור דברי הנ"ל במחנה אפרים הל' שותפים סי' ב ובחזו"א ב"ק סי' כא אות כו ואות כז. 73 סי' שצא (פא ב), ועיין בכנה"ג הגהות הב"י אות קגא אריכות דברים בשם מהרש"ך בדעת התוס' והרא"ש (וגם בדעת המרדכי צ"ל כדבריו וע"ש ודו"ק), וע"ע בנתיב

60 סימן רמ (ו ד). 61 בכתב יד ב ובגדפס חסר כאן כמה תיבות, ובמרדכי שם הנוסח כמו שהוא לפנינו. 62 ועיין בסמ"ע ס"ק גא. 63 אות ד, הובא בב"י מחודשים [לן], (וראה בזה בחידושי הגהות אות יו, וכאן הד"מ העיר בהמשך: ול"נ וכו'). 64 צ"ל: ורוצה, וכמו שהוא בכ"י ב ובגדפס. 65 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף לו ועיין בש"ך מה שהאריך להקשות על דברי הרמ"א בשו"ע ובד"מ כאן, וע"ע בנתיב"מ שם בזה. 66 = י"ן, כ"ה בשו"ת הרא"ש שם. 67 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' קכט סעיף כב עיי"ש, וע"ע שם בקצוה"ח ס"ק ט, (וראה גם בסמ"ע כאן ס"ק פ"ב). 68 סי' תיג (פב ב), הביאו הב"י

משבועה דאז אף ראובן א"י להשביע עכ"ל.
לא ה"י שותפו בעיר וכו'. וכב"י בשם הריטב"א
דאם השותף קטן או אשה⁸⁰ מסתברא דכמאן
דליתא בעיר דמיו, ובעל בנכסי אשתו שא"צ
הרשאה ואפילו בעל כרחא יכול לתבוע הכל
[עכ"ל]. כתב המרדכי פ' מי שהי' נשוי⁸¹ דכל
זה לא מיירי אלא כשהשותפין תובעין לא' ולכן
אמרינן אם הי' בעיר הי"ל למייתי ומדלא אתי
שליחותו קא עביר, אבל נתבעין אפילו אית'
בעיר לא אמרינן שליחות' קא עביר מדלא אתא,
דדיון שיבא כששלחו אחריו, וכן פסק ריב"א,
וע"ל⁸² בדברי הרמ"ה שכתב הטור בדין זה (ו)
וכתב ע"ש במרדכי בשם מוהר"ם דה"ה לענין
מסים ושאר צרכי קהל אם תבע אחד מהן לא',
כל הקהל שהן בעיר יודעין באותה תביעה הן
וא"י לחזור ולטעון עליו עכ"ל. אבל נתחייב
מתוך טענותיו וכו'. וכב"י שכתב העיטור ואם
שנים שותפים שהם אחראין וערבאין זה לזה
והודה א' מהן מתחייב בכל, ואין מקבלין עדותו
על חבירו⁸³, וכן מי שהודה לא' מן השותפין או
פרע לא' מהן כאילו הודה ופרע לשותפו, וכ"כ
המרדכי בהגה' פי"א דכתובות⁸⁴, וכתב ע"ש
בהגהות מרדכי⁸⁵ ד' תק"ן ע"ג ב' או ג' אחין
שיש להם דין עם א' אין היחיד יכול לומר
יבא אחד מכם ויטעון בשביל כולכם כי טורה
עלי עם כולכם והביא רא' לדבריו, וכתב עוד⁸⁶
תרי שותפי דמית חד ולא אישתבע אי נמי חד

וע"ל [ריש פ' סי'] זה כתבתי בשם המרדכי דל"מ
הדרי ביה, וכ"כ המרדכי פ' מי שהיה נשוי⁸⁷,
וא"כ ע"כ צריכין לחלק דרוקא המקבל עסקא
יכול לחזור דהוי כפועל אבל ב' שותפי' כל א'
נותן לחבירו הוי כנותן עסקא דלא מצי הדר
ביה ודבריו הרמב"ם, וכן מוכח מדברי הטור
דהרי כאן כתב דברי הרמב"ם לעניין ב' שותפים
בלא מחלוקת, ולקמן בס' זה כתב שהוא דמקבל
עסקא דיכול לחזור ג"כ בלא מחלוקת, וא"כ לפי
דברי ב"י היה דברי הטור סותרין וא"ו אלא
ע"כ צריכין אנו לחלק בין עסקא לשותפות
כנ"ל⁸⁸, וע"ל בס' זה כתב רבינו בעל הטור
מחלוקת בזה, וכתב המרדכי פ' מי שהיה נשוי⁸⁹
דאם שינה שותף התנאי יכול לפלגו קודם חומן
ואם שינה משלם מה ששינה. אם אינן אחראין
וערבאין כו'. ע"ל ס' ע"ז אימת אין אחראין
א' בעד חבירו. [ישומו⁹⁰ ב"ד השטר' כו'. עיין
לעיל סוף סימן ס"ו מדין זו]. דשבועה לא' שבועה
למאה. כב"י⁹¹ היכא דראובן ושמעון נשתתפו
ונטל א' מהממון ונשתתף עם לוי, הרי חבירו
משביע ללוי ולא י"ל לאו בד"ד את משום דהו"ל
כשלוחו, וכ"ש אם נתן ראובן לשמעון בתורת
עסקא ונתן שמעון ללוי דראובן משביע ללוי
שבועת השותפות ואם שמעון השביע ללוי קיי"ל
שבועה לא' שבועה לק', אבל בלא"ה משביעו
אפילו כפטר ראובן את שמעון משבועה יכול
להשביע את לוי, אם לא ששמעון פטר את לוי

הגהות דרישה ופרישה

טו בנדפס]. (ו) ושם נתבאר דהאי דינא הוא דוקא במטלטלין או שאר ממון דמחוסר גוביינא, [אבל]

וע"כ כדברי נה"מ ס"ק לג דאין מחלוקת בין המרדכי
לרמב"ם עיי"ש. 78 הוספתי מכ"י ב. 79 מחודשים
[כד], בשם בעל העיטור. 80 וראה הגהות הרמ"א
בשו"ע סעיף כה ובש"ך ס"ק מב וקצוה"ח ס"ק ט ועיין
בזה גם לעיל ס' קכב בש"ך ס"ק לד, קצוה"ח ס"ק ה ופ"ת
אות א. 81 ס' רלט (ו ד), ועיי"ש גם בס' רמב,
וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף כה, ועיין בב"י לעיל
ס' קכב מחודשים [ו]. 82 סעיף לא בטור, ועיי"ש
בב"ח וראה סמ"ע ס"ק גט. 83 ועיין בשו"ע ס' לו
סעיף ד וס' עז סעיף ה וראה ב"י כאן מחודשים [כה], [כו].
84 צ"ל: פ"י דכתובות, ס' שא (י ד). 85 ס' רצט
(י ג), וראה ב"י מחודשים [כו]. 86 בהגהות מרדכי
שם ס' שב (י ד), ושם במרדכי הנוסח בהמשך: חשיד

ס"ק לג. 74 בכ"י א בשיבוש (ס"ס זה) ותקנתו
עפ"י כ"י ב, וראה לעיל הערה 2. 75 ס' רלת (ו ד),
בשם מהר"ם, וראה בהגהות מרדכי ב"מ פ"ב ס' תכו
(פג ד). 76 והב"י חזר בו בבדק הבית סעיף כה,
וראה פסק המחבר בשו"ע סעיף טו וסעיף כג ועיין בש"ך
ס"ק מא (ושם: קמ"ל דהב"י בש"ע חזר בו), ועיין בזה
בב"ח ופרישה סעיף כג. 77 שם, ראה הערה 75, ועיין
בזה בב"י סעיף לג (ושם: והיכא דשינה התנאי צ"ע אם
טובר הרמב"ם שישלוקו, ויותר ג"ל שלא ישלוקו ויפרע
ההפסד שנמשך מביטול התנאי זה), ובהגהות השו"ע סעיף
טו פסק הרמ"א דאינן יכולין לחלוק אלא משלם מה שהפסיד
(ב"י לדעת הרמב"ם) ודלא כיש חולקין בזה (מרדכי פרק
מי שהיה נשוי), וכאן בד"מ הביא רק לדעת המרדכי

מיניהו חשיד ליה דינא לאשתבועי אינך עכ"ל, וכב"י שכן הוא בעיטור, וע"ל סי' ע"ז הרבה דינים מב' שהללו או לוו מא', כתבו עוד הגהות מרדכי דכתובות דף תק"ן ע"ג מב' שותפים שהודה א' מהם אע"ג דאינו נאמן על חבירו, מ"מ הוי כשאר עד א' לחייב חבירו שבועה או לפטור שכנגדו משבועה⁸⁷. הייתי אומר שמסתברא כדברי הרמב"ם ז"ל וכו'. וע"ל סי' ק"פ⁸⁸ שכן הסכים ב"י, וכב"י⁸⁹ בשם הריטב"א מיהו אם השותף היה בעיר ולא בא לב"ד כופין לנתבע להשיב על הכל דהואיל ואיכא במתא אין השני יכול לחזור ולטעון⁹⁰ זה שליחות ידיה קא עבד, וע"ל סי' קכ"ב מה שכתבתי מזה עכ"ל. שחלקו פירות או שאר מטלטלין וכו'. ומשמע בהג"ה מימוני פ"ה מהל' שותפי' דמיירי שחלקו בגורל⁹¹, וכתב המרדכי פ"ב דקידושין⁹² בדבר דשייך בי' גוד או אגוד פשיטא דא"י לחלוק בלא דעת חבירו [אפי']⁹³ בשומת ב"ד וגם בקרקעות דשייכא קפידא ברוחו' מספקא להר"ם⁹⁴ אם יכול לחלוק בלא דעת חבירו' עכ"ל, וב"י כתב בשם הר"ן דכתב פ"ב דמציעא דה"ה קרקעות, ומיהו [איכא] למ"ד בקרקעות בעינן ב"ד חשוב ולא מהני בי' ב"ד הדיוטות וכשבא חבירו יכול למחות ברוחות, ועיי' בזה בנ"י פ' המפקיד⁹⁵ ד' ע"א וע"א וכבר נתבאר דין זה רס"י קע"א. וי"א שכל ההפסד שלו. וכן פסק בהגהות מימוני פ"ד מה' שותפין ובמרדכי ספ"ב⁹⁶

דמיניהו חשיד ליה דינא לאשתבועי אינך עכ"ל, וכב"י שכן הוא בעיטור, וע"ל סי' ע"ז הרבה דינים מב' שהללו או לוו מא', כתבו עוד הגהות מרדכי דכתובות דף תק"ן ע"ג מב' שותפים שהודה א' מהם אע"ג דאינו נאמן על חבירו, מ"מ הוי כשאר עד א' לחייב חבירו שבועה או לפטור שכנגדו משבועה⁸⁷. הייתי אומר שמסתברא כדברי הרמב"ם ז"ל וכו'. וע"ל סי' ק"פ⁸⁸ שכן הסכים ב"י, וכב"י⁸⁹ בשם הריטב"א מיהו אם השותף היה בעיר ולא בא לב"ד כופין לנתבע להשיב על הכל דהואיל ואיכא במתא אין השני יכול לחזור ולטעון⁹⁰ זה שליחות ידיה קא עבד, וע"ל סי' קכ"ב מה שכתבתי מזה עכ"ל. שחלקו פירות או שאר מטלטלין וכו'. ומשמע בהג"ה מימוני פ"ה מהל' שותפי' דמיירי שחלקו בגורל⁹¹, וכתב המרדכי פ"ב דקידושין⁹² בדבר דשייך בי' גוד או אגוד פשיטא דא"י לחלוק בלא דעת חבירו [אפי']⁹³ בשומת ב"ד וגם בקרקעות דשייכא קפידא ברוחו' מספקא להר"ם⁹⁴ אם יכול לחלוק בלא דעת חבירו' עכ"ל, וב"י כתב בשם הר"ן דכתב פ"ב דמציעא דה"ה קרקעות, ומיהו [איכא] למ"ד בקרקעות בעינן ב"ד חשוב ולא מהני בי' ב"ד הדיוטות וכשבא חבירו יכול למחות ברוחות, ועיי' בזה בנ"י פ' המפקיד⁹⁵ ד' ע"א וע"א וכבר נתבאר דין זה רס"י קע"א. וי"א שכל ההפסד שלו. וכן פסק בהגהות מימוני פ"ד מה' שותפין ובמרדכי ספ"ב⁹⁶

דין]. 93 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהר"מ. 94 כב"י : הרא"ש, ובמרדכי שם : הר"י, (וכה"ג במרדכי ב"מ ובתוס' גיטין הנ"ל), במקום : הר"ם. 95 כג' דצ"ל : פ' אלו מציאות, סי' שט (יז ב), עיי"ש, והם דברי הר"ן שהביא הב"י. 96 סי' רסד (עה ב), בשם הראב"ן, ועי' במרדכי שם סי' שכו (עה א). 97 וכן פסק הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יח כדברי הטור, והוסיף : ויש חולקין, וראה בפרישה סעיף לז, ועיין בזה בשו"ת יכין ובוועז חלק א סי' ט, (וראה בבדק הבית כאן ובפ"ת אות כד). 98 סי' קפא וסי' קפב (נג ב) בשם מהר"ם, וראה שו"ת מהר"ם דפוס פראג סי' קפ, וכ"פ בשו"ע סעיף כח, וראה ב"י מחודשים [יז], [כ], ועיין בזה בנתה"מ סי"ק מה (ובחו"א חור"מ סי' ב אות י). [בסוף דברי המרדכי שם יש הגהה המיוחסת לרמ"א, ולפי המבואר כאן בדי"ם אין זה נוסח הרמ"א במרדכי, וראה מש"כ בזה לקמן סי' רד הערה 12]. 99 סי' שצב (פא ב), הובא בכ"י מחודשים [יח].

ליה דינא לאשתבועי וכו', וכמו שהוא בב"י כאן ובדרכי משה, וראה בדרכי משה השלם כרך א לעיל בסי' צג הערה 4, ושם לעיל ב"מ הנדפס בדפו"י הנוסח : ליה, ובד"ח תיקנו : לית, (ובעיטור אות ש, שיתוף, הנוסח : לית), ובשו"ע סעיף לג משמע דגרס : לית, ולא : לית, וראה פ"ת אות לג, ועיין בהגהות בן אריה על הרי"ף בסוף כתובות. 87 וכ"פ בשו"ע סעיף לב. 88 צ"ל : סי' קכב (סעיף יט) ועיי"ש, וראה בדרכי משה השלם שם בסוף הסימן. 89 מחודשים [כב], מחידושי הריטב"א כתובות דף צד ע"א, וראה הערה 80, ועי' בזה לעיל סי' קכב בסמ"ע ס"ק יח ושי"ר ס"ק לט. (בסוף הפסקא כאן : עכ"ל — הב"י, וא"ש). 90 כב"י ב : ולענין, במקום : ולטעון. 91 ושם : דהיא דרב ספרא דהכא חלק בגורל בעדים וכו', ולית הלכתא כרב ספרא. 92 סי' תקח (ב ג), ועיין עוד במרדכי ב"מ פ"ג סי' רפג וסי' רפד (עו ב), [ועי' בתוס' כתובות דף ק ע"א ד"ה ובוררים, ב"ב דף קו ע"ב ד"ה ושמואל וגיסין דף לז ע"א ד"ה בית

וחלוקה על ראובן, ונתחייב ראובן בדין, ועכשיו בא ותובע משמעון חלק בהפסד, שמעון פטור כיון שכבר חלקו אין להם זע"ז כלום וכאנשים אחרים דומין עכ"ל צפנת פענח, וכ"כ לעיל ¹⁰⁶ בשם תשובת הרא"ש. וראובן ידע בזה וכו'. כב"י וכן הביא מהר"ק שורש כד תשובה זו, אבל בתשובת הרא"ש שבידינו כלל פ"ט ס"ח כתב שהשותף הא' לא ידע (ז), כתב בתשובת מיימון בספר משפטים סי' יח בני כרך קנו ס"ח ביחד והתנו שאם יסע א' מהם למקום אחר האחרים יתנו לו חלקו, ועתה רוצה א' מהם לצאת ושואל חלקו לפי מה ששוע עכשיו שנתקרה הס"ת, והנשוארים אומרים שלא יתנו לו כי אם מה שקנו בתחילה, והשיב שהדין עם הנשוארים ¹⁰⁷ עכ"ל, כב"י ¹⁰⁸ וז"ל כתב הרשב"א בתשובה [על שותפין] שלקח א' מהן ענין השותפות והניחו על הבחמה ומתה בהמתו, ופסק דחבירו פטור חדא דהוא שאלה בבעלים, ועוד דזה הוי כשכירות דהרי שותף כוורד ברשות דמי וא"כ אף זה שהטעין על בהמתו סתם נוטל שכר בהמתו מן הדין הוא כאמצע אא"כ פי' כהדיא שהשאלה לו, ולמדנו ¹⁰⁹ מדבריו שאם א' מהשותפים טען מעסק השותפות על בהמתו או נתנו בחנותו למכור סתם הוא נוטל שכר בהמתו או שכר חנותו תחילה, ואח"כ יחלוקו הריוח או ההפסד שביניהם, אמנם אם א' הולך הסחורה למקום אחר ורוצה ליטול תחילה מזונותיו שפיור כתב הרשב"א בתשובה ¹¹⁰ שאינו נוטל אא"כ יש שם מנהג, עוד כתב הרשב"א ¹¹¹ על אשה אחת שנשתתפה עם ג' אנשים להתעסק בחנות ולפי שאין דרכה של אשה להתעסק כא' מן

חלקך מן הגוי לאו כל כמיניה, וצריך לחלוק עמו מה שקיבל, ובתשובות הרשב"א סי' אלף ס"ג שותפים שהיו להם חוב אצל גוי אלם וא' פייסו ליתן לו חלקו אם אמר לעצמי אני מציל הרי הוא שלו לבד וע"ש ¹⁰⁰, כתב בחידושי אגודה פ' האשה ¹⁰¹ בפסחים א' מכני חבורה שאוכל הרבה יכולים האחרים לסלקו וע"ש, וע"ל ס' קפ"ג הנותן מעות לחבירו שיקנה סחורה לשניהם ואח"כ אמר לעצמו קנה מה דינו, וע"ל ס' קע"ה א' מהשותפין שמכר חלקו לאחר אם השני יכול לסלקו מכח דינא דב"מ. וכזה הורו הגאונים וכ"כ הרא"ש. וכ"כ נ"י פ' המקבל ¹⁰², וכב"י דהכי נקמינו, ודלא כתמרדכי פ' המקבל ¹⁰³ ופ' הגזול דאם נתן לו בעסקא ומת המקבל צריך להניחו ביד בניו, ועיי' בי"ד ס' קע"ז כתבתי כל דין קבלת עסקא ואם מת המקבל אי צריך להניחו ביד בניו, ועיי' בזה בתשובות הרשב"א ס' אלף קע"ז, כב"י בשם הרשב"א ¹⁰⁴ שותף שחלה או נאנס ולא נתעסק בשותפות אין [מן] הדין שהאחר ירויח ויתן ואפילו קנה ממנו בשעת השיתוף, אבל אם היה בעיר אחרת בשליחות השותפות ונתעכב באונס יש לו חלק עמהן ואם יש מנהג בזה בין השותפים יעשה כמנהגו עכ"ל. ראובן ושמעון היו שותפין וכו'. עוד תמצא דיני שותפות בהגהות מיימוני פ"ד מהל' שליחות ופי"ב מהל' גזילה ובמרדכי פ' הגזול בתרא. וטעו בחשבון וכו'. ובהגה' אלפסי פ' אלמנה ניוזנית ¹⁰⁵ דף תרמ"ח ע"ב על ראובן ושמעון שהיו שותפין וקנו סחורה א' והעליל הגוי עליהם ואמר שגנבוהו וזכו בדין לפני מושל העיר וחלקו, ואח"כ קם מושל רשע ובא גוי הראשון וחזר

הגהות דרישה ופרישה

כהודאה דמיא, ועד"ר מ"ש ר"מ ז"ל כותי' בגירסא אבל לא מטעמי דלא אמרינן בזה שתיקה כהודאה.

בקרע שוין הם דין נתבעין ותובעין כיון דלא מחוסר גוביינא ועפ"ר. (ז) דאי ידע הוי אמרינן שתיקה

סעיף יט. ¹⁰⁵ ראה בשלטי הגיבורים בגליון המרדכי פרק אלמנה ניוזנית סי' רנו (ז ג), אות א. ¹⁰⁶ ראה הערה 53. ¹⁰⁷ וכ"פ המחבר בשו"ע כאן סעיף מ ובאו"ח סי' קנד סעיף טו ועיי"ש בט"ז ס"ק יב ומג"א ס"ק כג. ¹⁰⁸ מחודשים [מג]. ¹⁰⁹ אלו דברי הב"י שם מחודשים [מד], ועיי' בשו"ע סעיף מד. ¹¹⁰ חלק ג סי' קמ. ¹¹¹ חלק ג סי' קמב, ועיי' ב"י מחודשים [מה].

¹⁰⁰ ועיי' גם בשו"ת הרשב"א חלק ב סימן קצ, וראה בהגהות הרמ"א בשולחן ערוך סעיף כח. ¹⁰¹ אות סה בסופו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף י וראה פ"ת אות יא. ¹⁰² סי' תקסט (ס א), ועיי"ש בגליון הב"י. ¹⁰³ סי' שצ (פא א) ובפרק הגזול הוא בס"י קמו (נא ג), ועיי' בזה בבדק הבית ובב"ח. ¹⁰⁴ חלק א סי' לה, ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע

חובב, תפרע לי אתה חלקי מהן, וראובן אומר כיון שגם שמעון חייב עדיין מס אותן השטרות שגבו משל שנינו יעלה חלקי בהן לצורך מס שלי וחלקך בהם לצורך מס שלך, הדין עם שמעון אעפ"י שגבו מראובן בע"כ מ"מ הואיל ונהנה מהם שפרע בהן חובו חייב לשלם לשמעון, וא"י לפרוע למקום שאין שמעון רוצה ¹¹⁵, ע"ש סי' י"ג ראוובן ושמעון נשתתפו בחכירות שיהא לשמעון רביע, ואח"כ השתתף עו' ראוובן את לוי עמהן ונתן לו השתות, וא"ל שגם לשמעון השתות וכן הגיד לוי לשמעון, ואח"כ לא רצה ראוובן ליתן לשמעון רק שתות כי כן הגיד לו לוי, ושמעון אומר כי לא הי' חושש לדברי לוי כי הי' סבור שבשביל שלא נתן ללוי רק שתות לא רצה להודיע שחלקו גדול משל לוי, ועוד דלוי לא הגיד לו רק דרך סיפור דברים ולא בתורת שליחות מראובן, ופסק דהדין עם שמעון ע"ש ¹¹⁶, וע"ש ס' טו ראוובן שקנה סחורה והניח לשמעון ולוי ויהודא לכל א' רביע הן לשכר הן להפסד, והחלה הסחורה עד ד' מאות ¹¹⁷ ובקש לוי משמעון וראובן ¹¹⁸ שימחל להן השותפות ונתנו לו ק"ג זהובים, ויהודא אומר שמעות אינו הפסד רק ק' זהובים כי המותר שנתנו שמעון ולוי יש לו ג"כ חלק בו, וראובן אומר כי יהודה לא הי' לו חלק עם שמעון ולוי אלא הי' לו רביע בסחורה ולכן יתן ק' זהובים להפסד והמותר משמעון ולוי הוא שלו, הדין עם ראוובן, ואעפ"י שעשו שטר שכל ריוח שיהי' להם מזה יחלוקו, לא כווננו אלא על ריוח שיהא להם מן הסחורה אבל

האנשים ויתרה מחלקה להשותפו, ואח"כ טוענין ב' שותפין על הג' שפשע שלא ¹¹² התנהל עסק כמו שהתנו עמו שיתעסק כא' מהן, והשיב ודאי הג' אבד חלקו שלא קיים מה שהתנו, ומ"מ אם טרח בחנות במקצת יטול לפי מה [שישביח לפי מה] שיראו דיינים, ובמעות שויתרה האשה חלק השלישי תטול האשה ואין הב' אחרים יכולים לומר מאחר שעשינו ועסקנו בצרכי החנות נטול אנו חלקו כי כודאי לא [ויתרה האשה] לשנים כמו לשלשה דשלשה הוי מרוחי טפי עכ"ל, וכתב עוד בשם הריטב"א ¹¹³ על ג' שקבלו עסק מא' שיתן להם מהריוח שלישי, ומת א' מהמקבלים ובקשו השני' שיתן להם ג"כ שלישי כאילו היו ג', ונותן אין רוצה ליתן להם רק ב' חלקי שלישי, והשיב מאחר שמת א' (ח) מן המקבלים נתבטל העסק ויכולים שנים הנשארים לחזור אם לא יתן להם שלישי, כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ט ס"ב על ראוובן שמכר לשמעון י' ליטר' משי והתנה עמו כשימכרנו שמעון יהא לו ריוח והפסד לאמצע, ולקח שמעון המשי ושקלה, ואח"כ כשכא למוכרה נמצא חסור מהמשקל חצי ליטרא, וראובן אמר שקיבל הפסד ושכר לא חסרון במשי, ופסק הרא"ש [דגם] חסרון בכלל הפסד, ושמעון ישבע שלא שלח בו יד ולא פשע בשמירתו ויתן [לו] ראוובן חלקו בהפסד עכ"ל ¹¹⁴, וכתב עוד סי' ט' על ראוובן שהי' בידו ש"ח שיש לשמעון חלק בו וגבו הקהל השטרות [מראובן] בעד מס שלו שהיו סבורים שהם שלו, ועתה טוען שמעון לראובן כיון שגבו הקהל שטרות שכורך ופרעת בהן

הגהות דרישה ופרישה

שאני הכא דלא רצה לחזור בא' כדי ליתן להם ריוח יותר וע"ש ודו"ק.

(ח) צ"ע הא איתא בכל הפוסקים שהמקבל עסק נחשב כפועל ויכול לחזור וכמ"ש לי' התו' שהוכיח כן מהג"מ בד"ר סכ"ג, וא"כ אפילו לא מת גמי דינא הכי, וגראה

שאינו כותב דברי הרא"ש כהוגן עיי"ש ובהגהות הרמ"א בשו"ע שם סעיף ב'. ¹¹⁶ ועיין בסמ"ע ס"ק פב (וראה ב"י מחודשים [ג]). ¹¹⁷ היינו שהיה פחת של ד' מאות זוז, עיי' בב"י מחודשים [ג] שהסחורה היתה שזה מעיקרא אלף זוז זהוב והחלה עד לת"ת זהוב, ולפי"ז א"ש ההמשך כאן, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף מ, וע"ע בנתה"מ ס"ק נב ולכאז' מקור דבריהם מתשובות הרא"ש שם סי' טו, ראה הערה ¹²¹. ¹¹⁸ בכ"ז ב' : לוי ושמעון מראובן, במקום : לוי משמעון וראובן, וראה ב"י מחודשים [ג] ושם :

¹¹² בכ"ז ב' : שלא נתעסק בעניין חנותו כמו וכו', וכה"ג בב"י ע"ש הרשב"א. ¹¹³ בשו"ת סי' קע"ז, ועיין בנתה"מ ס"ק לח דדין זה אינו סותר להא דלעיל הערה ¹¹¹ בשם הרשב"א, ובהגהות השו"ע סעיף יט הביא הרמ"א לב' הדינים וע"ש. (ועיין בכנה"ג הגהות הב"י אות קצד מש"כ להוכיח מדברי הריטב"א דלא כמהרשד"ם בחו"מ סי' קנ"ג). ¹¹⁴ ועיין בזה בשו"ע סעיף מח ובסמ"ע שם ס"ק פח. ¹¹⁵ תשובה זו הובאה בטור בסי' קכח סעיף ג, ובהגהות בדק הכית שם כתב על דברי הטור

שתעשה בשלך עשה בשלי והלך שמעון ומחל חוב של שניהם חייב לשלם לו חלקו, ואם כופר שלא מחל ישבע ויש לו לסייע לקבל מן הגוי עכ"ל, בתשובות הרא"ש כלל ס"ח 125 סי' ו' על ג' שותפים שקבלו ביחד מם הקהל כל א' שלישי בעיר שלו וקבלו עליהם למחצית שבר והפסד, וב' מהם גבו חלקם והג' לא גבה, ותובע מאחריהם חלקן להפסד, והם מוענים שעדיין יש לגבות והוא משיב שיקיימו מיד תנאם, ואם יש מה לגבות יגבו, [ופסק יי' הדין עמו צריכין לקיים תנאן ואם יש מה לגבות יגבה] וע"ש, ועיי' בתשובות הרא"ש כלל ס"ו סי' ז' מדין שבין ב' שותפין, ועיי' בתשובת הריב"ש סי' תכ"ו על שותפים שקיבלו עליהם ליתן לא' מהם כל היקו' שיגיע לו מן היין שקנה, ואח"כ הכריז המלך שכל מי שאינו קבוע מן העיר יצא מן העיר והגיע לו מזה הפסד אם חייבים וע"ש.

קעז או שאר השותפין שמינה המלך וכו'. ובתשובות הרמב"ן ס' כ"א משמע דאין דין זה בשותפין לחוד אלא באחים שותפים דוקא וע"ש שהאריך בדין זה (א), וכתב הרמב"ם פ"ט מה' נחלות אם מחמת אביהם מינהו כגון

הגהות דרישה ופרישה

וכתבתי ד"ל דלא בא הרמב"ן למעט שאר שותפין אלא

יכול לומר מוכר כמו שאם הוקר בכאן לא הייתי לוקח מחצה אלא כמו שישוה יותר למקום שהיה רוצה להוליכה כמו כן עתה שהזול בכאן אטול חלקי בכל מה שישוה יותר למקום שרוצה להוליכה כי ברשותי הזולה ואינו יכול לומר מקבל לא יטול אלא כמו שישוה יותר מן הערך שעשיתי עמו וכו' וסיים שם וצ"ע, וכתב בש"ך ס"ק גב' ז' צ"ל דנוסחת מור"ם ברי"ה היתה דלא כב"י ברי"ה ועיי' בב"י ולכן הגיחו בצ"ע ועיקר כנוסחת מור"ם ודו"ק. אומנם ברי"ו (בדפוסים) הנוסח הוא כפי שהוא בב"י, (ועיי' סמ"ע ס"ק פג וס"ק פד), ועיי' אריכות דברים בדינא דהרמ"א לקמן בנתיב ס' רל ס"ק א, ומ"ש שם לתקן בדברי הב"י דצ"ל: יכול לומר להמוכר וכו', במקום יכול לומר המוכר וכו', יש להעיר מסוף דברי רי"ו שם: ואינו יכול לומר מקבל, ואולי גם שם יש לתקן. 124 בסוף הסימן (ועיי' בהגהות בדק הבית), וכה"ג במרדכי ב"ק פרק החובל סי' צו (מט ד), מתשובת רבינו מאיר לעיי"ש, וכ"פ בשו"ע סעיף ג. 125 צ"ל סי' פט. 126 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק ובד"מ הגדפס בגליון הטור. קעז 1 ועיי' בזה בסמ"ע ס"ק א ובהגה' דרו"פ אות א. (וראה בדק"ס ב"ב דף קמד ע"ב, אות ת בגירסת המשנה

לא מה שיהא לא' משותף חבירו 119, ע"ש כשנשתתפו 120 יחד אין א' מהם יכול להסתלק אם לא שישכמו כולם בו, אבל אם הא' קנה ושיתף אחר עמו והא' לאחר יש להסתפק אם הראשון יכול להסתלק א' מהן בלא דעת חבירו 121, ככ"י וז"ל כתב רב האי בתשובה ראובן דאית ליה שותף במדה"י וא"ל שמעון כתוב לשותףך דיוזבן לי מדעם פלוני ולישדר לי עם מה דמשדר לך מעיסקא, וכתב ראובן וזבן ההוא מדעם ושדר בההוא עסק דראובן וטבעה ספינתו וקא תבע ראובן לשמעון לשלומי ליה האי מדעם, והשיב אם אמר שמעון לראובן דמעידן דובין שותפו יהא ברשותו ודאי חייב לאשתלומי, ואי לא קביל אחריות אנפשיה לא 122 מחייב אתבע דקא תבע מראובן דלשדר ליה שותפיה דבר מיניה זבין יתיה מיניה ולא מפקין כפי הא מימרא עכ"ל, כתב רי"ו נכ"ז ח"א המקבל מחבירו סחורה בסכום ידוע למחצית שבר להוליכה למקום א' 123 שצריך לקבלה עליו כפי מה שהיתה שוה בשעת שמוליכה העסקא בין הזולה בין הוקרה ולא אמרינן שיקבל כפי מה שהיתה שוה בשעת קבלתה, וכל היותר יחלוקו וע"ש, ככ"י 124 בשם תשובות מיימוני ראובן שאמר לשמעון כל מה

קעז. (א) ועד"ר שם כתבתי התשובה וביאורו

ושמעון ולוי בקשו מראובן. 119 ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף מ ובש"ך ס"ק ג. 120 בכ"י ב: כשארבע נשתתפו, וכה"ג בב"י מחודשים [נד]. ובעיקר דינא דתשובת הרא"ש עיי' בש"ך ס"ק גא ונתיב ס"ק גג. 121 ועיי' בזה בנתיב ס"ק גב, ראה הערה 117. 122 בכ"י ב הנוסח: לא מחייב דאמרינן אתבע הוא דקא תבע וכו', וכצ"ל, וכה"ג בב"י מחודשים [נד] על שם רב האי גאון, ובסמוך שם בב"י: דכד מטי זבין, במקום: דבר מיניה זבין, ועיי' בש"ך ס"ק מג שהביא לתשובת רב האי ובנתיבות המשפט ס"ק מג מה שהעיר בדבריו ודוק. 123 בכ"י ב הנוסח כאן: ומה שישוה יותר יחלוקו וקורם שהוליכה זל הסחורה בכאן, לא אמרינן שצריך לקבלה עליו כפי מה שהיתה שוה [בשעת — כ"ה בכ"י ק] קבלת העסקא רק כפי מה שהוא שם בשעת שהוליכה וכל המותר יחלוקו והוא הדין אם נתיקרה והולכין אחר שעת הולכת הסחורה וע"ש, עכ"פ מבואר בנוסח הדי"מ ברבינו ירוחם דאינו מקבל כשעת קבלת העסקא אלא כשעת ההולכה, וכן פסק הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף מ, אולם בב"י כאן מחודשים [נד] הביא לרי"ו בזה"ל: המקבל סחורה וכו' (המשך הנוסח כפי שהוא בכ"י ב) זל הסחורה בכאן

וכו'. וכן הוא בהגהות מרדכי דב"ב * דף ר"פ ע"ה, וכתב שם ראפי' נשבה או נתפס בשעה שהולך בעסק השותפות, וכ"כ הרמב"ן בתשובותיו סי' כ' דאין א' חייב לפדות את חברו אא"כ הי' מנהג בני עיר שהכל הולך אחר המנהג, וכ"כ מהרי"ק שורש כ"ד וקנ"ה, כתב המרדכי פ' הגזול בתרא * דף נ"ב ע"א תשובת מהר"ם בא' שקיבל עיסקא מחבירו ותפסו השר עם שאר יהודים והוצרך ליתן מן העסקא בפדיון נפשו, ופסק אם דרך העיר שנותנין מס מן העסקא הרי זה כשאר מס ונותנין הכל מן העסקא וכו' ע"ש, כתב המרדכי פ' האלמנה ¹⁰ ע"ג וכן בסוף הגהות שניות ¹¹ ע"ב אם שמעון הלך בשליחות של ראובן בשכר ונתפס שלא בשביל ראובן דא"צ לפדותו, אבל אם בחנם נעשה שלוחו חייב ראובן, דשאלה שייך בנותן הכעלים עכ"ל, ומשמע דאם נתפס מחמת המשלח אפי' היה בשכר חייב המשלח באונסין, אבל הרמב"ן ¹² סי' כ' [כתב] דאפילו אם הגיע לו נזק מחמת שליחותו שלו או שהעלילו עליו מחמת השליחות אין חייב לשלם אפילו הי' שלוחו בחינם כ"ש אם בא בשכרו וכ"כ מהרי"ק שורש קל"א בשם הרשב"א ¹³ ועיי' בזה בתשובת מהרי"ק סוף שורש קנ"ה שכתב בשם מוהר"ם על אב ששלח

שהיה אביהם ידוע בדבר זה ואמרו נעמיד תחתיו בנו כדי לעשות חסד עם היתומים, הפרס שיטול על שכר המלאכה ה"ז לכל האחים, ואפי' הי' חכם ביותר וראוי למנותו, ואם מחמת עצמו מינוהו ה"ז לעצמו עכ"ל. ואם חלה בפשיעה. ככ"י אבל הרמב"ן כתב דבחלה באונס אפילו רפואה שיש לו קצבה מתרפא מאמצע ואם חלה בפשיעה הוא דאיכא לחלוק בין רפואה שיש לה קצבה דמתרפא [משלום] ובאין לו קצבה [מתרפא] מאמצע, וכ"כ התוס' * וכ"כ רי"ו (ב), וכתב עוד הרמב"ן ומיהו דוקא כשלא רצו לחלק או שכבר נתרפא, אבל חלה ולא נתרפא יכולין לומר חלק עמנו, וכתב נ"י פ' מי שמת * דף רכ"ז ע"א דאפילו כבר נתרפא משלו לא אמרינן דמחל אלא צריכין להחזיר לו, וכתב עוד * הא דמתרפא מן האמצע היינו דווקא דאינן חולקין וטעמא משום דאינן מקפידין אבל אי חולקין צריכין * לשלם אפילו חלה קודם לכן ע"ש. אבל שני שותפין שמתעסקין באומנות וכו'. ככ"י ומיירי שאינן ניוזנין מן השותפות ולכך גם הרפואה אינה מן השותפות אבל כשניזונין מן השותפות גם הרפואה מן השותפות וכמו שמשמע מדברי תשובות הרא"ש שכתב רבינו בסמוך (ג) וכן נתבאר ל' ס' קע"ו. אבל אונס תפיסה ושבי'

הגהות דרישה ופרישה

כתבתי יישוב טעם לדברי רבינו והוכחתי שכן הוא דעת תוס' והרא"ש ופסק כהתור' ולא כמ"ש הב"י ע"ש. (ג) עד"ר שדחיתי דברי הב"י וכתבתי דלק"מ אמש"ר

אפי' חלה קודם לכן. 7 עיין סעיף מה בטור, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג עיין בסמ"ע ס"ק ד שחולק. (וראה הגהות דריו"פ כאן אות ג), וע"ע בזה בט"ז בגליון השו"ע, נתיב"מ ס"ק ה ופ"ת אות ג. 8 סי' תרס [בסופר], תרסא (צז ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' קעו סעיף מה. 9 סי' קצ (נג ג), הובא בב"י סי' קעו, סוף מחודשים [נז]. 10 צ"ל : האומנים (וכמו שהוא בב"י ב ובנדפס), סי' שנט [בהגה' בסופר] (פ א), וראה לקמן בב"י סי' קפח מחודשים [ד] ובהגהות הרמ"א בשו"ע סי' קעו סעיף מה מזה. 11 דב"מ, סי' תסא (פז א), ועיי"ש בב"י (ושם כנ' בט"ז) ובהגהות ראשונות. 12 צ"ל הרשב"א, והוא בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן, וראה הערה הסמוכה, ובשו"ע לקמן סוף סי' קפח פסק המחבר כדעת הרשב"א, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סי' קעו סעיף מה הביא בזה לב' הדיעות. ועיין בזה באריכות בשו"ת הרמ"א סי' מו. 13 בתשובה הנזכרת לעיל, ראה הערה

(שם). 2 הוספתו מכ"י ב, וכצ"ל, ובכ"י א חסר בטהד"מ. 3 עיין בתוס' ד"ה חלה (ב"ב דף קמד ע"ב), וראה הגהות הב"ח שם מה שביאר בדברי התוס'. וע"ע בסמ"ע שו"ך ס"ק ג ובפ"ת אות א'. 4 עיין בס"י תתצג (סז ב), ושם כתב דבחלה בפשיעה שמתרפא משל עצמו אפילו אם נתרפא כבר משל אמצע יש לו לפדוע להם, ומשם נלמד להדין שבכאן דכשהדין שמתרפא מהאמצע אפילו אם התרפא משלו צריכין להחזיר לו. 5 הנ"י שם בשם הרמב"ם ושם : ודעת הרמב"ם ז"ל דדוקא כשאין רוצים לחלוק וכו', ועיין ברמב"ם פ"ח מהל' שלוחין ושותפין ה"ז, ואינו מבואר שם שדי ברצו לחלוק, עיי"ש, ואולי הוא ט"ס בנ"י מש"כ ודעת הרמב"ם כו', ועיין בזה בחידושי הרמב"ן ב"ב דף קמד ע"ב, וא"ש. (וכן מצאתי בכתונת פסים על הנ"י שהגיה כן בדברי הנ"י). 6 בכ"י ב הנוסח : צריכין לשלם אפילו לא חלה, ובכ"י ק הנוסח כמו שהוא לפנינו, וצ"ב. ולכאורה צ"ל : אין צריכין לשלם

קצת שמחל לו המוכס וכו'. עיי' בזה לעיל ס' קס"ג כתבתי חילוקים אלו לענין שר שפטור א' מן המס וכדינו לענין מס כן דינו לענין שותפין שמחלו לא' מהן. כיורד ברשות דמי וכו'. וכתב נ"י פר' ח"ה דף קע"ח ע"א ולא כיורד ברשות לגמרי דאינו נוטל ההוצאה אלא כשיעור שבה, וכן² הוא בתשובת מוהר"ם שאכתוב בסמוך, וכתב בהגהות מיימוני פ"י דגזילה ואכידה³ ואפילו אם חכירו יודע הוי השותף יורד ברשות, ואם מוחה בידו לבנות אם הוא דבר שצריך לבנות נותן לו חלקו, ואם א"צ יכול לומר לו טול עציך ואבניך, מדברי מוהר"ם. וה"ה במטלטלין וכו'. וכתב מוהר"ם בתשובה והביא המרדכי פ' הגזול בתרא⁴ ע"ג על ראובן ושמעון שותפיו במשכון א' שהיה ביד ראובן, ותפס השר של ראובן את ראובן ולקח לו המשכון ופדאו ראובן, ושמעון אומר שאינו רוצה לפרוע לראובן בפדיון המשכון כי אומר ששר שלו הוא מושל כשר של ראובן והוא יכול לעשות [ע"י] שר שלו שהוצרך שר של ראובן להחזיר לו המשכון בחנם, והשיב דהדין עם שמעון דאין ראובן אלא כמכירה [ארי] בנכסי חבירו ואין לו אלא שכרו, ואע"ג דשותף [כיורד] ברשות דמי מ"מ אין לו אלא כשיעור שבהו, וכן בנדון זה שו"ת⁵ ג"כ מה שהיה שמעון נותן לאחד שהיה משתדל לו משכונו וכן נוטל ולא יותר עכ"ל, וכב"י ס"ס מ"ו⁶ על ראובן שכתב שטר הודאה שכל מה שיש לו הן קרקע הן מטלטלין כולן הם

בנו בשליחותו ונתפס חייב האב לפדותו אם אין לבנו לפדות עצמו, וכן הוא במרדכי ר"פ הפועלים¹⁴, וכתב מהרי"ק ודוקא בכח"ג [ר]עיקר השליחות הי' מחמת האב אבל היבא דעיקר חליבות הבן לא הי' אלא לצורך הבן ואגב אורחיה עשה לו שליחות זה לא שייך לומר שגופו הי' שאול [למשלח], וכתב עוד דפשיטא דאין חייב לשלם לו זמן בטלנתו וכושרתו וצעריו אכל¹⁵ מה שנתפס בתפיסה עכ"ל, ועוד כתב ב"י בסו"ר¹⁶ בשם ספר האגודה מעשה בא' ששלח אחר חבירו כתב לכא אליו וקיבל עליו לפצותו מכל הפסדו ונתפס בדרך, ופטרוהו למשלח אחריו כי לא הי' מסוכן ואונסא דלא שכיחא הוא עכ"ל. רצה א' מן השותפין לילך ללמוד תורה וכו'. וכב"י ודין זה אינו אלא באחין שהן עדיין שותפין שלא חלקו דאילו בשותפין בעלמא כיון דגשתתפו אדעתא שיתעסקו בעסק השותפות מהי תיתי שיניח השותפות וילך ללמוד תורה או אומנות, וכ"כ הרמב"ן בתשובה ס' כ"א דדוקא באחין שותפין עסקינן¹⁷, והתימא על רבינו שכתב שותפות והו"ל לכתוב אחין שותפין עכ"ל (ד), כתב הרשב"א בתשובה¹⁸ שאפי' אומר שותף לחבירו גנוב וכל נזק שיגיע לך אשלם לך פטור שאין זה שלוהו לדבר עבירה וכמה נתחייב לו ואפילו שנחנה מאותו גניבה פטור דמצי א"ל בחיתרא ניהא לי באיסורא לא ניהא לי' כמו שאמרו ר"פ אין בין המודר עכ"ל, ולא משמע כן בתשובה שכתבתי ל' ס' קע"ו¹⁹.

הגהות דרישה ופרישה

רוצה ליסע ללמוד בשעה שאין זמנו להתעסק ע"ש. [אות ב בנדפס].

לקמן ס' שעה ס"ק ה, ועיין בזה בשו"ת הרמ"א ס' פו בד"ה אמנם ההוצאות. ² וכן בב"ח הביא ראי' מדברי מהר"ם שבמרדכי עיי"ש, וציין ג"כ להגהות מיימוניות ולתשובת הרשב"א שהביא הב"י סוף ס' מז (ראה הערה 6). ³ אות ה, ובהמשך בכ"י ב הנוסח: אם הוא דבר שא"א לבנות צריך ליתן לחבירו חלקו ואם א"צ וכו', וכח"ג בהגהות מיימוניות שם ובהגהות הרמ"א בשו"ע סוף הסימן. ⁴ ס' קסז (נב ב), ועיין בזה בב"י לעיל ס' קעו מחודשים [נח], ובשו"ע שם סעיף מב. ⁵ צ"ל: שמי, וכמו שהוא בכ"י ק, [ובכ"י ב בט"ס: שאין]. ⁶ מתשובת הרשב"א חלק ב ס' קנא.

הקודמת. ¹⁴ ס' שסז (פ ב). ¹⁵ בכ"י ב: על, במקום: אכל, וכ"כ בד"מ הנדפס. ¹⁶ מחודשים [ו], וראה חידושי אגודה גיטין פרק מי שאחוזו ס' קכט ובחידושי אגודה בסוף שו"ת מהר"י ווייל עמוד קמא, ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע ס' קעו סעיף מח. ¹⁷ ראה הערה 1. ¹⁸ חלק ד ס' ב, (הובא בב"י מחודשים [ה]). ¹⁹ עיי"ש הערה 49, וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע ס' קעו סעיף יב ובש"ך שם ס"ק כז.

קצת 1 ס' תשיח (כג א), בשם הרא"ה, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג וראה סמ"ע כאן ס"ק ד וסמ"ע

התובע מחבירו כדי יין של שותפות ואומר כל אותן כדים שיש בהן סימן שלי הם יכול הא' לומר אשתקד היו שלך ועכשיו הם שלי, וכן משמע פ"ה דב"ב עכ"ל⁴.

קפ אם יש בו דין חלוקה וכו'. וכתב הרמב"ם פ"ז מה"נ [דאינן] אסורין רק עד שיחלקו¹, אבל אחר החלוקה כל א' מותר לכונום בשלו, וב"י כתב דהרשב"א חולק וס"ל דאפילו לאחר החלוקה אסורין. וכופין את המדיר וכו'. וכתב הרא"ש פ"ה דנדרים הא דכופין למכור היינו דוקא שאמר חצרי, אבל אמר חצר זה הרי לעולם אסור ולא כפינן ליה למכור דהא לאחר מכירה נמי אסור, וכבר נתבאר כל חילוקי דינים אלו בי"ד ס' רכ"ה ע"ש.

קפא היו יכולין להציל ע"י הדחק וכו'. וכת"י בזה סתם רבינו דבריו דהו"ל לפרש ה"מ היכא דשמעו בעלים וישבו ולא הצילו שנראה שנתייאשו, הא אם עמדו בעלים להציל דמוכח שלא נתייאשו, מה שהציל הוא של בעלים, וכן משמע מפ"י רש"י וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' גזילה עכ"ל. ואם הם שותפים וכו'. ע"ל ס' קע"ו כתבתי הרבה דינים אימתי יכול שותף לחלק בלא דעת חבירו, כתב המרדכי דב"ק פ' הגזול² ד' נ"א ע"ד בשם ראבי"ה דאם אין עדים בדבר שאמר לעצמי אני מציל נשבע שלא נתכוון אלא להציל לעצמו וזוכה עכ"ל, וע"ש עוד מדינים אלו.

של שותפות עם שמעון אחיו, וראובן נשא אשה ובנה בתים על קרקע שהיתה משותפת לשניהם, ואח"כ מת ראובן, ושמעון אומר שמה שכנה ראובן הכל היה משל שותפות, ואשתו אומרת שאינה מאמינה להודאתו שמא עשו קנוניא אחר שנשא, ופסק שכל מה שאחריות כתובה עליו כגון מקרקע או מטלטלין ששעבד אגב קרקע אינו נאמן בהודאתו, ואם בנה הבתים מהם אשתו גובה כתובתה, אבל שאר מטלטלין נאמן, ואפילו בנה אלו בתים משלו על הקרקע של שניהם הרי כאלו מכר העצים והאבנים לשמעון כיון שהקרקע בשותפות אין יכול לומר עצי ואבני אני נוטל דשותף כיורד ברשות דמי, וא"כ הם של שמעון [ואין לשמעון עליו] רק מלוה ע"פ, והיה יכול לומר פרעתי ואפילו שבועת היסט א"צ, לפי דהאלמנה אינה טוענת רק שמא, וה"ה אם אומר שחציו שלו שהוא נאמן עכ"ל.

קעט אין לא' חזקה וכו'. וכת"י ונראה מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל פ"ה [מה'] שותפין דוקא כל ימי השותפות אבל אם כבר חלקו יש לו חזקה, וע"ל סי' קמ"ט נתבאר דין זה. והוא דלא מצי למיטען להדד"ם וכו'. וכת"י נ"ל שצריך ג"כ עדים שלא חלקו השותפין עדיין הל"ה³ נאמן במיגו דאי בעי אמר כבר חלקנו ובתור חלוקה אעפ"י שהדבר ידוע שהיה של שותפות הממעי"ה וכ"כ רי"ז נכ"ז ח"ג⁴ עכ"ל, ולא משמע כן ל' ר"ם קמ"ט⁵ וע"ש (א), כתב רי"ז נכ"ז ח"ב שותף

הגהות דרישה ופרישה

קעט. (א) ועד"ר דכתבתי דאין סתירה כ"כ לב"י מר"ס קמ"ט, אבל כתבתי שם שאר הוכחות וראיות דלא כדברי ב"י.

שעל מנת כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהם לאסורם על חבירו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה וכו'.

קפא 1 סי' קפד (נג ב), ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א' כ' הרמ"א ואם אמר וכו' נשבע על כך וכו', וכתב בש"ך נשבע על כך כו' שאמר לפניו, ובט"ז כ' נשבע על כך כו' שנכתוין להציל לעצמו עי"ש. וראה גם בט"ז לעיל סי' קעו סעיף כח (בשו"ע) ועיין בזה בהגהות בדק הבית ובקצוה"ה ס"ק א (ומש"כ בנתה"מ ס"ק ב בתו"ד : ובקצוה"ח חולק על הד"מ, ט"ס הוא וצ"ל : ובקצוה"ח חולק על בד"ה). וע"ע בים של שלמה ב"ק פרק י' סי' מד.

קעט 1 = הא לאו הכי (כ"י ב). 2 בשם ר"ח (ראה הערה הסמוכה). 3 עי"ש בטור סוף סעיף א (מש"כ בשם הרא"ש דפליג על ר"ח), וראה כאן בנתה"מ בחידושים ס"ק ג מש"כ בביאור דברי הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א בשם הד"מ (והם דברי הד"מ כאן דלא משמע ליה כדברי הב"י), וראה גם ביטור המשפט ס"ק ב בזה ובשו"ת הרשד"ם חז"מ סי' יא. 4 הובאו דבריו לעיל בב"י סי' קצ"ו, מחודשים [כא], והוסיף שם הב"י : והוא בירושלמי פ"ד דמעשר שני.

קפ 1 ובב"י כתב ע"ז בשם הר"ן : ונ"ל דטעמו ז"ל דאף על גב דקיד"ל דבדאורייתא אין ברירה אפ"ה אנן סהדי

פ"ס קנין סי' כ"ג אימתי אמרין חזקה שליה עושה שליחותו ועיי' מזה במרדכי דניטין פ' המקבל, ועיי' בגמ' דנזיר דף יב מי שרוצה לעשות שליח בדבר שאינו יכול לעשותו עכשו והשלחה [י]עשה כשיחיה ראוי לעשות. ואין העושה שליח צריך קנין. כתב בתשובת הרשב"א סי' אלף ו' ראובן שאמר לשמעון קח בגדים אלו ואחיה שותף עמך, אחר שלקחם אינו יכול לומר משטח הייתי כך ועל כרחו יפרע חלקו דשליח שויה עכ"ל⁸, ע"ל סי' צ"ג⁹. כתבתי תשובות מהרי"ו על מי שצוה להתעסק בעסקיו והוציא הוצאות עליהם. אלא באמירה בעלמא בינו לבין חבריו. ע"ל סי' ע"ג. וכתב רב האי אם הטעה את¹⁰ השליח בכל שהוא. ע"ל סי' רפ"ז ול' סי' ק"ט (א) כדעת רב האי. ולמכרו למשלח באחריות. וכתב הר"ן ריש האיש מקדש¹¹ ודוקא אם המשלח מספיק עצמו [באחריות¹² השליח אבל אם אינו מספיק עצמו] בזה יכול לומר שהוא חפץ באחריות המוכר ולא

קפב ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל. וכ"כ ר"י גי' ח"ה, וכב"י דכן דעת הרמב"ם והמרדכי ספ"ק דע"ז¹: בשם ראב"ה וכ"כ הר"ן ריש פר' הניזקין², וכתב הר"ן עוד דעכשו אין [נמנעין] מלהשתתף עמהן הואיל ובזמה"ז אין נשבעין אלא בקדושי' שלהם וכולן מכוונים לעושה שמי' וכו', וכ"כ ב"י דכן דעת הרא"ש והרמב"ן והראב"ה ודלא כהנהגות אשר"י דאסרי, וכתב הרא"ש כלל י"ח סי' י"ב מיהו ירא שמים כשיראה שהגוי גמר בדעתו ליטבע מה תועלת להשביעו, ועיי' ביו"ד סי' קמ"ז נתבאר דנים אלו ובא"ח סי' קנ"ו. אסור לעשות סחורה בנבילות וטריפות. עיי' ביו"ד סי' קי"ז, וע"ל סי' קע"ן³. אם א' מהשותפין גנב אם צריך לחלוק עם חבריו. חוץ מלדבר עבירה. ובהנהגות מיימוני פ"ד⁴ מהל' שלוחין ושותפין דדוקא היכא דהשלוח בר חיובא⁵ ויודע⁶ שעושה עבירה אבל כל"ה לא, ועיי' בגמ' פ"ק דמציעא היכא אמרין אין שליח לדבר עבירה, ועיי' בתשובות מיימוניות

הגהות דרישה ופרישה

כתב דהרא"ש הסכים לדעת ר' יונה ולא כרב האי והטעם כמ"ש שם גם כן בפרישה דדוקא במכרו ב"ד

קפב. (א) בס' ק"ט סי"א במכרו ב"ד כתב רבינו בשם הרא"ש כן אבל שם בס' ג' במכרו ע"י שליח

גם בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קטז ובשו"ת גודע ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סי' עח — סי' פ. 7 צ"ל התקבל, סי' תי (ה ג). 8 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף א, וברשב"א הביא ראיה מערב (ראה ביאור הגר"א אות ו), וראה בנתה"מ ס"ק ג דכשביטל המשלח השליחות הוי כותן מנה לפלוני או זרוק מנה לים דחייב משום ערב, ולכא"ו כאן הוי כזרוק מנה לים, דהרי הפלוני כאן — המוכר, נתן ברצונו תמורת המנה וא"כ לגבי הנותן הוי כזרוק מנה לים, וכזרוק מנה לים הוי ב' דיעות בהגהות הרמ"א לקמן סי' שפ סעיף א, ועיי"ש עוד בנתה"מ דקודם שקנה הוא שליח רגיל ויכול לחזור ולבטל השליחות, ורק לאחר שקנה השליח וחזר בו המשלח, חייב המשלח מדין ערב, (ואף דשיטת הרמב"ם דבעושה שליח צריך קנין להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל אלא שגמר בלבו וכו' ראה פ"ה ממכירה הי"ג צ"ל דהרשב"א לשיטתו דלית ליה דבשליח צריך קנין ראה שו"ת רשב"א חלק ג סי' קלב), וצ"ב. 9 עיי"ש הערה 8 שהוא מדברי מהרי"ק שורש י. 10 צ"ל: אם הטעה השליח וכו', וכו' בדפוי' וראה שינויי נוסחאות בטור בסמוך ועיי' בזה בב"ח. 11 סי' תרכג (ז א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו, ועיי' בזה בשו"ע ס"ק ו ובט"ז וע"ע בפרישה סעיף יא. 12 הוספתי מכ"י ק (ובכ"י א יש פה חסרון בטהד"מ) וכה"ג בד"מ הנדפס, ובהגהות דרישה

קפב 1 סי' תתט (מ ד), ועיי"ש בטעם הדברים. 2 סי' תפב (כה א), והמשך הדברים לכא"ו הם מהמרדכי הנ"ל ולא מהר"ן, עיי"ש. וע"ע בתוס' סנהדרין דף סג ע"ב ד"ה אסור, וברא"ש שם פ"ז סי' ג, ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע או"ח סי' קנז. 3 ראה הערה 49, וראה גם בס' קצו הערה 18. 4 צ"ל פ"ב משלוחין [אות א] — ש"ך ס"ק א. 5 וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע ריש הסימן, ובשו"ע ס"ק א פליג אדברי הרמ"א דפסק כרבינא, וכתב דמ"ש הגהות מיימוניות בתחילה היכא דהשלוח בר חיובא וכו' אינו אלא פסק' מילתא דגמרא בלישנא דרבינא, ולכא"ו לשון ההגהות שם בהמשך הוא כדברי התוס' ב"מ דף י ע"ב ד"ה אי עיי"ש ודבריהם שם קאי אדברי רב סמא, ועיי' במהר"ם שם שהקשה אמאי תוס' לא מקשים גם לפי דברי רבינא עיי"ש, (וכנ' דהרמ"א ס"ל דכוונת ההגהות שם בסופו אע"ג דאי בעי עביד וכו' ולכאורה לא הו"ל להתחייב למשלח וכקושית התוס' בב"מ שם, בכ"ז המשלח חייב, דלא פסקינן כרב סמא, ועיי'). 6 וכאן בשו"ע השמיט הרמ"א להאי דינא דבשוגג המשלח חייב וכתב רק לתחילת דברי הגהות מיימוניות: ודוקא דהשלוח בר חיובא וכו', ועיי' בתוס' ב"ק דף עט ע"א ד"ה נתנו ותוס' ב"מ דף י ע"ב ד"ה אי ובסמ"ע סי' שמח ס"ק כ וש"ך שם ס"ק ו וע"ע שם בקצוה"ח ונתה"מ ס"ק ד ובחידושי הר צבי בסוף הטור הוצאת אל המקורות. וראה

השליח ולא המשלח וכו'. וכב"י וכתבו תלמידיו הרשב"א דאפילו לא הודיע השליח למוכר שהוא שליח אלא קנאו סתמא דהואיל ולא נגמר המקח אלא לענין לקבל עליו מי שפרע והמשלח חוזר בו, והשליח ג"כ א"צ לקבל עליו דהוי כמי שחוזר בו מבח אונס דלא צריך לקבל עליו מי שפרע עכ"ל, וכ"נ דברי הר"ן, ועיי' בדיון זה בנ"י איזהו נשך דף ק"ג ע"א. אפילו אמר לו מכור לא' וכו'. כב"י וזהו לגירסת רש"י אבל לגירסת הר"ף אם אמר לו מכור לא' הוי כאילו אמר ולא לשנים וה"ל לרבינו לפרש עכ"ל (ד), ולענין הגירסא עיין באשר"י פ' אלמנה ניוזנית¹⁴. ולא חילק. כב"י וזהו כדעת הר"ף, וכ"כ הרמב"ן והר"ן, ודלא כר' האי דס"ל דכב"ע המקח קיים, ומ"מ מש"כ דהרמב"ם לא חילק תמזה [כענין] דהרי גם הר"ף לא חילק אלא שמכח סוגית הגמ'

השליח, וב"י כתב דנראה לו כן מדברי הרמב"ם דאין כופין המשלח לקיים מאחר ששינה השליח בשליחותו יכול המשלח לומר שאינו רוצה במקח כלל (ב), וכתב רי"ו אעפ"י שהאחריות על השליח צריך שיכתוב המוכר שטר מכירה שלא באחריות למשלח עכ"ל. וזה נוטה לדברי הרמב"ם. וב"י [כתב] תימה למה כתב נוטה לדברי הרמב"ם שהרי דברי הרא"ש כדברי הרמב"ם עכ"ל (ג), וכתב עוד שזהו דעת הרשב"א ורי"ו, וכ"נ דברי הר"ן ר"פ האיש מקדש, ודלא כמדרכי ר"פ האיש מקדש¹⁵ דכתב י"א הא דיוכל למימר לתקוני שדרתיך היינו שהגיד למוכר שהוא שליח אבל בלא"ה השליח יפרע ויפסיד, וריב"ק פי' אפילו לא הי' יודע שהיה שלוהו ואח"כ נודע בעדים שהי' שלוהו המקח בטל, [אבל אם לא נתברר הדבר בעדים] המקח קיים והשליח ישלם. לא

הגהות דרישה ופרישה

משמע דס"ל בלא הטעם הנ"ל דה"ל שהוא רוצה יותר וכו' אלא שבאחריות השליח הוא טוב מאד אפ"ה אין יכולין לכופו משום דבטל השליחות אצל המשלח, וצ"ל דהב"י ומור"ם פירשו להאי בר מן דין דקאמר כמו ועוד ור"ל מתרי יחד אין יכולין לכפותו חזא דיוכל לומר וכו' ועוד דהשליחות בטל וכו' וזהו דוחק, שוב עיינתי בכ"מ בפ"א דמכירה שכתב שם בשם הר"ן כמ"ש בשמו בב"י כאן וכתב עליו ז"ל דאה"נ דמחייבין למשלח לקבלה כשקיבל עליו השליח אחריות שהרי קנאה במעותיו ואין כאן אונאה לגבי המשלח שהרי זה יקבל עליו אחריות ונראה דזהו כונת הרמב"ם שכתב חוזר ומכרה למשלח באחריות הואיל וקנה אות' במעותיו ובפ"ז מהל' מכירה נראה כן עכ"ל הכ"מ, משמע משם דעת שלישי דנ"ל דמשמע ליה כן מדברי הרמב"ם ז"ל דכשקיבל עליו השליח אחריות לעולם כופין למשלח, ומה שנסתייע הכ"מ ממ"ש הרמב"ם ז"ל שהרי קנאה במעותיו נ"ל דאין לו מזה ראי' אלא מ"ה כ"כ דאילו קנאה השליח במעות דנפשי' הרי היא שלו ע"כ של המשלח ולא הי' להמקבל עליה אלא חוב מעותיו וכמש"ר בר"ס קפ"ג ע"ש דוק. [אות ד בגדפס].

(ג) עד"ר שם כתבתי ישוב לזה. (ד) ועי' דרישה שם כתבתי דנ"ל לרבינו ס"ל דגם לפי גירסת הר"ף

דגם הלוקח סמך אב"ד השוו אותן ולא ע"י שליח. [אות ג בגדפס]. (ב) דברי מור"ם בכאן צריך עיון בתרתי חדא דהב"י לא כ"כ כמ"ש מור"ם כאן בשמו אלא כתב על דברי הר"ן ז"ל, וכ"כ לומר לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב וחוזר ומכרה להמשלח באחריות הואיל וקנה אותם במעותיו משמע שהכפייה היא לשליח שאילו היתה הכפי' למשלח הו"ל למשלח ליקח אותה כשקיבל עליו השליח אחריות עכ"ל ב"י, הרי לפנינו דהב"י כתב דהרמב"ם ס"ל כהר"ן ואין לומר דט"ס הוא בדברי מוהר"ם ז"ל וצ"ל וכ"כ ב"י דנראה לו כן מדברי הרמב"ם דז"א דהא לפי הטעם שכתב מור"ם בדברי הרמב"ם דאין כופין משלח מאחר ששינה השליח בשליחותו לפי ה"ט אפילו אחריות השליח היא טובה כמו של המוכר יכול לחזור וזהו דלא כמ"ש הר"ן וב"י לא כתב ה"ט וג"כ אינו נזכר בדברי הרמב"ם שם בפ"א דמכירה, והשני וצ"ע על מור"ם ועל הב"י שכתבו בשם הר"ן דס"ל דווקא כשאינו מספיק המשלח באחריות הוא דא"י לכפותו ובהר"ן מוכח דס"ל בכ"ע א"י לכפותו שהרי כתב ז"ל לא שיוכל לכפות למשלח בכך שהרי יכול לומר שהוא רוצה יותר באחריות המוכר משלו ובר מן דין כיון שלא עשה שליחותו הרי מקחו אצל המשלח בטל עכ"ל, מדכתב בר מן דין

לכ"י שממנו הדפיסו הגהות דרו"ם. 13 סי' תקח (ב ג). 14 סי' טו, (ועיי' בקרבן נתנאל אות ע), ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יז.

ופרישה הנדפסות בגליון הטור אות ג בסוגרים מובאים דברי הד"מ כאן מד"מ הארוך וגם שם חסרון בטהד"מ, וראה במבוא לדרכי משה השלם עמוד 30 שכ"י א וזה

או נשבה בדרך. הוי אבק ריבית. וע"ל סי' ר"ז ד"ח וס"ל דהוי ריבית קצוצה (ז).

קפג אלא שנקרא רמאי כו. כת' הר"ן פ"ב דקדושין: ד' תרמ"ה ע"ב מי שעשה שליח לקנות לו קרקע והלך ולקחו סתם יכול לומר לעצמי לקחתי, ומיהו נ"ל דוקא בקרקע סת' אבל בקרקע מיוחד כיון שהוא מנהג רמאות לא מצי אמר דשארית ישראל לא יעשו עולה כו, כב"י וז"ל כת' המרדכי פ"ב דקדושין: אם קנה השליח במעותיו בסתם זכה בהן המשלה ומצאתי בספר כתיבת יד שהגיהו שליח במקום משלה עכ"ל, כת' עוד כ"י וז"ל כת' הרשב"א בתשובה: על ראובן שהיה לו מעות ביד שמעון וא"ל לקנות קרקע וקנאה ע"י סתימתא (א) דקני' וחזר השליח ומכרה לאחר, ופסק דאין במכירת השליח כלום דמיד שקנאה זכה בה המשלה ולכן אין השליח יכול למכרה בלי רשות המשלה. אבל אם המוכר אינו מתרצה וכו'. וכב"י ומשמע דדוקא בכה"ג שלא היה אפשר לקנות למשלה וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ז מה' מכירה וכ"נ מפי' רש"י בגמר', ודלא (ב) כר"י שכת' נכ"ז שאם היתה יותר ראויה לשליח מלמשלה יכול לקנותה. ומקבלין ממנו כשאומר שזקפן כו. ובהגהות [אשר"י] פ' הגוזל עצי' * שכ"פ ריב"ם, אלא שכת' שצריך לישבע שכן הית' כוונתו ע"ש. שאין הדין דין אמת אלא המקח הוא של משלה. וכן הוא בהר"ן פ' האומר בקידושין: ד' תרמ"ז

צריכין לחלק דבריו בין מכר בשטר א' או בשתי שטרות, וא"כ ה"ה דדברי הרמב"ם יפרשו כן (ה), ועוד דיש לתמוה בדברי רבינו שלא חילק בין החתי' השליח השטרות הללו ללא החתימן עכ"ל, וזה ¹⁵ אינו תמוה דאין חילוק זה אלא לדברי ר"ת שכתבו התוס' והרא"ש, אבל לדברי ר"י אין אנו צריכין לחילוק זה ודעת רבינו שדעת הר"ף מדעת ר"י, וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן, ולכן אין לחלק בזה והרוצה לעמוד על עיקר הדברים עיי' בתוס' ובאשר"י וחר"ן ¹⁶, ולא היה רצוני להאריך להביא לשונם כי אין זה מדרך חיבור זה והרוצה לכנוס בעומק הלכה יעיון שם (ו), ועיי' בהריב"ש סי' רי"ד מדין זה, וכתב עוד כ"י בשם הר"ן ומיורי שמוצא למכור השני' בדמים שמכר הראשונה ואפ"ה אמרין דעובר על דבריו הוי ומכרן בטל אבל אם אינו מוצא מי שיקנה סאת שניה בדמים שמכר הראשונה לכ"ע המקח בטל, כתב מהר"ק שורש כ"ז היכי דהשליח משנה כל שהוא מדברי משלה השליחות בטל, ואפילו בדברים שאם היה משלה עצמו עושה לא ה' יכול למעון עליו כשנעשה ע"י השליח טוען כגון אונאה בפחות משתות, וכתב עוד שורש ו' כל היכא ששליח משנה מדעת המשלה בטל השליחות מכל וכל ¹⁷, ע"ל ס' נ"ח דין מי ששלח שליח לשלם לחבירו ולא לקח ממנו השט"ח, כתב ר"י נכ"ח ח"א שליח נשבע על מענת ספק כמו אפטרופוס וכן הבית, וע"ל ס' צ"ג, ול' ס' קע"ז ¹⁸ כתבתי דין השליח שחלה

הגהות דרישה ופרישה

בד' כתבתי ישוב לכל זה ע"ש. [עיון אות י בנדפס]. קפג. (א) ע"ל סי' ר"א יתבאר דין קניית סתימתא. (ב) עד"ר שם כתבתי דנרא' דל"פ לדינא דהא ברי"ו משמע דכה"ג יש לו תערומות עליו והרמב"ם ורש"י דפרשו דלא אפשר לקנותו למשלח כתבו דכה"ג אפי'

ה"ל הכי דינא ע"ש. (ה) עד"ר שם כתבתי ישוב לתמיהות הללו. (ו) ועד"ר שם תמצא שסברותיהן וישובם הכל על נכון בס"ד דיבור דבור על אופניו. (ז) ועיי' מ"ש בדרישה דיש להקשות דבסי' ר"ז ס"ג משמע דיוצ' בדיינים משום דהוי מחילה בטעות ושם

2 סי' תקכג (ג) ועיי'ש בהגה' בגליון המרדכי, ומתחילת דברי המרדכי שם וכן בקנין הקרקע וכו', נראה לכא' כהגירסא: שקנה השליח, עיי'ש, ועיון בכנה"ג, הגהות הב"י אות ב. וראה בסמוך הערה 6. 3 חלק ג סי' קלב, ראה ב"י מחודשים [א], וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף ב. 4 סי' יח, ושם מיירי בשניה וקנה סחורה אחרת, וראה בסמוך בדברי ר"י, (הערה 9). 5 סי'

15 ועיון בזה בסמ"ע ס"ק יט. 16 בכ"י ב: והר"ף, במקום והר"ן, וכ"ה גם בד"מ הנדפס. 17 ועיון בזה לקמן בב"י סי' קפח מחודשים [ג], ובשו"ע שם סעיף ה וע"ע בש"ך שם ס"ק ב. 18 עיי'ש הערה 11. קפג 1 סי' תרלט (כב ב), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב, והואיל והוא מנהג רמאות ודאי מעיקרא קנאה משלה ולא יכול לחזור בו, ועיון בזה בנתה"מ ס"ק ג.

דגם דעת הרא"ש אינו¹⁴ כדעת רי"ו (ה), כת' במרדכי פ"ק דמציעא¹⁵ והגהו' מיימני פ"ז מה' גזילה ראובן שידוע סחורה בזול ואמר לשמעון קנה אות' ביני ובינך והריוח נחלק ושמעון שתק וקנאה ואח"כ אמר לעצמי קניתי יחלוקה, וראבי"ה כת' דא"צ לחלוק עמו אא"כ נתרצה תחלה בפירוש לקנות לשניה' או שידוע שגם ראובן היה יכול לחזור אחר מעות ולקנות, אבל בלא"ה ושמעון קנה במעות שלו לא זכה ראובן עכ"ל, וב"י כת' בשם בעל העיטור דאפילו אמר בתחלה בפירוש לקנות בין שניה' יכול לחזור בו אלא שנקר' רמאי, אבל אם קנאה במעותיו של ראובן שנתנו לשמעון צריך לחלוק עמו, וכן הוא בהגהו' מרדכי ריש פ"ד דב"מ¹⁶, וכב"י דהרשב"א כת' בתשובה¹⁷ כדברי בעל העיטור וכת' דה"ה אם התנו כל בעלי החניות שכל הבגדי' שיבואו לעיר יהיו כולם לשתפות ולקח א' מהם נמי דינא הכי עכ"ל, וכת' עו'¹⁸ אם המשלח רוצה אח"כ לחזור ולומר איני רוצה לא בהפסד ולא בשכר הדין עם הלוקח ועל כרחו של שני יפרע חלקו דשליח שוויה ומה שמוען משטת הייתי בכך אינו טענה עכ"ל, ועיי' בתשובת הרשב"א סי' אלף נ"ו. בין לאכול בין לסחורה כו'. כב"י וכן דעת הרי"ף והרמב"ם פ"א מהל' שלוה' וכן הוא דעת הרא"ש

ע"א דאם קנאו במעות של משלח מוציאין ממנו בע"ב, וכ"פ שם המרדכי⁶ ד' תרס"ב ע"א, וכ"כ המ"מ פ"ז מה' מכירה בשם רמב"ן⁷ ודברש"א, ונראה שם מדברי המ"מ שדעת הרשב"א הוא דאם יש לשליח עדים ששלח יד בהן וקנאו לעצמו או שאמר לפניו' שחזור משליחו' וקונה באותן מעות לעצמו נאמן הא פתמא אינו נאמן, וכ"כ המרדכי פ' הגזול קמא⁸, אבל רי"ו⁹ נכ"ו ח"א [כתב] דאם קאמר לפני עדים דלצורך עצמו הוא קונה נעשה גזלן על המעות והוא שלו ודוקא בשינוי [דקנאו¹⁰ בשינוי] (ג) דאם לא שינה ל"מ תנאי אלא (ד) בב"ד ע"ש עכ"ל וב"י כת' בס' קע"ו¹¹ תשובות הרשב"א כדעת המ"מ אלא שכת' שמדברי הרי"ף לא נראה כן, וכ"כ¹² הרשב"א עו' דאם שלח ידו במקצת והנשאר קנה סתם, הריוח הוא לבעל המעות ואפי' באותו מקצת עצמו ששלח בו יד אם החזירו וקנה בו אח"כ סתם הריוח לבעל המעות, ועיין בזה במרדכי פ' הגזול קמא¹³ ד' מ"ח ע"ד וס"פ המפקיד [שהאריך] בזה וע"ש. דכמאן דאוזפינהו דמי כו'. וזה שלא כדברי רי"ו נכ"ח ח"א דכת' אם קנה במעותיו ומתכוין לזכות לחבירו לא קנה חבירו אפילו אמר בפני עדי' לצורך חבירי אני קונה במעותי אא"כ הודיע למיזכר עכ"ל, וכב"י

הגהות דרישה ופרישה

דל"מ ליה תנאי אפי' בב"ד, ועד"ר שהארכתי בזה ובררתי שיש ג' דעות בדין זה. (ה) ועד"ר שם כתבתי דדברי רי"ו שרירן וקיימן וליכא מאן דפליג עליה ודברי הרמ"ה והרא"ש ענין א' הן דהרא"ש מייירי כשקנה במעות המשלח והרמ"ה מייירי דאמר ליה המשלח זבין לי, ורי"ו מדבר בקנה מעצמו לחבירו ע"ש.

תערומות אין לו עליו. [אות א בנדפס]. (ג) פי' כגון שהמשלם א"ל לקנות חטין והוא קנה לעצמו בו שעור'. (ד) האי [אלא] ליתא ברי"ו שם וב"י כתב שנ"ל להגיה תיבת אלא בדברי רי"ו הללו ואחריו נמשך מור"ם, ועד"ר שם כתבתי דלא נהיר' לי כן אלא שס"ל לרי"ו כהרי"ף דהביא הרשב"א לשונו ג"כ

ב ובנדפס. ועיין בדברי הרשב"א בד"ז כפי שהובאו בחדושי רעק"א בגליון השו"ע. ¹³ ראה הערה 8 ובמרדכי ב"מ הוא בס' רצה (עו ד). ¹⁴ ועיין אריכות דברים בבאיור דברי הבי' והד"מ, בשו"ע ס"ק ב ובקצוה"ח ונתה"מ. וראה גם בהגהות דרו"פ כאן אות ה ובמחנה אפרים הל' שלוחין סי' יח. ¹⁵ סי' רלח (עו ד), ועיין בזה בב"י מתודשים [ד]. ¹⁶ סי' תנא (פו ג), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד. ¹⁷ חלק ג סי' קלה, ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד ובמפרשי השו"ע שם, וראה גם בכנה"ג הגהות הבי' אות יח. ¹⁸ הרשב"א בתשובה ח"א סי' אלף ו, ועיין לעיל סי' קפב הערה 8.

תרמד (כד א) ועיי"ש בשלטי הגיבורים אות א. ⁶ קידושין שם סי' תקכג (ג ג), ועיי"ש חילופי נוסחאות בגליון המרדכי. ⁷ במ"מ לא נזכר הרמב"ן בהלכה זו. ⁸ עיין במרדכי שם סי' קכב (ג ד). ⁹ ראה בב"י שהביא לדברי המ"מ ולדברי רי"ו (וכתב ה"ה וכו') ורבינו ירוחם בנכ"ז חלק ראשון כתב וכו'), ובהגהות השו"ע סעיף ג כתב הרמ"א לדברי המ"מ ורי"ו לב' דיעות וראה בסמ"ע ס"ק ו ונתה"מ ס"ק ד בבאיור פלוגתתם, וע"ע בבאיור הגר"א אות ה ואות ו בבאיור הדעות בשו"ע (וראה גם במשפט שלום סעיף ג בזה). ¹⁰ הוספתי מכ"י ב וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הטור. ¹¹ מתודשים [לו], משו"ת הרשב"א חלק ב סי' שסט. ¹² צ"ל: וכתב, וכמו שהוא בכ"י

את ראובן בגביית המס ולפרוע הגוי במה שגבה, והגוי מהנהו משלו במעות הקהל והם אומרי' לראובן מה שנתן לך הגוי קנינו, וראובן טוען המתנה לא בא לידו כסיבתכם אלא הגוי הנהו, מסתברא שהדין עם ראובן הואיל והגוי פי' שנתנו לראובן ואפילו לדברי הרי"ף ובעל העיטור כאן הכל לשליח כיון שהוא טוען שהוא ההנה לגוי ולכן נתן לו ולא לצבור. ולזה הסכי' א"א הרא"ש ז"ל. וכן פסק הרשב"א בתשובה סי' תרע"א, וכתב המרדכי פ' אלמנה ניוזנית²³ ע"ד דכן דעת הרשב"א²⁴ ורש"י, וכת' עוד בשם ריב"א מצאתי אם נתכוין השליח לזכות בכל הכל לשליח, אבל אם לא הכיר בטעותו של גוי ונתן לבע"ה הרי הם לבע"ה²⁵, וכת' עוד המרדכי²⁶ דבתשובת רב צמח גאון איתא שהעושה סחורה עם הגוי ובא חבירו וסייעו בין בשכר בין במשקל או במניין חולקין, משום דאלמלא דמיו של זה לא היה מטעה לגוי ואלמלא היה זה מטעה לגוי לא היה שם אותו ריוח הלכך חולקין עכ"ל, וכן הוא בתשובת מיימני דספר קנין סי' כ"ב²⁷, ונרא' דכה"ג אף ר"י והרא"ש מורי' דהרי עסקו תרומתו עם הפחורה²⁸ כמשמעות ל' התשובה שבא אחר וסייעו, ולכן חולקי' אע"ג דהאחד לכד הטעה את הגוי מ"מ חולקי' ²⁹ כנ"ל. צריך שמעון להחזירם לראובן

ודלא כ"ח ועיין דבריהם בנ"י פ' הגוזל קמא³⁰ ד' ל"ד ע"ב. ושינה בהן והרויח כו'. וכת' שם המרדכי³⁰ דף מ"ח דאם שינה לפי שמוכר שיש ריוח יותר בסחורה זו מסחורה שא"ל משלח לא מחשב משום זה גזלן (ו), דאל"כ לא אמרינן כאן דהרויח לאמצע וע"ש, כת' רי"ז נ"ל ח"א כתבו הגאונים מי ששלח סחורתו עם חבירו להוליכם למקום פלוני והוא הוליכם למקום אחר, חייב באחריות הסחורה ונעשה מלוה עליו³¹ וב"ד יורדין לנכסיו לפרוע לזה, ומודיעין לו תחלה אם אפשר להודיע כמו בשאר גביית החוב עכ"ל, ומי ששלח עם חבירו מעות למקום א' או הפקידן בידו והוא הרויח בהן אם צריך ליתן לו חלק מן הרויח ע"ל בהל' שומרים בדין המפקיד מעות אצל חבירו וכו'. והוסיף לו מדעתו כו'. וכת' הרי"ף הטעם הואיל ובאת הנאה לשליח ע"י ב"ה חולק עמו, כת' הר"ן ד' תקכ"ז ע"א פרק אלמנה ניוזנית³² דלפי טעם זה בדבר שיש לו קצבה אפילו נותן המוכר לשליח בפירוש כיון שבאת הנאה לשליח ע"י ב"ה חולק עמו, אבל לטעם דכת' רש"י דחולקי' מטעם דמספקא אם נתן [התוספו'] לשליח או למשלח אם נתן לשליח כפי' הוי לשליח, והרא"ש כת' כל' הרי"ף וכ"כ ב"י בשם בעל העיטור, אבל הרמב"ן בתשובותיו סי' [ס'] כתב דטעם רש"י הוא נכון וכן דעת רב האי³³, וכתב שם³² על קהל שמינו שליח

הגהות דרישה ופרישה

(ו) כיון דלשינה מכיון.

רנו (ז ג). ²⁷ שם הביא לתשובת רב צמח גאון הנ"ל, ובכ"ז ב נשתרבבו כאן השורות ושם הנוסח: לשון התשובה וכו' חולקין כנ"ל ונראה דבה"ג וכו' כמשמעות עכ"ל, וכו' שכן היה בנוסח כ"י הד"מ של המדפיסים בברלין תסב, וראה הערה ²⁹. ²⁸ ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כד ובש"ך ס"ק טו. ²⁹ ראה חידושי הגהות אות ד שהביא לדברי הד"מ כאן, וראה הערה ²⁷. בכ"ז א נוסף כאן אחרי תיבת כנ"ל, קטע שכנ' אינו להגהת דרו"פ (לפי שאינו בשאר כת"י הד"מ עם הגהות הדרו"פ), בנה"ל: ג"ל לפרש דברי ש"ב הגאון מהר"ר משה איסרלזי וגם דברי תשו' ר"צ גאון שהביא וכן משמע בדבריה' דוקא באם המסייע הטעה לגוי דאז חולקי' בריח משום דזה הריח מחמת מעותיו וזה בטעותו שהטעהו, וזהו ממש כל' הרי"ף פ' אלמנה ניוזנית ולמ' חולקי' השליח עם הבע"ב הואיל ובאת הנאה לשליח ע"י בעה"ב ע"ש, אבל אם בע"ה עשה הטעו' רק

¹⁹ סי' קפ (לו א), דאם הותירו הותירו לבעל המעות, והי"ח הוא בנ"י שם בשם הרא"ה דסבירא ליה דהותירו לאמצע עיי"ש בנ"י ובש"ג שם אות ב. ועיין בזה בש"ך ס"ק י ובגתה"מ ס"ק ח. ²⁰ סי' קכב (ג ד), ועי' בתשובות מימוניות ס"ס משפטים סי' כט. ²¹ וכן פסק בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ה והוסיף שם: ואם הוסיף הרויח לשניהם. ועי"ש בש"ך ס"ק יא (ועיין בסמ"ע סי' קצו ס"ק לו). ^{20*} סי' שעד (נו ב). ^{21*} בספר המקח שער ו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו כרש"י עיי"ש, וראה בש"ך ס"ק יב. ועי' בט"ז בגליון השו"ע ובגתה"מ ס"ק ט. ²² הרשב"א שם, בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' ס, וראה סמ"ע ס"ק כב ובגתה"מ ס"ק יא. ²³ סי' רנה (ז ג). ²⁴ צ"ל: הרשב"ם, וכ"ה במרדכי שם ובכ"י על שמו. ²⁵ ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז. ²⁶ סי'

רשב"א פ' א"נ. ואומר שהוא שלוחו של לוי. כת' בהגהו' מרדכי פ"ד דמציעא² ראובן דובין קרקע משמעון על שם לוי ולוי [לא] הרשוהו וכת' השמר ע"ש לוי, ואח"כ רצה שמעון לחזור בו מפני שלא הקנה ללוי כלום, א"י לחזור בו אע"פ שעשה בלא הרשאות לוי ולא עשאו שליח, ואם יבא לוי ויאמר כי במעותיו קנה הדין ביניהם [עכ"ל] (ב).

קפה הסרסור שליח הוא. וכת' ר"י נ"א ח"ט שדינו כדין שליח ואם טעה בכל שהוא מכרו בטל כמו בשליח שנתבאר דינו סי' קפ"ב. אלא שנוטל שכר. וכת' המרדכי פ' האומני'¹ ד' קמ"ב ע"ב תשובת מוהר"ם דאף בחליכ' הסרסור [הוי] ש"ש הואיל ואם מכרו היה משתכר בו הוי עליו מעכשיו ש"ש, וכת' שם על סרסור שאבד אבן מן הטבעות שנתן לו למכור, ופסק דחייב לשלם ואין בעל הבית חייב לישבע שידע² שהית' האבן תקוע יפה דאין נשבעין בטענות שמא, ואפי' ע"י גלגול לא ישבע, אלא הסרסור ישבע שאינו ברשותו, וכמה היה שוה וכן ישלם לכה"כ³, ועיי' בזה בתשוב' מהרי"ק שורש קנ"ה, ובהנחות מרדכי דב"מ⁴ ד' קכ"א ע"א אדם ששלח לחבירו להוליך לו דבר למקום אחר ובתוך כך שלח דורן הוי ש"ש עכ"ל. שאין שליח יכול

כו'. ועיי' בתשו' מוהר"ם שהביא המרדכי פ' הגזול⁵ דף נ' ע"ד ופ' אלמנה ניונית סוף הפ' י"א, ובהגהו' מרדכי דכתובות⁶ ד' תקנ"א ע"ב מעשה בא' ששלח לחבירו נ' זהו' שיפטר עם בעלי חובו ופטר [בכ"ה] והשיב ר' שמחה שהמותר למשלח והאריך בראיות, וכת' ב"י בשם הגהו' מרדכי פ' אלמנה ניונית שאם מסר ישראל לחבירו מאתים זוז לשלם לגוי והטעה הגוי ולא שלם לו אלא מאה וכסבר ששילם הכל דהכל למשלח דה"ל כאלו מוחל הגוי חצי החוב ולא רצה לקבל רק חציו עכ"ל, ומהרר"ד כהן האריך בתשובותיו בית י"ט בדינ' אלו. והר"ם⁷ סתר דבריו כו'. וכב"י והכי נקטינן כדברי הר"ם, וכב"י מלמד בבית כ"ה על משכנות והפסיד מהם והניח קצת מעותיו ביד ב"ה, וטוען ב"ה אני צריך לפיים הגוי ממעותיך שבידי עיי' בהגהות מרדכי סוף ב"ב⁸.

קפד ונותנו לו כ"א מעותיו וכו'. כב"י וכתבו תלמידי רשב"א דדוקא שנתנו לו המעות זה בפני זה דאז הוי כולן כשותפין, אבל אי נתנו לו זה שלא בפני זה ה"ל כאלו נתן לו כ"א צרור כספו לבדו ונ"ל¹ דלפי מאי שפי' רמב"ם ורש"י דהכל תלוי בשליח אם קנה מעורב' או לא אין לחלק בזה (א). וכ"כ הרמ"ה. וכב"י כ"כ תלמידי

הגהות דרישה ופרישה

קפד. (א) לפי מאי דכתבתי בדרישה ופרישה ז"א מוכרת ע"ש. (ב) ע"ל [סי' ס'] ס"ח משכ"ר ענין כזה בשטר הלואה.

בשו"ע לדברי תלמידי הרשב"א (וכסברת הד"מ כאן). וראה הגהות דרו"ם, ובטורים לא נדפס כאן פירוש הדרישה והפרישה ושם בהגהות רמזו, וראה גם בסמ"ע ס"ק א. 2 בהגהות שניות שם סי' תנ (פו ג), וראה בהגהות הרמ"א בסוף הסימן ובמפרשי השו"ע שם ועיין בקצוה"ח ס"ק א.

קפה 1 סי' שנט (פ א), וכ"פ בשו"ע סעיף ז ועיי"ש בסמ"ע ס"ק יח. ועיין בזה בשו"ת בית שלמה, חור"מ, סי' סג. 2 בכ"י ב הנוסח: שלא ידע שהיתה האבן וכו', ובמרדכי שם הנוסח: שלא ידע שלא היתה האבן וכו' (וראה סמ"ע ס"ק יט). 3 ועיין בזה בשו"ע סעיף ח. וע"ע בזה אריכות דברים בשער משפט ס"ק א. 4 סי' תנד (פו ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א, ועיין בשו"ע סי' ש"ג סעיף א בהגהת הרמ"א ושם הביא ג"כ לדברי המרדכי בשם י"א, וראה כאן בש"ך ס"ק ב וט"ז בגליון

שזה סייעו לטעו' מכ"ש אם טעה הגוי מעצמו, שאינו חייב לתת לו החצי' אם לא שהיה' בענין שהיה' אי"א לו לבדו להטעותו בלא צירוף זה, וא' למה חולקי' בזה והלא כת' המחבר שלח שלוחו כו' הכל לשליח, שאני הכא ששניה' היו בעסק בשעה שא' מהם הטעה את הגוי ודוק, ע"כ. 30 סי' קסח (נב ב), וראה בתשובת מהר"ם כפי שהובאה ברא"ש שם סי' כא ועיי"ש בפלפולא חריפתא בשינוי נוסחאות בין המרדכי לרא"ש. 31 סי' רנח (ז ג). 32 סי' שז (יא א), וראה בכ"י מחודשים [ו] (וסיים שם: וצריך להתיישב בדבר), ועיין בב"ח סוף הסימן, וע"ע בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף הסימן. 33 ראה חידושי הגהות אות ה. 34 סי' תרעד (צח ד).

קפד 1 אלו דברי הד"מ, ובכ"י ב ליתא לפיסקא זו, ועיין בכנה"ג הגהות הב"י אות א למה לא פסק המחבר

גמר שליחותו אי חייב לשלם לו פעולתו.¹³ שהרי לא פסק עמו הדמי' כו'. וכב"י ונרא' לדעת הרמב"ם שאעפ"י שהמוכר יכול לבטל המקח אין הלוקח יכול לכטלו.¹⁴ חפץ זה במה שתמצא כו'. וכב"י ודברי הרמב"ם ברורים שאעפ"י שא"ל מכרוהו במה שתמצא לא אמר אלא למוכרו מעט פחות משווי, אבל לא ליתן לו מאה זהו' בנ' ¹⁵ וכת' עוד ¹⁶ הנותן כליו לסרסור למשכנם לו ואמר הסרסור איני יודע היכן משכנתי כתבו הר"ן ונ"י בהמפקיד ¹⁷ דהוה פשיעות', וגדולה מזו כתב הר"ף בתשובה דאפילו אמר משכנתי אצל פלוני והוא כופר, פשיעות' הוי דה"ל להפקיד בעדים, והר"ן כת' שאינו מחזור כיון דלא אמר ליה למשכנו בעדים, וכת' הר"ן דאפי' לדעת הר"ף אם א"ל לזה עליהם מפלוני ואמר שלוח ממנו וכפר בו פטור משבועה דהא איהו חמונה, וכת' הרשב"א בתשובה ¹⁸ על ראובן שא"ל [לשמעון] למשכון לו משכון אצל חגוי ונתן לשמעון שכרו, ועכשיו אמר שמעון שהגוי מכר המשכון, דשמעון הסרסור פטור שאינו אלא שלוחו של ראובן ושכר מרחו הוא נוסף, וכל שמראה לו חגוי ואפילו אינו מראה לו אלא א"ל אצל גוי פלוני משכנתי נאמן, שהרי ראובן האמינו ואפילו שבועת היסת א"צ כל זמן שלא בא חגוי ומכחישו אלא מחרם עליו חרם סתם שעשה שליחותיה, וכת' עו' ¹⁹ סרסור שנתן כלי לבקר ולא רצה המבקר להחזירו, חייב הסרסור לשלם דש"ש חייב אפילו בדבר הקרוב לאונס כמו

לקנות לעצמו וכו'. וכ"כ הר"ן פ' אלמנה ניוזנית. דף תקכ"ז ע"א, וכב"י שכן דעת הרא"ש מדלא השיב בתשובה זו אשאלה זו, אבל במרדכי פ' האומני' ד' קע"ב ע"ב משמע בתשובת מוהר"ם דיכול לעכבו לעצמו וע"ש דעת המרדכי דהמוכר יכול לחזור כל זמן שלא מכרו וכ"כ פ' המוכר את הספינה ד' ר' ע"א ע"ש, וכב"י אם אמר הסרסור למוכר שרוצה לעכבו לעצמו בכך וכך ונתפיים המוכר שוב א"י לחזור. להקנות הסרסור המותר כו'. וכן הוא במרדכי לענין אלמנה ניוזנית, וכת' מהרי"ק שורש קנ"ה אם אמר המוכר לסרסור המותר יתא שלך זכה הסרסור במותר אעפ"י ששתק ולא ענה זכה אותו דבר והוי עליו ש"ש וע"ש ²⁰, כת' הרא"ש בתשובה כלל ק"ה על ראובן שהיה סרסור של שמעון למכור ביתו ²¹ ללוי, ולא רצה שמעון למכרו ללוי שאמר שהוא שונאו ומכרו לאחר, ועכשיו ראובן תובע סרסרנותו, לא ידענא במה נתחייב שמעון לראובן מעשים בכל יום שיש סרסורי' רבים במקום א' זה מסרסר לזה וזה מסרסר לאחר ומי שגומר נוסף הסרסרות, ודאי אם אחר שא"ל הסרסור שלוי רצה לקנותו ואמר שלוי שונאו ולא רצה למכור לו, ואח"כ מכרו ללוי ²², זה ודאי היה רמאות וצריך ליתן לו שכרו, אבל בנדון זה אינו חייב ליתן לו כלום עכ"ל וע"ש שהאריך בחילוקי' בזה, ומשמע שם דאפי' שכר מרחו אינו חייב ליתן לו כלום עכ"ל, וכ"כ ב"י ²³ וע"ל סי' של"ה בדין פועל שהלך ולא

השו"ע. 5 סי' שעב (נא א.), 6 ראה הערה 1. ועיין בזה בש"ך ס"ק ג' ובהגהות אמרי ברוך בגליון השו"ע, ולכאורה פליגי בהגדרת השליחות, אם המשלה מעביר כוחו לשליח או שרק השליח מייחס המעשה למשלוח, ראה אריכות דברים בזה בחלקת יואב חו"מ סי' ג' ובאור שמח גירושין פ"ב הט"ו ועוד אחרונים, שאם הוא מעביר כוחו שפיר שייך לומר דאין אדם מקנה לעצמו דאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות לרשות כדברי הרשב"א שהביא הטור, אבל אם הוא רק מייחס המעשה שוב יכול לקנות, ועיין 7 ועיין בהגהות בדק הבית בסעיף ג', וראה בנתיבות המשפט חידושים ס"ק ו' משי"כ בשם הכ"י. 8 כנ' דצ"ל: פרק, ועיי"ש סי' רנט (ז ד), [ובכ"י ק' הנוסח ג"כ: לענין]. 9 ועיין בב"י מחודשים [א], וכ"פ המחבר בשו"ע סעיף ד (וראה בנתיבות ס"ק ג'). 10 בב"י הנוסח כאן: והלך אצל לוי ונתרצה לקנותו ולא אבה למכור ללוי. 11 וכה"ג

הנוסח בב"י על שם הרא"ש, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו כתב: ואח"כ מכרו ללוי ע"י אחר, ועיין בזה אריכות דברים בפ"ת אות ג. 12 מחודשים [ב]. 13 וראה בחידושי הגהות אות א. 14 ועיין בסמ"ע ס"ק טו ובנתיבות ס"ק ח. 15 ובשו"ע סעיף ו הביא הרמ"א לדברי הראב"ד בשם: וי"א, ועיין בסמ"ע ס"ק טז וש"ך ס"ק י דלא מוכרח דהוי פלוגתא בזה. 16 הב"י מחודשים [ד], ולעיל בשו"ע סי' קכא סעיף יא הביא הרמ"א בהגהות השו"ע לדין זה, וראה סמ"ע כאן ס"ק כא וש"ך ס"ק יב. 17 סי' שכ (יט א.). 18 חלק ג סי' קלא, וראה סמ"ע ס"ק כב, וגם בב"י מחודשים [ד] לא מוזכר שאמר למשכון לגוי. 19 הרשב"א בתשובה ח"ב סי' רז הובא בב"י מחודשים [ה] ועיין בזה בשו"ע סעיף י ובסמ"ע שם ס"ק כד, ובשער משפט ס"ק ב הביא דהריטב"א פליג אדברי הרשב"א עיי"ש.

פסור מאונסין בהליכה ובחזרה דהנאת מכירה לשניהם, אין סרסור אלא ש"ש כדאמרין פ"ד דנדרין וכתבוהו הת' פ' האומני' וכו"כ המרדכי שם ומהרי"ק שורש קנ"ה וע"ש בדברי מהרי"ק שהאריך בזה, וע"ל ס"פ רצ"ד מדין סרסור אי צריך לדון מחמת המוכר.

קפו וכן הדין בכל טענה וכו'. וכן דעת הר"ן ס"פ האומני' ג' וכו"כ הרא"ש בתשובה כלל צ"א סי' א'.

קפח אין שליחות לגוי כו'. זל' ס"פ קפ"ג נכתב דה"ה דאין אדם יכול לזכות לגוי דהוי בשליחות, וכו"כ המרדכי פ"ק דב"מ ע"ב ומרדכי פ' הגזול בתרא ד' נ' ע"ד ועיי' בזה בהר"ן ר"פ האיש מקדש שהאריך שם אם שליחות זוכייה חדא מלתא היא. אבל אשה כו'. וכת' הרמב"ם פ"ב מה' שלוחין דאפי' א"א יש לה שליחות. אבל חשו'. ועיי' בזה בהר"ן ר"פ האיש מקדש שהאריך בזה, דין שלוח שאנס או ניזק אם מחייב שלחו ע"ל ס"פ קע"ז כתבתי דינו.

קפט [נגמר] המקח כו'. והר"ן: כתב פרק אלמנה ניוזנית: דף תקיד ע"א דאם נמלך אחר כך לא יוכל לחזור בו, אבל בנימוקי יוסף פרק יש נוחלין: דף ר"י עמוד א דבקנין כסף ושטר יכולים לחזור תוך כדי דבור אבל לא

גניבה, וכ"ש שאין לסרסור למכור חפץ באשראי אא"כ נוטל רשות מבע"ה שאין דרך מוכר למכור כליו עד דשקיל זוזא כדאמרין בפ' המדיר עכ"ל, וע"ל סי' קכ"א מדינ' אלו, כת' המרדכי בהגה דקידושין²⁰ על שמעון שנדר לראובן י' זהו שידבר מחמתו לשלמון, ועכשיו אומר שמה שעשה מחמת יראה עשה שלא יקלקל ענינו נגד השר, ולא היה קנין בדבר, ופסק דחייב ליתן לו דשכירות פועל א"צ קנין, ומה שאמר מחמת יראה עשה הוי דברים שבלב אינ' דבריו עכ"ל, כת' מהרי"ק שורש קנ"ג על ראובן שנתן מעות לשמעון לקנות חיתין וכן עשה, ושם החיטין בכית א' ונרקבו מחמת גשמים שירדו עליהן, הוי פשיעה וחייב לשלם.

קפו שאם יקבלו ממנו שיתן דמיה' כו'. וככ"י שפרש"י דבקצב דמיהן עסקינן: וכו"כ הגהות מיימוני פ"ב מה' שלוחין, ועיין במישרים נ"ל ח"א. שיש לו קונים הרבה. וככ"י והיינו דוקא לענין לחייב באונסין, אבל לענין ש"ש לחייב בגניבה ואבידה לא בעינן זבינ' חריפא דלא גרע מסרסור שנתבאר דינו ל' סי' קפ"ה דהוה ש"ש אף בלא זבינ' חריפא: עכ"ל, וכ' עוד: וז"ל (הרשב"א) והיכא שא"ל טול חפץ זה ומכור אותו ומה שתמכרנו ביותר נחלק אותו [בינינו], נראה דאפילו דבר שיש לו קונים הרבה ויכול למכרו (בדמיו') מיד בדמים שקצוב

קפו 1 עיין בני' פרק האומנים סי' תצג (נא ב) בשם הרנב"ר, ועיין בגד"ז בב"ח וט"ז כאן ובלח"מ פ"ג מהל' שכירות ה"א, ועיין בשו"ע סעיף ג ובהגהות הרמ"א שם ובמפרשי השו"ע. 2 וע"ע בשו"ת הרא"ש כלל קז סי' ו (בד"ה ועוד אמרינן) מש"כ בזה. **קפח** 1 סי' רלו (עד א) בשם מהר"ם. 2 סי' קסט (נב ג), בשם מהר"ם וראה גם ברא"ש ב"ק שם סי' כא שהביא לתשובה זו.

קפט 1 בכ"ז א (וגם בכ"י אוקספורד בודלי 723) העתיקו כאן דברי הפרישה בסימן זה ככתבו וכלשונו (ובתוך הדברים: וכ"כ בת"ה סי' שי"א עד"מ שהביאו), והשלמתי כאן הדברים מכ"י ב עם השואה לכ"י ק. 2 בד"מ הגדפס נדפסו כאן דברי הד"מ שלא במקומם, וצ"ל כמו שהוא לפנינו כאן. 3 סי' שסט (נו א), ומשמע אפילו בתוך כדי דיבור אין יכול לחזור ועיין בזה בב"י לקמן סי' קצה מחודשים [ג], וע"ע בזה בשו"ע סי' קצה סעיף ז ובמפרשי השו"ע שם. 4 סי' תתלג (נב ב).

20 סי' תקמד (ד ג), וראה בב"י מחודשים [ז], ועיין בסמ"ע ס"ק כו (בסוגר). 21 וכ"פ המחבר בשו"ע סוף סי' קפו.

קפו 1 ועיין בחידושי הריטב"א החדשים ב"מ דף פא ע"א מה שביאר בדברי רש"י וראה גם בכס"מ הל' שלוחין פ"ב ה"ח מה שהביא ראה לפרש"י, ועיין עוד בראשונים בסוגית הגמ' ב"ב דף פח ע"א, וראה בזה בחכמת שלמה בגליון השו"ע לקמן סי' ר סעיף יא ובחכמת שלמה כאן. 2 וכ"ה בשו"ע סעיף ב, ועיין בנתח"מ ס"ק ג. ועיין לעיל סי' קפה הערה 1. 3 הב"י, מחודשים [א], ובכ"י א בהמשך: וז"ל הרשב"א, ותקנתי עפ"י כ"י ב וכ"י ק. 4 כפול בט"ס, (ובכ"י ב חסר). 5 צ"ל: ואינו אלא שיש וכו', וכמו שהוא בכ"י ב, ובכ"י ק הנוסח: אין הסרסור הזה חייב באונסי' ואינו אלא שומר בשכר וכו', (ובב"ח בשם הב"י: אין לו אלא דין סרסור דהוי שומר שכר וכו'). 6 עיי"ש בתוד"ה אתא (דף פא ע"א). 7 סי' שנט (פ א).

בשאר קניני' ויש להסתפק בזה וע"ש גם שם •
ברך רט"ו עמוד ב' דיש חולקין בזה, כתב בתרומת
הרשן סי' שי"א אם נקנה המקח באתר מדרכי
הקנייה אפי' מחלו אחר כך זה לזה על הקניין
אינו כלום והמקח קיים ואם רוצים לחזור צריך
הלוקח לחזור ולהקנות למוכר בקנין. וכך פסק
בתשובת בר ששת סי' תק"י, כתב [הרשב"א]
בתשובה סי' אלף קל"ו מי שיש לחבירו שטר
מכירה על שדיחו נאמן לומר פרעתי לך המעות
דלענין הפרעון אינו אלא כמלוה ע"פ].

קצ' קרקע נקנה בכסף כו'. וה"ה לשכירות
וע"ל סי' קצ"ב ג. וכן אם אדם א' אומר
למוכר כו'. וכ"כ הר"ן בפ"ק דקדושין • וכת'
שכן דעת ר"ח ודו"ח, כת' המדרכי סוף כתובות •
ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ואחר שהגיע
ז"פ אמר שמעון לראובן קרקע פלוני אמכר לך
במנה ונתרצה ראובן לקנות ונתן לו מנה והוא
אתרא דקנו בכספא לא מצי שמעון למימר אותו
מנה אני גובה בחובי אלא אותו קרקע קניו ויחזור
ויגבה חובו עכ"ל. אבל במקום שכותבין שטר
כו'. וכת' הר"ן פ"ק דקדושין • ד' תרל"א ע"א
דאפילו במקום שאין כותבין שטר אלא לראי'
בעלמא ולא לשם קנין וי"ח בזה וע"ש, וע"ל
סי' קצ"א איזה מקרי שטר קנין. אלא נתן לו
משכון בשבילים וכו'. כב"י ונרא' דאין חילוק
בזה בין נתן משכון בשעת המקח או אחר"כ

וכ"נ דעת שאר הפוסקים דלא חלקו בהכי ודלא
כהנהו' מיימני' פכ"ג מחל' מכירה והמרדכי פ"ק
דקידושין • דלא אמרינן הכי אלא בדאנח עליה
משכון בתר הכי אבל בהניח עליו משכון בעודו
שעת המקח [קנה]. וכת' רי"ו (כ"ש) אם נתן
לו משכון וא"ל שיקנה בגוף המשכון כפי מעותיו
קנה • וע"ל סי' ר"ז מדין זה, וכת' לקמ' ב"י
ר"ד • אם נתן משכון על קנין קרקע כתבו תלמידיו
רשב"א שלא מצינו בקרקעות מי שפרע וכ"כ
הרמב"ן דאם נתן משכון על קנין קרקע, או כסף
במקום שאינו קונה אלא בשטר א"צ לקבל עליו
מי שפרע, ומדברי חר"ף נראה דס"ל דיש
בקרקעות מי שפרע והר"ן נסתפק בדבר וכת'
דאם נתן עליו כסף אף במקום שאינו קונה צריך
לקבל עליו מי שפרע מאחר שקונה מדאוריית'
אבל אם נתן עליו משכון א"צ לקבל עליו מי
שפרע עכ"ל. קנה לך ערבון ויקנ' לך ערבוני
כו'. [כב"י וכן] פרש"י אפי' אם אמר ערבוני
יקנה נגד הכל אפ"ה אינו קונה רק נגד ערבון
אבל התוס' פירשו דאם פי' שערבנו יקנה נגד
הכל קנה הכל, וכ"כ המדרכי פ' האומני' • דף
קמ"ב ע"ג והנהו' אשרי פ' הוזהב (א). ונתן לו
מהם ה' מאות בתורת פרעון כו'. וכב"י • ואם
נתן לו סתם כתב רש"י שדינו כנתן לו לתחלת
הפרעון, וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין גבי נכסי'
שיש להם אחריות נקנה בכסף, וכ"כ רי"ו ג"מ
ח"ד, וכן משמע מל' רבינו שכת' לעיל בד"א

הגהות דרישה ופרישה

קצ. (א) עד"ר שהארכתי בביאור דבריה' [וטעם] פלוגתתן.

פכ"ב ממכירה אות ל), וע"ע בספר התרומות שער סד
חלק ב סי' ג. 6 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע
סעיף ט, וראה בקצוה"ח סי' יב ס"ק ב וסי' קצ' ס"ק ו,
וראה עוד לקמן סי' רו הערה 154. 7 סוף סעיף ה,
עיי"ש, ועיין בזה בתוס' כתובות דף צג ע"א ד"ה עד,
ומשמע שם דיש מי שפרע בקרקעות, וראה גם בתוס' ב"מ
דף יד ע"א ד"ה עד ובנחלת דוד שם, וראה גם בהגהות
חכמת מנוח ב"מ שם, וצ"ב. וע"ע בזה בשו"ת שואל ומשיב
מהדורא קמא חלק א סי' לח וחלק ג סי' ה. 8 סי' שנא
(עט ג), ואולי פליגי במהות קנין כסף דאם כסמ"ע ס"ק א
דקנין כסף הוא מצד פרעון א"כ לא מהני שאומר שיקנה
כנגד הכל שרוצה שיקנה מדין מעשה קנין ולא מחמת
תחלת פרעון, ותוס' ילמדו שקנין כסף מועיל מדין מעשה
קנין ויועיל תנאו שערבנו יקנה הכל. 9 מחודשים [ד],

5 סי' תתנא (נח א). 6 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע
סעיף א, ועיין בסמ"ע ס"ק א וביאור הגר"א אות ה. וע"ע
לקמן סי' רמה סעיף ט.
קצ' 1 צ"ל : קצה, הערה 26. 2 סי' תקעז (ג א),
ובשו"ע סעיף ד כתב בלשון י"א, וראה ביאור הגר"א אות ו.
3 סי' רעז (ח ד), וכ"ה בהגהות אשר"י כתובות פ"ג סי'
טו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע כאן סעיף ו, ועיי"ש
שהביא ראייה מסוגית הגמ' דכתובות שם, ועיין בזה בביאור
הגר"א אות ט' ובהגהות ארץ צבי על הגהות אשר"י כתובות
שם, וע"ע בנד"ו בקצוה"ח ס"ק ה. וראה גם בשו"ע סי' רד
סעיף יא. 4 סי' תר (י א), ועיין לקמן בסימן קצא
הערה 6. 5 סי' תפד (א ב), מתשובת הרי"ף, וראה
גם בתשובות מיימוניות ספר משפטים סי' סו שהביא
לתשובת הרי"ף בארוכה, (וציינו גם בהגהות מיימוניות

מעותיו (ג), וכ"כ המ"מ פ"ה מהל' מכירה, וכב"י
וכ"נ דעת הרא"ש, וכת' עו' נ"י פ' האומני' 10
ד' ק"ז ע"א והא דאמרינן קנה נגד מעותיו היינו
דוקא במקום שאין כותבין שטר, אבל במקום
שכותבין שטר כיון שאינו קונה עד שיכתוב שטר
א"א שיקנה נגד מעותיו דהיאך יקנה מחצה
והלא השטר על כל הקרקע הוא נכתב ולא על
חציו, לכן הואיל ולא קנה כול' דהא עייל ונפק
אזוזי אף מקצת לא קנה עכ"ל, וכ"כ הר"ן פ"ק
דקדושין ד' תרל"א ע"ב וכ"כ ב"י בשם תלמידי
רשב"א, ואינו נרא' כן מדברי הטור 11 וע"ל ר"ס
קצ"א. וא"א הרא"ש כתב כסבר' הראשונה
כו'. וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ה מה' מכיר'
והרשב"א כתב כדברי הראב"ד ועי' כנ"י ד'
ק"י ע"א. מיבעיא ולא איפשטא כו'. כב"י כן
הוא גירסת רש"י והרא"ש והמ"מ, אבל מדברי
הרמב"ם פ"ה מהל' מכירה נראה שהיה לו גירס'
אחרת שכתב לקח שוה [ק'] כר' והמוכר יצא
ונכנס לתבוע שאר דמיו' ה"ז ספק אם הוא
כמוכר שדהו מפני רעתה או לא לפיכך הרוצה
לחזור משניה' כו' 12, ותמיהני על דברי רבינו
שכתב סוף דברי הרמב"ם ולא כתב תחילתן עכ"ל

שאינן נותן לו בתורת פרעון אלא אמר ערבוני
יקון (ב) עכ"ל. אפי' אם החזיק כבר כו'. כב"י
וכ"כ הרמב"ם והמ"מ פ"ה מה' מכירה, והר"ן
פ"ק דקדושין ד' תרל"א ע"א, ורי"ז נ"ט ה"ב,
אבל נ"י כת' פ' האומני' 10 בשם הרשב"א ושאר
מפרשים דאם החזיק וקנה או שקנה בשטר
קנה, אע"ג דעייל ונפק אזוזי ואין א' מהם יכול
לחזור בו וע"ש ד' ק"ז ע"ב. וצריך לתנו מעידית
שבנכסי'. כב"י וכ"כ נ"י והרא"ש פ' האומני',
ורי"ף ורמב"ם לא כתבו כן, וכת' הר"ן ונ"י
ותלמידי רשב"א פרק האומני' דהא דצריך ליתן
לו מן העידית היינו דוקא כשא"ל תן לי מעותי,
אבל אם אמר תן לי קרקע נגד מעותי הואיל
וחפץ שיקנה כנגד מעותיו כדינו אין נותן לו
אלא מהקרקע שקנה, ומדברי הרמב"ם פ"ה מהל'
מכירת' נראה שאין לחלק 11. ואם הלוקח חוזר
בו כו'. וכת' הר"ן פ"ק דקדושין ד' תרל"א ע"א
דכי חוזר בו הלוקח מגביהו מזיבורית כשער
של עכשיו ולא כפי מה שפסקו בשעת המקח
שהרי אין זה אלא כגביית החוב בעלמא 12, אבל
אם המוכר חוזר בו מגביהו מן העידית כפי
מעותיו לפי המקח שפסקו דהא נשאר קנין נגד

הגהות דרישה ופרישה

הראשון כנגד הדמיו' שקבל ממנו ורוצה להחזיר לו
מעותיו אלא שאין לו מעות מזומני', בזה כתב דמגבהו
קרקע כנגד מעותיו כשער של עכשיו ולכך כתב ל'
מגביהו דל' זה שייך דמגבה נגד חוב שעליו, וגם
בחזרת המוכר כתב בהאי לישנא דאם רצה הלוקח צריך
ליתן לו מעות מגביהו מעידית שבה ומטעם שכתבתי
בדר' ועד"ר שהוכחתי ס' זה, וגם בש"ע נמשך מור"ם
כמ"ש בהגהות שם סעיף י' ע"פ פ"י הר"ן שכתב כאן
ושם בסמ"ע כתבתי שאין דבריו נראין וברורין בזה
ע"ש ודו"ק. [אות ג בגדפס].

(ב) דמשמע אם לא אמר בפ"י ערבוני יקון אלא נתן
סתם ה"ל כאלו נתנו בתחלה הפרעון דאל"כ ל"ל
סי' ולומר אלא נתן לו סתם.

(ג) עד"ר שם כתבתי ל' הר"ן וביאורו והוכחתי מתוכו
שאין הר"ן מחלק בין חזרת מוכר לחזרת לוקח, אלא
גם כשחוזר לוקח ס"ל דאם המוכר רוצה ליתן לו
קרקע כנגד המעות שכבר קיבל מידו ובשעת המקח
בתחלה צריך לוקח לקבלו, והא דכת' הר"ן שם בחזרת
הלוקח [נותן] לו המוכר קרקע כשער [של] עכשיו,
היינו דוקא כשאין מוכר מבקש להכריחו שיעמוד במקחו

קצוה"ח ז ונתה"מ ס"ק י. 14 כוונתו כנראה לטור
כאן שכתב (בסעיף יא) שבעייל ונפיק אזוזי נתבטל המקח
כנגד המעות שנשאר לו ליתן אפילו אם החזיק כבר בשדה
או קנה בשטר או בקנין סודר וכו', הרי דאף שקנאו בשטר
מ"מ המקח בטל רק לגבי השאר ולא כנגד מעותיו, ועיין
לקמן ריש סי' קצא הערה 2. (בכ"ז ב חסר כאן לתיבות:
וע"ל ר"ס קצ"א). 15 ועיין בב"ח אריכות דברים
בגירסת הבעיא לרמב"ם וגם בגירסת פשיטות הגמ' פשיטא
וכו' לדברי הרמב"ם, ועי"ש, וע"ע בשו"ת הרדב"ז ללשונות

ועיין פרש"י בדף מח ע"ב ד"ה אבל. 10 סי' תסט
(מו ב). 11 אמנם יתן לו רק מעידית שבה (דקנסו
את החזור), ועיין בביאור הגר"א אות טו אריכות דברים
בשיטת רש"י, וכן דייק מהרמב"ן במלחמות פרק האומנין
שם, וע"ע בחזו"א חו"מ סי' יג אות א בביאור שיטת הר"ן.
12 ועיין בזה אריכות דברים בסמ"ע ס"ק יא, דרישה סעיף
יא, והגהות דרו"פ כאן שהאריך לחלוק על הד"מ בפירוש
דברי הר"ן עי"ש. וע"ע בזה בט"ז. 13 סי' תסט
(מח א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף טז וראה

כתב דבמכר לעולם לא קנה בשטר עד שיתן לו דמים (א) וכ"כ התו' ורשב"ם פ' ח"ה. לא קנה בשטר עד שיתן הדמי'. וכתב הר"ן פ"ק דקידושין² ד' תרל"א ולא קנה עד שיתן כל הדמים אבל מקצת דמים אפילו לא עייל ונפק אוזוי לא קנה כלום, דכאן עיקר המקח בשטר היה ואינו נותן לו הדמים בתורת קנין, ולכן לא קנה כלל עד שיתן כל הדמים דאז נגמר מקח השטר דא"א לקנות לו בשטר חצי, וכ"כ המ"מ פ"א מהל' מכירה ומוכח שם דמ"מ אם התנה הכל לפי תנאו, וע"ש לע' סי' ק"ץ מ"ש בזה, כב"י בתשובת הרשב"א* דשטר לא קנה עד שיתן לו כל הדמים ואפילו קנה מידו לא מהני, כב"י וז"ל והיכא שכתבו שטר מכירה והלוקח טוען שנתן, אם השטר מקוים יש מי שכתב דלוקח נאמן, והרשב"א כתב דאם כתב בשטר התקבלתי המעות ודרך המקום לכתוב כן קודם שיקבלו המעות הלוקח צריך להביא ראיה שנתן, ואם אין דרך המקום לכתוב כן עד שיתנו המעות הרי הוא בחזקת שנתן עד שיביא המוכר ראיה שלא נתן כ"כ רי"ז נ"א ח"א, אבל הרשב"א כתב בתשובה³ דדעת רב האי כסברא זו האחרונה אבל מסקנת הרשב"א אינו כן אלא ס"ל דככ"מ הלוקח נאמן לומר פרעתי. אינן אלא לראי' כו'. כב"י וכ"כ הרא"ש בתשובה

(ד), כב"י בשם הרשב"ץ¹⁶ על ראובן שהעלילו עליו מן השלטון וכדי להבריה מכר מקצת נכסיו לשמעון בפני עדי' ונתן לו המעות, וכשיצאו החזיר לו מעותיו, ואח"כ לא רצה שמעון להחזיר הנכסי', ופסק דהמכר בטל דכל שכוונתו אינו אלא להבריה ואפי' נתרצה ראובן אח"כ במכר מכירה זו בשטר אינו כלום דהשטר מוקדם ופסול וצריך להחזיר פירות שאכל (ה) עכ"ל. פי' ר"ח הא דאמרינן עייל וכו'. וכתב המ"מ פ"ח מהל' מכירה שכן הסכי' הרשב"א ור' ירוחם כתב נ"ד ח"א שכן דעת הרמב"ם והרי"ף¹⁷. וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה. [וכ"כ] המ"מ פ"ה מהל' מכירה בשם הרא"ה והרמב"ן והרשב"א ושכן עיקר, ונרא' שם מדבריו דגם בהמה אינה עומדת לחלק¹⁸, וכב"י ומשמע מדברי הר"ן פ' האומני' ומיהו ה"מ כשנותן לו מקצת דמי' סת' אבל א"ל ערבוני יקון שותפי' הם אפילו במטלטלין שהרי בכך נתרצו עכ"ל, וכ"כ נ"י פ' האומני' ד' ק"ז ע"א, ועיי' בזה בהר"ן פ"ק דקדושין ד' תרל"א ע"א, ועיי' ס"ם קצ"א המוכר קרקע לאחר ל' יום אם כסף קונה שם.

קצא בד"א במוכר מפני רעתה כו'. כב"י וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מה' מכירה וכ"כ שם המ"מ ורי"ז נ"א ח"א אבל הר"ן פ"ק דקידושין

הגהות דרישה ופרישה

שם כתבתי דנרא' דרבינו ס"ל דגם לפירושם יכול להיות במוכר שדה מפני רעתה קנה בשטר לחוד דאלי"כ (והאי) לא הוי סת' רבינו לכתוב כן בפשיטות דבמוכר שדה מפני רעת' קנה, ועו' דהו"ל הדין היוצא משיטת פירושם ע"ש דדו"ק. [אות א בנדפס].

(ד) ועמ"ש בדרי' ביישוב זה. (ה) עיי' בי"ד סי' קכ"ה ובח"מ ס"ס קפ"ב ור"ד סי"י.

קצא. (א) לא שכ"כ בהדיא הר"ן והתו' ורשב"ם, אלא שכן משמע משיטת פי' דשם וכמ"ש לשונ' בדרי'

הוא בשטר והכסף הוא לסמיכות דעת, כ"ע יודו דאין קנין לחצאין, ועיי'. וראה לעיל סי' קצ בהגהות הרמ"א סעיף ט"ז ומשמע שם דאין חילוק בזה. 3 ומשמע כאן דכוונת הד"מ שאפילו במקום שקונים בשטר והכסף לסמיכות דעת ובמקום דעייל ונפיק אוזוי קונה כנגד מעותיו אם התנה, וע"כ שקונה בשטר אף דאין שטר לחצאין וראה נתח"מ לעיל סי' קצ ס"ק יא, ועיי"ש בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף טז. 4 חלק ג סי' יח, ועיי' לעיל סי' קצ הערה 10 מש"כ שם משם הרשב"א וראה חידושי הגהות כאן אות ב ובהגהות בדק הבית מה שהקשו על הרשב"א. 5 חלק א סי' אלף קל, ועיי' בנד"ז אריכות דברים בנתח"מ

הרמב"ם סי' שה. 16 חלק א סי' יג, ועיי' בזה באריכות בנתח"מ ס"ק טו ובפ"ת אות ח, ועיי' בנוסח התשובה כפי שהובאה כאן בד"מ, וא"ש. 17 ועיי' בזה בהגהות בדק הבית סעיף טו. 18 והכוונה דאפי' בהמה טהורה, ראה בב"י ובסמ"ע ס"ק כט וע"ע בט"ז סוף הסימן (ושם : כיון שאינה ראויה כ"כ כמו בחיים).

קצא 1 דף נא ע"א, ועיי' בזה בהגהות דרו"פ אות א. 2 סי' תר (י ב), [בשם : איכא מ"ד] וראה לעיל סי' קצ הערה 14, ובנדון דלעיל בגי' פרק האומני' מיירי דהקנין הוא בכסף והשטר הוא לגמירות דעת, והתם כתב הד"מ שמדברי הטור לא נראה כן, משא"כ בנדון כאן שהקנין

לא היו חזקה לכ"ע וכן מוכח מדברי הרא"ש פ' חזרוק ומדברי הרשב"ם פ' ח"ה^ה, וכתב עוד בשם הרא"ש דלא קנה כנה כנעילה לחוד^ה, אלא בבית שדר בו לא קנה עד שינעול ויפתוח דבלא"ה לא מוכח דמשום חזקה קא עבד עכ"ל. בהעמדת דלת כו'. ככ"י וצ"ע דלקמ' סי' רע"ה פסק דעמדת דלת לא קנה ואע"ג די"ל דשאני הכא דאיכ' דעת אחרת מקנה מ"מ מנ"ל לרבינו לפלוגי^ה בהכי (ב). במסירת המפתח כו'. וכן משמע במרדכי פ' שור שנגח את הפרה^ה וכתב שם בשם ראבי"ה דה"ה במוכר סחורה המונחת בבית או בשוכר לו הבית נקנה הסחורה או הבית כמסירת מפתח וכן הוא בהגה' מיימני פ"א דמכירה^ה, אמנם דעת הגה' מיימני פ"א מה' מכירה ופ"ב מהל' זכייה דמסירת המפתח לא קנה, וככ"י וכן דעת הרא"ש והתו' והרמב"ן^ה ור' ירוהם נ"א ח"א. ואם הוא מסוי' במחיצות כו'. כת' המ"מ פ"ח מה' מכירה שזהו גירסת הרשב"ם והרשב"א^ה, אבל הרמב"ם גורס איפכ' דכמסוי' מחיצות לא מכר ליה אלא כדי שיגבה רגל ויניח רגל ובדלא [מסיימן] קנה שיוכל לילך לשם טעון משאוי של זמורות וזהו גירס' לר"י

כלל ס"ח סי' י"ו, אבל העימוד והרמב"ן והרשב"א והר"ן פ"ק דקדושין דף תרל"א ע"א והמ"מ פט"ו מה' מכירה והגה' מיימני שם דשטרי דידן שטרי קנין הוא כיון שמזכיר בהן ל' מכירה, אע"ג דכתב ל' עבר כגון מכרתי או נתתי, וכיון שכל הני רבנות^ה מסכימים לדעת א' הכי נקטינן עכ"ל^ה, ומוכח מדברי הר"ן והמ"מ שאם יכת' לו בפירוש שלא מכר לו בשטר אינו אלא לראי' בעלמא, ככ"י והיכא שקנה בשטר או כמעות (ב) וא"ל קנה לאחר ל' יום אי אמר קני מעכשיו ולאחר ל' יום, אפי' נקרע השטר או נאבד או נתאכלו המעות קנה, ואי לא אמר מעכשיו צריך שיהא השטר קיי' בסוף ל' יום וכ"כ התו' פ' האשה רבה עכ"ל, וכ"כ נ"י פ"ק דמציעא^ה דף ט"ו ע"ג וכת' דה"ה לענין קנין חזקה וכן הוא בתו' פרק האשה רבה.

קצב וי"א שא"צ כו'. וככ"י ואין הכרע בדברי הרמב"ם והרא"ש שחולקי' עליו, ואפשר לפרש דבריה' כדברי הגמ' והכי נקטינן עכ"ל (א). ור"י פי' בנעילת דלת לחוד קנה כו'. וככ"י דמירי שקבוע המנעול בדלת וסגרו^ה דבלא"ה

הגהות דרישה ופרישה

לו, חשובי' כאלו הן בעין משא"כ בשטר וחזקה, וע"ל סי' קצ"ו ור"י. [אות ד בנדפס].
קצב (א) ועד"ר שם כתבתי שאין דברי הרמב"ם והרא"ש מתפרשי' בהא. (ב) עד"ר שם כתבתי

(ב) יש לתמוה על הב"י ומור"ם ז"ל דגם כמעות הצריכו לומר מעכשיו ובתו' ביבמות ד' צ"ג והג"י פ"ק דב"מ דע"ג כתבו דכמעות אפי' לא אמר קני מעכשיו קנהו כיון דאם לא נתקיי' המקח היה צריך להחזיר

2 במפתח, כן מבואר בב"י. 3 דף נג ע"א ד"ה והשתא קעילא, והרשב"ם עצמו חולק וס"ל דנעילה במנעול לא מהני ורק בקבע מנעול בדלת קני, מ"מ הב"י מוכיח מדברי הרשב"ם בדברי החולקים ועיי"ש. וכ"פ בשו"ע סעיף ג בשם יש מי שאומר, וראה סמ"ע ס"ק ו. ועיין בהרא"ש גיטין פרק חזרוק סי' ג. 4 אפי' בנעילה במפתח, כן משמע שם בהרא"ש, ועיין בסמ"ע ס"ק ה. 5 ועיין בזה בב"ח סעיף ב. 6 סי' נד (מת א), ועיי"ש בחידושי אנשי שם אות נ. 7 בשם ראבי"ה הג"ל. 8 ב"ב דף נב ע"ב תוד"ה נעל וברמב"ן שם, וברא"ש סי' נט שם, ועיין בזה אריכות דברים בשלטי הגיבורים על הרי"ף ב"ב פרק חמישי סי' תשפט אות א (מב ב). 9 ועיין בסוגית הגמרא ב"ב דף ק בנזוסחתנו, וברשב"ם שם מ"ש בשם אית דגרס ועיי"ש בפי' רבינו גרשום בנזוסחתו בגמ' ועיין בנזוס הגמ' כפי שמובא בתוס' ובדק"ס שם אות צ. ועיין בשו"ע סעיף ז. וראה ברי"ף פרק חזקת סי' תשלח (כח א) וברא"ש

ס"ק ג. ועיין במשפט שלום בזה. 6 וכ"פ בשו"ע סעיף ג ועיין במפרשי השו"ע בזה, וראה בביתאור הגר"א אות ו. 7 מחודשים [ד], והנוסח שם: והיכא שקנה בשטר ואמר ליה וכו', וראה סמ"ע ס"ק ט וב"ח סוף הסימן. [ובכ"י ב בסוף הסימן כתוב הגה בנוסח זה: צ"ע דהכא לא כתב אלא בשטר וחזקה אבל גבי מעות איפכא כתוב בבית יוסף סי' ק"צ בשם הרמ"ה דהאשה רבה דאפי' נתאכלו המעות קנה אפילו לא א"ל קנה מעכשיו ולא בעי דא"ל מעכשיו אלא בשטר וחזקה אבל בכסף אפי' נתאכלו כיון שצריך להחזירם לו משום [צ"ל: חשיב] כאלו הם בעין מה שאין כן בשטר וחזקה וכמו שכתוב התוס' דהאשה רבה והנימוקי יוסף והארכתי בזה בהגהות ש"ע, וכו' שהגהה זו היא לבעל הסמ"ע, בנוסח אחר קצת מהגהות הדרו"פ, רצ"ב], ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק ג ובנתה"מ ס"ק ד. 8 סי' רסה (ט ב).
קצב 1 ועיין ב"ח מה שיישב בדברי הרמב"ם.

הרי"ף והרא"ש (ג), וב"י חקשה כאן מ"ש כדי שיגבה רגל ויניח רגל ולמה לא אמר סתם כרוחב רגליים ¹⁰ וגמגום בתירוצי, ולי נראה דלא קשה כלל דמה שמניח רגל ומגביה רגל הוא יותר רוחב מב' רגלי' שהוא מקום שיכול להלוך רגל בצד רגל, וידוע כי במקום שהולך צריך יותר רוחב כדי שלא יעכבו הרגלי' וא"ו כנ"ל ¹¹. והכי מסתברא. וכ"כ הר"ן פ"ק דקדושין ¹² בשם הרמב"ן, וכ"כ במ"מ פ"א מה' מכיר' בשם הרשב"א, וכת' הר"ן עו' ¹³ דאם הציץ הצעות בבית ושכב עליהן קנה דזה מקרי נהנה מגוף הקרקע, וכב"י שכזה כ"ע מודי, וכתב ¹⁴ דה"ה אם ערך שלחן ואכל דקנה, והביא רא' לדבריו מדכתב הרא"ש פ' ח"ה דקנה בנכסי הגר, וכ"ש בלוקח דהוי דעת אחרת מקנה אותו עכ"ל (ד), ודברי הרא"ש הם לקמן סי' רע"ה, ומ"מ צריך עיון דהרי כתב רבינו בשם הראב"ד דלא הוי חזקה אלא במירי דמהני לקרקע כגון נעילה וגדירה ופריצה משמע דלדעת ¹⁵ הראב"ד ופיעתו בדבר דלא מהני אצל הקרקע לא, כת' המרדכי פ' ח"ה ¹⁶ ד' ר"ן ע"ד אם היה גבשושית בבית ונפל או גומא ומלא הוי חזק' [אבל ¹⁷

הבאתי ל' הרא"ש דמחלק וכת' דלא אמרו דבעינן שיהא לגוף הקרקע אלא כשאין הלוקח נהנה מגוף הקרקע אלא אוכל ממנה פירות, אבל כשמציע עליה מצעות וישן עליה דנהנה מגוף הקרקע כ"ע מודה דהוי חזקה, וה"ה לערוך עליה שלחן ואוכל ע"ש מ"ש ע"ז מקנין

הגהות דרישה ופרישה

שדברי רבינו הן ברורין ומוכרחין מדברי התו' והרא"ש ע"ש. (ג) והב"י תמה איך הניח רבינו גירסת הרא"ש אביו ודינו ולא זכרהו כלל ונמשך אחר גירסת רשב"ם, ועד"ר שם כתבתי יישוב נכון ע"ז ודמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגא. (ד) עד"ר שם

שם סי' נט ועיי"ש בפלפולא חריפתא אות ז. ¹⁰ בכ"י ב' רגליו, במקום: רגליים. ¹¹ ועיין בזה בב"ח ובפרישה סעיף ת. ¹² סי' תקצו (ח א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יא וכתב: והכי מסתברא, וראה באבן האזל פ"ב מהל' זכיה הל' א והל' ב שהאריך בנד"ז. ¹³ שם, ומה שהביא לזה בשם הר"ן הגם שהוא גמ' מפורשת ב"ב דף גג ע"ב, הוא משום שהר"ן כתב הטעם שזה מקרי נהנה מגוף הקרקע, וראה רשב"ם ב"ב שם ובשטמ"ק בשם הרשב"א ב"ב שם. ¹⁴ הב"י, וכ"פ בשו"ע סעיף ט ועיין בביאור הגר"א אות יב. (ולקמן בהגהות השו"ע סי' רע"ה הביא הרמ"א לדין זה לגבי נכסי הגר, ושם: י"א דקנה). ¹⁵ בכ"י ב הנוסח כאן: אבל בדבר דלא מהני לקרקע אלא הוא נהנה מן הקרקע לא, וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הטור. ועיין בנד"ז דהד"מ בסמ"ע ס"ק יז וביאור הגר"א אות יא ואות טו. ¹⁶ סי' תקנ"ג (פט ד),

ועיין בנד"ז בשו"ת שבנתיבות המשפט סוף הסימן ובשו"ת שבספר אבני מילואים סי' כה. ¹⁷ הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, עיי"ש במדרכי. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף יא (ושם הנוסח: היתה גבשושית בשדה וכו'). ¹⁸ הוספתי מכ"י ב, ועיי"ש סוף הסימן (הערה 7). ¹⁹ סי' תשע (לו א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יב. ²⁰ נתיב יא חלק א, (ובסמך: עכ"ל — ר"ו). ²¹ בב"י הנוסח: ומשמע מדבריו ולהראב"ד, וכצ"ל, ועיי"ש בר"י. ²² אבל לר"ה אפי' בעייל ונפיק אוזוי קנה כנגד מעותיו אותה שהחזיק, ועיין בשטמ"ק ב"מ דף עז ע"ב מה שכתב על שם הראב"ד, וראה סמ"ע ס"ק כא ומשי"כ עליו בנתה"מ ס"ק ד, וראה גם בנתה"מ חידושים ס"ק יז. ²³ ובשו"ע סעיף טז פסק כהרא"ש, עיי"ש, ועיין בזה עוד בשו"ת הריב"ש סי' תעו (בתחילת התשובה), וראה בשו"ת רבינו בצלאל אשכנזי סי' יז ובשו"ת מהר"י בן לב כלל יג שאלה

שם סי' נט ועיי"ש בפלפולא חריפתא אות ז. ¹⁰ בכ"י ב' רגליו, במקום: רגליים. ¹¹ ועיין בזה בב"ח ובפרישה סעיף ת. ¹² סי' תקצו (ח א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יא וכתב: והכי מסתברא, וראה באבן האזל פ"ב מהל' זכיה הל' א והל' ב שהאריך בנד"ז. ¹³ שם, ומה שהביא לזה בשם הר"ן הגם שהוא גמ' מפורשת ב"ב דף גג ע"ב, הוא משום שהר"ן כתב הטעם שזה מקרי נהנה מגוף הקרקע, וראה רשב"ם ב"ב שם ובשטמ"ק בשם הרשב"א ב"ב שם. ¹⁴ הב"י, וכ"פ בשו"ע סעיף ט ועיין בביאור הגר"א אות יב. (ולקמן בהגהות השו"ע סי' רע"ה הביא הרמ"א לדין זה לגבי נכסי הגר, ושם: י"א דקנה). ¹⁵ בכ"י ב הנוסח כאן: אבל בדבר דלא מהני לקרקע אלא הוא נהנה מן הקרקע לא, וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הטור. ועיין בנד"ז דהד"מ בסמ"ע ס"ק יז וביאור הגר"א אות יא ואות טו. ¹⁶ סי' תקנ"ג (פט ד),

ונקנה בדרכי' ששכירות נקנית בהן עכ"ל, וע"ל
סי' קצ"ד אם שכירות מגוי קנה בכסף בלא שטר
ועיי' עוד מדיני' אלו ס"ם קצ"ה.

קצג אפי' לא כיון לקנות הקרקע וכו'. כב"י
כן דעת הרמב"ם פ"א מה' מכירה וכת'
המ"מ שלמדו מהא דאיתא פרק המוכר [את]
הספינה הלוקח פשתן המחובר לקרקע ותלש כל
שהוא קנה, ומוקי לה התם דמיירי דאמר יפה לי
קרקע כל שהוא וקנה מה שעליה (א) [פי' רשב"ם
והתיספות דאמר תלוש הפשתן מן הקרקע ובזו
תחזיק הקרקע ועוד זו תקנה הפשתן שעליה].
וכנ"י² דכיון שלא קנה הקרקע אלא מדין שכירות
קרקע יש לו להזכיר בפי' מקום הקרקע שעומד
בו הפשתן אבל הרמב"ם ספ"ג דמכירה והרי"ף
פירשו ההוא דפשתן כענין אחר ואין ראיה משם.³

קצד אינו קונה אותו אלא בשטר כו'. משמע
דבכ"ע דינא [דגוי] הכי, אבל רי"ז נכ"ב
כתב דמיירי דוקא במקום שנוהגי' שגם ישראל
אינו קונה מישראל חבירו רק בשטר כו' (א).

הגהות דרישה ופרישה

נעל, אבל כתבו דהפשתן אינו נקנה בחזקת קרקע, אלא
שהקרקע בחצירו דמיפה ונקנה לו הפשתן אגב קרקע
וכשיטת פי' הנ"י והרמב"ם רפ"ג דמכירה הנ"ל, גם
כתבתי דהרמב"ם דפ"א דמכירה אין לו הכרע ושנרא'
דלא איירי שם מקנייני דפשתן ושהמ"מ שכת' שם
ונלמד מסוגית דהקונה פשתן נתכוין אענין אחר כו'
ודוק היטב.

קצד. (א) עד"ר שכתבתי דעת החולקי' ע"ז, גם
ר' ירוח' מסיק שם וכת' ז"ל והראב"ד פי' דלוקח מגוי
לא סמכא דעתיה בלא שטר דסתם גוי אנס הוא, ולפ"ז
נרא' דאפי' החזיק ראשון לא קנה וכ"כ עיקר בתרא

ס"ק כו וכב"ח, וע"ע בביאור הגר"א אות כב, וראה גם
מחנה אפרים שכירות סי' ב. 28 שער סד חלק ג סי' א.
קצג 1 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק וכצ"ל, ראה
ב"י, ועיין בסוגית הגמ' דב"ב דף פז ע"א וברשב"ם שם
וראה הגהות הב"ח מה שמגיה ברשב"ם וראה מש"כ הרשב"א
שם בדעת הרשב"ם. 2 חפשתי ולא מצאתי להאי נ"י
(דרישה) — חידושי הגהות אות א. 3 כל זה דברי
הב"י וסיים ותימא מה"ה שכתב שדין התזקה נתברר מדין
הפשתן. ועיין בזה בהגהות דרו"פ כאן, וע"ע באבן האזל
פ"ג מהל' מכירה הי"ח.

באותו שדה עצמו שהחזיק בה קנה אפי' בלא
מעות, וכ"כ רי"ז נ"א ח"ג, וכ"כ הר"ן פ"ק
דקדושין ד' תרל"א ע"א וכת' הר"ן וי"ח וע"ש,
וכ"כ הרמב"ם פ"א דמכירה וכת' המ"מ דכן
דעת הרשב"א, ודוקא דלא עייל ונפק אוזוא
ע"ש²⁴ ובתשובת הריב"ש סי' תע"ו, וכת' רי"ז
נ"א ח"א וכתבו הפוסקים דה"ה קנין חליפין
שקונה שדה א' בלא [נתינת דמים] כמו חזקה²⁵,
וי"ח אף בחזקה כו', וכת' עו' שם ודוכתא
דרגילין עד דמחזיק, לא קנה אע"ג דיהיב כספא
וכת' שטרא עד דמחזיק²⁶, וכת' עוד דלמ"ד
חזקה בלא דמים קניא אי פריש ואמר ע"מ
שיתן לו הדמים עד זמן פלוני הכל לפי תנאו
עכ"ל. וכן אם היה בשכירות כו', וכב"י
ובשכירות לא בעינן שנתן לו דמי' שהרי שכירות
אינו' משתלמת אלא לבסוף, ועכשיו הוי כמו מתנה
שאם החזיק בא' מהן החזיק בכלן, וכן נראין
דברי הרמב"ם פ"א מה' מכירה²⁷, וע"ל ס"ם
זה מדין מתנה די"ח (ה). כך שכירות קרקע
וכו'. ע"ל סי' קצ"ה מדיני' אלו, וכב"י בשם
ספר התרומות²⁸ ומשכונת' קרקע הוי כשכירות

עבד. (ה) עפ"ר שם כתבתי דנ"ל פשוט דאפי'
החולקי' במתנה מודי' בשכירות.

קצג. (א) מורים ז"ל נמשך בכל זה אחר דברי
ב"י שהביא גם דעת התו' והנ"י אדברי רבותינו ומשמע
ליה שכלם בשיטה א' פרשו הגמרא, ובדרישה הוכחתי
דז"א אלא הנ"י פי' למשנה וגמ' כפי' הרמב"ם דפ"ג
דמכירה דס"ל דהגמ' איירי בפשתן שא"צ לקרקע כלל
שהוא כתלוש וקונה להקרקע בשכירות שמיפה הקרקע
לבעליה והפשתן שעליה קונה אגב קרקע, והתו' ס"ל
בהא כרשב"ם דפי' דמיירי בפשתן הצריך לקרקע וקונה
הקרקע בחזקה דעקירת פשתן ומיפה אות' דהוי כמו

פב (בסופו). 24 וכ"פ בשו"ע שם, עיי"ש, ועיין עוד בב"י
לעיל סי' קצ סעיף יא (בטור) מש"כ בשם רי"ז נ"ט
ח"ה ועיין בשו"ע שם סעיף י, (ושם : אע"פ שכתב השטר
או החזיק). וראה בסמ"ע כאן ס"ק כא ומש"כ עליו בנתה"מ
ס"ק ד. 25 וכ"פ בספר העיטור מאמר ג אגב ובספר
התרומות שער סד חלק ג סי' א כת' מחלוקת הראשונים בזה,
וע"ע בשו"ת מהר"י ברונא סי' קעא וסי' קעד. 26 ועיין
בספר העיטור מאמר ג אגב, וראה בזה בשאלות בהר
שאלתא קטו ובהעמק שאלה שם דהרא"ש פליג ע"ז.
27 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יג, ועיין בזה בסמ"ע

אם החזיק כו'. וכת' המ"מ פ"א מהל' זכיה דכן דעת הראב"ד משום דכיון שנתן המעות אנן סהדי דלא סמכינן דעת' למקני' עד שיגיע השטר לידו מן הגוי, דסתם גוי אנם הוא, אבל האי דאחזק בלא זוזי דעתיה למקני' בהאי חזקה, ולכן קנה חשני ולא הראשון, אבל הרמב"ם והרא"ש⁶ ור"ח סוברים דחזקה מהני [וע"ש]⁷, ובמרדכי פ' חזקה⁸ ד' ר"ץ ע"ד כת' דאם החזיק קודם נתינת המעות אין אחר יכול להחזיק משמע הא אחר נתינת המעות לא מהני חזקה (ד) ובדברי הרשב"א וע"ש בזו בתשובת מוה"ר⁹, ובכ"כ בני"י¹⁰ דף קמ"ד ע"ש בדברי הרשב"א. וא"א כת' שאף המעות א"צ כו'. והרמב"ם פ"א מה' זכיה כת' בדברי רב האי [וכתב¹¹ שם המ"מ שכן דעת הרמב"ן וכתב בני"י דף קפח ע"ב שכן דעת] הראב"ד והרשב"א והריטב"א והר"ר יונה, וכב"י וכיון דכל הגוי רכוותא מסכימי לדעת רב האי הכי נקטינן¹², ומשמע מדברי

וכב"י דכ"נ מדברי רשב"ם והר"ן¹³, וכת' עוד¹⁴ דנ"ל שאם אמר הלוקח בכסף לבד אני קונה קנה מיד ואינן הפקר עכ"ל, ונרא' = דאין לחלק בכך אלא [לפי המפרשים דמיוור] דוקא במקום שגם בישראל אינו קונה אלא בשטר, ולכך אם מתנה לקנות בכסף קונה כמו בישראל דמהני ככה"ג, אבל לפי דברי רבינו דס"ל דסתם קנין מגוי אינו קונה אלא בשטר לא מהני תנאו, ולזה כת' הרא"ש למטה ואי פקח וכו', ולא כת' דיתנה הגוי לקנות בכסף, משמע דתנאי זה לא מהני, מיהו בסוף סי' זו משמע דתלוי בדעת הלוקח (ב) ולכן אפשר דמהני תנאו אפי' לדברי רבינו, והרא"ש הנ"ל דרך א' מהני נקט וה"ה להביר, כב"י בס' קצ"ב¹⁵ שכירות מגוי קונה בכסף דהוי כמקח דקונה בכסף אם הוא במקום דאין נוהגין לקנות בשטר ובשכירות אינו מנהג לקנות בשטר (ג), אבל חזקה לגבי מקח לא קני, גם בשכירות לא קני עכ"ל. וכת' הרשב"א שה"ה

הגהות דרישה ופרישה

אמרינן בי' נמי כיון דישראל מישראל קני בחזקה בכל מקום וכמ"ש סי' קצ"ב גם ישראל מגוי קונה בו ה"ט משום דגוי אינו מסלק נפשו עד שיקבל המעות. [אות ד בהגהות דר"פ הנדפסים בסימן קצב]. (ד) לא ירדתי על סוף דעתו דמור"ם ז"ל בזה דר"ל דס"ל דכ"ש דאהני אחר נתינת המעות אלא דשם במרדכי איירי דישראל אחר פתח חלונותיו לחצר הגוי מש"ה כת' דיחזיק ישראל קודם נתינת המעות דאל"כ מיד שנתן ישראל המעות ליד הגוי נסתלק הגוי ויזכה ישראל השני בפתיחת חלונותיו לתוך החצר, מש"כ באם לא קדם ופתח ד"ל דהוי מהני חזקה דאחר נתינת המעות במכ"ש ושוב אין אחר יכול לקנות בו, אלא דהיא גופא קשה למה מהני חזקה דקודם נתינת מעות

עכ"ל, ומשמע לי' דר"ל דחזקת אחר נתינת הכסף נמי ל"ק ובישראל מישראל כבר נתבאר בס"ס קצ"ב דקנה בחזקה לחד לכ"ע, אפ"ה כת' דבישראל ממילא קנה ש"מ דס"ל לראב"ד דאינו תלוי¹⁶ זו בזו, ורי"ו כת' שהוא עיקר וא"כ לא ה"ל להב"י ולמור"ם לכתב ריש דבריו כיון שבמסקנתו הסכי' עם הראב"ד ועד"ר. [אות א בנדפס]. (ג) גם זה כב"י לדעת המפרשי' דהא [ד] לא קנה ישראל מגוי בכסף בלא שטר הוא משום שישראל מישראל אינו קונה אלא בשטר, אבל לאינך מפרשי' דס"ל דאף במקום דישראל מישראל קונה, גוי לא קנה משום דלא סמכ' דעת' א"כ בשכירות נמי לא סמכ' דעתו, ומה שסי' וכת' דחזקה במקח לא קניא ולא

6 צ"ל : והרשב"ם, וכמו שהוא בכ"י ק, (ובכ"י ב בשיבוש : הרשב"א), ועיין בכ"י בזה. 7 ועיין בזה בנתח"מ ס"ק א וראה בביתור הגר"א אות א מש"כ בשם ר"ה גאון בספר המקח הנ"ל שלגוי ומגוי אין קנין חזקה מצד עיקר הדין ולא משום חסרון בגמירות דעת כמבואר במ"מ ע"ש הראב"ד והרשב"א וע"ע בזה בשו"ת דבר אברהם חלק א סוף סי' י מש"כ בדעת רש"י גיטין לח ע"א. 8 סי' תקנ"ג (פס ד) ועיין בתשובת מהר"ם דפוס קרימונה סי' סד ודפוס פראג סי' כט. וראה בהגהות דר"פ אות ד כאן. 9 סי' תשמ"ב (כט א). 10 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, ראה ב"י. 11 וכ"פ בשו"ע סעיף א, עיי"ש, וראה

קצד 1 ועיין בזה בביתור הגר"א אות א' בדעת הרמב"ם והגאונים ועיין בזה בספר המקח לרב האי גאון שער יד. 2 הב"י, (ובכ"י ב חסר לתיבה זו). 3 ועיין בזה אריכות דברים בדרישה ובב"ה, וע"ע בביתור הגר"א אות ב. ועיין בקצוה"ח ס"ק ב, ולכא"ו לפי פשוט דברי הד"מ בכוונת הטור שעכ"מ אינו קונה אלא בשטר אפי' במקום שישראל קונה, א"כ אין כאן ענין לגמירות דעת, ולכא"ו לא צריך להועיל תנאו, וזו היא עיקר טענת הד"מ, וצ"ב. 4 הוספתי מכ"י ב. 5 מחודשים [ו], ועיין בהגהות דר"פ כאן (אות ג), ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ה ובט"ז, וראה גם בקצוה"ח ס"ק א ובנתח"מ ס"ק ג.

מסור יש לו. אבל התו' והמרדכי²⁰ ד' ר"ן ע"ג כת' כדברי רשב"ם דיכול לתובעו מעותיו, מיהו כתבו דאם ישראל השני רוצה ליתן לראשון מעותיו וישראל ראשון בא להפקיע ממנו הקרקע ע"י הגוי הרי זה מסור, וכ"כ הגהו' אשרי. אבל במטלטלים קונה בנתינת המעות. עיי' בי"ד סי' ש"ך (ה), ככ"י וז"ל כת' הרמב"ם פ"א מה' מכירה ופ"א מה' זכייה דגוי אינו קונה בחזקה אלא בשטר והיינו מדאמרינן פ' חזקת דגוי אין לו חזקה, ורבינו השמיטנו משום דס"ל כפי' רשב"ם דפי' דמיירי לענין מענות חזקה בג"ש מיירי ולא לענין קנין חזקה, וכן דעת הר"ן והראב"ד ז"ל.

קצה בקנין כיצד וכו'. כת' הר"ן פ"ק דקדושין י' ד' תרל"א ע"א דקנין קונה בלא כסף (א) דעדיף מקנין שטר וי"ח ודעת הרמב"ם פ"ה דמכירה כדעת הר"ן, וככ"י דהכי נקמינן, ובתשובת מהרי"ו סי' ד' מסתפק בדבר, ועיי' בהגהו' מרדכי בכתובות י' ד' תק"נ נופח שטר חליפין. נקנו חליפין ללוקח וכו'. ובתשובת הרא"ש כלל ס"ו סי' ד' ראובן היה לו בהמות לשחיטה ומכר העורות לשמעון בקנין חליפין, ובעוד שהלכו לשחוט ברחו הכהמות וטבעו בנהר, ופסק דהפסד העורות על שמעון דמאחר

נ"י דאם אדם הגוי קרקע מיד המחזיק שנית, צריך ראשון להחזיר לו מעותיו שנתן לו, ולא²¹ משמע פן [מדברי²² המ"מ] שהרי כת' שאחריות על הגוי ולא על לוקח ראשון ועי' בנ"י דף הנ"ל די"ח. דאפי' רשע לא מקרי. ככ"י והרא"ש אזיל לטעמי' דס"ל דא"צ להחזיר לו מעותיו והוי כמצואה, אבל לדברי האומרי' דצריך להחזיר לו מעותיו ה"ל כמכירה ומקרי רשע, ועיי' במהרי"ק שורש קי"ח על ראובן ששכר חזקת חנות משר א' וכאשר מת השר וקם בנו תחתיו, בא שמעון ושכרה וכה בה, מאחר שמת השר נתכסל שכירות ראובן ונכסי הגוי הפקר כל הקורם וכה וע"ש שהאריך בזה²³, וע"ל סי' קנ"ו כתבתי אם מותר ליקח מערופיא של חכירה, וע"ל ס"ם ע"ב²⁴ גוי שיש לו משכון אצל ישראל והגוי חייב לאחר אין²⁵ מוציאין המשכון לשלם לזה חובו, כת' הרשב"א בתשובה²⁶ סי' אלף ל"ב גוי שיש לו משכון אצל ראובן ונתנו לשמעון בשטר מתנה, וכה בהן ראובן, דנכסי הגר הפקר דמיד שנתן שטר מתנה נסתלק הגוי ושמעון לא קנאו עד דמשוך, והלכך וכה בהן ראובן שהן תחת ידו עכ"ל, וכ"כ ר' ירוחם נכ"ב²⁷ לענין פקדון של הגוי שביד ישראל ונתנו לאחר, ועיי' ס"ם קכ"ו דכמעמד שלשתן מיהו קנה²⁸. ודין

הגהות דרישה ופרישה

פלוגת רש"י ור"ת בזה ועד"ר ובתשובותי הארכת בדיון זה.
קצה. (א) פ"י אף דבשטר אין קנין בו בלא נתינת הכסף אם לא במוכר שדה מפני רעת' וכמ"ש

הלא אין גוי קונה בחזקה וה"ה דאינו מקנה בחזקה כיון דהוא דבר שאינו שייך בו וגם לא סמכה דעת ישראל לקנות בלא שטר ראוי' מהני ועד"ר וסמ"ע מה שכתבתי ישוב לזה. [אות ב בגדפס]. (ה) שם כתב

רק שכרי' מביאו לענין פקדון ולא לענין משכון וראה בסמ"ע הנ"ל. (ובכ"י כאן סוף הסימן הביא לדברי רי"ו הנ"ל). 19 כג' דכוונתו דבמעמד שלשתן וכה השני כאשר המפקיד הוא גוי ולא וכה בהן הנפקד, וראה לעיל סי' קכו בטור בסוף הסימן ועיי"ש בש"ך ס"ק צח דמדויק מדברי השו"ע שאפילו אם מת העכו"ם יכול המקבל להוציא מיד הישראל ועיי"ש מה שהקשה בזה. 20 סי' תקנ (פט ג), וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע ומה שמצויין שם טור בשם הרא"ש והגהות אשר"י ותוספות ומרדכי אינו מדויק, וכן בחידושי רעק"א כ': לשון זה הוא התוס' והרא"ש, צ"ל דכוונתו רק להא דכתבו שנקרא מסור אבל התוס' והרא"ש מליגי כמבואר.

בנתי"מ ס"ק ובחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 12 בד"מ הנדפס בט"ס כאן עפ"י כ"י ב, וראה סמ"ע ס"ק יא. 13 הוספתי מכ"י ק (ובכ"י ב הנוסח: מדברי הגהות מיימוני, והוא ט"ס מצוי בכ"י ב). 14 עיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא חלק א סי' לג מה שהביא להקשות על הד"מ כאן, ועיי"ש מה שכתב בשם שו"ת רדב"ז חלק ג סי' תקל ושו"ת מהרי"ט חלק ב סי' ל. 15 עיי"ש בשם תשובת מהרי"ל ובפלוגת הב"י והד"מ בזה. 16 צ"ל: א, וכמו שהוא בכ"י ק. 17 ח"א, והובאו דבריו לעיל בכ"י סי' עב מחודשים [לג], ובד"מ השלם שם, ראה הערה 79, ובהגהות הרמ"א כאן סעיף ב הביא לדברי הרשב"א וראה סמ"ע ס"ק טו ונתי"מ ס"ק ז בביאור דבריו. (ובסמוך צ"ל: נכסי הגוי, במקום: נכסי הגר). 18 וגם שם בשם הרשב"א, והיא התשובה הנוכרת לעיל

שלקחו קניין נקנו לו העורות בכל מקום שהן וע"ש. אפי' אין עדי' בדבר כו'. וכן פסק הרמב"ם פ"ה מה' מכירה והמ"מ האריך שם בזה, ובתשובת הרא"ש כלל פ"ו סי' ח' א' שקיבל קניין לפני פסולי עדות וטוען שאין בקניינו כלום מאחר שהעדי' פסולי, ופסק דמיון דמודה שקנה חיי קניין אע"ג דעדים פסולי, דקנין א"צ עדים וע"ש. שיאחז ממנו שיעור כלי כו'. וכב"י וכת' בעל העיטור דלא יוכל הקונה לחתוך מקצת שנותני' לו דסתם קנין ע"מ להתחיר הוא, וכ"כ רי"ו וכן דעת הרא"ש והר"ן פ"ד דנדרים, וכן פסק ג"י פ"ק דב"מ דף ס"א ע"א, דלא כהגהו' אשרי והמרדכי פ' הזהב ע"ד, והגהו' מיימני פ"ה מה' מכירה [והסמ"ג סי' פ"ג וכתבו דיכול לחתכו. אם הוא בענין שיכול לנתקו כו'. וכתב המ"מ פ"ה מהל' מכירה] דהרשב"א חולק על הרמב"ם וס"ל דבעינן ג' על ג' וכן דעת הר"ן ספ"ד דנדרים וכנ"י שכן דעת בעל העיטור וכ"נ מהגהו' אשרי פ' הזהב וכ"כ נ"י פ"ק דמציעא ד' ס"א ע"א ותמה על הראב"ד שלא השיג על הרמב"ם בזה וע"ש. ושלל בפני הקונה כו'. כת' בתשובת מהרי"ו סי' ד' אע"ג דמהני קנין שלא בפניו היינו דוקא במתנה, דודאי נחא ליה למקבל מתנה, אבל אם קבל ראובן קנין למכור ביתו לשמעון בכך וכך והוא שלא בפני שמעון, אין הקנין כלום דשמא שמעון

אינו רוצה לקנותו בכך, ואפי' אם ידוע דניחא לשמעון בכך מ"מ שמא חזר בו שמעון ועכשיו אינו רוצה לקנותו לכן אין בקנין כלום אפי' אם נתרצה שמעון אח"כ כששמעו, ואפשר דגם במתנה לא קנה דדלמא לא נחא ליה במתנה משום שזנא מתנות יהיה ולכן אין לחלק בין מתנה למכר ולא קנו בשניה' אלא א"כ ידעינן דניחא ליה לקונה בקנין זו. כת' כסברא הראשונה. [וכן כתב] ¹⁰ המרדכי פ"ק דמציעא, וכב"י בשם רי"ו נ"י ח"ב ¹¹ שכן עיקר וכן הסכימו האחרוני'. לכך הורגלו לעשות כו'. ובמרדכי פ' הזהב ¹² ע"ד כת' טעם אחר לזה וע"ש (ב), וכת' הרשב"א בתשובה סי' אלף י"ט בא' שנמל סודר של חבירו והקנה בו דבר ובעל הסודר חוטף ממנו לא הוי קנין דמי שמקנה בסודר חבירו שלא מדעתו לא עשה ולא כלום וכן הוא בתשובת הרמב"ן סי' ק"א, ובמרדכי ס"פ הספינה ¹³ כת' צריך שיהא הסודר שלו אבל אם הוא שאול כיון שאינו יכול להקדישו אינו יכול ליתנו עכ"ל, וכב"י ואינו נ"ל דאין דרך בני אדם להקפיד אם זה נוטל קנין בסודר שלו כיון שמחזירו לו עכ"ל, ואין דבריו נראין כמה שמשמע מדבריו דמותר להקנות בסודר חבירו שלא מדעתו, דהא כתבתי לעיל מתשובת הרשב"א דאין להקנות בסודר חבירו שלא מדעתו, אבל ודאי אם הוא מדעת חבירו מהני אע"ג

הגהות דרישה ופרישה

בסי' קצ"א. (ב) וכתבתיו בשמו בפרישה ע"ש.

בנתה"מ ס"ק א, וראה גם באבן האול הל' מכירה פרק ל הל' א. ¹⁰ תקנתו עפ"י כ"י ב, ועיין במרדכי שם סי' רמה (עד ב), בשם ראבי"ה, ועיין בראבי"ה חלק ד סי' תקנז (בסוף הסימן) מש"כ בנד"ז, ועיי"ש בהערות. ¹¹ ריש חלק ג, עיי"ש שמביא דעת הר' שמעיה והריב"ן דאינו מועיל שלא בפניו ורש"י וכמה פסקנים כתבו דמועיל, ועיין תוס' קידושין דף כו ע"ב ד"ה ה"ג מש"כ בשם ריב"ן ובשם רש"י, וצ"ב. ¹² סי' ש (עו ד), ושם: הכי אמר רב עמרם גאון תקנו במתיבתא דליקנו העדים דעדים שליהוהיה דקונה ומקנה קא עבדי וכו', ויתכן שכוונתו כדברי בעל העיטור מאמר ב קנין, בשם גאון, שתקנו כדי שלא לית לאנצוי, והמרדכי לשיטתו שאם תפס המקנה את הסודר מועיל (ראה הערה ז), רק שקיצר בלשונו, ואולי כוונתו כמש"כ בתשובות הגאונים מנטובה סי' קס עיי"ש. ¹³ סי' תקסה (צא ב), ועיין בב"ח סעיף יא

3 ובב"י בסוף הסימן הביא לתשובה זו, ועיין בסמ"ע ס"ק ב ובמש"כ עליו בט"ז בגליון השו"ע. ⁴ ובראב"ד בהשגות שם (ה"ט) ובשטמ"ק ב"מ דף מ ע"א פליג וס"ל דבעינן עדים, ועיין באבן האול שם. ⁵ וכה"ג בשו"ת רשב"א חלק ב סי' רלז ושו"ת הרדב"ז חלק א סי' קפא וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א, ועיין בזה בסמ"ע סי' רמא ס"ק ח. ⁶ סי' רמא (ג ב), ועיין בזה בשו"ת רדב"ז ח"ז סי' לח שכן דעת רוב הפוסקים, ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד. ועיין בהגהות אמרי ברוך בגליון השו"ע. ⁷ סי' רצט (עו ד). ⁸ תקנתו עפ"י כ"י ק, ובשאר כתבי יד הדי"מ חסר בטהד"מ. וראה חידושי רשב"א ב"מ דף ז ע"א ד"ה האי סודרא דפליג שם על הרמב"ם. ועיין בדברי המחבר והרמ"א בשו"ע סעיף ד. ⁹ ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג ובמה שכתב בדבריו בסמ"ע ס"ק יא ובקצוה"ח ס"ק ב וס"ק ג וע"ע

כאלו אמר מעכשיו אע"ג דלא אמר, ומאחר
 דהוא בב"ד חשוב מתרצינן דבורי, ומחרי"ק
 כת' שורש כ' דדבר דהוי בקנין סודר א"צ ליכת'
 מעכשיו, ומ"מ פ"ה²¹ מה' מכירה כת' שדעת
 הרמב"ם [דיש] קנין בלא מעכשיו, ומחרי"ק כת'
 בפסקיו פי' קע"ג דפתם קנין הוי כמעכשיו
 ובאופן המועיל²² דבוראי מסתמא אמרינן דבכדי
 לא הוי עביר (ג). מש"כ בשאר דרכי הקנא'
 כו'. וכתבו בהגה' מיימני פ"ה מה' מכירה מיהו
 תוך כ"ד יכול לחזור בו אפי' בשאר קנייני,
 וי"ח וס"ל דאפי' תוך כ"ד א"י לחזור, [וכתב]
 ב"י לכל הפוסקי' הסכימו לסברא הראשונה
 דתוך כ"ד יכול לחזור בו בכל הקנייני²³, וכת'
 גאון דוקא בסת', אבל אם פי' בשעת קנין בלא
 חזרה אינו יכול לחזור כלל, ודוקא שלא כתבו
 שטר אבל כתבו שטר אעפ"י שעסוקי' באותו
 ענין אינו חוזר²⁴, וכת' עו' מסתברא דדיינין
 המקובלי' להם לדין ולפשרה בקנין אינ' חוזרי'
 אלא תוך כ"ד²⁵ עכ"ל. כך שכירות נקנה בהם.
 וכב"י דנראה דאפי' במקום שכותבין שטר דאין
 קונין בכסף בלא שטר, בשכירות א"צ שטר דבכל
 דהוא סמכא דעתו' וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"א
 מה' מכירה²⁶. ובשאלת קרקע י"א דאין מועיל
 חליפין. נרא' דשאלה לאו דוקא אלא ה"ה שכירות
 יש סוברי' דלא מהני בהו חליפין והוא דעת
 התו' פ"ק דקדושין ופ"ק דמציעא²⁷, אבל דעת
 הרא"ש פ"ק דמציעא נראה פשוט דמהני חליפין

דלא יכול להקדישו מידי דהוי אמתנה ע"מ
 להחזיר דשמי' מתנה דה"ה אם השאיל לו
 להקנות בו מהני פנ"ל. אבל בהמה פרי' כו'.
 וכת' הגה' אשרי פ' הוזהב דדוקא הראוי' למלאכה
 קונין בה אבל בהמה שאינ' ראוי' למלאכה כגון
 מלה וכיוצא בו מודה ר"י דאין קנין, וכב"י
 בשם הרשב"א דאין לחלק, וכן דעת הר"ן
 והרי"ף²⁸. אין קונין במטבע וכו'. ע"ל סי'
 ר"ג דמטבע שנפסלה דינו ככלי, וע"ל סי' ס'
 אם קבל קנין שאינו כלום וקיבל אחריות עליו
 אי חייב באותן אחריות²⁹, וכת' הגה' מרדכי
 דב"מ³⁰ ד' ק"ן ע"א דכל דבר הנעשה ביד אדם
 ככלל כלי והנעשה בידי שמים הוא פרי כ"כ
 העיטור והביאו חב"י ועיי' במחרי"ק שורש כ'
 איזה דברי' צריכין קנין סודר ואיזה א"צ ונקנין
 בדברי' בעלמא (וכו'). ככלי וכו'. ע"ל סי' מ"ב³¹
 כתבתי שטר שכת' בו קנין סת' ולא כת' ביה
 במנא דבשר למקניא ביה. ע"מ שתקנה לי
 מעכשיו כו'. כב"י וכ"כ התו' בקדושין פ'
 האומר ובע"מ³² לחוד סגי דכל האומר ע"מ
 כאומר מעכשיו דמי, ולא אמר מעכשיו אלא כדי
 להתפרסם הדבר שהוא מעכשיו וע"ש בתו' פ'
 האשה רבה ד' צ"ג, וכת' תלמידי רשב"א דאפשר
 דאם אין הקנין לקנות בו אלא סלוק אסמכת'
 בלחוד מהני אפי' קנו מידו לאחר זמן, אי הוי
 בב"ד חשוב³³, והר"ן פ"ד דנדרים³⁴ כת' דמהני
 קנין לגבי אסמכת' אם הוא בב"ד חשוב דהוי

הגהות דרישה ופרישה

(ג) ומקור הדברים ושרשן יתבאר לקמן בס' ר"ז סי' יט.

וב"ח שם. ועיין כאן בסמ"ע ס"ק יז וש"ך ס"ק ט וקצוה"ח
 ס"ק ז. 24 עיין בספר העיטור מאמר ב קנין, וכ"פ
 בשו"ע סעיף ח בשם יש מי שכתב. 25 עיין שם בספר
 העיטור וכ"פ שו"ע שם וראה מ"ש בסמ"ע ס"ק יח בטעמו
 ובגידולי תרומה שער כת חלק ד סי' א כתב דבקנין
 מתנה או מכר שמוציא מתחת ידו ורשותו ונותן לאחר
 אמרינן דעתם להתיישב בדבר ולא שיקנה מיד, משא"כ
 בדין ופשרה שכל א' מהם חושב בדעתו שהדין עמו
 ושהדיינים יפסקו לסובתו מסתמא כשקנו מידם לגמרי הקנו.
 26 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ט ועיין בסמ"ע
 ס"ק כ. 27 ועיין בתוס' ערכין דף ל ע"א ד"ה ולא
 ידענא בביאור הדבר דהוי כטובת הנאה, ועיין בזה בבית
 הלוי חלק ג סי' מז אות ג ובאור שמח פ"ה מהל' מכירה

מש"כ ממרדכי הארוך. ועיין בביאור הגר"א אות כד מה
 שפירש בדברי הרמ"א שם. 14 ועיין בסמ"ע ס"ק ז.
 15 עיין בב"י כאן סוף סעיף י מש"כ בשם ר"י נתיב טז.
 16 סי' תמט (פו ג), ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ח ובש"ך
 ס"ק ד. 17 עיי"ש הערה 28, וראה להלן הערה 31.
 18 אלו דברי הב"י, עיי"ש ועיין בסמ"ע ס"ק טו.
 19 ראה לקמן סי' רז הערה 117. 20 דף כז ע"ב
 ועיי"ש מש"כ בשם ר"ת ועיין סמ"ע לקמן סי' רז ס"ק מ.
 21 כנ' דט"ס הוא, וצ"ל: פי"א (ה"ג), עיי"ש. 22 וכ"פ
 הרמ"א כאן בהגהות השו"ע סעיף ה ועיין בנתה"מ ס"ק
 ג מש"כ בביאורו וע"ע בביאור הגר"א אות כז ואות כד,
 ועיין בגוף דברי מהרא"י בתשובה שם דמיירי לגבי קיבל
 קנין לגרש אשתו. 23 ועיין בטור ריש סי' קכו ובב"י

אכילת פירות מהני וקונה הקרקע, ה"ה גבי עבד אם תפר לו או עשה לו שאר מלאכות קנאו, וכב"י ל' סי' קצ"ב דכן דעת בעל העמור, ל' סי' קצ"ב נתבאר מחלוקת לענין קרקע ומשם תלמוד דין עבד.²

קצו אבל א"א כתב דוקא גמל במשיכה כר. ומדברי הר"ף פ"ק דקידושין נראה כדברי הרמ"ה, ומדברי הרמב"ם פ"ז מהל' גזל נראה דס"ל ג"כ הנהגה או משיכה קונה בין בגמל בין בחמור אלא שאם שנים באו לקנות בגמל א' מושך וא' מנהיג אז המושך קונה לבדו וכ"כ המ"מ שם (א) וכב"י ולענין הלכתא כיון דהר"ף והרמ"ה מסכימים לדעת א' הכי נקטינן עכ"ל ג. וכן דעת רב אלפס וכו'. וכב"י ומשמע מדברי הרמב"ם פ"ב דמכירה דלא קנה רכוב אא"כ הלכה ולא כענין הלכה ממש אלא בעקירת יד ורגל סגי.² ולענין הלכ' כיון דהר"ף והרמב"ם מסכימים לדעת א' הכי נקטינן (ב) עכ"ל ג. וכתב הר"ן⁴ ז"ל לדעת הר"ף דרכוב במקום מנהיג

בשכירות כמו במקח²⁸, כתבו הגהו' מיימני פ"ה מה' מכירה דטובת הנאה אין ממון ולא נקנה בחליפי' ואגב²⁹, וע"ל סי' ר"ג מדין קנין דבריו דלא הוי קנין (ד) וע"ל סי' ס' בא' שכתב שהודה לחבירו ק' זוז ואח"כ טוען שהיה דבר שב"ל³⁰ ואינו נקנה בקנין, גם שם מדין קנין דבריו וע"ל³¹ סי' מ"ב כתבתי דין שטר שכתוב בו קנין ולא כתוב ביה במנא דכשר למקני (ה) ביה³², וע"ל סי' ר"ג³³ אם הקנה כ' דברים בקנין א' לא' היה הקנין מועיל ולא' אינו מועיל אם הקנין קיים כשהקנה בקנין א'.

קצו ואיני יודע למה פסק וכו'. כב"י והרשב"א והר"ן¹ הסכימו לדעת הרמב"ם ז"ל דקנאה בהגבהה דמאחר דנקנה במשיכה כ"ש בהגבהה ועדיף ממשיכה. דוקא במלאכה של שימוש גופו כו'. וכ"כ הר"ן פ"ק דקדושין בשם הרמב"ן, וכ"כ המ"מ פ"א מה' מכירה בשם הראב"ד והרשב"א, ובפ"ב מה' מכירה כתב המ"מ שלדעת הרמב"ם דס"ל בחזקת קרקע

הגהות דרישה ופרישה

(ד) והוא דעת רבינו וע"ש מ"ש ביישוב תמיה' הבי' על דברי רבינו. (ה) כבר כתוב זה בס' זה בס"י ע"ש.

קצו. (א) ועמ"ש הכסף משנה שם פ"ז דגזילה ביישוב דברי הרמב"ם. (ב) כב"י ז"ל וכתב עוד רי"ו שם (בנ"י ח"ד) ובאשה בלא הנהגה ברגלה קנה

ה"ה ובגידולי שמואל ב"מ דף יא ע"ב, וע"ע ביש"ש קידושין פרק א סי' מו. ²⁸ ועיין בדרישה סעיף יד שכתב לחלק בין שאלה לשכירות לפי ששכירות ליומיה ממכר, ועיין עוד בזה באור שמח הנ"ל וראה בשטמ"ק ב"מ שם בשם חוס' שאנץ וע"ע בקצוה"ח כאן ס"ק ה ובס"י רב ס"ק א. ²⁹ ועיין בזה בבית הלוי הנ"ל אות ד ובדבר אברהם חלק א סי' מ אות ג וע"ע בגידולי שמואל שם בזה. ³⁰ = שלא בא לעולם (כ"י ב). ³¹ ראה הערה 17. ³² כב"י מחודשים [כד] הביא לכתבי מהר"א סי' רו: על שטר שכתוב בו וכל דברים דלעיל עשינו בקנין ואין בו במנא דכשר וכולי, נראה דאין להוציא ממון בקנין זה וע"ש, מובא בד"מ הגדפס בגליון הטור באות ט: ונראה דעכשיו שנהגו לכתוב קנין סודר הוי כמו שכתב דכשר למיקנא, והנוסח הזה אינו לפנינו בנוסח כ"י, ועיין בב"י בהגהות ב"ק הבית ועיין בסמ"ע ס"ק ה (וגם משם משמע דליתא בד"מ לפי שאינו מביאו ע"ש הד"מ) ובפ"ת אות ב. ³³ ראה שם הערה 9.

אות ג ובנתה"מ ס"ק ב. ועיין בברכי יוסף יו"ד סי' רסז אות טו. ² ועיין בשו"ע יו"ד סי' רסז סעיף כג ובהגהות הרמ"א שם שפסק הרמ"א שתפר בגדיו לא קנה עיי"ש וכאן בשו"ע הביא המחבר ב' דיעות והרמ"א לא העיר וראה לעיל סי' קצב סעיף יא ובהגהות הרמ"א כ': והכי מסתברא, שאין קונין באכילת פירות עיי"ש.

קצו 1 וראה סמ"ע ס"ק ו. וע"ע בדברי הרמב"ם פרק יז מהל' גזילה ואבידה ה"ה ועיי"ש בהשגות הראב"ד וראה באבן האזל שם, ובשיטת הר"ף כפי שהובאה בד"מ כאן עיין בב"ח סעיף ד ובדו"ח רעק"א ב"מ דף ט ע"א. ² ועיין ברש"ש ב"מ דף ח ע"א ברש"י ד"ה דרכוב קני', וצ"ל דכאן עקרה יד ורגל מכת משאו שאל"כ הא זהו שיעור משיכה וזה הלכה ממש (ראה בהל' מכירה פ"ב ה"ו במפרשי הרמב"ם) ומה שייר למימר דבעקירת יד ורגל סגי, (וראה בכסף משנה הל' גזילה ואבידה שם), וע"ע בתוס' רכוב עדיף, וא"ש. ³ ועיין בסמ"ע ס"ק ה. ⁴ צ"ל: נ"י, ב"מ פרק א סי' רנ (ד ב).

קצו 1 סי' תקצו (ח א), וע"ע בזה בביאור הגר"א

נמי קנה ויחלוקו מבין שניה'. ומסירה בבהמה גמי קונה. ובב"י כתב דאין זה אלא לדעת רש"י ור"ת [ש"פי] דמסירה עדיפא ממשיכה אבל מדברי התו' פ"ק דקידושין וריש הספינה כתבו בשם הר"י דמשיכה עדיפ' ממסירה, וא"כ לפי סוגית הגמ' נראה דמשיכה דוקא קנה בבהמה ולא מסירה, וכתב שכ"נ דעת כל הפוסקי', ואף הרא"ש פ"ק דקידושין וריש הספינה כתב כדברי ר"י, וא"כ טעה רבינו במ"ש בסמוך שלזה הסכי' הרא"ש עכ"ל⁵, ואני אומר כי אין אנו צריכין לומר שטעה בעל הטור [לכתוב] בשם אביו מה שלא אמרו, כי מה שכתוב בסמוך שלזה הסכים [הרא"ש] לא קאי אלא על מהו' המסירה שזהו כתב הרא"ש פרק הספינה שענין המסירה א"צ למסור מיד ליד ולא כתבו רבינו כאן אלא ללמוד ממנו לדעתו שכתב שהמסירה קונה, אבל לא שהסכי' הרא"ש לענין אם מסירה קונה או לא דהרי לא כת' מחלוקת בזה שיכתוב אחריו לזה הסכי' א"א, והו' הנ"ל אף לפי שכת' דדעת הרא"ש וכל הפוסקי' דס"ל דמשיכה קונה ולא מסירה, אמנם נראה דדעת הטור הוא דאע"ג דמשיכה עדיפה א"ה מסירה נמי קונה, וכן הוא יקדוק לשונו דכתב ומסירה נמי קונה בבהמה ובכ"כ בהדיא לקמ' בדברי הרמ"ה דמסירה גרוע

ממשיכה וסברא זו הוזכרה בהגהות מיימני פ"ב מהל' מכירה בשם ראב"ה, ואע"ג דכת' הגהות שם דהרמב"ם והר"ף וס"ה לא סבירא להו הכי מ"מ אפשר דרבינו נוטה לדברי ראב"ה שפוסק דמסירה קונה אף לדברי הרמב"ם דמשיכה עדיפא דזה * אין מחלוקת בין דברי ר"י לדברי רש"י ור"ת לענין פסק הלכה, וא"כ אף דברי הרא"ש אפשר לפרש כך, ולכן נקט רבינו שתמא דמסירה בבהמה קונה ולא חשש לדברי החולקי' כנ"ל לדעת רבינו, מיהו לדברי ראב"ה לא קני מסירה רק בבהמה גסה לא בדקה, ואי ס"ל לרבינו כראב"ה היה לו לחלק בזה, ואף לדברי ב"י שפירש דדעת רבינו כדעת רש"י ור"ת דמסירה עדיפה קשה דהא לדעת ר"ת מסירה אינ' קונה אלא בפני המוכר וב"ש התו' והאשר"י ר"פ הספינה, וא"כ למח כתב רבינו בסמוך שלא בעינן מסירה בפניו, וא"כ דברי רבינו עכ"פ צריכין עיון, והרוצה לעמוד עיקר' של דברים אלו יעיין בתו' ובאשר"י פ"ק דקדושין ופ' הספינה ובהגהות מיימני פ"ב ופ"ג ופ"ד מה' מכירה ובהר"ן פ"ק דקדושין ד' תר"ל ע"א ובנ"י ר"פ המוכר את הספינה וב"י הביא דבריה' והאריך שם (ג). אם אמר ליה לך חזק וקנה ולזה הסכים א"א. וכ"כ המרדכי פ"ק דקדושין * ד'

הגהות דרישה ופרישה

תלמודא כמ"ש לקמן בס' זה, ולי נרא' דברי רי"ו שרירין וקיימי' הן ויצא לו כן מהא דאמרינן שם אי אדם חשוב הוא דמהת' שמעינן דכל אדם קונה בדרך שרגיל להשתמש ה"ה נמי הכא דאשה אין דרכה להנהיג קניא ברכיבה לחוד אבל איש אפי' אדם חשוב ודאי דרכו להנהיג ברגליו בעת רכיבתו ודוק. [ראה אות ב בגדפס]. (ג) ועיין בב"י שכתב שדעת ר"י והרא"ש ור"ן ורי"ף ורמב"ם ורמב"ן כולוהו ס"ל כרבינו דכתב דמסירה קונה בבהמ', וכבר הוכחתי בדרישה שדעת ר"י ורא"ש הם בודאי כדעת רבינו, ועתה באתי להוסיף שדעת הרי"ף בעצמו בפ"ק דקידושין ופ' הספינה אינו מוכרע אי מסירה בבהמה קני ברה"א או לא, מיהו ממ"ש הנ"י בפ' הספינה ז"ל הא דאמרינן דספינה במשיכה וכן בבהמה לא דמי אהדי דאילו

ספינה וכו' וא"ת קשיא הלכתא וכו' הא משמע דמפרש ליה לרי"ף הכי וכן משמע מל' הר"ן פ"ק דקדושין ע"ש ועיין בלשון הרמב"ן בחידושו דכתב דיש דיעות בזה, ועיין במ"מ בפ"ב דמכירה שכתב אדברי הרמב"ם שס"ל דמשיכה עדיפא ממסירה כו', ובודאי כדבריהם כ"ה אבל מ"מ אינו מוכרח מדברי הרמב"ם דסבר דמסירה לא מהני בבהמה אפי' ברה"א, ואדרבה ממ"ש פ"ז דגזילה דין זה בבהמת מצייא שקדם אחד מהם (כו') [ואחז] במוסירה לא קנה עד שימשוך כו', משמע הא בבהמת חבירו דאיכא מאן דמסר לו קנה במסירה וכן כתב בסמ"ג סי' ע"ד ע"ש [ונראה] שגם רבינו בסימן קצ"ה פירש לדברי הרמב"ם כן, ולא עוד אלא שמדכתב שם אדברי רבי' ואדברי הרמב"ם שכ"כ הרמ"ה כו' והרמ"ה ס"ל דמהני מסירה ברה"א בכל

התוספות, במקום: הרמב"ם, וכה"ג בגדפס. 8 בכ"י ב: דמעתה, במקום: דזה, וכה"ג בגדפס. 9 סי' תצג

5 ועי' בזה בדרישה ובב"ה סעי' ז בישוב קי' הבי'. 6 בכ"י ב: ב: אף לפי דעת ב"י וכו', וכה"ג בגדפס. 7 בכ"י ב:

תרנ"ט ע"ב והר"ן שם ד' תרל"א ע"א, וכ"כ המ"מ פ"ג דמכירה בשם הרשב"א. וחצר שאינו של שניה כו'. כ"כ הרא"ש פ' הספינה והר"ן פ"ק דקדושין ד' תר"ל ע"א והרמב"ם פ"ד מהל' מכירה וכתב שם המ"מ כתב הרשב"א ודוקא שהכנים שם המוכר שלא מדעת בעל החצר הא מדעתו הוי כחצרו¹⁰ ולא קניא שם מסירה, וכתב עוד שם¹¹ ואם עומדת בר"ה ולא א"ל מוכר מידי ואזל חלוקה ומשך לא קנה עד שימשכנו לסמטא, אע"ג דנקנית במסירה בר"ה ומסירה א"צ למסור מיד ליד רק שיאמר לו לך חזק וקני, אפ"ה כיון שהתחיל למשוך גלי דעתו דניחא לקנות רק במשיכה עכ"ל, ובהר"ן פ"ק דקידושין אפי' אמר המוכר לחלוקה לקנות במשיכה בר"ה לא מהני וכן אם א"ל לקנות במסירה במקום דבעי משיכה¹². והוא עז המהלכת בראש העדר כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהל' מכירה ובגמ' אמרינן [דיש אומרים] אי מסר לו זוג שמקרקשין בה לפני העדר הוי כא"ל לך חזק וקני וכת' ר"י נכ"ג ח"ג, וכב"י דעתו של ר"י שאין מחלוקת

הגהות דרישה ופרישה
דלכך כתב לשון או בהמה דר"ל למאן דס"ל הכי, ואפשר דמ"ש ב"י בשם הר"י כוונתו למ"ש בריש נתיב י' [(ומ"ש בח"ב הוא ט"ס וצ"ל ח"ד), — הוספתי מכ"י אוקספורד בודלי 273 ושם בסוגר], שכתב שם ז"ל בין בהמה גסה בין דקה נקנית במשיכה ולא במסירה כו', אבל אין ראיה מזה שלא בא שם אלא לפסוק הלכה כחכמים דברייתא ולאפוקי מראב"ה דפסק כחכמים דמתני' ולא איירי אלא דוקא במקום דשייכא במסירה, דאל"כ קשה דבריו דאותו חלק אהדדי שבסוף חלק ההוא כתב שם ז"ל אבל במסירה כולם באפשר אחד וה"נ אחד מהם כו' קנה כולן כו' עכ"ל, והב"י בעצמו הביא דבריו הללו וכתב עליו ז"ל וכבר הוכחתי שאין הבהמה נקנית במסירה עכ"ל, ותימה איך לא הרגיש בסתירת דברי ר"י אהדדי לפי הבנתו, ועיין מ"ש עוד מדין זה בדרישה ודו"ק. [אות א בנדפס]. (ד) עמ"ש בדרי' דר"י לא ס"ל

המטלטלין ומשמע דס"ל דהרא"ש ג"כ ס"ל הכי ורמזה הרמב"ם במ"ש וכן כל כיוצא בזה והיינו כל מילי דלא שכיחי ושייכא בו משיכה כגון בר"ה, אבל מלשון חידושי הרמב"ן מוכח דס"ל דאין כן דעת הרמב"ם ומ"ש וכן כל כיוצא בזה היינו כל דבר הכבד, וכ"כ הר"ן לשיטת הרמב"ם בפ"ק דקידושין מוכח דבמטלטלים עכ"פ אינו מועיל מסירה, אבל לענין בהמה בר"ה אין הכרע בדבריו שם ואפשר שגם רבי' ס"ל הכי להרמב"ם ומ"ש וכ"כ הרמ"ה לא לגמרי כוותיה קאמר וכמ"ש שם בדרישה ע"ש, ומ"ש ב"י וכ"כ הגה"מ בשם ר"י דבבהמה לא מהני מסירה בר"ה יגעתו ולא מצאתי לאותו הגה"ש, ומ"ש הב"י עוד דגם דעת ר"י נראה ג"כ שלא כדעת רבי' עכ"ל עיינתי בחלק ההוא ומצאתי היפך דבריו שהרי מסיק וכתב שם ז"ל ורוב הפוסקים [פוסקים] דשום טלטול אינו נקנה במסירה זולתי ספינה ושטרות או בהמה וכיוצא בהן, ודוחק לומר

י ובשו"ע סעיף יב, ועיין בפ"ת שם אות ט. 12 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סי' קצח סוף סעיף ט. 13 ועיין בזה בש"ך ס"ק א ובביאור הגר"א אות יא. 14 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, וראה סמ"ע ס"ק י. 15 סי' רב (ה א), ובהגהות מרדכי הוא בסי' תכג (פג א). ועיין בזה באבן

(א ד) ובר"ן שם הוא בסי' תקצט (ט א), וכ"פ בשו"ע סי' קצח סעיף ה, עיי"ש. 10 עיי"ש במ"מ דמדעת בעלים הוי פקדון ביד בעל חצר וכו'. וכ"פ הרמ"א לקמן בהגהות השו"ע סי' קצח סעיף ט. 11 המ"מ (פ"ג מהל' מכירה ה"ג) בשם הרשב"א, וראה בב"י לקמן סי' קצח סעיף

י ובשו"ע סעיף יב, ועיין בפ"ת שם אות ט. 12 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סי' קצח סוף סעיף ט. 13 ועיין בזה בש"ך ס"ק א ובביאור הגר"א אות יא. 14 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, וראה סמ"ע ס"ק י. 15 סי' רב (ה א), ובהגהות מרדכי הוא בסי' תכג (פג א). ועיין בזה באבן

קצח וחכמי' תקנו שלא יהא כו'. וככ"י ונ"ל שאם התנו שתגמור קנייתם במעות מכרן קיים [ואין] א' מהן יכול לחזור בו וכדאמרין גבי קרקע דאם אמר אי בעינא בכספא אקנה קנה וכמ"ש בסו' ק"ץ עכ"ל. ואין חנדרון דומה לראיה דהתם אינ' תקנה חכמי' שלא יקנה כסף רק במקום: שנוחגין לכתוב שטר ולכן: קונה כסף כשהתנה, אבל מקום שהוא תקנות חכמים אימא לא פלוג חכמים בתקנתן ואע"ג דלקמן ר"ס קצ"ט יתבאר דלפעמי' מעות קונות, וכן יתבאר לקמן סי' זו מ"מ היינו במלתא דלא שכיחי, או במקום דליכא למיחש לטעם תקנתן אבל תיכי דשייך טעם תקנתן דיש רשות ללוקח להתנות בזה לא שמענו מן הראי' שהביא ב"י, ומ"מ הדין נראה אמת מאחר שתקנו חכמי' לטובת הלוקח והוא אומר אי אפשר בתקנות חכמי' כגון זו שומעין לו כן נ"ל (א), כת' בהגהו' ראשונות

ד' קמ"ו ע"ב. אם אמר לו מעכשיו כו'. ובכ"ב הרמב"ם פ"ב מה' מכירה, וככ"י שכן דעת התו' פ"פ האשה רבה, וכן הוא דעת הרא"ש, ודלא כנ"י פ' הכותב¹⁶ ד' תקו"ז ע"א דפסק דאף בלא מעכשיו נמי קנה וע"ש ריש האשה שנפלו ד' תק"ח ע"ב, כתבו התו' והרא"ש פ' השואל¹⁷ הלוקח בהמה לשלושים יום אע"פ שאינו עליה לא שואל ולא שוכר מיהו ש"ח הוי וחייב בפשיעה. באגם שאינו ברשותו קנה. וככ"י ונרא' פ' הכותב דאף במקום¹⁸ אבל אם עומדת ברה"ה לא קנה, וכ"כ בתוס' פ' האשה שנפלו וכ"כ התו' בהדיא פ' האשה רבה ובקידושין פ' האומר, וכן הוא בהגהו' אשרי פ' האשה שנפלו ודלא כמ"מ שכת' פ"ב דמכירה דאגם לאו דוקא אלא ה"ה ברה"ה¹⁹ אלא אורח' דמלתא נקט עכ"ל²⁰ (ה), ור"י כתב נ"י ח"ג דהוי ספיקא אם קנה או לאו.

הגהות דרישה ופרישה

בעיני איך לא שת לבו לזה), אלא לאו ש"מ שמ"ש בתחלה [וה"ה לרשות הרבים ב]אומר מעכשיו כתב כן דבי' איירי מה שפסק אפי' עומדת באגם כו', ומ"ש אח"כ דאם איתא וכו', היינו בלא אמר מעכשיו דהא עליה קאי הראב"ד דכתב בהשגה שאם עומדת ברשות לוקח ביום ל' קנה כל' אפי' בלא מעכשיו ע"ז השיג עליו המ"מ וכתב דאם איתא דאמרין לקח לאשה א"כ ברה"ה נמי אפי' בלא מעכשיו לקני וזהו ודאי ליתא כדמוכח בהכות', ועיין עוד במ"ש פ"ט דאישות, ועמ"ש לעיל סי' קצ"ה ולקמן סי' ר"ד. קצח. (א) ונראה דאף אם התנה המוכר בתחלה דהמעות המכירה יקנה כיון שקנה סת' ודאי הסכי' להתנאי וכמ"ש בר"ס זה וכאלו התנה הלוקח דמי.

הכי. (ה) וככ"י על דברי המ"מ ז"ל ולא ידעתי מג"ל הא דהא תלמודא בפ' הכותב לא משמע הכי עכ"ל, ולענ"ד לק"מ דס"ל להמ"מ דהאי סוגיא דהכותב בלא א"ל מעכשיו היא וכמ"ש הר"ן שם בפ' הכותב והב"י עצמו הביא קצת לשונו לפני זה ובהא הוא דמסקינן דדוקא עומדת באגם אבל ברה"ה לא, אבל כשאומר מעכשיו כשיגיע הזמן קנה למפרע במשיכה ראשונה אפי' עומד אח"כ במקום דלא שייכא דמעכשיו תנאה הוה ולא שיעור, ואם לא תאמר כן דברי הרב המגיד סותר' אהדדי ששם באותו פ' כתב עו' ז"ל ובהשגות כתבו כו' עד משיכתו עכ"ל, הרי שסת' דאם אית' אפי' ברה"ה נמי משמע שפשיטא ליה דדוקא באגם ולא ברה"ה היפך ממ"ש בתחילה, (ובאמת תמיה גדולה

על הד"מ והם הגהות דרו"פ. קצח 1 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה ועיי"ש בסמ"ע ס"ק יא ובש"ך ס"ק י (והיא קושיית הד"מ כאן), וראה בנתה"מ חידושים ס"ק יז ובקצוה"ח ס"ק ג ופ"ת אות ז. ואולי תלוי בפלוגתא הראשונים אי עקרו חכמים קנין כסף לגמרי או שרק נתנו למוכר וללוקח רשות לחזור בהם, ראה שו"ת חת"ס יו"ד סי' שיד שביאר בזה מחלוקת רי"ף ובעל המאור, ועי' בזה באבן האזל פ"ג מהל' מכירה היא. 2 בכ"י ק: רק שהוא מקום, במקום: רק במקום. 3 בכ"י ב: ולכן אינו קונה כסף אם לא שהתנה, במקום: ולכן קונה כסף כשהתנה. 4 בטורים הנדפסים נדפס קטע זה (ואע"ג דלקמן וכו') כגון זה שומעין לו) בהגהות דרו"פ אות א, וכנ' דט"ס הוא והם המשך דברי הד"מ

האזל פ"ב מהל' מכירה ה"ח מש"כ בבבאור דברי הרמב"ם בזה. 16 סוף סי' שמג (מה ב), וצ"ל: כר"ן, במקום: כנ"י. 17 דף צו ע"ב ד"ה בעל, ועיי"ש בהגהות הגר"א בגליון הגמ', ועיין לקמן בשו"ע סוף סי' שמו. 18 צ"ל: דדוקא באגם, וכמו שהוא בכ"י ק. 19 בכ"י ב חסר מכאן עד לחיבות: ור"י כתב נ"י ח"ג דהוי ספיקא אם קנה או לאו, שבסוף הסימן. 20 בכ"י א אפשר לשייך מש"כ בהגהות דרו"פ כאן אות ה על שם הדרכי משה, אולם כיון שבכל כתבי היד ללא הגהות הדרו"פ אין מופיעה פיסקא זו, הדפסתי הדברים על שם הגהות הדרו"פ, ושגיאות מי יבין, ואף שבדרישה סוף הסימן כותב לעיין בד"מ ובהגהותיו מ"ש במה שיש לתמוה על תמיהת הב"י במה שתמה על המ"מ, צ"ל דכוונתו לעיין בהגהותיו של הדר"שה

קני במשיכה עכ"ל, וכת' עו' נ"י ח"ב והפץ שמונה חציה על העמוד וחציו על גב קרקע ונתק ראש הא' ונפל מעל העמוד קנאו והוא שיהי' העמוד גבוה ג"ט ואם לא תפסו אלא גוללו ונפל לארץ לא קנה, ואם הגביה דרך עלייה כדאמרין פ' שלוח הקן טרף אקן כי היכי לגבוה קנה בלא תפיסה, ועיי' ברי"ו נ"י סח"ב¹³. וכיון שמשך כו'. ע"ל סי' קצ"ן אם עייל ונפק אזווי אם קנה במשיכה או במסירה. ע"ל סי' קצ"ו באיזה ענין קונה משיכה או מסירה. משיכה כל דהוא דזהו חשוב משיכה. וכ"כ בהגהו' אשר"י בשם הרשב"א והמ"מ פ"ד דמכירה כת' שדעת הרמב"ם והראב"ד והרמב"ן בסברא הראשונה דבעינן שימשך כל החפץ, ומ"מ אם הית' מונחת תחלה בר"ה מקום שאין משיכה מועלת ומשכה רק קצת לסימטא מקום שמשכה קונה קנאה¹⁴ וע"ש, וכב"י וז"ל כת' הרא"ש במשיכת הכיס קונה המעות אפי' לא הוציא כל הכיס מרשות המוכר ולא קנאו והוא דמצי למשקל המעות דרך חור [אז] פיו כדאית' הת' עכ"ל. לא מהני מסירה וכ"כ א"א. וכת' ר"י נ"י ח"ב שכן דעת רוב הפוסקים. ואפ"ה הפסיד שיאמר הלוקח כו'. וכב"י שכן דעת כל הפוסקים ודלא כרש"י¹⁵ והר"ז דס"ל דאם נפסד באונס הפסיד הלוקח, ועיין בזו בהגהו' מיימני פ"ג מה' מכירה. ביתו של לוקח מושכר למוכר כו'. כת' רי"ו נ"י

דמרדכי מפ' הזהב. בשם בעל העיטור הא דמעות אינן קונות היינו דוקא בעלייה דשכיח שם דליקה וחששו שלא יאמר המוכר נשרפו חיטיך בעלייה, אבל מכר לו הימים בבית דלא שכיח ביה דליקה מעות קונות והכי אית' בירושלמי כו', וכב"י ואין נרא' כן מדברי הפוסקי' וכן בדין שלא נתנו חכמים דבריה' לשיעורים עכ"ל⁶. ולוי' נרא' אפי' לדין יש תשובה מידי דהוה אהיתה ביתו של לוקח מושכר למוכר או להיפך קונות כמו שיתבאר לקמ' סי' זו, מיהו יש לחלק דשאני התם דלאו כשיעור תליא מילת' אבל היכא דצריכין לשער הבית אם ראוי לדליקה או לא אפשר דלא נתנו חכמי' דבריה' לשיעורין, ומ"מ קשה לסתור דברי הירושלמי ופוסק מפורסם מכת סברא בעלמא, ועיי' במרדכי פ' הזהב. ע"ד דגוי קונה במשיכה וכן הוא בתו' יו' ועיי' בזה בתשו' מיימני בס"פ קניין סי' ה' ושם ג"כ [אי] מעות קונות במקום שאין דבר שדרכו למשוך או להגביה וע"ש. דבר שדרכו להגביה כו'. כת' הגהו' מיימני פ"ב מה' מכירה דין הגבחה פרש"י שצריך להגביה ג"ט שיצא מתורת לבוה, וכת' פי' דסגי בהגבחה טפח ועיי' בתו' ואשר"י פ' המניה ובאשר"י פ' חלון¹¹. ויראה כיון שהוא משוי כבד כו'. וכן פי' רשב"ם¹², וכת' ר"י בנ"י ח"א דה"ה אם היה משוי גדול שאין אדם יכול להגביה ואם הגביה [א] יהי' בטורח גדול

פרק ז סי' ח ובשו"ע סעיף ב' הם ב' דיעות. 12 בב"ב דף פו עמוד ב' ד"ה שאני פשתן, וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א. 13 ועיין בזה באריכות בשו"ע ס"ק ג. 14 וכ"פ בשו"ע סעיף יד עיי"ש שהעתיק לשון הרמב"ם ודי בהוציא מקצתו, וראה בביתור באבן האזל פ"ג מהל' מכירה, אומנם בסמ"ע ס"ק כ' משמע שהכניסו כולו לסימטא והחידוש דאין צריך עכשיו בסימטא למושכו עוד וכ"ה בסמ"ע ס"ק ו' ובביתור הגר"א אות יט, וצ"ב, ועיין אריכות דברים בנדון זה בספר דבר אברהם חלק א' סי' כא (בעיקר באות [יא]). 15 כ"כ בב"י בשם רי"ו נ"י ח"ב על שם רש"י עיי"ש, וכ"ה באור זרוע ב"מ סי' קמו בשם רש"י וכ"ה בהגהות אשר"י ב"מ פ"ד סי' ח בשם א"ז וראה גם בחידושי הר"ן ב"מ שם שכתב בדעת רש"י שדעתו כדעת הר"ן, וראה גם בב"י ב"מ שם סי' שש (כח) וב' מש"כ בשם רש"י (ושם הגירסא ברש"י: דאם ישרפו [כצ"ל, ראה הגהות מא"י אות ד] יאמר לו הלוקח חוזני בי אולם בתוס' הרא"ש ב"מ דף מז ע"ב הנוסח בשם רש"י: שאם ישרפו יאמר חזרתי בך, ועיי"ש בהערת

וכ"ה בכ"י ק' (שבו לא כתובים שאר הגהות דרו"פ), ובכ"י ב' חסר כאן, ולכאז' כן משמע גם מהסמ"ע ס"ק יא שלא ציין להגהותיו בד"מ, ולפי"ז פסק בהגהות השו"ע, ראה הערה 1, ועיין בזה בב"ח סעיף טז שכתב זה מהרב בהגהות השו"ע וכן שבכ"י הדי"מ של הב"ח היה חסר כאן, וראה דרישה לקמן סי' רא סעיף ג, וצ"ב. 5 סי' תמט (פ"ב) ועיין בחידושי אנשי שם. 6 ועיין בבדק הבית, וע"ע בשו"ע ס"ק ט. 7 בטורים הנדפסים נדפס קטע זה (ולוי' נרא' וכו' מכת סברא בעלמא) בהגהות דרו"פ אות ב, וכן דט"ס הוא, והדברים הם המשך דברי הדי"מ, וכ"ה בכ"י ק' (שבו לא כתובים שאר הגהות דרו"פ), ובכ"י ב' חסר כאן, ולפיכך פסק בהגהות השו"ע כהגהות מרדכי הנ"ל, ועיין בזה בב"ח סוף סעיף טז הנ"ל ושם כתב דיש להורות כמו שפסק העיטור, גם הרב הביאו בהגהות השו"ע וכן, וכן שבכ"י הדי"מ של הב"ח חסר כאן. 8 בכ"י ק' דאם, במקום: אפי', וכצ"ל. 9 סי' שב (עו א). 10 ב"מ דף מה ע"א ד"ה נתנה בשם ר"ת ובמסכת ע"ז דף עא ע"א ד"ה רב אשי. 11 עירובין

קצט ולא דקדק כמה הם וכו'. כב"י דכ"כ תלמידי רשב"א וכן משמע מפרש"י דאם המוכר אינו [מקפיד] אע"ג דהלוקח ידע כמה הם אפ"ה קנה, והרמב"ם כת' פ"ה מה' מכירה הרי שלקח מעות בידו בלא משקל ובלא מנין וא"ל מכור לי באלו קנה, ומשמע דהלוקח תליא מלת' דאם הוא אינו יודע כמה הם קנה, ואפשר שהרמב"ם מודה לדכריה' דאע"ג דהלוקח יודע קנה אלא אורח' דמלת' נקט. **מכר לי חפץ במי' שאתה חייב לי כו'.** וכב"י והכי נקמינן דכן הסכימו הפוסקי' ודלא כרב האי שכתבו הגהות מיימו' דס"ל דלא קנה בכח"ג, וכת' המ"מ פ"ז מה' מכירה דדעת הרמב"ם דהקונה במלוה שיש לו אצל חבירו קנה (א), ולכן גם כאן קונה כמעט שלו (ב) אע"ג דהוי כמלוה³, וכן דעת הרי"ף, אבל הרשב"א והרמב"ן חולקין וס"ל דאינו קונה אלא בהנאת מחילת מלוה וגם כאן מייירי ככה"ג שא"ל בהנאת מחילת מלוה שיש לי אצלך תקנה לי חפץ שלך * ועוד האריך בזו פ"ה מה' מכירה וכל דכרי' אלו כתב הרי"ן * ר"פ הוהב, וע"ל סי' ר"ד [ד]דעת הרא"ש ורבינו כדעת הרמב"ן והרשב"א דהקונה במלוה לא קנה, וכב"י מיהו כנדון זה ס"ל רבינו דקנה בכ"ע משום דהוי מלתא דלא שכיח אוקמיה אדין דאוריית' ועשו כאילו אין הדמים מלוה עכ"ל, ואין בדברי הרא"ש כפ' הוהב שום הכרח שסבר דבאימור מכור [לי] בדמי' שאתה חייב לי שקונה בכ"ע,

ח"ב ודוקא כשהלוקח דר בבית תחתיו, אבל אם השכיר לוקח בית בפני עצמו למוכר יכול לחזור בו לוקח ואם נאנסו נאנס למוכר¹⁶, והרמב"ם כת' שאפי' שכר לו בית בפני עצמו א"י לחזור בו עכ"ל, וכב"י בשם תלמידי רשב"א כדברי ר' ירוחם, וכנ"י פ' הוהב¹⁷ ד' פ"ז ע"ב דמטעם זו בשכירות מטלטלי' מעות קונות דליכא למיחש שמא יאמרו נשרפו וכו' כיון שהגוף של בעלי' אי אתנים טרח מציל עכ"ל. **ואמר טול מעותיו כו'.** וכת' נ"י¹⁸ ד"א אפי' קודם שקיבל מי שפרע אינו חייב עליהן באונסו' ואינו אלא ש"ש עליה' וכ"כ הר"ן בשם התו' והם דברי התו' פ' המפקיד¹⁹, וכתבו ג"כ שם סברת הגאונים' שהיא כסברת הרי"ף והרמב"ם דחייב באונסין, וכב"י ולסברא קמית' דלא הוי עלייהו רק ש"ש אסור למוכר להשתמש במעות, וכת' רי"ו נ"ט ח"ד ולפי סבר' זו אם א"ל טול אתה שלך וקבל עלה מי שפרע שוב אפי' ש"ח לא הוי אם המעות הראשונים' בעין עכ"ל, וכן הוא במרדכי פ' הניזקין²⁰ ד' תרי"א ע"ב. **וירא' שאין חילוק כו'.** וכן דעת הראב"ד בהשגותיו פ"ז מה' מכירה, ורי"ו נ"ט ח"ד כת' שדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם, וכת' עוד שם²¹ מי שקנה בעניין שאין שום א' מהם יכול לחזור בו והוא ברשות מוכר יש מן הגדולי' שכתבו שהוא עליהם ש"ח ויש מן הגדולי' שכת' שאפי' ש"ח לא הוי וה"ל כאומר ליה הא בית קמך, וכ"נ עיקר עכ"ל.

הגהות דרישה ופרישה

בכסף ובמטלטלי' ג"כ מחשב כאלו נתן עתה דמיה בעין לענין מי שפרע דסוגי' דפ' הוהב היא עיקר. (ב) פי' כל א' כדינו בקרקע קונה לגמרי ובמטלטלי'

קצט. (א) ולאפוקי ממ"ד דמלוה אפי' היא בעינ' אינו קונה כיון דלהוצא' נתנה, והביא ראיי' מסוגיא דפ' האיש מקדש, אלא קי"ל דקונה בה קרקע שנקנת

ג"ט ח"ד.

קצט 1 וכ"כ בב"ח וראה בסמ"ע ס"ק א. **2** בכ"י ב: בדמים, במקום: במי. **3** וראה הגהות דר"פ כאן אות א ועיין בזה באבני מילואים סי' כח ס"ק טז ובחידושי חת"ס ב"מ סב ע"ב, וע"ע בעצמות יוסף קידושין דף כח ע"ב בביאור שיטת הרמב"ם ובהגהות הגר"א בגליון הגמ' ב"מ דף מו ע"ב אות א. **4** ועיין בתוס' ב"מ דף מו ע"ב ד"ה יש דמים. ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ה ובחידושי רעק"א בגליון השו"ע אם בעינן דוקא חוב שבא מחמת מכר (ויש שם ט"ס בחידושי רעק"א, וצ"ל: דף סב) וע"ע בזה בביאור הגר"א לקמן סי' רד אות יד ובשער המלך ה' אישות פ"ה הט"ו. **5** צ"ל: ג"י, סי' שם (כח א).

הגר"מ הרש"ר שליט"א, ובעיקר פלוגתא הרי"ף ובעל המאור ראה הערה 1. **16** ועיין בזה אריכות דברים בסמ"ע ס"ק ט ובמש"כ עליו בפלפולא חריפתא ב"מ פ"ד סי' ת, אות פ. **17** סי' שסט (ל א), ובג"י פרק השואל סי' תקכא (גז א) פסק דשכירות מטלטלין הוי כמכר והביא כן בשם הרשב"א והסכימו עמו האחרונים ז"ל ובשער המשפט כאן ס"ק ג הקשה כן על הג"י וראה גם בדו"ח רע"א ב"מ סוף דף עט מש"כ בדעת ג"י, ועיין בחידושי הרמב"ן ב"מ דף צט ע"ב ובשטמ"ק שם בדין זה, וע"ע בביאור הגר"א אות ט ובפ"ת אות ת. **18** סי' שסח (כט ב). **19** דף מג ע"א ד"ה מאי, ועיי"ש, ועיין בזה בביאור הגר"א אות כא ואות כג. **20** סי' שצד (ד ג). **21** רי"ו

ואי משום דכת' סתמא אפשר לפרשם דבהנאת דמי' אלו קאמר. כמו שפרשו הרמב"ן והרשב"א דברי הגמ' ודברי הר"ף ולכן אין הכרח בזה בדברי הרא"ש (ג), ועיי' בדברי הר"ן והמ"מ שהאריכו בזה. לפיכך העמידו דבריה' על דין תורה. וכב"י ונראה מדברי הרא"ש ור"י ג"י ח"ה דה"ה אם זיכה לו הבהמה ע"י אחר בד' פרקי' אלו דוכות הוא לו דקנה עכ"ל, כת' מהרי"ל אדם שנתן מעות על היין לקידוש בע"ש אמר למוכר לחזור דהואיל והוא לדבר מצוה יש להעמיד על דין תורה: [ומשכן] הלוקח ועדיין לא נתן כו'. כב"י וכ"כ התו' דהואיל ומשכו הלכותות הוי עליהו ש"ש כיון דיכולין לאוכלן ולעשות בהן כל צרכן, וכן הוא במרדכי פ' הניזקין. ד' תרי"א [ע"ב]. חוזרין בהן כשאר כל אדם. ובמרדכי פ' הניזקין ד' תרי"א ע"ב דדוקא יתומי' אבל הקדש בכה"ג אינו חוזר וכ"כ הר"ן פ"ק דקדושין דף תרל"ג ע"א וכת' דדין צדקה לדיני' אלו כהקדש וע"ש.

ר' ויש עוד דבר שמטלטלין נקנית בהן כו'. וע"ל ר"ם ק"ץ אם המוכר נתן דמים ללוקח וא"ל כמה שתקבל ממני הדמים תקנה שדה זו קונה באדם חשוב, וכב"י שם. ה"ה במטלטלין כה"ג קנה, ול"נ דה"ה כל חלקי הדינים שנתבאר

שם בבבא הדיא אין בין קרקע למטלטלין ולכך לא הוצרך רבינו לשנותן אצל מטלטלין וכמו על מ"ש שם, [בן] נ"ל. ואם אינו משתמר כו'. כב"י והיינו דוקא בחצר שאינו משתמר כלל אפילו: לדעת הלוקח או מקבל מתנה, אבל אם הוא משומר [קצת]: כגון שהוא משומר לדעת המוכר או לדעת הנותן כגון שהשכיר או השאיל לו מקום שמטלטלין הנמכרי' [או] ניתנין הם בתוכו, אעפ"י שאינו משומר לדעת הלוקח או מקבל מתנה קנה, וכן (הוא) נראה מדברי הרא"ש והר"ן והמרדכי פ"ק דמציעא, וכן הוא דעת הגה' מיימני' פ"ג מה' מכירה, ודוקא במכר או במתנה דאיכא דעת אחרת מקנה אבל במציאה דליכא דעת אחרת מקנה [בעינן] שהוא עומד בצד שדהו. ודעת הרמב"ם פ"ד מהל' מתנה דאפילו במכר או במתנה בעינן שיהא עומד בצד שדהו אם אינו משתמרת לדעת לוקח או מקבל מתנה עכ"ל, כתב הגה' מרדכי פ"ק דמציעא ד' קמ"ו ע"ב אם מקנה אדם לחבירו פירות שהן בביתו ומשכיר לו מקומן ואין הפסק [בין אותן] פירות לפירות של ב"ה ל"ק ומיקרי חצר שאינו משתמרת וע"ש, וכתב המ"מ פ"ז מה' גזילה ועומד בצד שדהו יש שפרשו שעומד בצדו ובתוכו אבל בצדו ובחוצה לו לא עכ"ל, ואמרין כב"מ פ"ק, ד' אמות של אדם קונות לו בכל

הגהות דרישה ופרישה

בין א"ל יקנה בהלוואה לבין א"ל בהנאת מחילת הלוואה וכאן לא חילק ש"מ דבלא מחילת הדמי' גמי ס"ל דקנה ביה ומשעם שכתבתי ודוק.

מרדכי ב"מ סי' תכג (פג א). 5 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א (,וכן נראה להורות), ועיין בנד"ו אריכות דברים בש"ך ס"ק א, קצות"ח ס"ק ב ונתה"מ ס"ק א, וראה בפרישה סעיף א. 6 סי' תרג (פג א), ושם בהמשך: ובמציאה לא קניא לה אותו חצר, מיהו במתנה מסיק רב פפא דקני משום דדעת אחרת מקנה אותו שאני וכו', ועיין בזה בש"ך ס"ק ב, ט"ז בגליון השו"ע וביאור הגר"א אות ד', וראה גם בנתה"מ ס"ק ב, ולכאורה מסדר הדברים כאן בד"מ משמע דלא קאי שם אדברי המחבר, (וע"ע בסמ"ע ס"ק ב, ואולי בדוקא כתב הרמ"א מעורבין דדוקא בכה"ג שהחפץ אינו מבורר ס"ל דלא קנה והוי אינו משומר, הא בלא"ה הו"ל לקנות וכקושיה הש"ך). 7 ובהגהות הרמ"א, בשו"ע סעיף א כ' דעה זו בשם: וי"א וכו', וראה

ר' ויש עוד דבר שמטלטלין נקנית בהן כו'. וע"ל ר"ם ק"ץ אם המוכר נתן דמים ללוקח וא"ל כמה שתקבל ממני הדמים תקנה שדה זו קונה באדם חשוב, וכב"י שם. ה"ה במטלטלין כה"ג קנה, ול"נ דה"ה כל חלקי הדינים שנתבאר

לענין מי שפרע וכ"כ רבינו בשם הרמב"ם בסי' ר"ד ע"ש. (ג) ולענ"ד פשוט דרבינו הבין דברי הרא"ש ג"כ כמה שכת' הב"י מדחילק לקמ' בסי' ר"ד

6 וכן הוא להדיא ברא"ש בפרק ראשון דקידושין סי' ה דסוגיא זו מייירי בהנאת מחילת מלוה, (וכן הקשה בעצמות יוסף קידושין שם) וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב. 7 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג. 8 סי' שצד (ד ג).

1 בסיומן קצ (סעיף ד), בשם הר"ן קידושין סי' תקעז (ג א), ועיי"ש, ועיין בדין זה לעיל שם סי' קצ בקצות"ח ס"ק ג ונתה"מ ס"ק ד (וע"ע באמרי בינה קנינים סי' יג), וראה עוד בסמ"ע ס"ק לב ונתה"מ ס"ק יח. 2 „אפילו לדעת הלוקח וכו' " — אין לו משמעות כאן, ויש לתקן, ועיין בב"י סעיף א. 3 הוספתי מכ"י ק, ובכ"י ב חסר כאן כמה שורות בטהר"מ. 4 עיין בהגהות

מקום, וכתב שם הר"ן נראה מדברי הראשונים ז"ל דקניין ד' אמות אינו אלא במציאה והפקר אבל לא במכר ומתנה, אבל בירושלמי דגיטין משמע דכ"ש במכר ומתנה דאיכא דעת אחרת מקנה אותו⁸, מיהו ד' אמות לא קנה במכר ומתנה אא"כ עומד ונותנו לו בד' אמותיו הא קדם הכלי לאדם לא, לפי שמקומו של כלי קנוי הוא לבעל הכלי עכ"ל, וככ"י וכ"כ הרא"ש והרשב"א דד"א קונות במכר ומתנה וכ"כ רי"ו נ"י ח"ב ולא חלקו בחילוק זה שכתב הר"ן בין קודם הוא לכלי או שקדמו הכלי⁹, ותמיהני על רבינו שלא כתב דרך קנין זו של ד' אמות¹⁰ שהרא"ש סובר שקנה ועיי' באשרי פ' מי שהוציאהו עכ"ל. אבל א"א הרא"ש ז"ל כת' דוקא שהוא מונח כו'. וכן דעת ר"י נ"י ח"ב, וכן דעת תו' והרמב"ן¹¹. כשהוא מונח ברשות אחר. וככ"י ונראה מדברי הרמב"ן אם קיבל [עליו] הנפקד שיהא מעתה רשותו של לוקח לא מהני אא"כ קיבל עליו במעמד המוכר, לאפוקי אם אמר ליה הלוקח פירות שברשותך מכרן לי פלו' וקיבל עליו הנפקד לתתם לו לא קנה עד שיאמר לו המוכר וקיבל עליו על פי מאמרו¹² וכן נראה מדברי המ"מ פ"ד מה' מכירה. לפיכך אם מדד מוכר פירותיו כו'. וכ"כ הרא"ש והתו' פ' הספינה דלא כרמב"ם והרי"ף דלא חלקו בין מדד או לא¹³, וכתבו הגהות מימוני פ"ד מה' מכירה שכת' הראב"ד דאפילו מדד לוקח לא קנה אא"כ נתן לתוך קופתו שלא נתכוין למשיכה ולקנותו

מקום, וכתב שם הר"ן נראה מדברי הראשונים ז"ל דקניין ד' אמות אינו אלא במציאה והפקר אבל לא במכר ומתנה, אבל בירושלמי דגיטין משמע דכ"ש במכר ומתנה דאיכא דעת אחרת מקנה אותו⁸, מיהו ד' אמות לא קנה במכר ומתנה אא"כ עומד ונותנו לו בד' אמותיו הא קדם הכלי לאדם לא, לפי שמקומו של כלי קנוי הוא לבעל הכלי עכ"ל, וככ"י וכ"כ הרא"ש והרשב"א דד"א קונות במכר ומתנה וכ"כ רי"ו נ"י ח"ב ולא חלקו בחילוק זה שכתב הר"ן בין קודם הוא לכלי או שקדמו הכלי⁹, ותמיהני על רבינו שלא כתב דרך קנין זו של ד' אמות¹⁰ שהרא"ש סובר שקנה ועיי' באשרי פ' מי שהוציאהו עכ"ל. אבל א"א הרא"ש ז"ל כת' דוקא שהוא מונח כו'. וכן דעת ר"י נ"י ח"ב, וכן דעת תו' והרמב"ן¹¹. כשהוא מונח ברשות אחר. וככ"י ונראה מדברי הרמב"ן אם קיבל [עליו] הנפקד שיהא מעתה רשותו של לוקח לא מהני אא"כ קיבל עליו במעמד המוכר, לאפוקי אם אמר ליה הלוקח פירות שברשותך מכרן לי פלו' וקיבל עליו הנפקד לתתם לו לא קנה עד שיאמר לו המוכר וקיבל עליו על פי מאמרו¹² וכן נראה מדברי המ"מ פ"ד מה' מכירה. לפיכך אם מדד מוכר פירותיו כו'. וכ"כ הרא"ש והתו' פ' הספינה דלא כרמב"ם והרי"ף דלא חלקו בין מדד או לא¹³, וכתבו הגהות מימוני פ"ד מה' מכירה שכת' הראב"ד דאפילו מדד לוקח לא קנה אא"כ נתן לתוך קופתו שלא נתכוין למשיכה ולקנותו

בסמ"ע ס"ק ו. 13 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג. (ועיין בנתה"מ ס"ק ז). 14 בכ"י ב: למדידה, במקום: למכירה, וכה"ג בטור לקמן סעיף יג ע"ש הראב"ד, (ובכ"י כאן: למכירה). 15 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ז וסעיף ח וראה בקצוה"ח ס"ק ז ונתה"מ ס"ק טו. 16 בסעיף יג, וראה בסמ"ע ס"ק כה, ובכ"י ב חסר כאן. 17 והספתי מכ"י ק, וכצ"ל. 18 ועיין פ"ה ע"ב ד"ה משך. 19 והספתי מכ"י ב. 20 ובכ"י הוסיף ע"ז: ולפירוש הרשב"א והרמב"ן בדמיו קצובין ג"ל שאפילו הרי"ף יודה דהו"ל פסק, וראה בסמוך. 21 בכ"י ב: שקצץ, במקום: שקצבן. 22 בד"מ הנדפס: אפ"ה, וגם כאן יש לקרוא כן. 23 בסעיף טו, וגם הביא שם דברי הרשב"ם והמ"מ בשם הרשב"א עיי"ש. וראה סמ"ע

ביאור הגר"א אות ו בדעת המחבר בזה, וע"ע בחידושי הריטב"א החדשים ב"מ דף יא ע"א משי"ב בשם: ראיתי מי שפירש וכתב שם ולא נהירא, וע"ע בשטמ"ק ב"מ שם בשמו. 8 וכה"ג בחידושי הרמב"ן והריטב"א ונ"י, ושטמ"ק בשם הריטב"א ב"מ דף י ע"א, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף א. 9 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ג וש"ך ס"ק ה, וע"ע בקצוה"ח ס"ק ד. 10 ולקמן בטור סי' רמג הביא בעל הטור לדין ד"א לגבי מתנה וכן המחבר בשו"ע פסק שם בסעיף כב דקונה בקנין ד"א במתנה, וכאן במכר השמיטו, ורק הרמ"א הביא לד"ו בשם י"א, ועיין בזה בש"ך ס"ק ד (וראה בכ"י סוף הסימן מחודשים [ב]) ואולי יש לחלק בין מכר למתנה, וצ"ב. ועיין בזה בספר משנת יעבץ, חור"מ, סי' לה מה שהאריך בישוב דברי הב"י והרמ"א. 11 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב ועיין בביאור הגר"א אות יא. 12 ועיין בזה

במדידה, דמשעה שלקחו חשיב כשלו. כב"י והרמב"ם פ"ד דמכירה התנה תנאים אחרים דהיינו שיגביהנו כדי לקנות כולו, וצ"ע ברי"ו נ"ט ח"א.

רא הא סטימתא קניא כו'. וכת' הרמב"ם ודוקא כשפסקו הדמי' קודם¹, וכב"י ופשוט הוא דאין שום קנין קונה קודם פיסוק דמים וכמו שנתבאר קודם סי' זה. באיזה דבר שנהגו לגמור המקח כו'. וכ"כ המ"מ פ"ז דמכירה בשם הרשב"א וז"ל ש"מ כי המנהג מבטל ההלכה בכל כיוצא בזה שבכל דבר שבממון על פיו קונין ומקנין, הלכך בכל דבר שנוהגו תגרי' לקנות קונים עכ"ל², וכ"כ רי"ו נ"ט ח"ד, וכ"כ הגהות מיימני פ"ז דמכירה דכומה"ז שנהגו הסוחרים שמוסר' לקונה המפתח וסוגרין בו הסחורה קונה כו', וע"ש וע"ל סי' קצ"ב³ מדין קנין ע"י מסירת מפתח (א), כת' הרמב"ם בסוף פ"ד מהל' מכירה אחד המושך או המגביה או מחזיק בעצמו או שאמר לאחר להגביה או להחזיק או למשוך לו הרי זה זוכה לו וכן בשאר דרכי התקנאה עכ"ל⁴.

רב מטלטלין נקנין באגב כו'. כב"י וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, אבל ר"י כת' נ"י ח"ה דדוקא שנתן לו דמי כל המטלטלין אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד

דמכירה שזו היא שיטת המפרשי' (א) וכן עיקר ודלא כהרי"ף ורמב"ם שיש להם שיטה אחרת בזו וע"ש. ואם לא נתן המעות וכו'. משמע דלעולם⁵ מיירי שנתן המעות. ואפ"ה דאם²⁵ א"ל כור בל' אני מוכר לך לא קנה וזה שלא כדברי ר"י שכת' בנ"י ח"ב בשם הרשב"א שאם נתן המעות אפי' אמר לי' כור בל' אני מוכר לך ראשון ראשון קנה כנגד מעותיו²⁶ עכ"ל. שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו'. וכת' הרי"ו²⁷ בתשובותיו סי' רכ"ב רוא' אני שהדין עם המוכר מאחר שנעשה המכר בפני עדים ונתקיים בקנין וכשטר ושניהם מודים בזה, לא נתבטל המכר [מחמת] מה שמועין הקונה שנפל מחלוקת ביניה' במשקל הצמר ובכריותה²⁸ וסגר הדלת אז ומיאן לתתה אליו ע"ש. ולא מסתברא. ובהגהו' מיימני פ"ד דמכירה כתבו ב' הסברות וע"ש. או בחצר²⁹ של שניה'. כב"י ומפרש בגמ' דלא מיירי בחצר שאינו של שניהם אלא של א' דא"כ לא הוי קני כלל ללוקח כלל, אלא ר"ל שהחצר הוא של שניה' ביחד אבל לא של א' משניה'. ואם המדה של מוכר וכו'. ועיי' במיימוני פ"ד דמכירה שזהו דעת ההשגות אבל הרמב"ם יש לו שיטה אחרת בזה. מודד להם בשכר ושברה כו'. מוכח מדברי התו' פרק הספינה דהסרסור לא הוי אלא ש"ש ולא מחייב אם נשבר המדה באונם אלא דוקא שנשברה ע"י שלא נזהר יפה

הגהות דרישה ופרישה

ר"א. (א) ואינו ר"ל דהבית גשכר ונקנה לו במסירת המפתח, והבית קונה לו הסחורה, דכבר נתבאר שם בסי' קצ"ב שאין הלכה כרשב"ם וס"ל דאין הבית גקנה ע"י מסירת מפתח, אלא ר"ל במקום שהמנהג הוא שמקנין לו הסחורה גופא ע"י המפתח של החדר שהסחורה מונח שם קונין בזה דהו"ל כסיטמות. [אות א בגדפס].

ברבי"ש שם. 29 בטור הגוסס: בחצר שאינה של שניהם.

רא 1 וראה סמ"ע ס"ק א'. (כב"י בודלי 723 נוסף בתחילת הסימן קטע הוזהר עם לשון הפרישה ובשאר כתבי יד הד"מ וכ"י ק בכללן אינו). 2 וכ"ה בנ"י ב"מ סי' תנה (מד א) בשם הרשב"א. 3 ועיין בזה עוד בשו"ת הרמ"א סי' כ (מהדורת זיו), וראה סמ"ע ס"ק ו וש"ך ס"ק ג. 4 וכ"פ המחבר בשו"ע סי' ר סעיף יב וראה פ"ת שם אות ח.

ר. (א) ע"ש שכתב שהוא שיטת רש"י ורשב"א כו', ור"ל דמל' רש"י בב"מ בס"פ השואל במה שפירש בהך דשמואל כור בל' כו' משמע כן, אבל אינו ר"ל מ"ש הוא רשב"ם כמ"ש בשמעתין בפרק הספינה שהרי להרשב"ם אפי' מדד לכליו של לוקח משך כבר לא קני וכמ"ש לשונו בפרישה וע"ש וק"ל.

ס"ק יג. 24 בכ"י ב: דלעיל, במקום: דלעולם, וכה"ג בכ"י ק, וכצ"ל. 25 בכ"י ב: אם, במקום: דאם. 26 ועיין בזה בחידושי רעק"א שבגליון השו"ע, ומש"כ מהריטב"א בשטמ"ק הוא בשטמ"ק ב"מ דף מו והביאו גי' רעק"א בשו"ת סי' ל"ו ובנתה"מ לעיל סי' קפב ס"ק ח וכאן ס"ק יב, עיי"ש, וראה פ"ת אות ה. (בד"ח של ד"מ הגדפס בגליון הטור בשיבוש כאן ובדפו"י הוא כמו שלפנינו). 27 הריב"ש. 28 צ"ל: ובברירתה, וכמו שהוא

מעותיו, וכן פשוט בגמ' פ"ק דקדושין לפי גירס' הספרי' שלנו, וכ"כ הר"ן דלהרי"ף היה לו גירס' אחרת, והמ"מ פ"ג דמכירה רצה ליישב דברי הרמב"ם אף לפי גירס' ספרי' שלנו וע"ש, וכת' רי"ז עו' וז"ל ודווקא שלא פי' אבל אם פי' שקנה באגב לחוד בלא מעות קנה עכ"ל, ככ"י וז"ל כת' הריטב"א בתשובה: אין לומר דזכות המטלטלי' נקנה באגב כי הוא דבר שאין בו ממש שזה אינו כי הזכות הזוה הוא החלק שיש לו בנכסי' וכבר דן כן הרא"ה ז"ל עכ"ל, כך מצאתי לשונו ונרא' דמעות נפל בספרי' ויש לו להיות אין לומר כי הזכות המטלטלין לא קנה. ל"ש אם שניה' במכר כו'. וכת' רי"ז נ"י ח"ב דה"ה לקרקע בשכירות ומטלטלי' במתנה או איפכא דקנה, וכת' עוד דאם הקרקע מושאל ומטלטלין במתנה יש מי שכת' דלא קנה ומדברי התו' נראה דקנה עכ"ל. וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל. וכן דעת הר"ן פ"ק דקדושין ד' תרל"א ע"ב, וכת' שם דמשמע מפ' רש"י דוקא ל' אגב מהני אבל עם כלומר דאמר ליה קנה קרקע וקנה מטלטלי' עמה לא מהני, אבל הרא"ש כת' דל' עם מועיל באגב, ועיין בתשובת הרא"ש כלל ע"ט סי' י"ב ותשובת ב"ש סי' שמ"ה שהאריכו בזה ובשאר

דיני אגב. וקרקע אפי' כל שהוא כו'. וכת' הר"ן פ"ק דקדושין ד' תרל"א ע"ב הא לית ליה קרקע לא מצי לומר קנת' באגב וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א¹⁰, וכת' דוקא כשאניס רגילים אצלו תמיד ואין ידוע לו קרקע או אמרינן חזקה דאין לו, אבל בלא"ה רק שאין ידוע לנו שקרקע שלו, או אפי' ברגילין אצלו והוא כת' לו שטר דלא כטופסי דשטרא נאמן על עצמו שיש לו אעפ"י שאין יודעין הרגילין אצלו, וכתב עוד דא"צ לסיי' לו הקרקע שמקנה על גבה, ולכן אם כת' אני מקנה אגב ד"א קרקע אע"ג דלא כת' דאית ליה בחצרו מהני, ועיי' בזה בתשובת הריב"ש סי' ק"ה וסי' שמ"ה, וע"ל סי' קי"ג מדין קניית מטלטלין אגב ד"א קרקע, ועיי' בדין אגב לקמן סי' רמ"א, וכת' רשב"א בתשובותיו סי' תתקל"ד ותתקל"ה דיכול להקנות אגב מקומות שיש לו בב"ה אפי' אינו שלו רק שהוא מושאל או מושכר לו כמו בשאר קרקע ואפי' בבתי כנסיות שהמקומות הם של רבים וכל א' יושב על מקום א' הוי כמושאל לו¹¹, וע"ל סי' ר"ג דאפי' מטבע נקנה באגב. ואם תפס אחר שחזר וכו'. וכן דעת הרמב"ם פ"ג דמכירה, אבל הר"ן כת' פ"ק דקדושין דף תרל"א ע"ב בשם הרמב"ן והרשב"א דכה"ג מפקין מיניה (א)

הגהות דרישה ופרישה

רב, (א) פירוש כה"ג דהוי ספיא דדינא וגם לא תפס ברשות שהרי חזר בו.

מזכירים בדבריהם שאלה ורק מזכירים שכירות ע"ש, וסוגיא דב"מ פירשה מעשה דר"ג בקנין חצר, ועיין בזה בפ"ת אות א משי"כ בשם הדגול מרכבה, וע"ש בזה בחידושי רעק"א בגליון השו"ע ובחידושי חמדת שלמה קידושין שם ובבית הלוי חלק ג סי' מז אות ט, ד סי' תרב (י ב). 8 צ"ל הרא"ה, וכמו שהוא בכ"י ק, וכ"ה גם בר"ן שם, ועיין בסמ"ע ס"ק ה משי"כ בביאור שיטת רש"י, ולכא' תלוי במהות קנין אגב ראה באבן האזל פ"ג מהל' מכירה הל' יא ובטבעות החושן הנ"ל. 9 בד"ת של הד"מ הנדפס בגליון הטור נדפסו תיבות אלו (המודגשים) בס"ק ב, ובדפו"י של הטורים בסוגרים בדברי הב"י (ובכ"י ק הוא כלפניו). 10 חלק ג' סי' קיד, (ולעיל בסמוך צ"ל: להקנות באגב, במקום: לומר קנת' באגב, וכמו שהוא בכ"י ק), וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז ובמפרשי השו"ע שם, וראה עוד בנתה"מ ס"ק ג. 11 וכה"ג ברמב"ן בבבא בתרא דף מה ע"ב, וע"ע בנמוקי' שם פרק ט סי' תתקו (ע א) ושטמ"ק ב"מ דף מז ע"א שאפשר לקנות באגב ע"י קרקע שאולה או שכורה, אמנם האחרונים מביאים

רב 1 קידושין פרק א, סי' תרג (י ב). 2 סי' קלט, שם: ואין לומר כי אף זכות מטלטלין אינו נקנה באגב, והוא כעין שתקן כאן בד"מ. 3 ראה בד"מ הנדפס בגליון הטור ובהגהות המגיה שם. 4 ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א הביא לד"ו: וי"א דאפי' הקרקע בשכירות ומטלטלין במתנה, ובש"ך שם ס"ק ב כתב: דברי הר"ב שכי' דין זה בלשון ויש אומרים צ"ע דהא אדרבה דין זה פשוט יותר. 5 ראה בפ' הר"ש במסכת מעשר שני פרק ה סוף משנה ט (רמזו בחידושי רעק"א ובהגהות אמרי ברוך בגליון השו"ע), וכה"ג בשטמ"ק ב"מ שם בשם תוס' שני, ובבית הבחירה להמאירי קידושין דף כז ע"ב ד"ה הוזכר, ועיין בטבעות החושן מה שכתב לבאר במחלוקת הראשונים כאן. 6 וי"א משום דתוס' הקשו קושיא זו דהיה להם להשאל שם בקידושין דף כז שם אולא הסוגיא לפרשו בקנין אגב, א"כ משמע דאילו בתורת אגב שאלה נמי מהני — קצוה"ח ס"ק א, ומשי"כ דתוס' הקשו קושיא זו, כוונתו לתוס' בב"מ דף יא ע"ב ד"ה מקומו, אבל בתוס' קידושין דף כז ע"א ד"ה ומקומו לא

כב"י שכן דעת הרא"ש והתו' פ"ק דכ"ב¹⁷ דכענין כפות וישן והרמב"ם פ"ג דמכירה כת' דכפות לחוד סגי, ור"י כת' נ"י ח"ג והוא שיהיה העבד כפות בידיו ורגליו או ישן וכפות ברגליו לחוד ואיני יודע מנין לו עכ"ל ב"י, והגהות' מיימני פ"ג דמכירה [כתב] דלענין מקח וממכר ברגליו¹⁸ כפות לחוד בלא ישן סגי וקונה (ב) ע"ש, וכתבו התו' פ' הנוכר¹⁹ דאין קרקע נקנה א"ק ואפילו אמר קנה קרקע הסמוכה לתהום ואגב תקנה העליונה [אע"פ] שהוא צבור בתוכה לא קנה, וכ"כ המרדכי ספ"ק דמציעא²⁰, והרשב"א כתשוכה סי' תתקנ"ד והביאו המ"מ פ"ג דמכירה ובר ששת סי' שמ"ה. **אא"כ היא כפות.** וכת' הרא"ש אבל אם אמר משוך בהמה וקני כלים שעליה אפילו בכפות לא קנה, וכ"כ התו', וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ג ודלא כהר"ן דכת' פ"ק דמציעא²¹ דבמקח וממכר קנה וע"ש. **אבל במציאה שאמר וכו'.** וזהו דעת הרא"ש, אבל הרמב"ם פ"ג דמכירה לא חילק בין מקח וממכר למציאה וכ"כ ב"י שכן דעת תלמידי הרשב"א, וכב"י [והא] דלדעת רבינו [סגי] בבהמה בכפות לחוד ולגבי עבד הוצרך להיות כפות וישן, היינו משום דעבד בר דעת ולכן בעינן כפות וישן, אבל בהמה דאין' בת דעת סגי בכפות לחוד.

רג לא מבעי' אם אינו מקפיד וכו'. וכתב הר"ן פ"ק דקדושין¹ ד' תרל"ב ע"ב דאף

וע"ל סי' קל"ח²² מדין ממון המוטל בספק אי מהני ב' תפיסה, וכת' הר"ן עוד שם ואם מקנה השדה לאפטרופוס והמטלטלין ליתמי קנו דיד אפטרופוס כיד יתומי' וכן בגבאי צדקה וי"ח וע"ש. ובמ"מ פ"ג דמכיר' לא כת' רק סברא ראשונ'²³, וכב"י ונרא' דיתומי' לאו דוקא דה"ה לאדם גדול שיש לו אפטרופוס אלא אורחא דמלתא נקט דאין רגילין להיות אפטרופוס לגדול. **עד שיחזק בזרעים.** וכב"י ופי' רש"י בדלא יהיב מעות מיירי דאי יהיב וזוי מקני בכסף. **החזיק בזרעי' קנה העציץ כו'.** וכת' הר"ן בפ' ב' דגיטין²⁴ ד' תרס"ד ע"א דלא בעינן אגב וקני והתו' שם מסתפקים בדבר. והקנה²⁵ שניה' לא' כו'. וכ"כ הר"ן פ"ב דגיטין דף תרס"ד ע"א וע"ש. **שהם חשובין כקרקע כו'.** וכת' המ"מ פ"ג דמכירה דאיירי בעציץ נקוב אבל אינו נקוב אף לזרעי' דין מטלטלי', ופ"ק דגיטין פרש"י דעציץ של חרס אעפ"י שאינו נקוב כנקוב דמי ובשל עץ הוא דבעינן נקוב שיהא נחשב כקרקע, והתוס' כתבו דר"ת פי' איפכא דשל עץ אעפ"י שאינו נקוב כנקוב דמי, ובשל חרס דוקא הוא דבעינן שינקוב ליחשב כקרקע. **אעפ"י שיאמר לו קנה אותו אגב קרקע כו'.** כת' המ"מ פ"ג דמכירה דוקא עבדי' שיש להם דעת אבל בהמות קוני' א"ק אעפ"י שאינן עומדי' בתוכו, וכ"כ הב"י בשם התו' פ"ק דכ"מ²⁶ וכ"כ הרא"ש שם. והוא שיהיה כפות וגם ישן.

הגהות דרישה ופרישה

(ב) דדוקא בגט דחוב הוא לה בעינן שתהא משומר לדעת מש"כ במקח וממכר דזכין לאדם שלא בפניו גם בכאן יש דעת אחרת מקנה.

ועי"ש בהגהות הגר"א בגליין הגמ'. 18 בכ"י ב: ברגלים כפותות, במקום: ברגליו כפות, ועיין בקצוה"ח מש"כ בדברי הגהות מימוני. 19 שם ד"ה בעינן, וע"ע בחידושי הרשב"א ב"ק שם ד"ה מהא, (וראה בסמוך משו"ת הרשב"א), וכה"ג בסמ"ע ס"ק יג. 20 צ"ל: דבבא קמא, סי' יג (מז א), בשם התוס'. 21 עיין בנ"י ב"מ סי' רנ (ה א) מש"כ בשם הר"ן, ועיין בזה במ"מ פ"ג מהל' מכירה הל' יג, ועיין בנד"ז בדו"ח רעק"א ב"מ שם ובתקפו כהן סי' יט, וראה מש"כ הגר"מ הרש"ר בהערות בתוס' הרא"ש ב"מ שם בזה.

רג 1 סי' תרו (יא ב), ובנ"י פ' הוזב הוא בסי' שם (כת א), ועי"ש גם בבעל המאור ובמלחמות, וראה ח"י

משו"ת מהרי"ט שבקרקע שכורה אינו יכול להקנות לאחרים על גבה מטלטלין, ראה שו"ת מהרי"ט חו"מ סי' פג הובאו דבריו בתוספות רעק"א למעשר שני פרק ה משנה ט ובשו"ת דברי אמת קונטרס ז סי' א (הביאו האמרי בינה דיני קניינים סי' טז), וראה עוד בבית הלוי חלק ג סי' מו אות ד וע"ע בקצוה"ח לקמן סי' שיג ס"ק א. 12 עי"ש הערה 8. וראה כאן בשו"ע סעיף ג בדברי המחבר והרמ"א. 13 וכ"פ בשו"ע סעיף ד ועי"ש בסמ"ע ס"ק י וס"ק יא. 14 סי' תלד (י ב), ועי"ש בתוס' דף כב ע"א ד"ה החזיק וע"ע בחידושי רשב"א קידושין דף כו. 15 דיבור זה צ"ל לפני הדיבור הקודם. ועי"ש בגיטין בתוס' ד"ה עציץ. 16 צ"ל: פ"ק דב"ק, דף יב ע"ב ד"ה שאני. 17 צ"ל: פ"ק דב"ק, וכמו שהוא בכ"י ק, דף יב ע"א ד"ה והלכתא

בלא הערב' חליפין נקנין וי"ח וע"ש ובנ"י פ' הוזהב דף פ"ו ע"א, ור"י נ"י ח"ג כת' ב' הסברות והסבירו כסברא הראשונה, וכן דעת הרמב"ם פ"ה דמכירה, [כתבו: הגהות מימוני] פ"ה דמכירה] דשטר לא נקנה בחליפין וכן מוכח הנאה לא נקנה בחליפין דמוכח הנאה לא ממוז הוא ודין שטר נתבאר ל' סי' פ"ו, וכת' הרשב"א סי' אלף רכ"ו המחליף קרקע בקרקע [כיוון] שהחזיק זה בשדה זו קנה חבירו שדה השני. וע"ש, ועי' בתשו' הרא"ש כלל פ"ו סי' ח' מי שקנה מחבירו קנין חליפין שחייב לו אלף זהו' ואח"כ אמר שהוא מעות של שחוק ואינו חייב לשלם לו אי נפטר בכך וע"ש. חוץ מדבר שאין בו ממש. וע"ל סי' רמ"ה האומר לחבירו אתן לך דבר מה וקבל עליו קנין אי מקרי קנין דברים ועיי' שם חילוקי' [כיוון] וע"ל סי' רנ"ג האומר אם תלד אשתי זכר תטול מנה וקנה מידו אי מקרי קנין דברים ועיי' עוד ריש סי' קנ"ז מדין קנין דברים, וע"ל סי' קע"ו אם יכול אדם לשעבד נפשו בקנין לעשות איזה דבר, והרשב"א סי' אלף ל"ג האריך בזה וכת' שם דמי' שקנו מידו שיחזיר לו כל זכויותיו שיש לו על חבירו לאו קנין דברים הוא, אבל במה שקנה מידו שיעשה לו שטר מחילה לא עשה ולא כלום שזה קנין דברי' הוא, (אבל) במה שקנה מידו שיעשה לו שטר מחילה לא עשה ולא כלום שזה קנין

הגהות דרישה ופרישה

רג. (א) צ"ע דפלוגת' דאמוראי הו' בפ' מי שמת במי שאמר לחבירו קני את חמור ורב נחמן דק"ל

דשטר אינו נקנה בחליפין גם שטר שמשעבד לכל מי שמוציאו לא יועיל, ובדינא דטובת הנאה ראה בשו"ע כאן סעיף א ובמפרשי השו"ע. 3 וכ"פ המחבר בשו"ע סעיף י עיי"ש. ובחידושי רמב"ן קידושין דף כח ע"א הביא מחלוקת בדיון זה. 4 ועיין בהגהות הרמ"א סעיף א, ובט"ז ובביאור הגר"א אות ט הקשו דהא הרשב"א כתב שם דין זה למד קנין אתן אינו קנין דברים והרי הרמ"א פסק לקמן סי' רמה שקנין אתן הוי קנין דברים, (וראה בב"י לעיל סי' קצח מחדשים [יג] [יד]). 5 כפול בט"ס. 6 הוספתי מכ"י ק, וכת"ג בנדפס, ושם לפני' בט"ס. 7 חלק ב סי' שא. 8 בב"י בודלי 723: ועיין, במקום: וכתוב, ובצ"ל, ובכ"י ב חסר כאן. 9 סי' תרה (צג ב), ועיי"ש בהגהות בגליון המרדכי, וראה בהגהות הרמ"א סעיף י ובסמ"ע שם ס"ק יט. ועיין בזה בשו"ת חת"ס אורח חיים סי' קיז. 10 הוספתי מכ"י ב, ובנדפס בשיבוש.

בלא הערב' חליפין נקנין וי"ח וע"ש ובנ"י פ' הוזהב דף פ"ו ע"א, ור"י נ"י ח"ג כת' ב' הסברות והסבירו כסברא הראשונה, וכן דעת הרמב"ם פ"ה דמכירה, [כתבו: הגהות מימוני] פ"ה דמכירה] דשטר לא נקנה בחליפין וכן מוכח הנאה לא נקנה בחליפין דמוכח הנאה לא ממוז הוא ודין שטר נתבאר ל' סי' פ"ו, וכת' הרשב"א סי' אלף רכ"ו המחליף קרקע בקרקע [כיוון] שהחזיק זה בשדה זו קנה חבירו שדה השני. וע"ש, ועי' בתשו' הרא"ש כלל פ"ו סי' ח' מי שקנה מחבירו קנין חליפין שחייב לו אלף זהו' ואח"כ אמר שהוא מעות של שחוק ואינו חייב לשלם לו אי נפטר בכך וע"ש. חוץ מדבר שאין בו ממש. וע"ל סי' רמ"ה האומר לחבירו אתן לך דבר מה וקבל עליו קנין אי מקרי קנין דברים ועיי' שם חילוקי' [כיוון] וע"ל סי' רנ"ג האומר אם תלד אשתי זכר תטול מנה וקנה מידו אי מקרי קנין דברים ועיי' עוד ריש סי' קנ"ז מדין קנין דברים, וע"ל סי' קע"ו אם יכול אדם לשעבד נפשו בקנין לעשות איזה דבר, והרשב"א סי' אלף ל"ג האריך בזה וכת' שם דמי' שקנו מידו שיחזיר לו כל זכויותיו שיש לו על חבירו לאו קנין דברים הוא, אבל במה שקנה מידו שיעשה לו שטר מחילה לא עשה ולא כלום שזה קנין דברי' הוא, (אבל) במה שקנה מידו שיעשה לו שטר מחילה לא עשה ולא כלום שזה קנין

רג. (א) צ"ע דפלוגת' דאמוראי הו' בפ' מי שמת

הרמב"ן ב"מ דף מז ע"א, ועיין בשו"ת הרמב"ם פאר הדור סי' קעב בתשובת הרי"ף. 2 הוספתי מכ"י ב, (ושם בכ"י ב בשיבוש ואינו במקומו וחסר קודם לכן בטהד"מ, וכן בד"מ הגדפס בגליון הטור בט"ס ובשיבוש וגם שלא במקומו), ועיי"ש בהגמ"י אות ז שהביא פלוגתא בדינא דשטר, ועיין בזה בראב"ן חלק א סי' קא בסופו ושם כתב הטעם שאין שטר נקנה בחליפין משום שהחוב הוא במעות ואין מטבע נקנה בחליפין (וצ"ב בטעם זה דהא בפשטות הוי חוב לפרוע ולא דוקא במטבע, והכסף הוא רק דין קדימה) ובהגמ"י שם כתב בטעמו משום שאין גופו ממוז ועיי"ש, ועיין לעיל בשו"ע סי' סו סעיף א בשטר שכתוב בו אני משעבד לך ולכל מי שמוציאו שנקנה בחליפין והוא מתה"ד סי' שמו, ושם בשי"ך ס"ק י ובביאור הגר"א אות ז כתבו דהתירומת הדשן כ' כן משום שמשתפק אם כל שטר נקנה בחליפין, אבל הרמ"א כיון שפסק כאן סעיף א

אינו נקנה בחליפיו גם האחריות אינו כלום, וע"ל
 סי' ש' 18 מדין זה, וכתב כ"ש סי' שמ"ד דאם
 נשבע לקיים איזה קנין אין השבועה מועיל אם
 לא הקנה לו בא' מדרבני הקנאה ומ"מ צריך לקיים
 שבועתו וע"ש 19. ואם מכר שאר מטלטלי'
 בא' מכל המטבעות כו'. כב"י וזהו דעת הרי"ף
 והרא"ש והרמב"ם פ"ה דמכירה ודלא כתו'
 שכתבו בשם ר"ח ריש פ' הזהב דדחבא הוי פירי
 אפי' במטלטלי', ודלא כ"א דדחבא הוי טבעא
 אפי' לגבי כסף. ואין כסף קונה נחושת כו'.
 וכת' ר"י נ"י ח"כ יש מן הגדולים [כתבו] כי
 מעות שלנו שמעורב בהן כסף ונחושת ושמין
 בהן מקה וממכר אפי' לגבי כסף טבעא הוי ואין
 קונין את הכסף והכסף קוני' אותו' וכ"נ עיקר 20
 עכ"ל. הנחושת לגבי זהב וכו'. וכת' המ"מ
 פ"ו מה' מכיר' שדעת הרשב"א כדעת התו' 21,
 ובעל נ"י כת' דבירושלמי משמע דנחושת הוי
 פירא לגבי דחבא וכן דעת הרמב"ן והר"ן ז"ל.
 ואינן יוצאין בהוצאה להדיא כו'. וכ"כ נ"י
 ר"פ הזהב וכת' במיימני 22 פ"ו דהל' מכירה
 שכן דעת הראב"ד והרשב"א, אבל הרמב"ם
 סובר דמעו' הרעות היינו שנפסלו לגמרי וכ"נ
 מדברי רש"י 23, ובכ"י כת' דדעת התו' כדעת
 הראב"ד והרשב"א ונראה מדבריהם שכ"נ מדברי
 רש"י, ודלא כמ"מ שביאר דברי רש"י כדעת
 הרמב"ם. וכן קונין מהן [בתורת] ק"ס. ע"ל
 סי' קצ"ה מדין זה. אבל ראובן שיש לו חוב
 וכו'. וכתב המ"מ שכן דעת הרשב"א והרמב"ן,
 וע"ל סי' ס' וסי' קכ"ג בדיני הרשאות, ועיין
 בזה בתשובת הרשב"א סי' תתקל"ד, כת' במרדכי
 פ' מי שמת 24 ד' ר"נ ע"א בשם מהר"ם דאין

בת קנין הוא אבל מטבע נקנה בשאר קנינים
 עכ"ל, ובפסקי מהרא"י סי' קע"ג כת' בא' שקיבל
 קנין לגרש אשתו בקנס, וכת' דהואיל והקנין
 לא מהני לגרש דהוי קנין דברים א"כ יש לספק
 בקנס אי חייב אי לאו הוי בקנה את וחמור
 עכ"ל, ונ"ל דלפי דברי המרדכי דלעיל חייב לתת
 הקנס 11 ועיי' בת"ה סי' שו"ח מדין זה, כתב
 הריב"ש סי' רס"ג שנים שעשו חילוף מכל
 נכסיהם ונטלו קנין אינו מועיל, ועיי' בת"ה סי'
 שו"א דמשמע שם דמהני קנין בזה וכת' מיהו
 הא' יאמר כל א' ישאר בשלו והשני יתן לו
 מותר נכסי' ששוין יותר נכסיו [כי] כל מונתו
 לא הוי אלא להרויח ובוה נתקיי' הקנין וע"ש 12.
 והעריכו או' כמה שוה כו'. וכ"כ ב"י ודע
 דהמחליף פירות בפירות אעפ"י שבתורת ק"ם
 אין קונין, בחליפין שהן בתורת שו' דמים קונין
 בפירות, זהו דעת הרמב"ם פ"ה מה' מכירה
 וכ"כ התוס' פ' הזהב 14, וכ"כ המ"מ ה' שכן דעת
 הרשב"א אבל קצת מפרשי' 15 הסכימו דאפי'
 בחליפין שהן בתורת שווי אינ' עושה בפירות,
 אבל שור בפרה וכל בע"ח קונין זא"ז, ודעת
 ר"י נ"י ח"ג כדעת הרמב"ם וכת' דדין דבר
 שאינו מסוי' דינו כפירות, וככ"י שדעת רבינו
 נראה כדעת הרמב"ם ורשב"א והתו'. וי"א דדוקא
 בכה"ג כו'. וכ"כ נ"י פ' הזהב 16 ד' פ"ו ע"א
 בשם הר"ן והרשב"א ז"ל וכ"כ המ"מ פ"ה
 דמכירה ור"י נ"י ח"כ בשם הרשב"א וכת"ה
 סי' שו"א ראובן החליף עם שמעון ולוי והא'
 חוזר בו הקנין בטל לגמרי 17 וע"ש. מטבע אין
 בו כו'. וכת' ר"י נט"ו נתן לו מטבע פלו' וקנה
 מידו אחריות מאחר שהקנין אינו מועיל דמטבע

בסי' מט כ' שהוא מחלוקת הראשונים ואין להוציא ממון,
 וצ"ב. 17 ועיין בנתיב"מ ס"ק ה. 18 כב' דצ"ל
 סי' ס. ראה בב"י סעיף ג. 19 ועיין בדרכי משה
 השלם לעיל סי' עג הערה 4, וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע
 שם סעיף ח, עיי"ש, ובכ"י לעיל סי' ע"ה מחודשים [לה],
 וראה גם במחנה אפרים הל' שבועות סי' י. 20 וכ"פ
 הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה. 21 כ"כ הרא"ש סוף סי'
 א בשם התוס', ועיין בזה בתוס' הרא"ש ובשטמ"ק בשם
 גליון תוס'. 22 צ"ל: במ"מ, וכמו שהוא בב"י
 23 רש"י במשנה פירש מעות הרעות: שנפסלו, והאריכו
 הראשונים בכיאוורו אם נפסלו מחמת שרעים או שנפסלו
 ע"י המלכות. 24 סי' תריד (צג ד).

11 ובהגהות הרמ"א בשו"ע בהמשך לדינא דהמרדכי כתב:
 והוא הדין אם קנו באיזה דבר המועיל בו קנין עם דבר
 שאין בו ממש דהוי קנין דברים, והם דברי מהרא"י כאן
 (וראה בב"י לעיל סי' קצה מחודשים [כג]). 12 ועיין
 בזה בשו"ע ס"ק ו. 13 צ"ל: וכתב. 14 בדף מו
 ע"ב ד"ה ופירי ובדף מו ע"א ד"ה גאולה בשם ר"ת, וע"ע
 בתוס' ב"ק דף ע' ע"ב ד"ה באומר בשם ר"ת, וראה במחנה
 אפרים הל' קנין חליפין סי' ב במש"כ ראייה לשיטת ר"ת.
 15 עיין בהשגות הראב"ד פ"ג מהל' מכירה ה"א ובמש"כ
 בביאוורו במ"מ ובלח"מ שם, והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א
 בשו"ע סוף סעיף א. 16 סי' שסא (כה א), וכ"פ
 בשו"ת רדב"ז חלק א סי' תג רמזו בפ"ת אות ב, (אמנם

אדם יכול להקנות חובות שיש לו אצל גוי בשום קנין אפי' ק"ם או קנין אנב ולא כמעמד ג' ואם היה למוכר ריבית מן הגוי אסור לזקקו וע"ל סי' קכ"ו מדין מעמד ג' אי קנה בגוי.

רד וצריך לקבל עליו מי שפרע כו'. וכתב המרדכי בפ' דיני גזירות¹ ע"ג ראובן שהיה חייב לשמעון מנה וא"ל שמעון לראובן טלטל זה אני אמכר לך במנה, ונתן לו ראובן המנה, יכול שמעון לומר מנה זו אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך, ואינו כמי שפרע, אבל אם אמר ראובן הא לך עוד מנה ותן לי החפץ צריך ליתן לו או מקבל מי שפרע, מדברי רב האי ז"ל (א) עכ"ל, וכתב ר"י נ"ט ח"ד בשם רב האי אם נתן מעות על פירות עד שלא יצא השער שהוא באיסור ואינו² מקבל מ"ש אם חוזר בו (ב). אלא מקצתן וכו'. וכב"י וע"ל סי' קצ"ב נתבאר דין אם נתן מקצת המעות לענין קנין קרקע (ג), וה"ה במטלטלין לענין לקבל עליו מ"ש. הוא יפרע ממך כו'. והרמב"ם פ"ו דה"מ לא כתב שמדברים לנוכח אלא הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו³, וכ"כ ב"י בשם תלמידי הרשב"א, והמרדכי כתב סוף הזהב⁴ ע"א שמעתי דכל

מי שיקבל עליו מ"ש צריך לאומרו בפיו או פוסקים לו ברבים וי"א דש"ץ עומד על המגדל ואומר מי שפרע. אבל אם נתן המשכון. כב"י כ"כ הרא"ש בפר' הזהב והר"ן והרמב"ם פ"ו דה"מ, וכת' המ"מ שכן הסכימו האחרונים⁵, אבל המרדכי רפ"ק דקדושין⁶ ובהנחות מימוני פכ"ג דה"מ כתב [דיש' חולקין, ועיין בתשוב' מימוני ספר משפטים סי' פ"ז⁷, ונ"י פ' הזהב⁸ דף פ"ו ע"א כתב] כדברי הרמב"ם והרא"ש וכתב מיהו אם נתן לו זהב למשכון צריך לקבל מי שפרע [משום] דלפעמי' קונין לו בתורת דמי, וכת' ר"י נ"ט ח"ד קנה שום דבר והניח משכון בעבור המעות לא קנה זולתי אם אמר תקנה בגוף המשכון כך וכך ממון וכב"י שכן כתבו התו' והרא"ש פ"ק דקדושין⁹, וע"ל סי' ק"ץ אם מקבלין מי שפרע בענין קרקעות. מלוה להוצאה ניתנה וכו'. וע"ל סי' קצ"ט¹⁰ בדין זה. שירא שיפסד הכל כו'. כ"כ הגהו' מרדכי פ' הזהב¹¹ דף ק"ן ע"ד וכת' נ"י פ' הזהב¹² דף ס"ו ע"ב שכן דעת הראב"ד ור"ת אבל הנאוני' חולקי' וס"ל דכל זמן שלא אירע אונס צריך לקבל מי שפרע אע"ג שחוזר מפני יראה שיפסיד הכל, וכ"כ המרדכי ריש הזהב¹³ בשם ר"ח וכתב

הגהות דרישה ופרישה

רד. (א) וע"ל ס"ס ק"צ לענין הקרקע אין הדין כן. (ב) דין זה כתב ג"כ הב"י בר"ס זה ובס"ס ר"ח ע"ש. (ג) דא' נתן לו מקצתן קנה כולו.

(א ב). 7 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק, וכצ"ל, ובכ"י א חסר בטהד"מ. 8 צ"ל סי' סז, וכמו שהוא בכ"י ק ובבב"י, (וגם בהג"מ פ"ו מהל' מכירה אות ד', מצייני לסי' פ"ו). 9 עיין בניי סי' שסז (כס א) ד"ה איתמר שהביא ראייה מירושלמי, וע"ע בזה בבב"ח סוף סעיף ה. (וראה גם בביאור הגר"א אות י' בבאורו). 10 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' קצ סעיף ט ועיין בד"מ לעיל סי' קצ הערה 6. 11 עיי"ש הערה 7. 12 סי' תמח (פו ב), ושם יש שינויי נוסחאות במרדכי, ובהגהות המיוחסות לרמ"א הנוסח: דבמי שפרע לא יפטר, ומכאן שאין אלו הגהות הרמ"א שם. וראה סי' רו הערה 130, כה"ג. 13 סי' שסב (כח ב), וע"ע בנמוקי יוסף שם סי' שע (ל א), וכתוס' ב"מ דף מז ע"ב ד"ה אי אמרת. 14 סי' רצז (עו ד), ועיין בפירוש רבינו חננאל בגליון הגמ' דף מט ע"ב ובהערה בגליון ר"ת. והם ב' דיעות בשו"ע סעיף ב, (וי"א שהוא הדין וכו'). ועיין בזה בשו"ת נו"ב מהדורא קמא יו"ד סי' סט (הובא בפ"ת אות ד).

רד וצריך לקבל עליו מי שפרע כו'. וכתב המרדכי בפ' דיני גזירות¹ ע"ג ראובן שהיה חייב לשמעון מנה וא"ל שמעון לראובן טלטל זה אני אמכר לך במנה, ונתן לו ראובן המנה, יכול שמעון לומר מנה זו אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך, ואינו כמי שפרע, אבל אם אמר ראובן הא לך עוד מנה ותן לי החפץ צריך ליתן לו או מקבל מי שפרע, מדברי רב האי ז"ל (א) עכ"ל, וכתב ר"י נ"ט ח"ד בשם רב האי אם נתן מעות על פירות עד שלא יצא השער שהוא באיסור ואינו² מקבל מ"ש אם חוזר בו (ב). אלא מקצתן וכו'. וכב"י וע"ל סי' קצ"ב נתבאר דין אם נתן מקצת המעות לענין קנין קרקע (ג), וה"ה במטלטלין לענין לקבל עליו מ"ש. הוא יפרע ממך כו'. והרמב"ם פ"ו דה"מ לא כתב שמדברים לנוכח אלא הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו³, וכ"כ ב"י בשם תלמידי הרשב"א, והמרדכי כתב סוף הזהב⁴ ע"א שמעתי דכל

כוותי' אמר דקנה מחצה וכפ' רבינו לקמן ס"ס ר"י וע"ש. [אות א בנדפס].

רד 1 סי' רעח (ח ד), „מדברי רב האי גאון בפרק כ"ג דמקח וממכר“, וכ"פ המחבר בשו"ע סעיף יא, וראה בסמ"ע ס"ק יז, ובהגהות דרו"פ אות א כאן, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע לעיל סי' ק"צ סעיף ו ובמפרשי השו"ע שם. 2 וכ"פ בשו"ע סעיף ג וכ"ה בהגהות הרמ"א בשו"ע לקמן סי' רט סעיף ו. (בכ"י ב : לא, במקום : ואינו). 3 ועיין בהגהות תפארת שמואל על הרא"ש פרק הזהב סי' י אות ה המשוה דעת הרא"ש לדעת הרמב"ם ודלא כטור כאן ועיי"ש בדברי הרא"ש, וראה עוד בפירוש הר"ח בגליון הגמ' ב"מ מח ע"ב (ושם : רבא אמר מילט לייטיגן ליה בשמיה). 4 סי' שח (עז א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד, ועיין בב"ח סעיף ב (ושם : ואין המנהג כך וכו'). 5 והיא שיטת הרי"ף פרק הזהב סי' שסה (כס א), ועיי"ש בנמוקי" (כח ב) ובשלטי הגיבורים אות א. וראה בשו"ת משכנות יעקב חלק חו"מ סי' מז ובשו"ת פרי יצחק חלק א סי' נ, מה שדייקו בלשון הרי"ף דלא כנמוקי" ועיי"ש. ועיין בזה עוד בקצוה"ח ס"ק ב. 6 סי' תפד

שאינן לו ר' זוז דאז נעשה נדר וכופין אותו לקיימן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, וצ"ל שהירושלמי שאמר שמותר לחזור בו דוקא במתנה מרובה, מש"כ מועטת לא יוכל לחזור, וכתבו הגהות ראשונות²² דמרדכי פ"ו דמציעא רבים שאומרים לאדם א' ליתן לו מתנה א"י לחזור אפילו מתנה מרובה, ועיין במהרי"ק שורש קי"ח²³, כתב המרדכי פ"פ כל הגט²⁴ דכל מתנות כהונה חשיבה מתנה מועטת ואסור לחזור לכתחילה מיהו אם חזר הוי חזרה, וע"ל סי' רמ"ג [מדין] זה.

רה מי שאנסוהו למכור וכו'. וכב"י ומשמע פרק הכונס דבעינן שיאמר רוצה אני ואפשר שכל שקיבל המעות ושותק רוצה אני קרינן ביה, אף דלא אמר בפירוש¹, וכתב עוד וז"ל וכתב בעל העיטור² דוקא אנסוהו למכור גמר ומקני אבל לקנות לא אמרינן אגב אונסי' גמרו ומקני עכ"ל. ונראה לפרש דבריו כו', וכ"כ בגי' פ' ח"ה³ דף תפ"ה ע"ב, וכב"י דכן דעת הרשב"ם. אבל אם לא ראה אלא שהודה בפניה' כו'. וכן דעת הראב"ד בהשגות פ"י דה"מ⁴, אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא כת' דמהני הודאה

דחכי מסתברא, וכב"י דכ"כ תלמידי הרשב"א וכב"י שנראה מדברי המרדכי והרמב"ם פ"ו דה"מ דאפילו אם כבר נאנסו וחזר בו שצריך לקבל מ"ש, וע"ל סי' קצ"ח, ור"י נ"ט ח"ד כתב בדברי הרא"ש וכתב עוד וכל מה שאמרנו שיוכל לחזור משום פסידא דוקא נפסד לגמרי אבל משום פסידא קצת כגון יין והחמיין מקבל מי שפרע וכ"כ עיקר¹⁵ עכ"ל. ואין רוח חכמים נוחה הימנו כו'. וכת' נ"י פ' הזהב¹⁶ ד' פ"ו ע"א דמיקרי שלא עשה מעשה ישראל ע"ש. אבל בתרי תרעא כו'. ונ"י פרק הזהב¹⁷ ד' פ"ו ע"א כת' דהרשב"א והראב"ד והר"ן חולקי' על בעל המאור וס"ל אפי' בתרי תרעא אמרינן אין נוחה הימנו וכתב המ"מ פ"ד מה"מ שכן עיקר, וכתב ב"י שכן דעת התו' [וכ"כ¹⁸ רי"ו נתיב ט חלק ד]. בד"א במתנה מועטת וכו'. כתב הרי"ף פ' הזהב¹⁹ דכתב בירושלמי ר' יעקב בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחכירו וביקש לחזור בו [מותר²⁰ לחזור בו] אלא בשעה שאמרה צ"ל בדעת גמורה, רב מפקיד לשמשיה אימת אמרי לך ליתן מתנה לברנש אי הוי מסכן הב לי' מיד, ואי עתיר אמליך בי תנינ', וכ"כ הרמב"ם פ"ו דה"מ, וכתב המרדכי²¹ דהאי עני

נקנית, ועיי"ש מה שכ' ליישב. וע"ע בקונטרס המודעא והאונס למהרח"ש בדף א בנדון זה. 2 אות מ מודעא, וראה גם שם אות ק קידושין ח"ב. וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף הסי', ועיין בחידושי הרשב"א קידושין דף ב ע"א (וביד רמה ב"ב דף מח ע"א אות קפו משמע דפליג על בעל העיטור וכ"ה גם במ"מ פ"ד מהל' אישות ה"א), ועיין בשו"ע אבן העזר סי' מב בח"מ, ב"ש ואבני מילואים ס"ק א, וראה עוד בנתה"מ כאן ס"ק יח ומה שהקשה בדבריו בפ"ת אבן העזר סי' ג אות ח. וע"ע בזה בקצוה"ח סי' ט ס"ק א, נתה"מ שם ס"ק ב ומשובב נתיבות שם, וקונטרס המודעא והאונס הנ"ל דף כז. 3 סי' תשכט (כז א), בשם הריטב"א, וראה חידושי הריטב"א ב"ב דף מח ע"א, ועיין בזה בשו"ת הרדב"ז סי' נד, ושו"ת מהר"י בן לב חלק א דף קכט ע"ד. 4 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א. בכ"ז ב גוספה כאן הגהה ללא ציון שם המגיה בזה"ל: לא ידעתי מאין לו דברי הטור כהראב"ד, שהרי כתב סתם דלא מהני הודאה, אפשר דאיירי במסר מודענא על ההודאה, ואפשר מהני דהך איירי דלא מסר מודענא על מכר ממילא לא מסר מודענא גם כן על ההודאה, אבל בבית יוסף סי' סעיף משמע קצת דהטור כהרמב"ם ס"ל וכנ"ל לענין דינא דהוי כמורה לו שחייב לו וז"א שהודה מחמת אונס שמבואר בתשובה הרא"ש שכתב בית

15 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ה ובפ"ת אות ה. 16 סי' שסה (כט א), [והם דברי הרי"ף שם ועיין בגמ' שם]. 17 סי' שסו (כט א) [ושם הוסיף בסוגרים להתוס', וראה בסמוך] והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יא ופסק דנראה עיקר דאפי' בתרי תרעי אסור לחזור, ועיי"ש בש"ך ס"ק ה. ועיין בזה עוד בדרוש וחידוש לרעק"א ב"מ דף מט ע"א. 18 הוספתי מכ"י ב, וכ"ה בב"י, ועיי"ש בר"יו מש"כ בדברי בעל המאור שבנתייקר הרבה אין בו משום מחוסר אמנה, וצ"ב. 19 סי' שסז (כט ב), ועיי"ש בבעל המאור משה"ק על דברי הרי"ף ובמש"כ עליו הרמב"ן במלחמות. וראה עוד בר"ח בגליון הגמ' דף מט ע"א. 20 הוספתי מכ"י ב וכ"ה שם בר"ף ובב"י על שמו. 21 שם, סי' שיא וסי' שיב (עז ב). וראה בירושלמי סוף מסכת שביעית ובנוסח הירושלמי בהמשך כפי שמוא בר"ף ובמרדכי ובר"ח הנ"ל. ועיין בגד"ז בשו"ת פרי יצחק חלק א סי' נא מש"כ בדברי הרי"ף ובביאור הירושלמי. 22 צ"ל הגהות שניות, סי' תנח (פו ד). 23 ענף ד. 24 סי' שסג (ב ד).

רה 1 ועיין בזה בלח"מ פ"י מהל' מכירה הלכה א. ובכנה"ג הגהות הב"י אות א הביא לריב"ש דס"ל דצריך לומר בפירוש טול קרקע והניחיני ובשתיקה בעלמא אינה

כל זמן שלא מסר מודעא, וכב"י⁹ ומיהו אם המוכר טוען לא הודיתי כן מעולם אי מדמינן ליה לאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי א"ד כיון דלא קיבל המעות לא אסיק אדעתיה שהודה וצ"ע, וכב"י דמשמע מדברי הר"ף והרא"ש פ' הניזקין דאף אם לא קיבל המעות אלא שכת' לו שטר בלבד קנה, כל זמן שרוצה ליתן לו אח"כ המעות שבשטר⁸, אבל דעת הרמב"ם והראב"ד פ"ו דה"מ אינו כן שכתבו שלא קנה אלא כשכבר קיבל המעות. ואם מסר מודעא תחלה כו'. כב"י וכ"כ הרמב"ם והגה' שם פ"י דה"מ דהמודע' צריכה להיות קודם המכירה וכ"כ רשב"ם פ' ח"ה ורי"ו ופשוט הוא. ואם מסר מודעא וכו'. משמע דאין חילוק בין אונס לאונס דבכל דבר מהני מסירת מודעא ובלא מסירת מודעא הוי זבינ' [וזבינה אע"ג] דידעינ' באונסיה, וזהו דעת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש ורוב הפוסקי', וי"ח ומחלקי' בין שדה זו לשדה סת', ובהגה' מיימני פ"י דה"מ ובמרדכי פ' ח"ה ז' דף רמ"ט ע"ד כת' שיטתן וע"ש, וב"י האריך בשיטת הלכה זו כדעת כל הפוסקי', ולא ראיתי להאריך בדבריו כי לענין הלכת' נקטינן הלכה זו כדעת כל הפוסקי' שלא חלקו וכדברי הטור, וכב"י וז"ל [מצאתי כתוב] בשם הרמב"ן שלא הוצרכה מודעא אלא [כמי] שמאנס או מגזם בגוף המוכר או בממון אחר חוץ מן

המוכר אבל מי שמחזק המקח ומגזם בו לכושו תחת ידו כעובדא דפרדיס' א"צ מודעא, וכ"כ כעיסור כשם גאון, וכתב הריב"ש שזה עיקר, ואף לדברי האחרוני' שפרשו דאף בעובדא דפרדיסא בעינן מודעא י"ל דוקא בכה"ג שבא הפרדס לידו בהיתר ועבד אינש דגזים ולא עבד אבל מי שתקף המקח בזרוע ואח"כ קנה אותו הא חזינן דגזים ועבד עכ"ל, וכן משמע בדברי הרמב"ם לקמן בס' זה¹⁰, ועיי' בג"י פ' חזקת ד' קע"ה ע"ב בההוא דמשכן פרדיסא וכו', כתב מהרי"ק שורש קפ"ו שהטוען שנתן לחבירו מפני שגזמו להביאו בעש"ג אין טענתו טענה ולא מקרי אונס. וכתב ע"ש אעפ"י שר"ה כתב שמכיון שהפחידו בדבר שבידו לעשות אעפ"י דלא עבד כתבינן מודעא דלא אמרינן דגזים ולא עבד ראבי"ה וטור"ם חולקים עליו וס"ל דאמרינן גזים אינש ולא עבד כו' ¹⁰ וע"ש, ונ"י ד' קע"ה ע"ב הביא דברי ר"ה וע"ש שהאריך בדיני מודע', מ"כ במרדכי ישן ¹¹ דאם יוצא שטר מודעא סת' ואין בו זמן ויוצא על איזה שטר מכירה או מתנה, אפ"ה המודעא כשר ומבטל המכר או מתנה עכ"ל, וכנ"ל דמאחר דידעינן באונס (מכח ¹² המודעא) אלא דלא ידעינן אי מסר מודעא, מסבירא המודע' זו נכתבת קודם המכר או המתנה ומבטלינן המכר או המתנה מאחר דידוע דבאונס נעשה כנ"ל ¹³, וכת' נ"י פ' ח"ה ¹⁴ ד' קע"ה ע"ב דאפילו איכא

10 ועיי"ש מה שתירץ ממעשה דפרדיסא, ועיין בזה גם בשו"ע הרמ"א סי' כב וסי' פו ובמל"מ פ"י מה' מכירה הי"ד. וראה בבאר היטב ס"ק יג ובכנה"ג הגהות הב"י מאות טו עד אות מב אריכות דברים בנד"ז, ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' טו האריך להוכיח שדעת רוב הראשונים דגם באונס ממון סגי בהפחזה והגומה לבד וכן הלכה עיי"ש, וע"ע בשו"ת מהר"ל בן לב חלק א סי' קו וחלק ג סי' כח. ¹¹ ראה בחידושי אנשי שם אות א בגליון המרדכי ב"ב פרק חזקת הבתים סי' תקמד (פט א), ושם הביא פלוגתא בזה שרבינו יצחק ור"מ הורו במכירה אבל לא בשטר מתנה, עיי"ש, וראה בסמור. ¹² הסוגרים במקור בכ"י א, ואולי הם דברי הגהות דרו"פ, ובכ"י ב חסר לב' תיבות אלו. ¹³ וכפ' הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ט, וראה סמ"ע ס"ק כד בביאור דין זה ובמה שכתב עליו בשו"ת מהרי"ט ח"ב חור"מ סי' מג, ועיין בזה אריכות דברים בפ"ת אות ת, וראה גם בקצוה"ח ס"ק ז ונתתי"מ ס"ק טז בזה. ¹⁴ סי' תשט (כא א), ועיי"ש בחידושי אנשי שם אות א, וראה בשו"ת הרמ"א סי' כב, וע"ע

יוסף סעיף ט"ז דאם לא מסר, עכ"ל ההגהה, ועיין בדרישה סעיף ב וסמ"ע ס"ק ד. ⁵ בסעיף ח ועיי"ש, ולכא' משמע דבעינן עדים שיעידו שבפנינו מנה לו וכל זמן שאין עדים כנ"ל שוב לא הוי מכירה, וצ"ב. ⁶ עיין בסמ"ע ס"ק ה שפירש דמירי כאן בשט"ח על הדמים ובש"י ס"ק ב כ' דמירי בשטר קנין, ולכא' כאן משמע דמירי בשט"ח על הדמים, ובכ"י ב כאן הנוסח: שרוצה ליתן לו אח"כ שטר, וצ"ב. ובכ"י לקמן סי' שלא מחודשים [ג] הביא לדברי מהרי"ק שורש קלג בלא נתן מעות רק הבטיח להשתדל באיזה ענין עבורו, ובמל"מ הל' זכיה פ"ו הכ"ד השיג עליו ועיי"ש, ולכא' דבריו אינם אליבא דהרמב"ם והראב"ד, וצ"ב. ⁷ סי' תקמג (פט א), ובהגהות מימוני הוא באות ז, עיי"ש אריכות דברים, ועיין בזה עוד במאירי ב"ב דף מ ע"ב. ⁸ סעיף יג בטור ועיי"ש, ובכ"י ב חסר כאן תיבות: וכן משמע בדברי הרמב"ם לקמן סי' זה. ועיין בזה בחידושי הרמב"ן ב"ב דף מ ע"א ד"ה לא כתבינן מודעא, וראה בשו"ע סעיף ח ובנתה"מ ס"ק טו. ⁹ ועיין בזה בנתה"מ ס"ק יב מש"כ בשם מהרח"ט, עיי"ש.

שהטמין לו העדים אחריו הגדר ושמעו שלא נתרצה למכור אלא בהכרח, כגון זה מעידין על אונסו והכל לפי דעת השומעין וכ"כ הראב"ד והרשב"א, ובעל נ"י כת' דבריו אלו פ' ח"ה¹⁶ ד' קע"ה ע"ב. וכת' הר"ר יונה אפי' אמר כתבו לי כו'. וכב"י וטעמו משום דחיישינן לב"ד טועין שידוני' ע"פ מודעא זו, אע"ג שלא יביא אח"כ ראיי' דהוי אונס, ועיין באשר"י פ' מצות הליצה דחיישינן לב"ד טועין, ונ"י כת' פ' ח"ה¹⁷ ד' קע"ה ע"ב דהרשב"א והראב"ד חולקין על ר' יונה וס"ל דכותבין מודעא כה"ג וצריך לברר אונסין אח"כ, וכ"כ המ"מ פ"י מהל' מכירה, וכב"י מיהו אם כבר נכת' המודעא ולא כתוב דידעי באונסי' ואח"כ הביא ראיה דאונס היה המכירה בטל לדעת ר' יונה וכן משמע בדברי רי"ו עכ"ל (ב). או על מחילה כו'. וכת' הרמב"ם פ"י מהל' מכירה דפשרה דינת כמכר ומחילה דינ' כמתנה¹⁸, ועיי' תשובת הרא"ש כלל ע"ב ס"ה מדין זה שכת' בראובן שטען על שמעון שח"ל ק' ונתפשר עמו בעד פ', ואח"כ טען שמסר

ב"ד בעיר ויכול להוציא ממנו בדין אפ"ה יכול למסור מודעות וי"ה כו', וכת' עוד ומ"מ אם אין ב"ד מזומן בעיר אע"ג דיכול להוציאו בדין כותבין מודעה, וכב"י דרעת כל הפוסקי' כסברא ראשונה מדלא חלקו, וכת' עוד דלא ראה בשום פוסק או מפרש שחולק בזה ותמיהני עליו איך לא ראה דברי נ"י. חתמו עצמ' על מכר אינו כלום (א). וכ"כ הרמב"ם פ"י מה"מ והסמ"ג סי' פ"ב, ומכ"ש אם עדים אחרים חתומים על המודעא דעדיף טפי¹⁹, ודלא כמשמע מדברי הגה' מיימני פ"י דמכירה בשם ר' אפרים דאם עדים אחרים [חתומים] על המודעא, המודעא אינ' כלום ע"ש, וע"ל סי' מ"ו בסופו אם העדים החתומים על השטר מכירה אומרים בע"פ מודע' היה דברינו אם נאמני'. וצריך שידעו העדים שהוא אונס כו'. כב"י וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"י מהל' מכירה ולא בעינן שידעו איזה אונס היה ודלא כדמשמע מפ"י רשב"ם דצריך שידעו איזה אונס היה, וכתב בעל נ"י וז"ל כתב הר"ן פ' ח"ה דאפי' לא היה אונס גלוי כ"כ אלא

הגהות דרישה ופרישה

וס"ל שאינם נאמנים במיגו דמזויף ואפי' בטענת פרוע וכמ"ש התו' ולרב נחמן נאמן וע"ש. (ב) ע' בב"י שמביא דברי רי"ו שכת' ז"ל ואי מסר מודעא בכולן אפי' [ע"פ] וידעו העדי' האונס בטל המקח עכ"ל ב"י, ולא הבנתי ראיתו שהביא מהרי"ו אדרבא לישנא איפכא דייקי שמדכת' וידעי העדי' האונס משמע שאותן עדים שנמסר בפניהם המודעא צריך שיכירו אונסו הא לא"ה אין במסירת [מודעתו] ממש ואינ' מועלת כלום, דאל"כ [מאי] וידעו עדי', ומה שסיי' הב"י וכת' וכיון שכן משום דנכתבה כו', ודאי כן לא גרעה אילו יודעי' עדי מסירה באונסי' אבל כי הא דמייירי בה הרב שמסר מודע' בפני עדי' שאינם יודעים האונס ואומר שאם יתברר אח"כ אונסו תועיל לו מסירתו זו, לעולם

רה. (א) עיין בב"י וכתבתינו בפרישה דמייתי ראיה מרב נחמן דאמר כו', וכב"י ע"ז וז"ל ואע"ג דלא קי"ל כרב נחמן אלא כמר בר רב אשי דאמר עדי' החתומי' בשטר שאמרו מודעה היו דברינו נאמני' וכמ"ש בסי' מ"ו מ"מ שפיר מייתי ראיה מרב נחמן מדחזינן דלרב נחמן עדיפא טפי כשעדי מסירה מודעה אינם החתומים על שטר המכר, אלמא דכשעדי המודעא אינ' עדים החתומי' על שטר מכר המודעא קיימת לכ"ע דהא ל"פ בהכי עכ"ל, ואני אומר דאין אנו צריכין לכל זה אלא רבינו לטעמ' שכת' ל' סי' מ"ו בשם הרא"ש דק"ל כר"נ ובגמרא ג"כ י"א מאי דפריך מר"נ ארב הונא דלמא מר בר רב הונא כמר בר רב אשי ס"ל ושם כתבתינו דלק"מ דהא רב הונא מחמיר

בחידושי רעק"א בגליון השו"ע ריש הסימן ובשו"ת מקום שמואל סי' סט. 15 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כב, ומשי"כ בסמוך מהגה"מ בשם רבינו אפרים עיי"ש בהגה"מ אות ב, ועיין בעיטור, מודעא, מש"כ בשם ר"א, וצ"ב. ועיין אריכות דברים בביאור דברי הגה"מ בשם רבינו אפרים בדרישה סוף ד, וע"ע כזה בקונטרס המודעא והאונס למחרת"ש דף י. 16 סי' תשט (א כ), ועיי"ש בחידושי אנ"ש אות ב. ובשו"ת הרמ"א ריש סי' כב הביא לדברי הנ"ל וכתב שם : מיהו הרמב"ם פ"י מהלכות מכירה כתב דהויא מעשה

דפרדיסא מיירי שהעדים שמעו הכפירה בב"ד ואח"כ ידעו האונס וכו', א"כ פליג אדברי נ"י ואפשר דלא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא, וצ"ע בדברי הרמב"ם וכו'. ועיין אריכות דברים בנד"ז בנתה"מ ס"ק ו. 17 שם, וכ"פ בשו"ע סוף ה, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יג ובמש"כ עליו בפ"ת אות ו. [ועיין עוד בזה בביאור הגר"א אות יד], וראה בקצוה"ח ס"ק ד ובאמרי בינה עדות סי' כו, ועיין בהגהות דרו"פ כאן אות ב ובכנה"ג הגהות הב"י אות ג. 18 ועיין בדניא דפשרה אריכות דברים בנתה"מ ס"ק ט

ל' לא שייך למימר טעם דאמרינן במתנה אפי' אם [אינו] נאנס כיון שאומר וכו' וע"ש²⁵, ועי' האריך מהרי"ק שורש קפ"ו בדיון מסירת מודע' וע"ש. אין המוכר צריך למסור מודעא. כבר כתבתי למעלה גבי דינא דפרדיסא דיש סוברין כן וכתבתי [שם] טעמן (כן)²⁶ וע"ל. דההוא אונסו כו'. וככ"י וכת' בעיטור בשם רב האי מיהו במתנה דיכול למסור מודעא אפילו בלא אונס אם חזר וביטל בלא אונס²⁷ מהני ביטול דהא ליכא אונס שמכריחו לבטל, ולא משמע [כן] במרדכי פ' ח"ה²⁸ ד' רמ"ט ע"ד אלא אפילו במתנה אינ' כלום וע"ש. או שהודה לו שלא מסר מודעא כו'. וכנ"י פ' ח"ה²⁹ ד' קע"א ע"ב בשם הרשב"א דיכול לפסול העדי' המעיד' על המודעא וע"ש דכתב שם אם מסר מודעא תחלה גם על זה אפילו בכח"ג לא מהני, והמ"מ פ"י מה' מכירה כתב בדברי הרשב"א וע"ש. דאם כפהו לבטל מודעא מהני ביטול וכו'. וכ"כ שם המ"מ בשם כל המפרשים, והא דכת' רבינו דעת הרמב"ם כדעת רב האי ככ"י משום דעת הרמב"ם דאם ביטל תחלה כל הביטולי' שיעשה אח"כ על המודעא או לא יוכל לבטל המודעא אח"כ (ה), ובזה כת' כרב האי ודלא כדעת הרא"ש, וכנ"י פ' ח"ה דף קע"א ע"ב כתב בדברי הרמב"ם, והמרדכי דף רמ"ט ע"ד כת' בדברי הרא"ש, וכ"כ נ"י דף קע"ו ע"א, כת' הר"ן פ'

מודעא ואנוס הית, ופסק דהוי כמו פשרה ומחיל' קיימת, מאחר דלא כתבו עדי' שיודעי' באונסו וע"ש, וכת' בתשו' ריב"ש סי' ר"ן דמתנה דכתב ביה אחריות נכסי' הוי כמכירה³⁰ כדאמרינן לגבי דינא דבר מצרא (ג), וע"ש אם אנסו למכור והוא נותנו לו במתנה מה דינו ע"ש. כיון שאומר שאינו מוחל או נותן וכו'. וזה הטעם כת' הרא"ש והרמב"ם פ"י מה' מכירה, וכ"כ רי"ז וכ"כ הר"ן וכת' הגהו' מיימני בשם הר"ר יונה, ודלא כרשב"ם דס"ל האי דמהני במתנה אע"ג דלא ידעי' באונסי' היינו מטעמ' דמהימנינן ליה דאנוס היה, אבל אי ידעינן דלא אנוס היה מתנה קיימת, וכן הוא בהגהו' מרדכי סוף כ"ב³¹ ד' ר"ס ע"ד וכנ"י בפ' חזקת³² ד' קע"ה ע"ד הביא ב' הסברות וע"ש, וכת' מהרי"ק שורש קפ"ו הנאנס לעשות דבר מה ומטי ליה הנא' מיניה, הוי כחליוה וזבין [ולא³³ מקרי מתנה] ואע"ג דהנאה שקיבל הוא דבר מועט בערך מה שנאנס לעשות עכ"ל, וכן הוא ס"ם קי"א ועי' ר"ס זה (ד) שכת' הסור שמקרי מתנה, וכן הוא דעת הפוסקי' וע"ל³⁴ ובתשובת ריב"ש סי' קכ"ז כתב אע"ג דאם קבל הנאה מועטת והוצרך לעשות איזה דבר הוי כמתנה ולא אמרינן דאגב אונסיה גמר ומקני מ"מ לענין זה דמיא למכירה [דבעינן] שידעו העדים באונסו, ואי מסר מודעא ולא ידעי' עדי' באונסו, קיימ' וזה המודעא בטילה, דכיון דמקבל הנאה

הגהות דרישה ופרישה

מ"ש בס"א ז"ל גרא' לפרש כו' עד אבל אם כפהו ליתן לו בפחות משוי' כו' ומהתימה על הב"י שהבי' לדברי מהרי"ק הללו במס"ב וסי' סת' וכאלו אינו חולק עלי'. [אות ד בנדפס]. (ה) עד"ר שם כתבתי והוכחתי דו"א אלא אף לא מסר מודעא תחלה על הביטולי' דאח"כ אפ"ה כשידוע דבאונס ביטל המודע'

אימא לך דאפי' כתבו לו המסירה לא מהני ולא מידי וק"ל. [אות ג בנדפס]. (ג) לי' סי' קע"ה סעיף פ"ו נתבאר דין זה בדברי רבינו שכתב ז"ל ואם כתב בשטר מתנה אחריות נכסי' יכול המצרן לסלקו שודאי מכר הוא (דאין דרך הנותן לקבל אחריות) וכתב לו מתנה להערים להפקיע זכות המצרן עכ"ל. (ד) והוא

24 בכ"י ב הנוסח כאן : דבריו קיימין, וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הטור. 25 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד. 26 בכ"י ב ליתא לתיבה זו, וכצ"ל. 27 בכ"י ב ליתא לתיבות : בלא אונס, ועיין בדברי העיטור כפי שהובאו בב"י, ובקונטרס המודעא והאונס למהרה"ש (ל ב) הביא שינוי נוסחאות בדברי העיטור, וצ"ב בזה, וע"ע בקצוה"ח ס"ק ח. 28 סי' תקמד (פט א), ועי"ש בגליון מש"כ בשם מהר"ם, ועיין במרדכי לעיל שם סי' תקלא (פח ג), וצ"ב. 29 סי' תשל (כו ב).

ובקונטרס המודעא והאונס הנ"ל דף כד, וע"ע בשו"ת תשב"ץ חלק ב סי' סב וסי' רכו (ויש שם לכאז' סתירה בין התשובות). 19 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג, ועיין בביאור הדברים בסמ"ע ס"ק י. 20 סי' תרסג, תרסד (צז ד). 21 סי' תשט (כא א), ועיין בכנה"ג הגהות הב"י אות סב אריכות דברים בדברי הנ"ל. 22 תקנתי והוספתי מכ"י ב. וראה בסמוך בהגהות דרו"פ אות ד. [במהרי"ק דפוס סלדיקוב תשובה זו בסיומן קפה], וע"ע בכנה"ג הגהות הטור אות ג. 23 ועיין לקמן הערה 32.

הכותב³⁰ דצריך לכתוב בשטר בטל כל מודעות ומודעי דמודעי עד עולם, אבל אי כת' ביטל כל מודעות עד עול' ל"מ ע"ש (ו). ובמתנה אי ידעינן באונסי' וכו'. כב"י וכן דעת התו' ³¹ והר"ן [ופסק] מהרי"ק שורש קי"ח על ראובן שהיה לו נכסים ביד שמעון ודחה אותו שמעון עד שהוצרך ראובן לעשות שעבודים להוציא נכסיו מתחת ידו, ושוב רצה ראובן לבטל השעבודי' באומרו [שאונס היה] כדי להוציא את שלו מתחת [ידו של] שמעון, ופסק אם לא הגיע לראובן שום הנאה חילוף השיעבודים שעשה לשמעון מלבד שהוצי' את שלו הוי כמתנה ובטל, מש"כ הגיע לו איזה הנאה כגון שגם שמעון עשה לו שיעבודי' או נחייב לעשות כך וכך, אע"ג דראובן אמר לא הן ולא שכרן אפ"ה הוי כמכירה והדבר קיים הואיל ולא מסר מודעא וע"ש, וכבר כתבתי ³² דרכי' חולקי' (ז) על מהרי"ק בזה וע"ש, כב"י בשם תשובת הרשב"א ³³ הודה בדבר שאינו חייב הוי כמתנה ולכן אם עשאה מכה אונס כטילה אע"ג שלא מסר מודעא ובטל כל מודעא דמודעא מ"מ ביטל דהכל עשה מאונס והוי כמתנה ובטל, וכת' בתשובותיו סי' אלף ס"א וכי היכי שא"צ לידע אונסו בשעת מתנתו ומהחילתו ואם נאנס מתנתו בטל, כך א"צ לידע אונסו אם ביטל מודע' שעשה על המתנה, ואם נודע שמחמת אונס ביטל הביטול [בטול] והמודעא קיימת ³⁴. ולכן נוהגי' למכת' במתנה וכו'.

ובהנהו' מדרכי דב"ב³⁵ דף ר"ס ע"ד דודאי היכי דלא ידעינן באונסיה פשוט דמהני ביטול מודעא במתנה, ואפי' ידיעינן באונסיה מהני ביטול מודע' אי מבטל מרעתיה, אבל אי מבטל ע"י אונס לא מהני ביטול ומה שאנו כותבין [במתנה] כביטול מודעא משום דמהני כשמבטל מרעת' אי ³⁶ לא היה האונס ידוע מתחלה עכ"ל, כתב הרא"ש בתשובה כלל ע"ב סי' ו' מי שנתן מתנה באונס ומסר מודעה עליה ואח"כ בשעת המתנה ביטל המודעא, המתנה כטילה שהרי ידע דאונס הוי ואונס מבטל מתנה בלא מודעא, וע"ל סי' קצ"ח אם יש צד איסור במקח אי אמרינן דנתכוונו לאסור.

רו מעכשיו. וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהל' מכירה וכ"כ המ"מ, וכב"י ומעמא משום דאי לא אמר מעכשיו וקני מיניה בל"ה לא קני דאסמכתא לא קניא, אבל בעל העיטור כתב דזה לא מקרי אסמכתא דלא גזים אלא שאמר למכור לו קודם לאחר וזה לא מקרי אסמכתא וכ"כ הרא"ש פ"ד דנדריו' בשם רש"י, אבל דעת הרא"ש [והתוס'] והסמ"ג והמרדכי פ' ז"ב³⁷ והגהות מיימוני פ"ח מה' שכירות כדעת הרמב"ם דאפילו לא גזים ולא קאמר מלתא יתירתא הוי אסמכתא, וכן דעת רבינו, ולכן הצריך כאן שיאמר מעכשיו (א), וע"ל סי' ר"ז כדיני אסמכת', ועיי' בס"ס זה³⁸ דעוד מטעם אחר צ"ל מעכשיו. חשוב

הגהות דרישה ופרישה

השדה דין מתנה יש לו ובטל.

ר"ו. (א) ועד"ר שם כתבתי דאין זה טעמו דהרא"ש ורבינו דא"כ לא להני ליה מעכשיו וכמ"ש סי' ר"ז סי"ט בשם הרא"ש ורבינו דס"ל דכל שיש בו אסמכתא ל"מ כתיבת מעכשיו, ובס"ס זה כ' מור"ם בשם הרשב"א

אח"כ לא הוי ביטול ולא כת' הרמב' דמהני ביטול אלא כשלא ידעינן אם נאנס על הביטול. (ו) דאין בכלל ל' זה בטול מסירות מודע' שמסר תחלה על הביטול שביטל. (ז) בס"י ב כתב מור"ם דעת החולקי' וס"ל דכל שלא הגיע לו הנאה כשיעור דמי

הרא"ש בגליון הגמ', ובפסקי הרא"ש סי' י הביא אמנם לדין זה דהיכא דלא גזים ובידו לעשות לא הוי אסמכתא. אך לא הביא לזה בשם רש"י, וראה רש"י ב"מ דף קד ע"ב ד"ה לא גזים, ועיין לקמן סי' רז הערה 90 בפלוגתת הראשונים בהגדרת אסמכתא, וצ"ח לכאן. 2 עיי"ש בס"י תרצא (כא א), וראה אריכות דברים בדברי הד"מ כאן בספר באר מים חיים סי' כז אות ה. ועיין בסמ"ע ס"ק א ובקצוה"ח ס"ק ב. 3 ראה הערה 13, דהוי כאן קנין דברים. ועיין במאירי מסכת ע"ז דף עב ע"א שפירש ג"כ

30 סי' שכט (מא ב). 31 עיין בתוס' ב"ב דף מח ע"א ד"ה אמר רבא. 32 ועיין לעיל הערה 23. 33 חלק ב סי' קה. ועיין בקונטרס המודעא והאונס למהרח"ש דף לד בנוסח תשובת הרשב"א ובביאור דבריו. 34 ועיין בנוסח תשובת הרשב"א כפי שהובאה בקונטרס הנ"ל דף לד ע"ב. 35 סי' תרסד (צו ד) בהגהה שם. 36 תיבות אלו: אי לא היה האונס ידוע מתחלה, ליתא בכ"י ב וגם במרדכי שם ליתא, ואולי הם הגה' לבעל הדרוש"פ. ר"ו 1 צ"ל: פרק ד' גדרים דף כז ע"ב, ועיי"ש בפ"י

כדשיימו תלתא או כדאמרי תלתא אלא אם אמר [כדשיימו * ב"ד ולא שלוש הולך אחר הרוב, אבל אם אמר] כדשיימי ג' ולא אמר ב"ד צריך שיסכימו כל הג' ¹⁰ וכב"י בשם תשובת הרשב"א ¹¹ דאם אמרו שיקנה כפי מה שישימו אחרים כיניהם מיד שמשך המטלטלין או החזיק בקרקע אין א' מהם יכול לחזור בו ואם מכרו לשני הראשון קנה וכ"כ הרמב"ן וע"ל סי' רכ"א ¹², כב"י וז"ל כת' הרשב"א ע"ש ¹³ ששאלוהו א' שקנו ממנו בעדים שימכור בית לחכירו, וחבירו קנה לו בקנין ג"כ שיקנה כפי ראות שני אנשים בקיאים בשומא, ונתרצו שניהם על כך, הודיענו אחר שלא קבעו זמן על כך אם ימשוך זמן הקנין לעולם כל ימי חיית, תשובה נראה דקנין כזה אינו כלום דלא הוי אלא קנין דברים ולא הוי קניין ¹⁴, והא דאמרינן האומר לחבירו כשאמכור שדה זו אמכור לך כו', הת' כשקנה האי קרקע מעכשיו להחזיק בה בתנאי שאם ימכרנו שתהא קנוי' לך הל"ה לא עשה כלום, וכ"כ רב האי דמירי כשקנה ממנו ואמר מעכשיו והקרקע ביד הלוקח, ואם שנים אלו שאמרת חייבו עצמ' כראוי זה למכור וזה לקנות ולא קבעו זמן אלא סתם, מסתברא שכל שזה בא לקנות חייב השני למכור וכל שהמוכר בא למכור חייב הקונה לקנות עכ"ל.

הגהות דרישה ופרישה

הוא בין אמר ל' שומא דמשמע דין שומא דהוא אחר הרוב משא"כ בל' כדאמרי.

הנ"ל, ראה הערה הקודמת), כזה"ל: אבל הגהות מרדכי כתבו בשם ר"י דהא דאסור דוקא כשהתנה בהדיא לא תמכור אלא לי בדמים הללו אפי' אם תוכל למכרו ביותר ויאנסוך זוזי והוא קבל עליו הכל ומיהו אם אמר מעכשיו תהא קנויה לך כשארצה למכרה שרי, עכ"ל. ⁹ הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. ¹⁰ ועיין בזה בהגהות דר"פ כאן אות ב ובסמ"ע ס"ק ה. ¹¹ חלק ב סי' קפה. ¹² מתשובות הרשב"א ראה הערה 2 שם (ובב"י כאן בט"ס סי' רנא, גם בדפו"י). ¹³ ובכנה"ג הגהות הב"י אות יא הקשה דכאן מבואר דאתן או אמכור הוי קנין דברים ובסימן קצה מבואר בשם הרשב"א בשתי תשובות שאתן או אמכור לא הוי קנין דברים, והאריכו האחרונים בביאור דעת הרשב"א בזה עיי"ש.

כאלו אנסוהו וכו'. וכת' הגהו' מרדכי מאיזה נשך * דף קמ"ח ע"ב דאם התנה בהדיא לא תמכור לי אלא בדמים הללו אפי' אם תוכל למכרו ביותר מהניך זוזי מהני תנאו, וכ"כ המ"מ פ"ח מה' מכירה בשם הרמב"ן והרשב"א, וכת' מהרי"ק שורש כ': * ודוקא כשאומר כשאמכור אמכור לך אזי אם מכרה ביותר אמרינן זוזי אנסוהו, [דהא] לא אמר אלא כשאמכור כו', ואין ברצונו למכור אלא ביותר ממה שקצב תנאי הראשון, אבל אם אמר לא תמכור אלא לי בכך וכך [פשיטא] דלא יוכל לחזור אפי' נותני' לו יותר, וכת' ע"ש חנות שנותנין בקיטמא נקרא מכירה גמורה ואם נשתעבד לחבירו שלא למכור החנות אלא לו [גם] אין יכול לתת מקוטמא, וכת' עוד דשכירות הרי הוא כמכירה, * וכת' עוד דמכירה לזמן מקרי מכירה וע"ש. אבל אם מכרה לא' במנה כו'. וכת' בנ"י פ' א"נ: ד' צ"ה ע"ד דאם היה ע"י הלואה אסור למכור לראשון משום ריבית, ובהגה' מרדכי שם * דף קמ"ח ע"ב אם אמר מעכשיו תהא קנויה לך לשתרצה שרי ולית ליה משום ריבית, ועיי' בתשובת ריב"ש סי' קמ"ה שהאריך בדיון זה כשאמר אם אמכור לך במנה. כפי מה שאמרו שלשה כו'. וכן פירש"י וכת' המ"מ פ"ח מהל' מכירה דכן פי' מקצת המפרשי' (ב) וי"א דאין חילוק בין אומר

הטעם משום דה"ל קני' דבריו, גם ע"ז כתבתי בדריש' שאין כן דעת רבינו אלא טעמא אחריו' יש שהצריכו לכתו' מעכשיו ע"ש. [אות ב בגדפס]. (ב) דהחילק

שצ"ל מעכשיו דלא ליהוי קנין דברים. ⁴ סי' תלד (פד ג), [ושם: לא תמכור אלא לי וכו'], ובמאירי ע"ז שם כ': וכן אם התנה הרי היא מכורה לך מעכשיו ולכשאמכרה בכמה שאמכרה קנה ראשון, וכן' שהמ"מ והגהות מרדכי יודו בהאי דינא. ⁵ ענף ה, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ועיין בזה בנתה"מ ס"ק ב דע"כ מיירי בדבר דלא בעי קנין ותנאי שלהם נגמר בדיבור עיי"ש, וראה מש"כ בביאור הגר"א אות ד. ⁶ ועיין בחידושי רעק"א בגליון השו"ע. ⁷ סי' תיג (לו א), בשם הרמב"ן, ועיין בב"י יו"ד סי' קעב בד"ה משכן שהביא לדברי נ"י בשם הרמב"ן וכתב שם שכ"כ ה"ה בפ"י מה"מ בשם הרמב"ן והביא גם לדברי המרדכי שבסמוך, ראה הערה הסמוכה. ⁸ סי' תלד (פד ג), ראה הערה 4, ובב"י יו"ד הנ"ל כתב לדברי המרדכי (אחרי שהביא לדעת הרמב"ן

ע"מ שתכתבו לו השטר ותתנהו לשמעון והוא יתנהו ללוי כל זמן שלא הגיע השטר ליד שמעון יכול לחזור בו ומשכא לידו או לד' אמותיו מדעת שמעון א"י לחזור בו, אבל אם התנה ע"מ שתכתבו לי שטר ותתנהו לשמעון וע"מ שיתנהו ללוי כ"ז שלא בא ליד לוי יכול לחזור בו, ואם לא אמר ע"מ כלל אלא אמר כתבו לי השטר ותנו לשמעון שיתנהו ללוי, משעת קנין זכה ללוי במתנה ואפילו בשטר א"י לחזור בו, למ"ד סתם קנין לכתיבה עומד ועיי' בזה ל' סי' [לט], ועיי' בא"ע סי' קי"ד המקבל עליו לזון חבירו מה דינו, כת' בחדושי אגודה * שאדם שנדר לעשות דבר תוך ל' יום או זמן א' ולא נאנס תוך הזמן והיה יכול לעשות וביומא דמשלם זמנ' נאנס לא קרי אונס והבי' רא' מהגמ' לדבריו, וי"ח כמ"ש בי"ד סי' רל"ב, כת' הריב"ש בתשובה סי' ר"ן בשם [הרמב"ן] על א' שקיבל עליו לפייס חבירו או לתת לו שדהו ורצה לפייסו בכל מה שבידו לעשות ולא אפייס פטור דאונס בעלמא הוא, וכן הוא בהר"ן פ' כל הגט * ד' תקס"ט ע"א, וכן הוא בתשובת מיימו' ס"ס משפטי' סי' ס"ח ועיי"ש, וע"ל סי' י"ט * מדין אונס בתנאי, ועיין מדיני תנאי' ל' סי' נ"ד, ול' סי' רכ"ה רמ"א [רמ"ג], וע"ע מדיני תנאי' בתשובת ריב"ש סי' קע"ד גם סי' ר"ן האריך בתשובת ריב"ש בדיני תנאי. ומיהו כתב א"א הרא"ש דוקא שבתחלת הקנין וכו'. וכן הוא בהגה' מרדכי 10 דא"נ ד'

רו אם נתקיי' התנאי וכו'. כת' הרשב"א בתשובה * סי' תתקצ"ט האומר לחבירו זכה בשדה זו ע"מ שתתן לי מאתי' זו והחזיק בשדה וקודם שנתן לו חזור בו בעל השדה אין בדבריו כלום למ"ד נתינה בע"כ שמים נתינה ואפילו למ"ד לא שמים נתינה אם אמר ע"מ שתתן לאחר ר' זו ה"ז נותן לו בע"כ, דע"כ לא אמרו נתינה בע"כ לא שמים נתינה אלא נתינה לעצמו כשאומר ע"מ שתתן לי ר' זו, אבל ליתן לאחר אפילו נתנו לאותו אחר בע"כ של בעל השדה ובע"כ של בעל המקבל הרי נתינה, וכת' עוד האומר לעדי' זכו לפלוני בשדה זו ע"מ שתכתבו לו השטר או ע"מ שתתנו לו ויזכה בשטר זה ע"מ כן וכן, ה"ז יכול לחזור בו עד שישלם לו כל הענין ואין זה כשאר תנאי בעלמא שאדם מתנה עם בעל דינו עכ"ל, וע"ל סי' רמ"ג מאלו דינים, והר"ן כת' פ' מי שאחוז * ד' תקצ"א ע"א רי"ח אם נתינת בע"כ הוי נתינה, ולכן אם מכר לו מטלטלי' על תנאי שיתן לו המעות ונתנו לו בע"כ הוי נתינה, ולא מפקין מן הקונה, ואם הוא קרקע בחזקת בעל הראשון קיימת והיא של מוכר, וע"ל סי' ק"ך מדין נתינת בע"כ, וכב"י בשם הר"ן פ"ג דשבועות * א"ל שדי נתונה לך אם איני נותן לך מנה מכאן עד יום פלוני ורצה ליתן והלה לא רצה לקבל לא קנה שדה זו, הרמב"ן ז"ל עכ"ל, כב"י עו' בשם הרשב"א * שאם ראובן אמר לעדים קנו ממנו ללוי

5 ועיין בזה לעיל בשו"ע סי' ס סעיף ג ובהגהות הרמ"א שם. 6 גיטין פרק מי שאחוז סי' קלב, וכי"ה גם בחידושי אגודה שבסוף שו"ת מהר"י וייל (קסא ב), ועיין בנ"ז שבאגודה בקצוה"ח ונתה"מ סי' נח ס"ק א. 7 עיי"ש בד"מ הארוך סעיף י בטור שהביא דעת הר"ן (צ"ל: ב"י) פ' כיצד הרגל סי' מא (י ב), החולק, ועיי"ש בנ"י, ועיין בשו"ע א"ח סי' קח סעיף ח ובמג"א שם ס"ק יא, וע"ע בהגהות הרמ"א בשו"ע יו"ד סי' רלב סעיף יב (ושם הביא לב' הדיעות), ובט"ז שם ס"ק יט. 8 סי' תמט (טו א), והיא שיטת הרמב"ן כפי שהובאה בריב"ש סי' ר"נ הנ"ל, וראה חידושי רמב"ן גיטין דף ל ע"א. 9 כג' דצ"ל: ר"ט, ועיין שם הערה 31. (וגם בכ"י ב: סי' יט, ובכ"י ס' חסר ויש שם כג' כפילות). [מש"כ בסמוך שו"ת ריב"ש סי' קע"ד, ט"ס הוא, וצ"ל: סי' קע"ה]. 10 סי' תלד (פד ג), ועיין בזה בר"ן קידושין פרק א סי' תרב (י ב) בשם הרמב"ן, ובשטמ"ק ב"מ דף סו ע"א ד"ה וז"ל הריטב"א, מש"כ בשם הרא"ף בתשובה ובמש"כ הריטב"א עליו, וע"ע

רו 1 חלק א, ושם התשובה בקיצור, והתשובה כפי שהובאה בד"מ כאן ובכ"י מחודשים [א] [ב] [ג], נמצאת בחלק ב סי' ת, עיי"ש, ועיין בשו"ת שאל ומשיב מהדורא רביעית חלק ב סי' קצד שהאריך בביאור דברי הרשב"א דכשהתנה לתת לו, לא סילק עצמו מהחפץ עד שיתקיים התנאי, אבל בהתנה לחבירו הרי מצדו סילק עצמו מהדבר והוי תנאי בעלמא וכל שקיים תנאו הוי נתינה ועיי"ש. 2 סי' תקלו (לו א), וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ה ובש"ך שם ס"ק ח ומש"כ בדברי הש"ך בנתה"מ ס"ק ז, וראה גם בחידושי רעק"א בגליון השו"ע שם, [ועיין עוד בזה בקצוה"ח סי' רמג ס"ק ד ובנתה"מ שם ס"ק ח]. 3 סי' אלף קי (י א), [ועיין בזה בחידושי רעק"א בגליון השו"ע על דברי הש"ך ס"ק ח], ועיין בר"ן המהלך בין ממון לגישון, ולכאורה סוגיית הגמ' גיטין שם, ראה הערה הקודמת, משווה ממון לגישון עיי"ש, ובכנה"ג הגהות הב"י אות טז הוכיח מתשובת הרשב"א חלק ב סי' רכט דלא כרמב"ן עיי"ש. 4 שם חלק ב סי' ת, ראה הערה 1.

קמ"ח ע"ב, וכב"י וכ"כ התו' ותלמידי רשב"א, אבל [לדעת הרמב"ם] אין חילוק בין התנה מוכר או לוקח אלא אם התנו קודם גמר מקח כל תנאי שיתנה בין מוכר או לוקח התנאי קיי, ואחר גמר המקח צריך שיקנו מידו וכמו שיתבאר לקמ', והמ"מ פ"ו מה' מלות האריך בזה וע"ש, וכב"י עוד בשם תלמידי רשב"א הא דאמרינן דאם התנה מוכר ה"ל פטומי מילי בעלמא ה"מ כשאינו אמרו כל' תנאי אלא שהוא אומר כן דרך סיפור [בעלמא], אבל אי אומר על תנאי כן אני מוכר לך דאי טרפא לה מינך מגבי לך שבחא ופירי ודאי לאו פטומי מילי בעלמא נהו אלא תנאי גמור עכ"ל, אבל בהגהו' מרדכי דא"נ¹¹ ד' קמ"ח ע"ב כתב דכל דבר דאמרינן ביה פטומי מילי בעלמא אע"ג דהתנה בתנאי כפול ל"מ וע"ש, כת' המרדכי פ' השוכר את הפועלי¹² בשם מוהר"ם כל תנאי שבממון שהתנה עליו מתחלה בשעת מעשה תנאי קיים בלא קניין ומשתעבד, ואסמכת' לא קניא לא אמרינן, דשאני הכא דבתחלת המעשה ע"ז סמך והמניה בזה, ובהאי הנאה גמר ומשתעבד וכל תנאי ממון בזה קיים (כי) היכי דלא גזים וע"ש, ועיי' בתשובת (ל') הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"ה¹³ הבנת ל' שטר תנאי ותחלת וסוף כלל צ"ד, ובספ' א"ע סי' ל"ה פירשתי שם כל דיני תנאי גם שם סי' קמ"ד מדיני תנאי וכן יתבאר לקמ' סי'

רמ"א, ועיי' בתשובת הרא"ש כלל מ"ב סי' ג' ובתשובת הריב"ש סי' קע"ה וכב"י בשם תשובת הרשב"א¹⁴ דכל האומר מעכשיו א"צ לתנאי כפול ולא לתנאי קודם למעשה ולא בתנאי בדבר א' ומעשה בדבר אחר (א) ולא משמע כן לקמ' ס"ם רמ"א¹⁵ כב"י וז"ל כת' הריטב"א בתשובה¹⁶ בשם הרמ"ה הא דאמרינן פ' מי שאחזו דלי ולא ליורשי משמע (ב), שמעינן דאם א' אמר כשהלוהו לחבירו על שדיהו אם אין את מביא לי המעות תוך זמן הרי הוא שלי, שלא נתקיי' התנאי אא"כ מבי' המוכר בעצמו ונותן ללוקח בעצמו מדקאמר [אתה] ולי דלי ולא ליורשי משמע ואתה ולא ליורשך עכ"ל, וכ"כ רי"ו בשם הרשב"א, וכת' עו' בשם הרשב"א¹⁷ דלא אמרינן לי ולא ליורשי אלא משום דמסתמא בדוקא מתני משום דאיהו צריך להו, אבל האומר לחבירו שדה זו נתונה לך במתנה ע"מ שתתן ר' זו ומת בניו נותנין לו לאחר מותו שלא הית' ההקפדה שיתן הוא אלא שיתננו עכ"ל, ועיי' בא"ע סי' קמ"ז מדין לי ולא ליורשי, ולקמ' סי' ר"ן כתבתי עו' מדין זה וע"ש, וכת' עוד בשם הרשב"א¹⁸ האומר שדה זו נתונה לך ע"מ שתתן לי בכל שנה מנה, הוא נותן לו כל ימי חייו, מת אינו נותן ליורשיו בשנים הבאו' לאחריו אבל מה שנתחייב משנים שעברו בחיי אב [אם]¹⁹ מת האב ולא קיבל בחייו נותן הוא לבניו, וכ"כ

הגהות דרישה ופרישה

לענין זה ושר"ה והרא"ש חולקי' ע"ז ע"ש.
(ב) וכמשר' בס"י ר"ט ס"י ע"ש.

רז. (א) ובא"ע סי' ל"ח כת' רבינו כן בשם הרמב"ן ושגם באומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי גם

שם סי' תקעט וע"ע בשו"ת הרשב"א שם סי' אלף קמב. 15 וראה בזה אריכות דברים בכנה"ג כאן הגהות הב"י אות כ. 16 שו"ת הריטב"א סי' רה, ועיין בפ"ת אות יא. 17 חלק ב סי' שא, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לקמן סי' רמא סעיף ז, ובפ"ת שם אות ז הקשה שדברי הרשב"א סותרים לדברי הריטב"א דלעיל (הערה 16), ועיי"ש שמחלק בין אומר אתה תתן לבין אומר תתן, ובשו"ת חות יאיר סי' צא דחה לחילוק זה ועיי"ש שהאריך בנד"ו. (מש"כ בסמוך ועיין בא"ע סי' קמ"ז יש לתקן וצ"ל: סי' קמ"ג, ובכ"י ב וק: קמ"ד). 18 שם בתשובה הנ"ל, ועיין בזה בסמ"ע לקמן סי' רמא ס"ק יח בהגה שם, ובנתה"מ שם ס"ק ו, וראה גם בפ"ת אות ה, וע"ע במחנה אפרים הל' זכיה ומתנה סי' סב מש"כ בשם הריטב"א במסכת גיטין. 19 תקנתי והוספתי עפ"י כ"י ב, וכה"ג בכ"י ק.

בחידושי ריטב"א החדשים ב"מ שם. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א, וראה לקמן בסמ"ע סי' רמב ס"ק יא, ועיין בזה עוד באריכות בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' קכב ובמה שהשיג עליו ביד המלך פ"ו מהל' אישות הל' א. 11 שם, ראה הערה הקודמת, ועיין במל"מ פ"ו מהל' מכירה הל' טו אריכות דברים בביאור שיטת הרא"ש ותלמידי הרשב"א עיי"ש. 12 סי' שע (פ ג), הובא בב"י מחודשים [כט] (וכוננת המרדכי דחייב לקיים את התנאי), וראה הערה 23. 13 צ"ל: סי' כד, ובסמוך כנ' דצ"ל: כלל צ"ו (וכמו שהוא בכ"י סוף מחודשים [כד], ובכ"י ב נוטה לקרוא: סי' לד). ומה שציין בסמוך לתשובת הרא"ש כלל מ"ב ס"ג, גם בב"י (בסעיף ג) ציין לתשובת הרא"ש הנ"ל, אך לא נמצא שם בתשובות הרא"ש תשובה זו. 14 ח"א סי' אלף קכה, וכ"ה בקיצור בשו"ת הרשב"א

נ"י פ' המוכר את הבית²⁰ עכ"ל ב"י וצ"ע²¹ דהא לו ולא ליורשי' משמע (ג), כת' מהרי"ק שורש קי"ב בכל תנאי שאדם מתנה עם חבירו א"א [הלך] אחר ל' התנאי דוקא שלא נלמד ממנו לחייב המתנה כ"א מאותו תנאי שהוזכר דוקא ולא בכיוצא בו, אלא יתחייב המתנה אפי' בדבר שאינו יוצא מתוך ל' התנאי כלל רק שלא יהיה דבר קשה יותר ממה שהתנה עם חבירו והביא ראי' לדבר²², וכת' עו' בשורש קצ"ד כל תנאי שבממון בשעת מעשה מועיל בלא קנין וכ"כ המרדכי לעיל²³, כת' רי"ו נ"א ח"א כל תנאי שיאמר לוקח או מוכר²⁴ בשעת מעשה נתינת חכסף קנה בלא קנין אחר למעלתו אבל לא לגריעותו ויכול לחזור לוקח או מוכר בלא קניין פ"ג בבתר' עכ"ל, וכת' עוד מהרי"ק בשורש ז' המתנה עם חבירו אין כוללין באותו תנאי אלא דברים השכיחי' וע"ש עו' קצת דיני תנאי סי' קפ"ב, וכת' עוד שורש קי"ח על פשרנים שפשרו בין ראובן ושמעון שיתן א' לשני סך מה לכל שנה משך זמן התנאי שביניהם, ונזדמן שעמד ראובן עוד שנה א' אחר כלות התנאים אין לראובן לתת כלום מאותו שנה, ואם אמר ראובן לשמעון בינו לבינו לתת לו מאותו שנה ע"ש אם יכול לחזור בו, וכב"י על תשובה זו ולבי מנגמם לחלוק עליו וצ"ע עכ"ל, כת' הר"ן פ' מי שאחזו²⁵ ד' תק"ן ע"ב האומר לחבירו

אני נותן לך כך וכך ע"מ שלא תעשה דבר [פלוגי] על הנותן להביא ראיה שביטל תנאי עכ"ל, ועיי' בא"ע סי' קמ"ד שהארכתי בזה, כת' הרשב"א בתשובה סי' תתקע"ב א' שקנה הקרקע ובאו ב' עדי' ואמרו תנאי היה ביניהם וב' אומרים שלא היה תנאי הקניין קיים שהרי כולן מודים במקח אלא שחולקי' בתנאי כו', וע"ל ס"ס מ"ז מזה²⁶, ועיי' בתשובת הרא"ש כלל ל"ד ול"ה מדיני תנאי וכת' רבינו קצתן בא"ע סי' נ', כת' רי"ו נ"א ח"א המקנה שדה לחבירו ע"מ שיתן לו חפץ פלו' יכול ליתן לו דמי החפץ כך מוכח פ' מי שאחזו כי דוקא בגט צריך ליתן החפץ, ועיי' בא"ע סי' נ' מדין הפוסק עליו קנס שבתו ישא לאיש ומת אם בנו פטורים מן הקנס, ועיי' במרדכי פ' מי שמת²⁷ ד' רנ"א ע"ד ראובן תבע שמעון שנתן לו מעות להלוות בריבית ע"מ שאם בנו ישא כתו אז יתן לבנו הקרן והריבית, וכן שמעון אינו רוצה ועכשיו ראובן תבע הקרן והריבית משמעון וע"ש, כב"י סי' מ"ז בשם הריטב"א²⁸ שני שותפין שמכרו דבר א' ביחד א' מכרו על תנאי והשני מכרו שלא בתנאי אין הקנין כלום עד שיקיימו התנאי דה"ל כב' שותפין שא' מכר והשני לא מכר עכ"ל. כיון שלא אמר בשעת המכר כלום. וכ"כ המ"מ והגהו' מיימנ' פי"א מה' מכירה וע"ש²⁹ מזה לקמ' סי' ר"ל שחילק בחלוקי' בדין זה, כת' הריב"ש בתשובה

הגהות דרישה ופרישה

אומד דעת הוא שיקיי' תנאי שראינו שלא חזר ולקח שדה מיד המקבל ודאי דעתו היה לזקוף עליו במלוה. [אות ד בגדפס].

בסמ"ע ס"ק כג ובקצוה"ח ס"ק ח, ובר"ן שם הביא לפני זה לדעת הרמב"ם דבתנאי שבדיה לקיימו אפילו בתנאי שבקום ועשה אין חוששין שמא לא תקיימו עיי"ש, אומנם גם בב"י שם סי' רמא לא הביא לדעת הרמב"ם, ובשו"ע אבן העזר סי' לח סעיף לט הביא הרמ"א ב' דיעות בגידון אם חולקים אם נתקיים התנאי אם לא עיי"ש, ובהכרח צריך לחלק בין ממון לקידושין ובקידושין יש להחמיר, ועיי' בזה בשו"ת שב יעקב חו"מ סי' קעא. 26 ראה בד"מ השלם שם הערה 78, וע"ע בב"י סי' כט מחודשים [ג], וראה עוד בשו"ת רשב"א חלק ב סי' רכט. 27 סי' תרטו (צג ד), ועיי' בכהנ"ג הגהות הב"י אות קג. 28 בתשובה סי' קנו. 29 צ"ל: ועיי' שם ועיי' לקמן סי' ר"ל וכו',

20 סי' תשסד (לד ב). 21 ראה חידושי הגהות ג. 22 מהגמ' ב"מ דף ע"ז ע"א, וראה בכהנ"ג הגהות הב"י אות נד שהביא דברי החולקים בזה. 23 וחייב לקיים התנאי בכה"ג, וראה הערה 12. 24 בב"י ב': השוכר, במקום: מוכר, וכ"ה גם בב"י מחודשים [כה] בדברי הר"י. [מש"כ בסוף רי"ו: פ"ג בבתרא, נראה שהוא ט"ס, וצ"ל: פ"ה דמצינא — חוקת משפט, מכירה פרק כ"ו, ביאורים יד]. 25 סי' תקלה (לה ב), [ובד"מ הנדפס בגליון הטור אות ג הביא גם לתחילת דברי הר"ן: הרי אני נותן לך כך וכך על מנת שתעשה דבר פלוגי על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו, עיי"ש], ועיי' בזה בב"י לקמן סי' רמא סוף סעיף ו, וכ"פ בשו"ע שם סעיף י, ועיי"ש בשו"ע סי' רמא

השטר בכתיבה ומסירה בדרך קנין שטר בלא תנאי לא יוכל ראובן לחזור, ויש לתמוה עליו דמיד שנכתב שמעון זכה בהן ראובן עכ"ל ב"י³⁵, ול"נ דברי הרא"ש אם לא שיש שם אומדנ' רמוכה שכלא הטעו שמעון לא היה ראובן מחליף. לא אצטריכ' ליה זוזא כו'. כב"י כת' בנ"י³⁶ דכל כה"ג או כשמוכר לדעת לעלות לא"י דהדר זבני' אסור ללוקח למיכל פירות אפי' בתנאי עד דידע דלקיים זבניא וכ"כ הר"ן עכ"ל, כב"י בשם הרשב"א³⁷ שנשאל על הא דאמרינן זבין ולא איצטרכ' ליה זוזא הדר זבני' עד כמה יוכל לחזור, והשיב כל זמן שעבר אותו ענין ולא נודמן [לו] לעשות או לא הוצרכו לו לכך אפילו לשנה או שנתי' חוזר, דכל גילוי דעת' כתנאי גמור, וכל שכתנאי גמור חוזר בגילוי דעת נמי חוזר. אסור ללוקח לאכול הפירות כו'. ועיי' בי"ד סי' קע"ד. אבל אם אמר הלוקח מעצמו כו'. וכב"י בשם הר"י³⁸ דה"ה אם התנה המוכר לאחר גמר מקה בענין שאינו תנאי גמור שאין הלוקח צריך לקיים המקח משום דהוי פטומי מילי כמו שנתבאר ל' דאז נמי הלוקח אוכל הפירות מאחר שא"צ לקיי' התנאי, וכת' עו' ב"י בשם הרשב"א בתשובה³⁹ על ראובן שהיה חייב מנה לשמעון ומכר לו קרקע באות' מנה וכתב לו שטר מכירה אבל לא החזיק בקרקע, ושמעון כתב לראובן שאם יפרע לו המנה שח"ל המכירה תהא בטילה, ואח"כ אמר ראובן שפרע לשמעון, ופסק דנאמן דלא

סי' ק"ב מי שהתנה עם חבירו בדבר ואח"כ עשה עמו שטר פתם, על תנאי הראשון עשאו וע"ש, מ"כ בהגה' אלפסי פ' אלמנה ניוזנית⁴⁰ ד' תקכ"ז בשם ר"י א"ז הא דאמרינן דברים שבלב אינן דברים דוקא במכר אבל במתנה אי אמרינן דעת' דבלבו לא נתן מתנתו בטילה, ובתשובת הרא"ש כלל ק"ב סי' ו' בדבריו' שהיה למוכר להתנות, דבריו' שבלב הקונה הוי דבריו' וע"ש⁴¹ וכת' עו' בתשובה כלל פ"א דיש מקומות דאפילו גילוי דעת לא בעינן כגון חיבא דאיכ' אומדנ' רמוכה וכו"כ התו'⁴². יוכל לילך שם בלי אונס כו'. כב"י וכ"כ הרא"ש, אבל מדברי התו' משמע (ד) דלא מקרי אונס אלא כדלא אפשר לו לעלות אפילו ע"י תייר, אבל אם אפשר לעלות ע"י תייר לא הדר, וכת' עוד בשם ר"י⁴³ פו' דאתילד אונסא כלומר שאינו מוצא חבור' מזומנת, כי מאחר שגילה דעתו שמוכר לעלות לא"י בלא עיכוב ואפילו שימצא חבורה לאחר זמן הוי⁴⁴ זבני' וזהו לפירש"י, ולפי' רב האי אפילו שגולד האונס לא אמרינן כבר היה יכול לעלות מיד אם היה רוצה אלא הדרה זבני', ולזה הפי' לא ידענו כמה זמן ניתן להוליד האונס שיחזרו המקח עכ"ל, כת' הרא"ש בתשובה כלל פ"ב ראובן שמסר שטר שהיה לו על גוי לשמעון לגבותו ושמעון גבאו מיד וא"ל לראובן שצריך ליתן זמן לגוי ב' חדשים ואם רוצה יתן לו שטר אחר משלו על זמן ההוא וכן עשה, וכשנודע הדבר רוצה ראובן לחזור, ופסק הרא"ש מאחר שניתן לו

הגהות דרישה ופרישה

(ד) עד"ר שם כתבתי פי' של דברי התו' דלא כב"י.

35 בס"י סו מחודשים [יח], ובכ"י ב הגוסח: וב"י סי' סו תמה עליו מאחר שידע שהטעה לראובן אמאי לא יוכל לחזור, במקום: ויש לתמוה וכו' עכ"ל ב"י, וכמו שהוא בד"מ נדפס, והיינו הך. 36 ב"מ פרק ה סי' תיב (לו ב), ועיין בר"ן קידושין פרק ב סוף סי' תרלה (כא א), ובבב"ב הבית מחודשים [לא] כתב על דברי הגי': וכ"כ ה"ה בפ"א ממכירה בשם הרשב"א דמשלשין כלומר שמניחין ביד שלישי את הפירות עד שיגמור המכר, ע"כ, ועיין בסמ"ע ס"ק ת. 37 חלק ב סי' קפו. 38 ה"ר יצחק בתשובותיו — הובא בספר התרומות שער מו חלק ד סי' יט, ועיין לעיל הערה 10. 39 חלק ב סי' קפ"ח, ועיין סמ"ע ס"ק יא (בהגה).

וכמו שהוא בכ"י ק. 30 עיין בשלטי הגיבורים סי' שסט (נו א) אות ה בשם ריא"ז, וראה גם בתוס' ר"ד קידושין דף מט ע"ב, ועיין בזה גם בר"ן קידושין סי' תרלד (כ ב), ובמש"כ בשו"ת תשב"ץ חלק א סי' צה בדעת הר"ן. 31 שהוא מסעם דאדעתא דהכי קנה וכו' והוי אומדנא דמוכח וכדבסמוך. 32 כתובות דף צז ע"א ד"ה זבין ושם דף עז ע"ב ד"ה כתבינהו וע"ע בפסקי הרא"ש כתובות פרק יא סי' ט, והיא שיטת ר"ח ראה בתוס' ר"ד קידושין שם (הערה 30). וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד. 33 גתיב י חלק א, ועיין בתוס' ר"י הזקן בגליון הגמ' קידושין דף ג ע"א ובחידושי הריטב"א שם מט"כ בדעת הרי"ף. 34 בכ"י ב: הדר, במקום: הוי (וכצ"ל).

הרמב"ם פ"א מה' מכירה כו'. **תהא שלי מעכשיו וכו'.** ככ"י כ"ב ⁴⁰ הרא"ש ורי"ו בנ"ח, אבל הרי"ף והרמב"ם לא כתבו חלוקי' אלו (1), וכתבו תלמידי רשב"א הא דלא כתבוהו משום דלא ס"ל והרא"ש דחה דעת הרי"ף וע"ש. דהוי אבק ריבית וכו'. וככ"י זהו דעת הראב"ד בהשגות פ"ו ממלוה והתו' והרא"ש אבל דעת הרמב"ם פ"ו מה' מלוה דהוי ריבית קצוצה, וכת' המ"מ שכן הוא דעת ההלכות ורוב המפרשי' ותלמידי רשב"א כתבו בשם הרמ"ה ⁴⁰ כדעת הרא"ש, וכתבו דדעת הראב"ד דאפי' לאחר שלש אינו אלא אבק ריבית אבל דעת עצמן כדעת הרא"ש, כת' המרדכי ריש א"נ ⁴⁷ ע"ד בא' שהקנה לחבירו והיה שם ⁴⁸ טעות בדבר, ופסק מהר"ם דיכול לחזור ואף אם כבר נתן צריך להחזיר לו דנתינה בטעות הוה דלא ידע דאסמכתא לא קניא ומשום כפופא נתן לו וצריך להחזיר וע"ש שהאר"י בדיני אסמכת' ומדברי המרדכי כת' [נ"י] ⁴⁰ פ' א"נ ד' צ"ו ע"א דמחילה בטעות לא הוי מחילה, אמנם בתשובת הרא"ש כלל ע"ב ס"א ובתשובת ריב"ש פ"י של"ה כת' דאם נתן לה הדבר קנה ולא אמרינן בזה מחילה בטעות, והא דאמרינן דצריך להחזיר לו הפירות שאכל היינו דוקא בהלוואה ומשוי' ריבית (1), אבל לא מטעם אסמכת' ולכן במכירה א"צ

יכול לומר שטר מכירה שלך בידי מאי בעי מאחר שאינו נותן מחמת החוב אינו אלא ע"פ ונאמן לומר פרעתו, וכת' עוד בשם תשובת הרמב"ם ⁴⁰ מי שמכר שדהו והשליש השטר מכירה ביד שלישי, והתנה שאם לא יתן לשמעון מנה תוך ד' שנים יתן לו שטר מכירה, ובתוך זמן מכר השדה לאחר, והשליש נתן [השטר] לשמעון, קנה שמעון [דכל קנין] מעכשיו הוא ואין מוכר יכול לחזור בו עכ"ל. ואני איני מבין דבריו כו'. ובהגהו' [אשר"י] פ' א"נ ⁴¹ כת' בשם ר"ת דאם נגמר המקח ביניהם ואח"כ אמר הלוקח מדעתו כשיהיה לך מעות אחזיר, אעפ"י שקנה מידו (ה) שאז התנאי קיים וצריך להחזירו, מ"מ הלוקח אוכל פירות, דמאחר שלא היה תנאי במקח בתחלה אלא הלוקח עשה זה מדעתו לאחר המקח, ה"ל כמתנה בעלמא שנותן לו ודעתו לאכול הפירות ועל דעת' נתן לו, וככ"י שאפשר לפרש כן דברי הרמב"ם. והוא שוה יותר. [פר"י ⁴² דדוקא שהקרקע שוה יותר] ממה שנותן לו דמי' הוי אסמכת' אבל לא שוה יותר לא וזהו סברת רש"י אבל תלמידי רשב"א כתבו דאפי' לא שוה יותר, וכן הסכמת הפוסקי' מאחר דיש קפידא בדבר דאין אדם רוצה למכור נכסיו אפי' ⁴³ ביותר מדמיהן וכן פ"י התו' והרא"ש והסמ"ג והגהו' מיימני פ"ח מה' שכירות [וכן ⁴⁴ נראה] מדברי

הגהות דרישה ופרישה

אלא מזה כן מפורש בב"י. (ז) היינו דוקא להרי"ף והרמב"ם הג"ל דס"ל דה"ל ריבית קצוצה אף מה שאכל תוך ג"ש צריך להחזיר, אבל לדעת התו' והרא"ש ורבינו הג"ל לא הוי הטעם משום ריבית אלא משום דהוה מחילה בטעות ודוקא מה שאכל אחר ג"ש, מיהו מחילה בטעות דלית בה צד הלוואה כ"א מכירה הוי מחילה לכ"ע וכדאית' בגמ' א"ב סוף ד'

(ה) בהגהו' לא כ"כ אלא ז"ל והוא דקני מינ' עכ"ל, ובד"ר כתבתי דמדכתב והוא דקנו כו' ולא כתב ואעפ"י דקנו כו' דאין כוונתו דקנו אקיום התנאי אלא אקיום המקח וי"ל דס"ל דבכה"ג המכר קיי' והתנאי בטל ולא כדפרשו הב"י ומור"ם ז"ל ע"ש ודוק. [אות ט בנדפס]. (ו) פ"י כשלא הקפידו וכו' אבל א"ל אפי' בתוך ג"ש לא יהא לך פרעון

שלא למשכן אלא שדה זו ובא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו דמהני אף בלא מעכשיו, ועיין בב"י סעיף יג, וראה הגהות דרו"פ אות ו. ⁴⁶ צ"ל : הרי"ה. וראה בב"י בדפירות שאכל לאחר ג' דיוצאים בדיינים לר"ה ולרא"ש מטעמים שונים דלהרי"ה משום דהוי ריבית קצוצה ולהרא"ש משום דהוי מחילה בטעות. ⁴⁷ ס"י שכת' (עז ד). ⁴⁸ ככ"י ב : אסמכתא, במקום : שם טעות, וכה"ג בד"מ הגדפס בגליון הטור. ⁴⁹ הוספתי מכ"י ב, ועיין בג"י שם ס"י תיח' (לז ב).

40 שאלות ותשובות הרשב"א המיוחסות לרמב"ם ס"י יא. 41 סימן כו, ועיין שם בהגהות הגר"א אות א, ועיין באור זרוע ב"מ פ"ה סימן קפו, וראה בהגהות דרישה ופרישה אות ט בגליון הטור, (אות ה כאן). ⁴² הוספתי מכ"י ק, ובכ"י א חסר בטהד"מ, ובכ"י ב חסר כאן כמה שורות. 43 בכ"י ק הנוסח כאן : אפי' בשווי ולא אפי' ביותר מדמיהן (במקום : אפי' ביותר מדמיהן), וכה"ג בב"י לקמן בד"ה והוי יודע. ועיין בב"ח כאן. ⁴⁴ תקנתו עפ"י כ"י ק, וכה"ג בב"י שם. ⁴⁵ דבהקפיד

קונה] משכון ה"ל כאלו א"ל מעכשיו ואין בו אסמכתא, אבל משכון לו מקרקע או הניח לו מטלטלין בידו שלא בדרך משכון וא"ל אם לא אעשה כך וכך יהא שלך, יש בו משום אסמכתא, וכ"כ ב"י בשם תלמידי רשב"א, וכת' עוד ⁵⁰ דהרמב"ן ס"ל אפילו במטלטלין דרך משכון דלית ביה אסמכתא ה"מ באומר לו אין לי עליך כלום ולא לך עלי אלא יצא חובך במשכונא דזה הוי דרך זבינ' אבל אם א"ל אם לא פרעתי מכאן ועד יום פלו' משכונא יהא שלך הוי דרך קנס ויש בו אסמכתא אפי' במשכון, ועיי' בנ"י פ' הזהב ד' פ"ז ע"א, והמרדכי כת' ר"פ א"נ ⁵¹ ע"ד בשם מוהר"ם דבמשכון שייך אסמכתא וכ"כ הגה' מיימני פ"א מה' מכירה והגה' מרדכי דכ"מ ⁵² דף ק"ן ע"ד וכן הסכים הרא"ש בתשובותיו כלל ק"ח סי' כ"ז, וכב"י דאף הרשב"א סבר דברי הרמב"ן וס"ל דאפילו באומר מחול לך שייך בו דין אסמכתא ועיין בתשובת הריב"ש סי' רס"ג, ודעת הר"ן פ' כל שעה ⁵³ ד' רל"ז ע"ב דאין דין

להחזיר ⁵⁰, ועיין בתשובת הריב"ש ובתשובת הרא"ש ובהגה' מרדכי פ' א"נ ד' קמ"ח ע"ג. וכל אסמכתא לא קני' כו'. במרדכי בסוף שור שנגח ד' וה' ⁵¹ ד' י"ב ע"ג [ובהגהות מפ' זה בורר] דאסמכתא קניא מדאורייתא דהא ערב משתעבד אע"ג דהוי אסמכתא, אמנם בסוף השוכר את הפועל ⁵² כת' דערב אין בו משום אסמכתא וכ"כ ב"י בשם הרמב"ן דליכא אסמכתא גמור' בערב (ח). שאף הלוקח אינו מוחל. וכב"י שכן דעת הרא"ש ותו' אפי' החזיק בקרקע, מיהו בהתפיסו מטלטלין (ט) נסתפק המרדכי שם ⁵³ [והגהות מימון] פ"א דמכירה אליב' דר"ת אם קנה ואליבא דר"י ודאי לא קנה, ומדברי הראב"ד פ"א מה' מכירה נראה דמטלטלי' קונה אם התפיס בידו, ומדברי ⁵⁴ הרשב"א נראה דלדע' ר"ת אפילו התפיס מטלטלין לא קנה וכו', [ואין ⁵⁵ גראין] דברי הר"ן פ' הזהב אלא שבמשכון לו מטלטלי' ואמר אם לא אפדס עד זמן פלוני יהא שלך הם שלו, דהואיל [וב"ה

הגהות דרישה ופרישה

דכיון שהחזיקוהו עתה ורצונו שיקנהו אלא שיקיי' לו ג"כ התנאי קנהו כשלא יקיי' תנאי הנ"ל ה"ל כאלו חזר ומכרה לו והמדקדק שם ברי"ו גי' יראה ויבין שפ"י לדברי הרמב"ם כמ"ש דדוק. [אות יב בנדפס]. (ט) וטעם החילוק שבין קרקע למטלטלי' מפני שאין אדם מקפיד למכר מטלטלין כמו שמקפיד למכור קרקעותיו הילכך במטלטלי' אמרינן דה"ל כאלו מכרו

ס"ו ובד"ר הארכתי שם בזה. (ח) עבב"י שכת' סוף סעי' ט"ו בשם רי"ו דלהרמב"ם כמו כן המוכר בית לחבירו ע"מ שיתן כך וכך וכו' דהוי אסמכתא כו', וכת' עליו הב"י ז"ל ואיני מבין את דבריו שהרי גדולי המפרשים חולקים עליו כו' ע"ש, והנה תמיהתו דב"י אינו תמיה אלא לפי מה שפ"י הוא לדברי הרמב"ם אבל לפי מה שפרשתיהו אני כמ"ש בפרישה לק"מ

שניהם אינם מדברים אלא בקרקע אבל במטלטלים גם ר"י יכול להיות דמודה דקנה וכו', וע"ע בקצוה"ח שם ס"ק יא ובטבעות החושן שם. (ועיין בתוס' ב"מ סי' ע"א ד"ה ומנימין בשיטת ר"י ור"ת). ⁵⁴ כ"כ בב"י סעיף יט עי"ש (ושם) ומדברי הרשב"א משמע דלר"ת אפילו התפיס מטלטלין ביד שלישי וקנו מיניה ובמעכשיו לא קנה אא"כ קנו מיניה בב"ד חשוב וכו'). ⁵⁵ הוספתי מכ"י ב, ודברי הר"ן הביא הב"י בריש סעיף טו עי"ש. ⁵⁶ הב"י בסעיף טו שם, ועיין בחידושי רמב"ן ב"מ דף מת ד"ה ר' יהודה אומר, ושם הטעם מפני שבי"ח קונה משכון מטלטלין כדר' יצחק, כל תנאים שהתנה עליו קיימין שהרי קנה מעכשיו, עי"ש, אבל במחילה גרידא ס"ל לרמב"ן כשיטת רש"י עי"ש ברמב"ן, וראה בסמוך מש"כ הד"מ בשם הב"י. ⁵⁷ סי' שכד (עת א), וראה בשו"ת מהר"ם דפוס פראג סי' קל (וראה עוד שם סי' צא). ⁵⁸ סי' תנב (פו ג), בשם מוהר"ש ועי"ש בהגה"ה מש"כ בשם הרמב"ם. ⁵⁹ סי' תשכג (ט א), ועיין בהגהות מרדכי באיזהו נשך סי' תלה (פד ג), וע"ע במרדכי פרק

50 ועי' בשו"ע וברמ"א סעיף י, וראה גם בפ"ת אות יד. (בכ"י ק ובכ"י בודלי 723 : צריך להחזיר, במקום : א"צ להחזיר). ⁵¹ סי' מז (מז ד), ובהגהות מרדכי סנהדרין הוא בס"י תשכא (כג ב), ועיין בזה בב"ח סוף סעיף יח, ובספר ארעא דרבנן אות א סי' עא הביא ראיא לדברי הב"ח מרש"י שבועות דף מז, ועיין ש"ך ס"ק יח וקצוה"ח ס"ק א וראה פ"ת אות טו. בד"מ הנדפס בגליון הטור נדפסו דברי הד"מ כאן שלא במקומם וצ"ל בסוף סעיף יד בטור. ⁵² סי' שע (פ ג), פסק ר"מ. ⁵³ עיין בהגהות מרדכי ב"מ פרק איזהו נשך סי' תלה (פד ג), (ושם : מ"מ איכא למידק דוקא במקרקעי וכו' אבל מתפיס מטלטלי' למלוה קני אפילו בלא מעכשיו), וכה"ג בהגהות אשרי שם סי' כט ד"ה התם, עי"ש, ומש"כ כאן בד"מ בהמשך : אליבא דר"ת וכו' ואליבא דר"י ודאי לא קנה, הם דברי הב"י, ראה סעיף טו בב"י, וכתב עליו הש"ך בסימן עג ס"ק ג : ולפע"ד זה אינו דהיי דר"י ור"ת מחולקים בטעמא דהלוהו על שדהו דר"י ס"ל דטעמא הוא משום דדמי למקח וממכר ור"ת ס"ל דטעמא הוא דכיון שהוא ברשות המלוה מ"מ

ודלא כהגהו' מרדכי ב"ב⁶⁰ ע"ג דמחמיר ואפור לשחוק בקובי' ופסק דאפילו אם המעות בעין והרויה מוציא' אותו בדיוני' וע"ש שהאריך וכת' ע"ש דכל שחוק דין א' להם אפי' לשחוק באגוזי וכ"כ התו' והרא"ש [דכשהמעות]⁶¹ בעין לא הוי אסמכתא' דהדף שמעות עליו קנו' לשניה' מש"כ משחקי' באמנה לא קנה אפי' הקנו זה לזה אם לא תקנו בב"ד חשוב, וכב"י וז"ל וכת' רי"ו⁶² שאם אין הדף של שניהם הוי כמשחק באמנה ולא קנה, ואם יש להם תביעה זע"ז ושחקו עליה קנו, וכן משמע מדברי הרא"ש פ' א"נ שכת' דמעמא דמשחק בקובי' באמנה לא קנה (ואם⁶³ יש להם תביעה זע"ז ושחקו עליה קנו, וכן משמע מדברי הרא"ש פ' א"נ) משו' דכיון דאין להם [תביעה] זע"ז לא קנו בדברים בעלמא, וכת' במישרי' ⁶⁴ המטילי' גורלות מנה נגד מנה לא יכוין מנה גדול' נגד קטנה שאסור משום קוביא כדאית' פ' השואל⁶⁵, כת' ⁶⁶ בתשובת הרא"ש כלל ס"ו ס"ה מי שהרויה מחבירו אלף זוז בשחוק ואח"כ הקנה לו בקניין חליפין שח"ל אלף זוז, ואח"כ אינו רוצה לשלם כי אומר שהוא אסמכתא' והמעות בא משחוק אם ניכר שהקניין בא משחוק יש לפוטרו וע"ש, וכת' עוד בתשובותיו כלל ע"ב ס"א בראובן ששחק עם שמעון באמנה והרויה ממנו ואח"כ נתן לו שמעון משכון על המנה זה ואח"כ החזיר לו המשכון וזקף עליו המנה במלוה, וכת' הרא"ש דמיד שנתן לו המשכון נסתלק האסמכתא' וחייב לשלם, וכת' עוד דאסמכתא' קני' ואין בה משום גזל אלא שאין ב"ד מוציא' ולכך [אם] פרע לו זוכה וע"ש, כב"י דלא קאמר הרא"ש אלא אסמכתא' דשחוק דלא הוי אסמכתא'

אסמכתא במשכון ועיין בהגהות מרדכי בא"נ ד' קט"ח ע"ג וע"ל סי' ג"ד מדיני אסמכתא' וע"ע לקמ' מדין אסמכתא' לגבי משכון, וכב"י בשם הרשב"א⁶⁷ דבמקום דמהני אם התפיסה ה"ה דמהני אם התפיס לשליש ואמר זכה לפלוני ואפי' הניח לו שט"ח וא"ל לשליש זכה בשטר זה לפלוני אם לא אעשה כך וכך אם הוא שטר [דלא] אקניית' לא קנה ואפי' מסרו לבעל דבר עצמו עכ"ל, ולא⁶⁸ משמע כן מדברי המ"מ פ"א דמכירה ע"ש, גם בתו' ואשרי' פ' א"נ לא משמע כדברי הרשב"א, ועיי' בזה בתשובת הרא"ש כלל ע"ב ס"ב כגון שחק בקוביא וכיוצא בו כו'. ובמרדכי ר"פ א"נ⁶⁹ ע"ג וע"ד י"א דשחוק הוי אסמכתא ואני שמעתי מדברי רבינו [תם]⁷⁰ דשחיקה לא הוי אסמכתא דלא שייך אסמכתא אלא בשא' מחייב עצמו ולא השני אבל היכי שנותנין זה בזה ואמרינן יחד לא הוי אסמכתא, ועו' דמתרין שם הא [ד]נותן ערבון על המקח [ששניה'] שעבודו את עצמן זה נגד זה אפ"ה הוי אסמכתא, דשאני הת' דהוי בידו וע"ש, ובדברי המרדכי כת' הגה' מיימני פ"א מה' מכירה, וסברת ר"ת הביאו התו' פ' א"נ⁷¹ ופ' ז"ב וכן הוא לקמ' סי' זה⁷² בתשובת הרא"ש, וע"ל גבי קנסות שדוכי' ד"ה, ולכן הוצרכו למעמי' אחריו גם⁷³ קנסות שדוכין וגבי משחק בקוביא. אבל אם שוחקי' באמנה כו'. וכת' המרדכי בפ' ז"ב⁷⁴ ד' רפ"ה ע"א דאפילו אם מסר לו משכון קודם שהתחילו לשחוק אפ"ה לא קנה דמעות אין כאן משכון אין כאן, אבל אם מעות בעין מותר לשחוק ולא הוי אסמכתא', ודלא כמשמע מדברי הרמב"ם פ"ו מה' גזילה⁷⁵ דכל שחוק יש בו גזל מדבריה',

כד ע"ב מש"כ בשוב דברי הרמב"ם, וראה בספר באר המלך להגרא"ד רוזנטל שליט"א על הרמב"ם שם מש"כ בכוונת הגהות הגר"א בגליון הגמ' סנהדרין שם, וראה בביאור הגר"א בשו"ע כאן אות לו, ⁶⁹ סי' תשכב (כג ג), וכ"פ הרמ"א שם, ודלא כיש חולקים ואוסרין לשחוק בכל ענין. ⁷⁰ תקנת עפ"י כ"י ק, וכה"ג בכ"י ב. ⁷¹ נתיב טז, ועיי"ש שהביא ראיה להמשך דבריו דאם יש להם תביעה זע"ז ושחקו עליה קנו, כמו בנאמן עלי אבא וכו'. ⁷² כפול בט"ס. ⁷³ נתיב טז, בסופו. ⁷⁴ צ"ל: פ' שואל, ועיי"ש במסכת שבת דף קמט ע"ב (וברי"ו שם בט"ס). ⁷⁵ ועיי' בזה בסמ"ע ס"ק לב ובנתיבות המשפט ס"ק יג, ועיי' עוד בקצות החושן ס"ק

איהו נשך סי' שכד (עז א). ⁶⁰ בתשובה חלק ב סי' צט. ⁶¹ בכ"י ב חסר לתיבות: ולא משמע כן וכו' כדברי הרשב"א. ⁶² סי' שכג (עז ד). ⁶³ תקנת עפ"י כ"י ק, ועיי"ש במרדכי, וכה"ג בכ"י ב. (ובכ"י א בשיבוש: גם), ובסמוך בכ"י ק וב: דשחוק, במקום: דשחיקה, ובהמשך: וממרינן יחד, במקום: ואמרינן יחד. ⁶⁴ דף עד ע"א ד"ה הכא ובפרק זה בורר דף כד ע"ב ד"ה כל ועיי"ש ברש"י ד"ה כל כהאי גוונא. ⁶⁵ סעיף כה בטור. ⁶⁶ צ"ל: גבי. (בכ"י ב חסר כאן, ובכ"י ד הנוסח כבכ"י א). ⁶⁷ סי' תרצא (כא א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יג. ⁶⁸ הלכה י, ועיי"ש במ"מ מה שהקשה על הרמב"ם וראה חידושי הר"ן סנהדרין דף

אסמכת' וע"ש ובמרדכי סוף השוכר את הפועלי' שהאר"י בדינ' אלו (יא). ולא משלם אלא מה שהפסיד. וככ"י וכ"כ הרי"ף והרמב"ן והרא"ש, מ"מ מה שהפסיד צריך לשלם לו, אלא שהרי"ף והרא"ש חולקי' בטעם הדבר כי לדברי הרי"ף הטעם משום דנגד מה שהפסיד' לא שייך ביה אסמכת' ולכן צריך לשלם, אבל הרא"ש כת' דהטעם הוא משום דרגילין למכת' אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, ולכן אע"ג דלא כת' כמאן דכת' דמי ונ"מ להיכא דלא רגיל למכת' אשלם במיטבא עכ"ל⁸². לפיכך כשהמוכר מקנה ללוקח ומתנה כו'. ככ"י נרא' מדברי רבינו שמדמה ליה לדבר שתולה בדעת אהרי' (יב) ולכ"כ⁸³ דיש כאן דין אסמכת', ואינו נראה אלא [דמי] למשחק בקוביא שאין בידו כלל ואפי' [אי גזים] לא הוי ביה אסמכת', וכ"כ נ"י פ' ז"ב⁸⁴ וכ"נ קצת מדברי רשב"ם פ' ג"פ⁸⁵ וכ"כ הרמב"ן⁸⁶ כהדיא (יג) דכל דבר שמתנה עם חבירו אם תעשה כך וכך ותולה בדעת חבירו הואיל ואינו בידו לא שייך ביה אסמכת'; דכן דרך התנאי' שמוזכרי' בתלמוד בד"מ כי אין שייך

גמורה (י) ולא נראה כן מדברי ריב"ש סי' של"ה ובתשובת ריב"ש סי' של"ה הביא תשובה⁷⁸, ולעיל כתבתי⁷⁷ די"ח וס"ל דאפי' אם כבר פרע מוציא' מידו ועיי' בתשובת ריב"ש סי' שמ"ב, כת' הרא"ש בתשובותיו כלל ע"ב ס"א שמעון שהפקיד מעות ביד ראובן להלוות למשחקי' וחללה [ראובן] למשחקי' ושחקי' עם שמעון והרויח' שמעון חייב ראובן לשלם לשמעון מעות הנפקד בידו. כגון אם אוביר ולא אעביד כו'. וככ"י וזהו סברת התו' פ' ז"ב⁷⁹ ופ' א"נ, אבל תלמידי רשב"א⁷⁸ כתבו דאף במה שבידו לגמרי ולא גזים שייך בה דין אסמכת', והא דכאוביר ולא אעביד חייב לשלם היינו משום דהוי תקנת' דרבנן לשלם, ונראה דה"ה בכל דבר שבידו ולא גזים עבדי רבנן תקנה זו, וסברא זו כת' הר"ן ס"פ ג"פ⁸⁰ אלא שנרא' מדבריו דאוביר ולא אעביד דוקא עבדי ביה רבנן תקנת' וצ"ע עכ"ל ב"י, ועיי' בנ"י פ' ג"פ ד' רל"ד ע"ב כת' כדברי הר"ן דאוביר ולא אעביד דוקא עבדי בזה רבנן תקנה, וכת' מהרי"ק שורש קצ"ז⁸¹ אע"ג דקנס עצמו מעט אם אינו גזומ' וקנס גדול לא מקרי

הגהות דרישה ופרישה

דברי', ויש ליישב בדוחק דאתלמידי (הרשב"א) ל"ק שהם כתבו הטעם מפני שכן נהגו ההדיוטות, וי"ל דהיכי דלא נהגו לא, אבל הר"ן שהראה מקום מפ' א"נ ושם כת' הטעם משום פסידא, מ"ה הקשה דשאר מילי שמפסיד בו לחבירו למה לא תקנוהו בו כו', ול"ג דגם אהר"ן לק"מ דמ"ש אלא באם אוביר וכו' ל' הגמ' נקט וה"ה לכל דדמי ליה דוק. [אות יג בנדפס].

(יב) עד"ר מ"ש פ' לדברי רבינו ולק"מ. (יג) עיי' בחידושי' בפ' ג"פ ד' ק"ה ותראה איך דחק נפשו ביישוב ההוא דערב עד שהוצרך קצת לדרוך בדרך רבינו והוא הנכון בעיני שכולל כל דיני אסמכת' ומ"ש

לו מעכשיו מאחר שהלוח לו עליהן. (י) עמ"ש בדרישה בס"י מתשובה זו דלא כמ"ש ב"י. (יא) ע"ש בב"י דכת' ע"י וי"ל ומה שתלה הדבר בדרשות י"ל הדיוט או בשלא קיבל וכו' צ"ל בשלא יקבל וכו', ור"ל מה שתלו קצת מהפוסקי' הטעם בדרשות הדיוט וקצת מהם תלו הטעם בשלא יקבל כו', וע"ש עוד בב"י שבתחלה תמה על מה שאמר בהר"ן בפ' ג"פ דכל מה שבידו ולא גזים ל"ק לבד מאם אוביר וכו', ושם בסוף (העיסור) כ"כ בשם תלמידי רשב"א ולא תמה ולא הקשה עליהן מיד, גם ה"ל להקשות [על] הר"ן בקיצור מ"ש אם אוביר מישאר

משלם מצד תקנת חכמים משום שכך נהגו, שפיר' ג"מ היכא דלא רגיל למכתב, אבל לשיטת התוס' (הערה 78) שחייב משום שהפסידו וגמר ומקני עיי"ש בתוס', א"כ אפילו, היכא דלא רגיל למכת' אשלם במיטבא" לכאורה צריך לשלם. 83 = ולכן כתב (כת"י ב). 84 סי' תתקצ (ד ב), וכ"ה בנ"י ב"ב פרק ג"פ סי' התקמב (עא א) ועיי"ש, וע"ע בחידושי הריטב"א ב"ב דף קסח ע"א, וכ"ה בב"י מחודשים [לו] ע"ש הריטב"א בתשובה וראה שו"ת ריטב"א סי' כב. 85 דף קסח ע"א עיי"ש. 86 ב"ב שם, וכ"ה גם ברמב"ן נדרים כו א (טב), עיי"ש אריכות

ה. 76 צ"ל: הביא תשובה זו. 77 ראה הערה 69. 78 דף כד עמ' ב ד"ה כל, ובפרק איזהו נשך הוא בדף עד עמ' א ד"ה הכא. 79 וכן כתב הרשב"א בחידושי' בבא מציעא דף עג עמ' ב. 80 דף קסח עמ' א ד"ה ולא היא, ועיי' בר"ן ובנימוקי יוסף בבא מציעא שם ועיי"ש מש"כ בשם רב האי גאון וכה"ג ברמב"ן ב"מ שם בשם רב האי גאון. 81 במהדורת וינציה, ובמהדורת סלדיקוב, תקצ"ד, הוא בס"י קצג. 82 ובפרישה סעיף יח כתב ע"ז: א"כ קיצר רבינו במקום שהו"ל להאר"י, ולכאורה לתלמידי הרשב"א לעיל (הערה 79) שבמיטבא

וכמו שהביא המור דבריו ל' סי' [זו] 88 [וכתב 89 חמ"ט] שכן דעת הר"י מגא"ש 90, וכב"י עוד היכא שבשעת התנאי הוה בידו ואח"כ לא היה בידו [או 91 איפכא] מסתברא בטר תנאי אזלינן [וכן 92 נראה] מדברי תלמידי רשב"א עכ"ל, וכת' עוד בשם הרמב"ן (יד) ותלמידי רשב"א דאין חילוק בדין אסמכתא בין אם היה תנאי בקום עשה כגון אם אומר [אם] 92 אעשה כך וכך כו' (טו) או כשב ואל תעשה כגון אם אומר אם לא אעשה כך וכך וכו' וכ"נ מדברי נ"י פ' ז"ב, אבל הר"ן פ' ג"פ בשם הרמב"ן חילוק בזה וכת' בשמו דלא שייך אסמכתא אלא אם אומר [אם] אעשה כך וכך כו' ולא עשה הוי אסמכתא, אבל איפכא לא מאחר דעשה אח"כ מעשה לעבור התנאי ודאי גמיר ומקנ', אבל מדברי נ"י פ'

אסמכתא אלא בתולה בדעת עצמו כגון אם אעשה כך וכך או לא אעשה כו', והא דאמרינן בפ' א"נ שאם התנה שאם לא יקח לו יין הוי אסמכתא אע"ג דתולה בדעת אחרים, היינו משום דהת' תלה נמי בדעת עצמו שהרי א"ל אם לא אקנה וכו' ולכן הוי אסמכתא, אבל אם תולה באחרים לגמרי הוי כמשחק בקוביא ולא הוי אסמכתא, וכדברי הרמב"ן כת' הר"ן פ' ג"פ וכת' שהוא דרך המחזור בעיניו, וכ"כ הרשב"א בתשובה 93, וכ"כ תלמידי רשב"א אלא שתירצו ההיא דאם לא אלקח יין בדרך אחר, דהיינו משום שהדבר מצוי לכן אע"ג דתלה ביד אחרים הוי אסמכתא דסמך דעתו שאחרים ימכרו לו הואיל והוא מצוי למכור, ודברי הרמב"ם פי"א מה' מכירה כדעת רבינו בעל המור דכל תנאי (דאי) שייך בו אסמכתא

הגהות דרישה ופרישה

הרמב"ן שם ז"ל ואפילו בתולה בדעת אחר' כו' לדעת רבינו לאו רבותא הוא ודוק ועד"ר. (יד) בחדושי רמב"ן פ' ג"פ ד' ק"ה סע"ג כת' שיש להסתפק בתנאי שהוא בלא אעשה ועשה כו' ומסיק דנרא' דלא הוי בו אסמכתא (מטעם שכת' הר"ן [כמ"ש] מ"ו רמ"א אחר זה) אלא שלא מצא לראשונ' שחלקו בדבר עכ"ל, והביאו ב"י וכת' ע"ז שתלמידי רשב"א כתבו שנרא' להם כדברי הראשונ' שאין לחלק, ובהר"ן סת' כדברי הרמב"ן שיש לחלק ושכ"כ תלמיד א' דהרמב"ן, וגם הביא הב"י לדברי הנ"י שכת' בפ' ג"פ בשם הרמב"ן כו' ע"ש ד' רי"א ע"ב בדפוס גדול, ומסיק על דבריו וכת' ז"ל דמזה נלמד דאין חילוק ובהיפוך ממ"ש הרמב"ן פ' ג"פ כו' עכ"ל ב"י ע"ש, ודברי הב"י תמוהין בעיני בזה מאוד חדא איך יכת' הנ"י בשם הרמב"ן היפך ממ"ש הרמב"ן בעצמו בפ' ג"פ וגם א"א לומר כן שהרי הנ"י כתב שם ז"ל דל"ת כיון דבידו למעבד ולא עבד כו' ש"מ דקאי אמי שמתנה לעשות ולא עשה ולהבי' ה"ל למינקט רבותא בשם הרמב"ן אלא ודאי

דברים בדין זה ועיי"ש גם בריטב"א ובנ"י בגליון הרי"ף שם. 87 חלק א סי' תתקלג, ועיי"ש. 88 תקנת עפ"י ק"י וכ"י ב (ובכ"י א בט"ס : סי' ג"ד, ועיי"ש בס' גד), [ותיבת, דאי"ש שלפנ"ז מחקתי עפ"י כ"י ק וכ"י ב]. 89 הוספתי מכ"י ק (ושם גוסף בגליון), ובכ"י ב בשיבוש : וכתב הגהות מיומני, והוא שיבוש רגיל שם. 90 וכן פסק הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יג, ועיי' בביתאור הגר"א אות לב שהקשה דהא הוי כאן בידו, ואין ליישב שכאן הוי בידו ולא בידו, כפי שתירצו במפרשים, שהרי מהגהות הרמ"א משמע דהוי כאן עדיין בחלוקה הראשונה של בידו

לחוד ולא בידו לחוד וע"ז כתב לפיכך עיי"ש, ומלשון ההגה' משמע דהטעם הוא משום דגוים דנתן כל קיום התנאי ביד הלוקח ולכן הוי אסמכתא, ועיי' בנחמה"מ ס"ק יא ובט"ז בגליון השו"ע. (ויתכן דהרמב"ם כתב כאן דהוי אסמכתא לפי שהגדיר אסמכתא שסומך התחייבותו בתנאי של מעשה מסוים ראה לשון הרמב"ם פי"א מהל' מכירה הל' ב, ולפיכך כ' דהוי אסמכתא, אבל אם נפרש אסמכתא כדעת רש"י ותוס' בב"מ דף סו ע"א שמבטיחו שישמור עליו, הואיל ואין בידו כאן לא הוי אסמכתא, וצ"ב). 91 הוספתי מכ"י ב (וכה"ג בכ"י ק). 92 תקנת עפ"י

או שהוא צריך לאותו דבר שנותן לו חבירו ולכן מתנה עם חבירו (ומסמיכן) ולא גמר ומקני משמע אבל במתנה לא שייך אסמכתא עכ"ל, וע"ל ר"ס ר"ו מדיני אסמכתא, כתב הרשב"א בתשו' סי' תתקל"ג וז"ל בדיני אסמכתא חלקו בו הראשונים והאחרונים ז"ל, ואני מצאתי דרך שיתורצו כל הסוגיות שבתלמוד בדיני אסמכת' וזה כל מה שאומר בדרך קנס הנה ביה משום אסמכת' ככל דיני ממון, אבל בגיטין כגון אם אמר אם לא באתי יהא גט לא שייך ביה דין אסמכת', דאיכא למימר משום עגונא גמר ומגרש¹⁰⁴, וכל שמתנ' בדבר שנרא' שאמר בדוקא כגון אם אמר לכשתלד אשתי וזכר יטול מאתיים כו', לא הוי [ביה] אסמכת', ואין חילוק בזה בין בריא ושמא¹⁰⁵, ולא כתבם גדול אחד שחלק בזה עכ"ל הרשב"א בתשובה הנ"ל, וכדברי הרשב"א אלו פסק החנוך [פ'] בהר סיני מצוה י"ב¹⁰⁶, [וב"כ] נ"י פ' מי שמת¹⁰⁷ ד' רכ"ד ע"א, ובתשובות¹⁰⁸ הרשב"א סי' תתקל"ג ועיי' בגי' פ' ג"פ שכת' גם כלל בדיני אסמכת'. וקנו מידו על זה. כת' ב"י משמע דאע"ג שאמר מעכשיו צריך קנין דאל"כ במאי נקנה, וכ"כ המרדכי

ז"ב משמע דס"ל [דדעת]⁹⁵ הרמב"ן [כדעת] תלמידי רשב"א ושאין לחלק⁹⁴, ככ"י וכתו' [עוד⁹⁵ בשם תלמידי רמב"ן] פי"ו דנדר' ז"ל וכל דאמרו רבנן באסמכתא ליתא אלא בדין ממון, אבל בגיטין וקידושין ליכא דינ' אסמכתא כו', אפי' במידי דתלי בנפשי' ובביטול מעשה, ואע"ג [דהוזכרו דיני] אסמכתא כנזירות במסכ' נזירות ההוא דר' יודא משום ר' טרפון היא דאמר לא נתנה נזירות אלא להפלאה עכ"ל, וכ"כ הרמב"ן פ' ג"פ⁹⁶ ותלמידי רשב"א (טז), ובכ"י⁹⁷ כת' בשם ר' האי דאף בגיטין וקידושין שייך אסמכת', ורב האי הכי' ראי' לדבריו ובעל העיטור דחה ראייתו, וכת' הרי"ף בתשובה⁹⁸ דבכל מילי שייך ביה אסמכת' לבד מבשכירות ואומנות עכ"ל ב"י, ואפשר⁹⁹ דר"ף לא קאמר אלא בכל מילי דממון אבל לא בגיטין וקידושין, וכת' עוד¹⁰⁰ ונראה מדברי הרמב"ם פי"א מהל' מכירה דבמתנה [נמי¹⁰¹ אית ביה משום אסמכתא, וכן נראה מדברי הרמב"ן פרק גט פשוט¹⁰², אבל מדברי הר"ן ונמוקי יוסף נרא' שם דבמתנה] לית ליה¹⁰³ משום אסמכתא, דכתב דלא שייך אסמכתא רק בדרך מכירה או הלוואה על שדה,

הגהות דרישה ופרישה

לא באתי אבל בש"ע ג"כ כת' אם באתי ע"ש ודוק. (טז) וכתבו טעם דדוקא בממון שהיה קצת מוכר שצריך

104 ובריטב"א נדרים שם כתב עוד טעם בדברי הרשב"א: ולפי השטה החדשה ששמעתי מפי הרב שלמה גר"ו כולוהו שמעתין אחיין שפיר דכי קניס איהו נפשיה בממוניה במידי חשיב אסמכתא ובגיטין וקדושין אי גמי גרשה מיניה או מקדשה ליה ליכא קנסא בהדיא דאפשר דהיינו דטבא ליה ולהכי לית בה אסמכתא וכו', וראה הערה 107. 105 ובכ"י ב הנוסח כאן: בין ברי לשמא, וכנ' דבשניהם ט"ס הוא וצ"ל: בין בריא לש"מ, עיין בשו"ת הרשב"א שם ובכ"י בשמא. 106 כה"ג: מצוה י"ב בב"י, ולפנינו בספר החנוך הוא במצוה שמג, עיי"ש. 107 סי' תתפ"ה (סה ב), בשם הריטב"א, ושם: ודוקא באומר אי לא אתנין ליבטלן וכתאי וכיוצא בו שקונס עצמו ואינו רוצה שיתקיים התנאי הוי אסמכתא, אבל זה רוצה בקיום התנאי ובקיום המעשה, הלכך אין זו אסמכתא אלא כתנאי בני גר וזה כפתור ופרח למדתי מפי מורי הרשב"א ומפי מורי הרא"ה ז"ל, ומזה הטעם אין אסמכתא בגיטין וכו' כיון שאין האיש מגרש אלא לרצונו אנן סהדי כי רוצה הוא בלב שלם שאם יתקיים התנאי שתאה מגורשת ולא תהא עגונא ולא זקוקה ליבם, ע"כ. 108 כ"ה גם הנוסח כאן בכ"י ב ובכ"י ק, ולכאור' מיותר.

כ"י ק (וכה"ג בכ"י ב). 93 בכ"י א: כדעת הרמב"ן ודעת תלמידי רשב"א שאין לחלק, ותקנתו עפ"י כ"י ק ובכ"י ב חסר כאן בטהד"מ. 94 וראה בהגהות דרו"פ כאן אות יד בדעת הרמב"ן, וראה בדברי הרמב"ן נדרים דף כז ע"ב (ט ב) ושם מחלק להדיא בין קום עשה לשב ואל תעשה עיי"ש, (וכה"ג בניי שם עיי"ש). 95 הוספתי מכ"י ק, וכצ"ל, ראה ב"י סעיף יח ד"ה כתוב, וצ"ל בסמוד: פרק ד' נדרים. 96 וכ"ה גם ברמב"ן שעל הרי"ף נדרים דף כז ע"א (ט ב) עיי"ש, ועי' בריטב"א נדרים שם בטעם הדברים בשם תלמידיו של הרמב"ן. 97 בכ"י ב: ובעל העיטור, במקום: וב"י, וראה בשטמ"ק ב"מ דף עג ע"ב ד"ה האי דברי הרשב"א בשם רב האי גאון דבכל ענין שהמתנה אינו רוצה בקיום התנאי הרי זו אסמכתא, ומש"ה כנ' ס"ל דאף בגיטין וקידושין שייך אסמכתא. 98 שו"ת הרי"ף (לייטר) סי' רעו. 99 אלו דברי הד"מ 100 הב"י בסוף ד"ה כתוב כפ' [ד] נדרים, וכ"ה בב"י לקמן סוף מחודשים [מז] עיי"ש, ועי' סוף סי' רמא (סעיף טז) מתשובת הרא"ש. 101 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. 102 ועי' בנמוקי נדרים כז ע"א שם מש"כ בשם הרמב"ן. 103 בכ"י ב: בה, במקום: ליה.

כמעכשיו א"ה גבי אסמכת' לא הוי כמעכשיו ¹¹⁸ וכן הוא בג"פ פ' ג"פ ¹¹⁹ ד' רל"ז ע"ב ועיי' במרדכי פ' א"נ ע"ג דקנין מהני. וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שאם קנו בב"ד חשוב כו'. כב"י מל' זה נרא' מדברי רבינו דדעתו לפרש דברי הרמב"ם דבמעכשיו לחוד לא מהני באסמכת' אלא בעינן מעכשיו וג"כ שיקנו ממנו כבד"ח ולכ"כ וכן דעת הרא"ש, כי כ"כ האשר"י פ' א"נ דבעינן תרומתו ומעכשיו ל"מ, ואינו כן אלא דעת הרמב"ם פ"א מה' מכירה דבמעכשיו וקנו ממנו לא הוי אסמכתא אע"ג דלא הוי כבד"ח, וכ"כ שם המ"מ שזהו דעת הרמב"ם, וכ"כ הרשב"א בתשובה שזהו דעת הרמב"ם עכ"ל, וצ"ע לפי גירסת הספרים שפירשו שכתב בהן וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל דאם קנו ממנו כבד"ח או מעכשיו קונה עכ"ל הספרי' נרא' בהדיא דדעת רבינו בעל המור שזהו דעת הרמב"ם [והרא"ש ¹²⁰ דאחד מהן מבטל דין אסמכתא, ולפי גירסא זו מיושבים דברי הרמב"ם] וקשה דברי הרא"ש דהרי פ' א"נ כת' דבמעכשיו לחוד ל"מ וצ"ע (יט), ולעיקר דדינ' אי מעכשיו לחוד מהני, כתבו הגהו' מרדכי פ' א"נ ¹²¹ בשם ר' האי דקנה דלא הוי ביה אסמכתא, וכן דעת הר"ן פ"ד דנדרים, וכב"י שהוא דעת רשב"א ור"ח, וכ"כ נ"י פ' ג"פ ד' רל"ז ע"ב ובא"נ ד' צ"ה ע"ב, וכן מסקנת ריב"ש בתשובה סי' של"ה ושם"א ושפ"ז וע"ש, אמנם הרא"ש

פ' א"נ ¹⁰⁹ והגהו' מיימני פ"א מה' מכירה, וא"כ קשה בלא מעכשיו נמי קנה דהא כת' הרמב"ם פ"א מהל' מכירה דקנין לחוד מהני (יז), ויש לחלק דדוקא קנין שהוא בגופו של קרקע (כגון חזקה) מהני לחוד, אבל שאר קנין בעינן ג"כ מעכשיו ¹²⁰, או אפשר לומר דדעת הרמב"ם דבכל הקניינ' לא בעינן מעכשיו חוץ מק"ם דקנין גרוע הוא ¹²¹, והתו' דיבמות ד' צ"ג כתבו דבכסף ושטר א"צ מעכשיו אבל בחזקה וחליפין בעינן מעכשיו, והרמב"ם ס"ל כוותיהו בקנין אבל לא בחזקה וע"ש בתו' ובתו' דקדושין ד' ס"ג עכ"ל (יח) וצ"ע, ותלמידו רשב"א כתבו דכי אמר מעכשיו אע"ג דלא קנו [מידו ¹²² לא] ¹²³ הוי אסמכתא ונ"ל דמירי שהחזיק בקרקע והתפוסו הטלטל או שנתנו ביד שלישי הוא שאמר כן, וכן נראה קצת מדברי בעל התרומות ¹²⁴ עכ"ל וכתב עוד דהרשב"א כתב בתשובה ¹²⁵ דכל דקנין ממנו בקנין חליפין לא בעינן מעכשיו [דכל ¹²⁶ קנין חליפין מעכשיו] הוא עכ"ל, וכת' עוד דכ"כ [תלמידו] הרשב"א דכתבו הא דבעינן קנין עם מעכשיו ולא סגי בקניין לחוד מירי דאע"ג שהתנו שקניין יהא לאחר זמן, ואע"ג דבשאר מקומות קניין כזו לא מהני דהדרא סודרא למרי' מ"מ לענין אסמכתא מהני עכ"ל ¹²⁷, אבל בתשובת ריב"ש סי' של"ה ושם"א ומתשוב' הרשב"א סי' אלף קס"א משמע דאע"ג דכל קניין הוי

הגהות דרישה ופרישה

סי"ט שכתבתי סתירה דברי ב"י הללו בפירושו לדברי הרמב"ם כן וכתבתי הנ"ל ע"ד בפירושו ע"ש. (יט) ועד"ר שם כתבתי דברי רבינו על מכונו ולק"מ

למעו' הוא מתנה, אבל בגיטין וקידושין מי הכריחו וכו' ע"ש עו' בב"י שהביאו. (יז) וכמש"ר בשמו לפני זה בס"י. (יח) ועפ"ר ודריש' בס"י ד' גם בסע' זה

¹¹⁴ שער סג חלק א סי' ג (ושם מיירי לגבי משליש שטר, עיי"ש), ועיין בב"י מש"כ בדברי בעל התרומות. ¹¹⁵ חלק ג סי' ס, וה"ה דבמעכשיו לחוד מהני. ¹¹⁶ הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. ¹¹⁷ וכן הביא בכסף משנה פ"א ממכירה הל' יג דברי תלמידו הרשב"א, עיי"ש, וע"ע במחנ"א הל' אסמכתא סי' א. ¹¹⁸ ושם: אבל במי שמתנה אם לא באתי או אם לא אעשה דבר פלוני וקנו מידו לא משמע מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא וכו', ועיין בר"ן נדרים דף כז ע"ב. ¹¹⁹ עיי"ש בס"י תתקמא (עח א) ובמרדכי פרק א"ג סי' שכא (עו ד). ¹²⁰ הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בגליון כ"י ק. ¹²¹ סי' תלה (פד ג), ועיין ברי"ף ב"ב פ"י סי' תתקמא מש"כ בשם גאון ועיין

¹⁰⁹ סי' שכא (עו ג). ¹¹⁰ ובב"י שם הוסיף ע"ז: ומש"כ הרמב"ם כמה דברים אמורים בשקנה בדרך מן הדרכים שקונין בהם, אין כוונתו לומר שקנה באיזה מהדרכים אלא דוקא שקנה בדרך מיוחד מהדרכים שקונין בהם דהיינו חזקה, עיי"ש. ¹¹¹ ובב"י שם הוסיף בביאור חילוק זה: וטעמא דמילתא משום דכסף ושטר נמי עדיפא מקנין סודר דכסף כיון שנתן דמי כל השדה קנין מעליא הוא ושטר נמי כיון שהוא בידו וכל שעה יכול להראותו קנין חשוב הוא וכו', עיי"ש. ¹¹² הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ, ובכ"י ק ג"כ חסר בטהד"מ ונוסף בגליון. ¹¹³ הוספתי עפ"י כ"י ק, ראה הערה הקודמת, וכצ"ל, עיין בב"י (ד"ה כתב הרמב"ן בפרק גט פשוט [סא ב]).

והתו' פ' א"נ¹²² כתבו דאע"ג דאמר מעכשיו הוה בי' אסמכת' אם לא קנו ממנו בב"ד חשוב, אם לא שהלוהו על שדהו ואמר לו אם [לא] אהדר לך מעותי תוך ז"פ יהא שלך מעכשיו וקנו מידו אז קנה אף בלא בב"ד חשוב משום דהואיל ועשה לו טובה מתחלה והיה כעין מקח וממכר לכן גמר ומקנה כ"כ התו' והרא"ש, וכתבו עוד דר"ת חילק בע"א¹²³ וע"ש, וכדברי הרא"ש והתו' כתב המרדכי פ' א"נ, וכן הוא שם בהגה' ד' קמ"ח ע"ג והגה' מיימני פי"א סה' מכירה וכן משמע מדברי הסמ"ג ממצות עשה סי' כ"ב, וע"ל סי' זה¹²⁴ בדעת הר"ף אי ס"ל דמעכשיו מהני או לא, וכב"י ומשמע מדברי התו' דהא דגבי משכון קנה מעכשיו היינו דוקא שהתנו כן בתחלה שבא המשכון לידו דאז הוה כמקח וממכר, אבל לדעת ר"ת דפסק במשכון אין שייך אסמכתא משום דתפוס וגם עשה לו טובה שהלוה נראה דאין לחלק ואפי' משכנו סתם ואח"כ התנה עמו קנה ואפי' משכנו שלא בשעת הלוואת' לדעת ר"ת אם התפוס אפילו קרקעות ואמר מעכשיו לא הוי ביה אסמכת' וקונה וכ"כ הר"ן פ"ד דנדריו' והרשב"א שזו [סברת ר"ת], וכב"י עוד לאותן הסוברים דמעכשיו מהני ה"ה אם כתב השטר על תנאי כך וכך ויש זמן בשטר אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו וחזי כאלו היה כת' מעכשיו [אבל]¹²⁵ בתשו' הרשב"א¹²⁶ סי' תתקי"ז דאם כת' שט"ח באסמכת' [וכתבו לבעל] דבר עצמו אמרינן בי' זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כמעכשיו, אבל אם השליש השטר לא אמרינן בי' זמנו של שטר מוכיח עליו, ובתשובה שם סי' אלף קס"א כת' אם כתב שטר והשלישו על תנאי כך וכך לא אמרינן דמעכשיו דבשטר מבטל האסמכת' שבע"פ, וכ"כ ריב"ש בתשובה סי'

והתו' פ' א"נ¹²² כתבו דאע"ג דאמר מעכשיו הוה בי' אסמכת' אם לא קנו ממנו בב"ד חשוב, אם לא שהלוהו על שדהו ואמר לו אם [לא] אהדר לך מעותי תוך ז"פ יהא שלך מעכשיו וקנו מידו אז קנה אף בלא בב"ד חשוב משום דהואיל ועשה לו טובה מתחלה והיה כעין מקח וממכר לכן גמר ומקנה כ"כ התו' והרא"ש, וכתבו עוד דר"ת חילק בע"א¹²³ וע"ש, וכדברי הרא"ש והתו' כתב המרדכי פ' א"נ, וכן הוא שם בהגה' ד' קמ"ח ע"ג והגה' מיימני פי"א סה' מכירה וכן משמע מדברי הסמ"ג ממצות עשה סי' כ"ב, וע"ל סי' זה¹²⁴ בדעת הר"ף אי ס"ל דמעכשיו מהני או לא, וכב"י ומשמע מדברי התו' דהא דגבי משכון קנה מעכשיו היינו דוקא שהתנו כן בתחלה שבא המשכון לידו דאז הוה כמקח וממכר, אבל לדעת ר"ת דפסק במשכון אין שייך אסמכתא משום דתפוס וגם עשה לו טובה שהלוה נראה דאין לחלק ואפי' משכנו סתם ואח"כ התנה עמו קנה ואפי' משכנו שלא בשעת הלוואת' לדעת ר"ת אם התפוס אפילו קרקעות ואמר מעכשיו לא הוי ביה אסמכת' וקונה וכ"כ הר"ן פ"ד דנדריו' והרשב"א שזו [סברת ר"ת], וכב"י עוד לאותן הסוברים דמעכשיו מהני ה"ה אם כתב השטר על תנאי כך וכך ויש זמן בשטר אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו וחזי כאלו היה כת' מעכשיו [אבל]¹²⁵ בתשו' הרשב"א¹²⁶ סי' תתקי"ז דאם כת' שט"ח באסמכת' [וכתבו לבעל] דבר עצמו אמרינן בי' זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כמעכשיו, אבל אם השליש השטר לא אמרינן בי' זמנו של שטר מוכיח עליו, ובתשובה שם סי' אלף קס"א כת' אם כתב שטר והשלישו על תנאי כך וכך לא אמרינן דמעכשיו דבשטר מבטל האסמכת' שבע"פ, וכ"כ ריב"ש בתשובה סי'

122 אלו דברי הב"י (ראה בסמוך הערה 130), ועיין במרדכי שם סי' שכא (עו ד). 129 צ"ל: אלף קס"א, עיי"ש. 130 בטורים הנדפסים מופיע קטע זה (ומ"ש ב"י וכו') המרדכי בשם מוהר"ם וע"ש) על שם הגהות דרו"פ אות יט בנדפס, ומנוסח הדברים ומההמשך: והיות נראה לע"ד וכו', ראה הגהות דרו"פ כאן אות כ, מוכח שהם הם דברי הדרכי משה עצמו, ואומנם בכ"י ב חסר קטע זה, אך בכ"י ק נמצא הקטע, ושם בכ"י ק לא נכתבו הגהות דרו"פ כלל. [ועיין במרדכי שם בהגהה בסוגרים המיוחדת להרמ"א,

בזה עוד בר"ן נדרים דף כז ע"ב (וע"ע בספר המקח שער יז). 122 דף סו ע"א תודה ומניומי. וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יד, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק מ ובט"ז גגליון השו"ע. 123 ,דהכא קני משום דתפוס מלה גופיה וכו', עיי"ש, וכה"ג בר"ן נדרים שם בשם ר"ת. 124 ראה הערה 131 ואילך 125 הוספתי מכ"י ק (ושם בין השיטין) ובכ"י ב חסר כאן בטהד"מ. 126 חלק א, וכה"ג בשו"ת שם ח"ב סי' צט. 127 הב"י בד"ה וכיון דס"ל, והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יד עיי"ש.

ס"ל דדעת הר"ף דבמעכשיו קונה באסמכתא אחרת וכ"כ הרמב"ן והר"ן פ"ד דנדרים שזהו דעת הר"ף וסברא זו כת' ג"כ המ"מ פ"א מהל' מכירה וע"ש, אבל הרא"ש¹³⁴ כת' דדעת הר"ף דמתפס זכוותי' הוא עדיף מפי ואי קנו מיניה בבד"ח לחוד בלא מעכשיו סגי, מש"כ בשאר אסמכתא דאפי' מעכשיו לא מהני, ולכן כת' הרא"ש על דברי הר"ף והתו' פסקו דאפילו בלא מתפס זכוותי' קניא אסמכתא בב"ד חשוב והכי נהיגי עלמא עכ"ל כ"י, ולא ידעתי מי הכריחו לפרש דברי הרא"ש שהביא שסובר כדעת הר"ף שמעכשיו לא מהני בשאר אסמכתא (כא), כי הרא"ש לא זכר כלל כאן מדין מעכשיו רק מדין אם קנו ממנו בב"ד חשוב דהר"ף כת' דלא מהני רק במתפס זכוותי' ולא בשאר אסמכתא וע"ז כתב והתו' פסקו וכו', אבל אם אמר מעכשיו יוכל להיות דמהני אף לדעת הר"ף ולפי¹³⁵ דברי הרא"ש וכדעת שאר מפרשי' לדעת הר"ף דמעכשיו מהני בין באתפס זכוותי' או בשאר אסמכתא וקניין בבד"ח מהני דוקא באתפס זכוותי' אבל לא באסמכתא אחרת, וכבר כת' הרא"ש דהתו' חולקי, וככ"י עוד דדעת הרמב"ן¹³⁶ כדעת התו' דבכל אסמכתא קניין בבד"ח מהני (דוקא¹³⁷ במתפס זכוותי' אבל לא באסמכתא

רק כי תשובת מוהר"ם אשר לשם אומעיתיה אשר נפל בה שם טעות סופרי, וכת' שם דאסמכתא לא קני' אפי' קנו מיניה בבד"ח ומצאתי בספרי' שהוא מונה אי לא קניא ממנו בבד"ח והוא מוכרח כי כן כת' שם המרדכי בשם מוהר"ם וע"ש (כ), וכת' עוד ב"י ונחלקו המפרשי' בדברי הר"ף שכת' הא דקנו בבד"ח דמהני מיירי דוקא באתפס זכוותי', הרשב"א¹³¹ כת' דדעת הר"ף דשאר אסמכתא קניא במעכשיו לחוד אפי' בלא בד"ח, ובד"ח לא מהני בלא מעכשיו גבי שאר אסמכתא, אבל במתפס זכוותי' בעינן בד"ח משום דאתפס זכוותיה בע"כ עפ"י צווי ב"ד ולכן בעינן שיקנו ממנו בבד"ח, ויש¹³² להסתפק בדברי הרשב"א אם אמר מעכשיו באתפס זכוותי' דהיינו באסמכתא שכ"ד מכריחין אותו אי בעינן ג"כ שיקנו ממנו בבד"ח או אם מעכשיו לחוד סגי ולא הוזכר בבד"ח אלא כשלא אמר מעכשיו וכוזו הסברא הוא דעת הר"ן פ"ד דנדרים¹³³, ובתשוב' סי' אלף קכ"ה וסי' תתקע"ט משמע דס"ל דאע"ג דכל קנין מעכשיו הוא אפי"ה בעינן שיקנה בבד"ח דהואיל ואסמכתא זו אינ' מדעתו בעינן ב"ד חשוב עם קנין, אבל באסמכתא אחרת במעכשיו לחוד או בקניין לחוד בלא ב"ד סגי, וכ"כ ג"י פ' א"נ ד' צ"ה ע"ב, מיהו לכ"ע

הגהות דרישה ופרישה

לסתור דברי' מההוא דמתפס זכוותי' דקנה בלא בד"ח דשאני הת' דאמר [ליבטלן] זכוותי' ומטעם דהודאת ב"ד כק' עדי' דמי, אבל בלא"ה לא קני כ"א בבד"ח, וע"ז מביא דברי ר"י כלו' שהרי גדולה מזאת ס"ל לר"י אפי' לקנין בד"ח ל"ק ור"ל אם לא שהתפס ביד ב"ד כמ"ש וא"כ תקשה לר"י האי דנדרים אלא ש"מ דאין רא"י מנדרים דהת' טעמ' אחרני' אית ביה אבל באמת בעיקר הדין לא ס"ל כוותי' דר"י כנ"ל ליישב דברי המרדכי. [אות יט בנדפס, וראה הערה 130]. (כא) עד"ר

על הרמב"ם ולא על הרא"ש. (כ) והיותר נרא' לע"ד שאין אנו צריכי' להגיה אלא קושטא דמלת' הכי הוא, דר"י ס"ל דקנין בבד"ח ל"מ כלל אבל מיהא אם התפס זכוותי' בב"ד מודה דמהני, וכן מוכח מל' שכת' אבל הנותן דבר לחבירו או לידו או ליד שלישי כו' ואילו ליד ב"ד לא הוזכר ש"מ דמודה בזה וכ"נ מהנהגו' [מרדכי] לקמ' סי' תל"ה, ובד"מ ז"ל ודאי ס"ל דאפי' בלא התפסה נמי קנה בקנין ב"ד חשוב לחוד וכדמוכח מלשני' ולא הביא דברי ר"י אלא שבא לומר לך שאין

ועיי"ש, וע"ע ברא"ש ב"מ פרק ה' סי' כט וברא"ש נדרים פרק ג' סי' י. ¹³⁵ בכ"י ב הנוסח כאן: וא"כ דעת הרא"ש כדעת שאר מפרשי' דעת הר"ף וכו', ובכ"י ק הנוסח כמו שהוא לפנינו, וכנ"ל בד"מ הנדפס בגליון הסור. ¹³⁶ כנ"ל דצ"ל: הרמב"ם, וכמו שהוא בכ"י ב (אמנם בכ"י ק הנוסח: הרמב"ן) ובנדפס, וראה בכ"י בד"ה וכתב בעל העיטור. (וראה גם בכ"י ד"ה כתב הרמב"ן בפרק גט פשוט, וצ"ב). ¹³⁷ סומן למחיקה, וגם בכ"י ב וכ"י ק

ועיין במבוא לשו"ת הרמ"א, הוצאת זיו, עמוד 65 שההגהות הנ"ל אינם רק להרמ"א עיי"ש] וע"ע בזה לעיל סי' קעו הערה 98 וסי' רד הערה 12. ¹³¹ ע"י בשו"ת הרשב"א חלק ג' סי' ס, וראה גם במ"מ ובכס"מ פ"א מהל' מכירה הל' יג מש"כ בשם הרמב"ן והרשב"א. ¹³² זה המשך דברי הבי". ¹³³ צ"ל: פ"ד נדרים (וכן צ"ל בסמוך). דף כז ע"ב ועיי"ש בר"ן וע"ע ברמב"ן ובריטב"א שבגליון הר"ף נדרים שם (ט ב). ¹³⁴ ב"ב פרק י' סי' יט

אונם כו' (כב), וככ"י עוד וז"ל וכת' הר"ן פ"ד דנדר"י דלא בעינן אנוס ממש לבטל האסמכת' אלא אפי' שחל' בנו שאינו אנוס גמור, אפי"ה בטל הקנין דכי איקני לא על דעת שיניח בנו חולה איקני, וככ"י וכן יש לפרש דברי רבינו שבס"י נ"ד, כת' בהגהו' מיימני פי"א מהל' מכירה שאעפ"י שאסמכת' לא היתה בקניין בד"ח, אם צוה לכתוב השטר אעפ"י שלא צוה לכתו' בו כן, הואיל וצוה לכתוב שטר טו' 142 ה"ל כאלו אמר בפירוש לכתוב כן הואיל וטופסי שטרות כך הוא ומהני כאלו הודה שהקנה לו בבד"ח, ומהני מטעם דהודאה ב"ד כק' עדי' דמי אבל אם לא צוה לכתוב שטר לא, וכן הוא בתשובת מיימון ס"ס קנין סי' ד', וע"ל סי' ס"א שכתבתי בזה, וכת' שם 143 דאי לא ידעינן אי צוה [לכתוב שטר] אי לא סמכינן אעדים ואמרינן דבודאי צוה מדכתבו כן וע"ש, ועיין בתשובת הרא"ש כלל ע"ב סי' ד'. כשהיו רוצי' חכמי ספרד כו'. ועי' בתשו' הרא"ש כלל ע"ב סי' ב' שהאריך בדין קנין זו וכת' דהיו נוהגין בארצו לכתוב שט"ה גמור על כל א' ולמוסרן ליד שלישי, ואם עברו א' מהן ימסור ליד שלישי ב' שטרות לשני, ולא היו מחשבין זה לאסמכת' (כג) וע"ש שכ' טע' לדבר 144, וככ"י הא דלא הוה מקני חכמי

אחרת) והאריך בזה לחוביה דעת הרמב"ן 136, וזה הנראה לעלות מדברי הפוסקי' ודברי כ"י מדינ' אלו [אף על פי] שהאריך הוא בהן הרבה מאוד, ובאמת שמקצת דבריו שם פתומי' ומורכבי' ומגומגומי' קצת והרוצה יעיין שם, ובתשובת הרא"ש כלל ע"ב סי' ח' האריך בדעת הר"ף וכתב בהדיא בדעתו דמעבשיו לחוד מהני וע"ש כיצד דעת הרא"ש לפסק הלכה למעשה ועי' בתשובת הרשב"א סי' תתקי"ו. ונקרא בד"ח כו'. וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ע"ב ס"ה 135 אבל המרדכי כת' ריש א"נ 139 ע"ד דבעינן ב"ד חשוב שבטעור וכן הוא בתשובת מיימון ס"ס קנין סי' כ"ו, וככ"י פ' ג"פ 140 דף רל"ז ע"ב כת' בד"ה היינו שראויין לדון דיני ממונות ביחיד, ומ"מ כת' פי"א מה' מכירה דלא בעינן ב"ד סמוך אלא שמומחה לרבים ויכול להפקיע ממון, וככ"י וכ"כ רש"י והר"ן פ"ד דנדר"י דלא כהרמב"ם שכת' בפ"י המשנה פ' ג"פ דבעינן סמוכי' בא"י עכ"ל, וכת' עו' כ"י ודע שעוד תנאי אחר בעינן שתהא האסמכתא קניא והוא דלא אנוס וכן איתא בהדיא פ"ד דנדר"י ולא כתבו רבינו כאן לפי שסמך על מה שכתב לעיל סי' נ"ד וע"ש, ולא 141 ידעתי למה כת' שלא כתבו רבינו כאן שהרי כתב דברי הרמב"ם שכת' והוא שלא יהיה

הגהות דרישה ופרישה

במאי דכת' וכ"כ הרא"ש. [אות כח בנדפס]. (כג) ועמש"ר בשם הרא"ש בס"י ג"ו דצריך השליש ליתן כתוב וחתום לצד שכנגדו באיוזה ענין היה מושלש בידו ומכאן משמע דא"צ ועמ"ש שם בפריש' יישוב דברי רבינו שם דל"ת אהדדי בזה. (כד) ועד"ר

שם כתבתי ביאור דברי הר"ף והרא"ש על מכונו ולק"מ. (כב) וצ"ל שכוונת כ"י הוא שגם בדברי הרא"ש ה"ל לרבינו לחזור ולכתבו, דלא בעינן התפיס זכיותו אבל מ"מ דלא יהיה אונס בעינן, וגם זה אינו קשה דלא כת' אלא מאי דחידש הרא"ש והשאר נכלל

שהוא כאן שהם דברי הד"מ, וראה הגהות דרו"פ כאן אות כב. ובכ"י ק הנוסח בדברי הרמ"א כאן הוא כמו שלפנינו בכ"י א, ושם בכ"י ק לא נכתבו הגהות דרו"פ כלל, ובכ"י ב חסר כאן קטע שלם. 142 כן נוטה לקרוא בכ"י א (= טוב), ובכ"י ב : חוב, במקום : טו' (ובכ"י ק מטושטש ונוטה לקרוא שם : טוב), וראה שינוי נוסחאות בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף טו, ועיין סמ"ע ס"ק מג נה"מ חידושים ס"ק מז וט"ו בגליון השו"ע, וראה במבוא לדרכי משה השלם כרך א שכתבתי שם שכ"י הד"מ שהיה לסמ"ע וזה לרוב עם כ"י א. 143 בתשובות מימוניות הנ"ל. 144 ועיין בזה בנתיבות המשפט ס"ק יט ובסמ"ע ס"ק מה.

חסר. 138 (צ"ל : סי' ד), וכ"ה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף טו, ועיין לעיל בטור סי' נד ושם : ובית דין חשוב כתב ה"ר מאיר דבקיאי בדיני אסמכתא, וכאן כ' הטור : ונקרא ב"ד חשוב שלשה שבקיאי בדיני אסמכתא והחילוק שיש בין היכי דגזים או לא גזים וכו', וראה בכ"י מזה. 139 סי' שכג (עז ד), והוסיף שם אפי' יש חשובים מהם בשאר מקומות. 140 סי' תתקמא (עז א), ועיין גם בנמוקי' שבגליון הר"ף נדרים דף כז ע"ב (ט ב). [וראה גם הגהות מימוניות פי"א מהל' מכירה אות ז מש"כ בשם רש"י]. 141 בהגהות דרישה ופרישה הנדפסות בגליון הטור אות כח, מופיע קטע זה (ולא ידעתי וכו') שלא יהיה אונס כו' על שם ההגהות הנ"ל, ואינו, וצ"ל כמו

עצמו אם יחזרו בו ולא נמצא מלמד אחר מזומן
 אין זה אסמכתא דלא חשיב גוים, וכ"כ המרדכי
 פ' המקבל ופ' ז"ב ד' רפ"א ע"א והגהות' מיימני
 פ"ח מה' שכירות ופ' י"א מהל' מכירה והג"א
 פ' א"נ ועיין בזה בתשובת ריב"ש סי' קעח.
 וב' שהתנו זה עם זה כו'. ע"ל סי' רמ"א מדיון זה.
 תזכה כך וכך בגוף חפץ זה. וכב"י וכ"כ הרא"ש
 והתו' והמרדכי פ"ק דקידושין¹⁴⁴ דבכה"ג מהני
 גתינת משכון, וכ"כ הר"ן, וכת' דהרמב"ן חולק
 בדבריו ועיין בי"ד סימן רנ"ח [כתבתי]¹⁴⁵ אם
 הנדר¹⁴⁶ דבר באסמכתא אי צריך לקיים נדרו,
 ועו' ע"ש אם שנים העמידו קנסות זה לזה לצדקה
 ומחלו אח"כ זה לזה אם הכח בידו למחול ע"ש,
 וכת' מהר"ם פדו' בתשובה סי' נ' דאסמכתא
 עם שבועה קניא, וכת' הא דכותבין בשטרות
 שקבל קנין ושבוע' בח"ה וש"ד יש לספק בהן
 אי מקרי שבועה הואיל ואינו רק תיקון סופרי'
 ובתשו' ריב"ש סי' שפ"ז כתב דאם לא כתב
 רק למצוה דשטר לא מקרי שבועה עכ"ל, וקצת
 נראה דמקרי שבועה כמ"ש לעיל סי' זה¹⁴⁷
 מתשוב' מוהר"ם לענין [קיבל] קנין בד"ח, וע"ל

ספרד בקנין בד"ח ומעכשיו דאז אסמכת' קניא,
 משום (כד) דלפעמים מקנין מטבע ואין מטבע
 נקני' חליפין לכן היו מקני' בדרך זה, שזהו בכל
 דבר מהני. שקנס שעושי' בשידוכין כו'. וכ"כ
 התו'¹⁴⁸ והגהות' [אשר"י] א"נ¹⁴⁹ והמרדכי פ'
 ז"ב¹⁴⁷ ופ' א"נ וריש המקבל ורי"ו נ"ז¹⁴⁸, וכן
 הוא בהגהות מיימני פ"א מה' מכירה¹⁴⁹, וכ"כ
 התו' פ"ד דנדריי' והסמ"ג מצות עשה סי' פ"ב¹⁵⁰,
 אבל בתשובת ריב"ש סי' שפ"ז כתב דרבים
 חולקים בדין קנס שידוכין וע"ש¹⁵¹, וכת' המרדכי
 פ' ז"ב ע"ב ואותן שדוכין רגילין לעשות בהן
 קנין א"נ אפילו בלא קנין לא חשיב אסמכת'
 משום דגמרי ומקני עכ"ל, משמע דאפי' בלא קנין
 מהני, אמנם במרדכי ריש א"נ¹⁵² ע"ד כתב ואין
 שום אסמכתא קונה אלא כשיש קנין טוב מקרקע
 כראוי להם וממלטלין כראוי להם אבל בדבור'
 בעלמא לא קני עכ"ל, והגהות מיימני פ"י מהל'
 עדות¹⁵³ כתבו שהוא מחלוקת ר"י ור"ת ולקמ'
 סי' זה בתשובת הרא"ש משמע שצריכין קנין
 אף במקום שאסמכתא קניא (כה), וכתבו התו'
 פרק א"נ מלמד שקיבל עליו קנס בשעה שהשכיר

הגהות דרישה ופרישה

הוי אסמכת' כו' מוכח מזה דאף הוי אסמכת' בעי
 קנין משיכה או הגבהה, וצ"ע בב"י שכת' בס"ס נ"א
 דנרא' מתשובת הרא"ש דא"צ קנין לדבר שאינו אסמכת'
 וזה אינו וצריכין להגיה שם או לומר דקאי אריש

שם הוכחתי דלצד היותר טוב עשו כן והרא"י שתקנו
 במעכשיו במחול לך ומן הדין א"צ מעכשיו למחילה
 ועמ"ש עו' מזה. (כה) פ"י שהרי כת' שם ז"ל
 דאלו משך שמעון הבהמה מתייב כו' היה קונה ולא

145 דף סו ע"א, ד"ה ומגוימין, ושם: כיון שנהגין בו כל
 העולם מידי דהוי אסיטומתא דלקמן דקניא ועוד דבדין
 הוא להתחייב כל החזור בו כיון שמבייש את חבירו וכו',
 וע"ע במרדכי ב"מ פרק איהו נשך סי' שכב (עו ד) ושם:
 כיון דמנהג העולם להקנות בערבנות בסודר וכו' קני,
 דבמנהגא תליא מלתא כדמשמע לקמן גבי סטומתא וכו',
 וכה"ג באור זרוע ב"מ פרק ה סי' קפח ובשו"ת מהר"ם
 דפוס פראג סי' תתקסו, אמנם בטור מוזכר רק הטעם
 שהייב מדיון בושח. 146 סי' כט, מאיז' פרי' מהרי"ח,
 וע"ע בהגהות אשר"י סנהדרין פרק ג סי' ז בשם מהרי"ח.
 147 סי' תרצא (כא א), וראה בהמשך דברי הד"מ מש"כ
 על שם המרדכי שם, ובמרדכי פ' איהו נשך הוא בסי'
 שכב (עו ד) ובמרדכי ריש המקבל הוא בסי' שפט (פא א).
 148 צ"ל: נתיב טז, וכמו שהוא בב"י, ועיי"ש מש"כ
 רי"ז בשם התוס' והרא"ש. 149 אות ח, ושם: כיון
 דמנהג כולו הוא לקנות וכו' ועוד דראוי לקנסו על שבייש
 חבירו שלא ירגילו לחזור בהן וכו', וראה הערה 45.
 150 וכ"פ המחבר בשו"ע סעיף טז בשם י"א, וכ"פ הרמ"א

בהגהות השו"ע אבן העזר סי' ג סעיף ו. 151 וכ"פ
 המחבר בשו"ע אבן העזר שם, והיא שיטת הרמב"ם כפי
 שהביא כאן בטור: ועל דרך זו היו עושין כל התנאים
 ושידוכין וכו', ועיין בשו"ת הרמב"ם סי' רכו, וכה ורכט.
 152 סוף סי' שכג (עו ד), (ובב"י, סעיף כא, בתוך דבריו
 הוכיח עוד מהמרדכי שם לעיל דכתב: והה"ג בשידוכי
 אירוסין אף על גב דלא הוי ב"ד חשוב וכו' משמע דקנין
 איכא אלא שאינו בב"ד חשוב וכו'). 153 אות ה,
 וע"ע בהגהות מימוניות הל' מכירה פרק יא אות ח.
 154 סי' תפג (א א), ובר"ן הוא בסי' תקפב (ד ב), ועיין
 עוד בחידושי רמב"ן קידושין דף ח ע"א שם, ועיין בגד"ז
 בקצוה"ח סי' קצ ס"ק ו ובאבני מילואים סי' כט ס"ק יא.
 וע"ע בקצוה"ח כאן ס"ק ח. 155 עיין בדרכי משה
 (הארוך) יו"ד שם סעיף ג שהביא פלוגתת הראשונים בזה,
 ועיין בזה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס לבוב סי' ריב.
 156 צ"ל: הקדיש, וכמו שהוא בכ"י ב. (ובגדפס בט"ס).
 157 עיין לעיל הערה 142 (ודברי הגהות מימוניות ותשובות
 מימון הם תשובת מהר"ם). ועיין בזה בהגהות הרמ"א

משעבד או מקנה תלוי בתנאי, אבל כאן אין עיקר ההקנאה ושיעבוד תלוי בו, דבין יהא כן או כן אותו שעבוד או הקנאה קיימין ואין זה אלא כמי שאומר לחבירו הריני מחייב עצמי לך במנה לזמן פלוני ואם תהיה בעולם באותו זמן [אתנם לך], ואם לא אתנם ליורשיך שלא נסתפק אדם בדבר זה שאין כאן אסמכתא 'עכ"ל, וכת' עו' בשם בעל העיטור מאות תיו שני בעלי דינים נתנו משכנות לב"ד ואמרו שאם לא יקיימו פשרה או דין שלהם יתנו ב' משכנות לא' מהן לא 167 הוה כמתפס זכוותי' (כו) אלא כמאן דקני מעכשיו כו' ולא הוי אסמכתא, ושני' שנתעצמו ועוררים על הבית ועל השדה אע"ג דא"ל בלשון אסמכתא אכד את זכותו ובסוף כתב ומסתברא דעצומי' הוה אסמכתא עכ"ל, וכבר נתבאר 168 די"ח וס"ל במשכון יש בו משום אסמכתא, כת' הרשב"א בתשו' 169 והביאה ב"י על כ' שהיו מתעצמי' על בנין א' והסכימו ביניה' כמו שיגורו עליה' אומני העיר וחייבי' עצמן בשטר ומי שימרה מאמרם יתן עשרה דינרין מחצית לבנין העיר ומחציתו לחבירו, ונתנו משכנות ליד האומני', והשיב דלא הוי אסמכתא מכמה טעמי' חדא דתלוי בדעת אומני' ומקצת גדולי רכותי כתבו דלא הוי אסמכתא אלא בתולה בדעת עצמו שסומך על דעתו, ועו' דכיון דנתנו משכון ביד האומני' והתנו שיתנו מחצה לבנין העיר ומחצה לחבירו

פי' ע"ג מזון, וכ"כ מהר"י ב"ש לענין נדר וכת' דבריו ב"ד פי' רכ"ח 158, ובתשובת ריב"ש פי' של"ה כת' דאסמכתא בשבועה אע"ג דלא קני מ"מ צריך לקיים שבועה 159 ונ"מ דאם מת יורשיו פטורים וכן אם כבר עבר שבועתו [שוב] פטור מכח קנין וכ"כ שם פי' שמ"א ושפ"ן, ועיין מדין אסמכתא בשבוע' במרדכי פ' שור שנגח ד' וה' 160 שכת' [דאסמכתא] בשבועה או בת"כ מהני וכן פסקו הגה' מיימוני פי"א דמכירה, וכתבו דה"ה [דבריו] ש"מ מועילין אפי' באסמכתא וע"ש, ובתשובת ריב"ש פי' של"ה דאפילו למ"ד אסמכתא לא 161 קני אפילו בשבועה מ"מ אם היה שבועה ומעכשיו קניא לכ"ע וע"ש. ומאי אהני דכת' דלא כאסמכתא. כ"כ הרא"ש כלל ע"ב וכן הוא בהגהו' [אשר"י] פ' א"נ, וככ"י וכ"כ בעל העיטור 162, אבל רי"ן 163 כתב בשם גאון דמאחר דכתב בשטר דלא כאסמכתא גלי דעתו' דגמר ומקני [וכן נראה מדברי] רשב"ם פ' ח"ה וכ"כ בסה"ת 164 בשם הרמב"ן, ועי' בתשו' הרשב"א [סי' אלף נ'] 165 מדין אסמכתא, כת' הרשב"א בתשובה 166 ומביא ב"י על [א'] שהתנה עם אשתו שאם תמות היא שיחזיר בעלה לאביה כך וכך ואם תתאלמן יורשי בעלה יתנו לה הסך הנזכר, והשיב דאין כאן אסמכתא דהא קנו מידו בין שתמות היא בחייו או הוא בחייה ולא אמרו כל דאי לא קני אלא כשעיקר הדבר שהוא

הגהות דרישה ופרישה

שהוא מגומגם ומור"ם קיצר ושיגה לשונו לתוספו' ביאור ועמ"ש ביאורו בחידושי'. [וראה בחידושי הגהות אות מא].

דבריו והוא דוחק ע"ש. [אות לא בנדפס]. (כו) פי' דבעינן בו בד"ת, ועבכ"י בל' בעל העיטור שהביא

מה (מו ד) מפסקי רבינו מאיר וראה הערה 155. 161 בכ"י ב הנוסח: למ"ד אסמכתא אפילו בשבועה, וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הטור. 162, אות תי"ו סי' י"ח — ב"י סעיף כג. ועיין בשו"ע סעיף יח ובט"ז שם בגליון השו"ע, ועיין בזה גם בשו"ת מהרשד"ם חור"מ סוף סי' נח. 163 נתיב טז, ועיין בסמ"ע ס"ק נב. 164 שער מג חלק א סי' ו. 165 תקנתו עפ"י כ"י ק. 166 חלק א סי' אלף קמב, וראה ב"י מחודשים [מב]. 167 בחידושי הגהות אות מ"א העתיק קטע זה מדברי הד"מ ושם: לאחד מהן הוי כמתפס זכוותיה וכמאן דקני מעכשיו וכי', ועי"ש. 168 עיין לעיל הערה 124. 169 חלק ג' סי' סט, וראה ב"י מחודשים [מו] [מז].

בשו"ע סעיף יט ובסמ"ע ס"ק גז וס"ק נה, ובשו"ת הרמ"א סי' קח כתב בזה: ואע"ג דמהר"ם כתב לענין אסמכתא דמהני אם כתוב בשטר שנעשה בב"ד חשוב דמאחר שצוה לעדים לכתוב שטר טוב כאלו צוה להם בפירוש דמיא וכדאי' בהגהות מיימוני פי"א דמכירה, מ"מ אפשר דלענין איסור שבועה לא מהני כמו שחלקו האחרונים, וע"ע בשו"ת הג"ל סי' מט, וצ"ב. 158 עיי"ש בד"מ (הארוך) בסוף הסימן. 159 ראה בהגהות הרמ"א בשו"ע לקמן סי' רט סעיף ד, לגבי שבועה בדשלביל"ע ובהגהות הרמ"א כאן סעיף יט וע"ע בסמ"ע ס"ק נג. וראה עוד בט"ז מש"כ להוכיח מדברי הד"מ כאן, ועיין בזה גם בנו"ב מהדורא קמא חלק חור"מ סי' לא. 160 סי'

מסתברא שאעפ"י שלא זנו ראובן חודש או ימי' לא יצטרך לפרוע משום זה ק' דיגרינ, אלא משלם לו מזונות שחסרו לו עד תשלום ק' דיגרינ, שלא עלה על לב שקנס עצמו ראובן בק' דיגרינ על עיכוב מזונות של מקצת הימים, ולא כתב על עצמו ק' דיגרינ לרבות בחיובו רק למעט ולומר שלא יתחייב על סרובו רק בק' דיגרינ לבד ואפי' לא רצה לזונן כלל עכ"ל, כת' המרדכי פ' הנושא¹⁷⁸ אדם שפסק לזון חבירו שנה או יותר אם צריך לילך למקום אחר צריך לתת [לו] שם כפי שיעור המוציא עליו בכיתו, וכן פסק הר"ן ריש הנושא¹⁷⁹ דמי שפסק לחבירו שיוזנו צריך לזונן במקום שהוא ולא לפי ברכת הבית אלא משלם, וכת' ע"ש דרשות ביד זה לומר תן לי דמי מזונות, והכי אית' בירושלמי, וככ"י בשם הריטב"א שכת' פ' הנושא דיש ללמוד מן הירושלמי שהמתחייב לזון את חבירו וחלה אינו חייב ברפואתו אבל חייב לתת לו דמי מזונות [שהיה¹⁸⁰ צריך כשהיה בריא וכן כתבו רבותינו ז"ל עכ"ל] ועיי' בא"ע ס"ס קי"ד ולעיל בח"ה סי' [ס'] מדיני' אלו, כת' הרשב"א בתשובה סי' תתק"ע על ראובן שכת' בשטר לזון שמעון ואשתו ה' שנים וזן ב' שנים ואח"כ מתה אשת שמעון, פשיטא שפטור מלשלם לשמעון מזונות אשתו, אלא אפי' אם פסק עליו סך מעות לצורך מזונותיהם ואם רצו היו יכולי' להוציא אותו סך ביום א', ואפילו לא קצב זמן לפרעון אותו החוב אלא שחייב עצמו בסך ליתן להם לצורך מזונותיה, א"ה פטור מלשלם לשמעון חלק אשתו, מאחר שהמתחייב החוב לשניה' כל א' זכה במחצה החוב, וה"ל ראוי לאשתו, ואין אדם יורש אשתו בראוי וע"ש¹⁸¹.

וידוע באמת שיפרע חלק בניין העיר ולא ינצל מצד אסמכת' א"כ בדוקא התנה על הכל¹⁷⁰, ועו' שכל האומר מעכשיו אין בו דין אסמכת' ומאחר דאיכא שטר הוה כאלו אמר מעכשיו דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו ואין לומר מאחר שהאומני' גוים ואין קנייה וזכייה להם א"כ במה זכה חבירו במשכון שנתן זה, זה אינו כלום דמאחר שנעשה שטר בגופן של גוים ומהני בדיניה' אמרינן ביה דינ' דמלכות' דינ' עכ"ל תשוב' הרשב"א, ומ"ש¹⁷¹ דמה שהוא ביד אחרי' אינו אסמכת' הוא נגד דעת הפוסקי' כמ"ש הטור ונתבאר ל' גבי מ"ש דבמשכון או מעכשיו לא שייך אסמכת' בכל זה י"ש חלוקי' כמו שנתבאר, כת' הרא"ש בתשובה כלל ע"ב ס"ג באשה אחת שנתנה מתנה לבנה כאם יתרצה בנה הקטון וכת' דזה לא מקרי [אסמכתא] אלא מתנה על תנאי וע"ש שהאריך בזה¹⁷², ועיי' בתשו' הרשב"א סי' תתקי"ז דפליג בזה. והראב"ד השיג עליו וכ"כ תשו' הרא"ש כו'. וכת' המ"מ שדעת הרמב"ן והרשב"א בתשובותיהם¹⁷³ כדברי הראב"ד וכ"ג דעת הר"ן פ"י יוחסין¹⁷⁴ דיוכל אדם לשעבד עצמו בדבר שאינו קצוב, וככ"י בשם בעה"ט¹⁷⁵, וכת' עוד שכת' הרשב"א בזה שדברי הרמב"ם כאן אינו עיקר ומעשי' אנו עושים בכל יום בהפכו עכ"ל, ועיי' בתשו' הרא"ש ריש כלל ע"ה מדין זה, ול' סי' ס' כת' מדין זה וע"ש, ככ"י עו' בשם הרשב"א¹⁷⁶ הפוסק לזון חבירו אין מלבושי' בכלל מזונות אא"כ פירש מזון ומפרנס דפרנסה היינו מלבושי', וכת' עו'¹⁷⁷ ראובן שפסק על עצמו שנתחייב לשמעון לפרוע לו ק' דיגרינ ואם יתרצה לזון לשמעון יהא נפטר מזהחוב וכו',

ס"ק ג ובשער המלך הל' מכירה שם. 175 ראה הערה 173.
176 חלק ב סי' קטן, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' ס סעיף ג. 177 הרשב"א בתשובות שם סי' קיד, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' ס סעיף ג.
178 סי' רסד (ח א). 179 סי' שפב (ס ב), ובב"י בסוף הסימן הביא ג"כ לדברי המרדכי ואח"כ לדברי הר"ן.
180 הוספתי עפ"י כ"י ב (ובכ"י ק גוסף בגל'), וכנה"ג בב"י ע"ש הריטב"א. 181 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' ס סוף סעיף ג ועיי"ש בש"ך ס"ק יז ובנתה"מ ס"ק ט.

170 ועיי' במל"מ פ"א מהל' מכירה הל' ב ובשער המשפט סי"ק א אריכות דברים בנד"ו. 171 בכ"י ב חסר כאן כמה שורות עד לתיבות: כת' הרא"ש בתשובה וכו'.
172 וראה בטור לקמן סי' רמא סעיף טז שהביא לתשובה זו.
173 ראה תשובות הרמב"ן (אסף) סי' סה (קפח), והביאו גם בספר התרומות שער סד חלק א סי' ב, ועיי' בחידושי רמב"ן גיטין דף נא ע"א, וראה שו"ת רשב"א חלק ב סי' פט.
174 סי' תרעה (לב א). ועיי' במל"מ פ"א מהל' מכירה הל' ב מה שכתב בדברי הרמב"ם, וראה בקצוה"ח לעיל סי' ס ס"ק ב אריכות דברים בנד"ו ועיי' בנתה"מ שם

אלו אלא מכיון שקנו כו'. וכת' ג"י בכ"מ.
ד' צ"ג מיהו אם לא נקנה המקח אע"ג שנתן
המעות יכול לחזור וא"צ לקבל מי שפרע הואיל
ונעשה באיסור וכן הוא (במ"מ פ"ח) בה' מלוה
וכבר נתבאר בי"ד סימני' הנ"ל.

רט ויש להם אונא' כפי שער שבשוק כו'.
ונראה דה"ה בכל דבר נמי דינא הכי, והא
דאמרינן פ' איזהו נשך החולך לחלוב עזיו כו'
וא"ל מה שעזי חולבת מכור לך כו' הרי זה
מותר, משמע דקנה אפי' ביותר מדמי, מייירי
שלא הגיע היתר לכלל אונאה, ודלא כב"י שכת'
הטעם דמותר שם אעפ"י ביותר מכדי אונאה
כיון דאין להם שער ידוע אלא כל א' קונה כמו
שחפץ (א), וזה אינו נרא' דמ"מ אפשר לשומן
אם היה בו כרי אונא, ולכן נרא' [לי] מה
שכתבתי. כל מה שבבית זה כו'. וכ"כ הריב"ש
בתשוב' סי' קכ"ג. על שנים שקבלו קנין לחלוף
ביחד כל מה שכבית' וכל אשר להם ופסק דקנין
בטל ויכולין לחזור דהוה דבר שאינו מסוים,
וזה שלא כדברי מהרא"י בת"ה סי' שי"א דכת'
בכה"ג שמקחן קיים וע"ש (ב), וע"ל סי' רמ"א

רח ואין א' מהם יכול לומר המקח בטל
כו'. וכב"י וכתבו תלמידי רשב"א וכ"כ רב האי
בתשובה: דהיכא דאית ביה איסור לא בטלן
זבינ' אלא המקח קיי' [בין על] * הלוקח בין על
המוכר, ומיהא הלוקח ודאי יכול לחזור שלא
יתן בהם כשער היוקר שהרי לא לכך ירד
שמתחלה בשער הזול. פסק עמו וזה פשוט עכ"ל,
וכב"י שלא נראה כן דעת רבינו, ולא ידעתי מנין
לו ואי משום שכתב שאין [א'] מהם יכול לבטל
המקח הלא [גם] תלמידי רשב"א כתבו שהמקח
קיים על שניהם אלא ש"מ אעפ"י שקיי' המקח
וצריך הלוקח ליקח [אין צריך ליקח] אלא בשער
הזול, וכן דעת רבינו כי הוא מלתא דמסתברא,
ועיי' בי"ד ס"ס קס"ה וס"ס קע"ה נתבאר דין
זה, כת' בהגהו' מרדכי בסוף שבועות. מי
שנשבע או קבל חרם שלא יתן דבר או שלא
ימכור או ימחול או שאר דברים ועבר שבועה
ומכר או נתן אין במעשיו כלום עכ"ל, וכב"י
וכבר נדחו דברים הללו [ממה] שכת' רב האי
ורבינו והרא"ש וכ"כ המ"מ פ"ח מה' מלוה בשם
רמב"ן והרשב"א דמקח שנעשה באיסור המקח
קיים ועיי' בי"ד סי' קל"ג ורכ"ה כתבתי דינו

הגהות דרישה ופרישה

למדנו בו דלית ביה צד ריבית דמיירי דהקדים המעות
וה"א דאסור דמוזיל גביה בשביל הקדמות המעות וצ"ל
דאפי' מותר כיון דקרוב להפסד ג"כ הוא דלפעמ' לא
יחלבו כ"כ וכמבואר שם בי"ד סי' קע"ג ע"ש ודוק.
[אות א בגדפס]. (ב) ע"ש שהמעשה היה שתקעו
כפס זה לזה וקבלו עליה' הדבר בקנס לצדקה.

6 תקנתי עפ"י כ"י ב, ושם: בהגהות מימוני, במקום:
במ"מ, והוא שיבדל רגלי בכ"י ב.
רט 1 בכ"י ב: לכדי, במקום: לכלל, (ובסמוך בכ"י
ב הנוסח הוא: ודלא כב"י שכתב דהטעם שמותר משום
דאין להם שער ידוע אלא כל א' קונה מה שירצה מותר
אפילו ביותר מכדי אונאה וכו'). 2 ועיין בזה בב"ח
ובט"ן, וראה גם בש"ך ס"ק א ובמחנה אפרים הל' אונאה
סי' כד, ועיין עוד בנתה"מ ס"ק א מה שכתב ליישב קושית
הב"י, וראה בכנה"ג הגהות הטור אות מא בשם תשובת
הרשב"א שחלב הוי דבר שבא לעולם, ועיין בזה בשט"מ
ב"מ דף סד ע"א בשם רמ"ק ב' תירוצים, ולכאורה פליגי
בוה ועיי"ש בשט"מ בשם ריטב"א. 3 צ"ל: סי' רסג,
ועיי"ש. 4 ובהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סי' רג הביא
לב' הדיעות, וכאן בסי' רט סעיף ב הביא הרמ"א רק לדעת

רח 1 ה"ג וכו' ואין א' מהם כו' ואין בוי"ו ולא
בדלית', וכן הוא בכל הספרים המדויקים (פרישה).
2 וראה ברא"ש ב"מ פרק ה סי' יט שהביא לתשובת רב
האי, (ושם בהמשך: ואין יכול לבטל, עיי"ש). 3 בכ"י
א: מן הלוקח, במקום: בין על הלוקח. ותקנתי לפי כ"י
ב וכה"ג בב"י. וכתב בדרישה (בסוגריים) בזה"ל: ויש
בהעתקה זו השמטת הסופר הניכרת וצ"ל בין על הלוקח
בין על המוכר וכן אם פסק עד שלא יצא השער מיהו
הלוקח וכו', ועיין בזה בב"ח. 4 סי' תשפד (ט ב)
וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע יו"ד סי' רל ועיי"ש במפרשי
השו"ע, ועיין בזה אריכות דברים בסמ"ע ס"ק ג (וראה
גם בש"ך ס"ק א, וב"ח וט"ז בגליון הטור והשו"ע).
5 סי' תז (לו א) בשם תשובת הגאון רבינו האי ז"ל,
וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לקמן סי' רט סעיף ו.

דבר שב"ל, וכב"י דכ"כ תלמידי רשב"א פ' איזהו נשך דכיון שהוא מתשעבד [אף¹⁴ המקנה משתעבד] דגירירתה בתר שעבודה וכדבר שבא לעול' דמי עכ"ל, ודלא כמה שכת' בני" פ' איזהו נשך¹⁴ צ"ה ע"ב דאי כת' לב"ח דאקנה יכול לחזור בו וע"ש, וכתבו התו' ריש אעפ"י אע"ג דאין אדם יכול להקנות דשב"ל או שאינ' ברשותו היינו כשמקנה אותו בתורת קנין אבל בל' חייב יכול לחייב עצמו ככל מה שירצה אפי' בדשב"ל, וכב"י שכן דעת בה"ת¹⁵ וחרשב"א בתשובה¹⁶ וע"ל סי' ס', וכת' המרדכי פ' מי שמת¹⁷ ד' רנ"א ע"א דאי הקנה לא' דשב"ל [עם¹⁸ דבר שב"ל] הוי כאלו קני את וחמור ויש להסתפק בדבר וע"ש, וע"ל [פימון] רי"ב [מדין¹⁹ זו, ולקמן סוף ר"י יתבאר דין קני את וחמור] ועי' בתשו' ב"ש סי' של"ה אם נשבע לא' ליתן לו דשב"ל אם נקנה לו הדבר ואם צריך לקיימו מכת שמועה, וכתבתי לעיל סי' ר"ז²⁰ לענין א'

(ובס"ס רי"ד) מדין המוכר (ונותן⁸) ודבר שאינו מסוים. מה שמוציא אילן זה מכור לך כו'. ופירש"י פ' איזהו נשך ודוקא קודם שחננו הפירות אבל משחננו אעפ"י שלא נגמרו עדיין מקרי דבר ש"ל ועי' בפ"ג דקדושין. וע"ל סי' נ"ד מי שנכתב לו שטר על שדה ומכר השדה קודם שהגיע השטר לידו, ועי' בי"ר סי' רס"א. דאם מועיל מנהג שיחא מקני דבר שב"ל או בשאר דבריו דלא הוה בר קנייה וע"ש, כת' המרדכי דגיטין פ' האומר. ע"ר המקנה לחבירו דמי היין לכשימכר היין הוי דבר שב"ל וע"ש, כת' המרדכי ריש י"נ¹⁰ ע"ב דו"א הא דאין אדם מקנה דשב"ל היינו דוקא כשמכר לו סתם אבל אמר כשיחא בעול' יהא קניו לך [קונה] ורי"ח וכו"נ שם מסקנת מרדכי, [אמנם] ריש מי שמת¹¹ בתשובת מוהר"ם משמע דכה"ג לא מקרי דבר שב"ל וע"ש, כתבו התו' סוף פרק מי שמת¹² אעפ"י שאין אדם מקנה דשב"ל יוכל לשעבד

11 סי' תרג (צג א), וע"ע בשטמ"ק ב"ב שם דף קמב ע"א מש"כ בשם תוס' הרא"ש דהטעם דאין אדם מקנה דשלב"ע הוא משום חסרון בגמירות דעת. 12 דף קנו ע"א ועיי"ש בתוס', והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע כאן סעיף ד, ובסמ"ע ס"ק יז וש"ך ס"ק ח כתבו דב' הדיעות הם רק לענין חזרה אבל כל זמן שלא חזר בו מודים הי"ח דמשתעבד בדבר שלב"ע, והדברים ברורים דהרי כתב כאן בהמשך: ודלא כמה שכת' בני" וכו' ודברי הנמוקי קאי לגבי חזרה, וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע לעיל סי' קיב סעיף א, וע"ע בביאור הגר"א אות יד. ואולי גם דין זה תלוי בטעמים דלעיל, דאם הוא מצד גמירות דעת גם לשעבוד יחסר ג"ד, ואם הוא משום שאין לקנין על מה לחול, יתכן ששעבוד יש לו על מה לחול שהרי גופו קיים ועל גופו חל השעבוד, וכמש"כ בזה בשו"ת מהרי"ט חלק חור"מ סי' כג, הביאו בקצוה"ח לעיל סי' קיב ס"ק א. 13 הוספתי מכ"י ק, וכצ"ל, דאף דאקנה משתעבד. 14 סי' ויש לתקן עפ"י הבי"ר, דאף דאקנה משתעבד. 15 שער תיז (לו ב), ועיין בקצוה"ח סי' קיב ס"ק ג. 16 שער סד חלק ב סי' א, ועיין מש"כ עליו בקצוה"ח סי' ס ס"ק ה ונתה"מ ס"ק י. 16 חלק ג סי' סה, ועיין בשו"ע לעיל סי' ס סעיף ו. 17 סי' תרג (צג ב), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע כאן סעיף ד, ועיין בזה אריכות דברים בסמ"ע סי' רג ס"ק יט ובפ"ת שם אות ד. וראה גם בשו"ת נו"כ מהדורא קמא סי' כה וסי' כט ומהדורא תנינא סי' מה וסי' מז. 18 הוספתי מכ"י ב, וצ"ל: עם דבר שבא לעולם, (ראה הערה 6 ושם התיחסנו לכ"י א). 19 הוספתי מכ"י ב, ועיין בס"י ריב הערה 10. 20 עיי"ש הערה 156, וראה בשו"ת הריב"ש סי' שכח בדברי השואל, דס"ל להרא"ש ולבעל הטור דהקנין חל

הריב"ש עיי"ש, ועיין בסמ"ע וש"ך כאן ס"ק ג. 5 הסוגרים במקור בכ"י א, ובכ"י ב וכו' ק חסר כאן. 6 דף סב ע"ב, ועיין באבני מילואים סי' מ ס"ק יג שהביא לתוס' רי"ד ולחידושי הרשב"א והריטב"א קידושין דף נד דפליגי ארש"י וס"ל שאפי' כשחננו הפירות הוי דבר שלב"ע, והקשה על הרמ"א שפסק כאן בסעיף ד כרש"י, וראה עוד מש"כ בזה בקצוה"ח ס"ק ב. (בסי' זה בדרכי משה — דבר ש"ל: דבר שבא לעולם, דבר שב"ל: דבר שלא בא לעולם). 7 עיי"ש סעיף יג בטור. 8 צ"ל: סי' רסד, ועיי"ש בב"י ובד"מ הארוך סעיף ד ובד"מ הנדפס בגליון הטור אות ד, והם ב' דיעות בהגהות מרדכי שבת סי' תעב וסי' תעג (פג ד) דמהר"ם ס"ל דמועיל ור' יחיאל ס"ל דאינו מועיל ועיין בשו"ת הרא"ש כלל יג סי' ד בסוף התשובה כ' דמועיל מדין סיתומטא, ובכלל יב סי' ג משמע לכאור' דלא יועיל וכה"ג בכלל קב סי' י ועיי"ש, וצ"ב. וע"ע בקצוה"ח סי' רא ס"ק א, ולכאור' תלוי בטעם דאין אדם מקנה דבר שלב"ע שאם הוא מחמת החסרון של סמיכות דעת יועיל במקום מנהג ואם הוא מטעם שאין לקנין על מה לחול גם בכה"ג לא יועיל, וראה הערות 10, 11. 9 סי' תטו (ה ד), וכה"ג בתוס' גיטין שם דף סו ע"א ד"ה דמי בתירוצ הראשון עיי"ש ועיין בזה בביאור הגר"א אות יא, וע"ע בשו"ת רעק"א סי' קמא (בריש התשובה) מש"כ בזה. 10 סי' תקעז (צא ד), וגם בחידושי רשב"א קידושין דף סג ע"א ד"ה כגון הביא בזה ב' דיעות עיי"ש, והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד, ולכאור' תלוי בטעם שאין אדם מקנה דבר שלב"ע דאם הוא משום דאין לקנין על מה לחול גם אם יאמר בפירוש לכשיבוא לעולם יהא קניו לך, לא קני, ואם הטעם הוא משום דלא סמכה דעתו, כאן כשמפרש סמכה דעתו. וראה הערה 8.

המוכר וקנה הדבר שמכר צריך לקיים מקחו כי אדעתא דהכי קני' דליקום בהימנותא וע"ש²⁷. אבל לגבי נפשיה בעין יפה משייר כו'. ככ"י וכן דעת הרמב"ם פכ"ג ממכירה והתו' פ' מי שמת²⁸ וע"ש שחולקי' קצת על הרמב"ם ורבינו בענין אם שייר מקום צמוח הפירות וצ"ע עכ"ל, וכת' עוד וז"ל וכת' הר"ן פ' מי שמת שדעת הראב"ד דלא אמרינן דשייר לעצמו בעין יפה אלא במכר ומתנת בריא, אבל מתנת ש"מ דאינה אלא לאחר מיתתה לא דהא לנפשי' לא משייר ולא מיד, אבל הרשב"א כתב שאף מתנת ש"מ בכלל [דכל] מאן דמשייר אף לבניו וליוורשיו בעין יפה משייר עכ"ל²⁹, וע"ל סי' רי"ב מדין שייר לעצמו ולאחר עמו וכיצד אמרינן דמשייר לנפשי' בעין יפה, וע"ל סי' שי"ו המשייר דבר לעצמו אם יכול להשכירו לאחר וע"ל. דכיון דאין לו אלא משום דאמרינן בעין יפה שייר כו'. ככ"י וכ"כ הרשב"ם, אבל הרמב"ן כת' טעם אחר משום דהואיל ומקנה גוף הקרקע ללוקח ולא שייר לעצמו דבר מסוי' ה"ל כתנאי בעלמ', [ובתנאי כל] האומר לי ולא ליורשי משמע כדאמרינן פרק מי שאחזו ופרק האומר בקידושין, אבל המוכר בית ואומר ע"מ שדיוטא העליונה שלי אע"ג דאמר לי, יורשין בניו אחריו, דכיון שלא נכנס בכלל מקחו של לוקח אלא משויר

אממכת' וע"ל פ"ס רי"ב מדין זה. ואם קדם הלוקח וכו'. וכת' בת"ה סי' ש"ך ובהגהו' מיימני פכ"ב מה' מכירה דכל דשב"ל או דבר שאינו ברשותו או כה"ג אי תפס לא מפקין מינה, ואפי' לא תפס אלא כת' ליה שמרא ומסר ליה השמר כמאן דתפס דמיא עכ"ל³⁰. כגון שהמוכר מתנה ליתן לו כו'. וכת' רי"ו נ"ו בשם התו'³¹ המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לא כל הימנו לאבד זכותו של זה עכ"ל וע"ל פ"ס רי"א מזה. ואין דעת א"א הרא"ש כן. וככ"י דכדעת הרא"ש שאין אדם יכול להקנות דבר שאינו ברשותו [כן³² הוא דעת (ג) הרי"ף] והרשב"ם ודעת בה"ת³³ וכן הוא דעת הרמב"ם פכ"ב מה' מכירה, וכן כת' המ"ם בשם הרשב"א, ועי' פכ"ד מהל' מכירה שהאריך בזה, וככ"י עוד דאף דעת בעל העיטור כן, ומ"ש רבינו בשם בעל העיטור הוא סברת רב ניסים גאון שהביא בעל העיטור³⁴, אבל מסקנת בעל העיטור אינו כן (ד) וכן הוא בהגהו' מיימו' פ' כ"ב מה' מכירה, ודעת רבי' ניס' הביא מרדכי פרק המוכר את הבית³⁵ וכת' עוד שם דרשב"ם חולק עליו, וע"ל סי' רי"ו, וכת' בת"ה סי' ש"ך דהואיל והוא פלוגת' דרבוות' אין מוציאין ממונא מספק, וכת' שם אע"ג דהמוכר דבר שאינו ברשותו אין במכירתו כלום, מ"מ אם טרח

הגהות דרישה ופרישה

וע"ל סי' רי"ו מ"ש שם עוד מזה. (ד) עד"ר שם כתבתי דו"א שהרי ב"ה כ' דמסתבר' ליה כדברי ר' ניס' גאון אלא שחילק בה בין א' ידוע הלוקח דלית להמוכר אותו דבר שמוכר לו דאז לא קנה גם לרב גאון אם לא שהוא דבר המצוי תמיד בשוק למכר, ובין אם סבר

(ג) כן גירסת הרי"ף שבידינו בפרק המוכר את הבית בדין מי שובין ארעא ודקלא וכ"כ המ"ם בשמו בפכ"ד דמכירה במיימני דפוס גדול, אבל דפוס קטן הובא בדברי המ"ם להיפך בשם הרי"ף ע"ש, ואות' נוסחה הית' ביד הראב"ד ז"ל והשיג ממנה על הרמב"ם ע"ש.

בבא בתרא פרק ד סימן תקס ושם : תוספתא דבבא מציעא, וראה הערה 26). 23 הוספתי מכ"י ב, ועיין ברי"ף ב"ב פרק ד סי' תשעג (לו ב), ובהגהות הבי"ח שם מש"כ גי' אלפסי ישר, וראה גם בכנה"ג הגהות הבי"ח אות י. 24 שער סד חלק ב סי' ב. 25 ועיין בש"ך ס"ק ט מש"כ בדעת העיטור (בשם רבינו ניסים), ועיין בזה בנתה"מ ס"ק ז. 26 סי' תקס (צ ג), ועי"ש גם בסי' תקנט (שם) מש"כ בשם ראב"ה. 27 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה ועי"ש בט"ז ובנתה"מ ס"ק ח, וראה עוד בשו"ת רעק"א סי' קלד אריכות דברים בנד"ו. 28 דף קמח ע"א ד"ה איבעיא להו. 29 והם ב' דיעות

בנשבע, והריב"ש כתב דלאו הרא"ש ז"ל ולא הרב רבינו יעקב חתימי עליה, ולעיל בדרכי משה השלם חור"מ כרך א סי' ס הערה 1 כתבתי דבתשובה חזה התנופה סי' מג, שהוא קיצור תשובות הרא"ש כתוב להדיא דמהניא בשבועה, עי"ש, ועי"ש עוד דלכאורה פליגי בטעמים שאין אדם מקנה דבר שלבלי"ע, ראה כאן בסימן זה הערה 8, וצרף לכאן. 21 וכ"פ בשו"ע סעיף ד ובהגהות הרמ"א שם, ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק ה וס"ק ו ובנתה"מ ס"ק ג וס"ק ד. 22 = התוספתא, בבא מציעא פרק ד הלכה א (ובעיטור אות מ מכירת קרקעות בט"ס : תוספתא תרומות, ועיין שם בשער החדש אות קצג, וא"ש, וראה במרדכי

דה"ל אונם כו', וע"ש שהאריך בדין אם יכול להתנות בדשב"ל, ועו' בת' המרדכי ריש הבות' 35 בשם מוהר"ם על איש הרוצה לקנות בית ומתנה עם אשתו שאם ירצה אח"כ למכרו לא תוכל למחות בידו ופסק דתנאי קיום דאעפ"י שאין מקנה דשב"ל מ"מ יוכל לפק זכותו מדשב"ל, וע"ש עוד מדין פילוק מדשב"ל, גם הרא"ש והתו' והר"ן האריכו שם בזה, גם הרא"ש בתשובותיו כלל פ"ז ס"א, ומהר"ק שורש פ"ט האריכו בזה, וכבר נתבאר דין פילוק בא"ע סי' צ"ב וע"ש, כתוב בהגהות מרדכי [דבבא בתרא] ג' אחין שהתנו יחד בקנין על נכסי אחותן שנתן לה בעלה שכל מי שיקבל מתנה מאחותן שיהלקו בשוה ואח"כ נתנה לא' מהן אע"ג דאין אדם מקנה דשב"ל בהחזא הנאה דסמכי אהרדי גמרי ומקני עכ"ל וע"ל ר"ם קע"ו בדיני שותפו'.

רי אפי' הוכר העובר כו'. וכ"כ הר"ן בקדושין פ' האומר ד' תר"ן ע"ב והאריך שם בזה. ולזה הסכי' א"א הרא"ש ז"ל. וכב"י ודעת הר"ף והרמב"ם פכ"ב מה' מכירה כדעת הרמ"ה דאפי' אמר לבשיוולד לא קנה, וכ"כ המרדכי ריש י"נ דל"מ והאריך שם בזה. וכ"כ הרא"ש ז"ל כו'. וכב"י וכ"כ התו' פ' מי שמת והאשר"י האריך בזה פ' אלמנה לכ"ג (א), ובג"י שם דף רכ"ז

הוא למוכר אז היורשי' יורשין זכותו 30 עכ"ל, וכב"י ס"ם ר"ד 31 דכן דעת כל הפוסקי' ודלא כרשב"ם דס"ל לי ולא ליורשי משמע ועיי' בהר"ן ריש המוכר [פירות] שהאריך בזה (ה). ועיי' בתשובת הרא"ש כלל צ"ז סי' א' מדין מוכר ששייר לעצמו זכות בקרקע שמוכר, וע"ל סי' ר"ז 32 מה שכתבתי מדין לי ולא ליורשי. אבל אם מתנה ע"מ שתתן לי. וכב"י ואם אמר ע"מ אין חילוק בין אומר ע"מ שתתן לי או ליתן לאחר מ"מ צריך לקיים התנאי. שאז קיום המקח תלוי בו. כב"י וכן הוא דעת הרא"ש פ' המוכר בית אבל הרמב"ן כתב דאע"ג דק"ל דע"מ תנאי הוא, משייר דבר לעצמו במכירתו לא הוי תנאי אלא שיור, ואין המקח תלוי בו אפי' אומר ע"מ, וכת' שכן דעת ר"ח ורב האי וכן הר"ן 33. יכול להתנות על דשב"ל כו'.

וכן הוא תשובת מוהר"ם במרדכי פ"ק דמציעא 34 ד' קל"ה ע"ג לענין ראובן שהיה לו בת קטנה וקבל קניין עם שמעון שהיה לו בן קטן לכשיגדל ויהא בן י"ג שנה ישא בתו ואם לא ישאנה יתן לו קנס גדול, ומת שמעון קודם הגדיל בנו של ראובן, ועכשיו בת שמעון ממאנת לינשא לכן ראובן, ופסק אע"ג דיכול אדם להתנות בדשב"ל כגון זה שהבן לא היה ראוי לקדש בשעת קנין וכדשב"ל דמי, מ"מ יורשי שמעון פטורים מהקנס

הגהות דרישה ופרישה

רי. (א) עיי' בכסף משנה פ"ח דתרומות דהוכיח [ד] הרמב"ם ס"ל דהלכת' כר' יוסי וכ"כ הרא"ש בשם הרמב"ם בפ' מי שמת, ולא כב"י שתמה כאן בס"י זה על הרא"ש שכ"כ בשם הרמב"ם מהיכן מצא לכתוב כן בשמו ושלא משמע כן בדבריו ע"ש.

הלוקח שהוא ביד המוכר דאז קנהו מזה איירי רבינו ע"ש שהוכחתי זה עוד. (ה) וכת' דאפי' רשב"ג דפליג ואמר דלי ואפי' ליורשי משמע, היינו דוקא בדבר שהוא קצוב ומסוי' וכה"ג אפי' בתנאי משמע לי וליורשי אבל לא ככה"ג דמתנה על דבר המתחדש בכל שנה ע"ש.

שם ס"ק יא. 36 סי' תרסג (צו ד), בשם רבינו משולם בר קלונימוס, וכה"ג בבעל העיטור אות ש שיתוף בשם רבינו משולם. ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ח, וע"ע בפ"ת אות יד.

רי 1 סי' תרנא (כו ב), וע"ע בשו"ת הרא"ש כלל קב סי' י. 2 סי' תקעח (צא ד), וכ"פ המחבר והרמ"א בשו"ע סעיף א. 3 פרק אלמנה לכה"ג, סי' ק (כב ב), ושם הנוסח: וכי היכי דאין זכיה לעובר במתנה ויורשה כך אין משתעבדין לו דשעבוד וזכיה בהא מילתא דינם שוה וכו' ומיהו יכול אדם לזכות לעובר בקנה ע"מ להקנות

בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ז, ועיין בביאור הגר"א אות כד ואות כה. 30 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף ז, ועיין בביאור הגר"א אות כז. (וע"ע בפרישה סעיף י). 31 סוף סעיף יג. 32 ראה שם הערה 16 ואילך. 33 ועיין בזה בט"ז לקמן סי' ריב סעיף ג ובהערות המגיה שם. 34 סי' רמז (עד ב), ועיין בתשובת מהר"ם דפוס פראג סי' ג, (ועיין באבני מילואים סי' מג ס"ק א, וצ"ב). 35 סי' ריב (ז א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ח, ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק יג, וע"ע במל"מ פרק כג מהל' אישות הל' א ובקצוה"ח

קנס אם הקנס בטל מאחר שהקנין היה על גירושין לכן היה הקנין בטל הוי בקני את וחמור וע"ש.

ריא ודוקא שדה סת' כו'. כב"י וכן פסקו התו' [והרא"ש] פ' מי שהיה נשוי בשם ר"ת¹, אבל בעל העיטור כת' דהגאונים חלקו על ר"ת, גם הרמב"ם פכ"ב מה' מכירה לא חילק בין מוכר שדה זו למוכר סת', וכת' סתמא דלא אמר כלום וע"ל סי' ר"ט מדין המוכר דבר שאינו ברשותו. וצריך למכור לצורך קבורתו כו'. כב"י וכ"נ מדברי הרמב"ם פכ"ב מהל' מכירה, אבל אם יש לכן כדי לעשות צרכי קבורתו אעפ"י דמוכר רק כדי צרכי קבורתו אין במכירה כלום, וכ"כ הר"ן פ"ק דמציעא, וכת' עוד שם ומלתא דפשיטא שלא אמרו דבריו קיימין אלא כשמוכר בכדי צרכי קבורה אבל יותר מכן לא, ומיהו אם לא מצא למכור בכדי שיעור מצומצם מוכר עד כדי שיעור שמוציא למכור דכל זה בכלל כיבוד אביו, וכ"כ המ"מ פכ"ב דמכירה וכ"כ תלמידי רשב"א, וכתבו עוד דאין מדקדקין עליו אם מכר מעט או יותר וכתב עוד דמה שאירש מאבא מכור לך ל"ד² אלא ה"ה שאר יורשין וכ"נ מדברי הרמב"ם פכ"ב, וע"ל סי' רנ"ג מי שיש לו ב' אחי' וא' עני ורוצה לקנות ממנו חלק ירושתו כיצד יעשה. כדי חיי אותו יום קנה. כב"י ומשמע [דוקא] כדי חיי אותו יום וכ"כ הר"ן והרא"ש והמ"מ פכ"ב, אבל הרמב"ם והרי"ף לא כתבו כן ואפשר דס"ל כיון דעני הוא ומשום כדי חייו תקנו שיהיו דבריו קיימין אפילו טפי מיום א' תקינו ליה, ומה דתנינן מה שתעלה מצודתי היום אינו אלא לאפוקי חודש או שנה דההוא טפי מכדי חייו, וכ"נ דברי רש"י³ עכ"ל.

ע"א פסק דאף בירושה לא קני ולא משתעבד לקנין דשעבוד וזכייה בענין זה דינו שוה, אבל יכול לזכות בקנין דקנה ע"מ להקנות וע"ש, וכת' הרא"ש כלל פ"ב ס"ד האומר מה שתלד כלתי יטול חלק בנכסי' לא הוי כאומר בשתלד אלא [הוי] כאומר אם תלד ולא קנה וע"ש⁴, כת' הרשב"א בתשובותיו סי' שע"ה א' אומר להבירו זכה במעות אלו לצורך מצב' קבורת מת, זכה [המת] ולא יכול לחזור ול"ד למקנה לעובר או לחמור דלא קנה דכל מה שהוא לכבוד המת זכה בו. שכבר נתעברה אשתו כו'. וכת' נ"י פ' מי שמת⁵ ד' רכ"ד ע"א ודוקא לאחר מ' יום של יצירה אבל קודם לכן מי' בעלמא הוא ולא שייך למימר דעתו [קרובה], וב"י כת' ובעל העיטור כת' דאפילו קודם מ' יום ונראין דבריו עכ"ל, וכת' עוד נ"י הא דמוכה לעובר שלו מהני דוקא בש"מ אבל בבריא לא, וכן מוכח בירושלמי וכ"כ בבאורי⁶ פרק אלמנה לכ"ג ד' רכ"ו, וכב"י דהרמב"ן והר"ן כתבו שכן דעת הרי"ף פ' מי שמת והמ"מ פכ"ב מה' מכירה כת' כן בשם בעל העיטור אבל הרמב"ם שם לא חילק בזה, וכ"כ הרא"ש פ' אלמנה לכ"ג שאין לחלק בין בריא לש"מ, עו' כת' [נמוקי יוסף] פ' מי שמת ע"כ דף רכ"ח הא דזכה עובר שלו היינו דיצא חי לעולם, וכת' עוד דלא זכה אלא במטלטלין לא בקרקע, וכת' הרא"ש בתשובה כלל [פ"ב] ס"ד דוקא בנו אבל בן בנו כאחר דמי, וע"ש אם לא היה [חולד] בן קיימא מה דינו. קני את וחמור כו'. ע"ל ב"ד סי' רנ"ח אם הקדיש דבר על תנאי ואמר בלשון אסמכתא וגם קצב עליו קנס להדיוט אם קנה הקדש מאחר דלא קנה הדיוט וע"ש, ועיין בת"ה סי' קע"ג אם הקנה לקבל גירושין והעמידו עליהן

הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א, ובהגהות הרמ"א בס"י רנו סעיף ב פסק כהה"ד סי' שג דגם בבן בנו קנה וכבר תמהו בזה מפרשי השו"ע כאן. 8 והובא בב"י לעיל סי' קצה, מחורשים [כג] ובי"ד שם.

ריא 1 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א, ועיין בזה בסמ"ע ובנתה"מ ס"ק ב. 2 = לאו דוקא (כ"י ב). 4 עיין ברש"י ב"מ דף טז ע"ב ד"ה כדי חייו (וראה

וכו', וכה"ג בב"י בשם הנ"י, ויש לתקן כאן. 4 וראה הערה 7. 5 סי' תתפו (סו א), ועיין בזה בש"ך ס"ק ב. וראה בספר העיטור אות ז זיכור, בדין זה, וע"ע בתוס' חד מקמאי בגליון הגמ' יבמות דף סו ע"א במעשה שהיה בלוגיל לפני הראב"ד. 6 בכ"י ב חסר לתיבה זו, וראה הערה 3. ועיין בנד"ו אריכות דברים בש"ך ס"ק א, ועיין מש"כ באור שמח נחלות פרק א הל' יג בדעת הרמב"ם, וע"ע בחידושי ר"ח הלוי הל' תרומות פ"ח ה"ד. 7 וכ"פ

ברשותו, מש"כ * מקנה עכ"ל, וע"ל סי' ס' וסי' ר"ט, גם עיי' בסי' ס' ¹⁰ אם יכול למחול על דשב"ל ¹¹. והוא בחזקת שהוא קיים וכו'. [וכתב] הרמב"ם פכ"ב מה"מ ואם כפר בו זה שהופקד אצלו אינו יכול להקנותו. ואני כתבתי למעלה וכו'. וע"ל סי' ר"ג, וכת' הרשב"א בתשובה סי' תתקל"ד בא' שהקנה לחבירו חוב שהי"ל אצל אחרים באגב ופסק דלאו כלום הוא דא"י להקנות דבר שאינו ברשותו, וכן משמע ל' ס"פ ר"ג בדברי רבינו ועיי' בתשובת המרדכי שכתבתי ר"ס רי"ב ¹², ועיי' בס"פ נ"ד מ"ש המור בשם הראב"ד ¹³ ומ"ש שם בזה ששייכי' לדינ' אלו.

ריב דירת ביתו וכו'. וכתבו הגה' מרדכי סוף [בבא בתרא] ¹ ד' רס"ב ע"ב דאפילו קנין אגב לא מהני בזה, וכן משמע בתשובת המרדכי שכתבתי למטה בסמוך ², וכב"י ונראה מדברי רשב"ם פ' מי שמת דאם אמר יאכל פלוני פירות דקל פלוני הוי שיש בו ממש ואם הפירות בעולם קני ³, כתבו הגה' מרדכי סוף ב"ב * אם אמר

ומ"מ שמעינן אי מכר יותר מכדי חייו לב"ע לא הוי מכירתו מכירה (א) ודלא כמרדכי פ' הניזקין * ד' תרי"א ע"ג דכת' בשם ראב"ה דהואיל ותקנו משום כדי חייו אותו היום ה"ה [אם] מכר יותר, וה"ה כל מקום שתקנו [רבנן משום] כדי חייו דינא הכי, וכב"י ותלמידיו רשב"א הזכירו סברא זו ודחו אותה וכו', וכ"כ הרמב"ן עכ"ל, ועיין בת"ה סי' ש"ך האומר לחבירו להמציא לו מרגליות [יפת] לקנות וקיבל עליו ק"ם ולא מצאם ורוצה לחזור בו. וע"ש. לא כקנין הגוף דמי כו'. ועיי' בזה כמרדכי סוף פ' השולח * אימת לא אמרינן קנין פירות כקנין הגוף דמי. הפוסק על (כל) השער שבעיר כו'. כ"כ המרדכי פ' המוכר את הבית ⁴, וכת' ב"י ודוקא בכה"ג צריך לקיים מקחו דהואיל ויצא השער הוי כאלו הוי ברשותו, אלא בדבר שלא יצא השער ומכר דבר שלא היה ברשותו מכירתו בטולה כמו שנתבאר ל' סי' ר"ט ⁵. לפיכך צריך להביא רא"י כו'. וע"ל סי' ס' מדין זה, וכת' ר' ירוח' נ"ז אל תמעה בין מחייב עצמו בחוב למקנה כי המחייב עצמו יכול לשעבד אף שאינו

הגהות דרישה ופרישה

דל' והא דתנינן מה שתעלה מצודתי היום זה יותר מכדי חייו של אותו יום הכל מכור וזהו דעת הרמב"ם והרי"ף גם המרדכי דמביא מ"ו ר"ל הכי ולא ה"ל למ"ו לכת' דלא כמרדכי כו' ודוק. [אות א בנדפס].

ריב 1 סי' תרעא (צח ד) בשם בעל העטור וכה"ג בהגהות מיימוניות פ"ה מוהל' מכירה הי"ד ופ"י מהל' זכיה ומתנה ה"טו בשם בעל העיטור ובשו"ת מהר"ם אלשיך סי' פז (רמזו בש"ך ס"ק א) הביא לדברי המב"ט בשו"ת חלק א סי' שטט בשם ראשונים שחולקים ע"ז וס"ל דנקבה אגב קרקע והאריך במהר"ם אלשיך שם לדחות דבריהם. 2 ראה הערה 7. 3 ובב"י הוסיף ע"ז: אבל הרמב"ם בפכ"ב מה"מ כתב גם יאכל פירות לפי שהוא ז"ל מפרש דידור יאכל פירות תרוייהו הוא מטעם שאין בהם ממש דכיון דאמר יאכל ואכילה אין בו ממש אפילו אי לא הוה טעמא דלא באו לעולם לא קנה, ועיין בזה גם בפרישה לקמן סי' רנג סעיף לו, בסמ"ע כאן ס"ק א וט"ו בגליון השו"ע, וראה עוד בקצוה"ח ס"ק א. 4 שם, בשם רב נחשון, ועיין בעיטור מאמר ב קנין בשם רב נחשון גאון, ובגליון המרדכי שם בהגה' כתב על דבריו: פ"י דאינו כדברי רב האי גאון, ועיין בזה בש"ך ס"ק ב וט"ז בגליון השו"ע וביאור הגר"א אות ב וע"ע בפ"ת אות ג. וראה

בפרישה סעיף א). 5 סי' שצח (ד ד), ועיי"ש. 6 סי' שפו (ד ב). 7 סי' תקס (צ ג), וראה לעיל סי' רט הערה 26. 8 ועיין בהגהות בדק הבית לעיל שם סעיף ו ובמש"כ בפלוגתתם בשו"ת רעקא"י סי' קלד ועיין בשו"ע לעיל סי' רט סעיף ו ובמה שהאריכו במפרשי השו"ע שם. 9 בכ"י ב הנוסח: אבל מקנה שמוכר לו או שנתן לו אינו יכול להקנות דבר שאינו ברשותו, במקום: מש"כ מקנה, וכה"ג בכ"י ק. 10 ראה בד"מ השלם שם הערה 15, וראה הגהות הרמ"א בשו"ע כאן סעיף ד. 11 בכ"י ק נוסף כאן: ואם תפס אם מפקין ליה, וכב"י ב חסר כאן, וראה לעיל שם בד"מ השלם סי' ס' הערה 15 מהגהות מרדכי ב"ב סי' תרעג (צח ד), ובהגהות דר"פ שם אות ו. 12 ראה שם הערה 7. (ובכ"י ב ובד"מ הגדפס בגליון הטור הנוסח: ועיין בתשובות המרדכי שכתבתי ריש סימן רי"ב דלא משמע כן, ועיי"ש, והנוסח שלפנינו מדויק יותר). 13 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף הסימן.

ידור פלוני בביתי ולא אמר ידור כך וכך זמן, ידור שעה א' משמע (א), כתב הרמב"ן * בתשובה פ' סו בראובן שנותן לשמעון דירה בעלייה אם אין בשטר קנין אלא כמו שאמרת שקדם הקנין לנתינת הדירה שאמר קנו ממני שאני נותן לו דירה בביתי ו"ל שאין הקנין אלא על דירה בלבד לא על גופו של קרקע, אבל אם אמר הריני נותן לשמעון דירה בעלייתי או שנתתי לו להיות משתמש בעלייתי וקנינו ממנו, ה"ז קנה העלייה לדירה שהקניין ענין חזק [לכשכא] * באחרונ' לא [דירה] נתן אלא מגופו של קרקע קנה מידו, ולולי שאני סבור שאין העדים יודעים דין זה הייתי אומר שאפילו אם חזרו בסוף השטר וקנינא לפלוני על מה דכתוב ומפורש לעיל [שאף] זה יועיל לקנות גופו של קרקע לדירה שבחזרת הקנין שבסוף השטר ליפות כחו כתבוהו שלא כתבו הקנין שתי פעמים בכדי וכדאיתא פ' י"ג, ועל כל זאת אני סובר [לזמ'] שיועיל הזכרות שני קנייני' לעולם ליפוי כח וכ"נ מדברי רש"י פ' י"ג, ועוד שהרי החזיק שמעון כבר ודר בו בפני ראובן ולא ערער עליו, וכיון שכן אפשר לומר שהורה שמגופו של קרקע קנה מידו וכאלו נתן לו הגוף לדירה וכן אמרינן פ' י"ג עכ"ל וע"ש בתשובת הרמב"ן שהאריך בזה, כת' המרדכי פ' מי שמת: ד' רנ"ה ע"ד ששאל ר' שמחה את רבינו בריך על שטר שלא היה כתוב בו קנין הפירות כראוי שלא הקנה לו קרקע

הגהות דרישה ופרישה

לו הבית לדור בו, וכ"נ דעת מור"ם ז"ל שהעתיק כאן בד"מ גם בש"ע דברי המרדכי אלו לפסק הלכה, ואי אומר ידור פלו' בבית זה דוקא קאי למאי הלכת' כת' הא אפי' קצב לו זמן אינו קונה משום דהוי דשב"ל, אלא ודאי לכך העתיקו דאפי' מקנה בית לדירה דהוי דבר שיש בו ממש גמי ל"ק אא"כ קצב לו זמן, ואף שמור"ם נקט בלישנא' אם אמר ידור פלו' כו' לישנא דמרדכי נקט ול"ד קאמר וכ"כ רמ"י בע"ש שלו.

אות ב ואות ה, וע"ע במל"מ פ"ה מהל' מכירה הל' יד. 6 הוספתי מכ"י ב (וכן בסמוך תיבת: דירה), וראה תיודשי הגהות אות ב. 7 סי' תריז (צד א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף א. 8 בכ"י ב:

ידור פלוני בביתי ולא אמר ידור כך וכך זמן, ידור שעה א' משמע (א), כתב הרמב"ן * בתשובה פ' סו בראובן שנותן לשמעון דירה בעלייה אם אין בשטר קנין אלא כמו שאמרת שקדם הקנין לנתינת הדירה שאמר קנו ממני שאני נותן לו דירה בביתי ו"ל שאין הקנין אלא על דירה בלבד לא על גופו של קרקע, אבל אם אמר הריני נותן לשמעון דירה בעלייתי או שנתתי לו להיות משתמש בעלייתי וקנינו ממנו, ה"ז קנה העלייה לדירה שהקניין ענין חזק [לכשכא] * באחרונ' לא [דירה] נתן אלא מגופו של קרקע קנה מידו, ולולי שאני סבור שאין העדים יודעים דין זה הייתי אומר שאפילו אם חזרו בסוף השטר וקנינא לפלוני על מה דכתוב ומפורש לעיל [שאף] זה יועיל לקנות גופו של קרקע לדירה שבחזרת הקנין שבסוף השטר ליפות כחו כתבוהו שלא כתבו הקנין שתי פעמים בכדי וכדאיתא פ' י"ג, ועל כל זאת אני סובר [לזמ'] שיועיל הזכרות שני קנייני' לעולם ליפוי כח וכ"נ מדברי רש"י פ' י"ג, ועוד שהרי החזיק שמעון כבר ודר בו בפני ראובן ולא ערער עליו, וכיון שכן אפשר לומר שהורה שמגופו של קרקע קנה מידו וכאלו נתן לו הגוף לדירה וכן אמרינן פ' י"ג עכ"ל וע"ש בתשובת הרמב"ן שהאריך בזה, כת' המרדכי פ' מי שמת: ד' רנ"ה ע"ד ששאל ר' שמחה את רבינו בריך על שטר שלא היה כתוב בו קנין הפירות כראוי שלא הקנה לו קרקע

ריב. (א) ורבינו שכת' בסמוך ל"ש מכרן או נתנן לזמן קצוב כו' משמע דאפילו באומר ידור פלו' בבית זה כך וכך זמן נמי ל"מ אא"כ הקנה לו הבית לדור בו, וזהו דלא כרב נחשון דדוחק לומר דהאי ל"ש מכרן דכת' רבינו לא קאי אלא אדסמך ליה, ואפשר לומר דלרב נחשון נמי כשלא הקנה לו הבית לדור כו' אפי' אמר שידור בו זמן רב ל"ק כיון שאין בדירה ממש, ומה שחילק הוא בין זמן קצוב או שעה א' היינו כשהקנה

הגהות דרו"פ אות א. 5 הרשב"א, בשו"ת המיוחסות לרמב"ן הביאו הב"י לעיל סי' קצה מחודשים [כב], עיי"ש, ועיין אריכות דברים בבאורו בשו"ת רעק"א סי' קמא וראה בדין זה בהגהות הרמ"א בשו"ע כאן סעיף א ובפ"ת

והגאונים' דמאחר דאינו מחויב לקיי' רק מטעם
שהוא נדר לאחר שמת מי יקיי' נדרו והוא מבואר
שם וע"ש.

ריג כל זמן שלא פרחו כו'. משמע מפירש"י
שבסוף פ' שלוח חקן דוקא שלא עמד
מעליה' האם מעולם, אבל עמד מעליה' פעם א'
קנה רשות המוכר האפרוחי' והם שלו ויכול
אח"כ להקנות, ונרא' מדברי המ"מ פכ"ג מה"מ
דאין דעת הרמב"ם כדעת רש"י אלא אפי' אם
עמדה פעם א' אפ"ה א"י להקנותן אא"כ מטפח
על השוכך וכו', וב"י יישב דעת הרמב"ם [שהוא י'
כדעת רש"י] (א).

ריד שהוא כמו בנין קטן כו'. וכב"י דוחו
לדעת הרמב"ם והרי"ף, אבל לדעת רשב"ם
נמכר זו הבית הקטן עמו אא"כ היו בו חלונות
הרבה [לנוי]. אבל א"א הרא"ש ז"ל כת' דאף
בחדר וכו'. וכב"י דכן הוא דעת הרמב"ן, אבל
דעת הרי"ף כדעת הרמב"ם, וכת' הרי"ן שב"כ
הרשב"א¹. שדינן שוה וכו'. כנ"י ריש המוכר
בית² שכן הוא דעת ר' יונה והרמב"ן אבל דעת
הרי"ף כדעת הרמב"ם. ולא את הגג כו'. וכת'
ג"י ר"פ המוכר את הבית³ דאעפ"י שאין הגג
מקורה ומגופף נמי לא מכור בכלל הבית. אפילו
עומדים תוך המצרים כו'. וכב"י דוחו דוקא
לדעת הרא"ש דכת' לעיל כן אף לגבי יציע,

אמר כלום כי במה זכה אותו האיש שהרי שויר
יש כאן מתנה אין כאן עכ"ל⁴, וע"ל סי' ר"ט¹⁰
בתשובת המרדכי בדין מקנה רשב"ל עם
דבר שבא לעולם, וע"ל סי' ר"ט¹¹ מי שנשבע
ליתן דבר שלב"ל אי צריך לקיי' וה"ה דבר שאין
בו ממש. ע"מ שדיוטא עליונ' שלי כו'. עיי'
לקמ' סי' רי"ד. והשוכר אינו רשאי להשכיר
כו'. הקשה ב"י קוש' בדברי הרמב"ם שהרי
הרמב"ם סבר דהמשכיר קרקע יכול להשכירה
לאחרים כמו שיתבאר לקמ' סי' שיו"ו, והניח
הדבר בצ"ע ולי נרא' דלא קשה כלל דכאן מיירי
להשכירה לבני אדם רבי' (ב) יותר מבני ביתו
ובזה מודה אף הרמב"ם וכמו שיתבאר לקמ'
סי' שיו"י¹². נוטה לדברי הגאונים כו'. וכ"כ
המרדכי [ריש] פ' י"ג¹³ סוף ע"ב אפי' אם אמר
לכשיבא לידי הוא קרוש ל"מ, וכת' בתשובת ב"ש
סי' שמ"ד דאפילו אם נשבע על קניין שלא ב"ל
שיוקיימו אין השבועה גומר הקנין, אבל מיהא
צריך לקיי' שבועתו, ונ"מ אם מת אין [בניו]
צריכין לקיים או אם שאל לחכם על נדרו¹⁴, וכן
פסק סי' שכ"ח וסי' של"ה וע"ש. וכשאקחנו
אקדשנו כו'. וכ"כ במרדכי פ' מי שמת¹⁵ ד'
תנ"י ע"ג, וכת' בתשובת מוהר"ם וה"מ בכריא
שאומר כן דאז צריך לקיים נדרו כשבא לידו
אבל ש"מ שאומר תנו ר' זו לצדקה לאחר מותי
או אפילו אמר אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי
אין מתנתו כל' וכו', והוא כדברי הראב"ד

הגהות דרישה ופרישה

ריג. (א) ועד"ר שם הוכחתי דאין פלוגת' בין רש"י
והרמב"ם אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא וכו'.

ועיין בזה בשו"ת הרמ"א סי' מח (בד"ה ועוד דאף אם
היה חל הנדר).

ריג 1 הוספתי מכ"י ב, ועיין בדין זה בסמ"ע ס"ק
ג ובש"ד ס"ק ב.

ריד 1 וכ"ה בשטמ"ק ב"ב דף סא עמוד א ד"ה השתא
יציע בשם הרשב"א. והרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב פסק
כדעת הרמב"ן והרא"ש, ועיין בביאור הגר"א אות ה.
2 סי' תשס (לג ב), בשם הרמב"ן, הרשב"א ורבינו יונה,
וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע ריש הסימן, (ועיין בביאור
הגר"א אות א). [בכל הסימן כאן יש לחקן: המוכר את
הבית, במקום: המוכר בית]. 3 סי' תשנ"ט (לג א),

[אות א בנדפס]. (ב) עפ"ר שם כתבתי יישוב
יותר נכון לע'.

בפירות הבית וההיא משמע וכו', במקום: בבית ההוא
משמע וכו'. 9 ועיין בדברי הרמ"א בהגהות השו"ע
סעיף ג ובש"ד ס"ק ג האריך בדבריו. 10 ראה הערה
17 (בסמוך: דשב"ל — דבר שלא בא לעולם). 11 ראה
הערה 20 שם. 12 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק טז, ב"ח
סעיף ח בטור, ט"ז בגליון השו"ע ופ"ת אות ו. 13 סי'
תקעז (צא ד), ודוקא באמר כשיבא לידי אתננו להקדש
— אז חייב מדין נדר וכשיטת הרא"ש (ולפיכך כתב כאן
וכ"כ המרדכי וכו'), וכן פסק הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף
ז ועיין בהגהות הרמ"א סעיף ט, 14 וכ"פ הרמ"א
בשו"ע לעיל סי' רט סעיף ד. 15 סי' תרכה (צד ב),
וכ"פ הרמ"א בסעיף ז ועיי"ש בביאור הגר"א אות כ.

תחתיו ובלבד שלא יזיקנו כו'. וככ"י וזהו סברת רשב"ם ונראה מדברי הר"ן שכן דעתו ושכן דעת הרשב"א והרא"ש. דתנן * המוכר את השדה כו'. [וככ"י] בשם הר"ן שכת' בשם הרא"ה דבכרם ושדה אף עומקא מכר ליה בסתמא, דהא צריכי' לכתו' ליה לינוק' (האי * לזכות והודכנות) מן התחום כדאית' במס' תענית עכ"ל, כת' הרשב"א בתשובה ¹⁰ על ראובן שמכר לשמעון בית ולא כת' ליה עומקא ורומא ואח"כ מכר כל בתיו ללוי והיה זה הבית בכלל בתיו, אי אמרינן אהני שטר דלוי למקניא אויר אעפ"י שלא קני הבית שהרי כבר מכרה לראובן, והשיב רומא אין לו גוף ואויר לבד קנה, ולא יוכל להקנות האויר בפני עצמו, ואפילו הקנה לו הבית לצורך אויר שעל בית זה ל"מ שהרי אין לו כלום בגוף הבית שיוכל להקנות האויר על ידו (ב), מיהו אם מכר לו החצר שהבית עומד בו וסיים לו מצרים, וכתב לו כל מה שיש בתוך המצרים אלו מכרתי לך ולא שיירתי בזבוננו אילן קדמאי כלום עומק ורומא של בית שמכר לשמעון נמכר ללוי, וכן בור ודוה שתחת הבית, וכן אם יש גג ע"ג בית של שמעון ¹¹ כיון שהוא נכנס בכלל מכר של לוי אף האויר שעל הגג עד רום רקיע קנוי ללוי שהרי נקנה עם הגוף עכ"ל, ועיי'

אבל לדעת הרמב"ם והרי"ף דס"ל דגבי יציע [דאם הוא] עומד בין המיצרים הוא נמכר, ה"ה לענין בור ודוה עכ"ל, ולוי * נרא' דאפשר דס"ל להרמב"ם והרי"ף דדין בור ודוה הוא כדין חדר לענין זה, ובחדר כ"ע מודו דאפילו עומד בין המצרים דאינו מכור (א), ועיין בנ"י ריש המוכר בית שהאריך שם [בדינים אלו] וע"ל סי' זה מדין זה. וא"צ * לכתו' לו עומקא ורומא כו'. [ועיין בנ"י] דף ק"ף ע"א, וככ"י בשם תשובת רשב"א * על ראובן שמכר לשמעון בית וכתב לו מארעא תהומית עד רום רקיע וקיבל עליו אחריות המכירה, ועכשיו לוי שכנסם היה לו חזקה חלון או מרזב או מזחילה לאויר הבית, ושמעון לא יוכל לבנות שם, אין שמעון הלוקח יכול לתבוע מראובן אחריות שכת' לו על אויר החצר דלא מכר אלא כל מה שהיה קודם הקנייה קיבל שמעון עליו להיות בחזקה הראשונה ומ"ש לו עד רום רקיע לא קאי רק אשאר אויר ז'. ור"י ז"ל פ"י כסברא ראשונה. וכת' המ"מ פכ"ד מה"מ שכן דעת הרמב"ן והגאונים. וגם כשאינו גובה עשרה וכו'. ככ"י וכל זה הוא מדברי הרמ"ה, והרמב"ן חולק בזה וס"ל דאם הוא פחות מ' נמכר עמו אף בדלא כתב ליה רומא וכ"נ מדעת הפוסקי' שלא חלקו בזה. וכן לחפור

הגהות דרישה ופרישה

למעשרותיו ודקל לפירותיו דקנה, נרא' דיש לחלק דשאני דקל שאין הפירות בעול' לפיכך א"א לשיירן אא"כ שייר גוף לפירו' אבל האויר ממילא הוא משוייר וא"צ לשייר גוף שהרי לא נכנס בכלל המכר אבל במוכר גוף לאויר המשוייר לא עשה כלום, ובירושלמי לא בא

ריד. (א) כמ"ש בגמ' בהדיא גבי חדר והטעם דבור תשמישו אינו תשמיש ותשמיש הבית שאינו עשוי לדירה אלא להצניע שם ממנו כמש"כ בפריש'. [אות ב בנדפס]. (ב) עו' כת' שם ז"ל ואע"ג דנרא' דבירושלמי השוה דין מקנה בית לרוחא למקני שדה

הרא"ש (הערה 18), וככ"י ב כאן תחילת תשובת הרשב"א ובאמצע התשובה נשתרבה תשובת ר"י בן הרא"ש בטהד"מ, וכנ' שכן היה לפני המגהים בברלין שהדפיסו לראשונה את הדרכי משה בגליון הטור, ראה מש"כ במבוא לדרכי משה השלם כרך ראשון, פרק ז. 8 בכ"י ב כתוב כאן ד"ה וא"צ לכתו' וכו', ראה הערה 5. 9 מחקתי עפ"י כ"י ב, ועיין בסמ"ע ס"ק כג. ועיין בזה בנמוקי' פרק המוכר את הבית סי' תשסד (לד ב) מש"כ בשם הרשב"א. 10 חלק ב סי' שפד, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה, ועיי"ש בסמ"ע ס"ק כו (ובהגהות דרו"פ כאן אות ב) וס"ק כז (ושם העתיק לשון הד"מ). 11 בכ"י ב : ראובן,

ועיין סמ"ע ס"ק ז. 4 ולפיכך לא כתב הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב, לגבי בור ודוה דאע"פ שמצר לו המצרים החיצונים בשם וי"א, כמו שכתב בסעיף א לגבי יציע, ראה הערה 2, משום דס"ל דלכ"ע דינא הכי. וראה סמ"ע ס"ק ט ושי"ך ס"ק ב (ובשו"ע דפוס קראקא, שס"ו, הם ב' הגהות). 5 פיסקא זו שייכת להלן אחרי ד"ה וכן לחפור תחתיו וכו' וכמו שהוא בכ"י ב ובכ"י ק, ובכ"י להדברים כאן משורבבים ראה הערה 7 והערה 8. 6 חלק א סי' אלף קכו. 7 בד"מ הנדפס בגליון הטור נדפס כאן אות ב שלא במקומו (כתב המרדכי וכו', ראה הערה 20) וצ"ל כמו שהוא לפנינו אחרי תשובת הרי"ן בן

בתשובת הרשב"א¹² סי' תת"ף מדין א' שנתן עליה לחבירו והסופר כתב בשטר מתנה מארעא תהומא וכו' אם החצר בכלל וע"ש. אם נפלה חוזר ובונה אות' [כו']¹³. כב"י וכן כתב הר"ן וכתב¹⁴ דה"ה לבור ודות במקום שנשארה למוכר אם נפלה חוזר ובונה אותן] ויש להן דרך כו'. אפי' מצרן לו מצרי' החיצוני'. ועיי' בנ"י ריש המוכר הבית אי מהני בזו עומקא ורומא, וכב"י בשם תשובת הרשב"א¹⁵ הא דאמרינן דאם מצר לו חבירה לא מכר לו כל מה שבתוכו ואמרינן¹⁶ דהרחיב לו המצרים וכן במכירת הבית כל זה לא מיירי אלא בשעת המכירה או מתנתו כי אין אנו מכניסין בקנייתו יותר ממה שהקנה ואמרינן מדהוי ליה למכתב כך וכך ולא כת' שייר במכירתו אבל מי שהודה לפנינו שמכר ביתו לחבירו או שמודה שמכר או נתן לו חבירה א"צ להודות רק הכלל ולא בפרטיות, ואם הודה הכל בכלל כמו מי שאומר גרשתי אשתי נאמן להבא ולא דייקנין כיצד גרשה (ג), וע"ל סוף הסי' 17 עו' תשובה בזה, וכת' עו' חב"י ז"ל וכת' הרשב"א בתשובה סי' אלף קל"ט ראובן ירש בית מיעקב אביו ועירב בו בתי' אחרי' בתוך המצרי', ואח"כ נתן ביתו לאחר וכת' לו בשטר מתנה שביתו של יעקב אביו נתן לו, ונשאל אם הכתים האחרים שעירב לזו הוא בכלל המתנה, והשיב אם עירב בתי' אחרים שאינו תוך מצרי בית יעקב פשוט דאינן בכלל המתנה, ואם מצר לו מצרי' החיצוני' וכת' לו כל מה שיש בתוך המצרי' הכל נתון לו ואם בנה עליות בתוך בית יעקב אביו הכל לפי מה שכת' אם כת' לו מתהום ארעא עד רום רקיע הכל נתון לו ואם בנה

בתים כחצירו של אביו ובתוך המצרים [ומצר לו המצרים] החיצוני' הכל מבואר פרק המוכר את הבית בההיא דרב נחמן אמר רבה בר אבוא עכ"ל, כת' הר"י בן הרא"ש¹⁸ שנשאל על ראובן שיש לו ב' בתי' זא"ז ומכר א' לפלו' ודרך הכתים שבתים כסאות נמשכין מבית לבית דרך חפירות וכא הלוקה לסתום החפירה הנמשך מב"ה של בית המוכר, וטען לוקח שכת' לו עומקא ורומ' והמוכר טען שלא מכר לו ע"מ שיפסד ביתו והשיב הדין עם מוכר עכ"ל ב"י, כת' המרדכי פ' המוכר [פירות²⁰ עמוד ד] תשובת מוהר"ם על ראובן שנתן לא' חלק שמינית בבית שיש לו במקום פלוני, ואח"כ נודע שלא הי"ל בכל הבית רק רביעית ועכשיו אמ' ראובן כי לא נתן רק שמינית מאותו רביעית שיש לו בבית, והשיב מוהר"ם דאולינן ביה בתר ל' בני אדם, ומאחר שאין דרך לקראת לרביעי' בית, ודאי נתן לו השמינית מכל הבית, וע"ש שהאריך וכת' דאע"ג דקנה הבית לא מכר לו החצר שלפניו דהמוכר בית לא מכר חצר ע"ש. וע"מ שדיוטא עליונה שלי כו'. כת' רשב"ם דה"ה אם אומר חוץ מדיוטא עליונה וצריך לקיים יתור לשונו לשום דבר, כת' הרשב"א בתשובה²¹ על מה שטוען ראובן על השנות בשטר מלת לעולם פעמים [דלטפוין] אתא ואפילו נפל בני לה אינה טענה שלא אמר כן [אלא] בדבר שהוא מעצמו משויר וזה בא וטפי מלתא ושייר בפירוש כו', עד וכן בש"מ שאמר תנו ר' זוז לפלוני בכורי בראוי לו או לאשתי ובראוי לה, בכל אלו לא הל"ל בראוי לה, אבל כאן צריך היה לומר לעולם לשופרי דשטרא, וכן' לכאי' מכחו חזר והזכיר

הגהות דרישה ופרישה

לגמרי או שייר מעשה ידיה או שמא לא התיר' לכל

להשוותן לגמרי ועיי"ש. (ג) ז"ל שם אם גירשה

אפילו, במקום: ואמרינן. 17 ראה הערה 28. 18 בשו"ת זכרון יהודה סי' פ, בהמשך התשובה (כט ב). 19 בכ"י ב: מתהום עד רקיע, במקום: עומקא ורומ', וכה"ג בשו"ת זכרון יהודה הג"ל. 20 בכ"י א: המוכר כו', ותקנתי עפ"י כ"י ב, וכה"ג בכ"י ק, ועיין במרדכי שם סי' תקע (צא ב). ובד"מ הגדפס בגליון הטור דברי המרדכי שלא במקומם, ראה הערה 8, ועיין בשו"ע סעיף ז ובהגהות הרמ"א שם. 21 חלק ב סי' שפ, וראה בכ"י מחודשים

במקום: שמעון, וכה"ג בכ"י ע"ש הרשב"א. 12 חלק א, ועיין בחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 13 הוספתי מכ"י ק, וכצ"ל, ובכ"י א יש כאן השמטה בטהד"מ, ובכ"י ב חסר לכל הפיסקא. 14 הבי", ראה סעיף ט בכ"י וראה חידושי הגהות אות ז. 15 חלק ב סי' קעד, (ובסמוך צ"ל: אם מכר במקום: אם מצר, וכמו שהוא בכ"י ק). וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף א, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ה ובט"ז בגליון השו"ע. 16 בכ"י ב:

וכבר נתבאר ריש [הסי']²⁷ בדברי רבינו דסבר
אם כת' לו ולא שיירית ל"מ, וכת' הרשב"א
בתשובה²⁸ אע"ג דמוכר בית לא מכר בור ודות
אם כתב והודה כמספר מה שהיה עם מה שהוא
רוצה להוסיף לו עכשיו, ואמר מכרתי ביתי לפלו'
ומצרינו פלו' ופלוני והריני מיפה עכשיו בכך
וכך הודה לו בכל מה שיש תוך המצרים שאין
זה שעת הקנאה עד שנאמר מדהוי ליה למכתב
ולא שיירית ולא כת' שיור' שיורה עכ"ל.
המחזירים בטיט כו'. ובגמ' בעי אם מחזירי'
בור ודות²⁹ מקרי חיבור אי לא ונשאר בתיקו,
וכת' המ"מ כיון דלא אפשרי' לא קנוי (ד).
בבתי אני מוכר לך וכו'. כב"י וכ"כ הרא"ש
פ' הנודר מן הירק³⁰, אבל הר"ן כתב שם דאפילו
אמר בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה,
וכ"כ [הרמב"ן והרמב"ם (ה) פכ"א מה"מ] עכ"ל
ועיי' בזה בהר"ן פ' התקבל ד' תקפ"ו ע"א.
וי"א דרפת סגי בד' על ד'. וכב"י נראה להגיה
ד' על ו' וכ"כ הרמב"ם פכ"א דמכירה והרשב"א
פ' המוכר פירות (ו), והי"א אינ' חולקי' אלא

לעולם עכ"ל. וא"א הרא"ש ז"ל כת' כרשב"ם.
כב"י גם הרי"ף והרמב"ם פסקו כרב זכיד, אבל
כתבו דיכול לחזור ולבנות אם נפל, ורכ זכיד
הוציא זיון קאמר וכ"ש דיכול לחזור ולבנות
והכי נקטינן²² וע"ל סי' ר"ט²³ אם משייר לעצמו
אם יורשיו יורשין זכותו, וע"ל סי' שו"ו המשייר
דבר לעצמו אם יכול להשכירו לאחריו. דמסתמא
מכר לו דרך כו'. וכתשוב' ריב"ש סי' רמ"ח
הא דמוכר בעין יפה מוכר ויש לו דרך [עליו]²⁴
היינו שאין לקונה דרך אחר אבל אם היה לו
דרך אחר לא אמרינן דמוכר לו דרך] וע"ש,
וכב"י בשם הרמב"ן דאם שייר לעצמו בור ודות
ואמר חוץ מבור ודות אפילו נפל חוזר ובונה
כמו אם אמר חוץ מדיוטה כו'.²⁵ אבל לא גג
ויציע וכו'. וכת' הר"ן והביאו ב"י מיירי דלא
מצר לו מצרים החיצונים דאי מצר ואמר הוא
וכל מה שבתוכו מכר לך הוי ככת' ולא שיירתי
בזבני אילן כלום ומכר גם הבור ודות העומד
בין המצרים אבל לא [מהני] לענין גג ועלייה
וכן הוא בנ"י פ' המוכר את הבית²⁶ ד' קצ"א,

הגהות דרישה ופרישה

לפניו הכרעת דברי הרא"ש וחולקי' אבל אב"י ומור"ם
יש לפקפק, ועו' דאם לא כן לא הי"ל לטור לכתוב
גם דעת הרמב"ם החולקי' ולסיי' בהסכמת הרא"ש
כדרכו, וצריכין לדחוק ולומר שס"ל דאם אית' דסבר
הרמב"ם בחלוקי' דהרא"ש לא היה לו לסתו' אלא
לפרש דאם לא א"ל בית בביתי אלא א"ל בית אני
מוכר לך דנותן לו עלייה, אלא ודאי ס"ל כפשט' מסקנת
דאות' [סוגיא] שבכ"ע אף דא"ל בית בביתי אני מוכר
לך נותן לו הפחות ובכללו הוא דנותן לו עלייה אם
ירצה, וכת' זה באומר בית בביתי כו' וכ"ש באומר
סתם בית אני מוכר לך ודוק. [אות ט בגדפס].

(ו) ועיי' דריש' דהוכחתי דז"א אלא לדעת הרשב"ם
אליבי' דר"ע קי"ל כוותיה רפת בקר הוא דע"ד ע"ש.

אדם. (ד) עמ"ש מזה בסמ"ע. (ה) לכאורה
יש לתמוה על הב"י ועל מור"ם שסת' בדבריו דהא ז"ל
דהרמב"ם ס"ל כהרא"ש והטור ז"ל בפכ"ט מה' מכירה
האומר לחבירו בית מביתי שור משורי אני מוכר לך
נותן לו הקטן שבהן כו' ועד שיד בעל השטר על
התחתונה עכ"ל, ודבריו הללו ג"כ ס"ל להרא"ש והטור
כמבואר בדבריה' בהדיא שאם יש לו ב' בתי' או ב'
שורי' דנותן לו הפחות שבהן משום דיד בעל השטר
על התחתונה אלא שאם [לא] רוצה ליתן לו שום בית
אלא עלייה שע"ג ביתו, בזה כתבו שצריך ליתן לו
בית כיון שא"ל בית בביתי ל' מדוקדק מה שהוא עיקר
הבית ולא עלייה שע"ג מכר לו, גם בש"ע הוסיף מור"ם
וכת' דעת הרמב"ם בלא פלוגת' ע"ש, ואף שהר"ן כת'
ג"כ דהרמב"ם ס"ל כוותי' היינו משום דהר"ן לא ראה

עפ"י כ"י ק (ובכ"י א בשיבוש : הכותב, במקום : הסי',
ובכ"י ב חסר לפיסקא זו). 28 חלק ב סי' קצד, וראה
הערה 17, "שתי התשובות בסימן זה והם ענין א' —
סמ"ע ס"ק ה, (חלק זה בתשובה הוא המשך לחלק התשובה
שבהערה 15) ועיין בב"י סעיף א (בתוך דבריו) שהביא
לדברי הנ"י ואחריו לדברי הרשב"א (וצ"ב). 29 צ"ל :
ביתידות, במקום : בור ודות, וכמו שהוא בכ"י ק. ועיין
בפ"ת אות ה. 30 דף גו ע"א, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק

[ג]. 22 וכ"פ בשו"ע סעיף ת, ועיין בזה בביאור
הגר"א אות לא ולז. 23 עיי"ש הערה 29 והערה 30
(בכ"י ב ובגדפס סי' רז, במקום : סי' רט, וראה שם בסי'
רו הערה 16). 24 בכ"י א חסר בטהד"מ, והוספתי מכי'
ב. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ב. 25 וכ"פ
הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ת. 26 סי' תשסט (לה ב),
בשם הרשב"א, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב,
ושם הביא ב' דיעות בנדר"ז, ועיין בסמ"ע ס"ק י. 27 תקנת

שבתוכה, וכן הוא דברי הרמב"ם, וכן משמע בגמ' וע"ש אם היה לעיר חלק א' בים וחלק א' ביבשה מה' נמכר עמה. והוא שהונחו פעם א' על [העמרים]. ככ"י וכ"כ התו', אבל [מדברי] הרמב"ם פכ"ו דמכירה משמע דבעינן שמונחי' על העומדי' ⁸, וכת' עו' הרמב"ם שם דמכר לו ג"כ אבני' הסדורות לגדר. ליקח לו דרך לילך לבורו כו'. ועיי' בזה ל' סי' רי"ד, וכת' המ"מ פכ"ו שהרשב"א [כתב] דאילנות המשוירים אין צריך דרך ורשב"ם כתב דאף לאילנות צריך עכ"ל]. כת' ג"פ המוכר פירות ¹⁰ דף ק"ן ע"ב דבשדה וחצר ¹¹ א"צ לכתוב לו עומקא ורומא כו'. [אם] ¹² נתנים לו לאחר במתנה כו'. וכתב המ"מ פכ"ו דמכירה בשם אבן מגא"ש והרשב"א דלא אמרינן דזכה בכולן אלא דוקא במה שהוא תוך השדה או בית כגון חרוב בור ודות [וגת]. מש"כ ביציע וחדר מכר ומתנה שווים הם, כמו שאינו בכלל מכר כמו כן אינו בכלל מתנה, וככ"י דכ"כ הר"ן ¹³, וכת' המ"מ פכ"ו דמכירה כת' הרשב"א שאין כלל בה אלא לדברים המחובר' או הצריכין לקרקע כתבואה, מיהו אם מעות בקרקע או תבואה תלושה שא"צ לקרקע וכל דבר [שלא] הוצרך מתניתן להזכיר ולומר שלא מכור, פשיטא דאינן בכלל שדה כלל ולא קני להו אפילו מקבל מתנה עכ"ל הרשב"א, ומדברי ¹⁴ רבינו נראה דאפילו תבואה

לענין סתם בית אבל לא לענין רפת עכ"ל, וכת' הר"ן הא דבעינן ד"ע ו' היינו במוכר לו מקום לבנות עליו בית או שאר דברים הנוכרי', אבל מכר לו בית סת' מראה לו הפחות שבבתי' ואע"ג דאינו רחב רק ד' על ד' מקרי בית וכ"כ רב האי עכ"ל ¹⁵.

רטו ומ"מ מרחץ וכו'. וכנ"י פ' המוכר את הבית ד' קצ"א ע"ב בשם הרשב"א דאם מצר לו מצרי' החיצוני' וא"ל כל מה שתוך המצרי' מכור לך כולו מכור לו וכן אמרינן לגבי בור ודות לענין מכירת בית, וע"ל סי' רי"ד מדין בור ודות לענין בית. ואת הלוחות שנותני' סביב הזת' כו'. וככ"י וכת' הרמב"ם פכ"ה דמכירה ומכר הכלים שנותני' בהם הזתים הכתושי', וכן הוא בגמ' ויש לתמוה אדברי רבינו שלא כתבוהו. ולא מכר הרחי"י העליונה. וככ"י דאמרינן בגמ' דלא מכר הגלגל ולא את המכבשים והוא הכלי שמכבשי' בה' הזית', ומה שלא כתבו רבינו אפשר דס"ל דההוא בכלל הרחי"י העליונה עכ"ל ². א"ל בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר כו' הכל ³ מכור. כך היא הסוגי' האמיתי' ⁴ וכן הוא בגמ' וכתרא"ש (א). הכל מכור אפי' ⁵ בהמה ועבדי' כו'. וככ"י מיהו לא מכור לו כפרי' וכברי' חיה ועוף שאינן פתוחין כנגדה אפילו [א"ל] קנה העיר וכל מה

הגהות דרישה ופרישה

רמז. (א) עד"ר שכתבתי אינו כן אשקין ומרצופין ע"ש שהארכת.

אי, וכמו שהוא בכ"י ב, ועיין סמ"ע ס"ק כה. ⁸ צ"ל : העומרי', וגם בכ"י ב בט"ס כאן. ⁹ הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק, ובכ"י א חסר בטהד"מ, ועיין בדברי הרשב"א בשטמ"ק ב"ב דף ע"א ד"ה הג' אריכות דברים בנד"ן, ועיי"ש מה שדייק בשיטת הרמב"ם (ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע לקמן סי' רטז סעיף ד, והם דברי הטור, ולכאוי פסק כרשב"ם ועיין בב"ח כאן סעיף ז). ¹⁰ צ"ל : פ' המוכר את הבית, סי' תשעד (לד ב), ועיי"ש. ¹¹ בכ"י ב ליתא לתיבה זו. ועיין בשו"ע סי' ריד סעיף ה : י"א דבחקר קנה וכו' ויש מי שחולק, וברמ"א שם כ' : וסברת י"א ג"ל שכן ראוי להורות. ¹² הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל. ¹³ וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו, ועיין בביאור הגר"א אות כא. ¹⁴ זה המשך דברי המ"מ שם, ועיי"ש במ"מ (בדפוסים שלגו) : רשב"ם, במקום :

מה ובביאור הגר"א אות מט בדעת הרמ"א. ³¹ ועיין בזה בסמ"ע ס"ק מט (בסופו).
רטו ¹ סי' תשסט (לה ב), ומש"כ כאן בסמוך : וכן אמרינן לגבי בור ודות לענין מכירת בית, הם דברי הרשב"א שם. ובהגהות השו"ע סעיף א הביא בזה ב' דיעות ועיין בסמ"ע לעיל סי' ריד ס"ק י. וראה לעיל סי' ריד הערה ²⁶. ² ועיין מה שתירץ ע"ז בט"ו.
³ כן הגירסא גם בכ"י ב, אמנם בנוסח הטור שלפנינו אין תיבות אלו בנוסח הטור, רק בנוסח הגמ', ובפרישה סעיף ד מגיה כן בנוסח הטור, והכוונה דקונה גם השקין והמרצופין, וראה בב"י, ב"ח ודרישה סעיף ד, ועיין בסמ"ע ס"ק יב. ⁴ בכ"י ב וכ"י ק : הגירסא האמיתית, במקום : הסוגי' האמיתי. ⁵ „אפי' בלא ויו" — פרישה ס"ק ו עיי"ש. ⁶ ועיין בסמ"ע ס"ק כג. ⁷ צ"ל :

ריז ליתן לו ד"א כר. וכב"י וכ"כ הרי"ף והרא"ש (א). להשקות בקילון כר. כת' המ"מ פכ"א ל' הרב בן מגא"ש פי' מכר לו בחצירו מקום לעשות בו אמה להעביר עליה מי רגלים ומי תכבוסת חצירו וכיוצא בהם וכפרש"י שהוא עשוי להשקות בהמה ורחיצת בגדים וכלים ואינו גדול כ"כ עכ"ל.² שיעור שיעבור שם חמור טעון. וכת' המ"מ פכ"א שכת' הרשב"א בשם בן מגא"ש ז"ל וה"מ דלא מסיימי מחיצות אבל היכי דאיכא מחיצות חמור בב' אמות ומחצה לא [מ]סגי וכ"ש דלא הדר³ עכ"ל.

ריח ורשב"ם פי' שישארו למוכר כר. וכ"כ ג"י ר"פ בית כור¹, והר"ן פ' האומר דקדושין ד' תרמ"ט ע"א האריך בזה וע"ש. אלא שיעור ד' קבין וכו'. ופי' רשב"ם דה"ה קבין לחצי כור. א"נ עד י'² אמות. כב"י וט"ס הוא וצ"ל עד ד' אמות, וכן הוא בדברי הרמב"ן וכן משמע מדברי ירושלמי, ומדברי הרשב"ם שכת' רבינו כתחלת הסי' דמיירי ברחב ד' נרא' דחולק על דברי הרמב"ן דלדידו ג"כ מיירי ברחב ד' ואפ"ה נמדד עמו (א). דה"נ בעינן שלא יהא בו טפי מד' קבין. כב"י וכ"כ הרא"ש שזהו דעת

התלושה הצריכ' לקרקע אינה נתונה, דכתב דלא אמרינן בעין יפה נותן אלא בדברי' המהוברי' לקרקע, והרמב"ן חכריע בדברי הר"ש, ואין זה אלא במתנת הקרקע, אבל בספינה ויתר מטלטלי' הנותן והמוכר שוין שלא נזכר זה אלא בקרקע, וכ"כ רש"י ז"ל עכ"ל, וכן הוא לקמ' סי' ר"ך בדברי רבינו¹⁵.

ריו מכר כל אילנות וכו'. וכנ"י שמעינן מזה דהמוכר את השדה מכר את הכרם וכן כל שאר אלנות בכלל שדה הם חוץ מהרוב המורכב וסדן שקמה. כ"ש הטובי' ממנו. וכנ"י פ' המוכר בית² ד' קצ"ג ע"א, ומיהו כתב הרשב"א דאם היו שם אילנות אחרים טובים לא אמרינן כ"ש הנך אלא באותו מין שמשמיר בפירוש כיון שהכל מוכר עכ"ל. אם יש לו ב' דקלים במקום א' כר. וכתב רשב"ם דאפילו השדה מלאה דקלים אפ"ה צריך ליתן לו אותו השני' כי קנה כל דקלי' שבשדה וגם אלו השני'. אבל ר"י פי' דאפילו לר"ע כר. וכב"י דכן כת' הרי"ף והרמב"ם פכ"ד שעל הלוקח להביא ראיו', וכ"כ המ"מ פכ"ד דמכירה ונ"י ודלא כו"א שעל המוכר להביא ראיו' וע"ש.

הגהות דרישה ופרישה

מוקי לה כשיש בו ד"ט ואז בגבוה י' אין נמדד עמה ובאין גבוה י' נמדד עמה אבל ג"כ מודה [ד]כשהוא רחב י"ט למר או ד' אמות למר דפליגי ביה בירושלמי דאינו נמדד עמו אף אינו גבוה עשרה. [אות א בנדפס].

נמדדין עמה כשרחבין ד' על ד' (וכ"ה מפורש בדברי הרשב"ם דף קב ע"ב ד"ה אין), אבל באינם גבוהים או עמוקים י' אפילו רחבים הרבה יותר מד' על ד' נמדדים עמה, וברמב"ן לכא' משמע דבפחות מ' בגובה או בעומק דוקא בנקעים קטנים (למר [בירושלמי] כדאית ליה ולמר כדאית ליה) בעינן בסך הכל ד' קבין אבל בנקעים גדולים ברוחב אפי' לא עמוקים, לא בעינן ד' קבין ואין נמדדין עמה, ועי' קאי הגהות דרו"פ כאן אות א, [ובהגהות דרו"פ אות א שבגליון הטור, הדפיסו לדברי הגהות דרו"פ על דברי הב"י בתחילת הסימן, ואין לזה מובן כ"כ, וגם בסיום הגהה שם שרבונו לתיבות: דהכי נמי בעינן שלא יהא בו טפי מד' קבין, שהיא מובאה מדברי הטור (וכב"י א אין סימון לסיום הגהה הדרו"פ, וראה מבוא לדרכי משה השלם כרך א פרק ז)], וראה בסמ"ע ס"ק ה משי"כ על דברי הד"מ כאן (בסוגר), ועיין בדרישה ריש הסימן, וא"ש.

ריו. (א) עיי' פריש' ודריש' כתבתי שהרא"ש לא ס"ל הכי אלא ס"ל דבג"א סגי שהרי כת' אמה מכאן וכו', ולא כת' [ואמה] ש"מ דס"ל דפרושי קא מפרש לה ע"ש. ריח. (א) לא עמדתי על דעת מור"ם בזה דרשב"ם

רשב"א. (וגם בדברי הטור לקמן, ראה הערה הסמוכה: רשב"ם).
 רטז 15 ראה שם הערה 8.
 רטז 1 ב"ב פרק המוכר את הבית סי' תשעב (לו ב), ועיין בזה בסמ"ע סי' רטז ס"ק לה. 2 שם סי' תשעג (לו ב), ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יג ובסמ"ע ס"ק ד. 3 וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה עיי"ש.
 ריו 1 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק א. 2 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ב. 3 וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד. (וראה בדרישה סעיף ב).
 ריח 1 סי' תתכב (מט ב), ושם בשם הראב"ד, ולא הביא שם דברי הראב"ד שבסמוך (בטור). ובר"ן פ' האומר בקידושין הוא בס' תרמט (כה א). 2 כ"ה הגירסא בדפו"י של הטור (י' במקום ד'). 3 (בכ"י ב חסר כאן עד סוף הפיסקא). כוונת הד"מ לכא' היא שמדברי רשב"ם שמביא הטור ריש הסימן, משמע דבגבוה י' או בעומק י' אין

שדה וא"ל בית כור שיש לי במקום פלוני אני מוכר לך אבל מוכר לו בית כור בשדותיו נותן לו בית כור מכון עכ"ל¹¹. **אחר הלשון שמפחית כחו של לוקח כו'.** ובמ"מ פכ"ח דמכירה משמע שזהו ג"כ דעת הרמב"ם¹². **בית כור עפר זה כו'.** וכת' המ"מ פכ"ח דמכירה וכתבו שאם א"ל בית כור שיש לי במקום פלוני שסמניו ומצרייו כן או שהעמידו עליו וא"ל בית כור זה אפי' פחות משתות הגיעו ועיי' בב"י¹³. **מאה וחמשי' וכו'.** והמ"מ כת' פכ"ח דאפי' אינו אלא מחצה הגיעו¹⁴. **והוא שקורין אותו כרם ופרדס.** כב"י ופשוט הוא דעל המוכר להביא ראי' שנקראי' כך כמו בדין בית כור אני מוכר לך. **ולא נהירא.** אבל המ"מ פכ"א דמכירה כת' שהרשב"א והרא"ה ז"ל הסכימו לדברי הרמב"ם וכן עיקר עכ"ל, וכ"כ הר"ן ועיי' בדברי הר"ן פ"ק דגיטין¹⁵ ד' תקנ"ו ע"א. **והמוכר נותן מחלקו הנשאר.** וכן פי' רשב"ם, אבל הרמב"ם פכ"א דמכירה כת' דחלוקה נותן מחלקו¹⁶. **פלגא דארעא דאית לי כו' ע"ל פי' רי"ד¹⁷ מדין הכותב להכירו חלק מביטו ויש לו בית בשותפות מה דינו, וכת' נ"י פ' המוכר בית¹⁸ ד' ק"ץ ומיירי במקום שאין הדמים מודיע' וע"ל סי' ר"ך [מדין דמים מודיעי']. **לא קנה אלא אות' שדה לבדו כו'.** ומשמע בגמ' פ' המוכר בית אם כת' לו ולא שיירתי בזבני אילן קרמאי כלום הכל מכור, וכ"כ רבינו ל' סי' רי"ד לענין**

הרי"ף ולזה הסכים הר"ן והרמ"ה⁴ אבל הרמב"ם פ' כ"ח לא כ"כ, וכת' רבינו סברתו לקמ'. **והראב"ד פסק⁵ דלא פליג כו'.** וכב"י וכ"נ מדברי הרמב"ם פכ"ח והרי"ף ועיי' בהר"ן ובמ"מ שהאריכו בזה. **ולא אפשרי' לפיכך כו'.** כב"י וכן פי' הרשב"ם אבעיי' אלו, אבל הרמב"ם פכ"ח כתב בע"א. **[וכן] מביעא כו'.** וכתוב בית יוסף וכן פי' הרמב"ם פרק כ"ח אבל [הרשב"ם] פירש בענין אחר ועיי' במ"מ]. **או אפילו עומד בתוכו אלא שהוא סמוך וכו'.** וכ"פ הרשב"ם אבל הרמב"ם פכ"ח לא חילק בין עומד חוץ (ב) למיצר או לא, אלא בין סלע לשאר אבני' ופרשי', **סלע הוא דבר חשוב ואינו נמדד עמו אם הוא בית רובע, ואם הוא סמוך למיצר או : אפילו כל שהוא הוא⁶ חשוב ואינו נמדד עמה, ועיי' בדברי הרמב"ם⁷ בדין זה.** אבל בית כור סת' כו'. וכב"י בשם המפרשי'⁸ וגדולה מזו נראה [מפירושו] הרשב"ם אפילו באומר בית כור וסיים השדה, אם הקונה אינש דלא קים ליה במדת קרקע הוי כמוכר בית כור סת'. **היה הפחת והיתרון יתר כו'.** ועיי' בזה במ"מ פכ"ח דמכירה שי"ח בזה, וכב"י בשם הר"ן שכת' בשם הרא"ה הא דאמרין שאם פחת או הותר יחשוב עמו כו', דוקא בפחת שעדיין נקרא בית כור אבל יתר (ג) מכן [לא], דמ"מ בית כור א"ל עכ"ל, וכת' עוד הא דאמר פחת רובע לסאה הגיעו, דוקא כשאין לו אלא אות'

הגהות דרישה ופרישה

המ"מ משמע שם פכ"ח דמכירה דאין בין סלע לשאר דברים גבוהים אלא שחילק דכשהוא רחב רובע במקום א' או אפי' הוא באמצע שדה אינו נמדד עמו ע"ש ובסמ"ע. (ג) פי' כשנפחת כ"כ עד שאינו נקרי עוד בית כור מחמת מיעוטו.

(ב) גם הרמב"ם דהא כת' דאם היה סמוך למיצר אזי אפי' הוא כל שהוא חשוב ואינו נמדד עמה, אלא דמור"ם ס"ל דלא כת' הרמב"ם כן אלא כשהוא סלע דהוא חשוב, אבל כשאין שם סלע עליו אפי' הוא עומד סמוך למצר שמדד עמו עד ד' קבין, אבל מדברי

משמע מפרשב"ם בעובדא דרב פפא דזבין ארעא מההוא גברא כו' (בדף ק"ו) — ב"ח. ¹¹ וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ח. ¹² ועיי' בסמ"ע ס"ק מג וש"ך ס"ק ב. ¹³ צ"ל : ועיי' בג"י, וכמו שהוא בב"י. ¹⁴ ועיי' בסמ"ע ס"ק מז. ¹⁵ סי' תו (ב ב), ועיי' בסמ"ע ס"ק נ. ¹⁶ ועיי' בשו"ע סעיף כ ובהגהות הרמ"א שם, וע"ע במ"מ פ"ב מה' שכנים הל' יז מש"כ שם בדברי הרמב"ם לשיטתו כאן. ¹⁷ עיי"ש הערה 20. ¹⁸ סי' תשסב (לד א).

4 בב"י : הרא"ה, במקום : הרמ"ה. ועיי' בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו (ובסמ"ע ס"ק כד). ⁵ בכ"י ב : פירש, במקום : פסק. ⁶ בכ"י א חסר והוספתי מכ"י ב, ותקנתי עפ"י כ"י ק. ⁷ כנ' דצ"ל : אז, וכן נוטה לקרוא בכ"י ק. ⁸ בכ"י ב ליתא לתיבות : הוא חשוב, וכה"ג בד"מ הנדפס. ⁹ בכ"י ב : הרמב"ן, במקום : הרמב"ם [ובכ"י ק : הרמב"ם], (ועיי' בחידושי הרמב"ן ב"ב דף קג ע"ב שם וע"ע בתוס' שם ד"ה אם). ¹⁰ צ"ל : המרשים, וכמו שהוא בב"י ובב"ה, ונראה דהכי

הספינות ומכניסין אותן לשפה² ויש לפרש העצים שמושכין בהם הספינות עכ"ל. [והכבש]³. במשנה קרי ליה אסכלא ובהמ"מ פכ"ז דמכירה דבן מגא"ש פי' (כו) שהוא בית הכסא שבספינה (א). אבל המשכיר הקרון כו'. וכ"כ נ"י פ' הספינ' דף קצ"ה ע"ב, ומעם משום דאין דרך לשכור קרון מא' וסוסי' מאחר. וא"א הרא"ש ז"ל כת' כדברי הרשב"ם. וכן הוא דעת הרמב"ם פכ"ז מה' [מכירה], וכת' המ"מ שהוא ג"כ דעת הרשב"א וכ"כ הר"ן בשם הרי"ף והרמב"ן, וככ"י דהכי נקטינן⁴. והכי מסתברא. וכ"כ המ"מ פכ"ז בשם הרמב"ן וכ"כ נ"י פרק המוכר הספינה⁵. כן פסק רי"ף. וכ"כ הרמב"ם פכ"ז ובהמ"מ שכן דעת אבן מגא"ש, אבל הרשב"א כת' בדברי ה"ז⁶. ושפחה דינה כפרה כו'. ועיי' בזה בנ"י פ' המוכר הספינה ד' קצ"ו ע"א. שאינו נמכרין ה"ה שאינן נותנין כו'. ועיי' למטה בסמוך דהר"ן ונ"י חולקי' בזה, ועיי' בא"ע פי' ק"ט אי מכר מלבוש אי הצמודי' בכלל וע"ש. לא מכר מימיו כו'. וכנ"י ד' קצ"ו ע"א כי היכי דפליגי בבור ה"ה בשובך ואשפה וכוורת ודלא כהראב"ד, ומיהו בבאר מים חיים כ"ע מודו שמכר את מימיו שעל שם זה נקרא באר, הריטב"א ז"ל. וככ"י וכת' הר"ן ומיהו בחקדיש קי' לן דחקדיש בור הקדיש מימיו דעדיף הקדש מהדיוט, וה"ה למתנה דהקדש ומתנה שוין, וכ"כ נ"י, וממה¹⁰ שכתבתי ס"ם רט"ו ונתבאר בסמוך נרא' דאין חלוק בין

מכירת בית. דה"ה אם אמר ארעתא. [וככ"י¹⁹ והר"ן כתב דיש חולקי' בזה וסבירא ליה דאם ארעתא הכל נכלל וכן אם אמר קרקעות פלוני ולא אמר או דבי פלוני הכל מכור כאלו אמר ארעתא], ומיהו לכ"ע אם אמר הקרקעות שלי או של פלוני כולן במשמע, כיון שהזכיר בה' הידיעה קרקעות הידועי' משמע, ואם אתה אומר שלא כיון אלא לשנים לא יהיו ידועי' עכ"ל הר"ן. והר"ר יונה כת' ודאי אם אמר נכסי וכו'. וכ"כ הרא"ש אבל מדברי המ"מ פכ"א דמכירה משמע דאין לחלק בזה אלא דיש לחלק בין האומר נכסי אז הכל בכלל המכירה אבל אמר נכסי שלי אז אין הכל בכלל עד שיאמר כל הנכסים וכ"נ מדברי התו' פ' המוכר בית.

ריט אפי' תלם א' לא שייר. ורשב"ם לא כ"כ אלא שייר תלם א' וכת' המ"מ פכ"א דמכירה והרב בן מגא"ש² פ' דעבדינן לשדה פסקי וקנה לג' פסקי מנייהו ופסקי רביעי של צפון לא קנה(א). מובלע בין המצרי'. וכת' המ"מ פכ"א דמכיר' מובלע נחלקו המפרשים בפיו, בן מגא"ש פי' דנראה כשדה א' ורשב"ם פי' דמובלע בין המצרי' ממש². לפיכך אינו קונה אלא מה שסי' כו'. והרמב"ם כת' פכ"א אין לו אלא מה שמכר³ לו וכפי שיראו הדייני'.

רכ המשוטי' המנהיגי' אות' כו'. כ"כ ב' המ"מ פכ"ז דמכיר' פי' החבלים שבהן מושכים

הגהות דרישה ופרישה

רכ. (א) עמ"ש בפרישה ובסמ"ע שהרמב"ם והטור לא פרשו הכי וברמב"ם גרס שניה' כבש [ואסכלא] וס"ל דשניה' מיני סולמות הן ע"ש.

ריט. (א) נ"ל דר"ל כזה

ושם: מצר. (ובעיקר דינא דהרמב"ם, עיין ש"ך ס"ק ב.). רכ 1 בכ"י ב: כתב, במקום: כ"כ, וכצ"ל, וכה"ג בכ"י ק. 2 בכ"י ב ובכ"י ק: לנמל, במקום: לשפה. 3 תקנתי עפ"י כ"י ב וכ"י ק. ועיין סמ"ע ס"ק ד. 4 סי' תשפא (לט ב.). 5 וכ"פ בשו"ע סעיף ח. 6 שם, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד, ועיין בבאר הגולה אות ח. 7 צ"ל: הרמ"ה, וכמו שהוא בכ"י ק. 8 בכ"י ב חסר לתיבות: ועיי' למטה בסמוך דהר"ן ונ"י חולקי' בזה, וראה הערה הסמוכה. 9 ב"ב שם, סי' תשפא (מ א), ושם גם הדין דבסמוך דהקדש ומתנה שוין, עיי"ש. 10 בכ"י ב חסר כאן עד סוף הפסקא. ועיין בזה בהגהות הרמ"א סוף הסימן, וע"ע בקצוה"ח סוף ס"ק א.

19 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ.

ריט 1 נמצא דג' שיטות הן שיטת ר"י דאם אין שם מיצר קנה הכל ואפילו תלם אחד לא שייר, שיטת רשב"ם דהתלם עצמו של מצר רביעי לא קנה דלהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי, ושיטת ר"י מיגאש דרבע השדה של צד צפון לא קנה דפלגינן לה לשדה בארבעה פסקי באלכסון, ועיין בעליות דרבינו יונה ב"ב דף ס"ב ע"ב שהביא לפלוגתת ר"ה והר"י הלוי בזה, וראה בהגהות דרו"פ אות א כאן. 2 פלוגתא זו לכא' שייכת לפלוגתתם דלעיל, ראה הערה הקודמת. 3 בכ"י העתיק בלשון הרמב"ם: מסר, במקום: מכר, וכ"ה ברמב"ם פכ"א מה' מכירה הט"ז, ובשו"ע סעיף ד כתב לשון הרמב"ם

מתנה למכר. וכל הנולד [מאותן ב'] בריכות. ועיי' במ"מ פכ"ג שמסתפק בזה.

בטלין שהרי האמצעי וא' מהסרסורים מעידים בדברי ראובן ואין דברי הסרסור השני במקום שנים, ועוד שהלוקח נאמן במגו [דאי * בעי אמר] פרעתי כל האלף, ואם שמעון אומר שלא מכר כבר כפי מה שישום יהודא יבואו הסרסורים ויעידו, ואם אין הסרסורים כאן הלוקח נאמן במגו [דאי * בעי אמר] פרעתי אעפ"י שכתוב בשטר אלף אין זה מיגו במקום עדים שהרי עדים אינן מעידים שנתרצה לו הלוקח בכך ואפילו בטענות שמעון אינו רואה שמוען עליו אלא מצד קבלת השטר והרי יש כאן מגו כמו שאמרנו והשטר אינו מוכיח * חיוב עכ"ל.

[רכב] ב' שתלוקים על המקח כו'. וע"ל סי' ש"כ ב' ושע"א עכ"ל², וצ"ע על מה הוא רומז כי לא מצאתי שם דין שייך לפי זה. כל זמן שהמקח ביד המוכר וכו'. הרא"ש רפ"ק דכ"מ האריך בדיון זה, וכת' הר"ן פ"י יוחסין * ד' תרנ"ה ע"ב, ומסתברא דדוקא בשלוקחי עומדים לפניו אבל אם הלכו להם אינו נאמן. ואפי' אם ידוע בעד' כו'. וככ"י וזה אינו יודע מנין לו שיהא נאמן להכחיש את העד' כי לא נזכר זה בדברי הר"ף ולא בדברי הרא"ש עכ"ל, ואני אומר אף כי לא הוזכר בפ"י מ"מ מוכר הוא שם דהא לא פריך בגמ' ולחזי זוזי ממאן נקט כו', לפי פי' דברי הר"ף ורש"י רק אין מקחו בידו, אבל כשהמקח בידו לא מהני מה שא"י ממי שלקח המעות, ואין בזה הכחשת העד' כי הם אינ' מעיד' רק על שלקח המעות מא' מן הלוקחות ואפשר דאפ"ה לא נתרצה לו במכירה (א)

רכא מי שמבקש לקנות מקח כו'. כנ"י פ' האומני' ד' ק"ה דאם היה להם בתחלה על המקח קציצה וחזר א' מהן אמרינן על קציצה ראשונה חזרו וע"ש, כנ"י וז"ל כת' הרשב"א * שאלת ראובן לקח קרקע משמעון בשטר והחזיקו בקרקע, וכת' בשטר מכירה היוצא מתחת יד ראובן שמכר לו שמעון באלף זהו' אח"כ פרע ראובן לשמעון תת"ק זהו', וכשבא שמעון לגבות ק' זהו' הנשארי' טען ראובן שמעולם לא לקחו ביותר מתת"ק זהו', והנה הסרסורים א"ל שאקנה אותה כמה שישום אות' יהודא ויהודא אמר שלא שם אותה רק בתת"ק, השיב שמעון מכיון שקבלת השטר מיד הסופר וידעת שכתוב בו אלף זהו' גלית דעתי' שנתרצה באותו סך, השיב ראובן לא בא לידי השטר אלא לאחר שהחזקתי ופרעתי תת"ק ולא קבלתי השטר אלא כדי שיהא לי לראי' על קניית הקרקע והסרסורי' מעיד' שלא נתרצה ראובן אלא בסך שאמר יהודא אלא שא' מהסרסורים אמר שאותו יהודא אמר מתחלה אלף וכשטען הלוקח עליו חזר תת"ק, תשובה אלו הודה שמעון שמכר לו כפי מה שישום יהודא ויהודא שם אותו בתת"ק פשיטא שהדין עם ראובן אעפ"י ששמעון אמר לסופר לכתוב בשטר באלף, משום זה לא נתחייב לוקח אלא בשומא ששמאה האמצעי ומה שקיבל השטר יפה טען שלא קבלו אלא לראייה על מכירת הקרקע, ואם שמעון אינו מודה כגון שאמר שהאמצעי שמה באלף דברי המוכר

הגהות דרישה ופרישה

מ"מ אין כאן תמיה לכך ויש לנאמנות זה ראי' מהגמ' ע"ש.

רכב. (א) וכ"כ בהד"י בפר' בביאור יותר ע"ש וגם בדרישה כתבתי דאפי' אם נאמר דיש בזה הכחשת עד'.

מכ"י ב. 4 בכ"י ב: מוסיף, במקום: מוכיח, וכה"ג בכ"י ע"ש הרשב"א ובשו"ת הרשב"א שם.

רכב 1 בכ"י ב: ש"ט, במקום: ש"כ, וכ"ה בכ"י ק (ובכ"י סי' סט, וראה הערה הסמוכה). 2 בכ"י ב ליתא לתיבה זו, אמנם בכ"י ק גמצא, וכנ"ל דצ"ל: בכ"י וע"ל וכו' עכ"ל. 3 סי' תרע (לא א).

רכא 1 סי' תסח (מז א), ועיין בזה לקמן בש"ך סי' שלב ס"ק כב, ולפנינו בד"מ השלם הערה 11. וכד' הנ"י פסק כאן הרמ"א בהגהות השו"ע, אמנם בט"ז בגליון השו"ע פליג, ועיין בערוך השולחן, וראה בשו"ע אבן העזר סי' כט בב"ש ס"ק כא שכתב דה"ה בקידושין ובאבני מילואים שם ס"ק כא פליג אדבריו, ועיין כאן בקצוה"ח ס"ק א אריכות דברים בנד"ו. 2 חלק ב סי' קפה. 3 הוספתי

ממונ' אחזקה, וא"כ מסולקת דיוק' של המ"מ, כנ"ל: והוא פשוט כדברינו. ואם הלוקח מוחזק. וע"ל סי' קל"ט. והמוכר אמר קטן מכרתי כו'. וכת' הרמב"ם פ"כ מה' מכירה אמר הלוקח גדול לקחתי ומוכר שותק זכה הלוקח בגדול.

רכז שאם הוא עומד בבית בעל החמור כו'. וכת' המ"מ פ"כ מה' מכירה [מיהו] אם בעל החמור טוען כרי שהיה חי בשעת משיכת הפרה, על בעל הפרה להביא רא' עכ"ל, וע"ש עוד די"ח בדינ' אלו, וכדברי המ"מ כת' הר"ן פ' המדיר: דף ת"ף ע"ב. וכיון שנולד הספק ברשותו עליו להבי' רא' כו'. וכן הוא תשובת מוהר"ם במדרכי פ' המדיר: ע"א על ראובן שמכר סוס לשמעון ואחר שמשך הסוס נמצא מומין ביד שמעון וטוען שמעון שביד ראובן היה בו המומין והוא מקח טעות על שמעון להביא ראיה ואפילו עדיין לא פרע המעות מוציאין ממנו ולא אמרינן יהא נאמן [כמיונ] דאי בעי אמר פרעת, ומ"מ ראובן צריך ליטבע שלא ידע ולא הרגיש ממומין אלו בעוד שהסוס [היה] בביתו ואם אינו רוצה

כנ"ל בדברי רבינו ועפ"י זו הסברה: כל דאלים גבר כו'. ועיי' כנ"ל פ' חזקת הבת' ד' קע"ט ע"א שהאריך בזה. ויהא מונח עד שידון. ובהמ"מ פ"ב מה' מכירה שיניח המעות ביד ב"ד. ואם הוא חסיד וכו'. וכ"כ הרמב"ם פ"כ דמכירה, וכת' שם המ"מ אבל הרמב"ן והרשב"א חולקי' וס"ל הואיל ולא עבר עבירה אפי' בלצאת ידי שמי' אין צריך ליתן לכל א' וא' כתבו הגהו' מיימני פכ"ט דאישות אמר א' שדה מכרתי וא"י למי ובא א' ואומר אני לקחתי נאמן וע"ש.

רכג ואפי' אם הלוקח טוען ברי כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ט דנזקי ממון ג' וכחמ"מ ולא למימר שיש לפר': המוכר לחוד בשבועה דהא לא גרע משניהן טוענין שמא דכתב הרמב"ם דיחלוקה, אלא ר"ל דהלוקח צריך להביא ראיה ואם לא הביא ראיה לא יטול הלוקח לחוד אע"ג דהוא טוען ברי והמוכר שמא, כן נ"ל כוונת דברי המ"מ שם (א) ודלא כמו שהביא ממנו כ"י וחקשה עליו קושיא, ומ"מ לעיקר דינא נראה דלדעת רבינו הוא של מוכר לחוד דהא כת' דבשמא ושמא אוקי

הגהות דרישה ופרישה

דוקא כשהמוכר טוען ברי ואז א"ש דיטבע ויטול קאמר, וישוב ל' המ"מ כתבתי ג"כ בדר', ובפריש' כתבתי פ"י אחר לדברי הרמב"ם יותר נכון ומכוון על ל' הרמב"ם ורבינו ע"ש. [אות ג בנדפס].

רכג. (א) ובאמת לא תיקן מור"ם בזה דהקשה למה אמר הרמב"ם דיטבע ובסמוך אמר בשמא ושמא דיחלקו ולא הזכיר שם שבועה, אלא עיקר התיקון דהמ"מ מ"ש דיטבע המוכר ויטול דכתב הרמב"ם היינו

רכג 1 צ"ל פ"כ מהל' מכירה (ראה חידושי הגהות אות א ואות ב), הלכה י'. 2 בכ"י ב וכו"י ק: שיטול במקום: שיש לפר' (ואולי יש לקרוא: שיש לפט' = שיש לפטור). 3 ובשו"ע סעיף א כתב המחבר לשון הטור דאפילו אם הלוקח טוען ברי והמוכר אומר שמא על הלוקח להביא ראיה, ובסעיף ב על דברי המחבר דבשמא ושמא על הלוקח להביא ראיה הוסיף הרמ"א וי"א דאפילו התובע טוען ברי והנתבע שמא, והקשו במפרשי השו"ע דהא זה הדין שכתב המחבר בסעיף א, ומדברי הד"מ כאן מוכח כתירוצו של הט"ז שבסעיף א כתב דאין עדיפות לטוען ברי, ולא כתב דינו, ובסעיף ב הביא לפלוגתא בדינו דו"א דבחזקת המוכר וי"א דיחלוקה וע"ז הוסיף הרמ"א דעת הטור דגם בטוען הלוקח ברי והמוכר שמא בכ"ז אמרינן דבחזקת המוכר וכמ"ש כאן בד"מ.

רכז 1 סי' שטז (לו א), ועיי' בחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 2 סי' ר (ד ג), בשם מהר"ם, וראה בתשובות מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' תקעה, וראה גם בהגהות אשר"י ב"מ פ"ו סי' יד ובהגהות תפארת שמואל

4 ועי' בב"ח שהאריך ליישב קושית הב"י, והדברים מוכרחים שהרי רש"י ורי"ף חולקים על שיטת ר"י שפירש דהוי אגן סהדי דממי שקיבל נתרצה, ולרש"י ורי"ף צ"ל דיתכן שקיבל מאחד ולא נתרצה לו וא"כ גם כשעדים מעידים כן יהא נאמן בעל המקח, וא"ש (וע"ע בדרישה בסוף הסימן). 5 סי' תרצו (ית א). 6 וכו"ה בשו"ע סעיף ב, ועיי' בש"ך ס"ק ה דפליג ע"ז, וראה גם בנתה"מ ס"ק ד. ועיי' בזה בסוגית הגמ' ב"מ דף לו ע"ב ובפירש"י שם ובשטמ"ק שם בשם הראב"ד. 7 ראה גם בתוס' ב"ק דף קד ע"א ד"ה שכבר, בתירוצם א"ג, ועיי' בחידושי מהרש"א ב"מ דף לו ע"א מה שהקשה בדברי התוס' בב"ק וכתב דמשום הכי תוס' ב"מ שם ד"ה התם פליגי, וראה בש"ך כאן ס"ק ו ובקצוה"ח ס"ק ה, וע"ע בקצוה"ח לקמן סי' ש ס"ק א. 8 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף הסימן ועיי' בזה בש"ך ס"ק ח שהביא חולקים ע"ז ועיי' בספר יהושע, פסקים וכתבים אות עט, מש"כ בישוב דברי הש"ך, וע"ע בט"ז בגליון השו"ע וביאור הגר"א אות ה'. וראה גם בפ"ת לקמן סי' רכה אות ד.

בכלל, אם פי' מקצתן הרי מיעוט מה שלמעלה ממנו ולפיכך אם קיבל עליו אחריות דנפשיה הרי הוא כאלו מיעוט אותו דמחמתי' ודעלמא שהם למעלה ממנו, ואם פי' דמחמתי' הרי מיעוט דעלמא שהוא למעלה ממנו, אבל אנפשיה הוא בכלל, אבל פי' דעלמא, דמחמתי' ודנפשי' בכלל שהם למטה ממנו, אבל במתנה דלא אמרינן ביה אחריות ט"ס צריך לפרש את כולן הא קיבל א' מהן אין לך [בו] אלא פירושו בלבד אבל לא שלמעלה ולא של מטה ממנו עכ"ל, וכב"י וכת' הר"ן פ' מי שהיה נשוי. שאם כת' שהוא מוכר שלא באחריות כלל אפילו אחריות דנפשיה לא קיבל עליה ומיהו דוקא בזכות שיבא לו מהיום ואילך מש"כ שהיה לו כבר אעפ"י שלא קבל עליו שום אחריות אותו זכות מיהא קיבל עליה שלא יוכל לערער מחמתו עכ"ל, וע"ל ר"ם ל"ט מדין אחריות ט"ס. שזה אונס הוא. וע"ל ס"ס רכ"ד. ולקמ' סי' שכ"ט, בתשובת הרא"ש כלל י"ח ס"ג ראובן שקיבל בית משכנתא מגוי ומכרו באחריות לשמעון, ועכשיו תובע הגוי את היהודי לדון בערכאות, ודנו לגבות השכירות של כל השנת, מפני שאומרים שאסור ליקח ריבית, ופסק אם הוא מנהג כך או שהוא דינא דמלכותא אין ראובן חייב להחזיר לו נזק, ואם בא מחמת ראובן חייב לשלם לו וע"ש. כיון דאונס דלא שכיחי הוא. וכב"י בשם תשובת הרשב"א. דאפילו כתב לו שהוא מקבל עליו כל אונסי' [שבעולס] שיתילד אין אונס דלא שכיח בכלל. שאומדי' דעת המתנה כו'. ועיי' במרדכי ריש אעפ"י. שהאר"י ב"ז

לישבוע הדר זביני אפילו קיבל ראובן [כבר] המעות עכ"ל, וכת' עוד פ' הזהב ריש הפרק. ע"ג שמעון שמכר סוס לראובן ביין ומשך הסוס ועדיין [היין] בידו, ואח"כ בא גוי א' ואמר שהסוס נגנב [ממנו] ולקח הסוס וראובן מעכב היין, הדין עם שמעון כיון שמשך הסוס נקנה היין לשמעון, ומה שהוא טוען שהוא מקח טעות כיון שאין שמעון מודה שתגוי לקחו בדין שודאי נגנב ממנו סתם גוים אנסים הם כדאמר פ' ח"ה(א), וא"צ שמעון לשבע שאינו יודע שהוא גנוב, ומיהו אם יש עדות לשמעון היה יודע שנגב ובדין לקחו הגוי הוי מקח טעות, וכ"כ בתשובת מיימו' בס"ס קנין סי' ו'. יתבאר לקמ' בדין המומין. ע"ל סי' רל"ב.

רכה אעפ"י שלא פי' הלוקח כו'. וכ"כ ג"י [פ"ק] דמציע' בשם הרשב"א והר"ן דאחריות ט"ס בין כת' לו שטר על המכירה בין לא כת' לו שטר אלא מכר לו על פה בפני עדים ק"ל דגובה מנכסים משועבדי' אעפ"י שלא פי' אחריות כלל, ודלא כבעה"ת דכת' דלא אמרו שהוא ט"ס אלא כדכת' ליה שטרא, ועיי' עוד בג"י פ' ח"ה. ובהגה' מרדכי איזהו נשך ד' קמ"ו ע"ג, וכנ"י עו' ג' מיני אחריות הן אחריות דנפשיה ואחריות דמחמתי' ואחריות דעלמא, אחריות דנפשיה היינו כמו שיתבאר בס' שאחר זה, אחריות דמחמתיה כגון ב"ח ידיה, אחריות דעלמא כגון נמצאת שדה שאינו שלו ולפיכך כת' רב האי אע"ג דאמרינן אחריות ט"ס הוא וכלן

הגהות דרישה ופרישה

רכד. (א) וכמ"ש רבינו בס' שאחר זה ס"ג וע"ש.

פ"ק דב"מ שם, (וראה בב"י שהביא לבעל התרומות ואח"כ לדברי הנ"י בלא ציון מקום, וצ"ב). 4 שם, ועיי' לעיל בד"מ השלם כרד א סימן קיא הערה 10, ועיי' בסמ"ע ונתה"מ ס"ק א ושי"ך ס"ק ג, וראה גם בשו"ת רעק"א סי' קמח. 5 סי' שנו (ג א), ועיי' עוד בר"ן כתובות שם פרק י"א סי' שסח (נו א), וראה לקמן סי' רכו הערה 5. 6 עיי"ש בד"מ השלם בהגהות דרו"פ אות א. התיבות שבסמוך : ולקמן סי' שכ"ט, ליחא בכ"י ב, (ובכ"י ק : סי' שנו, במקום : סי' שכט, ועיי"ש). 7 וראה סמ"ע ס"ק ח. 8 עיי' בשו"ת רשב"א חלק ג סי' כב. 9 סי' קעו (ג ב).

שם. ועיי' במרדכי ב"מ פרק ד סי' רצט (עו ד), ובתשובות מימוניות ס"ס קנין סי' ז. וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע ריש הסימן ועיי' בקצוה"ת ס"ק א. 3 סי' רצח (עו ד), בשם מאיר ב"ב, וראה בתשובות מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' לה, ועיי' בביאור הגר"א אות ה.

רכה 1 סי' רסג (ח ב), ועיי' שי"ך ס"ק א מה שדייק מלשון הרמב"ם והמחבר. 2 שער עז חלק א, סי' ב, וכתב השי"ך ס"ק א דכ"ה דעת רשב"ם, ועיי' ברשב"ם ב"ב דף מא ע"ב ד"ה המוכר, ועיי' בחידושי רשב"א קידושי דף כו ע"א מש"כ בשם הראב"ד. 3 כנ' דצ"ל ג"י

זהו פי' דייש אמצרי שאמרו בגמ' פ"ק דכ"ק
 ופ"ק דמציעא ופ' מי שהיה נשוי, אבל הרמב"ם
 פי"ט דמכירה פי' בע"א וע"ש, גם בספר מישרי'
 נ"ט ח"כ כת' בו פירושים אחרים, וכתב עוד:
 בשם הרשב"א הא דיכול לחזור מכח העוררים
 היינו שבאו העוררים על גוף הקרקע, אבל אם
 יצאו עליו חובות אפילו לא החזיק א"י לחזור
 עכ"ל, ולא משמע כן בתשובת הרא"ש שהביא
 רבינו בס' זה וכת' עוד סוף נ"א אדם שקנה בית
 וקודם שנתן המעות נפל ולא החזיק עדיין בו
 חזקה גמורה אלא שקנאו בק"ס, ו"א שיכול לחזור
 בו וי"א שאינו יכול לחזור בו עכ"ל, וע"ל סי'
 ע"ג* הקונה שדה מחבירו ויצאו עליו עסיקין
 ובא לב"ד וטוען קנה באותו מעות אות' קרקע
 שאם תצא השדה מידי אמצא מקום לגבות מה
 דינו. ודמי למקח שיש בו אונאה. וכן"ל פ' בית
 [בור]. ד' י"ח ע"א דאם טרפו מן הקונה מקצת
 הקרקע וי"א דהמקח קיים בשאר וי"א דהמקח
 בטל לגמרי, וכ"כ הריטב"א ז"ל עכ"ל, ועיי' בר"ן
 פ' האיש מקדש ד' תת"ס ע"ב שהאריך בזה.

רכז אבל הרמ"ה: כת' כו'. וכב"י והרמב"ם פ'
 י"ב כת' דאין אונאה לפרומות כו' מיהו לא
 צריכין מעה אלא ביותר מפרומה הוי אונאה (א).
 ששה דינר בחמשה וכו'. וכת' המרדכי פ'
 הזהב: ע"ד [מכר] שוה [נ"א] בס' או שוה ס'
 [בנ"א] דליכא לא שתות מקח ולא שתות מעות,

הגהות דרישה ופרישה

רכז. (א) ועמ"ש בדרישה דאין זה מוכרח מל' הרמב"ם.

בשם רש"י במהדורא קמא ולכאוי"ס"ל דגם בחובות יכול
 לחזור, וראה בשלטי הגיבורים שבגליון הרי"ף כתובות
 שם פרק י' סי' שנת (נא א) אות ב בסופו ושם: אבל וכו'
 בע"ה אינו יכול לחזור בו. 7 ובריי"ו שם כתב
 דעיקר כו"א שאינו יכול לחזור, ובשו"ת הרמ"א סי'
 יט (במהדורת זיו סי' כ) מוכיח לכאוי' דבנפל אינו יכול
 לחזור בו עיי"ש מש"כ מתוס' והגהות אשר"י, וראה ברי"ו
 גתיב ט חלק ב אם בהוול יכול לחזור בו. ועיין בזה עוד
 בחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 8 בטור (סעיף טז),
 מתשובת הרי"ף (לייטנר) סי' קיג. 9 סי' תתכז (נא א).
 רכז 1 כ"ה הגירסא בספרי הטור דפוי, וכצ"ל, ובד"ח
 בט"ס: הרמב"ם, ועיין בב"י ובד"מ בסמוך מש"כ בשיטת
 הרמב"ם. 2 סי' דש (עז א), ועיי"ש בחידושי אג"ש

אימת אזלינן בתר אומדן דעת המתנה, וכת'
 הרא"ש בתשובה סי' א' כלל כ"ב¹⁰ ראוהו שמכר
 קרקע לשמעון ליתן לו המעות לאחר זמן ושמעון
 נתן המעות ליד הסופר העיר ופסק דלא נתקיים
 התנאי דלו ולא לאחר משמע והמקח בטל ועיין
 עוד שם כלל ק"ה ס"ה מדין אומדן דעת המתנה.
 בפ"י שלא יקבל עליו אחריות כו'. ע"ל סי' ר"י
 מדין זה.

רכו לא נחא לי שיהא לשמעון תרעומות
 עליו כו'. כב"י בשם הרשב"א דדוקא
 במכירה דיהב זוזי וכו' דאי אית לי תרעומות עליה
 אבל במתנה לא. ונפקא מינ' כו'. וכ"כ הרא"ש
 פ"ק דב"ק ופ"ק דב"מ והתו' כתבו שם עוד
 נפקותא אחרת והמרדכי רפ"ק דב"ק ע"ד כת'
 דנ"מ אי ראוהו פקח יותר ויודע למטען טפי, וכ"כ
 המ"מ פי"ט דמכירה. אחריות של עצמו קיבל
 עליו. וכב"י בשם הר"ן שכתב פ' אלמנה ניוזנית:
 מיהו אפטרופס שמכרו של יתומים יכולין לחזור
 ולטרוף אם היו יתומים חייבין להם, דכה"ג לא
 אמרינן אחריות דנפשיהו [קבלו] עליה, והוה כמו
 בית דין שמכרו דלא אמרינן שקיבלו עליהו
 אחריות דנפשיהו] וכ"כ הריטב"א ז"ל עכ"ל, וכת'
 עוד הר"ן. הא דאמרינן דקבל עליו אחריות
 דנפשיה דוקא בזכות שיש לו בשעת מכירה אבל
 בא לו זכות לאחר מכאן חוזר עליו דהוי כאלו
 הלוהו אח"כ עכ"ל. והלך סביב מצרי השדה כו'.

10 צ"ל: כלל צז, עיי"ש.

רכו 1 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א. 2 סי'
 ה (מו ג), וכה"ג בתוס' ב"מ דף יד ע"א ד"ה דינא, ועיין
 בסמ"ע ס"ק ב ובקצוה"ת ונתה"מ ס"ק א. 3 סי' שסח
 (נו א), בשם הרא"ה, וכ"פ בשו"ע סעיף ד. 4 הוספתי
 מכ"י ב וכה"ג בכ"י ק, (ובסמוך שם: דהוה במקום: והוה)
 ובכ"י א חסר בטהד"מ. 5 שם, וראה לעיל סי' רכה
 הערה 5. 6 רבינו ירוחם שם בנ"ט ח"ב, אמנם הרמ"א
 בהגהות שו"ע סוף סעיף ה' פסק כדברי הטור בשם הרא"ש
 עיי"ש וכמו שכתב בסמוך דלא משמע כן בתשובת הרא"ש,
 ובב"ח לקמן סעיף ה העלה דרי"ו והרא"ש לא פליגי עיי"ש,
 ועיין גם במשפט שלום מש"כ לישב דלא פליגי, (ועיין
 עוד בדין זה בשטמ"ק כתובות דף צב ע"ב בסופו מש"כ

ושתק עד אחר המקח, אבל לעולם לא שתק בכדי שיראה לתגר ולחכי קאמר דלא הוי מחילה וגם מוכרח שם במרדכי דהא מביא ראייה שם ממעשה המוזכר בגמ' (ד' נ"א ע"א). לפיכך היה המקח בדבר שאין בו שינוי כו'. וכת' המ"מ פ"ב דכ"ב הרמב"ן ז"ל ודלא כרשב"א שחולק בזה⁸, וכב"י ודקדק הרמב"ן מדברי רש"י שאם נתייקרו עכשיו [מליתות] יותר משעת מכירה שא"י לחזור בו שא"א לומר שעד עכשיו לא הכיר באונאתו, ועכשיו ראה מלית אחרת שכמותה נמכרת ביוקר והכיר באונאתו שהרי נתייקרו מליתות אלא בשעת חזול ראה והכיר ושתק עד עכשיו וכבר מחל⁹ עכ"ל. שמפני [שינוי השער] וכו'. וכת' המרדכי סוף המדיר¹⁰ תשובת ר' אביגדוראם היה בו כדי אונאה השתא והמוכר אומר שנשתנה

אכל לגבי חד הוי ביטול מקח, ולגבי אידך הוי מחילה לעולם אזלינן בתר מקח (ב) הן לענין מחילה הן לענין ביטול מקח דמעי אינשי בדמי מקח ולא מעי במעות, כת' ר"י נ"ט [ח"ב] מקח מעות גובה הלוקח ממוכר מעות אם יש לו כדין ב"ח כ"כ ר"ת בספר הישר ולא יוכל למימר יטול מה שמכרתי לך במעותיך או מטלטלין אחרים¹¹ וכ"נ מגירס' רב אלפס פ"ק דמציעא¹² עכ"ל. שאם מברר שהיה אונס וכו'. וכת' המרדכי ס"פ הזהב¹³ ע"א בשם ראב"ה אם ידע הלוקח ושתק עד אחר זמן ותבעו לדין לא הוי שתיקתו מחילה, אע"ג דידע בשעת הלכיתה שנתאנה עכ"ל, וכב"י ואיני מבין דבריו שזהו היפך מה ששינוי עד מתי מותר לחזור כו', ולי' נרא' דלא קשה מידי דראב"ה לא אמר אלא כשיודע בשעת המקח

הגהות דרישה ופרישה

והקשה אדברי הרמב"ם והוא קשה גם אדברי רבינו.

(ב) עד"ר שם כתבתי פירושו ושיטת המ"מ אמ"ש

וע"ע בדרישה מש"כ בישוב דברי המרדכי, וכתב אח"כ ועיין בד"מ בישוב דברי המרדכי) וראה גם בב"ח, ובט"ז בגליון השו"ע שהאריכו בזה ועיין בקצוה"ח ס"ק ה ונתה"מ ס"ק ד. וע"ע במחנ"א דיני אונאה סי' יט מש"כ בדברי הב"ח. ובחידושי אנשי שם בגליון המרדכי שם אות ט בשם שארית יוסף (גיסו של הרמ"א) יישב ג"כ דברי המרדכי כפי שתיצרו כאן בד"מ (בכ"י א), [בגליון כ"י ב נוספה הגה' בזה הלשון: אמנם המחבר ש"ע שהגיה מביאה שם דהאי לאחר זמן דקאמר ראב"ה אין ר"ל בכדי שיראה לתגר אלא ר"ל אחר שנודע לו שנתאנה שתק זמן אבל עדיין קודם זמן כדי שיראה לתגר מהו דתימא כיון דמ"מ מה ששתק והמתין זמן מה מחילה קמ"ל דאין לנו אלא מה שאחז"ל בכדי שיראה לתגר, ע"כ לשון ההגה, וצ"ב בכל זה]. 7 בד"מ הנדפס, ראה הערה הקודמת, הנוסח כאן: וזה מוכרח שם במרדכי דהא מביא ראייה שם ממעשה דכיפי המוזכר בגמרא (נא). דמיייר בכה"ג והוא פשוט למעיין שם, ע"כ, וכה"ג בכ"י ק, ועיין באוצר מפרשי התלמוד ב"מ דף גא ע"א הערה 10 מה שהקשו על הד"מ שהשמיט לעובדא דוורשכי והזכיר רק עובדא דכיפי, ולכאוי הנוסח שם בד"מ הנדפס אינו מדויק, ונוסף שם וצ"ל כמו שהוא לפנינו. [בכ"י א התיבות: ד' נ"א ע"א, מוקפות בסוגריים]. 8 ועיין בחידושי הרשב"א ב"מ דף גא ע"א, ועיין בשו"ת מהר"ם סי' ס"ט מש"כ בדברי הרשב"א, וע"ע בשו"ת מהרי"ט חו"מ סי' יט. 9 ועיין בביאור דבריו בשו"ת מהרי"ט ופנ"י הנ"ל ובשטמ"ק שם הביא בשם שיטה לחלוק על דברי רמב"ן הנ"ל. 10 סי' רו (ד ד), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ז, וראה בסמ"ע ס"ק יח, קצוה"ח ס"ק ה ונתה"מ ס"ק ד, וע"ע בפ"ת אות ד.

בגליון המרדכי בביאורו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד, וכ"ה בשטמ"ק דף מט ב בשם הריטב"א, (וכה"ג בחידושי הריטב"א החדשים ב"מ שם), ובסמ"ע ס"ק י (ובס"ק ה) כתב דשיטת הרמב"ם פרק יב מהל' מכירה ה"ג כשיטת המרדכי וכה"ג בט"ז כאן, ודלא כמ"ש המ"מ שם בדעת הרמב"ם ועיין בלח"מ שם, וראה בחידושי מהרש"א ב"מ דף גא ע"ב בתוד"ה שני פוגדיונות במה שהקשה בדברי המרדכי, וע"ע בתוס' ב"מ דף מט ע"ב ד"ה שתות ובביאור דבריהם במהרש"א, מהר"ם שיף ופני יהושע שם וראה בביאור הגר"א כאן אות ט, ולכאוי משמעות דבריו כמהרש"א דשיטת התוס' כשיטת המרדכי עיי"ש, ובשטמ"ק שם הביא שיטת רבינו יהודה בתוס' חיצוניות החולקת על דברי המרדכי בדכה"ג הוי כאונאת שתות וקנה ומחזיר אונאה, ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק ב. 3 ועיין בזה בתוס' ב"מ דף מו ע"ב ד"ה וה"ג מש"כ בשם רבינו תם ומש"כ שם בשם ואית דגרס וכה"ג בתוס' ב"ב דף צב ע"ב ד"ה אי, וע"ע בשטמ"ק ב"ק שם (ע"א) בשם ריב"א, והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סי' רלב סעיף כג, עיי"ש. 4 בב"י ובר"י שם: דב"ק, במקום: דמציעא. 5 סי' שז (עו א), וכ"מ בפ"י רבינו חננאל בגליון הגמ' דף גא ע"א, עיי"ש. 6 בכ"י ב חסר מכאן עד סוף הפסיקא, ובמקום זה כתוב: ואפשר שמייירי שהיה אונס ולא היה יכול לתובעו לדין קודם לכן ולכן שתיקתו לא הוי מחילה וצ"ע. ובדרכי משה הנדפס בגליון הטור (בכל הדפוסים החל מד"ר של הד"מ ברלין תרס"ג) הביאו לשת' הנוסחאות בדברי הד"מ באות א, והדברים שכתבתי מכ"י ב מופיעים שם כג"א — נוסחא אחרת. ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז משמע לכאוי דהנוסח הוא כלפנינו בכ"י א עיי"ש בסמ"ע ס"ק יח (ושם: ע' בד"מ כ"כ על פי המרדכי וכו', ודוק,

דמכירה די'ח וע"ש ובנ"י פ' הזהב ד' פ"ו ע"א¹⁵. דינו כאינש דעלמ'. ומדברי הרמב"ם פ"ג דמכירה משמע דאין לחלק בין שתות ליתר משתות וכ"כ שם המ"מ בהדיא אבל הרא"ש [כתב] בתשובה והיא למטה בסמוך¹⁶ בדברי ר"י. ולא נהיר' לא"א הרא"ש אלא דוקא במוכר וכו'. [וכ"כ] המ"מ בשם המפרשי, אבל המרדכי סוף פ' הזהב¹⁷ פסק בשם ר"ת בדברי הרמ"ה דאפילו נתאנה בעל בית אין בו אונאה. ולזה הסכי' א"א הרא"ש ז"ל. וכב"י וכיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת א' הכי נקטינן עכ"ל, וכבר כתבתי למעל' כמה פעמים דלא סמכינן אדבריו לפסק הלכה מכה הסכמתן במקום שהתו' והרא"ש חולקים עליה' וכ"ש [במקום] שדעת רבינו מסכמת לדבריה' כמו בכאן שסתם ס"ם זה בדברי ר"ת והרא"ש¹⁸, וכו"מ¹⁹ נראה דהממע"ה²⁰, כת' ר"י נ"ט ח"ג כת' רב האי אין להקדש עניים ולא להקדש ב"ה אונאה (ד), ולא נרא' כן מדברי הרי"ף וראשון נרא' עיקר עכ"ל, ומדברי רבינו

השער ובשעת שמכרו לו לא הוי בו כדי אונאה והלוקח אומר שבשעת שלקחו היה בו כדי אונאה על לוקח להביא ראי' דשערים שבשוק רגילין להשתנות תמיד וע"ש שהאריך. ולא עוד אלא שחייב ליתן ללוקח הא' כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ב דמכירה, והרא"ש כת' פ' המוכר [את] הספינה די'ח (ג), וכת' ר"י נ"ט ח"ג א"א במקח וממכר שמא שוה כך וכך [במקום²¹ פלוני או לזמן פלוני ישוה כך] כי אין בזה הדבר רק מקומו ושעתו, וכן אמרינן פ"ק דקדושין עכ"ל. שאין דרך לשקול כו'. וכת' המ"מ פ"ב דמכירה אבל אם הוציא במשקל אפי' בכל שהוא חוזר כמו שיתבאר עכ"ל, וכ"כ ר' ירוחם נ"ט ח"ג²². וא"א הרא"ש ז"ל כת' דעד חלק י"ב. וכת' רי"ו נ"ט ח"ג ומטבע שלוקח' אות' במשקל מותר לקיימ' שכל הלוקחי' ישקלוהו²³. דספיקא אם מחזיר אונאה. כב"י והרי"ף כת' בדברי' הרמב"ם²⁴ והכי נקטינן. החליף כלים בכלים כו'. וכב"י וכ"כ תלמידי רשב"א והסמ"ג והמ"מ כת' פ"ג

הגהות דרישה ופרישה

ק"ל כרב חסדא וזה ברור כמו שהוכחתי שם. [תקנת עפ"י הדרישה]. (ד) פ"י במשנה שנינו דאין אונאה להקדש וס"ל לרב האי דגם בהקדש של עניי' וב"ה מיירי, אבל מדברי הרי"ף מוכח דלא ס"ל הכי דהרי כתבו הא

(ג) גם הב"י כת' דרבינו כתב בזה דלא כהרא"ש, [ותימא דהרא"ש] לא כ"כ אלא לדברי רב חסדא דקאי עליה דס"ל דבשתות היה יכול לחזור ולבטל המקח ולא היה האונא' מתחלה עומדת לחזור, מש"כ לדידן דלא

חור'מ ס"י שעו כתב לחלוק על הב"י דאם המוכר תובע המעות מהלוקח והלוקח טוען שהיה יותר מחצי אונאה, הדין עם הקונה, ואם המעות כבר ביד המוכר והקונה תובע שיחזיר לו מעותיו הדין עם המוכר, ולכאורה גם בד"מ שכתב וכו"מ נראה דהממע"ה משמע כן שכל מי שהוא המוציא מחבירו עליו הראיה ל"ש מוכר ל"ש לוקח, אולם בשו"ע פסק הרמב"ם כתוס' והרא"ש ומשמע דבכל ענין הלכה כן, וכ"כ בשו"ת מהר"ם מלובלין ס"י (רמז) בחידושי רעק"א בגליון השו"ע) להלכה כתוס' והרא"ש בכ"ע דהלכתא כבתרא, אמנם בחידושי רעק"א הביא לשו"ת מהרי"ט ומהר"י לכית הלוי דמספיקא אוקי אחזקת מרא קמא ובטל המכר, וצ"ב בזה, וראה הערה הסמוכה. 20 בכ"י ב גוסף כאן קטע בזה"ל: וצ"ע מאי קאמר מכל מקום נראה דהממע"ה הא אף הרא"ש והתוספות לא כתבו אלא דהכי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה, וצריך עיון דקאי אכל דוכתי דחולקים התוספות והרא"ש עם הרי"ף והרמב"ם דפסקי דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ע"כ, (ובכ"י ק ג"כ לא מובא קטע זה) ואין אלו דברי הד"מ, וגם עצם הדברים לא מובנים שהרי לא כתוב בתוס' וברא"ש שהוא ספיקא דדינא, וראה הערה הקודמת.

11 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, וכ"ה בב"י. 12 וכ"פ בשו"ע סעיף טז ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כז, וכה"ג בתוס' ב"מ שם ד"ה איסר. 13 ובפ"י המשנה לרמב"ם מסכת כלים פרק יב משנה ז כתב הרמב"ם דאסור לקיים מטבע חסר שמא יטעה בו את מי שאינו בקי. 14 בב"י שלפנינו ב"ס: דהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת, וצ"ל: דהרי"ף והרמב"ם וכו', וכמו שהוא בד"מ כאן. 15 ועיין בשטמ"ק ב"מ דף מז ע"א מש"כ בשם הרי"ף בתשובה ובשם הרי"י מיגאש בתשובה וע"ע בשו"ת שבות יעקב חור'מ ס"י קסו אריכות דברים בנד"ו. (וראה בפרישה סעיף כב). 16 סעיף לד בטור. (וראה בב"י בסמוך מש"כ מרש"י בשם השאלות). 17 ס"י שו (עו א) ועי"ש ולכאורה רק „בנתאנה בעל הבית בקנינו אין לו אונאה מהאי טעמא דמאנו תשמישי יקרי עליה" (לשון המרדכי בשם ר"ת) אבל קנה ואינה יהא אונאה לר"ת משא"כ הרמ"ה כתב דגם בלקח בין באינה או נתאנה בכל ענין אין בו אונאה, וצ"ב. 18 ובשו"ע סעיף כט נחלקו בזה המחבר ורמ"א, ועי"ש בסמ"ע ס"ק נ ובש"ך ס"ק יז וע"ע בב"ח סעיף מא בזה, ועיין בזה אריכות דברים בש"ך ס"י סו ס"ק קכב. 19 בשו"ת מהרשד"ם

קרוי עמיתך כו', כת' המרדכי פ' הזהב: ע"א על מי שהיה עליו עדים שאינה את חברו בדבריו/ שראבי"ה צוה להלקות אותו שהרי עבר על לאו גמור עכ"ל, ונרא' * דלאו מלקות ממש קאמר דהא לאו שאין בו ממש אין לוקין עליו אלא מלקות דרבנן [דהיינו * מכת מדרות] דקאמר, וכן כת' הסמ"ג [ריש] מצות לא תעשה דאין לוקין למוציא ש"ר [אף * על גב דעוון גדול הוא וכן כתבו התוספו' ורש"י פרק נערה שנתפתתה, מיהו במוציא שם רע] על בתולת בת ישראל שלא מצא לה בתולים פליגי שם אי לוקין עליו וע"ש. מלכנות שם לחבירו כו'. נראה דהמוציא שם רע על חברו הוא בכלל לא תונן, אמנם הסמ"ג כת' במצות לא תלך רכיל שהוא בכלל רכילות, ובכתובות פרק נערה שנתפתתה פליגי בה תנאי ר' אליעזר אומר אזהרת מוציא ש"ר הוא בכלל לא תלך רכיל ור' נתן אומר אזהרתו [ונשמרת] מכל דבר רע *. ישנים אסור לערב בחדשי' כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ח דמכירה. וכן מות' לערב לעולם. כב"י וכ"כ הרא"ש דלא כרש"י דס"ל דאסור לערב רך בקשה * וע"ל סי' ר"ל * בתשובה המרדכי בדין תערובות יין ביין. ויכול למכור בזול וכו'. כת' רי"ו נל"א ח"ו אם שני בני אדם דרים בעיר אחת והא' רוצה להלוות במעט ריבית יותר מחבירו לא מצי מעכב עליו *

נרא' בדברי הר"ף עכ"ל²¹. שמכר לחבירו קרקע וכו'. כב"י כן פי' רש"י והרמב"ם (ה), והרמב"ן והרשב"א פירשו שמכרו לו החיט' הזרועי' בקרקע וכ"כ המ"מ פי"ג²². אין אונאה לשכירות קרקע וכו'. ובמרדכי פ' הזהב²³ ע"ד י"ח בשכירות בית וכתבו דיש בו אונאה, ובת"ה סי' ש"ח משמע דאין בו אונאה. וקבלן יראה שיש בו אונאה כו'. וכת' המ"מ פי"ג דמכירה הרמב"ן והרשב"א חולקי' בזה וס"ל דגם בקבלן אין בו אונאה, וכ"כ הנ"י פ' הזהב²⁴ ד' פ"ט ע"ב, [כתב]²⁵ בת"ה סי' ש"ח ואם שכר פועל וסוף והיה בו כדי אונאה, אע"ג דמצד הפועל עצמו אין בו אונאה מ"מ מצד הסוף יש בו אונאה, ורואין ואומדין השכר [לפועל²⁶ ומה ש]מגיע לסוף לפי ערך השכירות, וכל מה שנתאנה בסוף צריך ליתן לו ואפילו הוא יתר משתות א"א לחזור מאחר שכבר נעשה המלאכה אלא צריך ליתן לו מה שאוניו וע"ש. לתקוני שדרתיך כו'. וע"ל סי' קפ"ו. האחין שחלקו כו'. עיין בהר"ן פ' האיש מקדש²⁷ דף תר"ב ע"ב שהאריך בזה.

רכח כך יש אונאה וכו'. כנ"י פ' הזהב: ד' צ"י למדנו שלא הזהירה התורה על אונאת דבריו אלא לירא שמים, ואמרינן במדרש אם הזנה את עצמו מותר אתה [להנהו] שזה אינו

הגהות דרישה ופרישה

ועד"ר. (ה) הרמב"ם לא פירשו אמכירה אלא כשישכרו לזרוע לו השדה כראוי [ונתודע בעדים שלא זרעו כראוי] ע"ש שכ"כ בהדיא פי"ג דמכירה וכמ"ש בדריש' ע"ש מ"ש עוד מזה.

רכח 1 סי' שפז (לב ב), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ד. 2 סי' שז (עו א), ועיין בזה בשו"ת מהר"ם ברי"ב, דפוס פראג, סי' תשפה, וראה עוד לקמן סי' תכ הערה 17. 3 וכן תירץ בב"י ובב"ח לעיל ס"ס א עיי"ש, וכה"ג בחידושי אג"ש בגליון המרדכי שם אות ז, וראה בכנה"ג כאן הגהות השור אות א, וע"ע בשו"ת מהר"ם הנ"ל. 4 הוספתי מכ"י ב, וכ"ה בנדפס ובכ"י א וכ"י ק חסר. 5 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק, ובכ"י א חסר בטעה"מ. 6 עיין בספר חפץ חיים בפתיחה אות יד, (בהגה' שם). 7 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יט. 8 עיי"ש הערה 6. 9 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' קנו סוף סעיף ה.

21 עכ"ל הבי", ועיין בזה בסמ"ע ס"ק מט. וראה גם בדרישה ס' מ מש"כ בשיטת הרא"ש בזה כאן ובסוף סי' ריב, וע"ע בהגהות הרמ"א בשו"ע אור"ח סי' קנג סעיף ז ובמש"כ עליו במג"א שם. 22 ועיין בב"ח סעיף מב בבאור שיטת רש"י. 23 סי' שה (עו א), ועיין בזה בשו"ת מהר"ם ברי"ב, דפוס פראג, סי' תשפד, (ועיין בזה במהר"ם ש"ף ב"מ שם דף נו ע"ב). 24 סי' שפג (לב א), וראה חידושי רעק"א בגליון השו"ע. 25 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף לג ועיין בב"ח הנ"ל מש"כ להלך בין מכר קרקע עם זרעים (ראה הערה 22) לבין דינו דת"ה. 26 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר. 27 סי' תרכו (זו א, ב).

אם עירה לתוך כליו של לוקח כו'. ור"י לא כ"כ אבל אם [אמר] יין מבושם, עד העצרת חייב באחריותו אף בכליו של לוקח, ומעצרת ואילך קנקניו של לוקח גרמו כו' עכ"ל. שכתב אין דינו כיון כו'. ככ"י וכ"כ ר"י שיש לחלק בין שכר ליון (א), אבל הר"ף והרמב"ם לא חלקו, וכן בהמרדכי ריש המוכר פירות * ובהג' שם דף קמ"ז ע"ד. ואפי' טעמו והוי ריח'. במרדכי סוף הזהב * ע"א מצאתי ראובן טוען על שמעון שמכרו לו יין בחזקת שהוא יין פרונקי"ש ולא נמצא כן, ושמעון משיב הלא טעמת אותו ומה שמעמת אתה נוטל דין זה פשוט ממתני' דקתני מותר לערב בדבר הנמסע ואפילו ערבו שמעון קודם המכירה כיון שראובן טעמו אין לו עליו כלום, אבל אי טוען אתה ערבת אחר שמעמתי ישבע ויפטור עכ"ל, וע"ל סי' רכ"ח * מדין תעריבות בדבר הנמסע.

רלא מותר לעשותן מתכת. וכת' התוס' : דבמשקולת קטנה ששוקלין בה כסף וזהב צריך לחפותו בעור שבשחיקה מועטת יבא לידי הפסד גדול, אבל שאר משקולות [גדולות] ששוקלין בהם נחושת ועופרת וברזל שאין באין לידי הפסד גדול אא"כ ישחקו יותר מדאי [אין] צריך לחופו עכ"ל. א' ממאה בלח וכו'. וכת' המ"מ פ"ח דגניבה שהטעם שהכרע דלח מרובה על היבש מפני שמן הלח ישאר בכלי משא"כ ביבש, ככ"י וז"ל כת' הרשב"ם נראה בעיני דלפחות

בדאמרינן פ' לא יחפור לענין חנווני ועיי' במרדכי פ' לא יחפור.

רכט ובשאר פירות מקבל עליו רובע כו'. וככ"י וכן הוא כמשנ' ריש המוכר פירות אלא שרשב"ם פ' שם בע"א על כן כתבו רבינו בשם הרמב"ם ז"ל עכ"ל. והכי מסתברא. וכ"י כת' דהר"ן כתב כסברא הראשונה [ו] מדברי הרמב"ם פ"ח דמכירה נראה דאם ייש יותר משעור' שפ' [אפילו] ידוע שלא עירב ינפה הכל * ועיי' ככ"י פ' המוכר פירות.

רל למקפה וכו'. וכת' המ"מ פ"י דמכירה שה"ה אם אמר לו לשתות מעט [מעט] לעצמו הרי זה כאילו א"ל למקפה כו'. דאורח' דלוקח כו'. וככ"י רי"ו נ"ט ח"ב בשם הרשב"א דכ"מ שיכול לומר לו מוכר לא מיבעי לך לאשוהי דוקא אדם שאין דרכו לאשוהי באותו עת שהוא שהה עכ"ל. ומזל הלוקח גרם לו כו'. [וככתב] כ"י וכן משמע מדברי הר"ף והרמב" דאף * בכלי מוכר תלינן כמזל לוקח, אבל הר"ן כתב שאם טלטלו אותו או אמרינן דתוך ג' נעשה חומץ כי הטלטול קשה לו וצריך הלוקח לקבלו אבל אי לא טלטלו אותו והוא עדיין בכליו של מוכר לא אמרינן דנעשה חומץ תוך ג' והוא באחריות המוכר, וכן משמע מדברי התו' פרק המוכר פירות. [יין] * מבושל. ככ"י וכן הוא גירסת הרמב"ם אבל ספרי הר"ף והרא"ש נמצא יין מבושם] וכן הוא בקצת נוסחי ספרי רבינו. אבל

הגהות דרישה ופרישה

דמשמע דהלכת' כשמואל פ' כעבדא דחביות אכתפי' דמרי' שוור והרא"ש לא הביא האי והלכת' כשמואל בהלכותיו.

רל. (א) וכת' עו' הב"י דזה תלוי בגירסת הגמרא ד' צ"ו ע"ב דקאמרי רב יוסף עבד ביין כשמואל ובשכר כרב ובגמ' מסיק אחר זה ז"ל והלכת' כשמואל,

ירוחם, מישרים גתיב ט חלק ב. אולם בשו"ע לא הביא הרמ"א לדעת רי"ו עיי"ש סעיף י ועיין בש"ד ס"ק א. 5 סי' תקסו (צא ב), ועיין בסמ"ע ס"ק יג. 6 סי' שי (עו ב), וראה שו"ת מהר"ם ב"ר, דפוס פראג, סי' תשפו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע (ושם במרדכי : מצאתי וכו' יין בחזקת וורניק"ש וכו', ובשו"ת מהר"ם הנ"ל : יין בחזקת ורעניקף, וע"ע במרדכי ב"ב סי' תקסו שם. 7 ראה לעיל שם הערה 7.

רלא 1 ב"ב דף פ"ט ע"ב ד"ה ולא בשל עץ, וכתב

רכט 1 וראה בביאור הגר"א אות ג'.

רל 1 כן הוא גם בציונים להגהות הרמ"א בשו"ע, וט"ס הוא וצ"ל : פ"ז, עיי"ש בהל' ג בשם הרשב"א, ועיין בפרישה סעיף א. 2 בכ"י ב הנוסח כאן : שהכל תלוי אם עירו אותו לכליו של לוקח, במקום : דאף בכלי מוכר תלינן במזל לוקח. ועיין בדין זה בחידושי רעק"א שבגליון השו"ע סעיף י מש"כ בשם הרבה מהמפרשים. 3 בכ"י א חסר, והוספתי מכ"י ב. ובעיקר הדבר עיין בב"י סעיף ב במש"כ בשם נ"א ובשו"ע סעיף י. 4 רבינו

וצריכין להכשיר מאכל בני אדם בכלל שיש בהן חיי נפש הם.⁷ אבל עד הכפל מותר כו'. וכ"נ מדברי המ"מ פי"ד דמכירה וכ"כ הרשב"ם, אבל מדברי התו' ס"פ הספינה משמע דבבצי' יש ג"כ חיי נפש, והא דמותר להשתכר בהן עד כפל מיירי בבצי' שילדו בביתו מתרנגולין דבכה"ג כשאר פירות יכול להשתכר כמה שירצה ואפי' [הכי] בבצים לא ישתכר כפל, ועו' כתבו תירוצי' אחריו כו', ולדברי התו' הסכי' הכ"י שם (ג), כת' הרמב"ם פי"ד דמכירה אין משתכרין פעמים בביצים אלא התגר הראשון הוא מכרן בשכר והלוקח ממנו מכרן בקרן לבד עכ"ל, ופלוגת' (ד) היא בגמ' פ' הספינה.⁸ יותר מכדי פרנסת ביתו. ופרשב"ם דיוכל לאצור פרנסת ביתו לשנה. בעיר לתקן ענייני'. וככ"י בשם הר"ן דבעינן אדם גדול הממונה פרנס על הצבור. אין רשאי לתקן כלום כו'. וככ"י בשם הר"ן ודוק' במקום דאיכא פסידא ללוקחי'. ולאחרינ' [בתנאי' ¹⁰], אבל היכא דליכא פסידא ללוקחין ולאחריני' יכולי' לתקן מה שירצו, וכן אי ליכא אדם חשוב אע"ג דאיכא פסידא, ומיהו כי אמרינן דתנאייהו תנאה דוקא בדאתנו אהדדי כל טבחי מתא משום דכל בני אומניות אחת [הוי] ככני העיר אחת לגרמיייהו אבל תרי ותלת לא עכ"ל ¹¹, וכן כתב המ"מ פי"ד דמכירה וע"ש.

הגהות דרישה ופרישה

לפי הענין וכמו שאמרו לדברי רבינו שמתעבדין בהן עד הכפל אבל לא מה שירצו וע"ש שהוכחתי זה ודוק (ג) ועד"ר שהוכחתי דלא ככ"י. (ד) עד"ר שם כתבתי הפלוגת דל' הגמרא ומיניה מוכח דרבינו דכת' דמשתכרין בביצים עד הכפל לא ס"ל כמ"ד תגר בתר תגר.

מכ"י ב, וכה"ג בכ"י, ובכ"י א חסר בטהר"מ. ¹¹ וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף כח, וראה בחידושי רעק"א בגליון השו"ע, ועיין עוד בזה בדרכי משה השלם לעיל סי' כ הערה 9. ועיין עוד בפירושו רבינו גרשום בגליון הגמ' ב"ב דף ט ע"א בפירושו השני ולפירושו זה לא מדובר בסוגיה לגבי התנאת התקנות דבעינן אדם חשוב, אלא דבדאיכא אדם חשוב נקיט ליה בדינא קמיא ולא עביד אינש דינא לנפשיה, עיי"ש.

מליטרא לא בעינן הכרע טפח דנפיש הכרע יותר מדאי [הכרע] טפח בדבר קל.² ויתן רביעי' ליטרא' עם הבשר כו'. וכת' הרמב"ם פ"ה דגניבה שהמעם משום שאם אתה אומר יתן חצי ליטרא' ורביעי ליטרא' בכף א', שמא יפול רביעי' ליטרא ואין הלוקח רואה עכ"ל, ונ"י כת' ד' ר"א ע"א פ' הספינה.⁴ דה"ה דיכול לישקול חצי ליטרא' ורביעי' אלא לרבות' נקט הכי וע"ש, וככ"י וז"ל ופרשב"ם במקום שאין [מכריעין] עסיקנן דאי מכריעין נמצא נותן לו הכרע של אותה רביעי' שנותן עם הבשר בחנם.⁵ עכ"ל (א). במדידת הקרקע וכו'. ככ"י כת' הרמב"ם פ"ה דגניבה צריך לדקדק בחשבון מדידת קרקע עפ"י העקרי' המתבארי' בכתבי גימטראי' שאפילו מלא אצבע מן הקרקע רואין אות' כאלו היא מלאה כרכום, וד' אמות הסמוכין לחריץ מזולזים במשיחתן והסמוכין לשפת הנהר אין מושחין אותן מפני שהן של בני רח"ר עכ"ל, וכן הוא מימרא פ' המקבל.⁶ אבל בשאר ענייני וכו'. וכת' הרמב"ם פי"ד דמכירה והעקרי' כגון קושט והלבונה וכיוצא בהן אין פוסקי' להן שער אלא ישתכר כל א' מה שירצה, ונראה מדברי המ"מ דלאו דוקא נקט הכי שלא שייכא כלל למאכל אדם אלא ה"ה שאר תבלין כגון פלפלון וכמו, אבל ב"י לא כת' כן אלא (ב) כת' דשאר תבלין הוה בכלל פירות שיש בהן חיי נפש הואיל

רלא. (א) ומסיק וכתב דבמקום שמכריעין יתן רביע ליטרא' וחצי ליטרא' וישקלם יחד. (ב) ואני כתבתי בדרישה והוכחתי לדברי הרמב"ם ורבינו הדין מתחלק לג' עניינים, דבר שהן אוכל נפש ממש דוקא עד שתות ולא יותר, ושאיין [בהן] צד אוכל נפש כקושט ולבונה משתכר מה שירצה אפי' כפלי כפליים, ושאיין אוכל נפש ממש כתבלין משתכר יותר משתות

בערוך השולחן דלא נהגו כן בזמננו. ² וראה סמ"ע ס"ק כב. ³ צ"ל: רביע, וכמו שהוא בכ"י ב, וכן צריך לתקן בהמשך. ⁴ סי' תתב (מה א) בשם הריטב"א, ועיין בחידושי הריטב"א ב"ב שם שהביא לדעת הרמב"ם וחולק עליו. ⁵ וראה סמ"ע ס"ק כו. ⁶ דף קו ע"ב. ⁷ ועיין בכסף משנה הל' מכירה שם, וראה גם בסמ"ע ס"ק לו ובהגהות דרו"פ אות ב' כאן. ⁸ דף צא ע"א, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק לו וס"ק מא. ⁹ בכ"י ב: לאחרני', במקום: ללוקחי' ולאחרינ'. ¹⁰ הוספתי

ר"י סוף נ"א¹¹ על א' שקנה חצר מחבירו ודר בו, ואח"כ טען שהיה בו מומין נסתריין, והשיב המוכר מאחר שדרת בחצר כל זמן זה ולא תובעת ראית ומחלת, ועוד שלא לקחת ממני עד שבדקת ע"י שכנים, והשיב זה שאמרינן שבדק ביד קרובותיו לא אמרו אלא לענין אשה אבל אין דנין כן אפי' בעבדי' ושפחות ולא בחצרות שהרי הוא בעצמו [רואה] משא"כ באשה, ומה ששאלת באיזה מום יבטל המקח לא הזכירו רבותינו בחצירות מומין הלכך כל מידי דקפדי' עליה מכטל המקח, ואין [לדבר] זמן קצוב אלא כל זמן שמתגלה המום יש לו לתכוע וע"ש עוד מאילו דינים, כת' המרדכי בהגהות בכתובות¹² ד' תקמ"ט ע"ד תשובה לראב"ן ראובן החליף בתים לשמעון ומצא בהן מומין וטען שלא ידע בהן ולא הודיעו ראובן, וראובן אמר כבר הודעתיו ועוד אני מתקן כל המומין, והשיב אם חמומין ניכרים הם לכל הנכס' ואין ערים שנכנס בכתיב אין לראובן על שמעון כלום [אלא] נשבע שמעון שלא נכנס ולא ראה ובטלין החליפין, ומה שאמר לתקן המומין אם חמומין אינן בגוף הכתי' כגון אמת המים העוברת בהן או שיש לאחר תשמש עליהם החליפו' קיימת, אבל אם הם בגוף הקרקע כגון כותל שלם ונמצא רעוע או כותל הנראה של סיד ונמצא של טיט שצריך לסתור ולחדש פנים חדשות באו לכאן והחליפות בטלים דחליפין הרי הם כמכר ומקבל כל א' וא' אחריות על חבירו להעמיד החילוף בידי ואם יש לו אחריות טורף ואם לאו גובה¹³ עכ"ל. עד שיפרש המום כשמכרו כו'. וכנ"י פ'

[רלב]¹ והמקח קיי' ומחזירין הטעות². ובהר"ן ריש פ' האיש מקדש³ ד' תר"כ ע"ב דדוקא בדבר שאפשר להחזיר המעות ולהשלים המקח כגון שמכר לו סאה פירות ונמצאת חסרה דאפשר ליתן לו עדיין המותר, אבל אם מכר לו קרקע ונמצא חסרה המקח בטל לגמרי, ולפי' אם קנה קרקע ונמצא מקצתה גזולה ויוצאה מתחת ידו כל המקח בטל אבל הרשב"א חולק וס"ל דאפי' בדבר שא"א להשלים המקח קיים כהנשאר ומחזיר לו נגד מה שיצא מתחת ידו עכ"ל, וכ"כ המ"מ פט"ו דמכירה, וכנ"י דדעת הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש כסברא ראשונה, ונ"י כת' פ' בית כור⁴ ב' סברות [אלו] ודעת רבינו למטה בסמוך⁵. כסברה הראשונה וע"ל סוף סי' ק"ו]. והיה לכל המקבל מעות מחבירו. כת' ר"י נ"ט ח"ג אבל אם בא הוא ואמר טעיתי במנין המעות שנתתי לך חייב להחזיר בב"ד⁷, ובהגהות מרדכי פ' איזה נשך⁸ ד' קמ"ח כת' דאינו חייב להחזיר לו כלום. ה"ז חוזר אעפ"י שזה רוצה [להשלים] כו'. וכת' המ"מ פט"ו דמכירה שהרמב"ם והרמב"ן שכתבו בדבר שאפשר להשלים המקח קיים חולקים על הראב"ד, אבל כ"י כתב דאפשר דהם מודים דהואיל ואמר שק זה ונמצא חסר דהמקח בטל⁹. וכן אמרינן פ"ק דקדושין לענין קדושין. אפי' לאחר כמה ימים. וכנ"י וכן דעת הר"ף והרא"ש והרמב"ם פט"ו דמכיר, וכתב שם המ"מ ויש מי שכת' שאם היה דבר שהלוקח יכול להבחין לאתער כגון שיכולין לנסותו ולטעמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר¹⁰, כת'

ס"ק ח ובש"ך ס"ק ב. 8 סי' תלג (פד א) ושם : וכן מצאתי בתוס', ובגליון שם : והאשר"י כתב דחייב להחזיר. וראה בש"ך הג"ל (בסוגריים). 9 וכ"כ בכסף משנה שם (ועיין בדין זה בסמ"ע ס"ק ד). 10 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק י ובנתה"מ ס"ק א, ובמל"מ פט"ו מהל' מכירה שם כתב דמדרבי הרמב"ם לא משמע כדברי המ"מ, וע"ע בשו"ת מהריט"ץ סי' קה בזה. 11 בשם רב אלפס, וראה שו"ת הר"ף (לייטר) סי' קנג, ועיין בביאור הגר"א אות יג, וצ"ב. ועיין ברי"ף ב"מ פרק הזהב סי' שעג (ל ב). 12 סי' רצב (י ב), ושם : תשובה לראב"ן מגא"ש, ועיין בשאלות ותשובות ר"י אב"ן מיגאש סימן נא, וכן הוא ברבינו ירוחם סוף גי"א שם, (ובבית יוסף הביא לתשובה זו מרי"ו הג"ל). 13 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ה.

רלב 1 בכ"א חסר כאן, והוספתי מכ"י ב. 2 בכ"י ב : המעות, במקום : הטעות. 3 סי' תרכג (יז ב), ועיין בזה בחידושי הרשב"א קידושין דף מב ע"ב וכדברי הרשב"א הביא במ"מ פ"א מהל' מכירה על שם הר"י מיגש עיי"ש, ובדעת החולקים ראה בחידושי רמב"ן ב"ב דף קג ע"ב ועיין בביאור דבריהם בשו"ת אבני גזר חור"מ סי' נ. ובנתה"מ לעיל סי' קפב ס"ק ח ר"ל דהר"ן מיירי דוקא קודם שנשתמש הלוקח במקח אבל אם כבר נשתמש בו הלוקח הלכתא כרשב"א, עיי"ש, וע"ע במל"מ סוף הל' זכיה (הביאו בנתה"מ שם, ובחידושי רעק"א כאן בגליון השו"ע), ועיין בזה עוד בסמ"ע כאן ס"ק ב' ובביאור הגר"א אות א. 4 סי' תתכז (נא א). 5 הוספתי מכ"י ב וכ"י ק. 6 ראה סעיף ה בטור. ובסמוך כנ' צ"ל : וע"ל סוף סי' קצ, ועיי"ש בטור. 7 ועיין בזה בסמ"ע

בית כור¹⁴ ד' ר"ז ע"ב המוכר לחבירו כוס של עץ ואמר שהוא של זהוב הואיל והלוקח חזי ליה, מצי א"ל דטוב כשל זהב א"ל עכ"ל, כת' הרשב"א בתשובה סי' אלף קכ"ז ראובן מכר ביתו לשמעון באחריות והיה ללוי חלון פתוח על הכית, וכשבא שמעון לבנות נגר החלון מוחה בידו לוי, ורוצה שמעון לחזור מן המקח, ופסק דהואיל והיה החלון פתוח בשעה שקנאו ראה שמעון המום שבו וקבלו עליו ולא יוכל לחזור בו וה"ה בכל כיוצא בזה וע"ש¹⁵. וזה נוטה לצד דבריו כו'. אבל¹⁶ המ"מ כת' דהרמב"ם למד דין זה מדין אונאה, וא"כ יכול להיות שאף הרא"ש מודה בזה¹⁷ וכנ"ל. כשם שאין בה אלו המומין כו'. וכת' התו'¹⁸ דמשמע בתו' דכתובות דוקא כשהזכיר מומין הרבה שאין בה אבל אם הזכיר ב' מומין א' יש בה וא' אין בה לא הוי מקח טעות עכ"ל, כנ"י¹⁹ בשם הרמ"ה אע"ג דקיבל עליו כל מומין שבמקח מסתמא אי אשכח ביה מומא מקח טעות הוי עכ"ל, ונראה שם"ל בדברי הרמב"ם שכת' שאין יכול למחול על מומין בסתמא, אבל הרא"ש חולק וכמו שנתבאר ל'²⁰ בדברי רבינו (א). או מוכתב למלכות ה"ז מום כו'. כנ"י וכ"כ הרמב"ם וכת' המ"מ שכן עיקר ודלא כהשגת הראב"ד דחולק בזה. [על] הלוקח להביא רא"י וכו'. וכת' ר"י נ"ט ח"ב דוקא מי שהבחמה שלו אבל סרסור

דקונה מזה ומוכר לזה משתבע ליה דלא ידע ומפטר, וכן משמע בגמ' פ' המפקד ועיי' בזה למטה בסמוך (ב). והר"ר אפר"י ובעל [העיסור] וכו'. וכנ"י ודעת הרמב"ם פ"ו דמכירה משמע כדברי הרמב"ם, וכ"נ דעת הר"ן פ' אלו טריפות²¹ דף תרפ"ט ע"א וע"ש שהאריך הר"ן שם בזה, וכת' עוד אפי' טריפות שאנו אוסרין מספק או מחמת חומרא של גאוני' אותן טריפות מבטל המקח ולא יוכל המוכר למימר אייתי ראיה דטריפה הוי וע"ש. ואם הדבר ספק וכו'. וע"ל ס"ם רכ"ד²² מדין מכר פום ונמצא אח"כ מום וחלוקי' בזה. ויחזיר לו השמן כו'. וכת' הרא"ש עוד באותה תשובה כלל ק"ב סי' ז' שמעון זה רגיל לשלוח שמן בכל יום ו' לחזן ב"ה ע"י נערו לצורך ב"ה ועתה שלח לו מזה השמן והנער נתנו בעששית, אמנם השמש בעצמו הוליך²³ הנירות ויש מהם שכבו ויש מהם שכהו אורם, ועתה רוצה השמש להחזיר לו מותר השמן אם הדין עמו או נאמר מאחר שהוא הדליק הנרות וראוהו סבר וקבל, והשיב דהשמש יכול להחזירו שלא דקדק לראות אם הוא טוב כי לא נתנו בעששית עכ"ל. ואינו נראה כן מההוא עובדא וכו'. וכ"כ המ"מ פ"ו דמכירה שדברי הרמב"ם צ"ע²⁴, וכ"י יישוב הגמ' לפי דברי הרמב"ם בדוחק (ג), ובמרדכי פ"פ המפקד²⁵ ע"ב כת' בא' שמכר לחבירו טבעות

הגהות דרישה ופרישה

ב' מום וע"ש. (ב) בסעי' ט"ו י"ז י"ז ע"ש בדין ביצים מוזרות ומ"ש מור"ם בשם ב"י דהכל מודים בבצים מוזרות לפ"ז נרא' דה"ה כאן לענין טריפות דנקבו' ומיהו גם שם שדיתי בו נרגא. (ג) ועד"ר שם

רלב. (א) ר"ל לעיל בסעי' א', ולפי מ"ש בפרישה שם ולי' סי' רכ"ז ס"ט נרא' דאף להרא"ש והטור אף שא"צ לפרש המום בהדיא מ"מ צ"ל ידעתי שיש בו מום ואעפ"כ קבלתיהו עלי דאל"כ י"ל סברתי שאין

כתובות פ"ו ה"ט ובשינוי נוסחאות בנוסח התוספתא שם. 19 ב"מ, פרק השוכר את האומנין, סי' תפא (מט ב), ועיין בזה במחנא הל' אונאה שם וראה באוצר מפרשי התלמוד ב"מ דף פ ע"א. 20 וראה הערה 16. 21 סי' תשמא (יג א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יד. 22 עיי"ש הערה 2. 23 צ"ל: הדליק, (במקום: הוליק), וכה"ג בב"י ע"ש הרא"ש ובשו"ת הרא"ש שם. 24 ובשו"ע סעיף יח ה"ב דיעות עיי"ש בהגהות הרמ"א, וראה בנתיב"מ ס"ק ו יישוב לשיטת הרמב"ם, וע"ע בביאור הגר"א אות כו. וראה גם בשו"ת נחפה בכסף חו"מ סי' כו אריכות דברים בזה. 25 סי' רצא (עו ג), בשם מהר"ם, וראה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי'

14 סי' תתכה (נ ב) ועיי"ש בחידושי אנ"ש שבגליון הרי"ף, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ז. 15 ובב"י לעיל סי' ריד מחודשים [א] הביא דברי הרשב"א וראה לעיל שם בד"מ השלם הערה 6. 16 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק טז, וראה בדין זה בנתיב"מ לעיל סי' ס ס"ק ד מש"כ בביאור הדברים (וגם בנתיבות המשפט כאן ס"ק ב), וע"ע במחנה אפרים הל' אונאה סי' י"ד ובשער המלך פ"א מהל' מכירה הל' טז לחלק בין אונאה למום. 17 ובשו"ת רדב"ו חלק ג סי' תיו כתב ג"כ דתלוי בפלוגתת הרמב"ם והרא"ש, וע"ע בזה בשטמ"ק ב"מ דף פ ע"א בשם רמ"ק. 18 ב"מ שם ד"ה היו בה, ועיי"ש במהרש"א מש"כ בביאור דברי התוס', ועיין בתוספתא

בחזקת שהוא זהב ואח"כ שברו והיה בו בדיל, ופסק מהר"ם דהוי מקח טעות אעפ"י שגם המוכר קנאו בתורת זהב ולא הכיר בה מעולם, וגם לא נדר ללוקח שהוא של זהב מ"מ הרמים מודיעי' שקנאו בתורת זהב, וגם מבחוח היה נרא' כשל זהב, ולכן בחזקת זהב קנאו וצריך להחזיר ללוקח מעותיו, ולא יוכל לומר למה שברת תן לי כמו שמכרתי לך, זה אינו טענה מאחר ששברו קודם שנודע בו המום לא מקרי פשיעה ומחזיר כך לבטליו ונוטל מעותיו, ודווקא שהמוכר מודה שנמצא בדיל, אבל אם אמר איני מאמינך שנמצא בו בדיל נשבע שא"י מזה ונפטרה, וכ"כ המרדכי תשובה בזה פ' המוכר את הספינה ²⁶ בא' שמכר בתורת זהב ונמצא כסף ופסק נמי דינא הכי, ואם הוא להיפך ע"ל סי' רל"ג ²⁷. בצ" ונמצאו מוזרות כו'. וככ"י ואפשר דגם הרמב"ם מודה בזה דלא קאמר הרמב"ם דסרסר נשבע אלא במקום דה"ל ללוקח למידק כהאי מעשה דשור דה"ל ללוקח למבדקו ולהחזירו קודם שימות, אבל כמוכר ביצים ונמצאו מוזרות לא שייך האי טעמא דהא אין אדם עשוי לבקע ביצים אלא בשעה שהוא צריך להם, מודה הרמב"ם דהוי מקח טעות, ומיהו אנן השתא בדין בצ" מוזרו' לא נהגינן להחזיר ומנהג מבטל הלכה עכ"ל (ד). אמרינן בגמ' פ"ק דביצה הקונה ביצים ואמרו שרוצי' מאותן [שנולדו] ונתנו לו

בצ" הנמצאו' כמעי תרנגולת, וכן אם אמר שרוצה ביצים הנולדים מתרנגול ותרנגולת ונתן לו ביצים דספנא מארעא הוי מ"ט, ועיי' בתר"ן פרק האיש מקדש ²⁸. זרעוני גינה כו'. וכת' הרמב"ם פי"ו דמכירה ה"ה לשאר דברי' הנמכרי' לרפואה או לצביעה וכן כל כיוצא בזה. כגון ברד כו'. וכת' [הר"ן] ²⁹ דתלינן בזו אם לא שבאו בקיארין ואמרו שראו אותן ולא היו ראויי' לזריעה עכ"ל, וככ"י אבל הרא"ש כת' דמסתמא תלינן בזרעי' שלא היו ראויי' ולא תלינן בדבר אחר אלא בדבר ידוע כגון ברד וכיוצא בזה, וכן דעת רבינו שכת' מסתמא חייב באחריות עכ"ל. וא"י לומר החזיר לו מקחי וכו'. ובנ"י ריש המוכר פירות ³⁰ דאין המוכר צריך לפרוע לו ההוצאה, וכן משמע מדברי הרמב"ם, ועיי' בסמוך בדברי הרמ"ה שכת' רבינו. ואפי' אם נגנב או נאבד אחר שהודיע כו'. וככ"י [הוא הדין] קודם שהודיעו אם לא היה לו שהות להודיעו הרי הוא ברשות המוכר מיד לאחר שנודע המום ³¹, כנ"י ריש המוכר פירות ³² היכי דהוה מ"ט ולית ליה זוזי למוכר לא מצי למימר הרי שלך לפניך טרח וזבין אלא יפרע מטלטלין אבל אי אית ליה זוזי בעי למיתן ליה דהוי כב"ח וכ"כ בתשובת מיימני ספר משפטי' סי' יג, אמנם כתב שם שר"י פליג וס"ל שדינו כנזקי' דאע"ג דאית ליה זוזי מסלק ליה בארעא וע"ש.

הגהות דרישה ופרישה

והוכחתי ישוב נכון בס"ד לדברי הרמב"ם דחולק בסרסור שמכר בהמה שלא היה לה שניים ומת פלוג נמי בהא ע"ש.

כתבתי ישוב נכון בס"ד לדברי הרמב"ם וכתבתי שכמה ענייני' מישרי' עפ"י דרך הרמב"ם ואינ' מיושבי' לדעת הרא"ש ורבינו ע"ש. (ד) עד"ר שם כתבתי

ולא הביא הרמ"א לדעת הר"ן שכתב כן ע"ש הרי"ף והרמב"ם, (וגם בכ"י לכא' אין זה מבואר לפלוגתא), וצ"ב. ³⁰ סי' תתח (מו א), בשם הריטב"א, ועיין בביאור הגר"א אות לה בטעם שפטור בהוצאות, ואם ידע המוכר שיש בו מום מצינו פלוגתא אם חייב לשלם ועיין בזה עוד ביד רמה ב"ב דף צח ע"א דמשמע דחייב לשלם ובשו"ת רדב"ז חלק א סי' קצו כ' דאפילו ידע המוכר פטור, וע"ע בשו"ת רעק"א סי' קלד. ³¹ ועיין בזה בסמ"ע ס"ק נא, אמנם בב"ח פליג וס"ל דאף שלא היה לו שהות להודיעו הוא ברשות הלוקח עד שיוודע בדוקא, וכ"ה בש"ד ס"ק יז בשמו, וראה אריכות דברים בביאור השיטות בנתה"מ ס"ק ט ובבאר הגולה אות ה. ³² סי' תתח (מו ב), וכ"פ הרמ"א בסוף הסימן עיי"ש.

תתרי, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יח, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק מג וש"ך ס"ק יג ופ"ת אות זו. ²⁶ סי' תסג (צ ד), וראה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' לב, ובהערות המגיה שם, ומבואר שם בשם אביאסף דהוי כשני מינים, ואף המוכר יוכל לחזור בו. ²⁷ עיי"ש הערה 3. ²⁸ סי' תרכג (יז ב), ועיין במהרש"ל וברש"ש ביצה דף ז ע"א וביש"ש שם דין כ, וע"ע בזה במחנה אפרים הל' אונאה סי' ו מש"כ בשם אור זרוע, וראה סמ"ע ס"ק מה. ²⁹ בכ"י א: הרמב"ם, ותקנתי עפ"י כ"י ב, וכ"ה בב"י (אמנם הר"ן כתב דכן נראה מדברי הרי"ף והרמב"ם). ובשו"ע סעיף כ כ': והוא שלא צמחו מחמת עצמן, ובסמ"ע ס"ק מז כ': דמסתמא אמרינן שלא צמחו וכו' (ובבאר היטב ס"ק כו העתיק: ומסתמא אמרינן שלא צמחו וכו')

וממכר קונה מד"ת ודברי הרמב"ם עיקר עכ"ל, כת' המרדכי פ' הניזקין י ד' תרי"א ע"ב ובמטלטלין אין לחלק כיצד באו לידו, וע"ל סי' רס"ח מדין זכיית קטן וקטנה. עד שתות הוי מחילה כו'. [וכך כת' הרמב"ם פכ"ט דמכירה ודלא כהשג' [הראב"ד] דפ"ל דקטני' לאו בני מחילה נינהו. וא"א הרא"ש כת' כסברא ראשונה. וככ"י וכן הוא בגמ' וכן הוא בספרי הרמב"ם שבידינו, וספרי הרמב"ם שנודמנו לרבינו היה כתוב בו טעות סופר (א), כת' הרמב"ם פכ"ט קטן שהגדיל והביא ב' שערות אחר י"ג שנה והבת אחר י"ב שנה, אעפ"י שאינו יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו מתנה במטלטלין², וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' תס"ח. אבל אם יש להן אפטרופוס כו'. וכת' הריב"ש בתשובה סי' תס"ח דה"ה לבעל הבית שסמכו יתומי' מעצמו אצלו או משתדל כנכסיה' שדינו כדין אפטרופס וכיון שהן יכולין [ליקח] ולמכר לצורך היתומים, נסתלק כח היתומי' במשא ומתן וכ"כ בתשובה סי' קמ"א וע"ש שחולק בזה במקצת³, וכת' עוד שם דגדול אעפ"י שיש לו אפטרופוס כגון שמינה לו אביו אפטרופס לזמן מוגבל אעפ"כ מיד שהוא גדול מקחו מקח וממכרו ממכר אלא שאין מוציאין הנכסים מיד האפטרופוס למוסרן ליורש כל אותו זמן שצוה מוריש וכן מוכח ס"פ מציאות האשה [וכן] כתב הר"ן סוף פרק מציאת האשה⁴ וכת' שם דאע"ג דמקחו

רלג רעות ונמצא רעות וכו'. כת' בת"ה סי' שכ"ב על המוכר לחבירו בשר בחזקת שהוא מאיל מסורס ונמצא שהוא מאיל שאינו מסורס א"י לחזור בו לגמרי אלא יחזיר לו דביני ביני, אא"כ יודע שלוקח אסמנית דלא אכל כלל משאינו מסורס, וה"ה ללוקח שאר מיני מאכל בחזקת ענין א' ונמצא בענין אחר י עכ"ל, כת' המרדכי פ' הספינה⁵ ע"א במוכר לחבירו כסף בחזקת כסף צרוף ונמצא סיג', א"י לחזור בו דהוי מין א' אלא מחזיר לו האונאה, וכן הוא בהגהו' מיימני פ"ו דמכירה, כת' המרדכי פ' אלו מציאות⁶ מעשה [באחד] שקנה בדיל מגוי ושוב נמלך ומכרו לישראל בחזקת בדיל, ונמצא שכולו כסף מבפנים ותבעו בדין שאינהו, ופטרו ראבי"ה מפני שלא זכה בה כשקנאו מגוי כיון שלא ידע ולא נתכוין לקנות [ה] כסף וכן הוא בהגהו' אשר"י.

רלד אסור לאכול מדברי סופרי' כו'. וכת' הריב"ש בתשובה סי' תצ"ט נדון זה דומה לאסור של דבריהם שהרי לא נמצא טריפה בודאי אלא [שאסרוהו] מפני שלא נבדקה כהוגן ובדיקה היא מד"ס כמה שאמרו בירושלמי במסכ' ביצה י.

רלה אין מקחו מקח כו'. כ"כ הרמב"ם פכ"ט וכת' המ"מ פכ"ט דמכירה אבל אם נתנו לו מתנה קנה מדברי תורה, וי"א דאף במקח

הגהות דרישה ופרישה

בספרי הטור בשם רמב"ם.

רלה. (א) ועמ"ש בדריש' בישוב נוסח הכתוב

ק"ט סעיף יד ועיין אריכות דברים בזה במהרי"ט אלגזי בכורות פרק ח אות נא.
רלה 1 סי' ת (ה א), ועיי"ש, וע"ע בהגהות מימוניות הל' מכירה פכ"ט אות ו ובכנה"ג הגהות הטור אות ג מש"כ בשם הריב"ש בשו"ת סי' כ וסי' תסה. 2 „אבל בקרקע אין מעשיו קיימין עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שהגדיל" — רמב"ם שם, ועיין ברשב"ם ב"ב דף קנה ע"ב ד"ה השתא. 3 ועיין עוד בשו"ת ריב"ש סי' תצה, וראה לקמן בטור סי' רצ סעיף לא בפלוגתא הרמ"ה והרא"ש וראה גם בחידושי רשב"א גיטין דף נב ע"א מש"כ בשם הרמ"ה ועיי"ש. (וע"ע בפרישה סעיף א). 4 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. 5 סי' שט (לא א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב ועיי"ש בסמ"ע ס"ק

רלג 1 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע, ובב"ה תמה על דין זה ועיין בבאר הגולה אות ח, נתה"מ ס"ק ג, ביאור הגר"א אות ב ופ"ת אות א. 2 סי' תסקג (צ ד), וראה סי' רלב הערה 26. ועיין בזה במתנה אפרים הל' אונאה סי' ו ובספר יהושע פסקים וכתבים סי' תפח. 3 סי' רבח (עה א), וראה בשו"ת מהר"ם ברי"ב, דפוס פראג, סי' תשכא בכה"ג, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' רלב סעיף יח, ועיין בזה בש"ך כאן ס"ק א (וראה בהגהות אמרי ברוך בגליון השו"ע מש"כ ליישב תמיהתו), וראה עוד לעיל הערה 27. וע"ע בשו"ת עבודת הגרשוני סי' צד (רמזו בפ"ת סי' רלב אות ח) מש"כ בשם הלבוש, וכעין זה בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ד חלק ג סוף סי' פט. רלד 1 וכ"פ הרמ"א בשו"ע כאן סעיף ג וביו"ד סי'

אפטרופוס אף הרמב"ם מודה דהוי מתנה, וכת' המרדכי פ' מציאו' האשה ¹⁴ דמחילה הוי כמתנה, וכ"כ בני"י פ' מי שמת ¹⁵ ד' רל"ב ע"ב דמחילה של קטן [דינו] כמתנה, וכת' [עוד] בני"י מתנה שיש בה אחריות אם יש בה חשש ערמה דינו כמכר ואם לאו היא קיימת והכל לפי ראות הדיינים עכ"ל, כת' הרמב"ן בתשובה ¹⁶ ס"ב אע"ג דבמעשה פעוטות במכירת קרקע אינו כלום ומעשיו ממילא בטליו, והקרובים או הב"ד מבטליו הדבר ומנועים הלוקח או מקבל מתנה מלאכול הפירות, ומ"מ אם רוצה הקטן שיתקיים מתנתו ומתוך כך אוכל המקבל הפירות אין מוציאו מידו, ואעפ"י שחזר בו הקטן לאחר שאכלו אינו חייב לשלם אעפ"י שהיה סבור שמתנתו מתנה ולהכי מחיל [ו]הוי מחילה בטעות הא קי"ל דמחילה בטעות הוי מחילה (ד), וע"ש שהאריך בזה, וכת' הרשב"א בתשובה ¹⁷ קטן בן שש ויש לו אב ונתנו לו מתנה ע"י גדול ולא פרשו אימת יתננה לו, והוא נתן לו עכשיו אם צריך לשלם, והשיב אם חריף שמעשיו קיימי' במטלטלי' א"כ לא פשע הגדול במה שנותני' לו והוא ¹⁸ לא הוי כאפטרופוס שפשע וע"ש, ועיי' בתשו' הר"ן פי' מ"ט ¹⁹ בדיני' אלו, וכת' הפעוטות שמכרו בנכסים מועטים במקום בנות לא הפסידו הבנות מזונותיה' כיון שהפעוטות מן הדין אין מעשיה' כלום אלא תקון להו רבנן משום כדי חייהו ככונן

וממכרו קיים מ"מ האפטרופוס אסור לתנו ללוקח דהא צריך לקיים דברי המת אלא שאם קדם לוקח והוציא מיד אפטרופוס זכה בהן ע"ש. כיון דתקון רבנן כו'. וכ"כ הריב"ש בתשובה בשם הרשב"א וב"כ המרדכי פ' הניזקין. ד' תרי"א ע"ג בשם ראבי"ה, וכת' שם דה"ה בכל מקום שהתירו משום כדי חייו האדם, כגון פת גוים או הלואות גוי' בריבית מותר אפי' ביותר כדי חייו. אם ירש ט"ח. מאביו כו'. וזהו שלא כדברי תשובת הריטב"א. שכת'י דאין קנין לקטן בשטרות דאף אם כתב ומסר לא מהני עד שיתן או ימסור המטלטלי' עצמן. ומתנתו מתנה כו'. וכת' המרדכי בגיטין פ' התקבל ¹⁰ ע"ד דאפי' יש לו אפטרופוס מתנתו מתנה (ב), ודוקא כאין לו אב דאם יש לו אב שמפרנסו לא תקנו בו משום כדי חייו וע"ש (ג). אפי' נתנו לו במתנה כו'. ובמרדכי סוף מציאת האשה ¹¹ משמע דכה"ג הוי מתנתו מתנה אפי' בקרקע ע"ש ובמרדכי פ' הניזקין ד' תרי"א ע"ד, ובתשובת הרא"ש [סוף] כלל פ"ה וסוף כלל [א] כדברי רבינו. דמתנתו מתנה אפי' יש לו אפטרופוס וכו'. וכ"כ המרדכי פ' התקבל ע"ד, ובהגה שם ד' תרי"ב ע"ב, ובמרדכי פ' מציאות האשה כתב ג"כ [דעת] ר"ה, וכת' שם דראבי"ה ומיימני פליגי וס"ל דאף מתנתו אינו מתנה כשיש לו אפטרופוס, וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' ק"ט ¹² [וכתב ¹³ מיהו מדעת

הגהות דרישה ופרישה

הרמב"ם שחלק שם [הכי משמע] דס"ל דא"י לחזור כלל אפי' בגוף הקרקע, הא אם היה יכול לחזור בקרקע היה מוציא גם הפירות ודוחק לחלק דכאן מיירי דגלה דעתו דנתי' ליה והת' מיירי דהלך לו ואין אנו יודעין אומדין דעתו, וע"ש שהאריך בזה. [אות ו בנדפס].

(ב) גם רבינו כ"כ בשם ר"ח ועפ"ר, וגם מור"ם כתבו בסמוך. (ג) נראה דר"ל וה"ה במתנה לא תקנו דיהא מתנה משום גיח גפשיה ועפ"ר. (ד) ועמ"ש רבינו בסמוך סט"ו שיכול להוציא פירות במכר בקטנותו והגדיל ואכל לוקח פירות לפניו אחר שהגדיל, ואפי'

12 „אינו בסי' ק"ט אלא בסי' כ ותס"ח" — כנה"ג הגהות הב"י אות י. 13 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק. 14 סי' קצ (ד א), ועיין בזה בבית שמואל אבן העזר סי' קיג ס"ק יז שהביא פלוגתא בזה. 15 סי' תתקכא (עג ב). 16 שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' ב, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יד ולעיל סי' סו בש"ך ס"ק פ ובקצוה"ח ס"ק כט. וע"ע בנתה"מ ס"ק ד. 17 חלק א סי' תתקצו, הובא בב"י מהורש"ם [ה]. 18 בכ"י ב: ואם לאו, במקום: והוא לא, וכה"ג בשו"ת הרשב"א שם. 19 צ"ל: סי' מד.

כ וראה לקמן סי' רצ בסמ"ע ס"ק נח ועיין בנתה"מ שם ס"ק יג ובפ"ת אות ח. 6 סי' שצו (ד ד), [וראה גם בשלטי הגיבורים בגליון הרי"ף כתובות שם אות ה], וע"ע בסמ"ע ס"ק א. 7 בכ"י ב חסר לתיבה זו, ועיין ביו"ד סי' קיב וסי' קנט. 8 צ"ל: ש"ח (= שטר חוב), וכמו שהוא בכ"י ק. 9 סי' קסח (מהדורת הרב קאפח), והובא בב"י מהורש"ם [ה], עיי"ש. ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יז, קצוה"ח ס"ק ג וחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 10 סי' תיג (ה ד). 11 סי' קצג (ד ב) ובמרדכי פרק הנזקין הוא בסי' ת (ה א), ועיי"ש.

הרי"ף וכת' שם המ"מ שכן דעת אבן מגא"ש ושכן עיקר עכ"ל²⁰, וכן הוא בתשובות הרשב"א סי' תתצ"ה, כת' נ"י פ' מי שמת²¹ קטן כיון שעל הרוב מזויל ומזבין לא פלוג רבנן בתקנתן ואפי' אי מזבין ביוקר זביני לא זביני ויכול הלוקח למיהדר ביה עכ"ל, כהגהו' מרדכי דב"ב²² הא דאינו מוכר בקרקעות אביו עד שיהא בן כ' היינו דמוכר לצורך עצמו, אבל מוכרי' ב"ד כשיגדיל לפרוע חוב אביהן, ככ"י בשם תשובת הרשב"א²³ שאלת מה שאמרו ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' מי הוא צריך להביא ראיה הלוקח או המוכר, תשובה שורש הדין כל שנתקיי' שטר מקח הלוקח נאמן לפי שאין העדי' רשאים לחתו' על שטר ממכרו עד שיהא בן כ' לפיכך כשחתמו חזקה נתברר להם שהיה בן כ' ושהביא ב' שערות דאל"כ לא היו חותמין ואע"ג דעכשיו אין כל העדים יודעין זה ואיך נסמך עליהו וכזה חששו פ' ז"ב לענין אודיתא, מ"מ נראה דכל כי האי לא חיישינן מדלא אשכחן דחשו לה בכל דוכתא עכ"ל, וכת' עוד²⁴ דקמן אעפ"י שא"י למכור נכסי אביו מ"מ יכול לשעבדן ושעבדו שעבדו, ואף במכירה שלא עשה כלום מ"מ צריך להחזיר דמי המקח, ואי ליתנהו להני זוזי חייב לשלם מנכסי אביו וגובה הלוקח מנכסי בני הורין ולא ממשעבדי', דכל שאין עיקר המקח מקח חזרו להיות כמלוה ע"פ כדאסיק במעשה דההוא פרדסא סו' פ' ח"ה עכ"ל ב"י. דוקא בנכסי אביו כו'. וזו היא סברת הרשב"א כמ"ש המ"מ פכ"ט דמכירה שהרשב"א ס"ל דהדברים אמורים דוקא בנכסי' שירש מאביו אבל אם קבל מתנה מאביו או ירש שאר מורישיו או כת שירשה אביה

[דא] שיעשו שלא כהוגן לא תקון להו רבנן עכ"ל²⁵. השכיר מקר' מטלטלי'. ככ"י בשם²⁶ המגיד משנה ומכאן שאם משכיר הקטן בית לדור שיכול לחזור בו ואין במעשיו כלום. והראב"ד השיג עליו כו'. והמ"מ פכ"ט וחר"ן פ' התקבל²⁷ ד' תקפ"ד ע"ב כתבו בדברי הרמב"ם דאין קמן יכול להקנות בקנין אגב וחליפין וע"ש. עד שיהא בן עשרי' שנה שלימות והביא ב' שערות. וכת' ב"ש סי' תס"ה בתשוב' אבל אם הוא בן כ' והביא ב' שערות אעפ"י שא"י בטיב משא ומתן אפ"ה הוא כבן ע' שנה ומוכר וקונה בין מקרקע בין מטלטלי' ומעשיו קיימין והאריך שם בזה, ונ"י כת' פ' מי שמת²⁸ דהריטב"א והרא"ה חולקי' וסבירא להו דאף בן עשרים אם א"י בטיב משא ומתן אין ממכרו ממכר וע"ש. חשוב עדיין קטן וכו'. וכת' הריב"ש סי' תס"ח ואפילו בנכסי עצמו א"י למכור אלא במטלטלין כדין הפעוטות מאחר שהוא בן כ' ולא הביא ב' שערות ולא נולדו לו סימני סרים ח"ו כקטן. בן ל"ו כו'. והריב"ש כת' סי' תס"ח פ' רוב שנותיו והרמב"ם כתב בן ל"ה שני' ויום א' והרמ"ה כתב בן ל"ה שני' ול' יום. אבל אם קנה קרקע וכו'. ככ"י וכ"כ הרא"ש בשם הרי"ף²⁹ ודלא כר"ת דכת' דאין לחלוק בין קרקע שירש לקרקע שקנה. יכול לתקנו מיד אחר שיגדל כו'. ועיין בתשובות הרא"ש כלל פ"ה האריך להוכיח דקודם שהגדיל אין מתנתו כלום אפילו במתנת ש"מ, אבל אם הגדיל דהיינו י"ג שנה והביא שערות מתנתו מתנה אפי' מתנת בריא ועיי' בזה במרדכי פ"פ מי שמת³⁰. לא הסכי' לדבריו אלא לסברא הראשונה. והרמב"ם פכ"ט דמכירה כת' כדברי

27 סי' תתקכא (עג ב), ובשו"ת מבי"ט חלק א סי' קכב הוכיח מסוף דברי הנ"י בשם הריטב"א כאן דבמכר לפני כ' וכו' יכול גם הלוקח לחזור בו עיי"ש, וכתב דהוא בשיטת הרשב"א בתשובה, ראה הערה 13, אמנם י"ל דדוקא כאן דהלוקח קנה ביוקר יכול לחזור בו, וצ"ב. 28 סי' תרס (צו ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ח, ועיין בנתה"מ הדין בחובות עצמו וראה גם בפ"ת אות ו. 29 עיין בשו"ת הרשב"א חלק ה סי' קיג, והתשובה כאן שבד"מ וב"י היא קיצור התשובה הנ"ל, וע"ע בשו"ת רשב"א ח"ו סי' רסה. 30 חלק ג סי' קכא (ועיי"ש הגה' בגליון שו"ת הרשב"א), הובא בב"י מחודשים [ב], [ג], וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע

20 ועי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע ס"א ובנתה"מ ביאורים ס"ק ב וחיידושים ס"ק ד. 21 ככ"י ב חסר לתיבות : בשם המגיד משנה, ועי' בחידושי הגהות אות ב. 22 סי' תקיג (ל ב). 23 סי' תתקכ (עג ב), ועיי"ש בגי' ג"כ לעיל בס' תתקצו (עב ב) ד"ה אתמר מש"כ בשם הגאונים ועיי"ש בב"ע המאור ובמלחמות וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ט' (ולדא כיש חולקים בזה"ל) ובסמ"ע ס"ק לה. 24 לחלק בין קרקע שירש לקרקע שקנה (ולדא כר"ת), אבל הרא"ש לא פסק כהרי"ף, בשיעור החילוק ראה בטור ובד"מ בסמוך. 25 סי' תרלה, תרלו (צה א, ב), ועיין בחידושי רעק"א בגליון השו"ע סעיף י. 26 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק לה.

האחרים פטור מלשלם אף כשיגדיל³⁰. ולא מסתבר לי כו'. ודעת הרמב"ם פכ"ט דמכירה כדעת הרא"ש. ומי שהוא עת שפוי ועת שוטה וכו'. כב"י ואמרינן פ"ב דכתובות ואי תרי סהדי אמרי כשהוא שוטה זבין ותרי מסהדי כשהוא שפוי זבין אוקי תרי לכהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא ולא אמרן אלא דאית ליה חזקה אבהתא, אבל אי אית³¹ ליה חזקה אבהת' אמרינן כשהוא שוטה זבין וכשהוא שפוי³² זבין, וכת' התו' והרא"ש הא דאמרינן אוקי ממונא בחזקת בר שטיא היינו דוקא במקרקעי אבל במטלטלי' הם בחזקת המחזיק וכן נראה מפרש"י עכ"ל, וכת' עו'³³ ז"ל כת' הרא"ש פ"ב דכתובות בשם הרמ"ה שוטה [שנתנו] לו נכסי' במתנה אם הקנה אותן לו בקנין או בחזקה ע"י אחר קנאם קנין גמור ואין מכירתו כלום, אבל קנה נכסים אפילו זיכין לו ע"י אחר לא זכה בהן זכייה גמורה עכ"ל, ומשמע דשוטה אין לו זכייה כלל ע"י עצמו, וכ"כ המרדכי פ' התקבל³⁴ ע"ד. וכן העבד שקנה או מכר כו'. וכת' המ"מ פשוט הוא שזה מדבר בעבד כנעני וכן³⁵ אמרו מה שקנה עבד קנה רבו עכ"ל.

רלו אלא שצריך ליתן כו'. כהר"ן פ' הניזקין¹ ד' תקע"ט ע"ב אימתי נותן לבעלים בזמן שאין להבעלים במה ליקח, ירושלמי הם אומרי' היו בידינו ליקח והלקוחות אומרי' לא היה בידיכם

הרי ממכרם באותן נכסים כמוכר בנכסי עצמו וכ"כ הר"ן פ' התקבל³¹ דף תקפ"ה וס"פ מציאות האשה דף תק"א ע"ב, ונ"י פ' מי שמת ד' רל"ב ע"א בשם הרשב"א. וכת' הוא שאין חולק כו'. וכת' המ"מ פכ"ט שכן דעת הרמב"ם [והעיסור]. וכ"כ הר"ן פ' התקבל ד' תקפ"ה והאריך שם בזה, וכת' שאין לחלק ושכן עיקר, [וכ"כ] הריב"ש סי' תס"ח ועוד האריך שם בדיני' אלו סי' תס"ח³² וע"ש גם שם סי' כ'. מתנת בריא כו'. ומשמע דאין לחלק בין מתנה שנתן לו אביו או אחר, וכן הוא במרדכי פ' הניזקין ד' תרי"א ע"ד, ובנ"י פ' מי שמת ד' רל"ב ע"ב, וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתצ"ח, כת' המרדכי ס"פ מי שמת³³ ע"ג הא דאמרינן פ' מי שמת דלא יכול להעיד על קרקע עד שיהא בן כ' היינו לשומא אבל להעיד מותר וע"ש. שחזקה אין העדי' חותמין על השטר וכו'. ובגמרא פרק מי שמת אמרינן עוד טעמי' אחרים דלא בדקי ליה משום דאין [מנוולין את המת] ועו' דסימנין עשויין להשתנות וכ"כ הרמב"ם פכ"ט דמכירה, כת' במרדכי פ' מי שמת³⁴ ד' רנ"ד ע"ב וע"ג על היתו' שנפטר ונתן מקרקע ומטלטלי' במתנת שכ"מ ולא היה בן י"ג שנה ופסק דמתנותיו במטלטלין קיימ' אבל לא בקרקע ולא שייך בצוואת קטן מצוה לקיים דברי המת וע"ש, ועיין בתשובת הרא"ש כלל א' ס"ח וע"ש. קטן שלוח מאחרי' כו'. וכת' ר"י נ"ט שאם ערב הקטן את

סעיף טו ועיין בזה אריכות דברים בנתה"מ ס"ק יט. 31 סי' תקיח (לא א) ובס"פ מציאת האשה הוא בסי' שז (לא א) ובנ"י פ' מי שמת הוא בסי' תתק"ח (עב ב) בשם הרא"ה והרנב"ר ז"ל (בכ"י ב ליתא כאן לחיבות : בשם הרשב"א). 32 בכ"י ב : תפח, במקום : תסת, ולא נמצא שם נד"ו בתשובה, ובב"י ציין לסי' שעה, אולם גם שם לא נמצא נד"ו בתשובה, וכן דט"ס בב"י וצ"ל : סי' שעצ, עיי"ש. 33 סי' תרלו (צה ב), ועיין בזה בב"י ובד"מ השלם לעיל סי' לה סעיף ו ובש"ד שם ס"ק ג. 34 סי' תרלה (צה א), ועיין במל"מ הל' מכירה פרק כט ה"ו אם מכר מטלטלין וקרקעות אי אמרינן כי היכי דלא קנה קרקע ל"ק מטלטלין. 35 וכ"פ בשו"ע סעיף טז. 36 צ"ל : לית, במקום : אית וכמו שהוא בכ"י ק, (ובכ"י ב חסר כאן חיבות : אבל אי [לית] ליה חזקה אבהת', וגם בב"י חסר לתיבות הג"ל). 37 צ"ל : וכשהוא שוטה זכין, וכפי שהוא בגמ' (ובכ"י), ובכ"י ק יש כאן השמטה

רלו 1 סי' תצב (כו א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א, ועיין בביאורו בסמ"ע ס"ק ה ונתיבות המשפט חידושים ס"ק ג וביאורים ס"ק א. וע"ע בכ"ח סוף סעיף ב.

בטהד"מ והוסיפו ההשמטה בגליון ושם : וכשהוא שוטה זכין. 38 הב"י, ועיין ברא"ש סי' יד, בביאור דברי הרמ"ה דבקנה אפי' זיכה ע"י אחר לא קנה זכיה גמורה דאם אין בו דעת להתחייב בדמים שיוכל המוכר להוציאן ממנו בדין לא גמר ומקני ליה וכו', וראה בר"ן שם סי' קצ (ז א) ובחידושי אנשי שם אות ג, וע"ע בחידושי ריטב"א כתובות שם דף כ ע"א וסיים בדבריו וזה דבר פשוט הוא אליו ושראיתי א' מן התכמים משתבש בדבר זה. 39 סי' תיג (ה ד), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף כ, ועיין בסמ"ע ס"ק נא. 40 צ"ל ובו אמרו, וכמו שהוא בכ"י ק.

ליקה א"ר יוסי לעולם הקרקע בחזקת הלוקחות שהממע"ה (א) וכ"כ הרשב"א בתשובה עכ"ל, כת' ריב"ש סי' ר"צ דכל דינ' אלו דסקריקון היינו דוקא שאנסוהו לישראל עד שנתן להם הקרקע, אבל גוי אנס הורג נפשות או שאר אונסין לקחו קרקע של ישראל באונס, קרקע אינה נגזלת אפילו שהת' בידם הרבה חקונה מהם צריך להחזיר בחנם, מיהו אם הוצרך הבעל הבית להוציא הוצאות על זה צריך ליתן לקונה מה שנחנה וע"ש שהאריך בזה וכת' שכן הסכימו הרמ"ה והרשב"א וכ"כ מהרא"י בפסקיו סי' ס"ט על דין ספרי' שהובאו מעיר שהיתה בה גזירה על שונאי ישראל ודן כן : וע"ש, כת' המרדכי פ' הניזקין : ע"ג מעשה ביהודי' שדחקו חבריהם בתפיסה (א"ח) לתת להם ממון, ופסק מוהר"ם כיון דאנוסי' היו אפי' תלאוהו ויחייב לא היו מתנה, ול"ד לסיקריקין דהתם ירא לנפשו שלא יחרגהו, אבל הכא לא שייך דיודע דישראל ירא משפיכת דמי', וגם יראת השמי' : עליה' ועבד אינש דגזים ולא עבד וע"ש שהאריך בזה. ואח"כ מכרו לאחר כו'. וכת' ריב"ש סי' ר"צ דדוקא כישראל אבל אי גוי שאינו אנס [לקחה : מגוי] ואח"כ לקחה הישראל מגוי השני הוי דינו כאלו זכנו מגוי האנס עצמו וע"ש. שאמת טען הגוי וכו'. [וכב"י] : כת' הרמב"ם פ"י דהל' גזילה וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכוף הגוי שמכר לדין ולא תבעו הבעלים את הגוי אינן יכולין להוציא מיד הלוקח מן הגוי אעפ"י

שאינו מודה לגוי ואין שם עדים שמוען אמת שהרי אומר הלוקח לבעלים אם גזלן הוא למה לא תבעתם אותו [בדיניכם] עכ"ל, ומבואר בדברי הרמב"ם שמיירי שלקחו הגוי בחזקה ואפ"ה מאחר שמודה לדבריו שחייב לגוי או שלא קבל עליו במשפט אין מוציא מיד הבעלים ודלא : כמה שכת' ריב"ש סי' ר"צ הא דאם משפט בעיר לא יוכל למעון שהגוי אנסו היינו דוקא כשישראל נתנה לו אבל אם הגוי לקחה באונס אפילו לקחה בחובו לא אכד זכותו משום שתיקתו וצריך להחזיר לבעלים ואינו נותן לו אלא כפי מה שחנחו וע"ש ובכתב' של מהרא"י סי' ס"ט. וא"א כת' כו'. ובמרדכי פ' הגזל : ע"א הביא דברי הרמב"ם בלא מחלוקת ש"מ דכ"ל כוונתה. ורבינו גרשום כת' כו'. וכת' המרדכי ר"פ השוכר האומני' : דכן פסק ר"י, וכן דן מוהר"ם וכן פסק הרמב"ם פ"ה דה' גזילה, וכת' עוד המרדכי שם ודוקא שר הלוקח מבני המדינה, אבל אם קצף על עבדיו ומשרתיו ולקח מא' מהם את ביתו דינא דמלכותא דינא ואין הלוקח חייב לבעלים כלום עכ"ל, וכ"כ המרדכי פ' הכונס¹⁰ ד' מ"ו ע"א בתשובת ר"י כה"ג, וכתב ודוקא קרקע דלא מיאשי מיניה אבל מטלטלין דמיאשי מיניה א"צ להחזיר לבעלים, ומיהו ספרים לא שייך בהו ייאוש דהגוי לא יוכל למוכרן רק לישראל וע"ש בדיון מבריה ארי מנכסי חבירו, וכן הוא בהגהות מרדכי דכ"מ¹¹ ד' קמ"ז ע"א דאין ייאוש בספרים וחייב להחזיר לבעליה' בדמיהם, ובמרדכי פ' הגזל קמא¹² ע"א כת' ו

הגהות דרישה ופרישה

רלו. (א) עד"ר שם כתבתי טעם למה השמיט רבינו דין זה.

לדברי הריב"ש. 8 סי' קנה (גא ד). 9 סי' שמא (עט א), ובהמשך במרדכי שם : וה"מ אם לקח מבני המדינה וכו' ובסוגרים שם [ר"ל שלא כדין], ובכ"י ב הנוסח כאן בהמשך : ודוקא שהו והלוקח, והוא שיבוש. 10 סי' ס (מח ג), וראה גם בתוס' ב"ק דף נח ע"א ד"ה א"ג, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ח ובהגהות השו"ע לקמן סי' רנט סעיף ג. 11 סי' תכז (פג ג). 12 סי' קנא (גא ד), וראה שם חילופי נוסחאות בגליון המרדכי, ועיין בזה בשו"ת הרמ"א סי' קיג שאלה יב (בדברי הרב הירש עליושר בנוסח המדויק בדברי המרדכי) ובשו"ת הרמ"א סי' קכא תשובה ב (בתשובת הרמ"א

2 ועיין בכנה"ג הגהות הב"י אות יג. 3 סי' שצה (ד ד), וראה שו"ת מהר"ם ברי"ב, דפוס פראג סי' תקצה, וע"ע בתשובות מימוניות ס"ס הפלאה סי' ז, ועיין בנתה"מ ס"ק ג מש"כ בבאיור הדברים. 4 בכ"י ב : יראת השרים, במקום : יראת השמי' עליה'. וכה"ג במרדכי שם. 5 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י ק : לקחה מן הגוי אנס, (והרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה כתב לד"ז ע"ש וי"א). 6 תקנת : עפ"י כ"י ק, ועיין בב"י סעיף ד. 7 בכ"י ב : כתב ריב"ש וכו' (ולכאן' שם הוא ענין חדש), ובד"מ הגדפס : והוא כמ"ש וכו', והוא שיבוש וצ"ל כמו שהוא לפנינו. ועיין בשו"ע סעיף ט, ושם לא הביא הרמ"א

ובא אחר וקנאה לא מקרי רשע דאל"כ מפסידין למוכר שאם יבא ראובן לקנות קרקע שוב לא יהיה אחר רשאי לקנות וידחק ראובן המוכר במח שירצה ומצינו דחשו רבנן טובא לתקנת המוכרין אפילו אם הוא גוי כו', ועיי' לקמ' סי' קנ"ז אי אחד יכול ליקח מערופיא גוי מחבירו ישראל, כת' מוהר"ם פדו' סי' מ"א דהוי חרם ר"ג שלא להשיג גבול חבירו בשכירות בתים מגוי וה"ה במקום שנוהגי' לשכור מגוי' החלוואה וע"ש, ועיין במהרי"ק סוף שורש ג' מדין עני המהפך בחררה, כת' מהרד"ך בתשובותיו בית ל"א דאם מחזר א' אחר דבר לקנותו ובא אחר וקנאו יותר בזול שאינו מוצא במקום אחר לקנותו כך הוי כמו מציאה, וכן משמע [במרדכי] פ' האומר ע"א, ודוקא קודם שהגיע ליד ישראל אבל משהגיע ליד זכה והמוציא ממנו הוי כמו גזל, עכ"ל, כתבו התוס' פ' האומר על דברי ר"ת מכאן נראה למחר"י שאסור למלמד להשכיר עצמו לבעל בית שיש לו מלמד אחר, כל זמן שמלמד בביתו שמאחר שהוא שכור שם ילך המלמד במקום אחר להשתכר שם אם לא שיאמר בעל הבית דאין רצונו לעכב המלמד שלו, אבל אם שכר ב"ה מלמד א' יכול ב"ה א' לשכור אותו מלמד עצמו ואינו יכול לומר הב"ה לך ושכר לך מלמד אחר דנימא ליה אין רצוני אלא בזה שהוא ילמוד בני יותר יפה ממלמד אחר עכ"ל.

רלח כותבין שטר למוכר כו'. כת' המרדכי פ' המוכר פירות, מאן דאתי קמי סהדי ואמר בית יש לי במקום פלוני כתבו שאני כתבו, לפלו'

בראבי"ה דבספרים צריך להחזיר לו דמיהן אפילו לדעת רש"י וע"ש, ועיי' לקמ' סי' שס"ח קצת מדינים אלו, גם סי' שס"ט שם גם ל' סי' קכ"ח, ככ"י סי' קנ"ג גוי שמשכן ראובן קרקע אצלו וקבע לו זמן לפדותו ולא פדאו והלך ומכרו לאחר, אי מכרה בשוויו ממכרו קיים דכרין מכרה שלא פדאה לזמן שקבע לו יש רשות בידו למוכרה, מש"כ מכרה בפחות משויה אפילו כל שהוא חוזר כדין שליח שמע"ה עכ"ל וע"ל סי' שע"א מדיני' אלו.

רלז אבל אם בא לזכות בהפקר וכו'. וכת' הר"ן בקדושין פ' האומר דף תרמ"ו דרש"י ורמב"ן חולקי' אר"ת דס"ל דאין חילוק בין מציאה והפקר לדבר אחר ובשתיהן מקרי רשע, ומיהו כת' הרמב"ן דדוקא עני המהפך בחררה ובא חבירו ונמלה מקרי רשע, אבל בעשיר לא אם לא בדבר שאינו מצוי דאז אף בעשיר הוי רשע, והתו' והרא"ש והמרדכי פ' האומר כתבו כדברי ר"ת, וכן משמע מדברי [מהרי"ק] שורש קי"ח והאריך שם בזה וע"ש, וכת' המרדכי פ' ק דמציעא, ד' קל"ה ע"א שדן מוהר"ם כראובן שהיה מהפך הקרקע של גוי על המיצר של שמעון וקדם שמעון וקנה דלא מקרי רשע דהוי כמו מציאה לקנות קרקע על המיצר שלו, ובמרדכי פ' ח"ה ד' ר"ן ע"ג בשם מוהר"ם דאם מחזיר אחר דבר לקנותו וקדם אחר וקנאו לא מקרי רשע אא"כ שהראשון גמר פסוק הדמים עם המוכר ונתרצו זה לזה ולא היה חסרון רק תקנין ובא אחר וקנאו אז מקרי רשע, אבל אם המוכר אינו רוצה למוכרה בכך

בהג"ל). 13 בסוף הסי' מתשובות הרשב"ץ חלק א סי' נב, ועיין בד"מ השלם שם בהגהות דרישה ופרישה אות ג. (וע"ע בפרישה כאן סעיף ד). 14 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף הסימן עיי"ש ובסמ"ע סי"ק כד.

רלז 1 סי' תרמה (כד א), ועיין חידושי רמב"ן ב"ב דף נד ע"ב וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א ובסמ"ע שם ס"ק ו. ועיין בגדון שבסימן זה אריכות דברים בשו"ת מהרש"ל סי' ל ושו"ת משאת בנימין סי' כו. 2 סי' תקכד ג ד), ועיי"ש בגליון המרדכי. 3 סי' רלו (עד א), ועיין בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' תתריא בזה, וראה בגליון המרדכי קידושין שם, (הערה 2), וכ"פ

הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ועיי"ש בסמ"ע ס"ק ג. 4 סי' תקנא (פט ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ועיין בפ"ת אות ג. וראה עוד בפרישה סעיף א. 5 צ"ל: לעיל, ועיין בד"מ השלם שם הערה 17. 6 ובהגהות השו"ע שם כתב הרמ"א לדין זה בשם: ויש מי שכתב, ועיי"ש בפ"ת אות ד. 7 ובש"ך ס"ק ג הביא לרמב"ן החולק בד", ועיין חידושי רמב"ן ב"ב שם, וראה מש"כ בשו"ת מהרי"ק שורש קלב בזה, וע"ע בשו"ת מהרש"ל סי' לו.

רלח 1 סי' תקע (צא ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ועיין בפ"ת אות א מש"כ בדברי המרדכי. 2 צ"ל: נתנו, וכמו שהוא בב"י (ובמרדכי שם), ובכ"י

שנותן לו הקרקע ואגבה נותן לו כל שטרי אונות וכל שעבודי שיש לו עליה וע"ש, וע"ל ס"ס נ"ד מדין שטר מכירת קרקע.

רלט מי שבא ואמר אבד שטרי וכו'. וכב"י [וכתב] הרשב"א: דאפי' ביקש שיכתוב לו עשרה שטרות בפעם א' בכה"ג דליכא למיחש [למיד] כותבין ונותנין לו, וע"ל ס"ס מ"א בתשובת הרשב"א שכתבתי שם, וע"ל סי' מ"ט אם עדי' יכולי' לכתוב כמה שטרות. שטרי מכר המאוחרים פסולים. וכת' המ"מ פכ"ג דה' מלוה בשם הרמב"ן ובעל העטור דאף בשטרי מכר כשרות כל היכא דמפרש בהם שהם מאוחר' דליכא למיחש למידי, ועיי' בתשובת הרשב"א ל' סי' רל"ח.

רמ נוטל הפירות עד זמן שטר השני. ואם אכל חלוקה הפירות צריך להחזירן למוכר וכן דעת הרמב"ם פ"ת דה' זכיה, והיינו כרפרם דאמר בגמ' [דטעמא] דאמרינן ביטל שני את הראשון הוא משום דהוה כאלו הודה ליה שהראשון מזויף, והוצרך המוכר להחזיר לו ג"כ המס שנתן מן הקרקע ומוריעינן סהדי החתומים על הראשון כדאיתא בגמרא לדעת רפרם, אבל רב אחי פליג התם ואמר דטעמא הוי משום מחילה דמחל ליה על שעבוד' של ראשון וא"כ א"צ להחזיר לו הפירות שאכל בינתיים, וכן המס אין המוכר צריך ליתן וכת' הרא"ש שכן פסק הרמ"ה, וכב"י ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה עכ"ל, ולא ידענ' למה אמר שהשמיטו רבינו: שהרי כת' בהדיא בדברי הרמב"ם ז"ל (א). נוטל: הפירות

פשיטא דלית לחו סהדי למידק אי קושטא קאמר דהא אינהו לא מסהדי אלא אהמתנה שהוא נותן והכי קמסהדי בית פלו' שהוא אומר שהוא שלו נתן לפלו' עכ"ל, וכן משמע בתשו' הרשב"א בסי' תתקפ"א. דלא אמרינן סתם קניין לכתיבה עומד כו'. אבל בני' פ' ג"פ: דף רל"ט כת' דהרשב"א והרא"ה חלוק' בזה וס"ל דכותבין אפילו שלא בפניו וע"ש, ועיי' בתשובת הרשב"א סי' אלף רי"א. דעדי' בחותמין זכין לו. ע"ל סי' ל"ט נתבאר דיני' אלו, כת' הרשב"א בתשובה על ראובן שמכר שדהו לשמעון וקנו ממנו וכתבו עדותן בספר זכרונות ולא כתבו שם סך דמי המכירה, לאחר זמן תבע שמעון מהעדים שיכתבו לו שטר המכר ואין העדים זכורים עכשיו סך המעות כיצד יעשה, תשובה אם העדים זכורים הקנין כותבין את השטר אפילו לאחר כמה ימים, ואם ירצו יכתבו סתם שקנו ממנו ואם ירצו יכתבו בסוף השטר ולפי שלא כתבנו בזמנו שכחנו סך הדמים ולפיכך לא כתבנוהו שהזכרת הממון אינו מעכב, וכת' עוד שם שאם המוכר מוען לא נתן לו עדיין דמי המקח וחלוקה אומר נתתי חלוקה נאמן שדמי מקח חזרו כמלוה ע"פ, ועיי' בתשובותיו סי' אלף וקל"ז ובתשובת הרמב"ן סי' ד', וכת' עוד בתשובת הרמב"ן סי' צ"ו על ראובן שמכר קרקע לשמעון באחריות ושמעון נתנו ללוי במתנה ונמצא שהקרקע גזולה ויצאה מיד לוי, אעפ"י ששמעון חוזר על ראובן מכרו: אחריות שיש לו עליו אינו צריך ליתן ללוי מה שקבל מראובן דהא לא נתן ללוי רק הקרקע עצמו ולא שעבודי שיש לו עליה, וא"כ פי' ללוי במתנה

הגהות דרישה ופרישה

ועי' כיון הב"י במ"ש דרבינו השמיט ושם בדריש' כתבתי טעם נכון לדברי רבינו בכל זה וע"ש. [אות א בנדפס, ושם העתיקו גם מהדרישה].

הנוסח: אבל המ"מ כתב וכו', וראה בשו"ע סעיף ב (ושם משמע דל"פ).

רמ 1 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ח ובהגהות דרו"פ כאן אות א. 2 בכ"י ב חסר למובאה כאן מהטור (נוטל הפירות וכו'), וכנ' שכן היה גם בכ"י של מסדרי הדרכי

רמ. (א) ועד"ר שם כתבתי דיש חילוק בין דברי הרמב"ם לדברי רבינו, דרבינו לא כת' אלא נוטל הפירות כו' ור"ל הפירות שהן בעין ולא מה שכבר נאכל וגם רבינו השמיטו דין חזרת המוכר המס ללוקח,

ב חסר כאן. 3 סי' תתקלו (עו ב), ועיין לעיל בד"מ השלם סי' לט הערה 15, וראה כאן בשו"ע ס"ק ב. 4 צ"ל: מכה, וכמו שהוא בכ"י ב. רלט 1 חלק ב סי' רסז, וע"ע בשו"ת הרשב"א חלק ב סי' קכו וסי' שסב (בסוף התשובה). 2 בכ"י ב

וכו'. כת' הר"ן פ' נערה: דף תפ"ה ע"א וכו"ש
אם כת' לו בראשונ' שדה שלם ובאחרונ' כתב
לו חצי שדה דביטל שני את הראשון, וכתב שם
המרדכי: בשם ר"ת על ש"מ שאמר תנו מנה
לפלוגי ולאחר שעה אמר ג"כ: תנו מנה לפלוג'
והשיב דאין לו אלא מנה א' כיון דלא אמר תנו
עוד מנה א' וכן פסק ר' שמואל מבונובור"ק עכ"ל,
וכן הוא בהגה' מרדכי דב"ב: ד' רס"ב ע"א, ועיי'
ברוב"ש סי' תע"ח מדין ב' שוברי' היוצאי' על
שטר א' וע"ש. ואם יש בו שום תוספו' כו'.
ככ"י וזהו דעת הרא"ש והרמב"ם פ"ה דה' זכיה
וכת' שם המ"מ דכן הסכימו רוב המפרשי', אבל
רש"י ורי"ף ס"ל דאינו גובה שתיהן אא"כ כת'
לו בשני [שכתבו] לתוספות על ראשון, וכת' הר"ן
פ' נערה שנתפתתה ד' תפ"ד ע"ב כדברי הרי"ף
וע"ש שהאריך בזה. צריך שלא יראה של מכר
כו'. וכת' ז' הר"ן פ' נערה דף תפ"ה ע"ב והמ"מ
פ"ה דה' מכירה אך כתבו די"ח בזה וע"ש, כת'
הריטב"א: שנשאל על יעקב שנתן מקום א'
בב"ה בסימניו ומיצריו לראובן ונתן אח"כ במתנת
ש"מ ב' מקומות שיש לו בב"ה לשמעון ולא מיצר
אותם ושני השטרות זמנן יום א' ושמעון טען כי
המקום שכת' להראשון הוא א' ממקומות שכות'
לו וראובן טוען מקומות אחרים הוא שנותן לו,
והשיב כיון שאין המקום ממוצר (כמתנה) * במתנ'
שמעון טענת ראובן טענה היא והמקום בחזקתו
שארין ספק מוציא מידי ודאי, ועל שמעון להביא
ראי' שהוא המקום שנתן לו וראי' בעידים ואפילו

משמע לכאור' כדברי ההגהות מיימוניות. ועיין בהפלאה
כתובות דף צד ע"ב. 14 סי' רמג (ו ד). וראה שו"ת
מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' רפא. 15 סי' שג (י
ד) ושם: כתב רב נחשון שודא דייני שיתא הויא בכל
התלמוד, ויש לתקן בסמוך שו' דיני' וכו' וכמו שהוא בכ"י
ק ובד"מ הנדפס בגליון הטור. 16 סי' תקלט (ד ג), ובפרק
שבועות העדות הוא בסי' תשסא (ה ד). 17 הוספתי
מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ ובר"ן פ' שבועות העדות
הוא בסי' אלף קכד (יג ב), [ושם: ויש מפרשים שוחדא
והחי"ת גבלעת כלומר תנו שוחד לדיין שבידו לעשות
מה שירצה וכו'], ובכ"י פ' חזקת הבתים הוא בסי' תרצו
(יח א), [ושם: וכן מפרש בירושלמי וכו'] ואכר שם שחדא
לדייני כלומר צריך ליתן שוחד לדיינים כיון שיכולים
לעשות כל מה שירצו וכו'] וראה שם הערה בגליון הנ"י,
ובמאירי כתובות דף פה ע"ב כ' בהסבר דברי הירושלמי

משה שבגליון הטור. 3 סי' רכז (טז א), [ושם:
ודאמרינן דאיכא בינייהו הני גווני ה"ה דאיכא בינייהו וכו'].
4 סי' קנג (ב ב) ועיי"ש בהערה בגליון המרדכי. 5 בכ"י
ב: פעם שני', במקום: גכ", וכה"ג במרדכי שם.
6 סי' תרסט (צח ד), בשם רבינו [שמעון] משאנ"ץ.
7 צ"ל: וכן כתב, וכמו שהוא בכ"י ק. 8 סי' יח, ועיין
לקמן סי' רנ בכ"י מחודשים [יב], (ובד"מ שם הערה 54),
המשך תשובת הריטב"א בנוגע למתנת שכ"מ. 9 תקנת
עפ"י כ"י ב, וכה"ג בכ"י ובשו"ת הריטב"א. 10 מחודשים
[יא], מתשובות הרשב"א חלק ב סי' רעב, ובהגהות הרמ"א
בשו"ע כאן סוף הסימן הביא לב' הדיעות. 11 בכ"י ב:
שנתו, במקום: שכת', וכה"ג בנדרס. 12 ראה בכ"י סוף
סעיף ב (ואין זה המשך דברי הרשב"א). 13 אות ג
עיי"ש, וצ"ב בלשון השו"ע סעיף ג: אם אין דרך אנשי
המקו' לכתוב שעות וכו', ובשו"ע לעיל סי' קיט סעיף ד

גבי מתנה מנה אין כאן משכון אין כאן, והרב מרענגנשבורג כתב בשם ר"ת ז"ל: "שאם נתן לו המשכון ע"מ שיתן לו המתנה יעכב משכון עד שיתן לו וע"ש, גם בתו' ואשר"י כתבו מזה, ובספר מישרי' נט"ז ח"ב כת' כסברא הראשונה ודקדק מכאן שאם כת' לו מתנה באחריות ונתבטל המתנה גם האחריות בטילה כמו מנה אין כאן משכון אין כאן עכ"ל. אבל המוחל וכו'. כב"י דכן דקדקו התו' והרא"ש פ' המקבל ופ"ק דסנהדרין ופ"ק דקדושין כ"כ הר"ן * והמרדכי כת' חלוקי' בזה רפ"ק דסנהדרין * וע"ש, כת' עו' המרדכי שם * בשם מוהר"ם דמחילה א"צ קנין אפי' יש לו שטר או משכון עליה ולעיל ס"ם י"ב לא משמע כן וע"ש, וכת' מהרי"ק שורשי י"א היבא דמחילה א"צ קנין וקונה לו בקנין * פסול (ב) לא אמרינן דלא להוי מחילה [הואיל] וגלה ברעית' שחפץ בקנין וע"ש, וכן הוא בתשובת הרא"ש שכתבתי ל' סי' קצ"ה * כב"י סי' י"ב * משום תשובת הרשב"א¹⁰ על ראובן שהיה מחזיק בשדהו של שמעון ולא יכול להוציאו מידו עד שאמר ראובן לשמעון מחול לי ואתן לך מאה וזו והסתלק מן הקרקע ועשה שמעון כן ואח"כ בא שמעון וטען שלא קנה ראובן משום דהוי כאומר

וני' אינו אלא לפי' התו' פ' מי שהיה נשוי דפי' שביד הדיין לעשות מה שירצה אבל לפרש"י דפי' שצריכין לראות למי היה אוהב יותר ודאי אסור ליקח שוחד כמו בדין אחר כנ"ל, מיהו¹⁸ בתו' פ' הכותב כתבו דאם נטל שטר על זה דינו לאו דין, כב"י ס"ם פ"ה שכת' הירושב"א¹⁹ דהאומר ר' וזו לפלו' והיו ב' ששמותיהן שוות יחלוקו וצ"ע דהא כגמ' גבי נכסי לטובי' משמע שדינן ביה דין שודא, וע"ל סי' רנ"ג²⁰.

רמא עד שיגביה או עד שימשוך. וכת' המ"מ פ"ג דזכיו' בדבריים בלבד אע"פ שלא קנה המקבל החזר בו יש בו משום מחוסרי אמנה במתנה מועטת וע"ש, כת' הריב"ש סי' ר"ז שמעון שאמר לחבירו הא לך בית של יחודא במתנה ויחודה קיבל קניין לקבלה לקי' דבריו של שמעון לאו כלום ואינו אלא דברי הבאי, במרדכי ריש פ"ק דקדושין * ע"ב אם אמר אדם לחבירו מנה נתון לך במתנה ונתן לו עליו משכון לא קנה דמשכון אין כאן מנה אין כאן, ואם רוצה להקנות לו ע"י משכון יקנה לו תחלה בקנין המנה והשיעבוד על המשכון ואח"כ יתן לו המשכון ואז יחול השעבוד על המשכון (א), וי"א דלא אמרינן

הגהות דרישה ופרישה

ממנו מנה שאני נותן לך במתנה קנה. (ב) כמו בעד' פסולי' וע"ל סי' קצה.

רמא. (א) גם מסיק שם במרדכי דלכ"ע אם אמר ליה הרי לך משכון זה ע"מ שיהיה לך עליו שעבוד

תרפ (כ ג). 6 בס' תרפא (כ ד), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב דפוס פראג, סי' שפט, ועיין בטור לעיל סוף סי' יב מש"כ בשם הר"ר ישעיה, ועיין בזה עוד בש"ך לעיל סי' טו ס"ק עד ובש"ך כאן סי' ק ד וכתב הש"ך כאן דהוי ספיקא דדינא בנד"ז, ועיין במפרשי השו"ע כאן בזה וע"ע לעיל סי' י"ב בפ"ת אות יד, ולכא' לפי המחנ"א הל' זכיה מהפקר סי' יא, אם מחילה מועלת מדין הקנאה מה איכפת לן אם השטר ביד המלוה ס"ס מחל, ואם מחילה מועילה מדין סילוק אפשר דכשהשטר בידו לאו מחילה גמורה היא. 7 עיין בהגהות דר"פ כאן אות ב, וראה הערה הסמוכה, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ח ונתה"מ ס"ק ב. 8 עיי"ש הערה 5, (ובד"מ הנדפס בגליון הטור שם אות א חסר), וראה בסמ"ע כאן ס"ק ח. 9 מחודשים [יג], ועיי"ש בחידושי הגהות אות טו בנוסח דברי הרשב"א עפ"י הד"מ כאן, וראה הערה הסמוכה, וראה גם בב"י מחודשים [ג]. 10 חלק ג' סי' ה (ושם בהמשך הנוסח: הדין עם ראובן דכל שקנו מידו אפילו באומר דין ודברים אין לי

שוחדא לדייני: כלומר שוחד יש להם בזה שנותנים אותה מצד רצונם בלא שום אומדן הדעת ובדרך שאמרו מה שירצה שליש יעשה. 18 כב"י ב חסר כאן, ועיין ש"ך ס"ק ד, (ומוכח מכאן מש"כ במבוא לדרכי משה השלם כרך א שכ"י הד"מ שהיה לפני הש"ך וזה לכו"ב). 19 בשם התוספתא, ועיין בתוספתא סוף ב"ב, ובמאירי כתובות דף פה ע"ב כתב ליישב שהתוספתא ס"ל כדעת רב בשני שטרות ואין הלכה כן, עוד כתב שם: ויש מחלקים בין כל נכסי למאנים וזו, ואין נראה כן. ע"כ, ועיין בזה בש"ך לקמן סי' רנג ס"ק לט. 20 עיי"ש בד"מ השלם הערה 53.

רמא 1 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ועיין בסמ"ע ס"ק ה. 2 סי' תפג (א א), ועיין ברא"ש קידושין שם סי' י שהביא לדעת ה"א שבמרדכי בשם יש מפרשים והרא"ש חולק עליו. 3 ועיין בתוס' קידושין דף ח ע"ב ד"ה מנה אין כאן. 4 סי' תקצה (1 א), [ובתוס' והרא"ש פרק המקבל הוא בדף קיב ע"א]. 5 סי'

שהחזיק בה וע"ל סי' ר"ט גבי מוכר פירות דקל, וכת' עו' הרשב"א¹⁶ על שמעון שהיה חייב לראובן ונתפשרו ביניהם שעשה שמעון ללוי שטר בעד כ' זהו' ואח"כ מחל ראובן לשמעון כל תביעות ממון שיש לו עליו ואח"כ נתן לוי לראובן שטר הרשאה על החוב שיש לו אצל שמעון וכשכא לתובעו משמעון אמר שמעון שחוב זה הוא של ראובן אלא שנכתב על שם לוי וראובן מחל לשמעון כל מה שיש לו אצלו א"כ גם זה החוב הוא נמחל, וכת' אם האמת שחוב של ראובן הוי בכלל מחילה ופטר שמעון אעפ"י שנכת' השטר על שם לוי לא קנה לוי והכי מוכח ר"פ הגזול ע"ב, כת' המרדכי רפ"ק דסנהדרין¹⁷ אדם שחייב [לחבירו] שבועה וביקש שימחול לו וא"ל יהא בדרכיך הוי מחילה אע"ג דלא מחל ליה בפ"י וע"ש, כת' הריב"ש סי' ת"ר במחילה שנעשה על א' וכת' לו שכל תביעות שיש לו עליו עד אותו יום ועד בכלל ואף חובות שנכתבו באותו יום שנכתב שטר הפטור החוב נמחל וע"ש שהאריך, ובמהרי"ק שורש קי"א בא' שמחל לאחיו על חלק ירושתו בעבור שנתנו לו מעט מן הירושה ואח"כ נודע שאביהן הניח הרבה נכסי, ופסק דהוי מחילה בטעות וחוזרת אפילו קונה מיניה וע"ש¹⁸. בנותן פקדון וכו'. וע"ל סי' ע"ג דין שמחל משכון שביד חבירו לחבירו אימתו מהני, וע"ש ל' בס"י זה¹⁹ כתבתי דלא מהני מחילה בחפץ אם לא במעות, מיהו נ"ל אע"ג דל' מחילה לא מהני ל' מתנה מהני לכ"ע וכדברי הרמב"ם. [ואני²⁰ כתבתי למעלה כו'. ע"ל סי' קכ"ז]. וכן השיג הראב"ד כו'. וכ"כ הר"ן בפ"י יוחסין²¹ ד' רכ"ט ע"א ועיין בתשובת הרא"ש כלל ע"ה מדיני מתנה וחלוקי' ביניה. שמחזירה לו לנותן

ידי מסולקת ממנ' דלא קנה והמעות אינו חייב להחזיר שלא קבלתי המעות אלא בשביל שיעשה לו שטר מחילה וכבר עשה, והשיב שהדין עם שמעון כיון דלא קנו מידו כדאית' פ' הכותב ובפ' ח"ה, ולענין המעות חייב להחזיר דאמרו דעתו היה שלא נתן אלא ע"מ שימחל לו הקרקע לגמרי ויהא הקרקע שלו עכ"ל, וכת' [עוד] שם²² [על] ראובן שכפר במנה שהיה חייב לשמעון והוצרך לפשר עמו וליקח חמשים דאינו יוצא ידי שמים עד שיתן לו את שלו, וע"ל סי' ע"ג²³ בתשובו' הרא"ש אדם שיש לו חפץ ביד חבירו ואמר מחול לך אינו כלום אלא צ"ל אני נותנו לך, ולא שייך ל' מחילה אלא למי שחייב מעות וב"כ מהרי"ק שורש צ"ה, דין מחילה בטעות עיי' במהרי"ק שורש כ' ושורש פ"ט ובתשובות מיימני פ"ס משפטי' סי' ט' וספר משרי' נט"ו ח"ג, והמרדכי כת' פ"ק דסנהדרין²⁴ דמחילה בטעות אפי' בקניין חוזר, וב"י כת' בשם תשובת הרשב"א²⁵ דמחילה בטעות הוי מחילה כדאמרינ' בפ' איזהו נשך עכ"ל וע"ל סי' רי"ט, ועיי' עוד מזה לקמ' בסמוך²⁶ בתשוב' מהרי"ק, אדם שעושה מעשה שנראה שמורה לחבירו הוי כמחילה כ"כ מהרי"ק שורש קי"ח ובתשובת הרא"ש כלל מ' פ"ב, ועיי' בי"ד סי' רנ"ג מי שפרנס וזן חבירו או חתנו אי יכול לתובעו אח"כ שישלם לו מי אמרינן דהוי מחיל' גם לקמ' פ"ס רמ"ו כתבתי דין זו וע"ש, הרואה שלו ביד חבירו ולא תבעו אי הוי מחילה עיי' באשר"י פ' איזה נשך, כב"י מתשובת הרשב"א²⁷ על מי שמחל לחבירו כל מה שיטול מנכסיו יכול לחזור בו קודם שנמל אבל אחר שנמל מה שנמל נמל²⁸, ודוקא מטלטלין אבל מקרקע לעולם בחזקת בעליה קיימת ולא שייך בה תפיסה, אעפ"י

בשם ראב"ן, ועיי' דמירי דסבור שאין עליו עדים ומחל ולאחר זמן מצא עדים וכו', ועיין בשו"ת הריב"ש סי' שלה דאם טעה בדין, מחילה בטעות הוי מחילה, ואפשר דגם למרדכי כן. ¹⁴ עיין בשו"ת רשב"א חלק ו סי' קיא. ¹⁵ ראה הערה 18. ¹⁶ חלק א סי' תתקכו. ¹⁷ סי' תרפא (כ ד) בשם ראב"ן. ¹⁸ ראה הערה 15. ¹⁹ ראה הערה 12. ²⁰ הוספתי מכ"י ב, ועיין בפרישה סעיף ו (ובחידושי הגהות אות א). ²¹ סי' תרעה (לב א) בסופו, ועיין עוד בזה בר"ן גיטין סי' תו (ב ב),

על שדה זו קיימא לן דמגופה של קרקע קנו מידו בין בעומד בין בעורר כדאיתא בריש פרק הכותב וכו', וראה הערה הקודמת). ¹¹ הרשב"א בתשובות חלק ב סי' רעה. ¹² סעיף לא בטור, ועיין לקמן הערה 19, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב, ושם: ולשון מחילה אינו שייך אלא במעות שחייב לו אבל אם היה לו חפץ ביד חבירו ואמר ליה מחול לך אינו כלום, והוא מתשובת הרא"ש ומהרי"ק כמו שציין בציונים, ועיין בסמ"ע ס"ק ו, קצוה"ח ונתה"מ ס"ק ג ופרישה ס"ק ד. ¹³ סי' תרפ (כ ד),

בזמן שקבוע כו'. וכת' הרשב"א סי' אלק הנותן מתנה לחבירו ע"מ להחזיר והנותן אמר להחזיר לו מיד והמקבל אומר שעדיין יקיים התנאי מאחר שלא קבע לו זמן להחזיר יכול להחזיר כל מתי שירצה, והשיב דתולה כל' המתנה ולפי הענין שאם אמר סתם הדין עם המקבל שכל שמחזיר לבסוף המתנה קיימת אבל אם הוא דבר שצריך לו עכשיו כגון אתרוג לצאת בו אם אמר ע"מ שתחזירה לי בודאי לא נתכוין אלא שיחזיר לו מיד אבל אי לא אמר אלא ע"מ שתחזירה ולא אמר לי בזה א"צ לחזור מיד ע"ש, וכת' הריב"ש סי' שפ"א²² אע"ג דמתנה ע"מ להחזיר שמי' מתנה מ"מ אם נדר לא' מתנה לא מהני במה שנתן לו ע"מ להחזיר עכ"ל, ועיי' באשר"י פ' לולב הגזול הנותן מתנה לחבירו ע"מ להחזיר ונאנס בידו אם חייב באונסין ורשב"ם כת' פ' י"ג דאינו חייב באונסין ולא בגניבה ואבידה אלא בפשיעה לבד²³ והביא דבריו המ"מ פ"ג דהל' זכיי' ומתנה וכ"כ הר"ן פ"ק דקדושין ד' תרנ"ב ע"ב, וכת' עו' המ"מ די"ח בע"מ שתחזירה ולא אמר לי והמיתו והחזירו אם חייב לשלם או לא אם נאמר דהוי כאלו הקדישו ופטור ה"נ כי המיתו או דלמא מת לא חזרה היא עכ"ל²⁴, ועיי' במשרי' נט"ו ח"ב, ותר"ן ריש פרק המגרש האריך בדיני' אלו. ואין כאן הקדש כו'. ובנ"י פי' י"ג²⁵ דף רכ"א ע"א שאם שעבדו לו בחובו כעורו בידו י"א דב"ח גובה ממנו וי"א דאינו גובה וע"ש ולקמ' סי' רנ"ג איזה לשונות הן לשון מתנה. והוא שיהיה התנאי כפול כו'. וכת' מהרי"ל בתשובותיו סי' ע"ה בשם הר"ח א"ז דהואיל והוא פלוגת' דרבוותא לא מפסיקנן מיניה מספיקא וע"ש ועיי' כל דיני תנאי' וחילוקי' [בספר א"ע] סי' ל"ח וע"ל סי' ר"ז²⁶ מ"ש מדיני תנאי. כל האומר ע"מ כאומר

מעכשיו כו'. ובנ"י בפי' ר"ז²⁷ בשם תשובת הרשב"א דלא אמרו ע"מ כמעכשיו אלא בתנאי שהוא בקיום המעשה כגון הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זו וכיוצא בזה [שרוצה להתקיים] התנאי ויתקיים המעשה דהיינו הגט, אבל ע"מ הבא על מניעת המעשה כגון שהוא מתנה שלא תנשא ואמר ע"מ שאם תנשא ככיוצא בזה לא הוי כמעכשיו, דאדרבה אנו רואין שמחייבת עליה דרך קנס באם אנשא וכיון דאמרה אם אנשא גם ע"מ זו אינה כאומרת מעכשיו אלא באם כאלו אמרה ובתנאי זה אם אנשא וכיון שנתחייב בלשון אם ואין כאן מעכשיו אינן קונין עכ"ל. זמנו של שטר מוכיח כו'. ע"ל סי' רנ"ח, כתב הרשב"א בתשובה סי' אלק קנ"ט על ראובן שהיה לאביו בית ולקחו המלך וראובן כת' ללוי מתי שיוגיע לי בית מן המלך ויחזירו לי אתנו ללוי במתנה, ואח"כ נתן המלך הבית לשר והשר החזירו לראובן אין ראובן חייב לקיים המתנה דהא לא בא מיד המלך ליד ראובן וכו' וע"ש שהאריך באות' תשובה בדיני מתנה, ועיי' בתשובת מיימני שבסוף הל' זכיי' וסי' פ"ט אחין שבאו לחלוק ואחד מהן אומר שנתן לו אביו קרקע במתנה והראה שטר על זה שכתב שנתן במתנה אך שכל ימי חייו יכול לעשות עם הקרקע מה שירצה, והאחי' אומרי' שאח"כ ביטל המתנה ונתן הקרקע להם וע"ש חילוקי' וטענות בזה, כת' במדרכי פ"ק דב"מ²⁸ ד' קל"ה ע"ב ראובן שהחזיק בביתו של שמעון ובעוד שהיה ביד ראובן נתנו שמעון ללוי במתנה, אם יכול שמעון להוציא בדין מיד ראובן מתנתו מתנה, ואם לאו אין מתנתו מתנה ואפי' אם בידו אח"כ א"צ לקיימו ודוקא במקרקע אבל במטלטלי' אפי' יכול להוציא בדין אין מתנתו מתנה, וכן משמע לעיל סי' קכ"ה ולקמ' בפי'

יש לו רק קנין פירות ודאי שלא יועיל ועיי"ש בקצוה"ת.
 26 עיי"ש הערה 10 והערה 11, ועיין בנתה"מ לעיל סי' רז ס"ק א וכאן ס"ק יא, מש"כ לחלק בין מקרקעי למטלטלי, וע"ע אריכות דברים בזה בכנה"ג סי' רז הגהות הב"י אות כ.
 27 מחודשים [טו], מתשובות הרשב"א חלק א סי' אלק קמט, ועיין בסמ"ע לעיל סי' רז ס"ק מא. 28 כו' דצ"ל: שבסוף ספר קנין, (ובכ"י ב: שבסוף הל' ריבית).
 29 סי' רמב, רמג (עב ב), וראה שו"ת מהר"ם בריב,

[וברי"ף שם פליג עיי"ש] ועוד ראשונים בגיטין דף ט ע"א וכה"ג בתוס' שם ד"ה לעולם. 22 צ"ל: סי' שמא. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו (וגם בציונים שם להגהות הרמ"א בט"ס). 23 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כא ובנתה"מ ס"ק ט שהאריך בנד"ז. 24 וראה בחידושי רעק"א שבגליון השו"ע בזה. 25 סי' תתעב (סג א), ועיין בזה בחידושי רעק"א שבגליון השו"ע, ולכא' לקצוה"ח ס"ק ד דיש לו קנין הגוף לזמן יועיל השעבוד, אך אם

רמ"ג, אבל הרשב"א כת' בתשובה סי' אלף ל"ב על גוי שמשכון ממלטלין אצל ראובן ונתנן לשמעון זכה בהן ראובן מטעם דנכסי הגוי הפקר הם ושמעון לא קנה רק במשיכה ומאחר דנסתלק הגוי זכה בהן ראובן (ג) המחזיק³⁰, משמע דבישראל או בגוי כה"ג קנה אם הקנה לו בקניין המועיל³¹ וע"ש ובכל בו סי' קכ"ג, כת' המרדכי פ' מי שמת³² ד' רכ"ב ע"ד תשובות מוהר"ם על שמעון שנתן ט"ו ליטר' לראובן לחלוות [כרבית], וכן שמעון ישא את בת ראובן ויתן להם המעות לנדוניא, ועכשיו בן שמעון אינו חפץ בבת ראובן, ופסק דאמרו דעת' דלצורך הזווג נתנן ביד ראובן ומאחר שנתבטל הזווג נתבטל המתנה וע"ש שהאר"י עוד בתשובותיו, בתשובות הרא"ש כלל ס"ח סי' ד' ראובן נתן ביתו לד' בניו לכל א' רביע [מן] הבית ונתן לכל א' שטר וכת' בכל שטר כל הענין מד' בניו אך שכת' שכל שטר לא יועיל אלא למי שמוציאו דהיינו לבעל השטר, והג' מהן אבדו שטרותיהן ופסק דהמתנה קיימת ע"פ השטר הנשאר ולא מהני מה שכת' שכל שטר לא יועיל אלא לבעל השטר דהוי כאלו התנה שאם יבואו עדים לא יועילו וע"ש וגם סי' פ"ו שם מדינים אלו וע"ש ג"כ כלל ס"ו, ע"ל סי' רל"ה מי שנתן לחבירו מתנה שיש לו עליה אחריות וטרפוה מן המקבל מתנה אם צריך לשלם לו.

רמב' ואפילו אם קבל עליו אחריות וכו'. ועיי' בתשובת מיימני סוף ה' זכייא סי' ד' ו' מדין מתנה שיש בו אחריות ואיזה מקרי אחריות נכסים. ואע"ג דלא ידענן ביה באונס' כו'. ע"ל

רמב' ואפילו אם קבל עליו אחריות וכו'. ועיי' בתשובת מיימני סוף ה' זכייא סי' ד' ו' מדין מתנה שיש בו אחריות ואיזה מקרי אחריות נכסים. ואע"ג דלא ידענן ביה באונס' כו'. ע"ל

הגהות דרישה ופרישה

(ג) וכ"פ מור"ם בש"ע בהגה' בס"י ע"ב ס"א ובס"י קצ"ד ס"ס ב.

וראה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' רפה. רמב' 1 צ"ל: סי' לד, (סוף ספר קנין). 2 כנ' דכוונתו להגהות שלישי הגיבורים על המרדכי ב"ב פרק חוקת הבתים סי' תקל (פח ב) אות ג מתשובת רבינו גרשום ומתשובת הגאונים, וראה תשובות רג"מ, אידלברג סי' נז, (מהערוך ערך דע בשם רבינו גרשום), (ובד"מ הנדפס כאן בט"ס וצ"ל כמו שהוא לפנינו). 3 סי' תשי' (כא ב). 4 שם, דף כא ב, ועיי"ש בשלטי הגיבורים (וכה"ג ברי"ו נתיב כד חלק ו), וכ"פ בשו"ע

דפוס פראג, סי' תשסג. 30 ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע לעיל סי' עב סעיף מ' וסמ"ע ושו"ך שם וסי' קצד סעיף ב' ובסמ"ע שם ס"ק טו. ועיי' בדרכי משה לעיל סי' עב הערה 79 וסי' קצד הערה 17. 31 ובשו"ע לקמן סי' שנד סעיף ו חלק בין מטלטלין למקרקעי ולכאז' אין סתירה לזה מדברי הרשב"א שהרי במשכון שלא כפר בו הרי הוא ברשות המפקיד כדלעיל בשו"ע סי' ריא סעיף ז עיי"ש, וצ"ב בכוונת הד"מ כאן, וא"ש. 32 סי' תרטו (צג ד), ושם מיירי בתנאי דעל מנת עיי"ש,

עליו הנדר וע"ל פ"ם רי"ב זר"ם קכ"ה מאלו הדיני, ול' סי' ר"ד כתבתי מדיני' אלו. אא"כ הוא ברשותו כו'. וע"ל ס"ם רמ"א מדין זה. וע"י הארכת למעלה כו'. וע"ל סי' קכ"ה מדין זה ועיין בא"ע סי' קי"ח מדיני מתנה. וא"א כת' כסברא הראשונה. כב"י ודעת הר"ן והרמב"ן והמ"מ כדעת הרא"ש ז"ל עכ"ל, ועיין בתשובת הרא"ש כלל ל"ד ס"ד ול' סי' ר"ז ובא"ע סי' נ"א מאלו הדיני'. וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל. וכ"כ המ"מ פ"ו דמכירה, וכ"נ דעת הרמב"ם שם ובתשובת הרשב"א סי' אלף ל"ד האריך מזה ע"ש גם בתשובת מהרי"ן סי' נ"ז. גם באחריות ע"י חזקה. וכב"י וגרסינן בגמ' פ' הספינה אם קדם המוכר וכת' שטר ללוקח אעפ"י שאין לוקח עמו כיון שהחזיק [זה] בקרקע נקנה לו שטר בכ"מ שהוא (א) ואם יכול להקנות לו אותו שטר בקנין בלא אגב עיי' בנ"י. אבל באומר ללוקח או למקבל עצמו כו'. ועיין בהריב"ש סי' קס"א (ב) ובתשובת מהרד"ך [בית ל']. זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. כת' המ"מ פ"ד דזכייה ודוקא כשיש דעת אחרת מקנה לו הא לא"ה (ג) אין לו זכייה אלא מפני דרכי שלו⁴ עכ"ל, וכ"כ הר"ן בפ' התקבל, וע"ל סי' רל"ח. ואפילו אשת איש ועבד. וכת' המ"מ פ"ד דזכייה דוקא מיד אחרים אבל עבד כנעני המקבל מרבו מתנה לאחר לא קנה בו דיד עבד כרבו, וכן אשה אינה יכולה לקבל מתנה מיד בעלה לאחר אא"כ זכייה קצת לנפשה באותה מתנה מיגו דזוכה לנפשה כו' וכן אמרינן פ' בתרא דנדרים. וקטנה יש לה חצר ותורת ד' אמות. וכת' נ"י פ"ק

מעכשיו אע"ג דלא כתבו ליה כתובה בפרהסיא וחתמוה בשוקא כשר דהוי זה פרסום. כשמצוה לכתוב שטר מתנה סת' וכו'. [כך] כתבו התו' פ' חזקת וכ"כ נ"י דף קע"ו, ומיהו כת' דנכון הדבר שישאלו פיו בפירוש ע"ש, ולעיל סי' ס"א כתבתי מדין זה, כתב הרמב"ם פ"ט דזכייה מצוה מחמת מיתה אצל גלי המתנה אלא אעפ"י [שהיא] כתובה סתם אין חוששין שמא מסותרת [היא] עכ"ל⁵, וכב"י ומעמא דכמצווה מחמת מיתה הקילו דמותך טרדתו אינו יכול להאריך ולומר כתובה בשוקא, וכ"כ הר"ף ורב האי ולא נראה מדברי הרא"ש פ' חזקת⁶.

רמג כגון שהחזיק הזוכה וכו'. כת' הגהות מרדכי דקדושין ד' תרס"ד ע"ג על א' שנדר מתנה לשלוחה של לאה ופסק דיכולה לאה לחוצי' ממנו דשליח של אדם כמותו וע"ש, ועיין [בחר"ן] בפ' השולח ד' תקע"ד אימת [אמרינן] זוכין לאדם שלא בפניו, גם מדיני' אלו במ"מ פ"ו דזכייה ומתנה. אם רצה מקבל וכו'. וע"ל סי' רמ"ה מדין זה. ואם המקבל עני. ועיין ב"ד הלכות צדקה איזה מקרי עני, ובמרדכי ס"פ הוזהב. תשובת מוהר"ם על אשת שמעון שצותה בשעת פטירתה ליתן מתנה לבת אחותה ונתרצה הבעל ואח"כ חזר בו, ופסק שאם המקבל עני א"י לחזור בו ואם הוא עשיר יכול לחזור בו, ומיהו אם הוא מתנה מועמט יש בו משום שארית ישראל לא יעשה עולה, ובמרדכי ס' פ"ק רב"כ⁷ [דף רמז] ע"א הא דבעני נעשה נדר היינו דוקא כשהיה בידו כשנדר דאל"כ לא חל

הגהות דרישה ופרישה

שלא בפניו ע"י אחר ועיין פריש'. (ב) והביאו הב"י ל' סי' ל"ט סעיף כ"ג. (ג) כגון מציאה שאין

רמג, (א) ע"ל סעי' י"ד ואינו דומה להא לגמרי דשם מיירי דהקנה לו בפניו וכאן איירי שהקנה לו

סי' לד. [ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב כתב אשת שמעון שנתנ' מתנה בשעת חליה וכו'] ועיין במפרשי השו"ע, ועיין עוד בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע אבן העזר סי' צ סעיף י. 3 סי' תצט (פה ד), [וראה בהגה' בסמ"ע ס"ק ו]. 4 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף טו, ועיין בשו"ע ס"ק ו דפליג ע"ז ובקצוה"ח ס"ק ה האריך בדבריו, וע"ע בזה במחנה אפרים הל' זכיה סי' ד ובפני יהושע גיטין

סעיף ו ועי"ש במפרשי השו"ע. 5 ועיין בטור לקמן סי' רנג סעיף ז שהביא לדברי הרמב"ם, כתב הרמב"ם ז"ל מצוה מחמת מיתה וכו' מתנה טמירתא היא וכתב רב האי וכו', וצ"ב. 6 ועיין בזה בב"י ד"ה כתב הר"ף. רמג 1 סי' תקנז (ה ג), וכ"פ בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א, ועיין שם בסמ"ע ס"ק ג ובט"ז בגליון השו"ע. 2 סי' שיב (עז ב), וראה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג,

כתב לה, ואם צריך לקיים מה שפסק מכה קנס וחרם הוא פלוגתא דרבנותא (א) וע"ש, ועי' בא"ע סי' נ"א מה שכתבתי מזה, עי' כת' שם סי' צ"ה דאם קבל קנין לתת דבר להבירו הוי קנין דברים אעפ"י שכת' לו השעבוד על כל נכסיו וע"ש. מה ענין שבועה לכאן כו'. והמ"מ פ"ד דזכייה כת' ואפשר דמיירי שתבעוהו ב"ח שלו ואומר לו אתה [מערים] בזה כדי להפקיע מתחת ידינו נשבע ע"ז היסת (ב) וצ"ע, וכב"י ודוקא טוענו ב"ח טענת ודאי, מש"כ שמה אין עליו אלא חרם סתם, ול"נ דבכה"ג אינו נאמן המקבל אפי' בשבועה מאחר שבא לחוב לב"ח (ג) כמ"ש הרמב"ם בעצמו פ"א מה' מלוה וכמו שנתבאר ל' סי' צ"ט מיהו אפשר דבכה"ג נאמן בשבועה מאחר שידע שדבר זה אינו שלו היה מעיקרא לכן נאמן בשבוע' שלא קבלו כמתנה מעולם. [אבל אם אמר בטלה]. ועיי' באשרי והר"ן פ' השולח ד' תק"ע ע"א ובמ"מ פ"ד דזכייה שהאריכו בסוגיא זו. הוי הפקר וכל הקודם זכה כו'. וכנ"ל ד' רכ"א ע"כ מיהו אם באים בעלי חובות של מקבל וגובים ממנו ב"ח המקבל נפטר ממנו הלה בחובו עכ"ל וע"ש. ואמר המקבל מיד איני רוצה כו'. כב"י וכנ"ל דעת הרמב"ם פ"ד דזכייה [דבצוותא] מיד לא קנה המקבל וחזרת לנותן, ולא כרשב"ם שכת' פ' י"ג דהוי הפקר. ומדבריו א"א הרא"ש נראה וכו'. וכב"י ויש

דמצינא. הא דאמרינן דקטנה אית לה יד ה"מ דלית לה אב א"נ אית לה אב שכבר נשאת, הא לא"ה אין לה יד כדאיתא פרק התקבל. אבל אם הפקירו וזכו בו כו'. כב"י כ"כ הר"ש אבל נ"י כתב דכל המחזיק זכה בו ואין מוציאין מידו עכ"ל.

רמד וכת' הרמב"ם ואם אמר לג' וכו'. וכ"כ הר"ן בס"פ התקבל ב' בשם הרמ"ה והאריך שם ועיין בתשובת מהרד"ך בית ו'.

[רמה] וכת' בשטר אבל בדבור וכו'. וכת' הר"ן ב' וא"ת אמאי לא מהני אפי' בע"פ באומר נתתי משום הודאת בעל דין, וי"ל כי אמר דרך הודאה ה"נ אבל כאן מיירי בבא ליתן לו עכשיו בלשונות הללו עכ"ל. אבל אם כתב שתתנו לו. וכתשובת הרא"ש כלל ל"ט סי' ו' שטר מתנה שכתוב בו וכתבו וחתמו עלי ככל לשון ותנו ללאה אשתי וכו' לאו [שטר] מתנה הוא, דאין נזכר בשטר שנותן כלום ודאי אם היה מטלטלין ונתן לא' [וצוה = לאשתו] וכתה [אשתו], אבל בשלא נתן כלום לידי העדים לא זכתה כי הוא צווה לעדים ליתן אבל הוא לא נתן [וע"ש]. דה"ל קנין דבריו. וע"ל סי' ר"ג כתבתי כל חלוקי קנין דברים, כת' מהרי"ו סי' קמ"ג הכותב לאשתו בשעת הקנס שיעשה לה כך וכך לכתובה נראה דלא זכתה האשה כל זמן שלא

הגהות דרישה ופרישה

מוציאין מיד היתומי'. (ג) נראה [דמ"שה] הניחו המ"מ בצ"ע ומשום דיש לדמותו לב"ח האומר על שט"ח שבידו שהוא פרוע ומ"ה מתמיה רבינו וכמ"ש בס"י מ"י. [אות ד בנדפס].

וראה גם בספר נחלת שבעה סי' ט. 5 בד"מ הנדפס בגליון הטור נוסף כאן : וכמו שכתב רבינו בסמוך לדעת רש"י, וכן הוא בכ"י ק, וכה"ג בסמ"ע ס"ק יב על שם הד"מ עיי"ש. (ובסמוך : אבל אם אמר בטלה, הוספתי מכ"י ב ובכ"י ק : תיבטל אי אפשר, במקום : אבל אם אמר בטלה). 6 ב"ב פרק י"ג סי' תתעה (סג ב), וראה בסמ"ע ס"ק יח ועיין עוד בקצוה"ח ס"ק ג משי"כ בביאור דברי הגי' (וגם מהמובאה מדברי הטור כפי שהובאה בד"מ כאן, הוי הפקר וכל הקודם זכה כו' משמע שלאחר שכבר זכה הקודם בע"ת גובין הימנו, ועיין בד"מ הנדפס בגליון הטור ושם הציון סמוך לתיבות „הוי הפקר“). 7 עיין

כאן דעת אחרת מקנה לו. רמה. (א) ועיי' במ"ע סי' ק"כ וסי' קמ"א שם הבאתי לשונו ובארתיהו. (ב) ואפי' למ"ד שצריך לקיי מ"מ כ"ז שלא קיים לא, וכת' ונ"מ שאם מת אין

דף לט ע"א ודף סד ע"ב. 5 סי' רנב (ה ב), ועיין בזה בש"ך ס"ק יא (וראה סמ"ע ס"ק לט). רמד 1 סי' תקכו (לג ב), ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק א. רמה 1 גיטין פרק השולח סי' תסט (כא ב), עיי"ש, ובהגהות הרמ"א בשו"ע כתב : אבל אם אמר נתתי בלשון הודאה י"א דקנה וכו' ועיין בפ"ת אות א. 2 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בנדפס. 3 הוספתי מכ"י ב וכה"ג בנדפס, ובכ"י א חסר בטהד"מ. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו. 4 ועיין בדברי המחבר והרמ"א בסעיף ב ובסמ"ע ס"ק ב האריך בדין זה וראה גם בסמ"ע ס"ק ד. ועיין בנד"ו דמהרי"ו בשו"ת הרשב"א ח"א סי' אלף לג,

[חזו] כאלו ביאר דבריו שלא נתכוין לאפטרופס אלא למתנה, כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ד סי' אלה: **על מי שכת' לא' שיהא מושל בכל אשר לו דלאו לשון מתנה הוא אלא אפטרופוס, וכ"כ הריב"ש סי' ת"ע אין בל' רשאה ושלטאה אלא שתהא כמו אפטרופוס או לכל היותר שתאכל פירות בחיי, אבל בגוף הנכסי' וכו' היורשי' יש לו חלק בחצי אחר [כא'] מן האחי'. וכנ"י כת' שיש לדון בדבר וכת' עוד דבעל חלכות כתב דאם כתב כל נכסיו לשני בניו לא אמרינן דעשאן אפטרופס אלא קנו לגמרי, וכנ"י וכת' הרשב"א *** [כסכרא] הראשונה דאין חילוק אם כת' נכסיו לא' או לב' או לג', וכת' עוד * **דכל היכא [דאיכא] לאסתפקוי בלשון מתנה אם נתכוין למתנה גמורה אם לאו על המקבל להביא ראייה ופשוט הוא עכ"ל. דלאשתו הוי מתנה וכו'. וכנ"י והרשב"א כת' בתשובה * על ש"מ שאמר אני נותן לבני כך וכך ושאר כל נכסיו לאשתו כיון שנתן מקצת נכסיו לבנו ואין לו אלא אותו בן [זה ודאי] מוכח מצד עצמו שלא נתכוין בנתינת האשה לעשותה אפטרופס בשאר נכסיו עליו שא"כ מ"ש אותו מקצת שלא עשאה אפטרופס [עליו] כמו בשאר ועו' [כיון דבשעה אחת] נתן מקצת לבן והשאר לאשה ח"ל כמשייר בין שנתן לבן תחלה ואח"כ לאשה או איפכא עכ"ל, וכת' עוד מתשובת הגאונים * משום רב האי ש"מ שאמר תמול בתי נ' זהו' ובתי פלוני' נ' זהו' והיה ל' ג' בנות והבת גדולה נשואה לא נתן לה כלום וא"ל אחיו אשתך מה תתן לה א"ל השאר שלה, וכת' דבריו קיימין וכל שאר נכסיו של אשתו כו' ועיין בתשובת הרמב"ן סי' ע"א, ועי' בדינ' אלו בא"ע סי' ק"ז,**

לדקדק בדברי הרי"ף דס"ל כדעת הרא"ש וכ"פ רשב"ם * ז"ל, ועי' במדרכי פ' השולח * דף תר"ט ע"א מאילו דינ'.

רמו שהיה צריך לברוח כו'. עי' בתשובת מהרי"ק שורש כ"ב שהאריך שם בשטר מברחת' איזה קונה המקבל ואיזו אינו קונה, ושם אם העדי' [החתומים] נאמני' לומר שהשטר הוא שטר הברחת', ואם עד א' מעיד על זו [צריך] המקבל לשבע נגדו וע"ש ובתשובת הרשב"א סי' אלה ע"ו מדין שטר מברחת' ועי' בתשובת מיימני' שבספר קני' סי' כ"ה שהאריך בדין שטר מברחת' וע"ש * **כיון דשבק נפשיה וכו'. וכנ"י פ' מי שמת * ד' רכ"ז ע"ב דברי הר"ם וכתב עליהן ואפשר דאפי' בכריא איתא כגון שאמר מהיו' ולאחר מיתה דכה"ג לא שביק נפשיה או אפשר לומר דאפילו בכה"ג נמי שביק מקרי כיון שהוא מסלק כחו מנכסיו שלא יוכל למכור אותם עכ"ל. ואפי' קטן המונח בעריסה וכו'. וכת' המ"מ פ"ו [מהלכות זכיה] דאפילו אם שאר האחים הם גדולים ונתן לקטן שבעריסה אפ"ה לא עשאו אלא אפטרופס ודלא כהר"ה דמחלק בזה וכ"כ הר"ן * **ואפ"ה לא קנה. וכנ"י וכ"כ נ"י דאפילו [בקנין] לא עשאו אלא אפטרופס, ובתשובת הרמב"ן * סי' ל"ט כת' דאם קנו מידו לא הוי אפטרופס ודאי [למתנה גמורה] קא מכוין דאין קנין לאפטרופס כו' וע"ש, וכנ"י דכן דעת הראב"ד והרשב"א, ועי' בתשובת הרשב"א סי' אלה מ"ח מדין זה. ויהא רשאי למכור ולתת וכו'. ועי' באלו דינ' בא"ע סי' ק"ז, וכנ"י בשם תשובת הרשב"א * דאם כת' לו מטלטלין א"ק****

בב"י בסוף הסימן וכן דקדק בדעת הרי"ף בשטמ"ק ב"ב דף קלח ע"א בשם הר"ן, ועיין עוד בראב"ד שעל הרי"ף בגיטין פרק ששי סי' תקכד (לב ב) אות א. 8 בב"י (בד"ח): הרשב"א (ובדפוס: הרשב"י) במקום הרשב"ם, וצ"ל כמו שהוא לפנינו, וראה רשב"ם ב"ב שם ד"ה יורשין. 9 סי' שסז (ב ב).

בב"י עי"ש. וראה בחידושי הר"ן ב"ב דף קמו ע"ב (ועיין בחידושי רעק"א בגליון השו"ע). 3 וראה סמ"ע ס"ק ו. 4 ב"ב פרק י"ב סי' תתנד (נט א), ועי"ש בשלטי הגיבורים אות א. ובשו"ע סעיף ז הביא המחבר לב' הדעות בזה ועי"ש בסמ"ע ס"ק ח. 5 שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן, וראה גם בשו"ת רשב"א ח"ב סי' רסג. 6 חלק א סי' תתקנח. 7 צ"ל: סי' ב, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד, ועיין עוד בזה בשו"ע אבן העזר סי' קז סעיף ט. וראה אריכות דברים בנד"ו בכנה"ג הגהות הב"י אות נא. 8 חלק ג סי' קכ. 9 ראה תשובות הגאונים שערי צדק חלק

רמו 1 ועיין לעיל בד"מ השלם סי' צט בסוף הסימן מדין זה. 2 סי' תתצט (סח ב), ובסמ"ק צ"ל: הרמב"ן, במקום: הר"ם: וכמו שהוא בכ"י ב ועי"ש בנ"י, והלשון בהמשך כפי שמובא כאן בד"מ הוא לשון הר"ן שהוא

הראוי' לבני' ולבנות לבנות עכ"ל, וכת' במרדכי ר"פ מי שמת * ע"ד ה"ה בריא שאמר לכשימות יהיה כך וכך דינו כש"מ וע"ש, וע"ל ס"ס ר"ן * דו"ח בזה, כת' הרשב"א בתשובה סי' תתקס"ג ש"מ שצוה לתת נכסיו ליתמי אחותו ולא היה יורש אחר אלא ג"כ שאר אחיות, ופסק דאין הבנות בכלל וע"ש ולקמ' סי' זה * יתבאר שהרא"ש חולק בזה, ועו' כתב הרא"ש כלל פ"ה סי' ג' הא דאין הבנות בכלל כש"מ היינו דאמר לבני אבל אמר ליתמי הכל בכלל, ועו' משמע שם הא דאין הבנות בכלל היינו ולא ידעי בה דמעביר נחלה אבל אי ידעינן ביה דמעביר נחלה בלא זה אף הבנות בכלל וע"ש. הא לית ליה ברא. וכב"י עוד בשם הרמ"ה ז"ל וכת' * ומסתברא ה"ה * אי אית ליה ברא, אבל אי לית ליה ברא * ובר ברא לבר ברא הם או * לשניהם (א), ובנ"י כת' פ' מי שמת ¹⁰ ד' רכ"ה ע"א שאם אין לו בנים רק בנות ובני בני' ואמר נכסיו לבני בני' קודמים לבנות, וכת' עוד שם דבר ידוע האומר נכסיו לבני או לבנותי כולן בכלל אפילו יש לו מאח, וכן אם אמר נכסיו לקרובי לכל קרוביו קאמר ולא אמרין בזה מיעוט רבי' שני' עכ"ל הריטב"א ז"ל, ועי' במרדכי ריש י"ג ¹¹ ד' רנ"ג ע"ב מדין האומר נכסאי לירתאי ע"ש, כתב המרדכי פ' מי שאחזו ¹² דף תר"ד ע"ג ראובן שנתן כל נכסיו לבניו ע"מ שיתן לד' בנותיו כך וכך מעות ואם יפחתו מן המעות סך מה שיתן

ע"ל סי' רפ"ד ¹⁰ מי שעשה לחבירו טובה אי יכול לתבוע ממנו אח"כ שכר או מי אמרין מתנה נתן לו. בכל אלו אזלינן בתר אומדנ'. כת"ה [סי' שו"ן] ראובן שאכל עם חמיו ב' שנים יותר על קצבתו שהיה לו לאכול עמו, ואח"כ תבעו חמיו לשלם לו חייב לשלם לו, וכן פסק מהרי"ח בשם הר"ר אפרים האומר לחבירו אכול עמי ואכול עמי חייב לשלם, מיהו אינו חייב לשלם אלא מה שאכל הוא עצמו לא מה שאכלה אשתו, מיהו אם חמיו [של ראובן] הוא איש [אמור] ואלו לא היה לו מריבה עם חתנו לא היה תובעו, אלא המריבה גרם התביעה פסור ראובן מאחר שמחל לו פעם ראשון שוב א"י לתובעו וע"ש ¹¹ ובמ"מ ס"פ י"ב דאישות מדין המפרנס חבירו אי הוי מתנה, ועי' בי"ד סי' רנ"ג מדינים אלו. ובספר א"ע ביארתינו היטב. וע"ש סי' ק"ו [וסי' ק"ז] וסי' צ' נתבארו דינים אלו, גם ל' סי' צ"ט בחושן משפט וע"ש, ועי' בי"ד סי' רי"ח דכל מה שנכלל בלשון מתנה הוי בכלל מתנה ולא אזלינן בתר אומדנא אא"כ אומדנא דמוכח.

רמז אבל ש"מ כו'. וכ"כ נ"י ד' רכ"ה פ' מי שמת * וכב"י דכן דעת הרשב"ם ואשר"י ורמב"ם, וכת' המרדכי פ' מי שמת * ד' רנ"ה ע"א בשם ר"י על ש"מ או מצווה מחמת מיתה האומר כתבו נכסיו לבני ולבנותי מהיו' ולאחר מית' ויש שם נחלות וקרקעות ותכשיטי נשים

הגהות דרישה ופרישה

דאין אדם מעביר נחלה לבנות [ב]מקום שיש זרע הבן, ואי בריא היה כשנתן יתנו לשניה'. (אות ב בנדפס).

הרמ"ה אמנם בד"ת של הב"י תיבה זו (וכתב) מוקפת בסוגר, וא"כ : מסתברא וכו', הוא מדברי הב"י וגם ההמשך : „או לשניהם" הוא מדברי הב"י, וראה בסמור. 7 בכ"י ב : דה"מ, במקום : ה"ה, וכצ"ל, ראה בב"י, וכה"ג בכ"י ק ושם : ה"מ היכא דאית ליה וכו'. 8 צ"ל : אי לית ליה ברא [אלא ברתא] ובר ברא, וכמו שהוא בכ"י ק. 9 ראה הערה 6, ולהנ"ל דהוא מדברי ב"י י"ל דמסתפק הב"י בזה לפי דברי הג"י שבסמור, ראה הערה הסמוכה, ועיין בהגהות דרו"פ, וצ"ב. 10 סי' תתפח (סו ב), ועיין בקצוה"ח ס"ק ב מש"כ בהמשך דברי הג"י כאן, וראה גם בפ"ת אות ד בזה. 11 סי' תקעח (צא ד), 12 סי' תלא (ו ד), וראה בשו"ת מהר"ם

רמז. (א) עפ"ר שכתבתי נ"ל דה"ק אם בשעה שהוא צוה ליתן היה ש"מ או לא ינתן אלא לבר ברא

ד שער ג' סי' א. 10 הערה 3. 11 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף הסימן ובמפרשי השו"ע שם, וראה בב"י לעיל סי' רמא מחודשים [ג]. רמז 1 סי' תתפח (סו ב), והוא מדברי הירושלמי שהביא הרי"ף שם, ובנ"י הוסיף טעמא דמילתא. 2 סי' תרד (צג ב), ועיין בזה בנתיבות המשפט ס"ק ג מה שהקשה בדברי המרדכי. 3 סי' תרב (צג א) בשם ר"מ, וכ"ה גם במרדכי ב"מ פרק א סי' רנד (עד ד) בשם רבינו מאיר, „וכן משמע מתוך פירוש רש"י דהכא", וראה לקמן סי' רנז הערה 9, וראה הערה הסמוכה. 4 עיי"ש הערה 60. 5 סעיף ה בטור. 6 כ"ה הגירסא בדפו"י של הב"י ולפי"ז תיבות : מסתברא וכו', הם מדברי

רמח הנותן מתנה וכו'. ככ"י וכ"כ הר"ן והרמב"ם דאפי' אם פי' לו בהדיא שנותן לו במתנה אפ"ה ירושה אין לה הפסק אם לא קאמר בהדיא שאינו נותן לו משום ירושה ודלא כרשב"א¹ והרמ"ה שכתבו שאם פי' בל' מתנה הוי כאלו אמר בהדיא דלא משום ירושה נותן לו והוי הפסק. אבל אם ראוי ליורשו כו'. וכת' המ"מ פי"ב דזכייה שנראה מדברי הרמב"ם שאפילו היה השני ראוי ליורשו ג"כ אינו כלום ולא זכה השני, וכ"כ הרמב"ם² שאפילו לא נתן ולא הוריש כלום לראשון אלא שאמר ירש פלוני בני כל נכסי לאחר מיתת פלו' אחיו בין שאמר לו לשון מתנה או ירושה אין השני זוכה כלום, והרמב"ן ז"ל נסתפק בזה, וכ"י כת' בשם הר"ן כדברי הרמב"ם שאפילו אם שניה' ראוין לירש אין לשני כלום אחר מיתת הראשון מאחר דגם הראשון ראוי לירש אין לו הפסק, וכת' המרדכי פי' י"נ³ ד' רנ"ד ע"א על א' שנתן ביתו לבנו והתנה שאחרייו יהיה לבנותיו ופסק מוה"ר"ם דמאחר שהראשון הוא יורש אין לו הפסק ובניו יורשין כחו ואפילו אלמנותו גובה בתוכתה מכית זה ואין לבנות כלום, וע"ל סי' זה⁴ הביא רבינו תשובת מוה"ר"ם וכת' די"ח עליה, וע"ל סי' רנ"ג מדין זה, וכת' הרשב"א סי' אלה' ל"א דכל זה לא מיירי אלא בש"מ אבל בבריא שנתן נכסיו ליורשיו ואמר אחריך לפלוני קנה האחרון וכן הוא בתשו' הרמב"ן סי' מ"ה, וכ"כ כ"י בשם הר"ן, וכת' עוד בשמו שאם פירוש ואמר לא משום ירושה אני נותן שאין לה הפסק אלא במתנה יש לה הפסק, וכל זה כת' הרמב"ם פי"ב דזכייה והמ"מ האריך שם בזה ועיי' בזה כ"י פי' י"נ⁵ ד' רי"א ע"א ובד' ר"ך ע"ב שם⁶ כת' דאפי' נתנו לשני מחיים מעכשיו ואפ"ה אין לו הפסק, וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תש"ד ופסק

יתן מן הקרקעות [לבנות], ונפטרה אחת מהבנות בחיי אביהן, נ"ל דאפ"ה המתנה מתנה ויתן לג' בנות הנותר' לכל א' חלקה וחלק המתה [אינו] מחויב ליתן ליורשיה דלה ולא ליורשיה משמע, ועוד דמסקינן דלא קרינן לבר ברא ברא, א"כ לבנות דוקא קאמר וע"ש שהאריך בזה, עוד שם פי' מי שמת¹³ ע"ד בא' שהתנה עם בניו הראשונים שהיו לו מאשתו ראשונה קודם שנשא השנייה שכל בניו שיהיו לו מהשנייה יטלו חלק כמותן ונולדה לו בת ופסק ראין לבת כלום במקום בנים וע"ש שהאריך, וע"ל סימן רפ"א אם אמר נכסי ליוצאי חלצי אם בנות בכלל וע"ש, ועיי' בתשובת מיימני בס"ס משפטי' סי' מ"ח שאם כת' שטר מתנה לבן אשתו וכת' ותנו לבני פלוני ש"ד, וכן אם כתב שטר מתנה לחמותו וכתב בו תנו לאמי פלוני ש"ד, וכבר כתבתי זו ל' סי' מ"ב¹⁴ ול' סי' רפ"ב¹⁵ תשו' הריטב"א. ובכלל יתמי אחותו כו'. וכבר כתבתי ר"ס זה¹⁶ תשובת הרשב"א שחולק בזה. וכן הדין אם הנפרטי' מרובי' כו'. ככ"י וכן דעת הרא"ש והר"ן והרמב"ם דלא כהרמב"ן שחולק וס"ל דלעול' אין [לא'] מן הכלל יותר מלאחד בפרט, והמ"מ פי"א דמכירה כת' ב' הסברות וכ"כ נ"י פי' מי שמת¹⁷ ע"א וכת' דרבי' מאחרוני' והרשב"א והרמ"ה בכללן הסכימו לסברת הרמב"ן, וכת' עוד בשם הריטב"א שקיבל מרבתי' שאין לחלק בזה בין מתנה לחוב שאם אמר הלוו לפלוני [ופלוני] ולבני פלוני [ופלוני] וכן לכל תנאי והסכמ' יחיד או צבור עכ"ל שם, ופי' המוכר בית¹⁸ ד' ק"נ ע"א כת' כדברי הרמב"ן וחילק שם בין מכר למתנה וע"ש בהגה' מיימני פי"א [דזכייה] ומתנה באיש ואשתו שהתנו אם ימות א' מהן יחזרו כך וכך לקרוביה' זכו קרוביו במחצה וקרוביה' במחצה אפילו קרובי א' מרובי'.

2 צ"ל : הרא"ם (או : הרא"מ), וכמו שהוא בב"י ובמ"מ שם. (וגם דברי הרמב"ם משמע כן דכתב כגון שהיה בן מכלל הבנים אין לשני כלום וכו'), אע"פ שהשני הוא ג"כ בן, וזהו שכתב כאן בד"מ וכת' המ"מ פי"ב דזכייה שנראה מדברי הרמב"ם וכו', וראה הלשון במ"מ ובב"י בשמו).
3 סי' תקצה (צב ג).
4 סעיף ה בטור ראה הערה 18.
5 סי' תתנ (נח א).
6 סי' תתעב (סג א), בשם

בר"ב, דפוס פראג, סי' קלו.
13 סי' תרג (צג א).
14 ראה בד"מ השלם שם, הערה 30.
15 צ"ל : סי' רפא, עיי' הערה 9.
16 ראה הערה 5.
17 סי' תשס (סו ב), (ושם : הרא"ה, במקום : הרמ"ה).
18 סי' תשס (לד א), ועיי' שם, וראה חידושי רעק"א בגליון השו"ע מה שכתב בשם ספר המקנה.
רמח 1 כנ' דצ"ל : הרשב"ם והרא"מ, עיי' בב"י.

דמי ואם אמר מעכשיו אם מכר ראשון השני מוציא מיד הלוקחות ולא אמרינן דירושה אין לה הפסק עכ"ל, ובתשו' הרשב"א סי' תש"ד כתב בדברי התשובה הנזכרת דאפי' אם אמר בפ' מעכשיו כל שהראשון ראוי לירש אין לה הפסק וכ"כ נ"י ס"פ י"ג¹² בשם הרשב"א, וככ"י אמנם בתשובה אחרת מצאתי בשם הרשב"א דאם אמר מעכשיו קנה [השני] ולא אמרינן דאין לירושה הפסק וכן הוא¹³ בתשובת הרמב"ן סי' מ"ה, וכת' בריב"ש סי' נ"ב אם נעשה הצוואה במקום שנחגז לדון בערכאות ש"ג והלך א' מהם עם הצוואה למקום אחר לדונו בד"י אין דנין שם אלא יהא הפסק לירושה¹⁴ וע"ש. ואם מת שני בחיי ראשון. וכ"כ המ"מ פ' י"ב דזכייה וכת' דכן הדין במת שלישי בחיי השני שהנכס' של יורשי שני כשמת אחר הראשון ודין ג' עם הב' כדין ב' עם הא' עכ"ל. לא כאומר מעכשיו דמי. ככ"י וכ"כ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פ"ב דזכייה ורשב"ם, אבל הר"ן כת' בשם בעל המאור והר"ר יונה והרשב"א דאחריו הוא כמעכשיו¹⁵ ולפ"ז אפילו אם אמר מעכשיו בפ' וקדם ראשון ומכרו הוי מכירה, והרמ"ה¹⁶ כת' אע"ג דאחריו הוי

שם דאפילו הקדישה אחר מות היורש דירושה אין לה הפסק, וכ"כ ב"י בשם תשובת הגאונים¹⁷ ז"ל על יעקב שאמר שבנו ראובן ידור בביתו ואם נפק מיניה ימכור הבית לעניי, ועכשיו ראובן נפק מן הבית ובנו ואשתו באין ליטלו, ופסק מאחר דראובן ראוי לירש את יעקב אין לו הפסק, ובנו ואשתו זוכין בכית וקודמין להקדש, ודוקא כל זמן שנשארו הם בביתו (א) אבל אם יצאו הבן ואשתו מן הבית לאלתר (ב) זכו בו העניי עכ"ל¹⁸, ונ"ל מעמו דאם יצאו מן הבית לאלתר זכו העניי דלא עדיפי הבן ואשתו מראובן עצמו דאם יצא [מן הבית] זכו בו העניי וכוונתו זה נתנו לו, אבל אם (לא) נתנו לראובן סתמא ואחריו להקדש סתמא גם יורשיו זכו בו סתמא כנ"ל ודלא ככ"י שכת' (ג) דלא ידע טעם הדבר והניחו בצ"ע¹⁹, ועיי' בזה בתשובת כ"ש סי' קס"ז וקס"ח שהאריך בחלוקי דין זה, וככ"י וז"ל וכת' הרשב"א²⁰ אפילו אמר ואחריו מעכשיו לפלוני אין בדבריו כלום שכל שזכה בו ראשון ירושה היא ואין לה הפסק ודווקא למאן דס"ל דאחריו הוי [כמעכשיו]²¹ ואם כן אפילו אמרו בפ' נמי אבל למאן דמכירא ליה דאחריו לאו] כמעכשיו

הגהות דרישה ופרישה

אחר היציאה [זכו בו העניי] דכל תנאי שבממון קיים כו', [אות ב בגדפס]. (ג) ז"ל ב"י דחשיב להאי מילתא כאומר נתתי לך ואחריו לפלו' כי נפקא

רמח. (א) שהרי אמר אם נפק מיני, י"ל אף אם יצא לאחר שדר בו כמה שני. (ב) תיבת לאלתר למטה קאי ר"ל אם יצאו אף לאחר זמן, לאלתר

הרשב"א ומצא סיוע לדבריו בהלכות רבי יהודה נשיאה אלברגלוגי ז"ל, והובאו דברי הנ"י בב"י מחודשים [א]. ראה בתשובות הגאונים שערי צדק, חלק ד, שער ג סי' ד, ועיי' בנידון זה ובדינים שבסימן זה אריכות בדריים בתשובה להר"ן בשו"ת חכמי פרוניצא סי' יד. 8 בכ"י ב יש כאן חסרון בטח"מ (העניי — העניי), וכנראה שכן היה לפני מעתיקי הד"מ הנדפס בגליון הטור, וראה במבוא לד"מ השלם כרך א עמוד 29. ועיי' עוד בזה בסמ"ע ס"ק ד ובנתה"מ ס"ק ב. 9 בכ"י ב יש כאן הגהה בזה"ל: הגהה"נ ז"ל דלא יישוב מכל מקום קושיות ב"י דיעקב לא התנה אלא על ראובן על מנת שלא יצא מן הבית אבל על אשתו ובניו לא התנה שלא יצאו ובתשובת הגאונים' כתב שם דאפי' במת ראובן ולא יצא מן הבית מי נפקו בני ראובן ואיתתי' מן ביתא דיהבין ליה לעניין כמ"ש ב"י לשון התשוב' ואם כן ודאי קשה כיון דראובן קיים תנאי כבר ירשו אותו בניו ואשתו ויכולין למעבד ביה מאי דבעי אשתו מכת ירושה ועל אשתו ובניו לא התנה כלום והן אמת לפי מאי שהעתיק כאן תשובת הגאונים' מיירי שכבר

יוצא ראובן בחייו מן הבית ולפ"ז לא קשיא מידי דכבר זכו ביה ענייא בחיי ראובן משעה שיצא ראובן מן הבית, אמנם בתשובת הגאונים' שהביא הבית יוסף מבואר הכל, תלה הכל ביציאת אשתו ובניו דראובן ולא ביציאת ראובן ואם כן שפיר תמה עליו בית יוסף עכ"ל הגה"ה. ע"כ. 10 עיי' בשו"ת הרשב"א חלק ג סי' קכב. 11 הוספתי מכ"י ב וכה"ג בב"י מחודשים [א] על שם הרשב"א, ועיי"ש בשו"ת הרשב"א הנ"ל. 12 ראה הערה 6, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז הביא לב' הדיעות בזה וכתב: אבל הסברה הראשונה (דלא אמרינן בכה"ג דירושה אין לה הפסק) נראה עיקר, ועיי' בזה בקצוה"ת ס"ק י וס"ק יא ובנתה"מ ס"ק יא. 13 בב"י הנוסח: והיא בתשובת וכו', ועיי' בשאלות ותשובות הריב"ש סימן קסח שהביא לתשובת הרשב"א הנז'. 14 וכן פסק הרמ"א בשולחן ערוך, ועיי' בזה בקצות החושן ס"ק ג ובפתחי תשובה אות ב, ועיי' עוד בט"ז בגליון השולחן ערוך (ובד"מ הנדפס בשיבוש). 15 וראה הערה 19. 16 צ"ל: והרא"ה, וכמו שהוא בב"י.

זרעה שהיו יורשי' בשעת המתנה (ד), וכן ג"ל דעת רבינו²² ודלא כב"י שתמה על רבינו וכת' יש לתמוה למה לא ירשו שאר יורשיו דהא אמר ואחריו ליורשי והרי אלו הם יורשיו וצ"ע עכ"ל ומה שנ"ל כתבת, ועיי' בהגה' מרדכי²³ ד' רס"א שהאריך בדיון נכסי לך ואחריו לפלוני. ואחריו יחזור לך. כת' הריב"ש סי' תפ"ט²⁴ אם אמר נכסי לך כל ימי חיך א"י למכור ואין לו אלא פירות בלבד דהוי כאומר ואחריו לי או ליורשי, ואם מכר מוציאין מיד הלוקחות, וכ"כ הרמב"ן פ' י"ג, ולענין ראוי ומוחזק ה"ל כשדה החוזרת ביוכל דהוי מוחזק כדאית' שילהי פ' השולח עכ"ל. והניח זרע זרעה. וכב"י בשם הר"ן (ה) ואם אמר ואחריו ליורשיך ומת אותו יורש בחיי מקבל אפילו זרע אותו יורש [אינו] עומד במקום יורש, דמאחר שהתנה ואחריו ליורשיך א"כ לא רצה שהיורש יזכה במתנה זו מכה מקבל אלא מכה הגותן, וא"כ ה"ל כמאן דאמר ואחריו לפלוני שאם מת שני בחיי ראשון אין שלישי נוטל כלום, וכן המקבל לא יוכל למוכרו ואין ב"ח גובה ממנו, ודוקא למ"ד אחריו לאו כמעכשיו דמי אבל מ"ד כמעכשיו דמי כל יורשי אותו יורש עומדים במקומו אעפ"י שאינו זרעו עכ"ל, וכת' עוד לא אמרו דין זה אלא כנותן לא' ואמר ואחריו ליורשיך אבל מה שכותבין בשטרות לך ולאחריו שופרא דשטרא הוי שהמתנה או המכר לא יהא להם הפסק שכ"כ למכור ולמשכון ולעשות בו כל חפצי נפשו וא"צ רק לשופרא דשטרא בעלמא כ"כ הרשב"א ודברי' פשוטי' הם עכ"ל הר"ן, ועיין בתשובת הרא"ש כלל פ"ד ס"ג²⁵ והביא רבינו מקצת התשובה שחולק אדברי הר"ן

כמעכשיו מ"מ אם אמר מעכשיו לא יוכל למכור דלישנא יתירא לטפווי אתא ולא ג"ל עכ"ל הר"ן, כנ"י סוף י"ג נראה סברת המפרשי' בין שאמר נכסי לך ואחריו לפלו' או ואחר מותך לפלו' אם קדם הראשון ומכר הוי מכירה. ואיני מבין מה חילוק יש בו. ועיין בהשגת הראב"ד, והמ"מ פ"ב דזכייה נתן טעם לדברי הרמב"ם וע"ש. והסכי' לדבריו ונתן טעם כו'. וכן המרדכי פ"ג¹⁸ ד' רנ"ד ע"א הביא דברי מוהר"ם בלא מחלוקת, אמנם המ"מ פ"ב דזכייה ונ"י פ' י"ג ע"ב כתבו שדברי הרמב"ם עיקר [ושכן] הסכימו הריטב"א ושאר אחרוני' וכב"י בשם הר"ן והרשב"א. מהיום לפלו' כו'. כב"י כל זה לשיטת הרי"ף והרא"ש דס"ל דאחריו אינו כמעכשיו, אבל אם אמר בהריא מהיום או מעכשיו קנה וכבר נתבאר לעיל¹⁹ דו"ח בזה וס"ל גם כמעכשיו לא קנה [השני]. ועיין בתשובת מיימני בספר משפטי' סי' ס"ט הכותב נכסיו לבנו דלא למיחדר ביה ואח"כ כתב לו שיוכל לעשות בהן רצונו כל ימי חייו אם יוכל למכרן או ליתנן לאחרים שזהו רצונו וע"ש, כב"י האומר נכסי לך ואחריו ליורשי ולא היה לו בשעת מתנה אלא בת ואח"כ נולדו לו בנים מי [נוטל] הנכסי' מכה שאמר ליורשי הבת או הבני' עיי' במרדכי פ' י"ג עכ"ל ויגעת ודקדקתי ולא מצאתי שם ולקמ' סי' זה²⁰ נרא' מדברי רבינו שאין כוונתו אלא ליורשי' שה"ל בשעת המתנה כת'²¹ לקמ' ואם אמר אחריו ליורשי והיה לו בת כו' וכת' עוד אבל אם אין לו זרע אין שאר יורשי' עומדי' במקומו עכ"ל, ונ"ל הטעם משום דהואל ובשעת המתנה לא הוי ליה שאר יורשי' לירש ודאי לא כיון רק על בת או

הגהות דרישה ופרישה

(ה) ע"ד שם כתבתי מדברי' הללו תמוה' שהם כפי סוגי' הגמר' פ' י"ג ד' קכ"ה וגם הר"ן לא כ"כ והביא ב"י עצמו דבריו בסי' זה.

מהבית אמאי קם ליה עניי' הא כיון דזכה בו ראובן וכי נפקא איתת' ובניו מאי הוי עכ"ל. (ד) וכ"כ הרמב"ם בפי' [השמעתת] בהדיא ע"ש דין זה.

בגהמ"מ ס"ק יד. 23 סי' תרסו (צא א, ב). 24 צ"ל : סי' תע, וכמו שהוא בכ"י ק וכו' בב"י מחודשים [ג] על שם הריב"ש, ובכתב יד ב חסר כאן. ועיין בגידון זה בקצות החושן ס"ק יב. 25 צ"ל : סימן ב, עיין שם.

17 סי' תתעב (סג א). 18 סי' תקצה (צב ג), ראה הערה 3. 19 ראה הערה 15. 20 סעיף ט בטור. 21 בכ"י ק ובד"מ הגדפס בגליין הטור הנוסח כאן : וכ"כ במקום : כתב, ובכ"י ב חסר כאן כל הקטע. 22 והרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ז פסק כן : כן נראה לי. ועיין בזה

ד' רכ"ט ע"ב משמע קצת דאפילו בבריא קנה השטרות וע"ל סי' רנ"ג מדינים אלו ועיין [כזו] בתשובת הרשב"א סי' תתקי"ח ובכ"מ פ"י מה' זכיה ובתשובה הרא"ש כלל פ"ג ס"ד, וככ"י פ"ם ר"ן בשם תשובת הרשב"א³² דבמקום דלא קנה השטר אפילו החוב שחייב המקבל בעצמו חייב להחזיר הואיל ולא מחיל לו דרך מחילה רק כיון להקנות דרך מתנה ומאחר דהמתנה אינו כלום צריך לשלם עכ"ל, ובתשובת מהרי"ל סי' ע"ה אין חילוק בין שטרות ישראל לשל גוים לענין קניית [שטרות ובמקום] שנקנה ש"ח של ישראל נקנה ש"ח ש"ג ע"ש, ככ"י בשם תשובת הרשב"א³³ ש"מ שאומר תנו מנה לפלוני לאחר שישא פלונית או לאחר שנה לא אמרינן כבר זכו יורשין בירושתן וירושה אין לה הפסק, דלא אמרינן הכי אלא כמי שמחזיק את היורשי' בנכסיו בבריא³⁴ כאומר נכסי לבני ואחריה' לפלוני, אבל במניה נכסיו ליורשיו סתם ואומר תנו מנה לפלוני לאחר שיעשה כן או לאחר זמן פלוני ודאי (לא)³⁵ קנה, והכי אמרינן במס' ביצה ובכ"י מי שמת עכ"ל, וכן כתבתי לקמ' ר"ס ר"ן³⁶, ועיין בתשו' הרא"ש כלל מ"א ס"ד וכלל ע"ו פ"ג מי שנותן לא' בית והיו מקצת אבנים וקורות שנפלו מן הבית אי הוי בכלל מתנה, כתב הר"ן בגיטין פ' השולח³⁷ ד' תקע"ו ע"ב בשם הרמב"ן הנותן חציו להבירו אינו נוטל חצי בכל כלי ופלו או בכל שדה ושדה אלא שמין הנכס' ונוטל הפחות³⁸ כו', ככ"י כס"י רמ"א תשובת הרשב"א³⁹ על ראובן שהלוה לשמעון ולוי ויהודא בנו מנה ומשכנו לו בתים ואח"כ מת ראובן, וקודם

וע"ש⁴⁰, ועיי' בתשובת הרשב"א סי' אלף קמ"ז מי שנתן בית לבתו לכשתנשא ואם תמות קודם לכן מינה לא' שיחלק הקרקע למי שירצה וקדמת הבת ונתנה המתנה לאחר ועדיין לא נשאת וע"ש. ואחריו מעכשיו ליורשי כו'. ככ"י וכבר נתבאר שזהו דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושי"ח עליה' ועיי' ריש הסי'. ונתן שמעון מחלקו לגיסו כו'. ועיי' תשובה זו בתשובת הרא"ש כלל פ"ד ס"ג⁴¹ שהאריך בזה. רב אלפס כת' שקנה וכ"כ א"א הרא"ש. וככ"י וכן פסק הרמב"ם פ"א מה' זכיה והכי נקטינן, ובכ"י פ' מי שמת⁴² ד' רכ"ט ע"ב דלא קנה ואפילו אמר מקרקעי ומטלטלי אפ"ה אין עבדים בכלל עד דאמר נכסי כ"כ הרימב"א. והרמ"ה חילק בין ס"ת לשאר ספרים כו'. וכן פסק ג"י פ' מי שמת דף רכ"ט ע"ב והמרדכי שם⁴³ דף רנ"ו ע"ב בתשובה, כת' הרא"ש [סוף] כלל ע"ו⁴⁴ על הבגדי' שצווה להניח לה בגדיה כל מה דמתקריא בגדים ינתן לה בין בגדי חול או שבת וסרבל ג"כ הוא בכלל וכן כל י"ח כלי' שאדם לובש כדי להציל מדליקה, וכת' ג"כ שהאבן על הקבר הוא בכלל צרכי קבורה, ככ"י בשם הרשב"א⁴⁵ ראובן שנתן לשמעון כל מה שהיה לו וזה לשון השטר נתן לו ד"א קרקע ואגבן הקנה לו כל מטלטלין שבעולם בין זהב וכסף ושאר כלים גדולי' וקטני' ובגדי פשתן וצמר ומשי וכל ששמו ממון וכל מה ששמו נכסי' ואפ"ה אין קרקעות בכלל דאין קרקע נקנה אגב קרקע וס"ת ג"כ אינו בכלל עכ"ל, ומיהו⁴⁶ כס"ת אם תפס לא מפקין מיניה כנ"ל. מיהו ה"מ [בשכיב מרע] דדבריו כמסורים וכו'. אבל כנ"י פ' מי שמת⁴⁷

הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יב. 32 שם, ראה הערה 27, ועיין בזה בש"ך לעיל סי' סו ס"ק ב שהביא דעת הרבה ראשונים דס"ל כן, ולהלכה עיי"ש בנתיב, חידושים, ס"ק יד. 33 חלק ב סי' ריא, בסוף התשובה, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף הסימן, עיי"ש. 34 חלק ג סי' קכה. 35 בכ"י ב חסרה תיבה זו, ובתשובת הרשב"א הנ"ל ובכ"י משמו: בכה, במקום בבריא. 36 תקנת עפ"י כ"י ב, וכה"ג בתשובת הרשב"א שם ובכ"י משמו. 37 עיי"ש הערות 3, 4. 38 סי' תעג (כב ב). 39 בכ"י ב: הכחוש, במקום: הפחות, וכה"ג בר"ן שם ובד"מ הגדפס בגליון הטור. 40 חלק ב סי' שח.

26 והרמ"א בהגהות השו"ע סעי' ז, הביא דעת הר"ן בשם י"א והביא לדעת הרא"ש: וי"ח, וראה בפ"ת אות ד משי"כ בשם שו"ת שבות יעקב דקאי ארישא דדבריו, וכן משמע מפשטות לשון הד"מ כאן ועיין בביאור הגר"א אות כט ומשמע מדבריו דקאי אסיפא, שכן ציין לדברי הרא"ש שהביא הטור בסעיף יד, דכתב שם דבר זה יכול להתברר בלשון השטר כו', (ועיין עוד בהגהות דרו"פ כאן, סמ"ע ס"ק כט ונתה"מ ס"ק יד). 27 סי' תתקט (ע ב), ובד"מ הגדפס בסוף אות ח נשתרבה תיבה (והרמ"ה), שהיא מובאה מהטור. 28 סי' תרכג (צד ב). 29 צ"ל: כלל עה. 30 עיין בשו"ת רשב"א חלק ב סי' לו וחלק ג סי' קיד. 31 וכ"פ

שיחלוקו הירושא כתב שמעון ללוי שטר מתנה
אכל מה שירש מאביו, עמר לוי ותובעו משמעון
חנות חוב זה, טוען שמעון ואמר כיון שמת
ראובן אבינו נמחל שעבוד שטר זה מעלי, והשיב
שהדין עם שמעון מפני שעם גמר מיתת האב זכה
כמה שהיה חייב לאביו ונמחל שעבודו אפילו
קודם החלוקה והאריך בדבר עכ"ל ב"י, וע"ל סי'
ע"ו כתבתי מי שכת' מתנה לבניו ואשתו שיגבו
ביחד ומת א' מהן מה דינו.

רמט במתנה מועטת כו'. ע"ל סי' רמ"ג וסוף
סי' ר"ד כתבתי כל דיני' אלו. אסור ליתן
מתנת חנם. וכת' התו' ספ"ק דע"ז בגוי המכירו
יותר משום דהוי כמכרו לו דמחר יחזור ויתן לו
וכן אם הגוי מתלווה בדרך עמו מותר, וכן מותר
ליתן מתנה לעניי' [גוים] בתורת צדקה. עובדי
ע"ז. וכב"י ולא בא לאפוקי ישמעאלי' אלא לאפוקי
גר ותושב דהיינו שקבל עליו ז' מצות בני נח
וזה שאנו מצווים להחיותו אבל שאר גוים כולם
דין א' להם ג.

רנ בין אם כת' או אם אמר כו'. ועיין בזה
בתשו' הרא"ש סוף כלל א', כנ"י פ' מי
שמת ד' ר"ל ע"ב אם כת' בה מהיום בעי קנין
דכל שמקנה מהיום לא קנה בדיבור, או לא
אמר מהיום אע"ג דיש בו זמן לא בעי קנין ולא
אמרינן בזה זמנו של שטר מוכיח עליו וע"ש וכ"כ
רבינו ירוחם נכ"ד, כת' עוד ג"י פ' י"ג דף רמ"ו
ע"ב דאין לחלק במתנת ש"מ בין שנותן לאחר
זמן או שנותן מיד לאחר מיתתו, וכן משמע

רמט 1 ועיין בכרם ציון השלם, אוצר השביעית
(בעריכת הגר"י רונטל וצ"ל), הר צבי סוף סי' ג, בדברי מרן
הגרצ"פ פראנק וצ"ל שהביא לדעה דדוקא באיסור שלא
ליתן להם מתנת חנם אין חילוק בין עע"ז למי שאינו עובד
(ישמעאלים וכו') משא"כ בלא תתן להם חגיגה בקרקע לא
שייד רק בעוע"ז, וסיים שם: וגאוני הדור שהתירו יש
להם על מה לסמוך.

רנ 1 סי' תתק"ג (עא ב), וכ"פ הרמ"א בהגהות
השו"ע סעיף ט. 2 בכ"י ב: אבל אי לא וכו',
וכה"ג בג"י שם ובד"מ הגדפס בגליון הטור. 3 סי'
תתנ (נח א), וכ"פ הרמ"א בשו"ע סעיף א וראה בביתאור
הגרי"א אות ב במקור הדברים. 4 חלק ג סי' קכה

(ובציונים להגהות הרמ"א בט"ס: הריטב"א). ועיין לעיל
סי' רמח הערה 34. 5 סי' רמח (ז א), ובפ' מי
שמת הוא בס' תרכו (צד ג), ובב"י הביא רק למרדכי
בפ' מי שמת. 6 כנ' דצ"ל: בדברי הרמב"ם, וראה
בד"מ לקמן הערה 26, מה שכתב שם בד"מ לדייק מדברי
הרמב"ם, (ובכ"י ב כאן: כדברי הרמב"ם). 7 ראה
הערה 1, (ובסמוך: במ"ש = במתנת שכיב מרע).
8 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ט. וראה הערה
26. 9 צ"ל: פ' מי שאחוז, וכמו שהוא בכ"י ק,
וכה"ג בד"מ הגדפס. ועיי"ש בר"ן סי' תקלב (לד ב), מה
שכתב בשם רש"י, ועיי' בחדושי רעק"א בגליון השו"ע
מש"כ בשם הרמב"ן. 10 חלק ג סי' קכו, (בסוף

רמט 1 ועיין בכרם ציון השלם, אוצר השביעית
(בעריכת הגר"י רונטל וצ"ל), הר צבי סוף סי' ג, בדברי מרן
הגרצ"פ פראנק וצ"ל שהביא לדעה דדוקא באיסור שלא
ליתן להם מתנת חנם אין חילוק בין עע"ז למי שאינו עובד
(ישמעאלים וכו') משא"כ בלא תתן להם חגיגה בקרקע לא
שייד רק בעוע"ז, וסיים שם: וגאוני הדור שהתירו יש
להם על מה לסמוך.

רנ 1 סי' תתק"ג (עא ב), וכ"פ הרמ"א בהגהות
השו"ע סעיף ט. 2 בכ"י ב: אבל אי לא וכו',
וכה"ג בג"י שם ובד"מ הגדפס בגליון הטור. 3 סי'
תתנ (נח א), וכ"פ הרמ"א בשו"ע סעיף א וראה בביתאור
הגרי"א אות ב במקור הדברים. 4 חלק ג סי' קכה

מהרד"ך בתשובותיו סי' ל' דאף לדברי הרא"ש דווקא מסתמא אם עומד אין המתנה בטילה, אבל מיהו יכול לחזור בו, ומהר"ם פדו' פסק בתשובותיו סי' ט' דלא נקטינן בזה בדברי הרא"ש אלא בדברי החולקי' עליו וכ"נ דעת ב"י, וכת' עו' במרדכי שם 16 ע"ב כאלמנה שצויתה ליתן לאחר מיתה את כל אשר בחדרה להקדש [ולמחרת צויתה] ליתן אשר בחדרה לאחיה ולא היה לה (חדר) רק חדר א', ופסק דיכולה לחזור מן ההקדש ואפילו למ"ד מתנ' הקדש אינו חוזר היינו בסתם מתנת ש"מ אבל כאן שצויתה בפירוש ליתן לאחר מיתה פשוט שיכולה לחזור בה קודם לכן ועיין בזה בהגה' מרדכי ב"ב דף רס"א ע"ד באשה ש"מ שצויתה להקדש נכסיה לאחר מותה גם ל' פ"ס רי"ב נתבארו דינ' אלו. אינ' נקני' אלא בקניין כו'. וכת' המרדכי 17 בתשובה מוהר"ם ע"ד דכמו דקניין מהני בן משיכה או מסירה או הגבהה מהני כל א' לפי קניינו וקרקעו' בכסף ושטר וחזקה והא דמהני תפיסה (ב) דוקא במתנת ש"מ במקצת דאם עמד אינו חוזר לכך

כו'. וכת' התוס' פ' מי שמת דאע"ג דירעי דהנכסי' אינ' של פלוני א"ה קני ע"י הוראה זו ולא יכול לחזור בו (א), וע"ל סי' פ"א אם הודה אם צ"ל ערי' אתם, כב"י לקמ' סי' רנ"ב בשם הרשב"א 11 האומר רוצה אני שיהי' מטלטלין אלו לשמעון ה"ז ל' הקנאה ולא לשון הוראה אבל אם אמר מטלטלין אלו לשמעון או שאמר יש לשמעון בידי הוא לשון הוראה עכ"ל, ועיי' במרדכי פ' מי שמת 12 אי מהני הודאת ש"מ בהלוואה וע"ש דף רצ"ה ע"ג, כת' הרשב"א [בתשובה] סי' אלף מ"ו דאין הודאת ש"מ מוקת לב"ח או לכתובת אשה שעליו וכלן קודמין לגבות קודם שגבה [מי שהודה] לו, וכב"י דכן אית' בתשובה הגאונים 18 ומ"מ כולם ישבעו תחלה לבעל הודאה שחייב להם עכ"ל. וכת' 14 הרמ"ה כיון דלא אפשרטא כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ט דזכייה [וכן פסק] ריב"ש סי' ק"ם, וכת' ריב"ש עוד שם דאפילו תפסו העניי' מוציאין מידו וע"ש, אבל במרדכי פ' מי שמת 15 ר' רנ"ו ע"א פסק בדברי הרא"ש בדברי הקדש והפקר לעניים דהוי איפורא אזלינן לחומרא, וכת'

הגהות דרישה ופרישה

מיתה קנת' לאה דהא דאמרינן מתנת ש"מ במקצת צריכה קניין ובלא קנין אפי' מת לא קנה ה"מ במתנה שהיא בדברי' בעלמא אבל הכא כיוון דאיכא משיכה שמשכה מטלטלין והוחזק' בהן בחייה על פיה אין לך קנין גדול מזה דלא דוקא קאמרי רבנן מתנת ש"מ במקצת צריכ' קניין אלא ה"ה בכל מיני קנייני' מהני במשיכה והגבהה בחצירו ואם קרקע הוא בשטר ובחזקה, אבל אם צוות' מחמת מית' או יש למתנ' מקצת זו דין מתנת ש"מ בכללה אפי' אם תפסה לאה אין תפיסה כלום דהא ק"ל אם עמד חוזר אפי' אם קנו מידו והיינו שמיד שעמד בטלה המתנה ממילא ואף שמת אח"כ לא יוכה בדבר דכבר נתבטל המתנה משעמד וכיון דאם

רנ. (א) ועד"ר שם כתבתי דרבינו נמי איירי כאן מזה וזהו קמ"ל דאפ"ה הוא (דאינו) הוה הודאה ע"ש ודוק. (ב) צ"ע דהא לפני זה איירי ולא מתפסה, ודע שמקור הדברי' הם ממ"ש המרדכי פ' מי שמת סי' תרכ"ח ז"ל נשאל [לר"ם] רחל שהיית' מוטלת על ער[ש] דוי וחלקה נכסיה בפני עדי' ושוב אמרה כל אשר יוותר מנכסי ממה שחלקתי בפניכי ינתן ליתום ולא היה קניין, ולא קרובת' היית' דרה אתה בבית ובשעת חוליית' מסרה ללאה כל המפתחות שלה וכשנפטרה נודע שתפסה לאה צררי דמעות ומטלטלין ובאו לדין היא והיתור' ולא אמרה מחיים תפסת' עפ"י שנתנה לה מרצונה, והשיב שאם לא צוות' מחמת

(ועיין בב"ח וגם שם מוכח דגרס כן בספרי הטור). 15 סי' תריח (צד א), ובשו"ע סעיף ב פסק דלא כהרא"ש, ועיי"ש במפרשי השו"ע, וכ"כ בשו"ת הרמ"א סי' מח: מ"מ לענין זה נקטינן בדברי הרמב"ם והרמ"ה כמו שפסקו בתראי, ר"ל בר ששת סימן ק"ס בתשובותיו ושאר הגאון מהר"ם פדואה בתשובותיו סי' ג (וכן יש לתקן אצלנו) וכו'. 16 סי' תרכד (צד ב), וכ"ה בב"י מחודשים [ו], ועיין בזה בשו"ת הרמ"א שם. 17 סי' תרכח (צד ג), וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד ובסמ"ע ס"ק טו

התשובה), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה. 11 בתשובה חלק ג סי' סז וחלק ד סי' ג, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג. 12 סי' תרכ (צד א), בשם רבינו מאיר ז"ל, ועיין סוגית הגמ' ב"ב דף קמח ע"א, וצ"ב. 13 עיין בתשובות הגאונים שערי צדק חלק ד שער ג סי' ב; וכה"ג בתשובות הגאונים, הרכב, סי' תכח. (ובסוף התשובה צ"ל: הצואה, במקום: הודאה, וכמו שהוא בב"י ובתשובות הגאונים שם). 14 כן הגירסא בדפו"י של הטור, ולפי"ז א"ש ההמשך כאן: וכ"כ הרמב"ם וכו'.

הוא וכלא שום בדיקה דבריו קיימין, וכן מוכח באותו פ' ובפ' י"ג ובפ' מי שמת אלא בדנשתתק מתוך חליו אמרינן בירושלמי שצריך בדיקה פעם א' וכל הלשונות שכותבין בסתם צוואה לשופרא דשטרי הוא, וכ"ש שכתבו כאן ששאלו אותו [ואמר] על הן הן ועל לאו לאו עכ"ל. אבל רשב"ם ור"י כתבו כו'. וכב"י וכ"כ הרשב"א והר"ן פ' מי שאחזו וכן דעת סמ"ק וסמ"ג ועיי' בא"ע סי' קנ"א. ואם יעמוד חוזר אפי' יש בו קניין כו'. וכת' ג"י²¹ דף רל"א ע"א דאף מחוי' יכול לחזור אבל הריטב"א והרא"ה חולקי' וע"ש, וכת' עו' ²² בשם הריטב"א אם התנה בפ' שנותן מתנה קיימ' לעולם וקנו מידו במעכשיו הרי הוא כמתנת בריא הוא לדבריו הכל עכ"ל וע"ש. מסתבר טעמ' ביוצא בקולר כו'. וכת' רי"ו נכ"ד שדעת התו' כדעת הרא"ש [ושכן] דעת הר"ר יונה²³, וכ"נ מדעת המרדכי פ' מי שאחזו²⁴ דף תרי"ג ע"ד, אבל הרמב"ם כת' פ"ה דזכייה כדעת הר"ף, וכת' המ"מ שכן דעת הרמב"ן, אבל הרשב"א²⁵ כת' כדעת הר"ר יונה והר"ן פ' התקבל ד' תקפ"ו ע"ב ופ' מי שמת האריך בסכרות החולקי' והסכי' לדעת הר"ף והרמב"ם ופסק הכ"י והבי נקטינן.

הגהות דרישה ופרישה

הר"ם היה שלא שטענת שרחל צוות' לה כך וכך ונתנה לה המפתחות שתלך ותעשה משיכה בנכסיה שע"י כן יהיו הנכס' קניין לה אחר מיתת', וכן השיב שאם לא היה מצוה מחמת מית' יש בה מתנת ש"מ במקצת שא"י לחזור וליתנו לאחר ומשיכה ומסיר' זו לא גרע מקניין חליפין ואם נמצא שיש לה דין מתנת ש"מ בכולה שאין קנין מועיל בה וה"נ הרי לא אמרה רחל שתקח לאה הנכס' לבית' ותזכה בה מיד בזיכוי גמור אלא לשם קנין בעלמא נחכווג' ואף שלא לקחה הנכס' לרשות' אין תפיסת' מועלת (ועיי' מ"ש עוד מזה בסמ"ע ודוק). [אות א בנדפס, ושם חסר בסוף ההגה]. (ג) [שוב] כתבתי ל' הרמב"ם ורבינו

מהני תפיסה מחיים כמו קנין אבל כמתנת מצוה מחמת מיתת דיכול לחזור אם עמד אף תפיסתו דמחיים לא מהני דהא יכול לחזור בו ולכן אם נתן לאחר תפיסתו לאחר' לא מהני' התפיסה וקנאן האחר', וע"ש איזה תפיסה מהני והאריך שם בדין זה, ועיי' לקמ' בדברי רבינו דלא משמע כן שהרי כת' לקמ' ¹⁸ גבי זיכה לו ע"י אחר דלא מהני אא"כ בא ליד מקבל מתנה משמע דאם בא לידו מיהא קני, מיהו יש לחלק דהת' כת' לו ג"כ שטר זיכוי וע"ל. וא"א כת' כסברא הראשונה. כב"י וז"ל החילוק בין דעת הרא"ש ובין דעת הרמב"ם (ג) דהרמב"ם לא חילק בין תוך ג' לאחר ג' והרא"ש חילוק ביניהם, אבל לענין אם קפץ עליו החולי אף לדעת הרמב"ם מקרי מצווה מחמת מית' וכ"כ פ"ט מה' זכייה¹⁹. שפי' בס' א"ע. וע"ש סי' קכ"א נתבאר דיני' אלו, כת' הריטב"א בתשובה²⁰ מה שטוען ראובן לבטל הצוואה לפי שאין כתוב בו שהיה מוטל במטה ודעתו מיושבת עליו והלשונות שרגילין לכתוב, אינ' טענה שלא הוצרכו אותן בדיקות שהוכירו בפ' מי שאחזו [אלא כמי שאחזו] קורדיקום וכיוצא, אבל סתם ש"מ דעתו צילתא

עמד בטלה היכ' דלא עמד וחזר בו בהדיא גמי הוי חזרה דהא ק"ל כל שאם עמד חוזר חוזר גמי במתנתו אפי' [הוא חולה] וה"נ הא חזרה ונתנה להיתום כל מה שיותר שלא חלקה בפני עדי' ובכללן היה גם מה שתפ' לאה אף אם טענת' אמת שנת' לה רחל הרי חזרה בה, ואע"ג דתפסה לאה ומשכה לא קניא עד לאחר מיתת עכ"ל, ועיי' בסמ"ע כי שם כתבתי כלל הדברי' שב' מיני מסירות יש מסירה שאינ' מסורה לידו כ"א בתורת קנין והיא מהני בקנין במקצת כדין קניית' במתנות בריא, אבל במתנת ש"מ דלא מהני קנין גם מסירה כזו לא מהני בה ובעינן שימסר לה בתורת שיהיה [לחלוטין] במסירה זו, והאי עובדא דאת' לפני

ברא"ש ב"ב פרק מי שמת סי' יח בשם רבינו יונה, ועיי' בשטמ"ק ב"ב דף קמו ע"ב ד"ה שכיב מרע מש"כ בשם רבינו יונה, וראה גם בקצוה"ח כאן ס"ק ט מה שפירש בדברי הנמוקי' בשם רבינו יונה. ²⁴ סי' תכד (ו ב). ²⁵ אמנם בחידושי רשב"א גיטין דף סו ע"א ד"ה הא, כתב כדברי הר"ף.

ונתה"מ ס"ק ח. ¹⁸ סעיף כב בטור, ועיי' בזה בשו"ע סעיף יג בהגהה השניה ובסמ"ע ס"ק מד ונתה"מ ס"ק יח. ¹⁹ ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ה (וראה גם בסמ"ע סי' רמב ס"ק יא). ²⁰ סי' ככג, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו. ²¹ סי' תתקיד (עא ב). ²² סי' תתקיב (עא א). ²³ וכ"ה גם

הרי הוא כשאר מתנות בריא. ומוזה יש ללמוד ג"מ לדין שכתבתי ר"ם זה ²⁶ דאם כת' בצוואת ש"מ שמתנ' ²⁷ במתנת בריא ואין בו קנין דמתנת' בטולה דהרי כת' הרמב"ם דאם כתב דנותן לו במתנות בריא יש לו דין מתנות בריא והוא פשוט לדעתי, ולא כתבתי כן רק שראיתי תשובת הרב בעל כ"י שכת' בה שקנה במה"ג משום דתלינן במ"ם ואני השבתי לו כזה וכאן דברי שניה' לפני מור"ם מפד' ז"ל והסכי' לדברי דלא קנה כמו [שמבואר ²⁸ מהראיות] בתשובה הנכתבי' על זה וע"ל סי' רנ"ג עוד מזה. ואילו הן, וכ"כ הרמב"ם פ"ח דזכייה, וכת' המ"ם שם אע"ג דחיישינן שמא יש לו נכסי' אחרים היינו דוקא לתועלת המקבלין שלא יוכל לחזור בו אם קנו מידו דדלמא יש לו נכסי' אחר' והרי מתנת' בקצת ואינו חוזר, אבל אם [לא קנו ומת] אין היורשים יכולים למימר דלמא אית ליה נכסי' אחר' וא"כ הא מתנה במקצת וצריכה קניין אלא מוקמינן הנכסי' בחזקת המקבל ועל היורשי' להביא רא' עכ"ל, ולא ²⁹ משמע כן מדברי רבינו שכת' דהוי כמתנת בריא וצריכה קנין משמע אבל בלא קניין אינו כלום, ועיין בזה בתשובת הרשב"א סי' אלף נ"ח ³⁰. בין אם נותן לשני' כאחד. ככ"י בשם תשובת הרשב"א ³¹ על יעקב שנתן קרקע לבנו ראובן כמתנת בריא מהיום לאחר מיתה, ואח"כ כמה שנים צווה יעקב מחמת מיתה וחלק כל נכסיו לבניו ונתן [אותו] קרקע לשמעון בנו ולא פי' שום דבר מהמתנה שכבר נתן לראובן, וצווה לכתוב בתוך ³² הצוואה שכל מי שיסרב או יערער על הצוואה לא יטול כלום בנכסיו ויהיה הכל לאחיו האחר', והשיב הדעת נוטה ששכח הצוואה הראשונה שנתן לראובן, [מכל מקום] אין

באומדן דעת זו כדי לבטל מה שכתוב שכל מי שיערער על הצוואה שיפסיד חלקיו בנכסיו ושמא זכור היה באות' שעה [וזהו כאילו] פי' כהדיא שאם החזיק ראובן במתנה יפסיד חלקו בנכסיו, ומ"ם אני אומר שלא זכה שמעון באותו קרקע ואין לו בה אלא כא' מן השוק דלא מכח מתנת האב דהא לא היתה של אביו אלא התנה על ראובן שלא ירש חלקו אם לא יקויים תנאי זה ומאחר דלא ערער ראובן על הקרקע זה זכה בחלק ירושתו, אבל מ"ם הקרקע זו אינ' הפקר שיזכה בה [שמעון] ³³ אלא יזכה בו] יורשי ראובן אע"ג דכל ימי ראובן אי אפשר להחזיק בקרקע מכח תנאי אביו עכ"ל, וכת' בתשובת הרא"ש כלל י"ג סי' ט"ו בראובן שהיה בידו ספרים של שמעון, ושמעון נתן במתנת ש"מ כל אשר לו לבתו, וראובן אמר ששמעון צווה להקדיש הספרים, ופסק דמתנת בתו קודמת כי הקנה לה ממלמלין א"ל ומוציאה חבל מיד ראובן וע"ש חלוקי' בזה ³⁴. חזר בקצתן חזר בכולן. כנ"י פ' מי שמת ³⁵ ע"ב ומיהו היכא דקאמר בפי' דאינו חוזר אלא במקצת או ודאי נשאר מקצתו לראשון ואע"ג דהשתא הוי כמתנ' במקצת ובעי קניין, אגן בתר שעת' קמיית' אזלינן והחיא שעתא בדיבור בעלמא יהיב ואם מת קנו כולם כך מצאתי כתוב לא' מן האחרוני', עו' [כתב] שם ואפי' כתב נכסיו לשנים וחזר בא' מהן הוי חזרה באידך כיון שהוא בדייתיקי כא', והיכא שנתן קצת לאחרים וקצתן ליורשינן. וחזר בו מיורשיו כת' הרמב"ן דלא הוי חזרה באידך כי מה שנתן ליורשיו לא הוי אלא כירושה בעלמא וכ"נ עיקר הריטב"א ז"ל, ונ"ל דחיינו דווקא כשנתן זה הנשאר שחוזר בו לאחר' [דסוף סוף] כל נכסיו בעי למיתן אבל

ועיין בזה בסמ"ע ס"ק לט, וראה אריכות דברים בדינא דהרשב"א בנתה"מ ס"ק טז. ³² ככ"י ב: בסוף, במקום: בתוך. ³³ הוספתי מכ"י ב וכה"ג בשו"ת הרשב"א שם ובכ"י על שמו. ³⁴ וכאן קיצר הד"מ בתשובה ועי"ש, דהבת הוציאה שטר חוב שיש לה על אביה בסכום אלף כפולות והיא רוצה להוציא הספרים בכח השטר הזה, ולפי"ז לא שייך גז"ז להל' מתנת שכיב מרע. ³⁵ סי' תתקג (סט ב), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יב שהביא להנך דינים דהנ"ל, ולא הביאם שם כסדר

26 ראה הערה 8. 27 בכתב יד ב: שנותן, במקום: שמתנ', וכן הוא גם בדרכי משה הנדפס. 28 חקנתי על פי הדרכי משה הנדפס, וכה"ג בכ"י ק (ושם: כמו שמבואר' דברי הראיות), ועיין בשו"ת הרמ"א סי' מז וסי' מח ושם בסוף סי' מח הביא תשובת מהר"ם פדוואה עי"ש. 29 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף י ועי"ש בסמ"ע ס"ק כת. וראה בפרשה סעיף טז מש"כ בדברי הרא"ש. 30 ועיין במל"מ פ"ח מהל' זכיה הל' כ מש"כ בדת הרשב"א. 31 חלק ב סי' רצג,

שם דף רל"א ע"א. ואינו חוזר בעבד כו'. וכת' הר"ן פ"ק דגיטין 41 ד' תקפ"ו ע"א ומיהו אם כת' לו בפירש מהיום אם ימות ודאי מצי למיהדר ביה כיון שהתנ' בפ"י. לא זכו האחין בחיי' של אחיו. ועיי' בזה בתשובת מהר"ל סי' ע"ה. [לא 42 שנא דאמר ליה בעל פה. וכן הוא בנמוקי יוסף פרק מי שמת 43 דף ר"ל עמוד ב' אבל במרדכי שם 44 דף רנ"ו עמוד א' דאם אמר לו בעל פה לא בעינן יפוי כח וכן פסק המרדכי פרק אף על פי. אלא כדי ליפוט כחו כו'. וכת' התו' ריש אעפ"י דכל לשון של זכות [חשיב] יפוי כח וטוב שיכתוב וקנינא מיניה אוסיף על המתנה [דא] או יכתוב בתחלה ואף [קנו ממני] ככל לשון של זכות עכ"ל, וכן הוא בסמ"ג, ועיי' בתשובת מהר"ם פדו' סי' כ"ו שהאר"י בזה, וכת' מוהר"ם [כ"ש] אם כת' בשטר דשטר זו יהא בכל אופן המועיל או יהא נדרש לטובת בעל השטר דמהני והוי כאלו כתב בו יפוי כח וע"ש, וכנ"ל 45 ד' ר"ל ע"א דאף אם כת' לו ליפוי כח אפ"ה אם עומד חוזר ככל מתנות ש"מ, וכ"כ שם המרדכי פ' מי שמת ד' תרי"ג [ועיין במרדכי פרק מי שאחזו] מדיני יפוי כח, כת' מהר"א בפסקיו סי' ר"ל הא דאמרינן דלמא לא גמר לקנות אלא בקניין או בשטר אין חלוק בין ת"ח שיודע לחקנות או לעם הארץ שאינו יודע, אבל יש לחלק בין אם הש"מ ביקש הקניין או שהמקבל מבקש הקנין שאז בודאי הקנין אינו אלא ליפוט כח וע"ש ובר"כ סי' קפ"ו על מתנות ש"מ שכת' בו קניין בלא יפוי כח רק שאח"כ שאלוהו העדי' אם קיים צוואה זו ואמר הן שמקיימת, ופסק דזה הוי כיפוי כח, ועיי' בתשובותיו סי' שמ"ה אי הקנה לא' באגב וקנין סודר אימתי בעינן שיכתוב ליפוי כח, כת'

אם שייר אותו מקצת לעצמו הא מגלי דעתיה דלא [מתנת שכיב מרע] יהיב אלא מתנת בריא וא"כ בלא קניין א"א כלל עכ"ל, כת' המרדכי ריש אלמנה ניוונית 36 בא' שצוה לראובן ליתן מה שבידו לשמעון [אביו] ושמעה אשתו ולא מיחת, ואח"כ חזר לחלוץ על משענתו בביתו, ואח"כ הכביד עליו חלו וחזר וצוה לראובן ליתן מה שבידו לשמעון, ואז שמעה אשתו ומחת, ופסק ראב"ן דקנה שמעון דהא הש"מ לא חזר ממתנת' ואדרבה החזיקה, ואע"כ דמחתה אשתו או, מ"מ קנה שמעון מכח המתנה הראשונה, ועוד דמתנה שנייה היתה במעמד ג' ומיד קנה שמעון ואין בהמחאת אשתו כלום וע"ש, וכן תשובה זו היא במרדכי פ' מי שמת 37 ד' רנ"ו ע"ב, וע"ל סי' ר"ב 38 אימתי אמרינן דביטל מתנה אחרונה את הראשונה, ועיין בתשובת מיימני פ"ס קנין סי' י"ב מדין א' שנתן נכסיו במתנת ש"מ ואח"כ נמצא קצת נכסיו ביד אחר והוא אומר שנתנו לו תחלה וע"ש וגם בתשובת הרא"ש כלל ק"ו סי' ב' מדין זה, וע"ל סוף קנ"ה מדיני מתנות ש"מ. וזיכה לו ע"י אחר כו'. וכן הוא במרדכי פ' מי שמת 39 ד' רכ"ד ע"א אמנם המרדכי ספ"ק דגיטין בשם ר' יואל דבבב"ג לא יוכל לחזור [בו כלל] וע"ש. ומסרו וזיכה לזה כו'. וכת' המ"מ [פרק ט' מהלכ' מכירה] שכן פרשכ"ס אבל הגאונים פירשו דאמר ליה לך חזק וקני. וכת' הרמ"ה דמצווה מחמת מיתתו. וכנ"ל פ' מי שמת 40 ד' ר"ל ע"א בשם הר"י מגא"ש והאחרונים מצוה מחמת מיתה מצי למיהדר, וכ"ע שם אמר המחבר דאפילו בקניין ובמעכשיו ושיור מה מצי למיהדר, ומיהו אם התנה בפ"י שנותן מתנה קיימת לעולם וקנו במעכשיו הרי היא כמתנת בריא לד"ה עכ"ל וכ"כ

(ב ב). 42 הוספתי מכ"י ב, וראה בד"מ הגדפס אות יג. (ובכ"י ק חסר). 43 סי' תתקיג (עא ב), ושם: וכן הסכימו כל המפרשים, ועיין בתוס' כתובות דף גה ע"ב ד"ה מתנת בתירוצ' רבינו יצחק בר אברהם. 44 סי' תרל (צד ד) ובפרק אע"פ הוא בסי' קעו (ג ג) בשם התוס', ועיין בתוס' כתובות שם בשם ר"י בר' מרדכי, וכ"ה בתוס' ב"ב דף קנב ע"א ד"ה מתנת בשם ר"י. 45 שם, סי' תתקיג (עא ב), ועיין בשו"ע סעיף יו ובמפרשי השו"ע שם, וראה עוד בהגהות דרו"פ כאן אות ד וסמ"ע ס"ק נד.

שהובאו בנ"י, והיינו הך, וראה בהגהות פעולות שכיר על הרי"ף ב"ב דף סט ע"ב, וא"ש. 36 סי' רמח (ז א), [וראה הערה 5], ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סי' רנב סעיף ח. 37 סי' תרכו (צד ג). 38 צ"ל: סי' ר"מ, וכמו שהוא בכ"י ק (ר"ם). 39 סי' תרל (צד ד) ובספ"ק דגיטין הוא בסי' שלד (א ד). 40 סי' תתקיב (עא א), וכה"ג בסי' תתקיג (עא ב), וכן הביא בב"ח בשם המ"מ וכתב ע"ז: ונראה דכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא נכסי בחזקת יורש קיימי. 41 סי' תו

הרשב"א בתשובה סי' תתפ"כ ש"מ שהקנה לחבירו מטלטלין א"ק ופסק דקנה קרקע אבל לא מטלטלין דאחר מותו [אותו קרקע] של המקבל, והוי כאלו הקנה לו מטלטלי' א"ק של המקבל (ד), אבל אם אמר מטלטלי' לפלוני ולייפוי כח אני נותן לו ע"י אגב קנה גם המטלטלי' וע"ש, ועיי' תשובת הרמב"ן סי' ו' מדינ' אלו. וכת' הראב"ד אפילו אם נכתב השטר מחיים כו'. והמ"מ פ"ה דזכייה כת' ודעת הרמב"ם שאם כתבו ונתנו קודם מיתה שקנה וכ"כ רשב"ם ובעיטור וכן עיקר עכ"ל, וב"י כת' דאף הראב"ד מודה להרמב"ם דאם נתנו מחיים [דקנה] ולא כתב דלא קנה

הרשב"א בתשובה סי' תתפ"כ ש"מ שהקנה לחבירו מטלטלין א"ק ופסק דקנה קרקע אבל לא מטלטלין דאחר מותו [אותו קרקע] של המקבל, והוי כאלו הקנה לו מטלטלי' א"ק של המקבל (ד), אבל אם אמר מטלטלי' לפלוני ולייפוי כח אני נותן לו ע"י אגב קנה גם המטלטלי' וע"ש, ועיי' תשובת הרמב"ן סי' ו' מדינ' אלו. וכת' הראב"ד אפילו אם נכתב השטר מחיים כו'. והמ"מ פ"ה דזכייה כת' ודעת הרמב"ם שאם כתבו ונתנו קודם מיתה שקנה וכ"כ רשב"ם ובעיטור וכן עיקר עכ"ל, וב"י כת' דאף הראב"ד מודה להרמב"ם דאם נתנו מחיים [דקנה] ולא כתב דלא קנה

הגהות דרישה ופרישה

כמקנה מטלטלין לחבירו א"ק של עצמו כלומר א"ק של נותן דודאי לא קנה להו באגב, ואין תקנה לקנות אא"כ כתוב ואף א"ק שמשמע שאינו לקפידה אלא ליפוי כח בעלמא ולכשימות יקנה את המטלטלי' מדין מתנת ש"מ דקני באמירה בעלמא כן נ"ל, אבל מור"ם שכתב כאן בד"מ ובש"ע ובהגה' סעי' י"ז דהוה כאלו הקנה לו מטלטלי' א"ק של מקבל כו', גראה שהוא פ"י מ"ש רשב"א קרקע של עצמו ר"ל של המקבל ואינו מובן לי כלל דלמה חשבינן ליה כאלו הקנה מקרקעי של מקבל, ועוד שאין לי' הרשב"א משמע כן שכת' מפני שלא קנה הקרקעות עד לאחר מיתה כו', ואם כדברי מור"ם מה נתינת טעם הוא זה ואף שדברי רבינו ירוחם (נכ"ד הביאו הב"י סעי' י"ג) משמעותו לכאורה כדברי מור"ם מ"מ אם תעיין בדבריו תראה שגם כוונתו כמו שכתבנו כי מ"ש ז"ל או הקרקע אינו שלו ר"ל אז בשעת הנתינה, ולכאורה נראה להגיה בדברי מור"ם נותן במקום מקבל ובש"ע של רמ"י כת' ג"כ מקבל ולא נ"ל. [אות ה בנדפס]. (ה) עד"ר שם כתבתי דנרא' דגם הרא"ש ור"ש ורמב"ם דכתבו דמהני מסירת השטר לידו מחיי' לא איירי בשטר מתנה שכתבו שדי נתונה לך אלא דוקא אם נכתב בלי צוואה וכן כת' שדי נתונה לך ליכא מ"ד דמהני מסירה לידו מחיים, וגם כתבתי שם דמוכח מדברי רבינו דס"ל דהראב"ד לא פליג אר"ש ורמב"ם שהרי [כתב] דברי הראב"ד אדברי ר"ש שלא בלי פלוגת' אלא כמפרש ע"ש. [אות

דיש עוד חלוק' ביניה' ודוק. (ד) מוהר"ם קיצר ושינה לי' רשב"א לפי הבנתו ואני אעתיק לשונו לפניך שכת' שם סי' תתפ"ב ש"מ שנתן קרקעותיו ואגבן כל נכסיו שלא זכה במטלטלי' ובשטרות מפני שלא קנו קרקעות עד לאחר גמר מיתה וה"ל כמקנה מטלטלין א"ק של עצמו שלא קנה, ואפי' אמר במתנות מטלטלין והריני נותן לו מטלטלי' א"ק אינו [אלא] כמיפה כחו, פ"י לא אמרינן כיון דלא אמר הריני נותן גילה דעתו דנתנו לו בחייו ובמותו והיינו הוא לייפוי כחו, אא"כ יאמר הריני נותן לו מטלטלין ואף א"ק שהדבר נראה שנותן לו מטלטלי' במתנת ש"מ, דאז מוסיף לו א"ק ולכשאתה אומר שקניי' האגב בטלה דקנה מצד מתנת ש"מ עכ"ל, וביאור דבריו נ"ל מפני שכל קנין א"ק משמע שזכה בקרקע מא' הקנייני' ואגבה תזכה באותו קנין ג"כ שקוני' בהם הקרקע המטלטלי' וכדכת' ויתן להם [אביהם] מתנות עם ערי' [מצורות] וכמ"ש לעיל, וכ"כ שם המרדכי פ' מי שמת ע"א ועיי' במרדכי פ' מי שאחזו דף תרי"ג מדינ' ייפוי כח, פ"י דב' נמצא ש"מ המקנה באגב א"א שיקנה זה את זה במטלטלין מפני שהקרקעות עצמן לא קנה עד לאחר מיתה ואיך יקנה אז אגבן במטלטלין הא אין קניין לאחר מיתה נהי דהקרקעות ודאי קניין לו ודאי למפרע לכשימות אבל המטלטלי' מי יקנה אותן לו וזה פשוט לא הוצרך רשב"א לכתבו אלא כדי שלא תאמר שקניית המטלטלין ג"כ תתחיל בעודו בחי' ע"ז כת' דו"א דא"כ ה"ל

שם פרק ט סי' לא כתב חילוק מעין זה, עיי"ש, וכה"ג בשו"ע סעיף יט. 49 עיין בטור סעיף ל מדברי הרא"ש, ראה הערה הקודמת, ושם נתבאר חילוק זה (כצ"ל, ובכ"י ק הנוסח כפי שהוא לפנינו). 50 וכן כתב

46 וכה"ג בב"ח כאן דהראב"ד לא בא להשיג אלא לבאר עיי"ש וכן הוכיח בכתובות פסים לנמוק"י ב"ב פרק ח סי' תתסט ועיי"ש. 47 סי' תתסט (סב א), וע"ע בכתובות פסים שם בזה. 48 נתיב כה, עיי"ש, וברא"ש ב"ב

היינו שהגיע השטר לידו מחיים (ו), אע"ג ⁵¹ דלא כת' אלא בל' צוואה מ"מ בעינן שיגיע השטר לידו מחיים אבל בלא"ה לא וע"ש ובתשובת מהרד"ך [בית ל'] שהאריך בזה, כת' הריב"ש סי' קס"ח הא דאמרינן דלא כת' הצוואה אלא לזכרון בעלמא היינו בצוואה בלא קנין אבל בצוואה שיש בו קנין אין עניין הקנין לזכרון והאריך שם בזה וכתב דבמקום שכולן נהגו להקנות בצוואה בעלמא ולא מתכוונין להקנות בשטר א"צ יפוי כח וע"ש די"ל דבזמנא דכולן מקנין בלא שטר א"צ יפוי כח ⁵², וכב"י בשמו ⁵³ שכת' עוד בתשובה על ש"מ שצוה להיות פלוני ופלוני אפטרופס' על נכסיו וקנו ממנו ע"ז דלא צריכי' ביה ליפוי כח דלא שייך בזה למימר דלמא לא גמר להקנות אלא בקניין אלא כשנותן לו במתנה, אבל אפטרופס' מאי מקני ליה דנאמר דלא כיון להקנות אלא בקניין או בשטר, ועיי' ברמב"ן סי' פ"ג, כב"י בשם תשובת הריטב"א ⁵⁴ הא דבעינן בקנין או בשטר יפוי כח היינו דלא כת' בה מעכשיו, אבל הקנה לו מעכשיו אע"ג דפי' דהמתנה לא יהא קיימת אלא לאחר מיתה הוי כמתנה מהיום ולאחר מיתה וא"צ יפוי כח לא בקניין ולא בשטר עכ"ל, וכב"י כת' [גמוקי ⁵⁵ יוסף פרק יש גוחלין] הא דאמרינן דאם אמר כתבו ותנו צריך יפוי כח דחיישינן שמא לא גמר

להקנותו אלא בשטר ה"מ שאומ' לעדי' [כתבו ⁵⁶ ותנו אבל אם כתוב בעצמו בכתב ידו שדי נתונה לך או שאומר לעדים] שיכתבו לו למזכרת צוואתו וכת' בו לשון זה שדה פלוני נתונה לפלוני ומחתים עליו עדים ככה"ג לא חיישינן למימר לא גמר להקנותו אלא בשטר עכ"ל, וע"ל סי' ס"ח מדין צוואה הנעשית בערכאות ש"ג אי מהני וכן לקמ' סוף סי' רנ"ג יתבאר דין זה בדברי רבינו. אלא היכא דאתפסיה ביד שלישי כו'. וע"ל סי' רנ"ב מדין מצוה לקיים דברי המת. שגם בזה לא גמר הקנין כו'. וכת' המ"מ פ"ט דזבייה כת' הרמב"ם אעפ"י שקנו מידו כדי לייפות כחו א"ה יכול לחזור בו ודוקא בנותן כל נכסיו דאז אין המתנה חלה אלא לאחר מיתה אבל במקנה מקצת נכסיו וקנו מידו ודאי קנה דהוי כמתנת בריא וע"ש עוד חלוקי' מדין זה ⁵⁷, כת' המרדכי ס"פ י"ג ⁵⁸ השיב רבינו גרשון על ראובן שצוה לשמעון אפטרופס' שלו תן לבני כך וכך ודאי דברי ש"מ כפתיים וכמסור' דמי, אבל אם לא א"ל מה שיתן לו אלא א"ל ירך כירי [ופיך כפי] לחלק נכסים אחר מותי כפי [מה] שירצה, יש ללמוד מדבריו שלא נתן מחייו כלום אלא שמסכ' למה שיעשה שמעון אחר מותו, ואין מתנתו כלום דמיד שמת נפלו נכסיו קמי יתמי ושוב אין אפטרופס' זוכה בהן, וכת' שם דרשב"ם מפסק

הגהות דרישה ופרישה

ס"ס י"ט מוכח דהיינו דוקא באומר כתבו ותנו אבל

ח בנדפס]. (ו) עי' בדברי רבינו הטור גם בש"ע

בר"י נתיב כד שם בשם ספר המצות והגאונים, ראה ב"י בשמו. ⁵¹ כן הוא לשון המהרי"ק ראה שם בסוף שורש צד, ובד"מ הגדפס חסר בטהד"מ, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ס ובט"ז, וצ"ב. ⁵² וכ"ה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף כא. ⁵³ „הך לישנא ובתשובה אחרת כו' משמע דאריב"ש דלעיל קאי שהוא כתב כן בתשובה אחרת וליתא כי בריב"ש לא נמצא כן אך תשובת הרשב"א היא בתולדות אדם סי' קכו קצו קכח" — חידושי הגהות אות ד. וראה בציונים להגהות הרמ"א סעיף יז ובסמ"ע ס"ק בה. ⁵⁴ סי' יח (הוצאת הרב קאפח), וראה לעיל סי' רמ הערה 8. ⁵⁵ הוספתי מכ"י ב וכו"י ק, וצ"ל : גמוקי יוסף פרק מי שמת וכמו שהוא בב"י סעיף לו (ואמנם שם הלשון אינו מדויק בזה, עיי"ש), וראה שם בב"י סי' תתקג (סט ב). ובציונים להגהות הרמ"א סעיף יט (בד"ח) בשיבוש (ב"י בשם רבינו ירוחם) וצ"ל : ב"י בשם נ"י פרק יש גוחלין וכמו שהוא בציונים בדפוס קראקא שס"ז, ומבואר כאן

דאין חילוק בין כתב : שדי נתונה לך, או : שדי נתונה לפלוני, וכמו שהוא בפשטות לשון הרמ"א בהגהות השו"ע שם וכמו שביאר הנתה"מ ס"ק כה, וגם בסמ"ע ס"ק נח יש לבאר כן, וא"ש. ⁵⁶ הוספתי מכ"י ב ובכ"י א חסר בטהד"מ. ⁵⁷ ועיין בב"י סעיף מב שהביא להמשך דברי המ"מ, וראה סמ"ע ס"ק עא. ⁵⁸ סי' תר (צד ד), וראה בתשובות רגמ"ה, (מישקין, הפרדס תשיא) סי' סד, ותשובות רגמ"ה, אידלברג, סי' סג (מכ"י), והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע ריש הסימן ועיין שם בב"יאר הגר"א אות ג ואות ד. ובשו"ת הרמ"א סי' כא הביא דברי המרדכי וכתב : יש לי לדון בדברי ר"ג דהרי הרשב"א כתב בתשובותיו כדברי ר"ג, וכתב מהרי"ק בתשובה דמכתב המרדכי והרשב"ם מפסק בה ולא כתב ורשב"ם חולק משמע דדעת המרדכי כדעת ר"ג, ואף אם היה פלוגתא דרבנותא יש לדון בדברי הר"ג, דהנכסים בחזקת יתמי קיימי והמוציא מחבירו עליו הראייה כמו שהאריך שם

מטלטלי' שאינ' מסויימי' ורוצה לחלוק ביניה' ולהרבות ולמעט אין דרך לזכותו במעכשיו במתנת בריא, כי שמא מה שיש לו היום לא יהיה ליה בשעת מותו, לכך צריך לזכותו בדרך הודאה שמודה שחייב לכל א' מבניו מעכשיו ולאחר מותו כפי מה שברצונו, ובמרדכי [סוף פ"ק דמציעא⁶¹ ד'] רכ"ה ע"א ור"פ מי שמת חולק על זה וס"ל דבריא שאומר אם אמות שיהא כך וכך הרי הוא מצווה מחמת מיתה, ובמהרי"ק שורש צ"ד [נראה] דס"ל כדברי רשב"א וכת' דמוהר"ם עצמו חזר בו וכן משמע בתשובותיו שהביא המרדכי פ' י"ג⁶² דף ר"ז ע"א וע"ש שהאריך, [וכן כתב] מהר"ם פדו' בתשובותיו סי' נ"ב וע"ש, וכ"נ בריב"ש סי' ר"ז וע"ל סי' רנ"ז⁶³ כתבתי ישוב אדברי מוהר"ם שלא יחלוק אדברי הרשב"א, גם שם בריב"ש מדין אשה שצוותה בשעת מיתה והבעל נטל קניין לקיים דבריה אם יכול לחזור בו⁶⁴, וכן הוא שנתן במתנת ש"מ והיא שתקה ואח"כ היא מבקשת לגבו' כתובת' מזו, ועיי' מזו בתשובת הרא"ש כלל מ' סי' ג' ופסקו מהרא"י סי' פ"ו, וע"ל סי' רנ"ה⁶⁵ כתבתי דבריו ובמרדכי ס"פ הזהב⁶⁶, כת' הרשב"א בתשובה סי' אלף מ"ג מי שנתן לבתו [שליש] מנכסיו והתנה שבזמן שישא או תהיה או תשיא אח היא את עצמה תטול נדוניא ותסתלק והשיאה אח א' ונתן לה יותר משליש, ופסק דלאו כל כמיניה

בה וחולק על ר"ג וס"ל דיש כח ביד אפטרופס לעשות מה שירצה, ובתשובת הרשב"א סי' אלף קמ"ז משמע קצת בדברי ר"ג וכ"נ דעת מהרי"ק שורש צ"ה, וכן פסק בהדיא בתשובת הרשב"א סי' תש"ד והאריך שם בתשובה דאין מוסיפין כלום על דברי ש"מ ואין ליתן אלא מה שנתן הוא בעצמו בחייו, וכן פסק שם בתשוב' סי' תתק"ח דלא אזלינן בתר אומדנא בדברי ש"מ ואין נותנין אלא מה שאמר בפירוש⁶⁷, אבל ב"י כת' מתשובת ריב"ש כדברי רשב"ם דאזלינן בתר אומדנ' ואע"פ שאמר כך וכך יחלוק מנכסי או ממוני לא אמרינן דמיד שמת נפלו נכסי קמיה יתמיה וכ"נ דעת הרד"ך בית ל', וע"ל סי' ר"ך מדין א' שמינה אפטרופס לבניו הגדולים אי מהני, וע"ל סי' ס' ש"מ שהקנה מטלטלין ואח"כ אמרו היתומי' שבשעת המתנה [לא] היו המטלטלין ברשותו (ז), ככ"י בשם תשובת הרשב"א⁶⁸ שכת' על א' שהיה בריא והלך בשוק ורוצה לסדר נכסיו בין בניו שאם ימות פתאום לא יריבו זה עם זה, והשיב שאין זה ש"מ שיהיה דבריו ככתובי' וכמסורי' אלא צריך להקנות במעכשיו כמתנת ברי', אלא שיתנה שיוכל לחזור במתנה זו כל ימיו אם ירצה, וכח"ג אמרינן ריש פ' האשה שנפלו, ויוכל למנות על נכסיו אפטרופס שיעסקו בנכסיו לאחר מותו, ודוקא אם רוצה להקנות להם דבר מסוים אבל יש לו עסק או סחורה או

הגהות דרישה ופרישה

כת' מ"ו ר"ם ז"ל שני"ל הדין עם היתומי' וכאן לא כת' כלום אדברי [המחבר] ונראה דבריו כסותרין וצ"ע, ועיי' בסמ"ע. [אות יא בנדפס].

לא במסדר עניינו ואחר גמר הצוא' ציוו' וכת', ע"ש ובסמ"ע. (ז) גם המחבר ש"ע כת' להאי דינא בס"ב ובמרדכי סי' ר"ן ושהדין עם המקבל ושלעיל בס' קי"ב ס"ג כת' הטור והמחבר פלוגת' בזה, ושם

בשם רבינו מאיר, ובפרק מי שמת סי' תרב (צג א) בשם ר"מ. 62 סי' תקצב (צב ב), ועיי"ש בס' תקצא, ובהגהות שבגליון המרדכי. 63 עיי"ש הערה 10, וע"ע לעיל בס' רמז הערה 4. 64 ראה בס' רנה הערה 8. 65 עיי"ש הערה 4, ולפני זה צ"ל : ובפסקי מהרא"י, במקום : ופסקו מהרא"י, וכמו שהוא בכ"י ק. (וכך הם המשך הדברים כאן : ועיין מזה בתשובת הרא"ש כלל מ' סי' ג, ובפסקי מהרא"י וכו' ובמרדכי ס"פ הזהב וכו' והוסיף שלקמן סי' רנה הביא לדברי מהרא"י). 66 סי' שיב (עו ב).

מהרי"ק וכו'. 59 וע"ע בשו"ת רשב"א חלק ב סי' קכו קכו קכת. (ומש"כ בסמור : אבל ב"י כת' מתשובת ריב"ש וכו'), ועיין בחידושי הגהות אות ד (הבאתי דבריו בהערה 53) שאין זו תשובת ריב"ש, אלא תשובת הרשב"א חלק ב סי' קכת, עיי"ש, וצ"ב שלא יסתור לשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתקית, וי"ל. 60 חלק ג סי' קיח, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לקמן סי' רנז סעיף ז, ועיין אריכות דברים בנד"ז בפ"ת שם אות י. ועיין בהגהות מיימוניות פ"ח מהל' זכיה אות ס מש"כ בשם העיטור, והביא דבריו גם בשו"ת מהר"ם פדוואה סי' נב. 61 סי' רנז (עד ד)

הצוואה ונתפטר עם א' מהן ורוצה השני שיעשה פשרה ג"כ עמו א"י לכופו. על המקבל להביא רא"י. וכת' מהרי"ק שורש צ"ד ומהר"ם פד"י סי' נ"ב דה"ה אם הוא פלוגתא דרבוותא אם זכה המקבל אין מוציאו הנכסי' מתחת יד היורשי' ועל המקבל להביא רא"י וע"ש.

רנב נמצא שקדמו הם למקבל וכו'. וכב"י וכת' הר"ף ורשב"ם ותו' והרא"ש והראב"ד ורשב"א ז"ל וכת' הרשב"ש בתשוב' סי' ק"ז, וכן הוא במרדכי בהגה' דב"ב דף רס"ב ע"א וכן הוא במרדכי פ' מי שמת ד' רנ"ה ע"ד שהאריך בתשוב' מוהר"ם כזה וע"ש דלא כגאוני' שכתבו דאין כתובה ומוזנות אשה וכו' נגבה ממתנות ש"מ וכדעת הגאוני' אית' תשובה ר"ג במרדכי פ' י"נ ע"ד ולא ק"ל הכי, וכב"י בשם תשובת הרשב"א⁶⁷ דאפילו מטלטלין שנתן במתנת ש"מ כתובה ומוזנות אשה קדמה למתנת, וכת' המ"מ פ"ה דזכייה דכתובה אשה פירשו בנין דכרין וה"ה מלוה ע"פ קודמין למתנת ש"מ וע"ש שהאריך (א), וכת' רי"ז נ"ו ח"ג, ועיי' בא"ע סי' ע' ופי' צ"ג מדינ' אלו, כת' במישרי' נכ"ח ח"ו כתובה ומוזנות אינן נגבים ממתנת כריא הן שנתן בחייו הן שנתנו היתומי' אחר מיתת אביהן עכ"ל, וכן הוא בתוספות פרק נערה⁶⁸, ונ"ל למרשו דר"ל בין שבא למקבל בחייו נתן או לאחר מיתתו אלא שהיתומי' נתנו לו, אבל מ"מ המתנה בא לו מאפי היתומי' רק שהיתומי' מסרו ליד מקבל, ולכן אין

שלא בא אלא לגרוע כחה אם נשאת והכניסה כנדונתא פחות משליש הנכסי' שתסתלק בכך, וכת' עו' ע"י בשמו על אחד שצווה לעשות [מנכסין] ב' ספרי תורות ויהי' כאותו שעשה פלוני להקדש, ונסתפקת [אם דמיון] זה במשקל העטרה ובגוי הספר או [בשווי] הדמים, והשיב נראה שהוא רצה לעשות נוי והדור באותו ספר בכתיבה נאה ונוין ותפוחי' וקשומי' הספרים כאותו ספר שנתכוין שיזכרו אותו לטוב [שעשה] ב' כאחד שעשה פלוני, וכת' עוד⁶⁹ שכתחלה קצוב זמן לעשייה הספרי' ב' שנים וכת' הסופר תוך הצוואה, ואח"כ חזר ואמר שיהא ה' שני' אולינן בתר דבריו אחרונים ופשוט הוא, וכת' בפסקי מהרא"י סי' צ"ט מי שביקש מיורשי' שיעשו כך וכך מקרי צוואת ש"מ ומה שביקש עשה לחזק העניין⁷⁰.

רנא דאתפטר מגו מרעיה, וכנ"י בשם הרמב"ן והריטב"א שיכולים העדי' לסמוך כזה עפ"י נשים ועבדי' המשמשים [אותו] (א), דשואלי' להם והם אומרי' הכביד פלוני הכביד פלוני ונפטר מתוך כך יכולים העדי' להעיד על כך שנפטר מתוך חליו עכ"ל, ועיי' בי"ד סי' רנ"ח⁷¹ מדין ש"מ שצוה מעות לצדקה ואח"כ החזיק [במעותיו] ורוצה ליתנן לצדקה והיורשי' מדענין לו שיחזור להם את [של] מורישם והם יתנו לצדקה כפי חפצם וע"ש, [וכתוב] בת"ה סי' שנ"א ראובן ושמעון שהוציאו שטר צוואה על לוי שאביו צוה להם מנכסיו ולוי מערער על

הגהות דרישה ופרישה

רנב. (א) דאלו כתובת אשה גמורה נגבית אפי' ממשועבדי', ועיין דרי' כתבתי למה כת' רבינו סת'

רנא. (א) כצ"ל וכ"כ בספרי ג"י שבידינו סי' רל"ו שהאריך עוד ועמ"ש בסמ"ע עוד מזה.

2 עיי"ש בדרכי משה האריך סעיף ב מש"כ בשם הגהות מרדכי ב"ק סי' רג (גד ב) ומרדכי פ"ק דב"ב סי' תצג (פה ג) במעשה ביהודית שנפטרה ואמר ר"א ממיץ שנדרה ב' דינרים לצדקה והתניק (ר"א ממיץ) בשלה וכו', והובא בב"י שם.

רנב 1 סי' תרסח (צה ב), ועיי"ש בהגהות בגליון המרדכי אות ב, ובפרק מי שמת הוא בסי' תרכט (צד ד). 2 סי' תר (צב ד). 3 עיין בשו"ת הרשב"א חלק ב סי' קסג. 4 עיין בתוס' כתובות דף מט ע"ב ד"ה הוא ואשתו, ועיין בסמ"ע ושי"ך סי' ק ו אריכות דברים

67 ב"י בשם הרשב"א בשאלות ותשובות חלק ג סימן קכה. 68 הרשב"א בשאלות ותשובות שם סימן קכו. 69 והובאו דבריו גם בב"י לקמן סי' רנג מחודשים [טז] עיי"ש, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף כא וראה חידושי רעק"א בגליון השו"ע.

רנא 1 סי' תתקטז, (עב א), ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב כתב: ויכולין העדים לסמוך על עצמו וכו', וכבר העיר בסמ"ע שבנ"י לא כ"כ, אך גם בב"י (ד"ח) אינו על שם הג"י (בב"י דפו"י הגוסס: ע"פ ועבדים, בד"ח הגוסס: ע"פ עבדים, וכו' דט"ס הוא). וראה בבאר הגולה.

סי' ר"ז, ועיי' מזה עוד למטה בסמוך, וב"י כת' בשם הריטב"א ז"ל¹⁰ הנכון כדברי הרא"ה שאפילו לא הושלש מתחלה לכך ואפי' לא הוציא הממון מתחת ידו, כל שצוה ליורשיו או מי שספק בידו לעשות וקיבל עליו או שתק, יש בו משום מצוה לקיים דברי המת וכופין עליו לקיימו, אבל אם צוה על היורשי' שלא בפניהם אין בו משום מצוה לקיי' דברי המת ולכן כת' על א' שצוה שלא בפני יורשי' לשלם כתובת אשה במעות מזומני' שאין היורשי' צריכין לקיים משום מצוה לקיים דברי המת, ואם באנו לומר שתזכה בכתובתה בזו מדין מתנת ש"מ שהרי זה ש"מ היה כשצוה כך אין זה ל' מתנה שאמר לפרוע כתובת' וה"ל כדון שאר נשי' הבאו' לגבות כתובת' עכ"ל. או שהיה בידו תחלה כו'. ופ"ב המרדכי פ' מי שמת¹¹ ד' רנ"ו ע"א מתשובת מהר"ם דאעפ"י שהיה בידו תחלה לא מהני אם אמר לתת לאחר מיתתו לאחרים דתו¹² לא הוי מתנה ושייך¹³ בו ג"כ מצוה לקיים דברי המת הואיל ולא נתנו לידו לשם כך ועיי' והאריך בזה,

הכתובה נגבית ממנו כן נ"ל, אבל ב"י הבין דבריהם בפשוטם ותמה עליה' למה אין הכתובה נגבית ממתנות יתומי' (ב), והניחו בתימא ונ"ל מה שפרשתי (ג) [ועיי' לעיל סי' ר"ן אם היתה האשה אצל הצוואה ושתקה ואחר כך בקשה לגבות כתובתה מזו, כתוב בנמוקי יוסף סוף פרק יש נוחלין. שאין אלמנה ניוזנת] ממקבלי מתנת [שכיב מרע] אלא באין [שם] נכסי' גבי יורשי' וכ"כ ר"י, כב"י בשם הר"י בן הרא"ש ש שנשאל על הנותן מתנת בריא במעכשיו ולאחר מיתה, ופסק שדינו כמתנת ש"מ ואלמנותו ניוזנת מנכסיו, וחלקו עליו כמה חכמי' ואמרו שדינם כמתנת בריא ואינ' ניוזנית מנכסיו והאריכו בראיות עכ"ל, וכן נתבאר בס' רנ"א שדינו כמתנת בריא. שנתן ביד שלישי לשם כך. כב"י כ"כ התו' והרא"ש ז"ל ספ"ק דגיטין ופ' מציאת האשה, וכ"כ המרדכי פ"ק דגיטין. ד' תר"ז ופ' מציאות האשה וכ"כ הר"ן. ד' תקנ"ט ע"א בשם ר"ת, וכת' שם דהרמב"ן חולק בזה ועיי', וכהר"ן בס"פ מציאת האשה בסברת ר"ת ועיי' בריב"ש

הגהות דרישה ופרישה

לסמוך עליו ועו' שמשמע שחכמי דורו הכי ס"ל עכ"ל ב"י, הרי לך דגם במתנה שייך תקנות השוק ואין גובין מן המקבל לב"ח ולכתובת אשה, ויתומי' [שנתנו] פשיטא [שפטורים] לשלם דומיא דמכרו שכת' רבינו ל' סי' ק"ז סעי' ח' וז"ל אם ימכרו המטלטלי' אין חייבין לשלם שאין שעבוד ב"ח על מטלטלי' אעפ"י שתקנו הגאונים וכו' היינו דוקא בעוד שהם בידם משכון, וכת' שם שהרא"ש אפי' במכרו קרקע ס"ל שא"צ לשלם ע"ש וכן בא"ע סי' קי"ב כתב רבינו בהדיא שאפי' יתומי' שמכרו או נתנו הקרקע אין גובין מהם למזון האשה והבנות, והוא גמר' ערוכה בפ' מציאת האשה וכ"כ ג"י בפ' י"ג ד' רכ"ב וזה פשיטא דמטלטלי' לאחר

כתוב'. (ב) וכת' דנראה קודם התקנה מיירי ואעפ"כ יש לגמגם בדבר ועו' ל"ל לר' ירוחם לכתב מה שהיה קודם התקנה עכ"ל ב"י, ודבריו תמוהי' שבהדי' כת' רי"ז דין זה אחר התקנה גם בתו' משמע בהדיא אחר התקנה. (ג) ותמה אני על שני מאורות הגדולי' מהרי"ק ומור"ם ז"ל כי אשתמט להו מ"ש רבינו ל' סי' ס' סעיף ד' שאין מגבין לב"ח מטלטלי' שמכר או נתן הלזה מפני תקנות השוק, וכב"י שם ז"ל משמע דס"ל דבמתנה נמי איכא משום תקנת השוק, ואין כן דעת הרשב"א כמ"ש בס' שנינו, ומ"מ סוגיא דעלמא בהא כהרא"ש ואעפ"י שאפשר שטעמו מפני שלא ראה חולק עליו, מ"מ כדי הוא הרא"ש

הריטב"א וצ"ב שם. ועיי"ש עוד בביאור הגר"א אות ו. ובשו"ת הרמ"א סי' מח הביא דעות הפוסקים דדוקא בהושלש ודעות החולקים דבכל ענין אמרינו מצוה לקד"ה וכ' דמ"מ נראה דלא פליגי אלא כמו שפירש הריטב"א דברי הרא"ה הביאו הב"י וכו'. וראה אריכות דברים בזה בפ"ת אות ג. 11 סי' תרל (צד ד'). 12 בכ"י ב: לא קא זכר, במקום: דתו לא הוי מתנה, ובד"מ הנדפס בגליון הטור הנוסח כאן: דתן לאו כוזבי במתנה, וכה"ג במרדכי. (ובכ"י ק: דתן לא הוי [כוזבי]). 13 בכ"י ב' וכו"י ק: ולא

בביאור דברי רי"ז, וראה גם בט"ז מה שהאריך לבאר בדברי רי"ז. 5 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק. 6 סי' תתעו (סד א). 7 בשו"ת זכרון יהודה ריש סי' פד. 8 סי' שכט (א ג), ובפרק מציאת האשה הוא בס' קצב (ד א). 9 גיטין פרק א סי' תטז (ה ב), ובס"פ מציאת האשה הוא בס' שט (לא א), ועיי"ש בדברי הר"ן. 10 בתשובה סי' נד, ובהגהות השו"ע לקמן סי' רנג סעיף ב הביא דברי הריטב"א ועיי"ש בסמ"ע ס"ק ז מש"כ בביאור דברי הרמ"א. ועיי' כאן בתשובת

וכת' עי' בפ' י"ג¹⁴ ד' רפ"ד ע"ד אשה אחת חפקירה [מעות] ביד א' ואמרה לו אם אצטרך אקה ממך ואם תמות יתנו לכה, ופסק דזה לא מקרי הושלש לכך שהרי עיקר מסירה לידו היה לצורך עצמה ולכן לא אמרינן בזה מצוה לקיים דברי המת ועיי' בזה בתשובת מהרי"ל סי' ע"ה, אמנם במרדכי ר"פ אלמנה¹⁵ בתשובת ראב"ן וכן הוא בפ' מי שמת ד' רנ"ו ע"ב משמע דאף היה בידו תחלה אמרינן בזה מצוה לקיי' ד"ה, ומשמע שם בע"א דכל מתנת ש"מ אפילו במקצת שייך [ביה מצוה] לקיים ד"ה וכופין ע"ז לקיים וכדף רנ"ו שם ע"ג פליג ופ"ל דכל מקום שיוכל להקנות לא שייך ביה מצוה לקיים דברי המת, ובהגהות מרדכי דב"ב¹⁶ ד' רפ"ה ע"ד כת' תשובה ארוכה בשם [ריצב"א] בדינ' אלו, [ובתוב' 17 שם דכופין היורשי' לקיים, אבל לא השליש שהושלש בידו], וכת' שם אם קדמו היורשי' ומכרו מה שצוה אביהן לתת לאחרים אין המקבל יכול להוציא הוואיל ולא זכה בו אלא מבח מצוה לקיים ד"ה אבל אי נתן דבר במתנת ש"מ אף אם קדמו היורשי' ומכרו ונתנו אין במעשיה' כלום והמקבל מוציא מיד הקונה כו' וע"ש, ועיי' ספר מישורי' נכ"ד שיש ג' חלקי' בין מצוה לקיי' ד"ה ובין מתנת ש"מ (ד), וע"ל ס"ס רל"ה אי מצוה לקיי' דברי קטן שמת ונתן מתנות בחייו, ככ"י בשם תשובת הרשב"א¹⁸ על ראובן שמת והיה לו אחות במדינה אחרת והניח ספרים וממון ביד שמעון וצוה שלא יתן הספרי' והממון ביד דודו בשום

צד בעולם, ולאחר זמן מכרה אחות ראובן לדודו של ראובן כל הספרים והרשתו לקחתן מיד שמעון, לא אמרינן בזה מצוה לקיי' ד"ה שלא ימכרן¹⁹ ליד הקונה [ספרי'], דאפשר שלא צוה המת שלא למסרן לדודו רק בתורת פקדון [ולא מדעת] אחותו אבל היא שזכתה בהן בתורת ירושה יכולה למוסר' לידו בפקדון או במכירה עכ"ל, ככ"י ס"ס זה בשם הריטב"א²⁰ מי שנשבע לתת כך וכך לפלוני ולא נתן לפלוני הדבר פשוט דאפי' היה ש"מ כשנשבע כיון שלא נתן ולא צוה ליורשיו ליתן שהם פטורי' ואין בזה משום מצוה לקיי' ד"ה עכ"ל, ככ"י ס"ס רנ"ג מתשובת ר"י בן הרא"ש²¹ ראובן מסר לשמעון כלים וחפצים כשנטה למות כדי שיתנ' לבנו הקטן כשיהיה בן י"ח שנה, ועתה בא הבן וקרוכיו ואומר' שם היינו ושמענו דבריו שצוה לתת' לו כשיהיה בן י"ג שנה, ושמעון אומר דבריו ששמעתי אקיי', והשיב שמעון מצוה לקיים ד"ה חברורים שאמר לו אמנם אם ב"ד רואין שהוא תועלת הבן לתת לידו אחר שהגדיל יתן על פיה' עכ"ל, ע"ל סי' רנ"ג אי נתן במתנת ש"מ והדר נתן כו' אם השניה בטילה הראשונה. ש"מ שמודה כו'. ע"ל סי' רנ"ה מזו, ע"ל סי' רנ"ג מה שהשליש מעותיו ואמר לעשות בו המוטב מה דינו.

רנ"ג לב"ד הגדול אזלינן. וכת' התו' פ' י"ג דה"ה דלא יוכל למימר לפני ב"ד שבעירו אני הולך אלא אלו ג' דנין אותו בע"כ וכ"כ שם

הגהות דרישה ופרישה

דברי ש"מ קנה אף לא הושלש לכך, הג' היכא דאמר בו ייפוי כח אף כתבו ותנו דמטע' דברי ש"מ כו' קנה אף לא אמר כתבו ותנו, ומטעם מצוה לקיי' ד"ה כלי' שהיה בריא כשאמר כך אם לא כתבו מחיי' לא קנה דשמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה עכ"ל וליכא מאן דפליג בהנך ג' דברי' ודוק. [אות ב בנדפס].

תקנות הגאונים לא עדיפי ממקרקעי קודם התקנה וזה ברור ודוק. [אות א בנדפס]. (ד) וז"ל שם ג' חלקי' בין מצוה לקיי' ד"ה ובין מתנת ש"מ ככתובי' ומסורי' דמי הא' היכי שהיה בריא ואמר תן מנה לפלו' שאני נותן לו ומת מקבל בחיי נותן ואח"כ מת נותן דמטעם מצוה לקיי' לא קנה ואם היה הנותן ש"מ קנה מטעם דברי ש"מ ככתובי' ומסורי', הב' שלא אמרינן מצוה לקיי' ד"ה אלא בדבר שהושלש תחלה לכך ומטעם

תרסו (צח ב). 17 הוספתי מכ"י ב. 18 חלק ב סי' קלט. 19 בכ"י ב: ימסרם, במקום: ימכרו. 20 בשו"ת סי' רא. 21 בשו"ת זכרון יהודה סי' מג.

שייך בו, במקום: ושייך בו, וכה"ג בד"מ הנדפס. 14 סי' תקצב (צב ב), וראה בנתיב"מ ס"ק ב. 15 סי' רמח (ז א) ובפרק מי שמת הוא בס' תרלא (צה א). 16 סי'

הרא"ש. ואם דנו דיעבד אין דיניה' דין. וכת' הרא"ש ז"ל רשב"ם כת' שאם קבלו עדות בלילה יש להם לדון ע"פ אות' הקבלה וה"נ איתא בירושלמי אם טעו ודנו בלילה דיניה' דין, והרמב"ן כת' דגמר' דילן פליגי כדמשמע פ"ק דסנהדרין ופ' מצות חליצה עכ"ל, וכב"י ודעת הר"ן נר' שהוא כדעת הרמב"ן ז"ל וכן סת' רבינו דבריו עכ"ל.² ור"י פ"י שאין חלוק כו'. כבר נתבאר דין זה ל' ס"ז, והרשב"א בתשובה סי' קל"ה האריך בזה. ולא נהיר' וכו'. וכב"י והתו' הסכימו לדברי הרשב"ם (א) וכ"נ בגמ'. ה"מ בש"מ וכו'. ודעת הרמב"ם פ"ב דמכירה כדעת הרמ"ה אבל מדברי הראב"ד והמ"מ שם נראה כדברי הרא"ש והרמב"ן, וכתב מהרי"ק שורש צ"ד ודוקא שמוכר לשון מתנה אבל אי אמר כך וכך לפלוני בנכסי לא כלום הוא וע"ש⁴, וכב"י ס"ס רנ"ב בשם הריטב"א. האומר לאפטרופס שמינה שיתן לכנות בנו או שיחזיקו בעדן כל הנשאר בנכסי' הנ"ל אין בלשונות אלו ל' מתנה עכ"ל, וצ"ע אם אמר ליתן אמאי אין ל' מתנה, וע"ל ס"ס רנ"ב. אם אמר לפרוע כתובת אשה במוזמני' אי מקרי מתנה ואם צריכו' לקיים מכח מצוה לקיי' ד"ה אעפ"י שאני' ל' מתנה, ועיי' בתשובת הרא"ש כלל מ"א ס"ג אם אמר תטול אשתי כא' מן הבני' אי הוי ל' מתנה, ועיי' עוד מוז בתשובת מהרי"ל סי' ע"ה. וש"מ שאומר אני מניח כו'. כן הוא בתשובת הרא"ש כלל פ"ג וכת' שם דוקא בש"מ מהני אבל לא

כבריא, ומהרי"ק שורש צ"ד פליג וס"ל דלשון מניח אפי' בש"מ לא הוי ל' מתנה, ודקדק כן מדברי מרדכי והאריך שם בזו, ומהרר"ך כתשובותיו בית ל' סתר דברי מהרי"ק ופסק כדברי הרא"ש ופסק הריב"ש סי' [ת"פ] כדברי הרא"ש, וכב"י דכ"כ הרשב"א בתשובה בפשיטות, וכב"י עוד ומיהו אפשר לומר דוקא כשאמר אני מניח כו' אבל בעובדא דכת' עליו מהרי"ק שורש צ"ד שהיה כתוב בצוואה שצויתה להניח נ' דוקאמין לר' מנחם אפשר לומר דלא מהני ההוא מתנה דמשמע שצויתה לאחר להניח, מיהו נרא' דתלינן זה בט"ס ואפי' ידעינן שצויה כך מ"מ נרא' כיון דק"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה סתמא דמלתא שהיא המנחת אלא שלא דקדקה בלשונה עכ"ל, ואין. דבריו נרא' במ"ש כיון דק"ל אין אדם מוציא דבריו כו', וראיי' ממתנת ש"מ שיש בה קניין דלא הוי מתנה ולא אמרינן סתמא דמלתא לייפוי כח נתכוון, גם מה שכת' דתלינן בט"ס אינו נרא' כן מתשובת ריב"ש סי' שפ"ב, וכבר בא מעשה בש"מ א' שהיה כתוב בצוואה שהיה נותן במתנת בריא ולא היה קנין וכב"י תשובה לקיי' המתנה מטעמי' הנ"ל ואני כתבתי עליו¹⁰ וסתרתי דבריו בראיות ברורות והסכי' לדברי הגאון מוהר"ם פדו' ז"ל, ומיהו אפשר לחלק ולומר בנדון לעיל אורחא למטעי' ותלינן בט"ס וע"ל סי' ל"ט אימתי תלינן בט"ס. ואם אינו ראוי ליורשו כו'. וזה שלא כדברי רי"ז נט"ו ח"א בשם הרמב"ן¹¹ דאם אינו ראוי ליורשו

הגהות דרישה ופרישה

מדברי תו' מוכח כדברי רבינו וגם בגמ' אין רא' כלל

רנג. (א) עד"ר שם כתבתי והוכחתי דז"א ואדרב'

קלה, בכ"י ב ציינו לסי' קל, וצ"ל סי' אלף ק"ל. 4 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב ועיין בפ"ת אות ד. 5 בשו"ת סי' קכג (בסוף התשובה). 6 עיין שם הערה 10. [ואולי צ"ל כאן וע"ל בכ"י וכו' וכמו שהוא בכ"י ב]. 7 ועיין בזה בש"ד ס"ק ד ובפ"ת אות ג, ובט"ז האריך בד"ז וכתב דמהרי"ק משמע לא כפי שכתב הרמ"א בשמו, ועיי"ש. 9 בכ"י ב חסר כאן עד לסוף הפסקא. וגם בד"מ הגדפס בגליון הטור לא הביאו כאן לדברי הד"מ, (אמנם בכ"י ק נמצאים הדברים) וראה לעיל סי' רנ הערה 26. 10 ועיין בזה בשו"ת הרמ"א סי' מז [תשובת הב"י, ועיין גם בשו"ת אבקת רוכל לב"י סי' פג] וסי' מח. 11 לכא' אינו בחידושי רמב"ן

רנג 1 עיין בירושלמי סנהדרין פרק ד הל' ה, ועיין בתוס' יבמות דף קד ע"א ד"ה מר וברא"ש שם פרק יב סי' י מה שמגיהים בירושלמי. 2 וכ"פ בשו"ע לעיל סי' כח סעיף כד ועיי"ש בסמ"ע ס"ק סג מש"כ לחלק בין קבלת עדים בלילה לתחילת דין וברמב"ן בב"ב (שהביאו הב"י והד"מ) כתב בדעת הרשב"ם שבדעבד קבלת עדות כשירה בלילה משא"כ בתחילת דין אפי' בדיעבד לא מהני (ועיין ברשב"ם ב"ב דף קיג ע"ב ולכא' לא משמע שם דתחילת דין יסל בדיעבד). וע"ע בזה בקצוה"ח ונתת"מ סי' ה ס"ק ב, וראה לעיל בדרכי משה השלם סי' ה ד"ה וגומרי' בלילה וכו'. 3 ועיין עוד בד"מ השלם שם הערה 12. ובסמוך מה שציין לרשב"א בתשובה סי'

אלא אפי' ¹⁶ לפי סברת הרי"ף ור"ח אבל לא לפי דברי רשב"ם ואגב חורפיו לא עיין עכ"ל תשובת מהרי"ל שהביא ב"י (כ), ונ"ל ליישב דברי רבינו דלא מיבעי' לדעת הרמב"ם ופייעתו דס"ל דאין חילוק בין ל' זה לשאר לשונות ואפי' אם פי' בהדיא משום מתנה ס"ל דנוטל משום ירושה כמ"ש המ"מ, א"כ על כרחינו צריכין לומר דבבן בין הבנים לא עשאו אלא אפטרופס דהכי אמרינן בהדיא פ' י"ג וכמו שנתבאר ל' סי' רמ"ן, אלא אפי' לסברת החולקי' וס"ל דלא אמרינן נוטלי' משום ירושה אלא בלשונות אלו דמשמעות ל' ירושה ול' מתנה, אבל בלשון מתנה לחוד לא אמרינן דנוטל משום ל' ¹⁶ ירושה וא"כ אין אנו מוכרחין לחלק בלשונות אלו בין בן בין הבני' או שאר יורשי' דאפשר לאוקמי הא דאמרינן בבן בין הבני' לא עשאו אלא אפטרופס, דאיירי אפי' ¹⁷ בלשון מתנת ש"מ, מ"מ נרא' דס"ל לרבינו דאין לחלק בזה, דהא כגמר' לא חלקו בזה לעניין הכותב לבנו בין הבני' ואמרו סתמא דלא עשאו אלא אפטרופס, ואעפ"י שמלשון רשב"ם נראה שאפילו בבן בין הבנים נוטלו משום ירושה, אפשר דרבינו חולק בזה ולא חש לדברי הרשב"ם מאחר שלדעת הרמב"ם ופייעתו על כרחינו צריכין לחלק בזה א"כ ¹⁸ ס"ל לרבינו דאקנו אף לסברת החולקי' לדברי הרמב"ם, ואין אנו מוכרחי' לחלק בדין זה מ"מ הדין דין אמת כנ"ל דעת רבינו ולא להעשותו טועה ¹⁹. וא"א הרא"ש כת' ודאי אם אמר כו'. וכת' המ"מ פי"ו דזכייה דדעת הרשב"א

נוטל משום מתנה והרא"ש כלל פ"ג סי' נ"ד ¹² כת' בדברי רבינו המור וכת' עוד שם דאם אמר ל' מחילה לאו כלום הוא דלא שייך ל' מחילה אלא בממון שיש לו ביד אחר אבל לא מה שתחת ידו וע"ש. מבעי' ולא אפשר כו'. וכת' המ"מ פ"ט דזכייה שפירש הראב"ד דאפי' באומר נכסי לפלו' שיעמוד בהן או שישעון בהם אינו כלום, וככ"י מי שהפקד מעות אצל חבירו וא"ל אם אמות תעשה כהם המוטב כת' המרדכי פ' מי שמת ¹³ שיתנהו ליורשיו עכ"ל. שמא מתנה טמירת'. ע"ל סי' רמ"ב. אם ראוי ליורשו נוטל משום ירושה כו'. וכת' מ"מ פ"ט דזכייה דדעת הרמב"ם והראב"ד ¹⁴ דאפי' אם כת' שנותן לו כמתנ' וא"ה מאחר שראוי ליורשו נוטל משום ירושה ותוא דעת הגאונים אבל אחרים חולקי' וע"ש, וב"י כת' בשם תשובת מהרי"ל כסברא האחרונ' דלא אמרינן משום ירוש' אלא באומר נכסי לפלו' או בדומה לזו דמשמע ל' מתנה ול' ירושה, אבל אם פי' בו ל' מתנה אין בו אלא ל' מתנה ¹⁵. לא עשאו אלא אפטרופס כדפרישי'. וע"ל סי' רמ"ו מדין זו, וככ"י בשם תשובת מהרי"ל שכת' בדברי המור ששגג בדברי הוראה זו כי משמע מנמ' דל' זו משתמע לתרי אפי' דדרשינן לטובת מקבל ולכן אם ראוי לירש אמרינן דיש בו משום ירושה, א"כ ה"ה אפי' בבנו אמרינן כיה דכיון ליורשה לא שיהא אפטרופס, וכפרשב"ם בהדיא דאפי' בבן בין הבני' נוטל ומשום ירושה, ואע"ג דהרא"ש כת' דבן בין הבני' אינו אלא אפטרופס לא כ"כ

הגהות דרישה ופרישה

בדרישה כאן וגם בס' רמ"ו ס"ה טעם והוכחה לדברי

ע"ש ודוק. [אות א בנדפס]. (ב) וגם אני כתבתי

המקורות הם כפי שנדפסו בד"ח: ומגיד פ"ט דזכיה. וראה בשו"ת מהרי"ל התדשות סי' קסא ובהערות שם. ¹⁶ בכ"י ב חסר לתיבה זו. ¹⁷ בכ"י ב וכ"י ק הנוסח: שפירש בלשון מתנה, במקום: אפי' בלשון מתנת ש"מ, וכצ"ל (ובד"מ הנדפס בגליון הטור, דפו"י הנוסח: שפי' בלשון מתנה, ובד"ח שיבשו). ¹⁸ בכ"י ב הנוסח כאן: א"כ אין לסברת החולקי' על הרמב"ם הדין אמת וכו', ובכ"י ק הנוסח הוא כמו בד"מ הנדפס בגליון הטור, (רק שם: ואין אנו, במקום: אין אנו). ¹⁹ וראה הערה ¹⁵ ועיין בט"ז בגליון השו"ע מה שהאריך בקושית הב"י וראה עוד בט"ז ס"ק יב וש"ך ס"ק ח.

ב"ב, ובשו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' שנו כתב דלשון זה לא הביאוהו הפוסק ואין לסמוך עליו (ושם רי"ו בשם הרמב"ם), ועיין עוד בזה בכנה"ג הגהות הב"י אות יד. ¹² כנ' צ"ל: סי' ה עי"ש והביאו הב"י כאן. ¹³ סי' תרכה (צד א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סוף סי' רגב וסי' רפב סעיף א, וראה לקמן שם בד"מ הערה ¹. ¹⁴ בכ"י הנוסח בשם המ"מ: וכ"כ הרא"ה ז"ל, ובמ"מ שם (הל' ה): וכן כתב כאן הרא"ה ז"ל, ועיין בהשגת הראב"ד בהלכה ו וא"ש. ¹⁵ וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו ובמש"כ עליו בנתח"מ ס"ק ב, וצ"ב. (בציונים להגהות הרמ"א בדפוס קראקא שס"ו, הדפוס הראשון עם הציונים,

משתעבדי לכ"ח (ד). שאם יש שם יורש גמור. וכ"כ המ"מ פ"י דזכיה, ועיי' בתשובת הרשב"א²⁷ סי' תתפ"ז מדין זה. ואם נתן לכולן בשוה כו'. וכ"כ הרא"ש ונ"י פ' י"ג ובמ"מ פ"י דזכיה כת' והסכימו המפרשי' שאין זה מחזור אלא דבכל גוונא כיון שלא אמר אחריו כולן שווין עכ"ל, וע"ל סי' קי"א. וישא את בתי כו'. וכת' בת"ה סי' ש"ן ראובן צוה לתת לבתו ד' זהו' ותקנה בהן חגורה ומתה והניחה בן, ושאר יורשי' לא רצו ליתן כי אמרו [שלא²⁸ צוה לתת לה אלא] לקנות חגורה צוה וכיון שמתה בטלה המתנה, ופסק צריכ' ליתן לבן דהוי כב' צוואת תנו לבתי [כ' ²⁸ זהוב'] ותקח חגורה וע"ש שהאריך²⁹. ההפסד הוא לפי חשבון. וכב"י דכן הוא דעת הרא"ש [והרשב"א ז"ל, וכתב הרא"ש] כפ' התקבל ודוקא שלא נתן לו דבר מסויים שלא נתברר חלקו מעולם לכן הפסד לפי חשבון, אבל נתן לו דבר מסויי' ונפסד מהיורשי' א"צ לשלם כלום, והר"ן פ' התקבל³⁰ ד' תקב"ו ע"א כת' [דאף בלא דבר מסויים] אי הוא דבר בפני עצמו כגון שאמר חביות בחביותי נותן לך ונפסד א' מהם כל ההפסד על מקבל מש"כ מעורב ההפסד לפי חשבון, והרמב"ן כת' ככ"ע הפסד על מקבל וכ"כ המרדכי פ' התקבל³¹ ע"ד והמ"מ פ"א דזכיה סברות אלו וכת' לסוף ולכ"ע אינו גובה משאר נכסי' עכ"ל, כת' הרא"ש כלל פ"ג ס"ג בא' שצוה ליתן לראובן מנה מהחוב שהשר חייב לו ואם לא יספיק יתנו לו משאר נכסי', ופסק

כדעת הרשב"ם ושכן עיקר וכ"כ ב"י מתשובת רשב"א²⁰, ומשמע שם דלא קאמר הרשב"א אלא כשהזכיר בירושתו אלא שלא הזכיר בנו²¹ ופשוט, אבל אי לא הזכיר ל' ירושה אלא אמר תנו ר' זוז לפלוני מתנה נתן לו מלבד ירושתו, ועיין תשובת הרא"ש כלל ס"ג, וכת' הריכ"ש בס' ת"פ שהסכימו הרמב"ן והרשב"א דוקא באומר תנו מנה לפלו' [כע"ל²² חובי] או לאשתי הוא דאמרינן דידו על עליונה, אבל אם אמר בפ' אני נותן במתנה לאשתי או לפלו' [כ"ח²² נוטל] ונוטל חובו וע"ש, ועיי' בתשובת הרשב"א שכתבתי ל' סי' רפ"א²³. וכן היכא שאמר לפלו' [ב"ח] ידו על עליונה. וכ"כ המ"מ פ"א דזכיה בשם הרשב"א וכת' שכן עיקר, וכב"י שכ"כ בעה"ת²⁴ וכ"כ מהרי"ק [שורש י"ב], וכל זה שלא כדברי הרא"ש²⁵ דס"ל דאם אמר לבני או לב"ח סתמא מתנה הוא דיהב ליה (ג), ועיי' בריב"ש סי' תפ"א שהאריך בזה, וע"ל סי' ר"ם האומר תנו מנה לפלוני ולאחר זמן חזר ואמר תנו מנה לפלו' מי אמרינן [דצריכין] ליתן לו מאתי' וע"ש, [וכב"י] בס' ר"ן בשם תשובת רשב"א²⁶ ראובן שצוה תטול בתו כך וכך מנכסי ואל הזכיר מחמת נשואים צריך לתת לה עישור נכסי' מלבד המתנ' עכ"ל. ר' זוז לפלו' כו'. ופרשב"ם שהרי לכולן נתכוין ליתן ביחד אלא שאין אדם יכול להוציא ב' דברים כא' וכגון שלא שתק בנתיים דהוי נמלך עכ"ל. שאילו גבו מטלטלין. וכב"י והיינו דוקא לפי דינא דגמרא אבל האידנ' כולחו

הגהות דרישה ופרישה

(ד) ועפ"ר דכתבתי דנ"ל [מוכת] דרבינו ס"ל דאף [ד]ביורש הדין כן לפי התקנה אבל מה שעשאו למתנת ש"מ כמתנה היינו דביורש נמי שהיה לפני התקנה ואין הב"ח גובה ממטלטלי' דמתנות ש"מ.

רבינו ודל"ק עליו מידי ע"ש. (ג) עפ"ר שם הוכחתי דגם הרא"ש לא כת' דהוי מתנה אלא באומר תנו לב"ח מנה אבל באומר לפלו' ב"ח מנה מודה הרא"ש דאינו מתנה אלא ידו על עליונה.

הרמ"א כאן בהגהות השו"ע סעיף ח. 27 בד"מ הנדפס בגליון הטור ציינו להרשב"א על דברי הרא"ש שבטור סעיף יט. 28 הוספתי מכ"י ב. 29 וכ"פ בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יב ועיין בזה אריכות דברים בקצוה"ח ס"ק ו ופ"ת אות יב. 30 ס' תקב"ו (לב א), ועיין בזה בשו"ת חת"ס חלק חז"מ סי' קלה (הביאו בפ"ת אות יג) שהאריך בביאור שיטות הראשונים בנד"ז. 31 סי'

20 חלק ג סי' ר. 21 בכ"י ב : בפירוש ברור ופשוט, במקום : בנו ופשוט, בכ"י ק קרוע כאן בכ"י. 22 הוספתי ותקנתי עפ"י כ"י ב. (בכ"י ק : לפלוני ב"ח מנה נוטלה). 23 עיי"ש הערה 8. ועיין כאן בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ח. 24 שער נט חלק ב סי' ב. 25 וראה בסמ"ע ס"ק כב, ש"ך ס"ק יב ונחת"מ ס"ק ה מש"כ בדברי הד"מ כאן. 26 חלק ג סי' קכג (ועיין בכ"י שם [יט]), וכ"פ

דיש לו מנה מ"מ ומה שאמר מהחוב של שר [לא אמר] רק ליפיו כחו, ואם היורשי' אמרו שהשר יפרע עדיין או שאי' רוצי' להתפשר בדבר מועט זה הכל תלוי בראיות הדייני' וע"ש, וכב"י [בשם] תשובת רשב"א³² על א' שצוה ליתן מנכסי' מנה לראובן וצוה שהאפטרופסי' [יבררו] ממיטב העסק שלו אותו מנה לו ויתנהו לו ויזכה בו מיד אחר פטירת הנותן ביררו האפטרופסי' וייחדוהו המנה בקרן זויות ולא נתנו אותו לו ונאבדו אותן שטרות שביירו, ופסק הואיל ולא נתן לו דבר [מסוי'] אלא א"ל מנה מנכסי' אני נותן לך שיעבד לו כל עסקיו לאותו מנה, ואעפ"י שאמר לאפטרופסי' שהם יבררו לו מיטב העסק ליפיו כח אמר שיטול מיד ומן המיטב [ואם]³³ הם בררו ולא נתנו לו הוא לא צוה כן, אלא תנו קאמר ועד] שלא יתנו לא נתקיימו דברי המת, וכת' עוד דאם כת' בשטר הצוואה תנו מנה לפלוני [מנכסים]³⁴ ומשמרי העסק ויש לספק אם כלל פרט קאמר דהיינו שפי' שנכסיו דקאמר היינו שמרי העסק, או אם תרי מילי ננהו ואמר שיתנו לו מנכסיו ועוד לתת לו משמרי העסק דהיינו שיבררו האפטרופי' המיטב שבהן, והשיב דיד בעל השטר על התחתונה ואם נפסד קצת נפסד לפי חשבון וכדעת שכת' התו' עכ"ל. ונמצא שמחזיק עשרי' ומאה וכו'. [כב"י] ונראה דדוקא במחזיק ק"כ הוא דאמרינן הכי דעביד אנשי דטעי בחכי בין ק' לק"כ, אבל טפי מחני לא ויש ספרי רבינו שכת' בהן ק"ן וטעות הוא עכ"ל נתחלק נ' פשוטא כך' פשוט'. לבתי לנדוניי' וכו'. [וכב"י] כת' הריטב"א³⁵ על זה

שמעתי מרבותי שאין להם לתת עד שתנשא ותצטרך לכך ואם מתה קודם לכן אין ליורשי' כלום, אבל האומר תנו לפלו' מאתי' זוז לנדוניית' חייבי' לתת לה מיד ויוקרה וזולה דילה ואם מתה קודם שתנשא זכו יורשיה דבכה"ג לא קפידא הוי אלא מראה מקום הוא לה וכההוא ר"פ השוכר [בנותן] דינר לעני ליקח בו חלוק שרשאי ליקח בו מלית וכ"כ הרשב"א לעיל³⁶ עכ"ל ודברי הרשב"א הם כסי' תתקצ"ג בתשובותיו ובתבתי בא"ע סי' נ"ג וע"ש פי' יש חולקי' אדברי הריטב"א ורשב"א כמו שנתבאר שם³⁷, כת' הגה' מיימני פ"ח דגזילה מי שנתנו מעות לחשיא בתו ולא [השיאה] צריך להחזיר דלא נתנו לו אלא ע"מ לחשיא בתו והרי לא השיאה וזה ג"כ משמע דלא בדברי הריטב"א ועיי' בהמ"מ³⁸ הנזכרת. יירשו פלוני ופלוני אחריה'. וכבר נתבאר ל' סי' רמ"ח דאין לירושה הפסק וכל זמן שיש יורשי' לבנים אין לאחריה' כלום, וכב"י ודוקא שיש לאותו בן בנים או אחים, אבל אם יש לו אחי אב או הואיל ואותן יורשי' מכח אביהם באים יכול [להתנות] עליהו שלא ירשו, וצ"ע דהא ג"כ אחי מכה אביו הם באים לירש וכמו שיתבאר לקמ' בהל' נחלות בס"ד וא"כ אין חלוק בין אחי לאחי אביו³⁹ ואף בין בני' לשאר יורשי' אינו נרא' מדברי שאר פוסקי' לחלק בכך וכמו שנתבאר ל' סי' רמ"ח (ה). תנו מנה לפלו'. וכת' הר"ן ספ"ק דגיתין⁴⁰ ד' תקנ"ט ע"א דמנה ממש קאמר ולא שוה מנה קאמר, הילכך היכא דאית' מנה בעין ממש קאמר ואם נאבד ההפסד

הגהות דרישה ופרישה

(ה) ועמ"ש פה בדרישה ופרישה שכתבתי שג"ל דרבינו ס"ל כפי' רשב"ם דפי' י"ג לא כפרש"י בפ' מציאת

(ה) ועמ"ש פה בדרישה ופרישה שכתבתי שג"ל דרבינו ס"ל כפי' רשב"ם דפי' י"ג לא כפרש"י בפ' מציאת

תנו (ה ד), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יג. 32 חלק ב סי' שלד, ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף יג ובנתיב"מ ס"ק י. 33 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בתשובת הרשב"א שם. 34 ראה חידושי הריטב"א כתובות דף נד ע"א ד"ה אתמר. 35 בכ"י ב ליתא לתיבה זו, וכצ"ל. 36 מהמרדכי פרק אעפ"י בשם ה"ר חיים עיי"ש. ועיין בנדון זה אריכות דברים בסמ"ע ס"ק לה ובפ"ת אות יד, וע"ע בט"ז, ש"ך ס"ק כא וקצוה"ח ס"ק ז. 37 בכ"י

בהגהות מימון הג"ל, במקום : בהמ"מ הנזכרת. 38 ועיין בקצוה"ח ס"ק ט שהאריך בדברי הב"י והד"מ, ובשו"ת רעק"א סי' קלח כתב דהב"י ס"ל דירושת אח את אחיו לא מדין משמוש מכה אביו כ"א בעצמותו יורש אחיו וכו' משא"כ הד"מ ס"ל דירושת אח מדין משמוש וכו', ועיין עוד בזה בט"ז כאן, פ"ת סי' רפא אות ב ובאמרי משה סי' כו אות ד. וראה לקמן סי' רפ הערה 8 39 סי' תטז (ה ב).

פ' מי שמת⁴⁸ ד' רנ"ה ע"ג וז"ל אבי אסף קבלתי מרא"ם דה"מ בהלוואה דישאל"י אבל בהקפות של גוי' אשר פיהם דיבר שוא לא סמכ' דעתיה ולא קנאו אפי' במתנת ש"מ וקרוב הדבר בעיני דאפילו יש לגוי משכון ביד ישראל דהוי כמו הקפה דישאל מגוי לא קנה משכון, וכן הוא בהגה' מיימני פ"י דזכיה, וכב"י ולא ידענא מאי איכפת לן אי סמכא דעתיה דמקבל מתנה אי לא מ"מ דברי ש"מ ככתובין ומסורין דמי, וכן נ"ל שהוא דעת הפוסקי' שלא חלקו בין הלוואה דישאל להלוואה דגוי' עכ"ל, ולי נרא' דהא דקאמר לא סמכא דעת' לא קאי אמקבל רק אנותן, ופ"ל⁴⁹ דאפי' הנותן עצמו לא סמכא דעת' שהגוי יפרע לו וא"כ לאו למתנה גמורה קא מכיין ולכן לא קני ולכן אין דוחין דברי הקדמוני' ז"ל בלא טעם ברור וכן פסק מוהר"ם פדו' בתשובותיו סי' נ"ו בדברי רא"ם ומסתפק שם בהלוואה דגוי בשטר אי יכול להקנותו במתנת ש"מ וע"ש, וכת' המרדכי שם עוד דאם הלוח פוען אח"כ פרעתי נשבע המקבל (ו) שבועת יורשין ונוטל ע"ש, וע"ל ר"ם רנ"ה מדין הלוואתי לפלוני ומדין הודאת ש"מ. וכן אם גתן לפלו' ש"ח וכו'. וכת' הר"ן פ' מי שמת והמ"מ פ"י דזכיה דאפי' לא אמר הן וכל שיעבוד אפ"ה קני הכל דהואיל ואמר הש"ח יהא לפלוני ודאי כוונתו על הכל גוף ושיעבוד, ולא דמי לאמר פלו' (לא)⁵⁰ ידור בבית זה (ז) דהתם המתנה עצמה שנתן אין בה סמך ודלא כרשב"א דס"ל שאף בש"מ צ"ל הן וכל שעבודך משום דאין מוסיפין על דברי ש"מ כלום, ובתשובת הרשב"א סי' תתקי"ח ובתשובת הרא"ש כלל פ"ג ס"ד האריכו בזה וע"ש⁵¹. תנו לו הבית

על המקבל, וכן נמי היכא דיש לו כמה מני' בעי' כל א' בפני עצמו ונאבד א' מהן [מראהו אבוד ד]יד מקבל על התחתוני' ואפי' אמר מנה מנכסי לפלוני ולא אמרינן הא דקאמר מנכסי לייפות כחו אמרו, אבל אם היה לו ת"ק זוז ביחד ונאבד א' מהן לא הפסידו אלא לפי חשבון, והיכא שאין לו מעות כלל בעין כל שלא אמר מנכסי איכא למימר דלא זכה המקבל דמנה דוקא קאמר והא לית ליה עכ"ל, וכ"כ המ"מ פ"י דזכיה וכבר נתבאר סכרות אלו לעיל גבי יין והחמיץ, וכב"י דהריטב"א⁴⁰ חולק על דברי הר"ן וס"ל דאם אמר מנה מנכסיי שוה מנה קאמר ואפי' לא היה שום מני' בעין כלל אפ"ה נותני' לו משאר נכסי' אפילו לא אמר מנכסיי, וכת' עוד כיון שכת' בסוף הצוואה שאינו⁴¹ אפטרופס על נכסי עזבוני ושיהא כולם ברשותו לעשות מהן כל הענייני' הנזכרים בצוואה הוי כאלו אמר מנכסיי עכ"ל, ומהרי"ק שורש צ"ד פסק בשם הרשב"א ככל דברי הר"ן וע"ש שהאריך בזה וכת' שם וכ"ש אם אמר מעות או זהו' ואפילו קדמו היתומים ומכרו אח"כ הנכסי' ויש לחן מעות לא קנה מעות דמקרי דבר שלא בא לעולם ועיין בתשובת רשב"א סי' אלף נ"ה שהאריך בחילוקי' וע"ל סי' ס', וכת' הרמב"ן סי' ס"ב וכב"י בשם תשובת הרשב"א על ש"מ שאמר יתנו לפלוני' ת"ר זהו' מנכסיי והשאר לפלוני היתום, ורצה מקבל מתנה שיתנו לו ו' מאות זהו' במוזמני' ואפטרופסי' של יתומי' אמרו ליתן לו שאר נכסי', ופסק שהדין עם שמעון דכל שאמר תנו לו כך מעות דוקא קאמר, ואם אין שם מעות הפסיד ואינו נוטל כלום אם לא אמר מנכסי וע"ש⁴². הלוואתי לפלוני כו'. וכת' המרדכי

הגהות דרישה ופרישה

קיימי' משום דדירה אין בה ממש, ולא אמרינן דכוונתו היה להקנות לו הבית לדירה דמהני וכמש"ר כאן ובסי' כ"ו שפי' שם מבואר החילוק שביניהם.

וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הסור, וראה בנוסח הד"מ כאן כפי שהובא בסמ"ע ס"ק מה, וע"ע בדרישה סעיף לג ובש"ך ס"ק לא, נתה"מ ס"ק יח ופ"ת אות יז. ⁴⁵ מחקתי עפ"י כ"י ב. ⁴⁶ והם ב' דיעות בחידושי הריטב"א ב"ב דף קנא ע"א (ועיי"ש מש"כ בשם תוס' איבור"א בהבדל שבין דין זה לידור פלוני וכו') וע"ע בחידושי הריטב"א

40 בשאלות ותשובות סימן קסא (בסוף התשובה), [ובב"י הביא לדברי הר"ן המ"מ והריטב"א אך לא כתב שהריטב"א חילק]. ⁴¹ צ"ל : שמינה, ועיין בשו"ת הריטב"א שם.

⁴² וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יט, ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק יא. ⁴³ סי' תריא (צג ג). ⁴⁴ בכ"י ב : ור"ל דמאחר שהנותן, במקום : וס"ל דאפי' הנותן,

משליש לאו כל כמיניה שלא התנה אלא אם ישאוו שניה' או תנשא בעצמה וע"ש⁴⁰. תנו חלק בכור כו'. וכת' המ"מ פי"ט דזכייה בשם ר"ח דדין זה במתנה אבל במכר הדמי' מודיעי' בעניין זה, וכ"כ הגאון בהאומר חלק בשדה שלי אני מוכר לך בכך וכך ח"ק חלק א' בשדה ובכך וכך לפי חשבון המעות ובדקדוק עכ"ל כהידושי הרשב"א עכ"ל, וככ"י דכ"כ הר"ן, וכנ"י⁵⁰ בשם הריטב"א דבת' איתא דה"ה במכר, ומיהו אפשר לומר דמירי במקום שאין הדמי' מודיעי' ומשכחת לה כגון דאמר ליה כדשוימי תלתא אני מוכר לך. וכן פי' א"א הרא"ש ז"ל בתשובה. וכת' נ"י⁵¹ דפי' זה נראה בעיני המפרשים, וע"ל סי' ר"י מדין זה. ואין נראה [דהא] אין [שייך] כו'. וכ"כ המ"מ פי"ט דזכייה בשם הרשב"א וע"ש. כפי מה שנראה להם כו'. וכן פרש"י פ' הכותב שזהו פי' שודא דדייני ודלא כפי' התו' שפי' שם דיוכל ליתן למי שירצה, וככ"י והר"ן חסכי' לפר"ת [וכן פסק הרא"ש] פ' ח"ה, אמנם הרמב"ם פי"א דזכייה פסק כדברי רש"י וסת' רבינו דבריו לדעת' עכ"ל, וע"ל סי' ר"ם⁵², וכת' הר"ן פ' הכותב⁵³ דף תקט"ו ע"ב דדוקא במתנה אמרינן דאולינן (היה) בתר אומדן דעתו, אבל אם אמר אני חייב ליוסף ב"ש מנה נותני' לכל א' וא' חצי מנה הואיל והוא חייב להם לא שייך למימר בזה אומדן דעתו ויחלוקו, וכן אם צוה לשחרר עבדו [והיה] לו ב' עבדי' משחררין שניה' ונוטלין מבינ' שניה' דמי א' מהן דהואיל והוא אסור לשחרר [בודאי לא שחרר אם לא נתן דמי פדיונו], א"כ אין לילך בזה אחר אומדן דעת וע"ש, וכ"כ המ"מ פי"א דזכייה. כי ממונו הנשאר לו כו'. ע"ל סי' רפ"ט מזה. לפני ערכאות של גוים. וכבר נתבאר כל דין זה ל' סי' ס"ו וע"ל סי' נ"א מדין צוואה הנעשה בפסולי' עדות או בעד א', ככ"י בשם רשב"א⁵⁴ על ש"מ שמת בלא בני' והיו לו ב' קרובי' שמעון ולוי,

לדור. ובהגהו' דב"ב⁴¹ דף רמ"ב דאם דר בו שעה א' קיים תנאו וע"ש, ועיי' בא"ע סי' נ"ג מדיני מתנת ש"מ, ככ"י בשם תשובת הרשב"א⁴² על ראובן שהשאיל בית לשמעון ודינה וקנו מידו, תשובה מל' השטר נראה שהגוף הקנה להם כיון שכת' ולעשות בו כל חפצם ורצונ' וכל צרכם כאדם שעושה בביתו [ממש], ול' זה רחב וכולל הרבה יותר מן השאלה שאפילו בנין הצריך נראה שנכנס בכלל זה שכן אדם עושה בביתו, ועוד דכל שירד שמעון לקרקע [ודר] בה ולא ערער ראובן [בודאי גילה] ראובן דעתו שגוף הקרקע הקנה לו כדאמרינן פ' הכותב וכל הפחות כל השנים שדר בו א"צ לשלם לו אע"ג דמחילה במעות הוי שהיה סבור דיכול להקנות דבר שאין בו ממש מחילה במעות הוי מחילה כדאמרינן פ' איזהו נשך, ולפיכך אין לראובן על שמעון כלום ויכול שמעון להושיב אחר במקומו מאחר שהוא קרקע לא שייך למימר אין השואל רשאי להשאיל, ומיהו אם הפסיד יודא כלום בדירתו חייב לשלם לו נזקו לפי אומדנא דעת הכ"ד, ולענין בנין הבית שבנה זה שהושיב שמעון במקומו כל שצוה ראובן וגילה בדעתו שאין חפץ בו אין חייב לשלם לו, ומיהו אם רצה יודא שהושיב שמעון במקומו לומר עצי ואבני אני נוטל הדין עמו וכגון שבנה חורבה אבל אם היה בנוי וסתר יודא ובנה הכל לפי מה שיראו ב"ד מה שהזיק לו ישלם לו ונוטל עציו ואבניו, וכת' עוד שאם קנו מידו בדבר שאין בו ממש דמהני ועיי' ב"ב סי' קצ"ה די"ה. היה רגיל זה בשתי' כו'. וכבר נתבאר ל' בי"ד סימן רמ"ה וע"ש. יחלוק פלו' בנכסי' כו'. ע"ל סי' רפ"א מדין הכות' לחתנו שטר חצי זכר, כת' הרשב"א בתשובה אלף מ"ג בא' שנתן כל נכסיו לב' בניו ולבתו, והתנה שאם ישאוו בניו או היא תנשא שתטול נדוניא ותסתלק, ופסק שזכתה הבת בשליש נכסי', ואם השיאה אח א' ופסק לה במחוט

פ' המוכר את הבית, סי' תשפג (לד א), [ובסמוך : דבתוס' = דבתוספתא]. 51 ב"ב פ' מי שמת, סי' תתפז (סה ב). 52 עיי"ש בד"מ השלם הערה 14. 53 סי' שלז (מד א), וראה לעיל בד"מ השלם סי' רמ הערה 19. 54 בתשובה חלק ג סי' קיט.

לעיל שם דף עו ע"ב), ובהעמק שאלה על השאלות שלילת קלה אות ה כתב דפליגי בדברי ש"מ ככתובים ומסורים אם הכתב מסור או המעות מסורות עיי"ש. 47 סי' תרעא (צח ד). 48 חלק ו סי' קיא. 49 ועיי' בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף כד ונתה"מ ס"ק יט. 50 ב"ב

רנה או שהקדיש כו'. עיין בדיון זה במיימני פ"ז דערכין ובמרדכי פ' י"ג דף רנ"ט ע"ב. דשלא להשביע את בניו אמר כן. וכת' הרמב"ם פ"י דזכיות דאם אמר זה דרך הודאה ולא היה שם חשש הערמה נותני' אעפ"י שלא אמר תנו. הוי' הודאה כו'. כת' המרדכי פ' מי שמת ד' ר"ע ע"א דמהני הודאה בהלוואה אם אמר הלוואתי היא של פלוני מתחלה כשהלוית, אבל אם אמר מתחלה כשהלויתי הית' שלי ועכשיו היא שלו לא מהני ביה הודאה ובפקדון מהני בכ"ע וע"ש שהאריך מוהר"ם בזה וחילק בין בריא לש"מ וע"ש, וע"ל סי' פ"א : מדין אלמנה שצוות' לתת מכתובתה לאחרים [בפני] בניה ושתקו ואח"כ אמרו שמה ששתקו עשאו שלא להכעיס מקרי הודאה ואין יכולין לחזור, ובפסקי : מהרא"י סי' פ"ז כת' על א' שהורה אממון שבידיו שהוא של בניו וכן אשתו חודית על זה, שוב לא תוכל לערער הואיל ובעצמה חודית, אבל אם נתן במתנת ש"מ לפניה ושתקה לא איבדה משום זה כחה אלא גובאת משום דבשתיקה אינה מאבדת כחה וע"ש שכת' בשם מוהר"ם דחולק על תשובה דלעיל שכתבתי בס' פ"א : ובמרדכי פ' י"ג ד' רנ"ג ע"ב תמצא דברי מהר"ם, ובאשר"י פ' י"ג כתב כהדיא כדברי מהרא"י דלא איבדה כתובת' משום שתיקות, וכריב"ש סי' ר"ז כת' באשה שצוות' [בש"מ] ובעלה קיבל קניין לקיי' דברי' המת אם מתנת : בריא כגון שעמדה גם קנין שלו בטל וע"ש שהאריך, וכבר נתבאר ל' סי' ר"ן, וכת' עוד בס' רמ"ד אלמנה שקבל' קניין לש"מ לקיי' צוואתו בנכסי' מ"מ גובאת כתובת' תחלה ומשאר נכסיו תשלם וע"ש ובס' קפ"א שהאריך מדיני' אלו, גם מהרי"ו בתשובותיו סי' י"פ : האריך בזה. אח"כ אמר לנו אבינו שפרע כו'. כב"י וכת' התו' שיש מפרשי' דוקא בש"מ [שייך] למימר אדכורי אדכר שאין דעתו מיושבת עליו

וצוה שנכסיו יהיו לבני שמעון הזכרי' ואם לא יהיו לו בני' זכרי' אזי יהיו של לוי, ולא היו לו בני' לשמעון בשעת פטירת הש"מ וירד לוי לנכסיו ואח"כ נולדו לשמעון בנים, ופסק דלא זכה שום א' מהצדדים בנכסי' אלו בני שמעון לא זכו דהרי אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם, וגם לוי לא זכה שהרי לא נתקיי' התנאי שהתנה שאם לא יהיה לשמעון בנים יהיו הנכסי' ללוי ועכשיו יש לשמעון בנים ולכן לא זכו שתיהן בנכסי' אלא הקודם לנחלה יירש אלו הנכסי' הן בני שמעון הן לוי, וכת' עוד בשמו⁵⁵ על ראובן שנתן לשמעון דירה א' שבאיזה בית שיכר לו בבתי' שדר בו ראובן הן בבית עליוני' או תחתוני' אם יכול לברר בבתי' האמצעי', מאחר שכת' שיכול לברר איזה בית שירצה אע"ג שכתוב לו אח"כ הן בבתי' עליונים או תחתונים אין ל' זה ממעט אלא לייפותו תואיל וכת' הן בבתי' כו' ולא כת' בתי' בלא הן שאז היה משמע דדוקא קאמר, וע"ל ר"ס ר"מ⁵⁶ אם נתן לא' מקומות בכ"ה או בית במיצריו ואח"כ נתן סתם בית או מקום אחר אי אמרינן שחזר מן הראשון או אי אמרינן שבית או מקום אחר נתן לו, כת' הרמב"ן סי' פ"ג שאם העדים כתבו כל מקבלי מתנות בשטר א' ותבע לו א' מהן לעשות לו שטר בפני עצמו אם ירצו העדים רשות בידם אבל אין כופין אותן אבל מעידין לו כן בפני ב"ד או אם רצה אפטרופס מוציא שטר מתנה וב"ד מתפיסין לו זכותו וש"ד⁵⁷, כת' מהררד"ך בית ל' ש"מ שהיה מצוה בעזבונו נכסיו אע"ג דלא אמר מנכסיו הוי כאלו אמר עכ"ל.

רנד ופ"י הרמב"ם שזה הקנין אינו מועיל וכו'. וכב"י וזה דעת הרמב"ם פ"ו דזכיות אבל רשב"ם כת' בפ' מי שמת דאפי' במתנ' במקצת דבעי קניין א"ה קונין ליה כדי שלא תטרוף דעתו.

המת, וכמו שהוא בכ"י ב ובד"מ הנדפס בגליון הטור.
7 צ"ל : מתנתה בטילה, במקום : מתנת בריא, וכמו שהוא בכ"י ב ובד"מ הנדפס בגליון הטור. 8 עיי"ש הערה 64. 9 בד"מ הנדפס בגליון הטור ובכ"י ב בט"ס כאן, וצ"ל כמו שהוא לפנינו בכ"י א, (וכה"ג בכ"י ק).

55 חלק ג סי' קטו. 56 עיי"ש הערה 8. 57 ועיין בסמ"ע ס"ק עז וש"ד ס"ק מא.
רנה 1 סי' תרנג (צו ג). 2 סי' תרכ (צד א).
3 עיי"ש הערה 3. 4 וראה לעיל סי' רנ הערה 65.
5 סי' תקפו (צב ב). 6 צ"ל : דבריה, במקום : דברי

ליתן והם יתנו לכל א' את שלו ואפי' הוציאו נכסי' מתחת ידן ואפ"ה אמרינן דנאמני' במגו שהית' יכולה ליתן מיד אחר מיתת בעל בית ע"ש שהאריך בזה, וצ"ע במ"ש (תר"ן) ¹⁰ דנאמני' במגו דאי בעי נתנו לו מיד אחר מיתת בעל, אלא לא אמרינן מגו למפרע וכמו שנתבאר לעיל מדיני מגו.

ינו ולא נהירא לא"א כו'. וכב"י ודעת הרשב"א כדעת הרא"ש. אבל אם הודה [נותנין] לו כו'. וכבר נתבאר ל' ר"ם רנ"ה איזה מקרי הודאה בש"מ. שהעבד חייב במצות. וכת' המ"מ פ"ט דזכייה שהקשו המפרשים דזה נמי כמצווה לעשות עבירה הרי אסור לשחרר עבדו, וכת' הרשב"א דאומדן דעת' דודאי עשה לו טובה שהוא חייב לו לשחררו דמחזקינן איניש בעובר בעשה לא מחזקינן וכיון שכן חוי כמוכרו לו, ומה שאסרה התורה לשחרר בלא גמילות אלא ברצון הלב עכ"ל. שכופין אותו לשחררו. וע' בי"ד סי' רמ"ז. וגם מצוה לקיים ד"ה לא שייך כו'. [וכן כתב] המרדכי דב"ב פ' מי שמת ¹ ד' רנ"ד ע"א, אמנם במרדכי פ"ק דגיטין ² ד' תר"ז ע"א משמע דאמרינן מצוה לקיי' ד"ה כגר ובהר"ן שם דף תקנ"ט ע"א האריך וע"ש, כת' בת"ה סי' שנ"ב דשתוקי יש לו דין גר לענין מתנת ש"מ והואל ואיכא פלוגת' דרבוות' (א) חולקי' אם שניה' מחזקי' כמו בית זאם א' מחזק הממע"ה ע"ש.

רנו האב תולש הפירות. בתשובת רשב"א סי' תקפ"ג אם הקדיש קרקע מהיום ולאחר ל' יום לא קדש כלל דא"א לומר גופא מהיום ולאחר

אבל בריא לא עכ"ל. כיון שכת' הצוואה יוצאה מתחת ידו כו'. ונ"י כת' סוף ב"ב ¹⁰ כל שצוה ואמר תנו אפי' [יש] שטר הצוואה אינו אלא מלוה ע"פ ואם אמרו יתומי' נתנו נאמני' בהיסת וכן הסכימו רבותי וכו"כ הראב"ד והריטב"א עכ"ל, [וכב"י ¹¹ שכתוב הריטב"א בתשובה ¹² וכן אנו דנים בכל יום וכן כתב הרמב"ן בתשובה סי' פ"ג], וכתב הרשב"א בתשובה סי' אלף מ"ז ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני קטן נאמן לומר פרעתי ואפילו היה קטן מוטל בעריסה אם יש לו אב [או] אפטורפוס או סמוך על אחרים נאמן לומר פרעתי להם עכ"ל ¹³, וכ"כ שם סי' אלף מ"ד וכן הוא בתשובת הרמב"ן סי' פ"ג ועיי' בריב"ש סי' שמ"ה, וכנ"י סו' ב"ב דבהודאות ש"מ א"צ לומר כתבו, ומיהו אין כותבין אלא בחייו דהודאתו כהודאות בריא הוא ואם עמד אינו חוזר, ומ"מ מתבטל שליחותן על הכתיבה ואין כתיבת' אלא מזכרת דברים בעלמא, ומה שכותבין שטר צוואה אפי' לאחר מיתה ההיא כיון דלמזכרת דבר' היא וצריך שיכתוב לאחר מיתה כדי שיאמרו מגו ערסי' ¹⁴ איתפטר לבי עלמא נתנו חכמי' רשות לכתוב ועשאוה כמעשה ב"ד שלא בשליחות בעל דבר מפי הריטב"א עכ"ל. אם כמוסר דבריו כו'. ובמרדכי דב"ב ¹⁵ דף ר"ם ע"א אם מצא בים עם המעות בתוכה וכת' עליו שהם של צדקה פמכינן בזה ואין לחלק בין צדקה להקדש וכן הוא בתשובת מהרי"ק שורש קפ"א. וכן אם בא א' וכו'. וכת' הרא"ש בתשובה כלל ס"ה והאריך בזה וכת' על אלמנו' או אפטורפוס של בית שהיה בידו נכסי' ב"ב שמת ואמרו שכך וכך הם של אחרים נאמני' כמה שתחת ידם במגו שהיו יכולי'

הגהות דרישה ופרישה

רנו. (א) אי מהני מתנת ש"מ בגר כמו שאינו ראוי ליורשו.

¹⁰ תתקס (פב א). ¹¹ הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ, ועיין בב"י בזה. ¹² סי' צט. ¹³ וראה בסמ"ע ס"ק יז. ¹⁴ צ"ל: ומגו מרעיה, וכמו שהוא בנ"י שם. ¹⁵ סי' תרנט (צו א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע י"ד סי' רנט סעיף ו ועיי"ש בפ"ה אות יא, ובפשטות משמע כאן דלא מיירי ידיע שיש לו כיס לצדקה וא"י איוהו, דומיא דהדין שבטור בשם הרא"ש. וצ"ב.

רנו 1 סי' תרל (צד ד), וכה"ג בתוס' גיטין דף יג ע"א סוף ד"ה והא בשם ר"ת, ועיין בתוס' ב"ב דף קמט סוף ד"ה דקא. 2 סי' שכט (א ג), והם ב' ידיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א.

[וזמן] הפירות דא"כ קאכל מאלנות של הקדש ולכך בטל לגמרי וע"ש ג. או שהגיע זמנו לתלוש. וכב"י וכ"כ הרא"ש ודלא כרשב"ם דכת' דמה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו אעפ"י שעומד לתלוש הרי הוא של בנו המקבל מתנה. לפי שדעתו של אב קרוב אצל בנו. בת"ה סי' ש"ן משמע דה"ה אצל בן בנו, וכת' בתשובת הריב"ש סי' רנ"ג בא' שנתן כל אשר לו לבתו והתנ' שיהא לו רשות ליתן לבתו האחרת [ג' מאות] ומת ולא נתן, ופסק שהראשונה זכת' בכל עכ"ל. מכר האב פירות מכורי. וכנ"י פ' י"ג דף ר"ך ע"א פי' אם ירצה לוקח שאם אינו רוצה חוזר בו ומבטל המקח אא"כ יודע שאין לו אלא פירות זו או א"ל זכות שיש לי בשדה פלוני מכור לך, וכת' עוד בשם הריטב"א שנראי' הדברי' שאם חזר האב ולקחה או יורשה מהבן אין ללוקח כלום עכ"ל (א). כדרך שהיה עושה אם לא מכר האב כו'. וכנ"י וזה לפי [רשב"ם], אבל הרמב"ם כת' בסוף הל' זכיה ז"ל עבר [האב] ומכרם מכורי עד שימות וכשימות האב מוציא הבן מיד הלקוחות ואם היו שם פירות מחוברי' שמין אותן ללוקח ונותן הבן דמיהן היו תלושין או הגיע להבצר הרי הן של לוקח עכ"ל, וכת' המ"מ שכן פי' הרא"ם והוא דעת הרי"ף, וע"ש במ"מ וע"ל סי' שי"ו מדין המשייר לעצמו זכות בקרקע שנותן לאחרים אם [יכול] להשכירה או למכור לאחרים, כת' בנ"י פ' י"ג דף ר"ך ע"א אם כת' לא' מנכסיו מהיום ולאחר מית' והיה שם

מעות או חובות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות כדין בעל בנכסי אשתו אא"כ פי' שיוכל להתעסק בהן והרוויח שלו ואם נפסד מן הקרן נפסד ולא משתעבד ליה רווחא שלא אמרו כן אלא בשותפות עכ"ל הריטב"א, כב"י בשם רשב"א. האומר אני מקנה אילן זה עם פטירתו זכה בהן המקבל דכמו שאמרו בנותן נכסיו לבנו דאמרינן דהקנה לו הגוף מהיום ופירות לאחר מיתה, ה"ה כאן נקנה לו הגוף מעכשיו ופירות לאחר פטירתו, ועו' שאפילו אמר נכסי קניין לך [עם פטירתך] קנה דכל שהוא קיים אפי' גוסס יש לו לזכות [ולזכות] עכ"ל, וע"ל סי' קי"ב מדין הקונה נכסיו [מהיום] ולאחר מיתה והיורש טוען שהנכסי' הנמצאי' קנה לאחר מתנתו. לפיכך הגוף קנה לו מיד וכו'. כבר כתבתי ל' ס"ם רנ"ב. דברי המרדכי שכת' בשם מוהר"ם ספ"ק דב"מ ור"פ מי שמת. דבריא אחד שאמר שיתנו כך וכך לפלו' דהוי כמצוה מחמת מיתה, ופ' י"ג ד' רנ"ד ע"א וד' רנ"ג ע"ד פסק דהוי מתנת בריא, ומהרי"ק ומהר"ם פדו' כתבו בתשובותיה' שדברי מוהר"ם סותרי' זו את זו, ולי נרא' ליישבן דוראי לענין דבעי קנין הוי כמתנת בריא דזיל בתר טעמא דברי ש"מ בכתובי' ובמסורי' מבה שלא יסורף דעתו ובבריא לא שייך האי טעמא, אמנם לענין חזרה ס"ל למוהר"ם דיכול כל ימיו לחזור בו (ב) דה"ל כאלו התנה אם לא אחזור כי דהרי אף מצווה מחמת מיתה יכול לחזור בו וה"ה ה"ג ג, כן נ"ל סברת מוהר"ם והמרקק [בתשובותיו]

הגהות ופרישה

(ב) צ"ע דא"כ הוי דלא כפרש"י ור"ש ורמב"ם ותו' ורבינו דכולם כתבו דמסתמא א"י לחזור בו כיון דבשעת שנתן [הוי] בריא כמ"ש בעמוד בס"ס זה ועפ"ר. [אות ב בנדפס].

רנז. (א) פי' לאחר מיתת האב [ולא תימא] כיון דחזר ולקחה מהבן הוי כאלו לא ניתנ' להבן מעולם ונמצא שקנא' הלוקח עולמית קמל"ן דלא, כיון שבשעת שקנאה היה בו לאכילת פירות ועיי' סמ"ע. [אות א בנדפס].

5 שם (סב א), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף א ובסמ"ע שם ס"ק א. 6 חלק ב סי' שכו. 7 צ"ל : סי' רנ"ג, עיי"ש מהערה 60 ואילך. 8 סי' רנד (עד ד), ושם : וכן משמע מתוך פירוש רש"י דהכא. 9 סי' תרב (צא א), בשם ר"מ. 10 סי' תקצב (צב א), ועיי"ש גם בס"י תקצא, ובהערות בגליון המרדכי. 11 בכתב יד ב : הכי, במקום : ה"ג, (ובד"מ הנדפס : הכא נמי).

רנז 1 וכה"ג בשו"ת הרשב"א חלק ג סי' קכב, וכפ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א, ועיין בביאור דברי הרשב"א בקצה"ח ונתה"מ ס"ק א ושו"ת רעק"א סי' קמב, וראה גם בשו"ת עונג יו"ט סי' קטז שהאריך בביאור דברי הרשב"א. 2 ועיין בזה בקצה"ח ס"ק ב. 3 סי' תתע (סב ב), ועיין בזה במל"מ פ"ב מהל' זכיה ה"ג, ובדברי נ"י בשם ריטב"א עיין בנתה"מ ס"ק ב. 4 ועיין בזה בשו"ע סעיף ג ובהגהות הרמ"א שם, וע"ע בסמ"ע ס"ק ט.

לאחר זמן לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו, וכב"י דלא נרא' לו אלא בכ"ע מתחלת הקניין מזמן הכתוב בשטר ודחה ראיות המ"מ (א), ודברי הרמ"ה שכת' רבינו¹ כדברי המ"מ (ב), כב"י [עוד] וז"ל כת' הרשב"א בתשו' דלא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו [אלא] כשהוא עצמו כתב זמן בשטר או צוה לעדים לכתוב לו זמן, ואפי' את"ל [שאפילו לא] צוה לעדי' לכתוב לו זמן אלא שכתבו הם הזמן מעצמ' התם הוא משום שהוא צוה סתם לכתוב שטר והוי ליה למידע שיכתבו בו זמן, אבל כאן שאינו אלא מזכרת שלא צוה להם לחתו' אם יכתבו בו זמן אין אותו זמן מוכיח עכ"ל, וכן הוא בתשובת הרמב"ן סי' ו' וכן הוא בנ"י פ' י"ג ד' ר"ך ע"א וע"ש, וכן פסק מהרי"ק שורש צ"ד דבצוואה בעלמא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו, וכת' עו' הא דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו חיינו אם כת' לו ל' מתנה אבל אם כת' לו' מניח דלא שייך [מחיים] כלל לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו, וכת' הר"ן ס"פ מי שאחזו² דלאו דוקא בשטר [אלא] ה"ה בתנאי' שמתנה בעל פה אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו, ועיי' ברינ' אלו מתשובת מוהר"ם פדו' סי' נ"ב, גם ל' ס"ם רמ"א. אבל היכא דצריך לברר הזמן כו', וכב"י דאין זו טענה דגם כאן ה"ל למכתב נכסי קנוי' לך [ל]יום פלוני (ג) והיה יום נתינה מבורר בלא

שהביא סברת המרדכי ימצא שם בדברי, וכן משמע קצת בתשובת מוהר"ם פדו' סי' נ"ב, וכב"י בשם תשובת הרשב"א³ על א' שנתן לבניו נכסיו ומשייר לעצמו בהן זכו' לדור בהן כל ימי חייו ומוזנות ואח"כ נשא אשה, ופסקו דיכול לדור שם עם אשתו דלא גרע משמש לשמשו, ואע"ג דלא שייך אלא לעצמו לא בא אלא לאפוקי שלא ידור עמו בניו הקטנים ולא הנמפלי' עמו, ולענין מוזנות שהתנ' אם אין לו מוזנות ממקום אחר כלל יוכל למכור הבת' לצורך מוזנותיו, אבל אם יש לו מוזנות ממקום אחר או יש לו [נכסים] שיוכל ליחזק משם ואפילו יש לו חובות שיוכל למכרן ולחזק משם אינו נוטל משם מוזנות, ואם רואה ב"ד שלא יוכל למכרן [נותנין לו מוזנות] ואפי' יגבה אח"כ החובות א"צ לשלם מה שנתנו לו, וכת' ר"י נט"ו ח"א כת' כל נכסיו בכריא הוא ואשתו אינן ניווני' מהם ואם שייך בפ' מוזנות משכירין לו שמש, וכן משיאין לו אשה במקום שמש כי הכל בכלל מוזנות עכ"ל.

רנח [שזמנו של] שטר מוכיח. וכב"י וכן פסקו בהרי"ף והרמב"ם סוף הל' זכייה, וכת' המ"מ פ"ח דגירושין דלא אמרו זמנו של שטר מוכיח עליו אלא בכותב לאחר מיתה וכת' בו זמן, דמאחר דא"א להקנות לו אחר מיתה ודאי כיון להקנות מזמן השטר, אבל המקנה לחבירו

הגהות דרישה ופרישה

הל' יום כו' וע"ש מש"כ המ"מ דקאי אדברי הרמב"ם דלא תקשי אהדדי וכמ"ש בסמוך בהגה וצ"ע. [אות ב בנדפס]. (ג) עו' שם כתבתי דאין זה קושי' לע"ד דמ"מ דלמא כתב כדרך כתיבתן מהי' ולאחר ל' יום כי כן דרך בני אדם לכתוב לפעמי' כן ואז היה צריך לכתוב בו זמן נמצא דאין [מוזמן] כזה ראייה, ומוהר"ם עצמו כתב דברי [הרמ"ה] הללו בש"ע בהגהות מוכח מזה שלא חש לקושיות ב"י הלזה ועיי' בסמ"ע. [אות ג בנדפס].

וכן פסק הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב ועיי"ש בסמ"ע ס"ק ה, ש"ך וקצוה"ח ס"ק ב. 2 סי' תתסט (סב א), ושם: כך היה אומרה הרא"ה ז"ל בשם אחיו ורבו ז"ל וכן אמר בשם הר"י ז"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל. 3 סי'

12 חלק ו סי' ריו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו ועיי"ש בסמ"ע ס"ק יב ובנתה"מ ס"ק ג. (ובציונים להגהות הרמ"א יש לתקן: ב"י בשם הרשב"א).
רנח 1 סעיף ד בטור, (וראה חידושי הגהות אות ב).

מ"מ למירי' המציל מזוטו של יום מיירי בי' משום עשיית טוב וישר. נעשה כצווה על ביתו כו'. וכתב נ"י ריש אלו מציאות * וז"ל אפילו בא ליד המוצא לפני ייאוש ואפילו אמר לא מייאש לאו כל כמיניה ואפילו בעלים מרדפים אחריה' דבטל דעתו אצל כל אדם שהרי אבוד ממנו ומכל אדם כ"כ הרשב"א והרנב"ר עכ"ל, כתב המרדכי ריש אלו מציאות * על ספינה שטבעה בים ובאו גוים והצילו מה שהיה בתוכה [והמושלים צוה] להחזיר הכל לבעליהם גם הקהלות נתנו חרם להחזיר הכל וא' קנה מן הגוים שהצילו ואמר שא"צ להחזיר דה"ה אבירה ששטפה נהר ופסק ר"ג מ"ה דצריכים להחזיר חרא דדינא דמלכותא דינא, ועוד דהפקר ב"ד הפקר והם ציוו להחזיר ולכן הקונים מן הגוים שהצילו כקוני' מן הגנב ויש בו משום תקנת השוק וע"ש. הו' יכולים להציל מיד כו'. ובמרדכי ריש אלו מציאות * ואפילו אינם יכולים להציל אלא ע"י הדחק. אם יעמדו שם כששטף כו'. ובמרדכי ריש אלו מציאות אפי' ביכולים הבעלים עדיין להציל ע"י הדחק כיון שלא חששו לרדוף בעוד שהיו יכולים להציל בקל מסתמא נתיאשו עכ"ל וע"ש, ובכ"כ התו' שם, כתב הר"ן ריש שלוח הקן * אווזין ותרנגולים שברחו מבעליהם הוי הפקר והמחזיק בהן זכה בהן ודוקא שא"א לבעליהם להחזירן, כתב מהרי"ק סוף שורש ר' * בחוב מהני ייאוש ודוקא בדבר שסתמו ייאוש

כתיבת זמן השטר, כתב הרשב"א בס' אלק קנ"ט במלך א' שנטל בית מראובן וראובן נתן הבית לשמעון וכתב לו במתנה שיהא של שמעון כשיחזיר לו המלך הבית ואח"כ המלך נתן הבית לשר והשר לראובן, ופסק דהמתנה בטלה דלא התנ' אלא [אם] יחזיר לו המלך והכא השר החזיר לו וע"ש שהאריך בזה ובדין מהיום ולאחר מית' כתבתי תשובה זו לעיל סו' סי' רמ"א *.

רנט כאשר יתבאר ל'. סי' רס"ב יתבאר זה. ונודות של גוים כו'. עיין בזה בי"ד סי' קכט שהאריך בזה. שרוב העוברים שם גוים. וכתבו בהגהות מרדכי דב"מ ד' קכ"ז ע"א דמספרים לא מייאש אפילו במקום שרוב גוים וצריך להחזיר, כנ"י ד' ע' ע"א דב"כ שחזן לעיר שיתבו בהו גוים לשמרו, דגוים יתבי בהו כקבע מחפשי בהו ומשמש כל מה שכתובו וישראל אין מתעסקין שם אלא בתלמוד ומקרי מקום שרוב גוים אעפ"י שרוב נכנסים שם ישראל. מ"מ טוב וישר הוא לעשות לפנים כו'. ומשמע דלא כייפינן ליה, וב"פ האשר"י ריש אלו מציאות דלא במרדכי שכתב שם * בשם ראב"ן וראב"ה דכייפינן ליה לעשות לפנים משורת הדין, וכתב הא דלא כייפינן להחזיר למציל מזוטו של יום משום הישר וטוב מיירי דוקא בעני המציל ובעל האבירה הוא עשיר עכ"ל, וא"צ * אפילו למ"ד דלא כייפינן על זה

בש"ך וקצוה"ח ס"ק ג ופ"ת אות ג. (ובהמשך צ"ל : אית בי', במקום : מיירי ב'). [וראה עוד בפרישה ס"ק יג]. 5 סי' רעח (יב ב). 6 סי' רנו (עה א), ראה הערה 3 ועיין באבני מילואים סי' כח ס"ק ב בכיור ג' הטעמים שבסמוך, (תרא דדינא דמלכותא דינא ועוד דהפקר ב"ד הפקר). 7 סי' רנו (עד ד), [ושם : אבל אם אין יכולין להציל אפילו ע"י הדחק וכו'] ובכ"כ ב הנוסח : ובמרדכי ריש אלו מציאות משמע דאפילו לא היו יכולין אלא ע"י הדחק וע"ש. ועיין בסמ"ע ס"ק יט, דרישה ס"ק יד וחיודשי הגהות אות ב. 8 סי' תתעה (מז ב), וראה גם בתוס' שם דף קלט ע"א ד"ה כיון, [ועיין בגמ' ב"מ דף כח ע"ב, וי"ל]. 9 צ"ל : שורש ג', וכמו שהוא בדרכי משה לעיל ריש סי' צח, ועיי"ש בהערות. וראה בהגהות הרמ"א לעיל סי' קסג סעיף ג ולקמן סי' רסב סעיף ה, (וע"ע בקצוה"ח סי' ס"ה ס"ק י וסי' סו ס"ק א). ועיין בנדון זה דיאוש בחוב אריכות דברים בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה חלק ג' סי' קעג.

תקמב (לט א), וראה סמ"ע ס"ק ו וש"ך ס"ק ד, (וע"ע בפרישה סוף סעיף ב). 4 עיי"ש בד"ה זמנו של שטר מוכיח כו'.

רנט 1 סי' תכו (פג ג), וראה גם שם סוף סי' תמו (פו ב), וכה"ג במרדכי ב"ק סי' קלט (נא ג) ובס"י קנא (נא ד) ועיי"ש בשלטי הגיבורים בגליון המרדכי אות ג. וראה עוד בתוס' ב"ק דף קיד ע"ב ד"ה המכיר. (וראה לקמן סי' שנו הערה 1). וב"פ הרמ"א בהגהות השו"ע כאן סעיף ג ובס"י רלו סעיף ח ועיי"ש בפ"ת אות ב. 2 סי' רפב (יג א), וראה בב"י סוף סי' רס"ב. 3 סי' רנו (עה א), וראה תשובות רגמ"ה, אידלברג, סי' סז, (וראה לעיל בדרכי משה השלם כרך א סי' יב הערה 12) ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סי' יב סעיף ב שהביא לדעת הרא"ש ואח"כ הביא לדעת המרדכי (,וי"ח") עיי"ש, וראה שם בגליון השו"ע. 4 בכ"י ב הנוסח כאן : וא"כ אפשר למאן דאמר, וכנ' דצ"ל : וא"כ אפילו למ"ד וכו'. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז וסעיף ה וע"ע

אוכלים להם מחמת מתיקתן ואין אוכלים שאר פירות כגון זיתים וחרובים, וכב"י ואמרינן ר"פ אלו מציאות דאם הקרקע של יתומים דלאו בני מחילה ננחו התמרים הנושרים אסורים וכ"כ הרמב"ם פט"ו דגזילה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל (ג). ולא אפשרטא ואסורה. ופסק הרא"ש וחייב להכריז*, אבל הרמב"ם פסק בפרק ט"ו דלא יטול ואם נטל אינו חייב להכריז, ובגמ' בעי עוד דשומשמין בד' אמות מהו ולא אפשרטא ופרש"י דשומשמין מירחא [מרוכה] ללקחן והוא יוקר מחיטים והרמב"ם פי' כע"א וע"ש ז. דשמא בעוד [שהולכין] כו'. וכתב המ"מ פט"ו דגזילה בשם הרמב"ן והרשב"א שאם לא הלך לו שרשאי להתזירה לשם שהרי יודע שהבעלים לא באו עכ"ל, וכן הוא כנ"י פ' א"מ דף ע"א וכן הוא דברי הרא"ש*, ולא נהירא. וכ"כ המ"מ פט"ו בשם האחרונים ז"ל דיהא מונח עד שיבא אליהו כו'.

רסא במקום שהורג' בהמה המזוקת כו'. וכת' רי"ו כנתיב כ' ונ"ל לפ"ז דה"ה במקום שפורעין קנס ידוע כשמוצא' בהמה רועה בשדה אחר וממשכני' בהמה בשביל הקנס. ואינו נרא' כן דאבידה מדעת הוי הפקר. וב"י כת' דלאו מילתא היא שבשביל שאינו חושש לפקח על נכסיו [לא] נאמר שהפקירם עכ"ל ג.

הגהות דרישה ופרישה

הרי"ף והרא"ש שהשמיטו כל אלו הדינים של קציעות תאנים ותמרים ואיתניהו שם בגמ' הא אית בהו דינא וכמ"ש הרמב"ם ורבינו. [בד"ח של הטור הגה' זו מופיעה בחידושי הגהות אות א, ובד' דיהרנפורט הגה' וזו ע"ש.

6 ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז לא השיג בזה על דברי המחבר שפסק כרמב"ם אף שגם דעת הרי"ף הוא כדעת הרא"ש, ראה תומים בקיצור תקפו כהו ס"ק ט. וראה בדברי הרמב"ם גבי ספק הינוח בפט"ו מגזילה ואבידה הלכה א והלכה ח. (וראה הגהות אשרי ריש הפרק). 7 ועיין בהגהות הגר"א בגליון הגמ' דף כא ע"א ובביאור הגר"א בשו"ע אות כד. 8 ועיין ש"ך ס"ק לב וגתה"מ ס"ק טו.

רסא 1 ועיין בזה בשו"ע סעיף ד ובש"ך שם ס"ק ג, וע"ע בקצוה"ח ונתה"מ ס"ק א, מחנ"א הל' זכיה מהפקר סי' ו' ובאבן האזל פי"א מהלכות גזילה ואבידה הל' י.

כגון שר שחייב ליהודים ודרכו שלא לפרוע ואח"כ ניכה במס אין האחרונים צריכים לפרוע לראשונים, אבל סתמא אינו ייאוש אפילו שהבעלים אומרים ווי לח"כ [דהואיל] וכל אשראי ספק אי משתלם אי לא אלא מספיקא אמר כך לא גמר ומייראש עכ"ל.

רס שהאריך לו הימים שם כו'. וכב"י וכהר"ן ונ"י וכוין דתלינן באמוריים אפילו היה בו סימן הוא של מוצאו וע"ל סי' רס"ח אמאי לא אמרינן חצרו של אדם קונה לו (א). אפילו אם העלה חלודה כו'. וכנ"י פ' א"מ דף ע' ע"א וברשות בעלים לא מהני ייאוש כו'. ואם האחרון גוי הוא של מוצאו. ככ"י כ"כ הרא"ש אבל התו' והרמב"ם פי"ו כתבו דלא הוי של מוצאו אלא כשדרו בו גוים ג' לבסוף* שאז תלינן בגוים (ב). ור"י פי' אפילו יש בו סי'. וכ"כ המ"מ פי"ו דגזילה בשם הרשב"א, והרמב"ם כתב שם דלא הוי שלו אלא כדאיכא רוב גוים שם, וכן משמע בתו' פ' אלו מציאות*. ואם קנה א' מציאה מן הגנב כו'. וע"ל סי' רס"ח* מה שכת' מזה. ואינו נראה כן מהגמרא כו'. וכ"פ נ"י* ד' ע"ב ע"א דכל של חנוני. וכן תמרים שהרוח משיר כו'. וכתב המ"מ פט"ו דגזילה הטעם בהיתר התמרים יותר מזיתים ומהחרובים מפני שהבעלים מוחלים להם מפני שבהמות וחיות

רס. (א) וכתבתי כמה טעמים בזה בדרישה ר"ס זה ע"ש. (ב) עפ"ר כתבתי דהת' לא דעת הרמב"ם נראה כ"כ שהוא כדעת רבינו ואין טעם לומר דבעינן דוקא ג' גוים ע"ש ודו"ק. (ג) ויותר יש לתמוה על

רס 1 סי' רפה (יד א), וראה בחידושי הריטב"א ב"מ שם ובדברי הריטב"א בשטמ"ק שם בשם ר"י שאף אם יתן בה ישראל סימן הרי היא של מוצאו, משום שהבעלים מתיאשים שיודעים שהמוצא יתלה באמוריים. 2 וראה דרישה סעיף ב והגה' דרו"פ כאן. 3 אמנם מדברי הרא"ש שביאר הטעם דהוי שלו, "לפי שהשולחני והחנוני דרין בבית, מימר אמר מכדי ננהו דיירי בהו וכו'", משמע אפילו בדליכא רוב גוים, וראה פרישה סעיף ד, סמ"ע ס"ק יז וש"ך ס"ק יט. 4 ראה שם הערה 15, ועי"ש בהגהות דרו"פ אות א. 5 סי' רפה (יד ב), ובסמוך צ"ל: דעל התיבה של חנוני, וכמו שהוא בכ"י ק.

אמר * מחטין הרבה מצאתי בלא ב"ד. וככ"י
 וכ"כ הרמב"ם בפ"ו דגזילה דאם מוצא ב' מחטין
 או יתדו' וכיוצא בה' חייב להכריז וצ"ל דמצאן
 אלו ע"ג אלו דאל"כ דלמא דרך נפילה, ויש לתמוה
 מ"ש מב' מטבעות דאפי' נעשה כמגדל אינו חייב
 להכריז, וכן במוצא ב' בדי' יש להקשות אמאי
 חייב להכריז מ"ש ממטבע וצ"ע עכ"ל, ולא קשה
 כלל דאין כל הדברי' שזין דשאני מטבעות דכל
 אדם יש לו אצלו מעות ודרך לאבדן דרך נפיל'
 ולכן בעינן שיהיו מונחי' דרך מגדלי' שיהא בו
 סימן ובלא זה חיישינן דלמא דרך נפיל' נפל וכבר
 ייאש ממונו, אבל מחטין ויתידו' וכיוצ' בהן אין
 דרכן של אדם לשאת אות' אצלו אם לא הצריכ'
 להם, וכל שנושא אצלו מאלו דבריו יודע עניינ'
 ומדרק בכך וע"כ מנין חיי סימ' כן נ"ל (ג). אם
 הם צרורי' וכו'. וככ"י ונרא' דדוקא אם הם
 צרורי', אבל אם אינ' צרורי' אע"ג דאמר מנין
 לא מהני, ואם אמר שהם צרורי' (ד) אע"ג דלא
 אמר מנין מחזיר [לו]. כשתגר בעצמו מצאן.
 כת' בנ"י פ' א"מ ע"כ דף ע"ב ואפי' יודע התגר

רסב כת' הרמב"ם הית' שוה פרוטה בשעת
 מציאה כו'. נראה פירושו אע"ג דלא היה
 ש"פ בשעת הכרזה מאחר שהיה ש"פ בשעת
 אבידה ובשעת מציאה חייב להשיב, וכ"כ המ"מ
 פ"ג דגזילה, וב"י לא הכין דברי הרמב"ם בדרך
 זה והניחו בצ"ע. ולא נהיר' דבגמ' מוקי מתנית'
 כו'. וככ"י והחכם המרשי' והרמב"ן ונ"י כת'
 כדברי הרמב"ם וישבו' הגמ' לפי סברתו (א).
 שאפילו התחתון רחב וכו'. ובפ' א"מ ד' ע"א
 בנ"י דה"ה שאינו רחב רק שמונחי' זו ע"ג זו,
 ולא משמע כן מדברי הטור (ב). אפי' שמו כתוב
 עליה. ובנ"י פ' אלו מציאות + ד' ע"א בשם הר"ן
 והיינו דוקא בצורת מטבע דרגילות הוא לתקן
 הרבה בשות אבל אם * נסדק מחזיר שהרי מטבע
 לענין זה כשאר כל הכלי' עכ"ל, כת' * חכ"י בשם
 הרמב"ן ואע"ג דטעמא הוי משום דניתן לו ושמא
 הוציאוהו, פי' הרמב"ן דה"ק דחיישינן [שמא]
 הוציאו ומאחר נפל והוא ג"כ אבד שלו והוי כדבר
 שאין בו סי', אבל בלא"ה לא חיישינן [כמו דלא
 חיישינן] למכירה בשאר מציאה עכ"ל. וכן אם

הגהות דרישה ופרישה

דבי' בפ"י דברי הרמב"ם, אלא הרמב"ם אם מצא ב'
 ר"ל שמצאן מונחי' וזוגות וזוגות וזה מורה שהוא הניח
 והוי מניין סי' וע"ש ודוק. [אות ז בנדפס].
 (ד) עד"ר שם כתבתי דאין דברי ב"י ברורין, דאף
 צרורי' בלא מנין לא מהני כ"א שאמר צרורי' בקשר
 מניין כך וכך, וא"כ מצינו באומר מנין אף לא אמר
 שצרורי' הן בקשר משום סי' רק שהן כרוכין יחד
 כמטפחו' בקשר כל דהו ואומר מניין עמ"ש עו' מזה

זו על שם הגה' דר"פ].

רסב. (א) ועד"ר שם כתבתי שהתו' ורא"ש ס"ל
 כהטור וגם מדברי (התו') [הרמב"ן] סובר דאף דהו'
 כת' יישוב לדברי הרי"ף מ"מ הסכי' הוא למ"ש התו'
 ע"ש. (ב) ולא ידעתי למה כת' דלא משמע כן
 הא בההיא לא כת' כן. [אות ד בנדפס, ויש שם שירוב
 מדברי הטור]. (ג) עד"ר שם כתבתי ישוב אחר
 לדברי הרמב"ם וגם כתבתי דלא נרא' כלל פירושו

חיישינן שמא הוציאה עיין בזה במעין החכמה ב"מ שם
 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יג ובדברי המחבר
 שם [וראה סמ"ע ס"ק כח]. 8 בכ"י ב הנוסח: וכן אם
 מצא מחטין הרבה בלא בד. 9 בכ"י ב: מנינם,
 במקום: ענייני', וכה"ג בד"מ הנדפס ובסמ"ע ס"ק לג ע"ש
 דה"מ, וראה ש"ך ס"ק ה וט"ז בגליון השו"ע. וע"ע בביאור
 הגר"א אות כג, תוספות יום טוב במשניות ריש אלו
 מציאות ובמה שהקשה שם בתוספות רע"ק אות יח. וצ"ל
 בכונת הד"מ כאן דכיון דאיכא תרתי דלא כל אדם נושא
 אותם מחמת חשיבותם לעבודה (לא חשיבות כספית) וכל
 הנושא אותם יודע מנינם אי"כ נודע לו מיד בזמן הנפילה
 ואינו מתיאש משום שיודע שרק הוא אבד ויוכל לתת
 סימן מנין משא"כ במעות שאמנם ממשמש אך מתיאש
 משום שהרבה נושאים אותם ולא יאמינו לו, ועיין.

רסב 1 בכ"י ב הנוסח כאן: וכן נרא' דברי המ"מ,
 וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הטור, וראה בסמ"מ שם ובב"ח
 סעיף ב, וע"ע בט"ז ובדרישה סעיף ב בזה. 2 וצ"ל
 לפי"ז דהרמב"ם יפרש יקרי' — מלשון יוקר וחשוב
 כפירוש הרא"ש, ראה הגהות הגר"א בגמ' ב"מ דף כא ע"ב
 אות א. 3 וראה הגהות הגר"א ב"מ דף כה ע"א אות ג
 שכ' כן בדעת הרמב"ם פט"ו מגזילה ואבידה הל' ב, ובמ"מ
 שם פירש בדרך מגדל שמקצר ועולה וכו' עי"ש. 4 סי' רפד
 (יד א). 5 בכ"י ב הנוסח כאן: אם נתן סי' נסדק,
 וכה"ג בנ"י עי"ש. 6 בכ"י ב הנוסח כאן: וכן כתב ב"י.
 7 ובחידושי הריטב"א החדשים ב"מ שם [וכן בשטמ"ק
 בשם הריטב"א] כתב טעם אחר שאין חוששין למכירה
 לפי שאין להוציא ממון מחזקתו ודוקא במעות שלהוצאה
 קיימים חיישינן שמא הוציאם, ילפי"ז גם במטבע שנסדקה

פ' א"מ [כתב] דרש"י ורמב"ם פי"א דגזילה פירשו הטעם משום דהואיל והתחיל במצוה חייב לגומרה וא"כ ה"ה בכלים נמי, והראב"ד י תמה עלי' דהא בגמ' פ' הספינה לא משמע כן ע"ש, וב"י יישוב דברי הרמב"ם דבפ' המוכר את הספינה לא אמרו הכי בדרך מסקנא אלא בדרך דחוייה בעלמא ולכן לא סמך עליו הרמב"ם וע"ש (א). **אלא יחזירנו מן השדה כו'.** כב"י וזו היא לגירסת רב אלפס דגרס בספרי' דלענין חזרת בשדה לא קא מיבעיא ליה, אבל לגירסת ספרים שלנו דמבעיא ליה אפילו לענין השדה אי חייב להחזיר ליה אם לא, א"כ לדעת הרא"ש אינו חייב להחזיר כלל אפי' בשדה, ורבינו שכת' לדעת הרא"ש דיחזיר בשדה לא דק עכ"ל, ואין דבריו נראים דמאחר דלא פטור להחזיר אלא משום דאיכא זלוול בכבוד תורתו, א"כ בשדה דליכא רואין וליכא זלוול [תורה] בודאי חייב להחזיר אע"ג דאינו חייב בעיר, כן נ"ל לפרש דברי הרא"ש ודברי רבינו, ונרא' שכן הוא האמת בעצמו (ב), [וכתב הרמב"ם פרק י"א מהלכות גזילה התולך בדרך הטוב והישר

של מי הוא אפ"ה א"צ להחזיר דכבר ייאוש מהן הבעלי' שמוכר התגר אינו יודע למי יחזיר. וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל. וב"י כת' הרא"ש לא הכריע לכן אני מתמה על מה שכת' רבינו על דברי ר"י וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל (ה). **אם התובעו ת"ח ואומר שמכירו בטביעות עינא.** וכ"כ הרמב"ם פי"ד דגזילה כו' וע"ש במ"מ שיש חולקי' בזה (ו). **במסכ' ופוריא וכו'.** והרמב"ם כת' בפ"ד דגזילה דאף אם משנה מפני השלום מקרי ת"ח [וכן ¹⁰ כתבו התוספות], וכב"י כת' הגהות אשר"י פ' א"מ אין המוצא יכול לומר לצורבא מרבנן אתה מאותן שמשני' דיבורם ולא אחזיר לך בטביעת עין אא"כ יש לו עדי' עכ"ל וכ"ג מדברי הרמב"ם, וכת' עוד בהגהות' אשרי' דלא מקרי ת"ח אף דלא משני בדבורו אלא כשמדדק בחלוקו שלא להפכו וכן בגמ' פ' אלו קשרי' (ז).

רסג ואם היא בהמה כו'. ובגמ' פ' הספינה מפרש טעמא משום דנקטי ניגרי בריית' לפ"ז בהמה הוא דוקא אבל לא שאר כלים, אבל נ"י

הגהות דרישה ופרישה

בדריש'. [אות ב בנדפס]. (ה) ואני תמה על שני המאורות הגדולי' על הב"י המתמיה ועל מוהר"ם שכת' תמיהה ולא השיב עליו הלא בהדיא מוכח בדברי הרא"ש שכו' כפי' ר"י וכמ"ש בדרישה שני הוכחות ברורות לזה וע"ש. [אות י בנדפס]. (ו) בגוף הדין לא כת' שם פלוגתא אלא אם צריך להכריזו בכל מקום או רק בשמצאו [כשת"ח] מצוי' שם וכמש"ר ע"ש. (ז) ובדרישה כתבתי טעם נכון למה השמיטו אות' הרי"ף והרא"ש שם בגמ' וגם שאר פוסקי' לא כתבוהו דס"ל דסתמ' תלמוד' דפשיט' לא ס"ל הכי ע"ש. **רסג.** (א) ועיי' בב"י דמסיק וכת' עוד ז"ל דס"ל דגם הרמב"ם ס"ל דבהמה דוקא דינא הכי משום דנקטי ניגרי ברייתא אע"ג דבמצאה כלי' בשדה קאמר דחייב להחזיר אפי' בעיר הת' שאני כיון שדרכן להחזיר בשדה נתחייב בכרם אבל כשמצאה במקום שאין חייב

בהמשך דבריו: אבל מסיק וכו', כן מסיק בב"י אבל בד"מ לא הביא רק לסב' הראשונה שבב"י, וראה הגהות דרו"פ כאן אות א [וע"ע בפרישה סעיף א]. 2 בכ"י ב הנוסח כאן: פטר הרא"ש, וכ"ה בד"מ הנדפס וכ"י ק. ובעיקר דברי הד"מ ראה אריכות דברים בשו"ת רעק"א סי' קצג ובחידושי רעק"א לב"מ דף ל ע"ב. (ראה פ"ת אות א). 3 הוספתי

10 הוספתי מכ"י ב, ועיין בתוס' דף כג ע"ב ד"ה באושפיזא בסופו, וראה ברי"ף מה שתירץ על קושית התוס', וע"ע במהרש"א ובמהר"ם שיף בדברי התוס'.

רסג 1 צ"ל: והר"ן וכמו שהוא בב"י ב, וכה"ג בנ"י סי' רצח (טז ב) ובב"י. ועיין בסמ"ע ס"ק ד ומ"ש שם

מפרי"ש, ונראה הדברי' דלא הוצרך להרבות שכתב
בשביל חבירו אבל הוצרך להרבות פשיטא דחייב,
וכן משמע מתשובת מוהר"ם פדו' סי' ס"ג
בתשובה וע"ש, ועוד נרא' לי דוקא שירד תחלה
להציל שלו אלא שהציל גם של חבירו עמו אבל
אם ירד תחלה על דעת שניה' חייב ליתן שכרו
דמאי הוית דאזיל בתר ידיה ולא בתר חבירו,
ומאחר שהציל הוי כאלו הציל חמור חבירו שחייב
לתת לו שכרו כן נ"ל, ובתשובת מיימני השייכ'י'
לה' גזילה ואבירה כ' דיש פ"ל דאין חייב
להחזיר אבירה כשבטלה עמה ור"י חולק וע"ש.
אבל אם לא היה שם וכו'. וב"פ נ"י כפ' א"מ
ד' ע"ד ועיי' שם במרדכי בהגה' ד' קמ"ד ע"א
שהאריך בזה. אפי' עלה שלו מאליו כו'. ובנ"י
פ' הגזול בתרא¹⁰ דף מ' מיהו שלו חפקר וכל
הקודם זכה. ירד להציל ולא הציל. כת' מוהר"ם
פדו' סי' ס"ג על ראובן ושמעון נחכשו ועמד
שמעון והוציא הוצאות על זה, ובתוך זה יצא ראובן
מן המאסר, ופסק שאפי' אם התנה עמו תחלה
לשלם לו דומה כאן לירד להציל ולא הציל דאין
לו אלא שכרו, וכאן (ב) אפי' שכרו אין לו דהא
לא נתנה ראובן במה שהוציא, ול"ד¹¹ לירד להציל

ועושה לפני משורת הדין מחזיר האבירה בכל
מקום ואף על פי שאינו לפי כבודו עכ"ל, ומדברי
הרא"ש נראה דאסור לזולל בכבודו ולהחזירה
משום דאיכא [זלוול] כבוד תורה ולכן כתב הרא"ש
וחכם שבא לעשות לפני משורת הדין יותר
ממנו וישלים לבעל האבירה וכיוצא בו ועייין
בדברי הרא"ש והם לקמן סי' רע"א א'.

נרסד: ברבו המובהק כו'. וראיתי בספר
חסידו': דכל מקום רבו קודם לאביו
היינו שלמדו בחנם אבל אם אביו הוצרך להשכירו
אביו קודם לכל דבר דאז הרב אינו אלא כשאר
פועל. אין לו אלא שכרו כו'. כת' הר"ן פ"ב
דייני גזירות: ד' תקל"ה ע"א דהעושה טובה
לחבירו אין אומרים שבמתנה עשה לו אלא יש
לו ממנו שכרו (א), כת' בהגה' מרדכי החדשי'⁴
פ' הגזול ד' נ' ע"ב אם הציל: ספרי חבירו עם
ספריו וצריך ליתן ממון מפני ההצלה, שמא אין
צריך ליתן לו אפילו שכר טרחו דהא דאמרין
שפך יינו יש לו שכר טרחו היינו דוקא: דקטרת
בשביל חבירו, אבל הכא נתכוין לטרוח בהצלת
ספריו ומן שמי' הוא דרחמי על חבירו עכ"ל ר"י

הגהות דרישה ופרישה

למד רבינו לפרש דברי הרא"ש כן [לכן נראה] יותר
כמו שבארתי דברי רבינו בדרישה וע"ש ודוק. [אות
א בנדפס].

רסד, (א) ע"ל סי' קכ"ח מס"ב כת' בשם תשובת
הרי"ף לא משמע הכי. (ב) מוהר"ם קיצר בהעתק'
דשם כת' מוהר"ם פדו' ע"ז בשם הרמב"ם דה"ה אם
עלה מאליו דהוי דינו כירד להציל ולא הציל, וה"ה
לזה שיצא מאליו מתפיס', והבי' ראיי' לדבריו
מהירושלמי, ועיי' בתשוב' שדיתי נגא בדבריו כי נרא'

ליה דאם היה דין תורה כן ודאי אין משגיחין באשר
יגיע זלוול תורתו גם ליכ' זלוול בזה שמקיים מצות
הש"י המוטלת עליו, מש"כ עתה שעלת' בספק, ואעפ"י
שהרא"ש אחר דבריו הללו הביא לדברי הרי"ף ומשמע
מדבריו דדוקא לגירסת הרי"ף [דינא] הכי דבעיר פטור
אבל לגירסת ספרי' דידן צ"ל דס"ל לרבינו דה"ק הרא"ש
מה שנרא' לומר מסברא בעלמא לגירסת הספרי' שלנו
דבעיר פטור ומוכח בגמ' לפי גרסת הרי"ף וכן נ"ל
[לענ"ד] ביאור דברי מור"ם אבל הוא דוחק דמניין

בדבריו). 5 בכ"י ב: אדם שהציל, וכה"ג בשלטי
הגיבורים שם. 6 בכ"י ב: דידוע, במקום: דוקא,
וכה"ג בשלטי הגיבורים שם. 7 וכ"פ הרמ"א
בהגהות השו"ע סעיף ד וכן תירץ בשו"ת הרמ"א שם
עיי"ש, וראה בנתה"מ ס"ק ו' ובפ"ת אות ד (בכ"י ב חסר
מתיבות ועוד נרא' לי, עד כן נ"ל). 8 סי' י. 9 סי' ש
(טז ב), ובמרדכי בהגהות, עיין הגהות מרדכי ב"מ סי'
תכו (פג ד). 10 סי' רטז (מב ב), ועיין בזה בסמ"ע
ס"ק ט ובנתה"מ ס"ק ב (וצ"ב). 11 בכ"י ב הנוסח
כאן: ול"ד להציל החמור כו' וע"ש חילוקים בזה, במקום:

מכ"י ב. 4 צ"ל: רעב (סעיף ט).
רסד 1 הוספתי מכ"י ב. 2 סי' תקפה, וכ"כ בד"מ
יו"ד ס"ס רמב, ובהגהות הרמ"א בשו"ע שם סעיף לד,
וראה סמ"ע ס"ק ה. 3 סי' שצא (סג א), וראה
הגהות דרו"פ כאן אות א מה שכתב שבתשובות הרי"ף
לא משמע כן, ולכאורה בתשובות הרי"ף מיירי ביתום
שהייך לומר שעושה עמו צדקה משא"כ בנדון דהרי"ף.
4 הגהות שלטי גבורים על המרדכי פ"י סי' קסב (גב
א). (בכ"י ב הנוסח כאן: בהגהות אלפסי במקום: בהגה'
מרדכי החדשי', וכה"ג בשו"ת הרמ"א סי' פו, ועיי"ש

טול דינר וכו' אלא בדבר שהשוכר מסוכן והמציל מחויב להצילו ולטול שכר טרחו, אבל בשאר מלאכות חייב ליתן לו מה שהתנה ושם ע"א [פסק] כדברי הרמב"ם. טול דינר והעבירני. כת' הרא"ש פ' מצות חליצה¹⁶ הא דאין לו אלא שכרו היינו דוקא היכא ששואל דבר גדול במעשה שאין רגילין לתת בו אלא דבר מועט, אבל מעשה שרגילין לתת בו דבר גדול א"י לומר משטה אני כך, וכן הוא שם בת' וכ"כ הגה' מיימו' פ"ב דגזילה¹⁷ וכתבו דממעם זה על השבעת שדים או שדכנות גותן לו כל מה שפסק עמו, וכן פסק המרדכי פ' הגזול בתרא¹⁸ ד' ג"א ע"א לענין השבע' שדים ורפואות, ולענין שכר שדכנות כת' דפוסק בא"ז בשם ר' שמחה דצריך ליתן לו כל מה שפסק מאחר שרגילין ליתן עליו הרבה, וכ"פ בספר החכמה אבל מוהר"ם חולק על כולם ופסק דאין לו רק שכרו וע"ש, ובתשו' הרא"ש כלל ק"ה סי' א' כת' כדברי מוהר"ם, כת' הרשב"א בתשובה סי' אלף ר"מ הא דאומר טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו דוקא בלא הקד' לו שכרו אבל הקדים לו א"י להוציאו מידו, וכ"כ המרדכי פרק החולץ¹⁹, ועיי' בי"ד סי' של"ן מי

ולא הציל (ג) דמוהר"ם וע"ש חלוק' בזה, וצ"ע בתשובת מוהר"ם פ' הגזול בתרא במרדכי²⁰ ד' נ' ע"ג דלא משמע כדברי מוהר"ם פדו', ואפשר לחלק בין יצא ראובן מאליו בין לא יצא שהיה יכול לעלות ולצאת דבתשו' מוהר"ם במרדכי לא יצא לגמרי רק שהיה לו אפשר לצאת ולכן פסק שם דאית ליה שכרו כן נ"ל. היה נשפך לארץ וגנפסד וכו'. ככ"י וכ"כ רש"י דלא כרמב"ם פ"ב דגזילה דכת' דלא הוי הפקר אלא כשכבר נשפך לארץ, כת' המרדכי פ' הגזול בתרא¹⁸ ע"א על דליקה שנפלה בעיר והאש היה קופץ לכאן ולכאן וברחו מקצת בני אדם מן העיר מן פחד דליקה ועמד א' והציל ספר א' א"צ להחזיר לבעליו דברח ונתייאש ממנו ומצי זה למימר מהפקר זכינו' כן פסק מוהר"ם, וע"ל סי' קע"ז בא' משותפי' שהציל [אם] חבירו חייב לשל' לו וע"ל סי' רע"ד²¹ אם בעל היין חייב לשפוך יינו כדי להציל דבש של חבירו אם רוצה לשלם לו. כיון שלא הפסיד כלום כו'. וכ"פ הרמב"ם פ"ב דגזילה וכן משמע בגמ' דמרמה הא מלתא לבורה מכית אסורי' דמייתי רבינו בסמוך, ודלא כדברי מרדכי פ' הגזול בתרא¹⁵ ד' ג"א ע"ב דכת' דלא שייך דין

הגהות דרישה ופרישה

ואף דשם מסיק מוהר"ם פדו' וכת' דיש לשדות בו גרנא ברא"י זו דירד להציל ולא הציל היינו דוקא בנדון ההוא דהשתדל השתדלן כתב מהמלכות וחשיב ליה כעבד שליח שליחותי, ומוהר"ם קיצר וכת' היכא דלא השתדל כתב אלא הוציא הוצאות כדי להועיל ולא הועיל שלא יצא מאליו ודוק.

דוקא במסוכן וכו' אבל הרמב"ם שם דחה דבריו וכת' בטעם הדבר דלא מחייב אינש בתנאין בשעת הדחק מיותר מכדי דמים עיי"ש ולכא' היא שיטת הרמב"ם כאן. 16 סי' טז, ובתוס' שם דף קו ע"א בד"ה אין לו, אמנם בשכר שדכנות דעת הרא"ש דאין לו אלא שכרו, ראה בסמוך, ובקרבן תנאל יבמות שם אות ת כתב על דברי הרא"ש שם על מעשה שרגילין עליו ליתן דבר גדול כגון שדכנות ורפואות וכו', וצ"ב, ובהגהות חכמת שלמה בגליון השו"ע כ' שמדברי הרא"ש בפסקיו משמע דבשדכנות חייב לשלם הכל עיי"ש. וראה קצוה"ת ס"ק ג. 17 וראה תשובות מימוניות לספר נזקין סי' כב, וראה עוד בהגהות מימוניות הל' שכירות פ"ט אות ל. 18 סי' קעב (גב ג), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג סי' תצח, ועיין בזה בשו"ת הרמ"א שם. 19 סי' כה (ב ג), ועיין

ול"ד לירד להציל ולא הציל דמוהר"ם וע"ש חלוק' בזה, וכה"ג בד"מ הנדפס, ובכ"י ק: ולא דמי לירד להציל החמור וכו'. ובעיקר גדון דמהר"ם פדו' עיין בהגהות הרמ"א סעיף ד ובמפרשי השו"ע שם. 12 סי' קסז (גב ב), ראה סמ"ע ס"ק יג שהביא דבריו ועיי"ש. וראה בבאר יצחק חו"מ סוף סי' ו. (וראה הגהות דרו"פ כאן), [בכתב יד ב חסר בסמוך מתיבות: ואפשר לחלק וכו' עד סוף הפסקא]. 13 סי' קעא (גב ג), וכ"ה בשם מהר"ם בהגהות מימוניות פ"ב מגזילה אות ו עיי"ש. 14 בטור סעיף יב. ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יח. 15 סי' קעד (גב ד), ולכאורה תלוי בב' הדיעות שהביא רמב"ם בספר תורת האדם כ"ק דיש מי שסבור (כן היא שיטת רש"י ביבמות דף קו ע"א ד"ה אמר ליה) דטעמא דבורח משום דחייב להצילו משום השבת אבידה וכו', א"כ

שיש לו סימני' או רופא שביקש הרבה בשכרו²⁰.

רסה אלא כפועל בטל וכו'. ועיי' במ"מ פי"ב דגזל' כפי' פועל בטל שהאריך בזה.

רסו אבידת עוברי ע"ז. ככ"י הא דנקט עע"ז לכלול גם ישראל עע"ז אבל גוי' אע"ג דלאו עע"ז הם אינן בכלל אבידת אחיך שמחוייבי' להשיב לו כדאיתא פ' הגזול ומאכיל ופ' הנשרפין וכ"כ הרמב"ם פי"ג דגזל' מי שמודר הנאה כו'. ועיי' בי"ד סי' רכ"א (א) נתבארו דינים אלו.

רסז ינתן לבעל העדים. ובריש הגהות מרדכי [רב"מ]¹ כת' רס"י במקום עדים לאו כלום הוא, וא"כ אם מביא א' מהם עדים, והשני מביא עדים וסימני', הסימני' לאו כלום הוא, ויהא מונח עד שיבא אליהו. ישבע דלא גרע כו'. וזהו דלא כנ"י פא"מ: ד' ע"ב ע"א דפסק דא"צ לישבע דהא אפי' אם נשבע אין נותנין לו וע"ש. כת' הרמב"ם שהוא ש"ש. וככ"י וכן פסקו הר"ף פ' הכונס ור"ח וכת' המ"מ פי"ג דגזילה וי"ח ודעת הרב עיקר עכ"ל והכי נקטינן עכ"ל כ"י. וע"ל ר"ס ע"ב. שאין דרך לשקול הטלית כו'. וכנ"י פ' א"מ דף ע' ע"א ודוקא בדבר שאין דרך לשוקלו אבל [בדבר] שדרכו לשוקלו ואין דרכו למדור מדה עדיף. ולא ילמד בהן דבר שלא למד מעולם. וכת' המ"מ פי"ג דגזילה מיהו כתב

הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל דלא איתמר האי דינא אלא כס"ת נביאי' וכתובים שמי שהוא רגיל בהן א"צ ליגע בהן, ושאינו רגיל נוגע ומושך אילך ואילך, ויש לחוש שמא יקרע, אבל עכשיו שנהגו לכתוב תלמוד, השונה פרקו ק' פעמים ומי שלא ראה אותו שוי' בו ליגע ולמשמש לפי שהוא צריך מחשבה יתירה וילמוד לכתחלה ע"כ, ואע"פ שלא כתב הרב ז"ל אלא בדין השואל נראה דה"ה לאבדה וצ"ע עכ"ל, ודברי הרשב"א והרמב"ן כנ"י פ' א"מ: ד' ע"ג ע"א (א). גדולי' ג' ימים. וככ"י וכן פרש"י, והרמב"ם פי"ג דגזילה כתב בהפך דבגדולי' ל' יום וקטנים ג' ימי'. שיכול לשומן בעצמן כו'. ועיין במרדכי בהגהות סוף א"מ מי: אמרינן מאן שם לך גם כנ"י פ' המפקיד ד' פ"ז מדין זו. וזה לשיטתו שפסק וכו'. וככ"י וכבר נתבאר ל' סי' זו ור"ס ע"ב דהכי נקטינן, כתב מהרי"ק שורש ק"י אם הכריזו ככ"ה להחזיר אבידה כתקנת ר"ג ויש אנשים שאומרי' שנמסר הדבר להם בסוד יש לנדות מי שישתדל לבטל תקנות ר"ג ואפילו נשבע שלא לגלות לא יועיל. עכ"ל.

רסח ואם באו שני' כא'. וכתב הר"ן פרק הזורק: ד' תקצ"ה ע"א מיחו אם א' בא בראשונ' הוא זכה בד"א בראשונה, ואין לאחר הכא אחריו בד' אמות ההם כלום, ועיי' בזה

הגהות דרישה ופרישה

רסז. (א) ע"ש ושם מדמה דין אבידה ושאלה בפשיטות ומהתימ' למה השמיטו בש"ע.

רסו (א) עיי' מש"ר גם בסי' זה וכתבתי פרושו בדרישה וע"ש ודוק.

סי' עו ס"ק ב. 3 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף טז ובמפרשי השו"ע שם, וראה עוד לעיל בד"מ השלם סי' עב הערה 12. 4 סי' רצה (טו ב), וראה סמ"ע ס"ק כח והגהות דרו"פ אות א (כאן). וראה במ"מ הל' יג ושם הנוסח בסוף: לפי שהוא צריך מחשבה יתירה וללמוד לכתחלה ע"כ, ואולי צריך לתקן שם: וילמוד לכתחילה, וכמו שהוא כאן בכ"י ובד"מ על שמו, וא"ש. ועיין בזה בבאר המלך שם מה שהקשה בדבריו. 5 בכ"י ב: אימת, במקום: מי, וכה"ג בד"מ הנדפס. 6 ועיין בסמ"ע ס"ק ד בזה, וע"ע לעיל סי' כח בדרכי משה השלם ריש הסימן בדברי מהרי"ו ובפ"ת שם אות ג בבאור דבריו, וצרף לכאן.

רסח 1 סי' תקמה (מ ב). ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק טו.

בשטמ"ק כ"ק קיז ע"א בשם המאירי מחלוקת הפוסקים בזה ועיי"ש בדברי ר' יהונתן בשטמ"ק שם. 20 וראה קצוה"ח ס"ק א.

רסז 1 סי' תיז (פב ג בסוף), ועיי"ש, וראה ש"ך ס"ק ו, וצ"ב, וראה בנתה"מ וצ"ל בדבריו שמהגמ' מוכח דל"א סברתו של הש"ך, מהא דסימנים ועדים ינתן לבעל העדים ולא אמרינן מדלא ידע בסימנין ודאי משקר, ועיין בזה בבאר המלך פי"ג מגזילה הל"ו, וראה גם בטבעות החושן בזה. 2 סי' רצא (טו א) ועיי"ש בהירוש' אנשי שם אות ב. וראה סמ"ע ס"ק יב וש"ך ס"ק ט ועיין בדו"ח רעק"א כ"מ דף ג ע"א שכתב ע"ש הרמב"ם שדעתו כנ"י, וראה עוד בזה באבן האזל פי"ג מגזילה ואבידה ה"ו ובעיקר דברי הנ"י ראה אריכות דברים בשער המשפט

בתשובה במרדכי פ"ק [דב"מ] ד' קל"ה ע"ג.
ונפל עליה לקנות כו'. וכב"י ואמרינן בגמרא
דאיכא למ"ד כיון דנפל עליה גלי דעת' דבנפילה
ניחא ליה למקני לא בד"א ולא קנאו לו ד"א, וכת'
הר"ן [בוזה] איכא למ"ד דוקא בקנין דרבנן [משום]
דהוי כאומר א"א בתקנות חכמי', מש"כ בקנין
דאורייתא אף גלי דעת' קנה², אבל הרשב"א³
כתב דה"ה בקניית דאורייתא, אבל הרא"ה⁴
חולק בדבר ואפילו בקניית דרבנן לא קי"ל כהאי
מימרא דגמ' משום דשאר אמוראי חולקי' וכן
דעת הרמב"ם והר"ף והרא"ש עכ"ל ב"י. ואם
עומד אצלו כו'. ובמ"מ פ"ז דגזילה משמע
דבעינן שיהא עומד בתוכו, לא בצדו וחוצ' לו ע"ש⁵.
וא"א כת' כסברא ראשונה. והמ"מ פ"ז דגזילה
כתב שכן דעת הרשב"א וכן דעת המרדכי פא"מ⁶,
וכת' עו' שם⁷ שרוב המפרשי' הסכימו לדברי
הרמב"ם ושכן עיקר, וכב"י דהכי נקטינן, וכת'
עוד שאין חילוק בין גזולות וצבי ושאר מציאות,
ודלא כנ"י ד' ס"ג ע"ב בפ' א"מ⁸ שכת' דמציאה
מהלכת כגזולות וצבי כדעת הרמב"ם, ושאר
מציאות כדברי הרא"ש והרשב"א, כתב נ"י
עוד במקום הנזכר⁹ א' שהפקיד דבר וזרקו לתוך
הצר חבירו דינו כמתנה וזכת' לו הצירו אעפ"י
שרץ אחריו ואינו מגיע וע"ש, וכת' המרדכי פ'
א"מ¹⁰ ע"ב לענין מטמון הנמצא בנותל דלא קנה
לו הצירו משום¹¹ דאינו מצוי דבר ההוא להיות
כשאר מציאות דפעמים רגילין לבא ולכן לא זכת'

לו הצירו, וכבר נתבאר ענין זה ל' סי' ר"ם, וכתב
המרדכי עוד שם¹² מעשה בא' שקנה כסף בחזקת
בדיל ומכרו לחבירו ונודע שהיה הכל כסף, ופסק
ראב"י דלא זכה בו הראשון והוא של שני ולא
אמרינן הצירו של ראשון קנה לו מאחר שלא ידע
בו כלל, וכן פסק [שם] ריב"א לעניין נכסי הגר
שהיו בחצר א' ובא א' והחזיק בהן דאפילו הצר
המשתמרת אינו קונה לאדם בדבר שאינו יודע
כו', ופ"פ ד' אביגדור שם כגוי שאבד מעות בבית
ישראל ומצא [ישראל] אחר דזכה בהן המוציא
ולא קנה החצר, והטעם שאין רגיל להיות וע"ש
שהאר"ך בזה, וכדברי¹³ המרדכי כתב נ"י פא"מ
ד' ע"ב ע"א, וכת' [עוד] המרדכי פ"ק דב"מ¹⁴
ד' קל"ה ע"ב כתב ראב"י דראובן נתאכסנו אורחי'
בביתו, והיה שמעון מחזיר אחריו לקנות
הסחורה, ואמר ראובן אני רוצה לזכות בהן כי
ביתי זכה לי, והלך שמעון וקנאה כשלא היה
ראובן בביתו, ועתה תבעו ראובן פשוט דזכה לו
הצירו מאחר דאמר הצירי יזכה לי, ולא נהירא
לראב"י דשאני מציאה דלית ביה חסרון קנייה,
מש"כ הכא דילמא לא מתרמי ליה זוזי למקני כו'
ומשום דינ' דעני המהפך בחרר' ליכא במציאה
ואפילו אם אמר המוכר אי מזבנינא הסחורה לדורך
מזבנינא והקנה לו לא קנה הואיל ולא פסק עמו
המעות וכיון דלא קנה הסחורה לא קנה¹⁵ גם
הרייז וע"ש וע"ל ר"ס [ר"ם] בתשובת
הרא"ש (א) ובכלכו סי' קס"ג, וכת"ה סי' ש"י

הגהות דרישה ופרישה

א' לא אמרינן ביה דביתו קנה לו מציאה בזו, וע"ש

רסח. (א) שם מחלק וכת' דאם נכנס גנב לבית

אוחזין, סי' רנב (ה א) שם במשנה. 9 סי' רנה
(ה ב), בד"ה במתנה האיר, עיי"ש. וצ"ל בסמוך: א'
שהפקיר וכמו שהוא בסמ"ע ס"ק טז ובש"ך ס"ק ט בשם
הד"מ. 10 סי' רנה (עה א), ועיין סמ"ע ס"ק ז.
11 בכ"י ב הנוסח כאן: משום דאינו דבר ההוא להיות,
וכה"ג בגדפס. 12 וראה בכ"י סי' רלג מחודשים
[א], ב"י סי' רעה סוף סעיף כא וב"י בסמ"ע זה סוף
מחודשים [א]. וראה גם בהגהות הרמ"א בשו"ע כאן סעיף
ג ובסמ"ע רלב סעיף יח. 13 ועיין בזה בנתה"מ ס"ק
ג. (ובצינינים להגהות הרמ"א בסעיף ג כתב במקור ההגהה:
נ"י ומרדכי פ' אלו מציאות). ובג"י הוא בס"י רפה (יד א).
14 סי' רלח, רלט (עד א, ב). 15 בכ"י ב: זכה,
במקום: קנה, וכה"ג במרדכי.

2 כ"ה בחידושי הר"ן ב"מ דף י ע"א וכה"ג בנ"י שם סי'
רנב (ה א) במשנה, וראה אריכות בביאור הדברים בשו"ת
רעק"א סי' רכא אות ה. 3 כ"ה בחידושי הר"ן שם
ובשטמ"ק שם בשם הרשב"א, אולם בחידושי הרשב"א ב"מ
דף י ע"א מבואר בדבריו דדוקא משום שיכול לומר א"א
בתקנת חכמים, וצ"ב. 4 הובא בחי' הר"ן שם ובשטמ"ק
בשמו, וע"ע בשו"ת הדרכ"ו סי' תלא ובשו"ת חת"ס יו"ד
סי' שי ושיג ואבהע"ז ח"ב סי' קסו ובמל"מ פ"ב
מוכיה ומתנה ה"ט. 5 וראה כנעל המאור בעירובין
פרק רביעי סי' תרכ (יג א), ושם: ונראה בעיני ה"ה לכל
ד' אמות שקונות לו לאדם בכ"מ כולן ח' על ח' הן והוא
באמצעו. וראה בדברי יחזקאל סי' נו. 6 עיין במרדכי
שם סי' רס (עה א). 7 המ"מ. 8 צ"ל: שנים

שימכור המוכר לאחר' יתכן כדבריו אבל בלא"ה לא קנה דהוי ליה זה נהנה וזה לא חסר, אבל אם נתרצה לקנות לשניה' הוי כאלו זכה לשניהם, אבל אם אין כל הדבר' האלו אין נראין לו שיוזכה עכ"ל.

רע מציאות חש"ו. כת' ב"י וז"ל שכת' הרשב"א בתשוב' ג' על השוכר את הקטן ומעכב שכירתו מוציאן מידו בב"ד שלא אמרו שאין בו גזל אלא מפני דרכי שלום אלא במציאת שאין דעת אחרות מקנה אותו, מש"כ בדעת אחרת מקנה או שהוא שלו או הרויח דהוא שלו גמור עכ"ל. הסמוכ"י על שלחנו כו'. וכת' התו' פ"ק דב"מ ולא מהני סמוך על שלחנו אלא בבנו אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שלחן חבירו חנם כגון יתום או כיוצא בו אין סברא שתהא מציאתו לחבירו, וכ"כ המרדכי ד' קל"ה ע"ב, ובנ"י פ"ק דמציע' ד' פ"ג ע"ב דאם כתבו מתנה לבן קטן הסמוך על שלחנו זכה בו האב אבל לא בגדול אפילו סמוך על שלחנו אלא הוא שלו וע"ש שהאריך [מדינים אלו]. ושם שיכול לזכות לאחר' ע"י גדול הסמוך על שלחנו, כב"י בס"פ קע"ז. כת' בעיטור ירושלמי א"ר אמי בן שנראה חלוק מחיי אביו [מה] שסגל לעצמו עכ"ל ירושלמי, ואיכא לפרשו כגון שסגל ממנו לעצמו בחיי אביו והיה סמוך על שלחן אביו ולא תבעו אביו בחייו מה שסגל הוא

מעשה שהביאו פחורה לבית ראובן ואמר תקנה לי חצירי והלך שמעון וקנאה ואח"כ בא פחורה (לבית 16 ראובן ואמר תקנה לי חצירי והלך שמעון וקנאה ואח"כ בא פחורה) לחצירו של שמעון ואמר תקנה לי חצירי וזכא ראובן וקנאה, ושמעון אינו רוצה להניח לראובן ליטול הפחורה, ועכשיו אמר ראובן ממ"נ אי הלכתא כראב"ן תן לי הפחורה הראשונה ואי הלכתא כראב"יה תן לי השני, ופסק שאם כבר נסתפק 17 הדין בין ראובן ושמעון על הפחורה ראשונה קודם שבאת פחורה שניה לביתו, זכה שמעון בב' פחורות מכה הממע"ה, ואע"ג דא"ל ראובן ממ"נ מ"מ מאחר שכבר נפסק הדין על הראשונה הוי ליה כממון שמעון ואין מוענין אלא על השניה והממע"ה, אבל אי לא נפסק הדין בראשונה צריך ליתן לו ריוח של א' מהן, וע"ש בדיון הממע"ה.

רסט וא"ל לחבירו זכה לו כו'. במרדכי (א) פ"ק דב"מ ד' קל"ה ע"א בשם ראב"ן אי באה הפחורה ליד ראובן ואמר לשמעון קנה אותה ביני וביניך והריוח נחלק ושתק שמעון וקנאה ושוב אמר לעצמי קניתי וחלוקי דהוי כמגביה מציאת לחבירו קנה חבירו, וראב"י"ה כתב ורפיא בידי דשאני מציאת דיכול הוא עצמו ללקחה מש"כ ב' שתלוי בקנייה ואין לו דמי' למה יזכה ודאי אם היה יכול להשתדל מיד דמי' קודם

הגהות דרישה ופרישה

הנכנס לתוכו. [אות ד בנדפס].

רסט. (א) ב"י בס' קפ"ג מס"ד. [אות ד בנדפס].

לשון החשובה שהביא בב"י, ועיין בסמ"ע ס"ק א. 2 ב"מ פ"ק סי' רמ (עד א), וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף ב. (ועיין בט"ז שם). 3 סי' רנו (ו א), בשם הרנב"ר, ועיי"ש לעיל בסמוך מחלוקת ר"ת והרשב"א והר"נ ב"ר אם במקום דלא שייך איבה כעירוב אם יכול לזכות ע"י בנו הגדול הסמוך, ולדברי הר"ן יכול (ראה המשך הד"מ כאן: ושם שיכול וכו') ואולי פליגי אי זוכה ואח"כ זוכה אביו ממנו משום איבה או דלא זוכה כלל דלהר"ן זוכה בעצמו ולפיכך כשאין טעם איבה אין אביו זוכה הימנו ולפיכך במתנה זוכה הבן, ועיין. וע"ע בכנה"ג סי' רפ. 4 מחודשים [א], ועיי"ש בבדק הבית ובב"ח, וראה כאן בט"ז ובסמ"ע ס"ק ה ובביאור הגר"א אות ה.

16 מחקתי עפ"י כ"י ב, ובכ"י א כפול בט"ס. 17 בכ"י ב: נפסק, במקום: נסתפק, וכ"ה בנדפס, וכצ"ל, ראה בסמוך. רסט 1 סי' רלב (עד א), [ועיי"ש עוד בסמוך סי' רלה]. ובכ"י ב משובש קצת הלשון בהמשך וכה"ג בנדפס, וכמו שהוא לפנינו בכ"י א, כה"ג בב"י לעיל סי' קפג. ועיין בסמ"ע ס"ק יב, וע"ע בחקרי לב חלק ג סי' מו אריכות דברים בביאור דברי ראב"ן. 2 בכ"י ב: אבל מקום, במקום: מש"כ, וכה"ג בד"מ הנדפס בגליון הטור ובכ"י לעיל סי' קפג.

רע 1 חלק ג סי' צט, ומלשוננו מבואר דבשכירות שהרויח זוכה ללא הטעם של דעת אחרת מקנה, וכן מבואר להדיא בתוס' ריש פרק בן סורר ומורה ד"ה קטן וראה

משום צער ב"ח. וכת' המרדכי * סוף א"מ בשם מוהר"ם דהא אמרינן דכל בשלו אינו פורק בשל חבירו נמי אינו פורק, היינו כשמוצא אחר' לשכור או ג"כ אינו פורק בשל חבירו, אבל היכי שאינו מוציא לשכור אחר' כיון דבשלו פורק משום צער ב"ח דאוריית' בשל חבירו נמי פורק וע"ש, ובנ"י פ' א"מ * ד' ע"ה ע"כ הא דאמרינן כל בשלו אינו פורק בשל חבירו א"צ לפרוק אע"ג דצב"ח מ"מ מאחר שהותר לתשמישן של בני אדם כ"ש לכבדן ודוקא צער גדול הוא דאוריית' אבל צער קטן לא וע"ש. ואין דבריו מובני כו'. וב"י כת' ולא קשה מידי דהרמב"ם לא כת' אלא לענין פריקה וטעינה אבל אי חייב משום איבה או משום צב"ח מזה לא דבר הרמב"ם כלו'. ויפה תירץ (א). נפל רשאי' לעבור מעליו כו'. כת' בהשגת הראב"ד סוף הלכות רוצח ודוקא חמור אבל אדם לא, וכתב עוד הא דאמרינן היה רגליו רעועו' אין חבירו רשאי' לעבור מעליו, פי' אין חבירו רשאי' לדרוס עליו ולעבור אבל אם נפל רשאי'.

רעג אפי' בינו לבין עצמו כו' הוי הפקר. ככ"י וכן דעת הרא"ש * והתו'. ונראה דאפילו עמד הוא בצד שדהו כו'. וכבר נתבארו חלוקי' אלו ל' סי' רס"ח ועיי' במ"מ פ"א דזכייה

לעצמו דאמרינן דעת האב מדלא תבעי מחל ליה ואין אחיו חולקי' עמו ל"ש מצא מציאות ול"ש עשה סחורה [כיון * דלא תבעו אביו הוא שלן עכ"ל, ובמרדכי בהגהות שניות דב"מ * ד' קץ ע"כ בא' שבניו כתבו ספרי' בעודן אצלן, ואח"כ רוצה ליקח הספרים והוא לא רצה ליתנן, ומשמע שם דאע"ג דזכה בהן האב מ"מ אין מוריש פעולת א' מבניו לשאר בניו וע"ש, וככ"י ס"ס רע"ו כתשובת רשב"ץ * אם טוען הבן הגדול שיש לו תיבה בבית אביו בנכסי' שהן בחזקתו ע"פ עדים לא יועיל לו, דאין לבן חסמוך על שלחנו של אביו חזקה בנכסי אביו אא"כ הביא ראיות שאביו מכרם או נתנו לו, ואין דבריו נראין (א) עכ"ל, וע"ל ס"ס ס"ב *.

רעב עד שתתן לי שכרי כו'. וכן פסק הרא"ש ודלא כנ"י * פ' א"מ ד' ע"ה ע"כ בשם הר"ן דאם הוא בטל אינו לוקח שכרו על הטעינה ואינו נוטל שכר אא"כ הוא בטל מלאכתו אבל פריקה בחנם אפי' בטל מלאכתו משום צער ב"ח. ודינו כמו שפרשת' וע"ל סי' רס"ה מדינ' אלו. כדי לכוף את יצרו כו'. ונ"י כת' ד' ע"ה פ' א"מ בשם הרמב"ן דוקא בשינוי בעלמא דעביד ביה אסורה דשנא * ליה, אבל אם שנאו שעבר עבירה א"צ למעון עמו כדי לכוף את יצרו כו' עכ"ל. חייב

הגהות דרישה ופרישה

אמרינן דאין האב מקפיד על בנו כ"ז שסומך על שלחנו, ועמ"ש ל' סי' רע"ז כיצא בזה ע"ש. [אות ב בנדפס בסימן רעו]. רעב. (א) ועד"ר שכתבתי ע"א ובו מיושב דברי

רע. (א) ולענ"ד דבריו נראין שרירין וקיימ' הם וע"פ מה שנתבאר ל' סי' קמ"ט דאין לבן חזקה בנכסי אביו ומיירי כאן [דאין] העדים מעידין דהנכסים הללו של בנו זה המה אלא שהיה נוהג בהן כשלו ובוה

בשכר או טעינה בחנם. (וראה בב"י סעיף י). 2 בסמ"ע ס"ק יח העתיק בלשון הד"מ: ושונא ליה, במקום: „דשנא ליה“, ולפני זה יש לתקן בלשון הד"מ כאן כפי שהוא בסמ"ע. ועיין חידושי חת"ס בגליון השו"ע משי"כ בדברי הסמ"ע, וראה גם בב"י סוף סעיף יא. 3 סי' רסג (עה ב). 4 שם, ועיין שם בקושית הרמב"ן ותירוצו, ועיין בזה בשו"ת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם סי' קסח ובשו"ת פרי יצחק ח"א סי' כו. וע"ע באבן האול פ"ג מהל' רוצח הל' ט. 5 וראה בביאור הגר"א אות יא, וצ"ב, ועיין באבן האול שם.

רעג 1 בכ"י ב: ר"ש (רבינו שמשון) וכצ"ל.

וע"ע בחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 5 הוספת מכ"י ב, וכה"ג בב"י שם ובד"מ הנדפס בגליון הטור. 6 סימן תמו (פו א), ועיין שם אריכות דברים בזה. 7 ראה בשו"ת יכין ובוועז לר' צמח ור' שמעון, בני הרשב"ץ (ליורנו תקמב), חלק א סי' קלו, ד"ה ולענין מה. 8 ראה בחידושי הפלאה בגליון השו"ע סעיף ג בהגה וכו' דהוא ט"ס שם.

רעב 1 סי' שיב (יו ב), ועיין בביאור דעת הרא"ש והר"ן בפנ"י ב"מ דף לב ע"א. ועיין ברש"י ב"מ שם ד"ה לומר לך, וראה אריכות דברים בביאור דברי רש"י באחרונים, ואולי גם דברי הרא"ש והר"ן נוגעים לביאור הדברים שבדברי רש"י אם מסבירה ראשונה טעינה

שהאר"ך במעם הרמב"ם ובישוב דבריו וכת' שם דה"ה אם החצר משומר אעפ"י שאינו עומד בצד שדהו. כמפורש בכלאים הרי הוא הפקר כו'. ככ"י ויש לתמוה על רבינו למה כת' הרי הוא הפקר דמשמע ממילא הוי הפקר ובגמ' 2 משמע דב"ד מפקירין אותו [שדה] אבל ממילא לא הוי הפקר.

רעד וא"א פסק כדבריה'. וככ"י והרמב"ם 1 פי"ג מה' נזקי ממון פסק כו' יודא ופ"י מהל' גזילה פסק דלא כו' ישמעאל (א).

רעה אעפ"י שהוליד בגיותו כו'. וככ"י ופ"ק דקדושין ופ' מי שמת גבי אסור גיורא משמע דאפי' היה לו בן שלידתו בקדושה כיון שהורתו היתה שלא בקדושה אינו יורשו עכ"ל, ובהגה' דכתובות 1 ד' תק"ז ע"ב עבר כנעני לא צוה בשעת פטירתו מן העולם, והפקר 2 כל אשר לו ליד מר אליקים ומזומ' היה ליתן הנכסים כולם ליד ב"ר, ותבעו ר' יעקב באמרו שאשתו נתנה לאותו עבר מבעות [זהב] וזהו, גם איש אחר תבעו שנתן לו ממון ונותן סימני' ומקצת' מכיר ר' אליקים, וזה העבר יש לו בן אחותו שהיתה הורתו ולידתו בקדושה והעבר והשפחה שניה' משוחררי' והיה חזקה שהי' אח ואחות, גם ארופתו של זה העבר באת' לגבות מה שהכניסה לו בעריה, ופסק שם שזה בן אחותו אינו יורשו דאינו יורש את אמו לפי שאמו ואחיה נולדו מן השפחה, ומי שיש לו בן מן השפחה לא ירש, הלכך

הגהות דרישה ופרישה

הרמב"ם ודברי רבינו שהשיגו וע"ש. רעד. (א) ומה"ט כת' מור"ם ז"ל הפלוגת' דר' ישמעאל ולא כת' ר' יודא אבל מ"מ קשה למה לא כת' שם דברי ר' יודא [ואפשר] שסמך אמ"ש הטור המחבר

באבן האזל שם, ועיין בפסק הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף 1 ובמש"כ עליו הסמ"ע שם, וצ"ב בשיטתו, וראה עוד בהגהות הגר"א אות ו. 5 וראה נוסח הגמ' אצלנו דף גג ע"ב וגירסת רבינו גרשום ורשב"ם ועיין בדק"ס אות ל. 6 וראה בשו"ע סעיף כא פשטות לשון המחבר כרמב"ם ובהגהות הרמ"א הביא דברי הי"א — הרא"ש והטור, 7 בחידושי לב"ב דף גג ע"ב. 8 כפול

2 בכ"י ב : והתם, במקום : ובגמ', (ובכ"י ק הגוסס כמו שהוא לפנינו).

רעד 1 ראה סמ"ע ס"ק ג.

רעה 1 סי' רצח (י ג). וראה סמ"ע ס"ק א. 2 בכ"י ק : והפקיד, וכצ"ל (ראה סמ"ע הנ"ל), וכה"ג בנדפס. 3 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק (ושם בסמוך : תחלה, במקום : לכתחילה). 4 וראה ביאורו

ח"ה ד' קפ"ד ע"א וכת' שהרמב"ן חולק וסובר דאעפ"י שחפר יסודות בקרקע אפ"ה לא קנה כלום בקרקע, וכב"י שכן דעת הרא"ש, ומ"מ כת' דנקטינן כדברי הרשב"א והר"י והרמב"ם דרבי' וגדולי' נינהו. ע"י פועלי' כדפרישת. ובמ"מ פ"ב מה' זכיה כת' שדעת הרמב"ם ור"י בן מגאש ז"ל דאפילו בנה משלו אפ"ה השני קונה הכל הבנין והקרקע דמאחר שהראשון בנה כדי לקנות הקרקע ולא קנה, וא"כ הוי הפקר והשני זכה בכל.¹⁰ אפי' ציור או כיור כו'. כב"י ובגמ' אמרינן אפי' סיוד ופי' רשב"ם טח בסיד וכן גירס' הרמב"ם פ"ב מה' זכיה ובספרי רבינו הוא ט"ס כי פי' כיור הוא ציור, והגי' סיוד או כיור (ב). כנגד הפתח וכו'. ופי' רשב"ם דרך כניסת הבית בכותל שכנגדו ששם נראה יותר לנוי אבל במקום אחר טפי מאמה בעינן עכ"ל, ומדברי הרמב"ם פ"ב נראה דדוקא נגד הפתח אבל שלא כנגד הפתח אפי' טפי מאמה נמי לא עכ"ל כ"י.¹¹ אלא צורה אחת כו'. וכב"י וכת' הרשב"א דבצורה לא בעינן כנגד הפתח כמו דלא בעינן אמה על אמה. אבל היה בחצירו כו'. כב"י וז"ל וכת' בסה"ת¹² דה"ה לפקדון של גר ביד ישראל שאם היה בחצר הנפקד זכה בו הנפקד ואם לא היה הפקדון בחצר הנפקד או שאינו משתמרת המחזיק בו זכה, וכת' במרדכי פ"ב דב"מ¹³ מי שמת גר בביתו ובא א' והחזיק בזכה כאכניטו דלא קנה מטעם חצירו

רעו והעבר' את נחלתו וכו'. בהגה' מרדכי סו' ב"ב דף רפ"ב ע"ב דאין היורש נוהל דבר

הגהות דרישה ופרישה

נחלק הסמך דסיוד בכף דכיוור. (ג) וע"ל סי' ר"ס בד"מ בדריש'. (ד) פי' אם מת בראשון.

ח"ג וראה סמ"ע ס"ק לו. ¹⁵ בכ"י ב אין לתיבה זו, וכצ"ל. ¹⁶ שם סי' ג, והוא בתוספתא כתובות סוף פרק י' (עיין במ"מ זכיה ומתנה שם). ¹⁷ שורבב בט"ס, ומחקתי עפ"י כ"י ב וכ"י ק. ¹⁸ ראה הערה 1. ¹⁹ מחקתי עפ"י כ"י ב וכ"י ק.

רעו 1 סי' תרעא (צד ד), שם: דבר שאין בו ממש כגון אויר ודירה ואכילת פירות בלא גוף וכו', ועיי"ש. וראה סמ"ע ס"ק ט וש"ד ס"ק ד, וע"ע בנתה"מ ס"ק ד שהאריך לבאר דאוייר וט"ה יכול להוריש ואמנם כן מבואר בשטמ"ק ב"ב דף קמח ע"א בד"ה אר"פ בשם הר"ן וכה"ג כב"י לעיל סי' רנג סעיף לה בשם הר"ן עיי"ש, וע"ע בב"י לעיל

מחלק בין גקרא ע"ש הגר או לא וע"ש.

(ב) ועפ"ר שם כתבתי דנרא' להגיה בדברי רבינו ציור וסיוד והיא היא רק שזה הוא מדעת השבית

בט"ס, ומחקתי עפ"י כ"י ב. ⁹ סי' תשמ (כת ב), ועיין בתוס' שם ד"ה ליבני ומשמע דעתם כדעת רמב"ן, והם ב' דיעות בחידושי הריטב"א, והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף כא, ובאבני מילואים (ח"ג) בשו"ת סי' כה פסק כדעת הרמב"ן עיי"ש (ועיי"ש עוד בהגהות שבשו"ת) ועיין בשו"ת שבנתיבות המשפט חו"מ סי' קצב מה שכתב על תשובת האב"מ. ¹⁰ ובהגהות הרמ"א בשו"ע שם הביא ב' דיעות בזה, ועיין בסמ"ע ס"ק כט. ¹¹ וכ"כ ג"כ הלח"מ בדעת הרמב"ם ועיי"ש. ¹² שער מט חלק יח סי' ב. וראה ביאור הגר"א אות כה. ¹³ סי' רנט (עא א), וראה סמ"ע ס"ק לה. ¹⁴ אות ח חוב סוף

וע"ל סי' ר"ע בן שהרויה מעות כשהיה סמוך על שלחן אביו אי נוטלן בראשונ'. בירושה קודם לשאר אחיו.

רעז כאשר בארתי למעלה. ע"ל סי' קע"ד. שנוולד בחיי האב וכו'. וכת' בני"ב שדקדקו התו' דאם נולד כשהיה גוסס אינו נוטל פי שנים וכ"כ הראב"ד בשם רש"י עכ"ל. שיצא ראשו חי כו'. וכת' הרמב"ם בהל' נחלות שבן ט' שהוציא רוב ראשו חי דינו כהוציא כל ראשו. יוצא דופן הבא אחריו כו'. כב"י וזה הל' אינו מכוון וכך יש להיות יוצא והבא אחריו שניהם אינן בכור לנחלה. היה הבכור ממזר כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' נחלות דלא כהנהו' אלפסי פ' הבא על יבמתו ד' תכ"ד ע"א שנסתפקו אם הילד הנולד אחר ממזר הוא בכור, מכלל דפשיטא דממזר לא הוא בכור. לא מהני שיכתבו הרשאה. וכת' ר"י נ"ג ח"ה ודוקא לענין חלק בכורה אבל לחלק הפשוט ובשאר זכות כותבין הרשאה זו לזו אף לא הוכרו מעולם, וכב"י ופשוט הוא. אפי' בנכסי' שנפלו לו כשהוא גוסס. ונ"י פ' י"ג דף ר"ג ע"ב כת' דבכור אינו נוטל מב' חלקי' בנכסי' שנפלו כשהוא גוסס. ורמב"ן פ"י כו'. וכב"י והר"ן כת' כדברי הרמב"ן. דברי' שמוכיחין וכו'. וכת' מהרי"ק שורש קמ"ה שאם מת בנו והניח בני' והיה אב מספיד עליו אוי על בני בכורי הרי הוא מוחזק לבכור ונוטלין בניו פי שנים, וז"ל נ"י

שאין בו ממש, ופסק מהרי"ק שורש קמ"א אע"ג דבן יורש אביו מ"מ אם היה לאב טובת הנאה באיזה דבר אין הבן יורשו דלאו ממון הוא וע"ש, וכת' מהר"ם פדו' סי' פ"ה דכמו שא"י להוריש טובת הנאה בן לא יוכל לתתנ' לאחריו וע"ש, כת' במשרי' נכ"ו ח"ג בשם רמ"ה מי שיש לו שררה על הצבור הוא זורעו אין הבני' יכולים למכור אותו חזקה ושררה לשום אדם. שאין האם יורשת את בנה כו'. וכת' בת"ה סי' שנ"ב דאפי' בשתוקי דאין לו משפחת אב אפ"ה אין אמו יורשת אותו ודינו כגר ונכסיו הפקר וע"ש, כב"י וכת' הרשב"ם הא דאין אם יורשת את בנה ה"מ שיש לו קרובים מצד אב היורשי' אותו וקרובי' לו יותר מקרובי האם, ואע"ג שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו, אז האם יורשת בנה, ואם אין האם בחייה קרובי האם יורשין אותו דה"ל משפחת אביו דמכת אביו כאין ליורשו עכ"ל, ופשוט הוא עכ"ל ב"י. אפי' [הוא] קטן כו'. והרמב"ם כת' פ"א מה' נחלות דאפילו לא כלו חדשיו אפ"ה יורש את אמו להנחיל לאחריו והמ"מ כתב שם דדברי הרמב"ם צ"ע ולא ידע ראיות ברורות לדבריו, ובהל' יבום פ"א האריך בזה וכת' דהרמב"ם לא קאמר אלא כשגמרו לו סמניו דהיינו שערו וצפרנו וה"ה אם כלו לו חדשיו אע"ג דלא גמרו סימניו וא' משניהם סגי וע"ש בזה, ע"ל סי' פ"ב מדין א' מן האחין שאומר שהממון שבידו הוא שלו ולא משל ירושה,

ע"ב ד"ה בכור תירצו תירוצ' אחר מזה שתירץ בני"ב על שם התוספות ע"ש, וראה בבאור הגר"א אות א ואולי לזה כיון הגר"א שהתוס' לא ס"ל כן ועיין בדברי התוס' שהביא הנ"י ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב. 2 כד"ח של הטור תוקן כאן עפ"י הב"י והד"מ. 3 בכ"י ב: צריך, במקום יש, וכה"ג בכ"י ק. 4 שלטי הגיבורים סי' פג (יט ב), אות ב. ועיין בחידושי רעק"א שבגליון השו"ע מש"כ בשם ספר פנים יפות. 5 ועיין בזה במל"מ פ"ב מנחלות ה"י. (וראה ט"ז בגליון השו"ע, וא"ש, ובספר חוקת משפט הל' ירושה ועובן פ"ד סעיף ת, במקורות אות יא הביא לדייק מרש"י בכורות דף מ"ז ע"ב דגם לא בבכור אין כותבין הרשאה ככה"ג. 6 סי' תתמג (נו א), וכפ"י הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג וראה ביאור הגר"א שם ועיין ב"ח כאן. 7 ועיין במל"מ פ"ב מנחלות ה"ד שהביא למהרי"ט דלא מהני הכירא רק בחיי

סי' ריד סעיף י בתשובת הרשב"א ובד"מ שם הערה 10. 2 בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף הסימן כתב: אין היורשין יורשין וכו' טובת הנאה שאינו ממון, ועיין בזה בש"ך ס"ק ד שס"ל דכשהט"ה בידי היורש ומוחזק בו הוא יורש גם הט"ה, ועיין בזה במחנ"א הל' טובת הנאה סי' א ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא תלתאה חלק ג סי' ה. 3 הובא בב"י מחודשים [ג] ועיין בפ"ת אות ב וג ועיין בנדון דתה"ד במל"מ פ"א מהל' נחלות ה"י ובנתיבות וקצוה"ח לעיל סי' רנו ס"ק א. 4 ועיין בקצוה"ח ס"ק א ובכסף הקדשים בגליון השו"ע, וע"ע בזה באור שמח פ"א מהל' נחלות ה"ט, חידושי ר"ח הלוי הל' תרומות פ"ח ה"ד ודגל ראובן ח"ב סי' כו, וראה גם בבאור הגר"א אורח חיים סי' שלא אות א.

רעז 1 סי' תתפו (סו א) ובתוס' לפנינו דף קמב

משכון דאינו נוטל פי שני' אם לא שנחלט המשכון בידו מכח דינא דמלכות דאז הבכור נוטל פי שני',⁴ וכת' נ"י פ' ח"ה ד' קפ"ה ע"א דאם ירשו קרקעות אעפ"י [שהייבים] עלייהו [לב"ח] ולכתובת אשה קרוי' היתומי' מוחזקי' ולא הוי אלא שעבוד בעלמא עלייהו] ונכסי' בחזקת יתמי קיימי, אבל אי חייב למלך כלום מחמת מם ותשחורת אין הבכור נוטל פי שנים, דכולהו קרקעות משתעבדי למם המלך והוי מלכות כמאן דמוחזק בהו דהא מצי נחית ומזבין מנפשי' אפי' בדבר מועט הן מוחזקין לו ומקרי דאוי לגבי יורשי' עכ"ל הרשב"א והרמב"ן, וכתב עוד במקום שנהגו שאין המלך מוכר קרקע במס עד ג' או ד' שני' אלא שהוא משכיר הקרקע עד שיפרעוהו אם מת בעל השרה תוך ד' שנים בכור נוטל פי שנים עכ"ל, ככ"י בשם תשובת גאוני' כך ראינו שכל אלו קרקעות מוחזקי' [הם] לאשה משעה שמתו קרוביה ויורש' בעל אחר מיתת', ואם יש לו בן נוטל פי שני' כי כל קרקע משעה שמת המוריש הרי הוא מוחזק ליורש אעפ"י שלא באו לידו וכדאמרין פ' י"ג גבי בנות צלפחד עכ"ל, הניח להן בהמה טמאה או עבד ע"ל ר"ם קע"ז.⁸ באתרא דלא מסלקי נוטל בה פ"ש. וככ"י בשם תשובת הרשב"א.⁹ אע"ג דיורשי מלוה נוטלין בורעות פ"ש מ"מ גבי יורש לזה הם מוחזקין בה ויורשי¹⁰ הלזה נוטלי' פי שנים כשהוזרת להם, כת' המרדכי ריש [יש נוחלין]¹¹ דאם גנבו גוים ספר ואחר מותו הוחזר דמפתמא לא נתייאשו הבעלי' לא מקרי ראוי דכל היכא [דאיתא] ברשות בעלים [איתא], וכן

פ' י"ג ד' רי"ב ע"ב שם דאם מסיח לפי תומו וקורא לבנו בכור גמור ה"ז נוטל פי שנים וכתב עוד. אמר על בנו שהוא בכור וחזר ואמר על אחר שהוא בכור אינו נאמן שכיון שהגיד שוב כו' אפי' תוך כדי דיבור, ככ"י וז"ל כתוב בתשובת הגאוני'¹² האומר לאחיו אני בכור והלה כופר והביא הטוען כת' א' שכתוב בו נולד פלוני ד' בסיון [שנת] י"ד והוציאו כתובת אמו והית' זמנה ב' בכסלו [שנת] י"ג, תשובה אין סומכין על זכרון זמן הלידה עם זמן הכתובה כי אינה צוואה וי"ל טעה או שהיה חפץ לכתב זה שכת' שלא באמת עכ"ל. כמפורש בא"ע. וע"ש סי' קכ"א. ואיני מבין דבריו כו'. ועיי' במ"מ פ"ב מה' נחלות שישב דברי הרמב"ם.

רעז והרמב"ם כתב שאינו נוטל פי שנים. וכת' כ"י וכת' הר"ן ונ"ל דברי רמב"ם עיקר ואע"ג שגדולי האחרוני' כתבו בהיפך עכ"ל,¹³ כתב הרמב"ם פ"ג מה' נחלות שאין בכור נוטל פי שני' בספיני' שהיה לאביו בים וכת' הראב"ד שלמד כן ממשנ' דערכין פ' השג יד וכת' המ"מ דהרשב"א תמה על הרמב"ם והראב"ד בזה,¹⁴ וע"ל סי' רע"ז אי נוטל פי שנים בנכסי' שנפלו לו כשהיה גוסס, כת' מהרי"ק שורש קמ"ה דאם היה לו שותפות ביד אחר קרוי מוחזק כאלו היה בידו.¹⁵ אבל במשכון פי' רשב"ם כו'. וכת' מהרי"ק שורש קמ"ה דוקא במשכון של ישראל אבל במשכון של גוי אינו נוטל בו פי שני' משום דאין קניני משכון של גוי והוי ליה כהלואה בלא

בש"ך ובקצה"ח ס"ק ח וכתנה"מ ס"ק ה. וראה בפ"ת אות ז מש"כ למעשה בשם שו"ת פנ"י. 5 סי' תשמג (כט ב), וראה סמ"ע ס"ק ל, וע"ע בתוס' ב"ב דף גה ע"א ד"ה אם כן ושם הטעם משום שהקרקעות עיקר הן של המלך, ולא כטעמו של הנ"י, ונ"מ בא"י ובמקום שאין הקרקעות של המלך. 6 הוספתי מכ"י ק, וכצ"ל, וכ"ה בד"מ הגדפס בגליון הטור. 8 צ"ל: קע"א, וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סי' זה סעיף ד ובסמ"ע שם. 9 חלק ג סי' קצח וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז ובמפרשי השו"ע שם. 10 ככ"י ב הנוסח כאן: ובכורו נוטל, במקום: ויורשי הלזה נוטלי', וכצ"ל, ועיי"ש בשו"ת הרשב"א. 11 סי' תקעד (צא ג), ועיין מה שהקשה בזה בקצה"ח ס"ק יד, וראה בנתנה"מ ס"ק י, (ובדין דבסמוך לגבי מהיום ולאחר מיתה מבואר במרדכי

הבכור. 8 סי' תתמא (נה ב). 9 שם בגי' סי' תתמג (נו א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יב, וראה ט"ז בגליון השו"ע ועיין לעיל בטור בשם הרמב"ן, וגם לרשב"ם שבוטל שם ס"ל כן עיין באור גדול סי' ב. 10 וראה סמ"ע ס"ק יח וט"ז בגליון השו"ע (וראה באר היטב ס"ק יב מש"כ בשם מהריק"ש). רעז 1 וראה קצוה"ח ס"ק א וס"ק ג ועיין בהגהות רש"ש ב"ב דף קנב ע"ב. 2 ועיין בזה בלח"מ ובשו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' שא (רמזו בש"ך ס"ק ב) ובשו"ת רדב"ז חלק ה' סי' ב אלפים קסה כתב דדוקא בספינה ולא בסחורה שבתוכה ודוקא במושכרת עיי"ש, וע"ע בפירוש המשניות לרמב"ם ערכין פרק ד' משנה ג', ומה שהביא במ"מ בשם הרשב"א עיין בשו"ת רשב"א חלק ד סי' קלב. 3 ועיין בזה בשו"ת מהרשד"ם הנ"ל. 4 ועיין בזה

מביתו ואח"כ החזיר ואמר על בנה שהוא בנו, ופסק דנאמן דלא חיישין דאמר בדדמי ולפי אומדן דעתו, ובתשובת הרא"ש כלל פ"ב ס"א כתב דדוקא בכה"ג שהיה משרתת לו ורגיל עמו לכן שדינן ביה דידו, אבל בלא"ה חיישין שמא אמר בדדמי עכ"ל וע"ש. הסכי' לדברי הרב נטורנאי כו'. עיי' בא"ע סי' ק"ע מדינ' אלו.

רפ כת' הרמ"ה ז"ל היכא שנטל הספק. כב"י דבריו תמוהין שהרי מה שכת' לבסוף ואי ליתא לממוני' דהאי סותר למ"ש בתחלה וצ"ע עכ"ל, ול"נ דראש דבריו אמת, ומיירי' שהיה לו נכס' דאתי מחמת נכס' שלקח מאחיו ולכן כת' בסוף דבריו ולא ממונ' דידוע דאתי מחמת' כו' דמשמע דכה"ג מיירי ברישא כנ"ל (א), כת' בת"ה סי' שמ"ט ראובן שיצא [בנו] למדה"י ואין יודעין אם הוא חי ובאים אחי ראובן לירד לנחלה אין יורדין דמוקמי' לכן ראובן בחזקת שעדיין חי, אבל אם הלך ראובן ואשתו למה"י ל"ה שמא ילדו שם בנים אע"ג דרוב נשים יולדת וע"ש שהאריך בזה, ובתשו' הרא"ש כלל פ"ו ס"ט האריך בדין זה, וע"ל ר"ם רפ"ד מדין זה ושם מדין נפקד שהיה בידו ירושה של ראובן והמלך תפסו עד שהוצרך ליתן לשמעון וע"ש. אפי' שיצא קול וכו'. עיי' במשרי' נכ"ו ח"ב. היו הנכס' מרובי' וכו' עד יטול הטומטום ג' חלקי' כו'. וכב"י ומיירי שברביע הנכס' יש לבת מוונות עד שתכנה, דבלא"ה אינו נוטל ג' חלקי' דילמא

אי אית ליה קרקע מהיום ולאחר מיתתה הוי מוחזק וע"ש י"ז וכ"כ שם [נ"י] י"ז ד' רי"א ע"א וכתב עוד שם דאם גזלו ממנו קרקע וחוזר לו הוי מוחזק דקרקע אינה נגזלת, ונ"ל דה"ה ספרי' בדברי המרדכי דלא נתייאשו מספרי' כמו שנתבאר לעיל סי' רל"א, אבל שאר ממלטלין אע"ג דלא מתיאשין מיניהו קרוין ראויין. וראב"ד כת' דאפי' בחלק פשוט כו'. ובנ"י פו"נ י"ז ד' רי"ב ע"א כת' דהראב"ד ס"ל דאפי' המוריש יכול לסלק עצמו דכל לוח שאמר הרי נכסי לפניכם עשו לו שומא והורידו בהן, אין כופין למפל בהן מיהו יקבל עליו שאין לו מעות לשלם כו'. ולא נהיר' שמיד וכו'. וכב"י וכ"כ התו' והר"ן דדברי הרשב"א אין נראין וכן הוא בתשובת מיימני ס"ס משפטי' סי' מ"ב.

רעט נאמן הוא לענין ירושה ולא ירשנו. וכת' המ"מ פ"ד מה' נחלות ונרא' שאם מת הכן בחייו ואח"כ אמר אין אלו בני [בנו] לפי [שהמת] לא היה בני, אינו נאמן אף לענין ירושה, מאחר שאין בנו קיים וכן משמע מדברי רבינו עכ"ל ג. ונרא' דוקא לאחר כדי דיבור. וכת' נ"י ב"ש הרמב"ם כדברי ר"ש, וכב"י ונראה דדוקא דלא פירש דבריו הוא דאינו נאמן אבל אם פי' דבריו ואמר אינו בני אלא עבדי ומה שאמרת שזה בני לומר שחביב עלי כבני נאמן שאינו מכחיש דבריו הראשוני' אלא מפרש, כת' הרשב"א בתשובה סי' תר"י בא' שקלקל עם פנויה בביתו והוציאה

הגהות דרישה ופרישה

רפ. (א) ועמ"ש בפריש' ביישוב מענין זה ובתוספת ביאור והוכחה.

רפ 1 וראה סמ"ע ס"ק ד' וש"ך ס"ק א ועיי"ש במחלוקתם בביאור דברי הרמ"א בשו"ע, ולכא' דברי הרמ"א שם הם עפ"י דבריו בד"מ כאן, וכאן לכא' מפורש דרישא משמע שודאי אתי מחמת' וצ"ב. ובעיקר דברי הרמ"ה ראה אריכות דברים בחזו"א חור"מ ליקוטים סי' טו. 2 ועיין בקצוה"ח ס"ק ב במה שהאריך להקשות אדברי תה"ד, וע"כ ס"ל לבעל הקצוה"ח דחזקת מרא קמא הוא מדין חזקה קמיתא, וכמו שמבואר בדבריו בשב שמעתתא טמעתתא ד פרק כד, וראה עוד בקונטרס הספיקות כלל א סי' ה וכלל ד סי' ח ובשו"ת רעק"א סוף סי' קלו, אך יש מהאחרונים דס"ל דחזקת מרא קמא הוא מדין מוחזק ראה בשערי יושר שער ה פרק יד, ועיין בשו"ת חת"ס אבהע"ז

להדיא דלא הוי ראוי לגבי בכור ובעל עיי"ש, וצ"ב. 12 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע אבן העזר סי' צ סעיף א שפסק על פי המשך דברי המרדכי שם (סי' תקעה) לגבי ירושת הבעל דהוי מוחזק בכה"ג, אך בכנסת הגדולה הגהות הטור אות יד הביא הרבה פוסקים דפליגי ע"ז, עיי"ש. 13 סי' תתלה (נג ב), עיי"ש, וראה ביאור הגר"א אות כ, וע"ה בכנה"ג הגהות הטור אות יד. 14 סי' תתלו (נד ב).

רעט 1 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב וראה קצוה"ח ונתה"מ ס"ק ג. 2 סי' תתמג (נו ב), ועיין כנה"ג הגהות הב"י אות ה. 3 וראה סמ"ע ס"ק טו, ועיין בשאילת יעבץ ח"ב סי' קיד.

בנותיהן שנפל עליהן הבית ומתו, יורשי ראובן אמרו דראובן או א' מבנותיו מתו באחרונ' והן יורשי' אותן, ויורשי אשה אומרי' אשה מת' באחרונ', והשיב * אם הבנות נשואות ה"ל ו' תובעי' בעלי הבנות ויורשי ראובן [ואשתו¹⁰, חולקים הממון לו' חלקים וכל תובע נוטל חלק א', אבל אם אינן נשואות ויורשי ראובן] כאין לירש ג"כ מצד הבנות אע"ג דאלו באו לירש מבח ה' ואלו מבח א' כי חדרי ננתו ויחלוקו דכל קבוע במחצה על מחצה דמי, ואין לחלק בזו בין איסור לממון, ואם מתו ביציאתן לחוץ אמרינן כל דפריש מרובה קא פריש ונחרגו תחלה ד' מצד ראובן, ונשאר א' [וא"י וחדר דינא] ויחלוקו ואע"ג דלא נשבעה אשה על כתובתה מ"מ לא חיישינן היכא דמת פתאום, ועיי' בתשובת מיימני פ"ס משפטי' סי' ה' וכתשובת הרא"ש כלל פ"ד סי' ב' שהאריך וכת' דאם הוא ספק אם האשה יורשת כגון שיש לה ספק יבם א"כ אף החצי שזכתה בהן האשה צריכה לחלק עם יורשי הבעל.

רפא או שאמר בתי תרשני כו'. וכנ"י דף רט"ו ע"ב ונרא' הדברי' דוקא במחלק כל נכסיו אבל במקצת נכסיו מהני וע"ש. ואמר על א' שירש הכל וכו'. וכנ"י וכת' הרשב"ם דאין לחלק בין אם אמר לכותב כן והא דאמר' הכותב נכסיו לבניו לא עשאו אלא אפטרופ' היינו דא"ל בל' מתנה אבל בל' ירושה ככ"ע קנה, והרמב"ם

הטומטום הוא זכר והבת יש לה מזונות עד שתכגר³, והרמב"ם כת' פ"ה מה' נחלות הניה בנ' וטומטום ואנדרוגנס יורשות בשוה (ב) והרי הוא כא' מן הבנות עכ"ל. אבל באנדרוגנס וכו'. אבל הרמב"ם כת' פ"ה מה' נחלות דין אנדרוגנס כדין טומטום וכו', וכנ"י לפי דברי רבינו צ"ע מ"ש האנדרוגנס עם כן אינו נוטל כלום מטעם שהוא בריה בפני עצמו, וא"כ במקום בת לא ראוי להיות לו כלום עכ"ל, ואין בתמיחתו כלום דלגבי כן מן הדין דאין לו כלום מאחר דברי' בפני עצמו הוא אינו יורש עם הבן, וגם מזונות אין לו בנכסיו דלא תקנו חכמי' מזונות אלא לבנות ולא לדבר * שאינו בת, אבל אם בת ונכסיו מרובים שאז הבן עדיף מן הבת וא"כ האנדרוגנס יורש כמו הבת דלא גרע מבת, אבל בנכסיו מועטים שהנכסיו כולן של הבת ולא של בן א"כ גם האנדרוגנס אין לו דהרי אינו בת שיתקנו לו חכמי' מזונות כן נ"ל⁵. ל"ש אם היה לה עוד בן. וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל פ"ד וכת' שכן דעת הרמב"ם, ועיי' בהגהות אשרי ס"פ מי שמת⁶, וכת' המ"מ פ"ה מה' נחלות דה"ה לנפל בית עליו ועל בתו שהיתה נשואה ואין ידוע איזה מהן מת ראשון שנכסיו האם בחזקת יורשי אב ואין הבעל יורש בהן כלום עכ"ל. ודברי הר"ר ישעיה מרווחין ביותר כו'. וכ"כ המ"מ פ"ה דנחלות שכן דעת הרשב"א ועיין בתשובת הרשב"א סי' תשכ"ה ותשכ"ו⁷, ובמרדכי סוף מי שמת * תשובת מוהר"ם ראובן ואשתו וד'

הגהות דרישה ופרישה (ב) ועמ"ש בדרי' ופרישה בזה.

וע"כ דס"ל לנתה"מ דאח יורש אחיו ע"י משמוש דהאב וכ"ג מדבריו לקמן סי' רפא ס"ק א, ואפשר דהמרדכי והד"מ ובהגהות הרמ"א בשו"ע סוף הסימן ס"ל דאח יורש אחיו בלי משמוש דאב ולכא' גם אחיות כן, אך בתשובות רעק"א סי' קלח (הובאו דבריו בפ"ת לקמן סי' רפא אות ב) כ' דלהד"מ בס' רנג ס"ל דירושת אח אינו מדיו משמוש, וצ"ב, ועיין לעיל סי' רנג הערה 38. 9 ראה סמ"ע ס"ק לב, 10 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל (וכה"ג בכ"י ק). 11 הוספתי מכ"י ב (וכה"ג בכ"י ק), וראה סמ"ע ס"ק לא.

חלק א סי' פ' ר"ה אחרי ושו"ת חמדת שלמה או"ח סי' ב בתשובת בעל התיבות צ"ל. 3 ועיין בזה בדברי המחבר בשו"ע סעיף ח ובדברי הרמ"א שם סעיף ט. 4 בכ"י ב הנוסח כאן: לזכר שאינו שכית, ובכ"י ק: לדבר שאינו שכית וראה הנוסח בד"מ הגדפס. 5 ועיין במנחת חנוך מצוה ת בזה, ולכא' הבי"י ס"ל דבריה בפני עצמו פירושו לא בן ולא בת, והד"מ ס"ל דהוי תערובת של בן ובת, משא"כ בטומטום דהוי ספק או בן או בת. 6 וראה כנה"ג הגהות הטור אות ט והגהות הבי"א אות ח. 7 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יא, וראה באר הגולה אות פ ואות צ. 8 סי' תרלח (צה ב), ועיי"ש בהידושי אנשי שם בגליון המרדכי אות ו, ועיין בנתה"מ מה שהקשה בדברי המרדכי,

רפא 1 ב"ב פרק י"ג סי' תתנב (נח ב), וצ"ב בנזסח הד"מ כאן. וראה דברי הג"י כפי שהובאו בכ"י, ועיין

עוד אלא אפילו שאמר כתבו ותנו לבני אחיות
שאני נותן להם [כל] שאר נכסי כל שמת אין
כותבין ונותנין שאין שטר לאחר מיתה עכ"ל,
וכת' עוד בשם הרשב"א ז' על ראובן שכת' שטר
לא' מבניו שנתן לו ר' זוז לאחר פטירתו מחמת
ירושה ומת ובא זה לחלוק בנכסי אביו, אין לו
אלא הר' זוז או חלק ירושתו שאם רצה האב לתת
לו זה יותר מחלק ירושתו בירושה, למה כת' לו
בירושה, ומ"מ כיון שלא נתן שאר נכסיו לבנים
האחרים, לא אבד זה זכותו, והרי זה כאלו כת' לו
שיכנסו לו [אלו] ר' זוז בחלק ירושתו, ומעמיד'
אפטרופסי' לקמנים כדי לחלק עם זה, ואם כל
הנכסי' במקום אחר יותר [נכון] למנות אפטרופסי'
במקום שהנכסים שם שיותר ידקדק ויברר לו
מנה יפה כל שהוא שכן לנכסי' ויותר יהא חלקו
שמוד בידו עכ"ל, וע"ל סי' רנ"ג, וכת' עוד וז"ל
וכת' הריטב"א * שנשאל על ראובן שהיה לו ב'
בנים ובני בן שלישי שהיה לו בני' ובנות ובשעת
מיתתו צוה [שיתנו] מנכסיו שלישי לשני בניו
החיים ושלישי לבני בנו הנפטר, אם יש לבנות
בנו הנקבות חלק באותו שלישי, והשיב דאין
לבנות חלק באותו שלישי שהרי זה גילה דעתו
שמחלק נכסיו כדרך שראוין לירש, ועו' דאמרינן
פי"ג דקרי אינשי לבר בת ברא ¹⁰ ולא הוי כרתא
בכלל עכ"ל, וע"ל סי' רמ"ז, כת' הרשב"א בתשובה
סי' תתקנ"ב ראובן שכת' לאשתו מתנה שהיא
תוכל ליתנו למי [שתרצה] והיא כתבה בשטר
שנותנין כל מה שנתן לה בעלה למי' שראוי
ליורשה ¹¹, והית' לה בת מזה הבעל ויש לו בן
מאשה אחרת והבן תובע מאביו ככה המתנה
שהוא ראוי לירש ואביו טוענו שאינו ראוי ליורשו
בחיייו, והשיב הרמב"ן והרשב"א שהדין עם הבן

פ"ו דנחלות לא כת' כן וע"ש ובמ"מ שם, וכת'
נ"י פי"ג ד' רי"ב ע"ב אם אמר על פשוט שימול
פי' שני' הוי כבכור לענין ראוי וי"ח וכו'. לא ירש
שמעון אלא ראובן וכו'. וכת' המ"מ פ"ו דנחלות
שאם אמר לא ירש עם אחיו ושאר אחיו ירשו
הכל זכו ואצ"ל אם אמרו כל' מתנה וכ"כ הרשב"א
עכ"ל. ולזה הסכי' א"א הרא"ש וכו'. ככ"י וכ"כ
הרמב"ם פ"ו דנחלות והכי נקטינ'. וכן דעת א"א
הרא"ש ז"ל כו'. וככ"י שכת' הר"ן שכן דעת
גדולי האחרונים, כת' מהרי"ק שורש [ח] דבמקום
שנחגז שלא ימול הבכור יותר מן הפשוט אין
לילך אחר מנהג זה שהוא עוקר דבר מן התורה
ואין כח בידם לתקן לעקור דבר מן התורה עכ"ל.
והר"ר יוסף הלוי כת' דה"ה נמי אם אמר פלוני
ופלוני וכו'. וכת' המ"מ [פ"ו מהל'] נחלות דכ"כ
הרמב"ם וכן עיקר. אבל אם אמר ליה תוך כ"ד
כו'. וכנ"י ד' רט"ו ע"ב ודוקא שאמר לשני
ותינתן בו"ו אבל אי אמר תינתן בלא וי"ו אפי'
באדם א' ושדה א' לא מהני ל' מתנה ללשון
הירושה אלא אמרינן תפוס ל' ראשון או אחרון
כן פסק הרשב"א עכ"ל ועיי' מדינ' אלו במשרי'
נכ"ד. שאלה לא"א הרא"ש ז"ל. וככ"י וז"ל וכת'
הרשב"א בתשובה * על א' שהיו לו בני אחיות
ובן אח ראוי ליורשו ונתן לבן אחיו בתי' וכת'
בצוואתו שבאלו הבתים הנתונים לו סלק כל חלק
וזכות בן אחיו מכל ירושתו, והשיב דאין לבני
האחיו זכות בנכסי' שאין אדם יכול לסלק יורש
מירושתו לעקור דבר של תורה, ועו' שכל שכן
האח ראוי לירש אעפ"י שסלקו מכל נכסיו כל
שלא כתבו. לאחר ממילא הוא יורש דמאן לירש
ליה ואינו מוצ' כל' הצואה שום ענין ולשון
[שמוכח] ששאר הנכסי' הם לבני האחיות, ולא

(נה א), ועיי' ט"ז בגליון השו"ע סעיף ז. 5 חלק
ד סי' כב, ועיי' שו"ת מהרשד"ם חור"מ סי' שית. 6 בכ"י
ב : נתנו, במקום : כתבו, וכה"ג בב"י ע"ש הרשב"א ובשו"ת
הרשב"א שם. 7 ח"ג סי' ר. ועיי' בשו"ת מהר"א
ששון סי' קמו. 8 ראה הערה 23, ועיי' בב"י סוף
סעיף טו. 9 בשו"ת הריטב"א סי' קמד, ועיי' עוד
בסי' קפ. 10 בכ"י ב הנוסח כאן : לחד ברא בני,
וכה"ג בשו"ת הריטב"א שם. 11 הוספתי מכ"י
ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. 12 בכ"י ב לנכון :

בנתה"מ ס"ק ב. 2 סי' תתמ (נה ב), ושם : ויש
אומרים שאינו נוטל החלק היתר אלא במוחק כדין הבכור
כיון דאפקיה בהאי לישראל וכו', ושם מיירי דהבכור ג"כ
נוטל פי שנים, וצ"ב כאן בנוסח דברי הנ"י. (וראה חידושי
רעק"א בגליון השו"ע (ס"ב) ובנתה"מ ס"ק ח). 3 וכ"פ
בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד. ובשו"ת מהר"י בן לב
חלק א סי' סא ושו"ת מהר"ם מינץ סי' סו כתבו עוד בסעם
הדין כאן משום שכתוב מפורש לא יוכל לבכר, וג"מ בין
שני הטעמים ביחס לירושת הבת, ועיי'. 4 סי' תתנא

לעשור נכסי' וע"ש ובתשו' מהרי"ק שורש ע"ח, וכת' עו' מהר"ם בתשובה²¹ אם היתומי' השביחו הנכסי' אין לבנות לחלק בהן אעפ"י שיש להם חלק זכר אבל אם מעצמן השביחו יש להן חלק בשבח, כת' בת"ה סי' ש"נ מי שנתן לבתו שח"ו ומתה והניחה בן ומת, אבי הבן יורש השטר מבנו אעפ"י שאינו יורש השטר מאשתו, וכן הוא בפסקי מהרי"ו²² ועו' כת' מהרי"ו בפסקי' ²³ מי שכת' לבתו שח"ו וכת' לה וליוצאי חלוציה ולא כת' לה ולירשה, אז בנים ובנות נוטלין בשוה דכמלל יוצא חלוצי אף בנות במשמע דכת' כל יוצא ירך יעקב עכ"ל, וכת' מהרי"ו בתשו' סי' ק"ט על שח"ו שהיה כת' לה שיש לה חלק בכל מלכד הספרים, והיו לו ספריו שהיו ממושכנין בידו מאחרים, ופסק דיש לבנות חלק בהן דב"ח אינו קונה משכון אלא לגניב' ואבירה (א) ולא שיהא שלו²⁴, אלא שאם²⁵ אמר הלזה אם לא אפרם עד זמן פלו' יהא שלך מעכשיו, אפילו הגיע הזמן אחר מיתה קנה אביהן הספרי' ואין לבנות חלק, ואם ספק אם אמר מעכשיו או לא אז יש חלק לבנות ולא אמרינן מספק שמא אמר מעכשיו, אבל

כי הוא [ראוי]¹³ לירש בחיי אביו אע"ג דאינו ראוי ליורשו עכשיו וע"ש שהאריכו בראייות, כת' המרדכי פי"נ¹⁴ ד' רנ"ג פסק הר"ם על הנותן לבנו¹⁵ ולחתנו במתנה מהיום ולאחר מית' ליטול כחלק א' מן הזכרי', דאם הנכסי' לאחר מות חמיו כמו ביום המתנה [או¹⁶ מרובים] ונתמטעו יטול כפי חלקו המגיע, אבל היו מועטין בשעת נתינת המתנה ונתרבו בשעת חלוקה לא יטול מקבל מתנה אלא כפי שהיה בשעת מתנה שאין אדם מקנה רשב"ל, ולעול' לא יטול אלא כא' מן הכנים ולא יותר, ולכן אלמנה נוטלת כתובת' תחלה ומן המותר נוטל חלקו וכן הוא תשובה זו סי' י"נ¹⁷ וכת' דאין לחתן כלום אלא בנכסי' הידועי' לחמיו בשעת המתנה ואם אין ידוע לו [אין] לו כלום, וכת' עוד דיש מה לנותן למכור וליתן הנכסי' כל ימי חייו דאין לו אלא מן המותר כשאר חבנים ואם מכרה הבת לבעל מתנה זו הוא מכירה וע"ש בזה, ונרא' ¹⁸ מדרברי המרדכי בפשו' דב"ח [קודם¹⁹ למתנה זו ודלא בתשובת מהר"ם פרו' סי' נ"א שמסתפק בדבר, וכתב²⁰ עוד דעישור נכסים לבת] קודמת למתנה זו, אע"ג דב"ח קודם

הגהות דרישה ופרישה

במשכנו שלא בשעת הלוואתו אינו קונה אלא לענין קדושי אשה, ועו' דגם במלוה דאע"ג דאמר' דחייב בעליה אפי' במשכנו בשעת הלוואה אינו חייב באונסין אלא בגניבה ואבירה, והיינו לא מטע' דקנו לה דהא אינו קונה במשכנו בשעת הלוואה, אלא הטעם הוא משום דהוי עלה ש"ש לדעת הגאונים, ולדעת ר"י בעל תו' משום דהוי ליה כאלו קנוי אנפשי' בתורת פרעון כדי משכנו וכמבואר בטור ח"מ ר"ס ע"ב ע"ש ומור"ם קיצר כאן בהעתיקה ודוק. [אות ה בנדפס].

רפא. (א) עדיפא מיניה הל"ל דלא א"ר יצחק דקונה משכון אלא במשכנו שלא בשעת הלוואה וכמ"ש התו' פ"ק דקדושין ופ' השולח ובפ' כל שעה ובפ' אומני' ובפ' שבועות הדייני', ושוב מצאתי דמהרי"ו כת' שם בסי' ק"ט בל' אחר ז"ל דהא דאמרינן דב"ח קונה משכון לאו לכל מילי אלא דוקא לקדש אשה וגם המלוה לא הוי אלא ש"ש דלא מחייב אלא בגניבה ואבירה אבל לא באונס ע"ש, ולפ"ז לא קשה מידי דתיתי קאמר חדא אפי' במקום שקונה משכון היינו

אבל אם הם עצמן, במקום : אבל אם מעצמן, (ובכ"י ק חסר כאן כנ' בטה"מ). ²² דינין והלכות מהרי"ו ווייל (שבסוף שו"ת מהרי"ל ווייל), סי' טז. (ובנדפס כאן בט"ס). ועיין בת"ה הג"ל ושם לא מיירי בשטר ח"ו, אך ה"ה. ²³ שם סי' כו, ועיין בקצוה"ח סי' ק ו ובנתה"מ סי' ט ועיין בדרכי משה אבהע"ז סי' קח (אות ב בנדפס) מ"ש שטר חצי זכר, וא"ש. וראה גם בפ"ת כאן אות יא, ובחידושי חת"ס בגליון השו"ע. ²⁴ ועיין בזה בסמ"ע סי' טו, ש"ך וקצוה"ח סי' ז ונתה"מ סי' י, וע"ע בפ"ת אות יב ואת יג. ²⁵ בכ"י ב : אבל אם, במקום : אלא שאם, וכ"ה בדי"מ הנדפס בגליון הטור.

ליורשו, במקום : ליורשה (ובתשובות הרשב"א שם : לירש בעלה). וראה סמ"ע סי' יז. ¹³ הוספתי מד"מ הנדפס בגליון הטור וכ"ה בשו"ת הרשב"א שם. ¹⁴ סי' תקפד (צב א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע אבהע"ז סוף סימן קח. ¹⁵ צ"ל : לבתו, וכמו שהוא בכ"י ק, וכה"ג בנדפס ובמרדכי שם. ¹⁶ תקנת עפ"י כ"י ב. ¹⁷ סי' תקצט (צב ד). ¹⁸ וכפ"ב בהגהות הרמ"א בשו"ע כאן סעיף ח. ¹⁹ הוספתי מכ"י ב, ושם בהמשך חסר עוד לפיסקא המתחלת בתיבות : וכת' עו' מהר"ם וכו'. ²⁰ הוספתי מכ"י ק, וכה"ג בנדפס. וע"ש בשו"ת מהר"ם פדואה. ²¹ שם החלק השני, עיי"ש ובסמוך אולי צ"ל :

לאחר זמן ולא רצה להחזירו ומת המשומד, וקרובי הראוי ליוורשו תובעין הפקדון וגם השליח שהביא ליד זו הביא עידי גוי' שנתן לו המשומד אותו ממון, לדעתי (אף) אין בדבריו שליח כלום דאין ממש בעדות גוים, ואם אין לנפקד עדי' שכשתבע המשומד בפיו¹ השיב הוא לו לא אתן, אז זכות הקרובי' בממון מוריש' המשומד, ואם שלח הנפקד יד בחיי המשומד, או שיש לו עדי' שהמשומד תבעו וא"ל אני זוכה בה אין לך שליחות יד גדול מזה, ואין כח ביד ב"ד להוציא ממנו, דמשומד לע"ז הוא וממונו הפקר, ולא עדיף ממסור דאיכא למ"ד מותר לאבד ממנו ביד [וא"כ] זכה בממונו בחיי המשומד, ואע"ג דאיכא למ"ד דממון מסור אסור לאבדו ביד, מ"מ מאחר דלא אפסק' הלכת' כמאן אין כח ביד ב"ד להוציא ממנו, ואם לא שלח בו יד בחייו לא הוי זכיה, ואם אמר הנפקד שיש למשומד בני' בגיותו ודוחה לקרובי' לאמור לבדד"א² אין כלום בדבריו, דכן הבא מן הגוי' הרי הוא כמוה ואינו יורשו, וכב"י ומצאתי כתוב עו' בתשובת אשכנזי³: היכא שהאלמנה מוחזקת בממון ועדיין לא נכת' כתובת' אעפ"י שהכל משועבד למוזנותיה מנ"ל דמקרי שליחות יד עכ"ל, ועיי' בתשו' מהרי"ל סי' ד' מדין זה, וכתב מהרי"ל סי' מ' על יעקב שנתחייב לבנו ר' זוז לתנו לאחר שנתיים ובתוך כך נשתמר הבן ואשתו של המשומד תובעת כתובתה ומוזנותיה מאותן נכסים, ופסק דאין לה כלום הואיל ולא הוי זמן הפרעון עד לאחר שנתיים וקודם זה זכה יעקב בממון מכח הפקר⁴, ועיי'

אם חיתומי' מוענין ברי שאמר מעכשיו נאמני' בשבועה [דנכסים] בחזקת יתמי קיימי והבת באת להוציא ולכן הן נשבעין ולא משלמין עכ"ל.

רפב אפי' אין הבנים נוהגין כשורה. אמרינן בגמ' פ"נ דאפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידעינן איזה זרע נפיק מיניה ועיי' תשוב' ריב"ש סי' קס"ח, וכת' המרדכי פ' מי שמת¹ ד' רנ"ו ע"ג באחת שצות' לעשות בנכסיה המוטב שיש בהן לעשות, ופסק דיש ליתן ליורשיה דלא עדיף אפילו להקדישן.

רפג יורש אביו דבר תורה. וכת' המרדכי פ"ק דקדושין¹ ד' תרנ"ט ע"א אם הקיף או הלוח גוי לישראל ומת אם אינו מחזירו ליורשיו קאי בעון, וראב"ה כת' אם ידעו היורשין או אחרים שחייב להן אבל אם א"י אינו חייב להחזיר. ולא גר את הגר כו'. וכת' במרדכי בהל' שמחות² ד' שכ"ג ע"ג דה"ה אין הגר את הגיורת דאין חלוק בזו בין אם לאם. יורש קרובו ישראל כו'. וכן הוא בנ"י פ' הבא על יבמתו³ דף תכ"ד ע"א וכ"כ המרדכי פ"ק דקדושין⁴ ד' תרנ"ט ע"ב וע"א ודלא כ"ה וס"ל דאין יורש את אביו, ונרא' לראב"ה דלכ"ע האב יורש בנו המשומד דאמאי נקנס לאב וה"ה שאר קרובי' הראויין לירש וכן בעל יורש אשתו משומדת אפילו מת מורישה אחר שנשתמדת זכה בעל בירשה וכ"כ ראב"ה הלכה למעשה עכ"ל, [ועיין] בת"ה סי' שמ"ט שהאריך בזו, עו' כת' שם במרדכי תשובת רש"י על משומד שהפקיד ממון ביד ישראל ותבעו המשומד

מהר"ם ברי"ב דפוס פראג סי' תת, [ועיין באור זרוע פסקי בבא בתרא פרק ה אות קד שהביא למחלוקת הראשונים בד"ו], ועיין בסמ"ע ס"ק ט וראה בכנה"ג הגהות הב"י אות ת. 5 כנ' דצ"ל: בחייו, וכ"ה במרדכי שם, וכה"ג בכ"י ק, ובכ"י ב חסר כאן בטעמ"מ. 6 = לא בעל דברים ידידי את (כ"י ב). 7 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב ובמפרשי השו"ע שם, (באור זרוע פסקי בבא בתרא פרק ח אות קה הביא ג"כ לתשובת רש"י, וכן איתא לתשובת רש"י בשו"ת מהר"ח או"י סי' קמ וסי' רכד) ועיין בכנה"ג הגהות הב"י אות ו מש"כ בשם שו"ת מהר"ם מינץ. 8 היא תשובת מהרי"ל סי' כ שציינו הד"מ בסמוך. בכ"י א נשתרבעה כאן שורה ותקנתי. 9 ועיין בזה בפ"ת סוף אות א.

רפב 1 סי' תרכה (צד א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע כאן וסמ"ע ס"ק ד, ולעיל בהגהות הרמ"א ס"ס רנב. [וראה עוד בד"מ לעיל סי' רנג הערה 13].

רפג 1 סי' תצא (א ג), וראה מ"ש בט"ז בגליון השו"ע. וע"ע בסמ"ע ס"ק ו (מש"כ בשם הע"ש) ובבאר הגולה אות ו. 2 מס' מועד קטן בהלכות אונו, סי' תתקח (כב ב), ובתוס' כתובות דף יא ד"ה מטבילין כתבו דהמעוברת שנתגיירה בנה יורשה, ואולי המרדכי יודה לזה, והמרדכי כתב דבריו רק בהורתי שלא בקדושה. וצ"ב בלשונו דהמרדכי, וע"ע ברש"ש כתובות שם. 3 סי' פג (יט ב), בשם הגאונים. 4 סי' תצב (שם), ועיין בתשובות רש"י, אלפנביון, סי' קעד, והובא גם בשו"ת

בתשובת מיימו' סו' הל' נזקי ממון תשוב' מזהר"ם מדין משומד שהפקיר אי הנפקד צריך ליתן להגבות כתובת אשה מזה. ולא היה [מתנתו] כו'. וכת' בת"ה סי' שמ"ט דמירי כמשומד דאפשר לו לשוב ולא שב אבל קטני' שנאנסו ונפל להן ממון מבית אמן יורשיהן יורשין הממון דלא נפקעת הירושה מן הקטני' בכח קנס וכמו שדייק לישנ' דרמב"ם דכת' דאם באו הב"ד לקנום [דוקא¹⁰] [אבל] במקום דאין ראויין לקנום] לא פקע כח של משומד, והא דכת' רש"י דנכסי משומד הן הפקר היינו דוקא בחיי המשומד אבל לאחר שמת כל הראוי ליורשו יורש, והמוחזק בנכסי' י"ל¹¹ שאינו רוצה להוציא הנכסים מתחת ידו עד שנראה אם ישובו הקטני' או אם יעמדו במרדן ויהיו ראויין לקנס, ואם מתו ולא חזרו בהן איגלאי מלתא דלא הוי ראויין לירש, וחזרה הירושה ליורשי המוריש, חוץ מבעל היורש את אשתו משום דיורש¹² כידה ולא חיישינן שמא מתו הקטנים אלא מוקמינן להן בחזקת שהם קיימים ועיי"ש שהאריך בחילוקים בזה, ועיין בהגהות אשר"י פי"נ וככתבי מהרר"א ס"ם רס"ז ובתשוב' מהררד"ך בית ד' ובית כ"ח מדינ' אלו.

רפד יורשים בחזקה כו'. וכת' ריב"ש בסי' מ"ז מ"ז דאין יורד לנחלה אלא שמביא רא' שהוא ראוי ליורשו ושאין קרוב אחר לירש יותר ממנו וכל זמן שאינו מבי' רא' בזה אין יורד לנחלה, אבל בתשובת הרא"ש כלל פ"ו ס"ט פסק על ראובן שאמר על שמעון בחייו שהוא בן דודו ולא נודע לו קרוב יותר ממנו, ששמעון יורש אעפ"י שאין שם עדים שהיה קרובו אלא על פיה'

10 הוספתי מכ"ב וגם שם יש ע"כ ט"ס וצ"ל כמו שתקנתי, (ובכ"ז ק קרוע ומטושטש כאן). 11 = יכול לומר (כ"ז ב). 12 בכ"ז ב: דידו, במקום: דיורש. ועיין בדיון זה בסמ"ע ס"ק יג.

רפד 1 חלק א סי' נח, עיי"ש אריכות דברים בנדון דהריב"ש, ועיין בקצוה"ח ס"ק א שהאריך להקשות על דברי התשב"ץ וראה בש"ך ס"ק א (מה שהביא מהמרי"א ששון) ובנתה"מ ס"ק א. וע"ע בכנה"ג הגהות הב"י אות א. 2 עיין חידושי אגודה (שבסוף שו"ת מהר"י וייל) ב"ב פרק חזקת הבתים, ובספר האגודה ב"ב פרק חזקת סי' סט. 3 ובכנה"ג הגהות הטור אות יד כתב בזה דתלוי בפלוגתא

רפה אבל לגדולי' לא יעשה כו'. וככ"י בשם הריב"ש והרשב"ץ הנ"ל, ועיי"ש, ועיין ש"ך ס"ק ב ובנדפס כאן בשיבוש. 4 להוריד לנחלה, עיי"ש בתשובה, ותתשובה הקודמת מיירי להעיד שהוא קרובו, (ובצינונים להגהות הרמ"א בשו"ע בט"ס). 5 סי' צד (ו א), ושם דבמים שאין להם סוף נחתי יורשים לממון וכו', ובהגהות מרדכי פי"א דכתובות סי' שח (יא א): דבמים שאין להם סוף ודאי מגבין כתובה ומחלקין הנחלה ליורשין, ועיין בשו"ע אבן העזר סי' יז סעיף לה שפסק שגובה כתובתה, ומקור דבריו מהגמ' דכתובות הנ"ל. ובבית שמואל ס"ק קז הביא חולקים ע"ז עיי"ש.

רפה 1 עיין בשו"ת הריב"א המיוחסות לרמב"ן סי'

שהניחו נכסי' עכ"ל, וכתב' המ"מ פ"ט מה' נחלות וע"ש. ולכאורה נראה דאין חילוק וכו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה' נחלות, וכב"י ואמרינן בגמ' פ' המפקיד לא שמעו שמת ואח"כ שמעו שמשמשי' ובאין וקדם ותליש ואכל ה"ז זריו ונשכר ויש לתמוה ארמב"ם ורבינו שלא כתבוה עכ"ל (א). אבל במטלטלי' כו'. וכת' בתשובת מהר"ם פדו' סי' כ"ז דהיינו דוקא להורידו בתורת קרוב שיהא לו הנאה מנכסי' אסור אבל יוכל להיות אפטרופוס אם ירצה וע"ש. אבל יצא לדעת כו'. וכב"י בשם [הר"י בן] הרא"ש שכת' בתשוב' דדוקא בהולך דרך רחוק ומקום סכנה ואין השוירות מצויות, ועל דעת כן יצא והיה לו לתקן ענייניו מאחר שלא עשה אבידה מדעת היא, אבל מי שהלך במקום שהשוירות מצויות ואין דרך לצוות לביתו ההולך בדרך כזה, ואם נהרג דומה כמי שנשתטה פתאום שכ"ד יורדין [וזנין] את אשתו, ולכן גם כאן מוקמינן אפטרופוס על נכסיו שמה הוא מת ואם הוא חי ב"ד ממנין אפטרופוס על נכסיו עכ"ל, וכ"כ נ"י בשם הרשב"א פ' המפקיד דף ע"ט. וכשישמעו בו שמת מורידן קרוב לנכסי'. וכת' המ"מ פ"ז דנחלות שהרמב"ן והרשב"א חולקי' על זה וס"ל דאם באו קרובי' להוריד בהם רחוק בתורת אריסי' כדי שלא יפסדו הנכסי' שומעין להן שחוששי' לשמועה זו לעשות מעשה כזה להוריד בהן אחר אבל הקרובי' לא ירדו עכ"ל, וכ"כ נ"י פ' המפקיד. בשם הרשב"א והראב"ד דף ע"ט ע"א וכב"י דנקטינן כדברי

מצוה לפקח על נכסיו כמו בקטן עכ"ל. יכול היורש למחות כו'. אבל המ"מ כת' פ"ז מה' נחלות בשם הרשב"א דאלו רצה אחר לפקח בנכסי' בתורת אפטרופוס מעמידין ביד האפטרופוס ואין מעמידין בהם קרובי', ומיהו דוקא כל שלא שמעו בו שמת אבל שמעו שמת שומעין ליורש, ואפילו יש כאן מי שרוצה להיות אפטרופוס מעמידין קרוב לתלוש ולאכול אבל לא לירד ולמכור, ודוקא קרקע אבל מטלטלין בכ"ע אין מעמידין אותן ביד קרוב עכ"ל, ונ"י כת' פ' המפקיד ד' פ' ע"א בשם הרא"ה כדברי הרא"ש ובמרדכי שם ד' קל"ב ע"ב כת' כדברי רשב"א. ור"י פי' שנוטל כל הפירות. וכת' המ"מ פ"ז דנחלות שהרמב"ן הסכים לדברי הרמב"ם ועיקר עכ"ל, וכת' הרמב"ם פ"ז מה' נחלות שכיו שנשבעה ושמעו שמת ויורדו יורשיו לנחלה וחלקו אות' ביניהם אין מוציאן אות' מידם וכן הבורח מחמת סכנה עכ"ל, וכת' המ"מ לא ביורדין להתעסק בהן ולא לדעת למכור ולהחזיק בהן, דא"כ מאי איריא שומעין בו שמת אפי' לא שמעו נמי, אלא שירדו על דעת למכור מיירי, וכשישמעו בו שמת אין מוציאן מידו [אבל] אי לא שמעו שמת מוציאין עכ"ל, וכת' רי"ו במישרי' סוף גל"ב כת' הא דאמרינן שמעו בו שמת היינו אפי' בעד א' אבל לירד ולמכור אין מורדין הקרוב עד שיתברר עדות ברורה עכ"ל, כת' עוד שם נכ"ו ח"ב שאם הלך ראובן שהוא גדול למדה"י ומת אביו שמורדין קרוב לנכסיו וכשיבא יטול ממנו הקרוב כדין ארים שכונים

הגהות דרישה ופרישה רפה. (א) עד"ר מ"ש יישוב בזה.

דיעות בזה דעת הרשב"א ודעת הרא"ש. 4 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, ועיין בתוס' ב"מ דף לח ע"ב ד"ה היורד דלכאורה משמע דלא כמ"מ, וראה סמ"ע ס"ק א. 5 ועיין בזה בתוס' שם ד"ה בשמעו ותוס' כתובות דף קו ע"א ד"ה בשמעו. 6 צ"ל וכ"כ, וראה שם במ"מ הלכה ד. 7 שו"ת זכרון יהודה סי' נג, וראה סמ"ע ס"ק ב (בכ"י א כתוב בט"ס וכב"י בשם הרמב"ן והרא"ש, וראה בציונים להגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ד וגם שם בט"ס: ב"י בשם הרמב"ם והרא"ש, ובציונים בדפוס קראקא שס"ז הדפוס הראשון עם הציונים, לנכון: ב"י בשם הר"י בן הרא"ש). 8 סי' שלג (כא ב). 9 שם, וצ"ל: הרשב"א והרנב"ר, עיי"ש בנ"י, וע"ע בתוס' יבמות דף קטז ע"ב ד"ה שאין,

סו. וראה בשלטי הגיבורים ב"מ פרק ג סי' שלד (כב א), אות ג. 2 סי' שלד (כב א), ועיי"ש דמשמע דלהרא"ה אפי' אי הקרוב אינו מוחה אין מעמידים אפטרופוס משום שאין דרכם של בני אדם לטרוח בנכסי גדולין, חוששי' לו שמה להפסיד הנכסים הוא רוצה, וברא"ש כתב רק דיכול, "היורש למחות שלא למנותו". וראה בחידושי אנשי שם שם אות א מה שהשיב על ראית הרשב"א וראה חידושי הרשב"א ב"מ לט א, וע"ע בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' עה ושו"ת אבקת רוכל סי' מט. 3 סי' רעה (עה ד) ושם: אבל אם רוצה מעצמו אין בידינו למחות, ואולי ביד היורש למחות כהרא"ש רק אין בידינו (דלא כהרא"ה), וצ"ב. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב דהביא ב'

ובדברי המרדכי, וע"ל ר"ם ר"ץ קטן שיש לו מעות אם נותנין ביד אביו.

רפו אפי שתקו וכו'. והמ"מ פ"ט מה' נחלות כת' בהיפך וז"ל כת' הרשב"א דוקא כשמיחו אבל בסת' ניוזנין ומתפרנסין אלו עם אלו דשותפי' הן מסתמא ומוחלין זה את זה והביא ראיי' מן התו' עכ"ל, וכ"כ נ"י דף רפ"ב ע"ב פי"נ¹ [וכתב שם] דאפילו שרכ' יכול ללבוש כל זמן שלא מיחו כי היכי דלא ליתול וע"ש, ומחאה מהני אפי' כול' גדולי' כלקמ' סי' רפ"ח², ור"ש פי' דאפי' לכתחלה כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה' נחלות. [ינשאו] גם הקטני' כו'. כת' מהרי"ו סי' ק"ד בתשובה בא' ששייך בנו בכתב קנין וקצב לו נדוניא לנשואין ומת קודם נשואין אין אותו הבן נוטל אותו נדוניא בראש דלא זכה עדיין בה אלא חולקי' בשוה עכ"ל³, ומשמע עו' שם סי' ק"י באב שפדה את בנו מן התפיסה מנכין לו חלק ירושתו כי אמרינן שחלוה לו ולא נתן לו משום מתנה⁴, וע"ש דמשמע דאולינן בזה בתר אומדנא. איני יודע למה הוא לאמצע [כו']. ועיי' במ"מ פ"ט דנחלות שיישב בדברי הרמב"ם וכת' שכן עיקר (א) כב"י תנן במתניתין השולח לחבירו כדי יין ושמן אינו גובה בב"ד מפני שהוא גמילות חסדים ופי' נ"י⁵ השולח ואינו אוכו ושמח שם ואפי' שלחן לבית המשתה וחלך שם להיות שושבן דכל דבר שהוא מאכל ומשקה הוא דורן בעלמא והוא שלא ע"מ להחזיר וכן פי' הרמב"ם עכ"ל הריטב"א.

הרמב"ם והרא"ש. אין מורידין קטן לנכסי' כו'. וכת' רי"ו סוף גל"ב אין מורידין קטן אפי' קרוב לנכסי שבוי בשלא שמעו בו שמת מש"כ שמעו שמת מורידין. אין מעמידין קרוב הראוי לירש כו'. וכת' נ"י בשם הראב"ד דהיכא דלא חלקו האחי' [והם] סמוכי' יחד על שלחן א' מורידין קרוב לנכסי קטן והביא רא' לדבר, וכ"כ ריב"ש בתשובה סי' תצ"ח⁶ דלא אמרינן אין מורידין אלא כשחלקו או אינ' סמוכין על שלחן א' אבל סמוכי' על שלחן א' מורידין ע"ש והאריך [שם] בזה, וכ"כ ב"י לקמ' סי' ר"ץ בשם הרשב"א ועיי' בתשו' הרשב"א סי' אלף צ"ד, כב"י בשם תשובת הרשב"א⁷ שכת' וז"ל נ"ל שלא אמרו אין מורידין קרוב לנכסי קטן אלא שלא ירד לנכסיו לימול פירות אבל אפטרופס דלית ליה הנאה מיניה שפיר דמי, וכ"כ הרב בעל העיטור וראיי' לזו כו', ועו' נרא' שלא אמרו אין מורידין [קרוב] אלא בקרקעות שנפלו להן בירושה כדי שלא יאמרו קרקעות אלו הגיעו לחלק, אבל בקרקעות דעלמא כאלו שהיה של אביה' של יתומי' ליכא חששא כלל ול"ש קרוב ול"ש רחוק [מורידין] וכ"כ רי"ו נכ"ו קטן שיש לו נכסי' שלא באו בירושה מורידן להן קרוב. דלא פליגי רבנן בין קרוב לרחוק כו'. ובהנה' מרדכי פ' המפקיד⁸ ד' קמ"ז ע"ג דעדיף לממני קרוב מרחוק במטלטלי דיתמי, וכן פסק מוהר"ם פדו' בתשובה ועיי' מזו במרדכי פ' המפקיד ד' קל"ח ע"א, וכת' ריב"ש סי' שכ"ד דזחו מנהג גוים לממני הקרוב יותר אבל בישראל בוררי' איש אמוני' בין רחוק בין קרוב כו', ומיהו⁹ י"ל דאם רחוק וקרוב שוין מעמיד' קרוב

הגהות דרישה ופרישה

רפו. ועד"ר שם כתבתי מה שק"ל על ישובו דהמ"מ.

ועיי' במרדכי פרק המפקיד סי' רפט (עו ג). 13 אלו דברי הד"מ וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ח עיי"ש.

רפו 1 סי' תתפ (סד ב), והם ב' דיעות בשו"ע סעיף א, ועיי' בט"ז בזה. 2 סעיף ד בטור. 3 ועיי' בסמ"ע ס"ק ג וס"ק ד. 4 ועיי' בזה בחידושי חת"ס שבגליון השו"ע ובפ"ת אות ג. 5 סי' תתצג (סז ב), ובסוף דברי הנ"י הנוסח שם: דורון בעלמא הוא שלא עמד לחזור וכן פירש הרמב"ם ז"ל.

ומשמע מדבריהם כרשב"א עיי"ש, וראה בשו"ת אבקת רוכל הנ"ל (ראה הערה 2) ובנתה"מ ס"ק ג. 10 הביאו ב"י לקמן סי' רצ מחודשים [ב] ועיי"ש בריב"ש שהביא לדעת הראב"ד, [וכן] הסכימו מגדולי האחרונים. ועיי' בסמ"ע ס"ק כט ונתה"מ ס"ק ד ופלפולא חריפתא על הרא"ש סי' יג אות ס ובס"י יד אות ק. 11 חלק ב סי' קמו, וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ז וע"ע בסמ"ע ס"ק לא, ביאור הגר"א אות כג וכנה"ג הגהות הב"י אות ט. 12 סי' תמו (פו ב), ובשו"ת מהר"ם פדואה הוא בס"י גז

וכת' נ"י פ' המפקיד דכן הוא דעת הר"ף ודלא כהראב"ד דמחלק ביניה' כו', ועיי' בתשובת הרא"ש כלל פ"ו ס"י גדול אחי' שקנה בית מנכסי אביו ונתנו להקדש ואמר שאביו ציוה בן והקטן אמר שאינו מאמינו מה דינו וע"ש עו' כלל ע"ט ס"ח. אם אשת המת ראוי ליורשו כו'. עיי' בא"ע סי' צ"ה. ואם הוא גדול כיון שלא היה יודע כו'. וכת' המ"מ פ"ט דנחלות הא אם ידע אין שמין לו כארים אלא השביח לאמצע, ועיי' עו' סי' קע"ז מדין אחי' שהם שותפי'.

רפח שעל בניה' כו'. וכב"י שהרמב"ם כת' שעל נשותיה' שוה לשעל בניה' ובנותיה' וכת' מ"מ פ"י דנחלות דהכי אמרינן לענין פרנסה בתו' וז"ל האחין שהניח להן אביהן נכסי' ולא מהן הרבה בני' ועמדו בניו של זה והשביחו הנכסי' והביאו' לידי ריבוי לא יאמר תנו לי מה שהשביחו בני וכן הם לא יאמרו תן לנו מה שאכלו בניך אלא מה שאכלו אכלו מן האמצע ומה שהשביחו השביחו לאמצע עכ"ל התו' וכת' הרשב"א עכ"ל, וכת' נ"י דב"ק ד' ז' ע"ב באם א' מהאחין יחב מתנה לאיש אחר מתפיסת הבית וראו האחי' ושתקו והוי מחילה. כל' זמן שלא מיחו כו'. וכנ"י פ"ק דב"ק ד' ז' ע"ב ח"ה אם לא מיחו בתחלה שוב א"י למחות וע"ש, וכב"י דדעת הרמב"ם (א) דאפי' בגדול האחין שמין מה שעליו וע"ש.

רפט ומבקשי' הגדולי' שיחלוקו כו'. וכת' הרא"ש דוקא שגדולין תבעי החלוקה אבל אם כולם קטני' אין חולקי' ומעמיד' לכולן

רפז ואפי' שזכר עמלם לא יטלו כו'. וזהו שלא בדברי נ"י פרק המפקיד דף פ"ב ע"ב דכת' שנוטל שזכר טרחו וע"ש. או שטרחו בגופן כו'. ובמרדכי פ' מי שמת ד' רנ"ה ע"ג דאם עסק בפרקמטי' חשיב שהשבח נכסי' מחמת נכסי', וכת' נ"י שם ד' רכ"ח ע"ב בשם הרשב"א דכל מלאכה שהיא בגופן והפעולות יכולי' לעשות אלו הם הקטני' המוטלי' בעריסה אפ"ה נמחל להם טורח זה, וכת' עוד שם ומשקל [זוזי] ואזופי בריבית לא הוי דבר שהקטנים יכולין לעשותו דהא צריך דעת גדול להלוות במקום בטוח ומ"מ לא חשיב מלאכה כגופו כו', בתשובת מיימוני סוף ספר משפטי' סי' ר"ח אח גדול שנאנס איזה דבר מירו אפי' גנוב או נאבד פטור אעפ"י שאחיו הקטן אין לו כלום בידו מ"מ מקרי שמירה בבעלי' וע"ש. אפי' בחלק האחין כו'. וכת' המ"מ פ"ט דה' נחלות שזהו דעת הרמב"ם אבל הרמב"ן חולק ומ"ל דוקא מה שהשביח בחלק עצמו הוא שלו אבל בחלק האחין שמין לו כארים העיר, וכב"י והר"ן הסכים לדעת הרמב"ן ולזה הדעת נוטה. א"צ שיאמר בב"ד כו'. וכת' המ"מ פ"ט דנחלות שכן דעת הרמב"ם דא"צ ב"ד, וכב"י [שכן דעת] הר"ן, ועיי' בזו כנ"י פ' המפקיד ד' פ' ע"ב. [ת"ח] ואין דרכו כו'. [וכנ"י פ'] מי שמת ד' רפ"ה ע"ב ועכשיו ובזמנה' אין אנו ראוי' וחשובי' לדין ת"ח, ודין צורבא מרבנן שוה לדיני אחרי' שאין אנו עוסקי' כ"כ בתורה, וכב"י ואין דבריו נראין לי כלל עכ"ל, וכבר כתבתי בב"ד דאינו נוהג בזמנה' דין ת"ח. אבל א"א הרא"ש ז"ל כת' שאין חילוק. וכב"י שכן דעת הרמב"ם פ"ט דנחלות וכ"כ התו' בשם ריב"ם,

הגהות דרישה ופרישה

רפח. (א) עיי' בב"י שכת' כן מדהשט הרמב"ם מימרא דרב פפא דאמר בגדול האחין אין שמין ועד"ר שם כתבתי דאין ראי' מזה.

וראה בפ"ת אות א. ד שם סי' שלה, ועיי' בבעל המאור ובמלחמות שם (ע"א), ובשיטה לתלמיד הרשב"א ב"מ דף מ' ע"א הקשה בדברי הרמב"ם בזה מפרק ט נחלות הל' ב לדבריו בהל' ד עיי"ש.
רפח 1 = בתוספתא (כ"י ק), והוא המשך דברי המ"מ שם. 2 סי' יז (ה א). 3 בד"מ הנדפס בגליון

רפז 1 סי' שלה, (כב ב). 2 סי' תרח, (צג ג). 3 סי' תתצ (סז א), ומש"כ בסמוך כאן הוא בני' בשם הריטב"א. 4 צ"ל : סי' כב, וכמו שהוא לעיל בב"י מחודשים [ד] ועיי"ש בתשובות מימוניות, (וראה בסמ"ע ס"ק ה, וגם שם בט"ס). 5 ועיי' בשו"ע סעיף א ושם לכאור' לא כ"כ. 6 ועיי' בד"מ לעיל סי' ג הערה 4,

ומת שמעון ובאו מקצת בניו ותבעו חלקן נותנין להם וע"ש סי' כ"ו ביצד חולקין.

רצ למנות עליה אפטרופס. וכת' בהשגת הראב"ד פ"י מה' נחלות והוא שחלק להם בפניו דאם לא חלק להם יניח הכל ביד הגדולים ואם ישביחו ישביחו לאמצע וטוב להם עכ"ל, וכת' המ"מ ואני אומר שאף דעת רבינו כן שאם הגדולים רוצים לעמוד בשותף עם הקטנים [והם] אנשים שמשיחין הנכסין יעמדו כן, אבל אם אינן משיחין הנכסין טוב להם לקטני' שיחלקו וכן עיקר עכ"ל, וע"ל סי' רפ"ט, בתשובת הרשב"א סי' תתקע"ד הא דמוקמינן אפטרופס היינו לחלק על הב"ד אבל אם הם ראו שלא למנות אפטרופס אלא הם עצמם יחפשו אחר זכותן אין [לך] אפטרופס טוב מהם, וע"ל סי' רפ"ט כתבתי שהר"ן חולק בזה ואפשר דהרשב"א לא קאמר אלא בדברי' שאין שייך שם מעם הר"ן ולקמ' בס"י זה גבי מעות של יתומי' נרא' מדברי הטור דבכ"ע צריכי' להעמיד אפטרופס ושלא בדברי הרשב"א. שב"ד אביהן של יתומים וכו'. וכ"כ הרא"ש כלל פ"ה סי' ה' וכת' דדוקא ב"ד הממונה בכל עיר ועיר או גדולי הדור אבל אין כח ביד ג' בעלמא שיעשו עצמן ב"ד להיות אפטרופס ע"ש, וכת' הר"ן. בשור שנגח ד' וה' דוקא לקטנים הם אביהם של יתומים אבל לא לגדולים ועיי' בהר"ן פ' אלמנה ניוזנית ד' תקכ"ט ודף תק"ל אי לוו לצורך יתומי' וכן האפטרופס אי מכרו בלא הכרזה, כתב הר"ן ריש האיש מקדש. כל מקום שנוקקין לנכסי יתומי' מעמידין להם אפטרופס

אפטרופס ביחד אם לא שנרא' לב"ד שהחלוקה טובה להם או חולקי' להם וכן משמע ד' תרל"ט ע"א פ' האיש מקדש בהר"ן. בגורל ובשומת ב"ד. וכת' המ"מ פ"י דהל' נחלות דיו"ה בזה, וכת' במשרי' נכ"ו ח"ב רוב הפוסקים הסכימו מאחר שהם גדולי' למעלה מ"ג שיכולין לחלוק בעצמן שאין דין חלוקה במכר. וכן עיקר עכ"ל, כב"י וז"ל כת' הרשב"א בתשובה. אחין גדולי' שכאו לחלוק והאלמנה מעוברת מעמיד' אפטרופס לעובר לטול חלקו עד שידע אם זכר אם נקבה אבל לתאומי' לא הישינן כדמוכח פ' אלמנה לכ"ג, כת' הר"ן בתשובה סי' ט' אפטרופס שמנהו אבי יתומי' א"י לחלוק בנכסי קטני' בלא רשות ב"ד אלא א"כ נתמנה בפ"י לכך עכ"ל, וכת' עוד הר"ן פ' האיש מקדש ד' תרל"ט ע"א אע"ג דב"ד מעמיד' להם [אפטרופס] א"ה הב"ד בוררי' עמו אלא שמעמיד' לה' אפטרופס שיחפך בזכותו בכל מה שאפשר שזה אין ראוי לב"ד לעשות שלא יהיו בעורכי הדיוני' וה"ה בכל דבר שנוקקין לנכסי יתומי' מעמיד' להם אפטרופס כו' ועיין מזה במדרי' ס"פ אלמנה ניוזנית. דשייך בה דין גוד אגוד. כ"כ הרא"ש פ' האיש מקדש ובתשוב' שאכתוב ל' סי' ר"צ. אבל במדרי' ריש האיש מקדש. כת' דאפטרופס יכול לחלק בגוד או אגוד וע"ש וס"פ אלמנה ניוזנית במדרי' מדין [זה], ובנ"י פ' אלמנה לכ"ג. דף תכ"ד ע"א הביאו ב' הסברות והאריך שם בזה וע"ש שכת' דאיכא למ"ד שהאפטרופס יש כח בידם לברר איזה חלק שירצה. יתן לו מה שבידו. וכת' בתשובת מיימוני ס"ם משפטי' ראובן שיש פקדון בידו משל שמעון

וכו', כג' שכוונתו דבסימן רפט מבואר כן בדברי הר"ן, ראה שם הערה 1, ואינו קשור לדברי הרשב"א, וא"ש, וראה בד"מ הגדפס בגליון הטור). 3 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א: מיהו אם צריכים לחלוק או לטעון עם אחרים מתחת היתומים י"א דצריכין להעמיד אפטרופס וכו'. (ועיין עוד בזה בשו"ע חו"מ סי' ק"י סעיף יא). 4 ראה בסעיף יג בטור, ועיין בשו"ע סעיף ח ובהגהות הרמ"א שם. 5 וראה שו"ת מהרש"ע חו"מ סי' תרד, ועיין בכנה"ג הגהות הטור אות י, ועיי"ש גם באות מז וקנד. 6 צ"ל: הג"י, סי' עג (יה ב). 7 עיין בס"י שסח (נו א) ובס"י שעז (נח א), והובאו דבריו בב"י סי' קט מתורשים [א] [ב], עיי"ש. 8 סי' תרכב (יו א).

הטור באות א גדפסה מובאה זו כהמשך לשון הד"מ ולא כמובאה מהטור.

רפט 1 סי' תרכב (יו א). 2 צ"ל: כמכר, וכמו שהוא בהגהות הרמ"א בשו"ע ס"ס א (וגם בר"י שם במכר וכת' דט"ס היא). 3 חלק ב סי' שעא. 4 צ"ל: סי' ה, עיי"ש. 5 הוספתי מכ"י ק, ובכ"י ב חסר כאן כל הסימן. 6 עיי"ש הערה 56 והערה 57. 7 סי' תקח (ב ב), ובפ' אלמנה ניוזנית הוא בס"י רנט (ז ד). 8 סי' ק (כג א). רצ 1 צ"ל: בחייו, וכמו שהוא בכ"י ב, וכ"ה בהשגות הראב"ד שם. 2 הוספתי מכ"י ב, וכ"ה בב"י ובמ"מ. (מש"כ כאן בד"מ בסוף דברי המ"מ כאן: וע"ל סי' רפט

ביד אבי אמה, ויש לה אם נראה דראוי להתברר עם בוררים עם מי הבת ראוי לישב, ולכאורה נראה שתשכ עם אביה שיש לה קורת רוח להיות לה עם אביה, והממון תשאר ביד אבי אמה אם נראה לדיני' שראוי להיות אפטרופס, ואם האב בעל אחריות נכסים שיוכל למשכון קרקעות ביד איש מהימן בעד ממון הקטנה טוב שיתנו לו הפל ויפרנס' וישיאה באותו ממון וע"ש, וע"ל בס' זה בסמוך דין אב בנכסי בנו קטני', ועיי' בתשובת מוהר"ם פדו' סי' כ"ג אימת אין מניחין קרוב קטן בין האחין [שלא] יהרגנו וע"ש, כת' הרא"ש תחילת כלל ס"ב אדם שמינה אפטרופס [על נכסיו] בחייו ומת, אינו אפטרופ' על נכסי יתומי' אלא ב"ד ימנה להם אפטרופס, והא דתנן אפטרופס שמינהו אבי יתומי' היינו שמינהו סמוך למיתתו וע"ש¹⁹. ויש לו כח בעסק העולם וכו'. כב"י וז"ל כת' הריב"ש סי' ק' ג"ל שהיא עולה וכו' דדיני' למנות רך בשנים כזה שלא הורגל לפקח ולהתעסק במשא ומתן, וכת' עוד בשם הריטב"א²¹ דקטן שיש לו ממון אעפ"י שאביו קיים ב"ד חייבין להעמיד לו אפטרופס כמו ליתומי', ועל כן כת' על א' שנתן לבנו [קטן] בית גוף ופירות מהיו' דב"ד מוקמינ' ליה אפטרופס, ולא מוקמינ' ליה לאב דאין מורידין קרוב לנכסי קטן עכ"ל, ומיהו אח"כ כת' בתשובת הריב"ן²² מי שיש לו אב אין לב"ד לזקק לנכסיו ולדקדק אחר מעשה אב אם לא שהאב אינו הולך בדרך ישרה שאז הב"ד מחוייבין להשתדל לתועלת קטני', וע"ל²³ בס' זה תשובה הרא"ש

למעון בשבילם וכבר כתבתי זה סי' רפ"ט. הרשות בידו. וכריב"ש סי' ע' אם אמר אדם לש"מ רצונך שאהיה שליט בנכסי' וא"ל הן מועיל ל' זה להיותו אפטרופס²⁰, וכב"י שכן דעת הריטב"א בתשובה²¹, כתב בהגה' מרדכי דב"ב¹² אפטרופס שתבע אלמנות שמעון מה שבידה והשיבה כל מה שבידה הוא משל בעל הראשון ומה שהיה משל בעל שני הוציאה שהיא נאמנת, ועיי' בכתבי מהרא"י סי' צ"ט שהאריך בחלוקי' ובדין יתומים גם בתשובת הרשב"א סי' א' צ"ד [שנתבאר] בס' רפ"ה וע"ל מה שכתבתי שם. ואם מינה האב הרשות בידו כו'. ועיי' בטור א"ע סי' ק"ז אם מינה אשתו אפטרופס ונשאת ב"ד מסלקי' אותה¹³, כב"י בשם תשובת הרשב"א¹⁴ שב"ד יכולין למנות אפטרופס קרובין שלהם, שלא נפסל קרוב אלא לדון אותו לחייבו או לזכותו, מש"כ לאפטרופס למה יפסל ב"ד קרוב, וכת' עוד שאין האם וקרוביה ולא קרובי' מצד האב יכולי' לעכב ביד ב"ד מלמנות אפטרופס הנראה להם וע"ל ס"ס רפ"ה. הרשות בידו. וכת' הר"ן פ' הניזקי'¹⁵ ד' תקע"ט ע"ב ויש גורסין הרשות בידן, פי' אם מינה אותן האב בחייו שהיה רגיל להפקיד להם גם ב"ד יכולין למנותו על היתומים דאנן סהדי דניחא ליה לאב, וכב"י דכ"כ הרשב"א בתשובה¹⁶ והביא ראיה לזו, וכן הוא בתו' פ"ק דתרומות, וכת' אעפ"י שגירסת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש הרשות בידו מ"מ איפשר איתא להאי דינא מכח ראיות שהביא, כת' הרא"ש בתשובה כלל פ"ב ס"ב דאם יש למת¹⁸ ממון

היתום, ועיין בסמ"ע ס"ק ת, וא"ש. 15 סי' תפז (כו א) ועיי"ש. 16 בב"י הדברים ע"ש הרשב"א (ולא בתשובה), והדברים כלשונם הובאו בחידושי הרשב"א גיטין דף נב ע"א עיי"ש. 17 הבי' בשם תשובת הרשב"א חלק ב סי' קמו, ראה הערה 14, ועיי"ש. 18 צ"ל: לבת, וכמו שהוא בכ"י ב ובד"מ הנדפס בגליון הטור. 19 ועיין בזה בב"ח. 20 צ"ל: עולבגא, וכמו שהוא בכ"י על שם הריב"ש, (ובכ"י ק: עולב). 21 בתשובה סי' קסב, ועיי"ש דמירי שמינו ב"ד אפטרופס וידע האב ושתק עד עתה ודוק. 22 צ"ל: הרי"ן בן הרא"ש ועיין בשו"ת זכרון יהודה סי' לה. וגם בב"י הביא לדברי הרי"ן בן הרא"ש אך לא שחולק על הריטב"א, ועיין. 23 ראה הערה 18, תשובת הרא"ש בכלל פב ס"ב.

9 ראה שם הערה 1 והערה 5. 10 וכ"פ בהגהות הרמ"א ב"י רמו סעיף ד ושם משו"ת הרא"ש כלל פד סי' ב וריב"ש סי' [ע], (כצ"ל בציונים להגהות הרמ"א שם). ועיין בפ"ת שם אות א. ועי"ע בכנה"ג הגהות הטור אות קג והגהות הבי' אות ד. 11 עיין בשו"ת הריטב"א סי' קסא. 12 סי' תרסה (צ"ד), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' שית וסי' שיט, ועיי"ש (ובהמשך צ"ל: שתבע אלמנת וכו'), ומש"כ שם בהמשך ומה שהיה משל בעל השני הוציאה, הכוונה שהוציאה ברשות לפי שהיתה נושאת ונותנת, עיי"ש במרדכי. 13 ועיין בזה בכנה"ג הגהות הבי' אות טו. 14 ח"ב סי' קמו, ושם בתשובה מירי לענין קרובין לב"ד וגם שם תשובה בדין קרובי

ידבריו ר"י בן הרא"ש. בטענת ברי כו'. כתב הריב"ש בתשובה סי' שכ"ד אם יחסור מהנכסים כל כך שאמר שהוציאו אותם בצרכי יתומים, ויראה לב"ד בכרור שהוא גזלם, אין ספק שהב"ד מונעין אותם ומוציאין ממנו וכ"כ הרמב"ן בתשו' ²⁴ סי' קי"ח, וכת' עו' הריב"ש סי' שכ"ד אעפ"י שאין אפטרופס צריך לתת חשבון בדין תורתנו בין מינהו ב"ד בין מינהו אבי יתומים, מ"מ זה שנתמנה בערכאות ש"ג ובדיניה' חייב לתת חשבון בין ²⁵ כן דרכ' בנימוסיה' וחוקיה' שאפטרופס נתחייב לשופט הממנה אותו לתת חשבון שלם מכל הנכס' לזה יש לראות שאר ²⁶ אפטרופס וכפי השעבוד ההוא יש לדון לו עכ"ל, כת' הרמב"ן ²⁴ סי' ג' על אפטרופס שמען שהפסידן שלא בפשיעה בנכסי יתומי' ושלוח להן אלף זוז עוד משלו נאמן על הכל בשבועה, ופסק ²⁷ על ב' אפטרופסים שקנו קרקע לצורך יתומים והא' פרע הכל משלו ותובע לשני שיתן חלקו, והשני אמר אין עלי לשלם כלום אלא לך והפרע מנכסי יתומי' הדין עמו. אא"כ באו עדים שמפסיד נכס' כו'. וכת' המרדכי פ' איזה נשך ²⁸ ד' ק"ס ע"א כל אפטרופס בין מינהו ב"ד או אבי יתומים או יתומי' שסמכו אצל ב"ב, אי משנה ממה דאמרו רבנן מסלקי' להו בלא התראה, וכב"י בשם תשובת הריטב"א ²⁹ דלא אמרו מסלקי' ליה אלא בדמפסיד בדיני אפטרופס' אבל אם אינו מפסידם בהם אע"פ שמפסיד בנכסי עצמו ומכזבו אין לסלקו כי הרבה בני אדם מכזבוי' בשלהם ולא בנכסי אחרי', דבעו ברנש מיתן כמה ומקרי מהימן כדאית' בירושלמי עכ"ל. משביעין אותו כו'. וכ"כ במרדכי ריש הניזקין ³⁰ וכת' שם בשם מוהר"ם דאפטרופס שאין נאמן לב"ד ואינו ראוי להושב ע"פ ב"ד וטוען שאבי

יתומי' מנהו אפטרופס מסלקי' ליה עד דמייתי ראי' לדבריו, ואפילו בשבועה לא מהימן, ובתשובת מיימני ס"ס משפטי' ³¹ על אפטרופס שהלוח מעות לחבירו למחצית רווח ולא היה לו להלוות כי אינו נאמן כל כך מוציאן הנכסים מהלוח ונותנין ליתומים מאחר שעשה שלא כדין ראוי לסלק אותו וא"כ הלוח לא עדיף מגברא דאתי מחמתיה וע"ש שהאריך. וא"א הרא"ש לא חילק. וכב"י שוהו דעת הרשב"א, אבל המ"מ כת' שהרמב"ן חסכים לדעת רמב"ם ושכן עיקר, וכ"כ ריב"ש סי' שכ"ד, והר"ן פ' הניזקין ³² ד' תק"ס ע"א כת' ב' הסברות ולא הכריע, כב"י וז"ל כת' הריטב"א ³³ דאין מקבלין עדות שלא בפני האפטרופס שמפסד נכס' לסלק ליה, אבל הרמב"ן כת' סי' קי"ח דמקבלין שלא בפניו וכת' עו' ³⁴ דאין לך מפסיד גדול מזה שקיבל ממון בחשבון ואמר שלא נשאר לו כלום, וכת' עוד ³⁴ שלא יוכל האפטרופס לעכב הממון מחמת שיש בעלי חוב על היתומים אלא יתן להיתומים את שלהם והם יפרעו, וכתב עוד ³⁵ על אחד שצוה שיהא הממון ביד האפטרופס עד שיהא בן כ"ה שנים ובתוך הזמן לא יוכל לעשות דבר, פשוט הוא שכל מה ששעבוד היתו' עצמו תוך כ"ה שני' אינו כלום אפי' לאחר כ"ה שני', וכת' עוד שאם מת הבן תוך כ"ה שני' נסתלק האפטרופס אעפ"י שנשארו בנות כי מל' צוואה נרא' שהיה אפטרופס לצורך הבן, וכת' עו' ויש האב אפטרופס, הואיל ומת א' מן היורשי' במל' אפטרופ' וראי' מן הרמב"ם כו', וכ"י כת' ודבריו אין גראין וראייתו מדברי הרמב"ם יש לדחות עכ"ל, והאמת שהראי' שהביא מהרמב"ם היא פחות' ורעוע' מאוד אין לסמוך עליה' וע"ש,

וראה סמ"ע ס"ק יג ושי"ך ס"ק ו, ועיין בזה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' תשמח. ³² סי' תפז (כו ב), ובשו"ע כ' המחבר דברי הרמב"ם, וכתב הרמ"א: ויש חולקים וכו' — דעת הרא"ש. ³³ בשו"ת סוף סי' רז, וראה חידושי רעק"א בגליון השו"ע. ³⁴ בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' קי"ח שם. ³⁵ שם, ועיין בזה בסמ"ע ס"ק נח, נה"מ ס"ק ו ופ"ת אות ח.

²⁴ שו"ת רשב"א המיוחסות לרמב"ן. ²⁵ בכ"י ב: כ, במקום: כן, וכצ"ל, וכה"ג בכ"י ובשו"ת ריב"ש שם. ²⁶ בכ"י ב: שטר, במקום: שאר, וכצ"ל וכה"ג בכ"י ובשו"ת ריב"ש שם. ²⁷ שם בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' ד. ²⁸ שם שלא (עז ב). ²⁹ סוף סי' רז (וגם שם בהמשך: בדיני ותוקן: [בממוין]), ועיין סמ"ע ס"ק יב (ושם הוא בשם רשב"א). ³⁰ סי' שצ (ד ג), ועיי"ש עוד בס' שצא. ³¹ סי' מ (ובכ"י ב ובנדפס בט"ס),

דין אפטרופס שפרע לא' וטען עליו שהיתומים היו חייבי' לו ממקום' אחר עיי' אחריו בתשובת הרא"ש כלל ס"א ס"ב, ואם לקח חפץ מן א' והציל של יתומים מן אנסי' ומת האפטרופס אם היתומים חייב' לשלם ע"ש ס"ב כלל ס"א, ועיי' כלל ס"ג ס"ב באפטרופס שהוצרך למחול זכות על יתומי' ולפשר עצמו ואח"כ היה צד לזכות באותן מחילה, יש לבקש שכנגדו לברר הדברי' כדי שלא יבא לפני ב"ד טועין שלא ירדו לעומקא דדינא וע"ש כי צ"ע³⁷, ב"ד שמכרו קרקע וכתבו האחריות על יתומי' ואח"כ טענו היתומים שיש להם זכות לטרופ הקרקע עיין בתשובת הרא"ש כלל ס"ג ס"ג, כת' הרא"ש תחלת כלל פ"ז אין ב"ד נזקקין לקטן שיש לו אב אלא מה שעשה האב עשוי ואין ב"ד מרדקין אחריו אע"ג שהאב חייב לתת לבנו והאריך שם בראיות על זה ראב בנכסי בנו כב"ד בנכסי יתומים וע"ש, ולעיל סי' זו³⁸ כתבתי מדין אב בנכסי בניו קטני', כב"י סי' רל"ה³⁹ תשובת הרשב"א על מי שנתן מתנה לקטן ע"י גדול ומסרה המקבל לקטן והפסידה, שאם הקטן הגיע לעונות הפעוטות [זה⁴⁰ שמסרה לו פטור, אבל אם לא הגיע לעונות הפעוטות] לא ימסור לו לכתחלה ואם המסר⁴¹ לו מסתברא שאינו חייב בתשלומין כל שהגיע לידע' צרור וזורקו אגוז ונוטלו, ומה ששאלת אם נעשה אפטרופס מן הסתם נ"ל שאם היה שם הקטן בשעה שמסר לזה, יש הוכחה שלא על דעת שיוזכה בו לבד מסר לו דא"כ היה לו למסור לקטן, אבל אם מסר לו במקום שאין הקטן מצוי אפשר שלא מסר לו אלא על דעת זכייה בלבד ואם לא רצה לעשות שומר הרשות בידו, ולא שהיה רשאי למסור בידו משום משיב אכידה, אבל אינו נעשה

שומר ממש שיתחייב לו בתשלומין אם החזיר לו עכ"ל, ועיי' בתשובת הרשב"א סי' תתקצ"ז. וחזר להיות זולל וסובא כו'. וכת' המ"מ פ"י מה' נחלות ודוקא כה"ג אבל ודאי אם היה כך כחיים והאב מינהו אין מסלקים אותו שהרי רצה בכך. וכן כל ריבית דרבנן כו'. ועיי' [בי"ד] ס"ס ק"ס נתבארו כל דיני' אלו, כת' המרדכי פרק איזהו נשך⁴² בשם הר"ם על אפטרופס שהלוה מעות יתומי' והלוה אמר פרעתי כך וכך ואפטרופס אמר רק כך וכך, אם הלוה מוד' שהמעות של יתומי' נאמן אפטרופס בלא שכועה, דה"ל כשליש בינו לבין היתומי' ושליש נאמן בלא שכועה, ואם טוען איני מאמינך שהוא של יתומי' וטוען פרעתי יותר, נהי דא"צ לישבע שהוא מעות יתומי' דהוי טענות שמא, מ"מ ישבע שלא פרע יותר אלא כמה שהוא אומר עכ"ל. שגנאי הדבר ליקח אותה כו'. וכב"י ואין בזה בית מיוחד כיון שהודיע הדבר לב"ד (א) [וכתב]⁴³ גם ג"י פ' מי שמת ד' רכ"ה ע"כ [בשם⁴⁴ הריטב"א כדברי הראב"ד. לא יעשה בהן דבר כ"א על פי בית דין כו'. כתוב בית יוסף] וכן הוא דעת הרא"ש, אבל מדברי הרמב"ם פ"א דנחלות נראה דא"צ לשאול לב"ד אלא עושה בו כמו בשלח, ונראה⁴⁵ דאף הרמב"ם לא קאמר אלא באפטרופא ולכן א"צ ב"ד כמו שכת' רבינו אבל כמי שלא נעשה אפטרופ' לא יעשה בלא דעת ב"ד וכדעת הרא"ש, וכת' המ"מ שם דאין מתירין לו להוליד למקום אחר שיש בו חשש אונס אלא בדבר שיש לחוש שאם יניח אותו כאן יפסיד קודם שימכור, אבל בדבר שאין ספק כאן אסור הוא לאפטרופס להביא לבית הספק ואפי' כדי להרויח, ומכאן שאין שולחין מטלטלין וסחורה של יתומי' בדרך

הגהות דרישה ופרישה

רצ. (א) ועיי' פריש' מ"ש ליישב דל"ת דברי רבינו ודברי הבי' בכאן למ"ש בס"ס רצ"ב ע"ש ודוק.

החזיר). 42 סי' שלא (עב ב), וראה סמ"ע ס"ק לד ושי"ך ס"ק טו. 43 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, וראה ג"י ב"ב סי' תתצ (סו א), וראה בשו"ע סוף סעיף ח, ועיין בבאר הגולה אות ג. 44 הוספתי מכ"י ב וכצ"ל. 45 וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ט.

37 בכ"י ב ובנדפס: כיצד, במקום: כי צ"ע. 38 ראה הערה 21. 39 מתודשים [ה]. 40 הוספתי מכ"י ק וכה"ג בנדפס ובכ"י שם. 41 כנ' דצ"ל: מסר, ובכ"י ב וכ"י ק ובנדפס: החזיר, וראה חידושי הגהות אות ג, וא"ש. (ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתקצ"ו הנוסח:

ב"י בשם תשובות רשב"צ⁵¹ שכת' בן בשם הר"ם מרומנובורק והר"ז והראב"ד (הנ"ל)⁵², וז"ל רשב"א בתשובה⁵³ לא אמרו טוענין לזורש אלא כשהוא טוען בשמא אבל אם בכרי הידוע אמיתת הדברים אין דנין אותו אלא כפי טענותיו, אבל כל שטוענין בשמא מקבלין טענותיו וב"ד טוענין בשבילם כל מה שהיה מוריש יכול למעון, וכת' רי"ז [גי"א ח"ב]⁵⁴ דלפיכך אין לב"ד למעון עד שנשאל פיו מהו טענתו שמא יטעון ברי ועליו דנין כך כתבו המפרשי' פ' ח"ה, וכ"כ הרשב"א בתשוב' עכ"ל, וכן הוא בהר"ן פ' דייני גזירות⁵⁵ ועיי' [בנמוקי יוסף] פ' הגזול ומאכיל ובמשרים נכ"ז ח"ג. אפטרופס רשאי למכור כו'. כת' (א"א) הרא"ש כלל פ"ה ס"ד בתשובת שנסאל על אח גדול שאמר לאפטרופס האח הקטן בדבר שאין בו דין חלוקה גוד [או] אגוד, והשיב דלא שייך ביתומי' לומר גוד [או] אגוד שאין האפטרופס' רשאי' למכור חלקם וכ"כ בספר המצות ור"ת⁵⁶ עכ"ל, וע"ל סי' סי' רפ"ט⁵⁷ די"ח בזה, וכת' הרשב"א סי' אלף ט"ו שנשאל על אפטרופס שמכר קרקע יתומים כדי לפרוע חובות' לפי שנתפיים עם ב"ח בפחות מחובו, וכשהגדילו היתומי' באו להוציא חלקם מלקוחות והשיב דכל שיש ריוח ליתומי' במכירת הקרקע מכרן ממכר והאריך שם בזה וע"ש, ועיי' בתשובת הרא"ש כלל פ"ה ס"ה. ואינו רשאי למכור שדות וכו'. וכת' הר"ן פ' הניזקין⁵⁸ ד' תקע"ט ע"ב דאם האפטרופס נוטל רשות מב"ד

ים ולא בדרך שיש בו ספק אונס אלא שכר וכיוצא בו (ב) עכ"ל, ובכ"י דכ"ב הר"ן⁴⁹ וכן רשב"א בתשו' סי' אלף צ"ד מעות יתומי' אין עוסקי' בהם סחורה שבים שהים נותן בשפע ונוטל בשפע, כת' המרדכי ס"פ אלמנה ניוזנית⁴⁷ ראובן שהלוה מעות יתומי' על משכנות למשרתי הגמון, ואח"כ טען אפטרופס לתת להם משכון ההוא להוליכו במקום דירת היתומים, ויש שם עשירים קוני' ביוקר, וראובן אמר שירא מעלילות משרתי הגמון, אך כאשר ישומו ויעריכו אותו כאן בן אתן להם, ופסק הרב הדין עם יתומים⁴⁸, ככ"י גרסינן פ' אלמנה ניוזנת א"ר יהודה אמר שמואל מטלטלין של יתומים שמין אותן ומוכרין [אותן] לאלתר רב חסד' אמר אבימי מוכרין בשווקי' ולא פליגי הא דמקרב שוקא הא דמרחק שוקא, ופרש"י [דאקרב יומא דשוקא] יכתב הריטב"א ולפ"ז בעינן [לעולם] שיהא יום השוק בעיר, מיהו זמנין אף חוץ לעיר נמי לא משהינן⁴⁹ ליה טובא נמי כי היכי דמוזרין היטב ומייתי זוזי חריפי וכדאית' בגמ' התם עכ"ל, כת' הרא"ש בתשוב' תחלת כלל פ"ו דלא טענינן ליתמי הא דמצי אבוהן למעון אלא מידי דשכיח אבל דלא שכיח לא טענינן להו וכ"ש בדבר שניכר [לדיינים] שהוא שקר וגם האפטרופס אסור לו למעון דבר שנראה לו שהוא משקר, ועי' נראה שיש חילוק, בדבר דלא שכיחי כולי האי ואינו נתכרר כל כך שהוא שקר, אז אם טען האפטרופס טענותיה טענת, אע"ג דאין לו לדיין למען בשביל היתומי'⁵⁰ וכן הוא בגמ' פ"ב דייני גזירות, וכ"כ

הגהות דרישה ופרישה

(ב) בש"ע סי' אלא שכר שחשש שמא יחמץ כמו שנתבאר וכן ג"ל כיצא בזה.

וכמו שהוא בכ"י ק, ובכ"י ב חסרה תיבה זו. 53 חלק א סי' אלף כ. 54 תקנת עפ"י כ"י ב, ועיי"ש ברי"ו סוף גתיב ב. 55 סי' שצז (סד ב), ובכ"י הוא סי' קצו (לט א). 56 וראה בטור סוף סי' קעא מש"כ בשם ר"ת, ועיי' בריטב"א קידושין דף מב ע"ב בשם ר"ת, ועיי' עוד בתוס' כתובות דף ק ע"א ד"ה בוררין ותוס' קידושין שם ד"ה ובוררין בדעת ר"ת. וצ"ב. 57 עיי"ש הערה 6, וכנ' דפליגי בדינא דגוד או איגוד אי הוי חלוקה או מכר, ראה דרכי משה השלם חו"מ חלק א סי' קעא הערה 24*. 58 סי' תפז (כו א), ועיי"ש. והר"ן מיירי שם לענין נשים ועבדים וקטנים שנתמנו לאפטרופס ברשות

46 סי' שצז (גח א). 47 סי' רסא (ז ד), ובכ"י א נשתררב כאן קטע מסוף דברי המרדכי, וראה הערה הסמוכה. 48 כאן צריך לבוא מה שנשתררב לעיל בסמוך, ראה הערה הקודמת, וכצ"ל: הדין עם יתומים אף דאמרינן בהקדש אין מעלין מרגליות לדרך משום דאין להקדש אלא מקומו ושעתו, יתומי' לא עשאו כהקדש בזה. 49 בכ"י ב הנוסח כאן: ומשהינן ליה, במקום: לא משהינן ליה, וכה"ג בב"י בשם הריטב"א, וראה הנוסח בחידושי הריטב"א כתובות ק ב. 50 ובסמ"ע ס"ק לו: וזהו א' מן הטעמים דמוקמי' אפטרופס וכו', וראה נתח"מ ס"ק ה. 51 חלק א סי' גב. 52 צ"ל: ז"ל (במקום: הנ"ל),

הכל מותר וכ"כ רבינו לקמן⁵⁹ בשם הרמ"ה ועיי' למטה, ובת"ה סי' שמ"ז פסק דאין האפטרופס יכול להקנות מעות יתומים לאחרים במעמד שלשתן אבל אם אחר מקנה להם במעמד ג'⁶⁰ האפטרופס משמע מהני וע"ש. וזכה הדין קיי'. ומשמע אם נתחייבו היתומי' הדין בטל, וכ"כ הר"ן פ' הניזקין ד' תקע"ט ע"ג אבל מדברי רמב"ם פ"א מה' נחלות משמע דהדין קיים וע"ש במ"מ פ"א מה' נחלות דיישב דברי רמב"ם דס"ל כרש"י וע"ש. בלא רשות ב"ד וכו'. וכ"כ המ"מ סוף ה' נחלות בשם הרמב"ם ורשב"א וכת' עוד שכל דינ' אלו בין אפטרופס שמינהו אב או ב"ד⁶¹, ועיי' בתשו' ריב"ש סי' קמ"ד⁶² מדין אם שמכרה בנכסי בנה. וא"צ לתת חשבון כו'. במרדכי פ' הניזקין⁶³ בשם העיטור הא דאין מחשבין עמו היינו במינהו ב"ד [ד] צריך לישבע, אבל מינהו אבי יתומים דא"צ לישבע בטענות שמא צריך לתת חשבון שמא ימצאו לו טענ' ודאי, ופסק מהר"ם פדו' סי' ל"ח דיש לנהוג כדברי העיטור והאריך שם בזה וע"ש ובתשובת מהרי"ק שורש כ"ג. שלא ימצאהו בענין אחר הרצצה להיות כו'. וכ"כ המ"מ פ"י נחלות שאין ב"ד יכולין לכופ שום אדם להיות אפטרופס על יתומי' ואין חייב לקבלו על כרחו ודבר זה ברור הוא שאין זה מצוה שב"ד כופין עליה⁶⁴, וכתבו הרמב"ן והרשב"א הא דאפטרופס יכול להזור בו דוקא קודם שהחזיק בנכסי' אבל משתחזק לאו כל כמיני' וא"י להסתלק⁶⁵ וכן מפורש בתו' דב"ב ואין חילוק בזה בין מינהו אבי יתומי' למינהו ב"ד עכ"ל, וכ"כ רבינו לקמ'⁶⁶, [כתב⁶⁷ בית יוסף בשם תשובת הרשב"א⁶⁸ שאף על פי שאפטרופס שמינהו] אבי יתומי' לא ישבע מחרימ'

חרם סתם, כת' המרדכי פ' הניזקין⁶⁹ ד' תרי"א ע"א בשם הר"ם ראובן שאמר שיש בידו מעות של שמעון ואומר שצוה לתת לבניו, אם אומר שצוהו להשוות בין הבני' ולחלק להם בשוה א"י להשביעו שמא עיכב משלהם כלום דה"ל כאפטרופס שמינהו אבי יתומי' שא"צ לישבע בטענת שמא, אבל אם ראובן בא ליתן לא' ולא לאחרים ואמר שאביו צוה לתת לבן זה, האחר יכול להשביעו דהרי לפי דבריו אינו אפטרופס שלהן ולכן אם הם גדולים משביעין אותו ואם הם קטני' ב"ד מעמיד' להם אפטרופס והם משביעין אותו⁷⁰ עכ"ל, כת' יד ריב"ש סי' שכ"ד אפטרופס שנתמנה ע"פ ערכאות ש"ג צריך לתת חשבון באחרונה כפי דיניה' וע"ש, ככ"י [בסימן] ר"ן⁷¹ על ש"מ שאמר אני ממנה את פלוני אפטרופס על בני ולא היה לו בן אלא א', והניח אשתו מעוברת וילדה בן אחר מיתתו והבן הראשון נפטר, והנער הנולד לאחר מיתת האב הוא שהאפטרופס משתדל בנכסיו, יש לו דין אפטרופס על הילד לפי שדעת האב קרובה אצל בנו ואעפ"י שלא נולד עדיין למנות עליו אפטרופ' שהרי הוא ידע שאשתו מעוברת וכשצוה ומנה אפטרופס על הכל צוה, כת' מהר"א בפסקיו סי' צ"ט דאף אפטרופס שצריך שבועה מ"מ אם מת אין בניו צריכין לישבע וע"ש. וכשמיינהו אבי יתומי' כו'. כת' במישרי' נכ"ו ח"א וז"ל כתבו הפוסקים דאם מינה האב אפטרופס לגדולים שיכולין לומר אין אנו צריכין אפטרופס ומוציאין הממון מתחת ידו זולתי אם השליש ממון בידו על דעת כך וכך משום מצוה לקיי' ד"ה עכ"ל⁷². וכן עיקר. וכ"כ המ"מ פ"א דנחלות בשם הרשב"א, וככ"י דהכי נקטינן כדברי הרא"ש, וכן הוא סברת [ר"י]

66 סעיף ל בטור. 67 הוספתי מכ"י ב, וככ"ל. 68 חלק ג סי' קצא. 69 סי' שצא (ד ג). 70 בכ"י ב הנוסח: ומשביעין אותו, במקום: והם משביעין אותו, וכ"ה גם בד"מ הנדפס בגליון הטור. 71 כבר הביא הדי"מ דבריו לעיל בד"ה בטענת ברי עיי"ש. 72 מחודשים [י], בשם הרשב"א חלק ב סי' קכו וסי' קטט, וראה סמ"ע כאן ס"ק נח. 73 וראה הגהות הרמ"א בשולחן ערוך סעיף כו.

בי"ד. 59 בסעיף יט גבי הוציא עבדים לחרות. ועיין בב"ח סוף סעיף יט. 60 בכ"י ב ליתא לתיבה זו, ועיין בבאור טעמו של התה"ד בסמ"ע ס"ק לב. 61 ולאפוקי מדעת הריטב"א גיטין נב ע"א בשם רבו עיי"ש בד"ה ואין עושין. 62 צ"ל: סי' קמ"א (ובכ"י ובכ"י ב: סי' קמב). 63 סי' שצ (ד ג). 64 ועיין מש"כ בזה בקצוה"ח ס"ק ה. 65 ועיין בזה בשו"ת הריב"ש סי' תפט ובסי' תסח בסוף התשובה. ועיין לקמן הערה 80.

בתו' פ' הניזקין ⁷⁴ ופ' שור שננח ועיי' מזה בנ"י פ' המפקיד דף קלח ע"א, נשאל ⁷⁵ לר"ם על ראובן שטען על אפטרופס שלו שפשע שטען בב"ד מה שלא צוהו למעון וכזה נתחייב כי אלו טען כדין היה משתבע ושקיל או לא משתלימנא והשתא זה שכנגדו משתבע או שקיל בלא שבועה, אעפ"י שאפטרופסי' שפשע חייב כל כה"ג לא מקרי פשיעה ואפי' דינא דגרמי לא הוי דמי יימר דמשתבע ולא מקרי פשיעה אא"כ שכדבריו פטור בלא שבועה ולפי מה שטען האפטרופס שקיל האיך בלא שבועה עכ"ל, וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' אלף ק"ו ⁷⁶, ועיי' בהר"ן פ' הניזקין ⁷⁷ דף תק"י ע"א, כת' מהר"ק שורש ק"ג נ"ל [כ] אפטרופסי' (לא) ⁷⁸ פשע כמה שהלוה מעות היתומי' לאחר, ואעפ"י כי איש נכבד והגון היה מ"מ גלוי וידוע שהיה חייב ממון רב ארבע וחמשה פעמי' יותר ממה שיש לו וע"ל מדינ' אלו סי' ע"ב. לאחר [שנמסר] נכסי היתומי'.

וכבי' וז"ל וכת' הרשב"א ⁷⁹ היינו כשעומד בעיר אבל אם הלך מן העיר יביא הנכסי' לב"ד והם ימנו אפטרופסי' כמ"ש הרמב"ם פ"ז מה' שאלה לענין פקדון, כת' בתשובת ריב"ש סי' תפ"ט אם עסק בעסק אפטרופס אע"ג שלא החזיק בנכסי' א"י לחזור והא דנקט בתוספ' משהחזיק הא קמל"ן דאפילו לא התחיל לעסוק בצרכיהן אפ"ה אם החזיקו א"י לחזור ⁸⁰ וע"ש ובסי' ק' ותפ"ה בתשובותיו. וא"א הרא"ש ז"ל כת' שמשביעין. וכת' המ"מ סוף הל' נחלות שדעת הרשב"א והרמב"ן כדעת הראב"ד וכ"כ מן

המפרשי' עכ"ל, ומדברי מרדכי שכת' לקמ' ⁸¹ משמע כדברי הרא"ש. וא"א כת' דאין חילוק וכו'. והריב"ש בסי' תצ"ה מסכים לדברי הרמ"ה וע"ש, וכת' עוד על יתום שהיה סמוך אצל אמו, אם נראה לב"ד להחמיר עליה לתת חשבון לקרוביו לתועלת הקטן וכן להשביע' אעפ"י שאינו מן הדין או לעשות [שאר] חזוקי' וקיומי' הנראי' לב"ד שיש בהן טובה לקטן מותר דהא ליכא למיחש דלמא ממנע ולא עכיד כיון שהיא אמו ודעתה קרובה אצל בנה וגם שהיא חפצה בדבר עכ"ל ⁸², כת' הרא"ש כלל ק"ג ס"ג באפטרופס של יתומים שנפטר והוציאו בניו פנקסו ומוצאו שהוציאו הוצאות בצרכי יתומי' ותבעו היתומים, ופסק דהיתומים פטורים דאין להוציא מן היתומי' בטענ' הפנקס, שמא נפרע ולא נמחק וכן הוא בירושלמי עכ"ל, וכ"כ רבינו לק' סוף הפי' ⁸³, כת' הרשב"א בתשובה ⁸⁴ והביאה ב"י יתומי' שסמכו אצל ב"כ וזן אות' משלהם והוציא עליהם משלו חייבין לשלם לו, וכ"כ בת"ה סי' שמ"ה וכת' שם דאפילו אחר שאינן סמוכי' אצלו שהוציא עליהן לצורך פרנסתן ומוזנותיה' שלא ע"פ ב"ד חייבי' לשלם [לו] ואפי' יש להם אפטרופא וכל זה שהוציא לצורך ולא לבזבז ועיי' בזה בפסקי מהרא"י סי' צ"ט וקצ"ה, כבי' ⁸⁵ וז"ל כת' בעה"ת שער ס"ה ⁸⁶ שנשאל הרי"ף על מי שפרנס יתום בתוך ביתו וכשהגדיל היתום תבע מה שהוציא עליו כי אמר שבתורת חלוואה הוציאו, והיתום אומר [לא כי אלא] בתורת מתנה, והשיב דאין לו על היתו' כלום לפי שלא אמר לו אוציא עליך

74 דף נב ע"ב תוד"ה הלכה, ובבבא קמא הוא בדיף לט ע"א תוד"ה דאי, ובנ"י פרק המפקיד, הוא בסי' שמה (כד א). 75 הובא בב"י מחודשים [ית], וראה מרדכי ב"מ פ"ג סי' רצ (עו ג), (ושם: נשאל לרבינו מאיר וכו'), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' רמב, ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק ד ובנתה"מ ס"ק יא. 76 וגם שם מתשובת רבינו מאיר, עיי"ש. 77 סי' תפנ (כו ב), ועיי"ש גם בשלטי הגיבורים אות ב. 78 מחקתי עפ"י כ"י ב, וכצ"ל. 79 חלק ג סי' רנא. (וע"ע שם בחלק א סי' סא). 80 ועיין במחנה אפרים הל' שכירות פועלים סי' ד שס"ל דדוקא נקט בתוספתא משהחזיק, אבל בהתחילו להתעסק יכולים לחזור, ועיין בריב"ש שם שכתב בטעם דבריו שהוא מדין המתחיל במצוה וכו', ומדין

פועלים שהתחילו להתעסק במלאכתם דידן על התחנותה, ויש לעיין אם שייך כאן המתחיל במצוה וכו' דמי יימר דכיון דהתחיל יום אחר באפטרופסות יש עליו להיות אפטרופס כל ימיו וגם בדין פועל הרי יכול לחזור רק ידו על התחנותה (וראה בקצוה"ח ס"ק ה). ואולי י"ל דכאן הטעם משום השבת אבידה ומדין הכישה נתחייב בה וכיון דהתחיל להתעסק הוי כהכישה והוי כשומר אבידה ודו"ק. (וראה הערה 65). 81 ראה הערה 93, וככ"י ב חסר הרא"ש). (לתיבות: ומדברי מרדכי שכת' לקמ' משמע כדברי הרא"ש). 82 וכ"פ בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף כד. 83 ועיין בשו"ע סוף הסימן. 84 חלק ד סי' סח. 85 בסי' קכח מחודשים [ב]. 86 חלק ב סי' ב. ובתשובות הרי"ף הוא בסי' קטז (לייטר), וראה אריכות

בתורת הלוואה ודאי לא נתן לו אלא לגמילות חסדים, ותשובה זו כת' רי"ו נ"ח ח"א, וכב"י 87 ונראין דברי הרי"ף דלא הוי ליה של חיתום בידו נגד מה שתבעו אבל אם הוה בידו לא אמרינן הניח מעותיו על קרן צבי, ונראה אם חיתום קטן אפילו אין בידו משלו חייב לשלם דלא שייך למימר ח"ל למימר לא אוציא עליך אלא דרך הלוואה כיון דקטן הוה, ומיהו ח"מ כשהי"ל נכסי' באות' שעה אבל אם לא היה לו אין לו עליו כלום, דאם לא היה הוא מפרנסו היה אחר מפרנסו, דחייבי' ישראל לפרנס ענייה' עכ"ל 88, כב"י בשם תשובת הרשב"א 89 על שמוען האפטרופוס שהוציא מנכסי יתומים בפריעות מס, והיתום טוען שכת' בתיקוני הקהל שאם רוצה הנפקד למסור הפקדון ביד הקהל [יהא 90 פטור מן המס והוה ליה לאפטרופוס למסור הפקדון ביד הקהל יהא פטור מן המס] ומדלא עשה כן פשע, ופסק שעשה כדן כי מה שתקנו הקהל היה לטובת הנפקד שלא להטריחו ליתן מס, ומיהו אם נתן מס לא הוי פשיעה ועדיף מאלו הוצי' הפקדון מתחת ידו עכ"ל, ועיי' במרדכי פ' הניזקין 91 על אלמנה א' שנשאת לאיש אחר והכניסה לו ממון של בעלה הראשון גם בנה של בעל הראשון הוי אצלה, ואח"כ מתה האלמנה ובא היתום וטוען לומר שאמו לא נשבעת על כתובת', והשיב דאם אין בממון שהכניסה לו רק כפי הוצאות שהוציא על היתום ח"ל איהו כאפטרופוס על היתום דלא גרע מיתום הסמוך אצל ב"ב כו' ולכן הוא פטור אם לא היה [ממון 92 יותר] וע"ש, עוד כת' פ' המפקד 93 ד' קל"ח ע"א אלמנה דח"ל יותר מכדי כתובתה ונתמעטו הנכסים יכול להשביע' כמו יתומים שסמכו אצל

ב"ה אבל לפחות מכתובת' מה שנתמעטו הנכסי' לא דח"ל כאלמנה שתפסה למוזנות כו', כת' הרא"ש בתשובה כלל פ"ז ס"ה 94 אשה אלמנה שפרעה לגוי' מנכסי בעל אין פותחין לה מכתובתה דח"ל כיתומי' שסמכו אצל ב"ב, אין ב"ד מונע' ממנו ממונו כו'. בריב"ש סי' ק' ותס"ח האריך בדינ' אלו וע"ש. שאפטרופוס מעיד כו'. אמנם במרדכי פ' ז"ב 95 ד' רפ"ה פסק ריב"א דאפטרופוס שאינו עוסק בצרכי יתומים רק עומד לטעון מחמתן יכול להעיד אבל לא אפטרופוס [ממש 96, ובתשובות מימ' סוף ספר משפטים דכל אפטרופוס] כשר להעיד ומדברי ר"י והרא"ש, וכן הוא במרדכי פ' איזה נשך 97 ד' ק"ב ע"ב, ודוקא ידיעין דהמעות הן של יתומים, וע"ש דין אפטרופוס שאלוה בריבית ועיי' ביד' סי' ק"ס, כת' בריב"ש סי' שכ"ה אלמנה שנשבעה על כתובתה ואח"כ טועני' הקרובים שיחרימו על כל איש ואשה שהפקידה בידם האלמנה מנכסי בעל שיבא ויגיד, ופסק ששומעין לקרובים ומחרימין דראוי להפוך בזכות היתומים, [וראוי להם] להחרים סת' על כל מי שיודע בזה עדות ורמו עדות שיבא ויגיד אע"פ שנשבעת האלמנה אם יבאו עדים שיש בידה משל יתומים חייב להחזיר אבל כמה שטוענ' שאלמנה תחרים עצמה כו' אינו מן הדין אחר שכבר נשבע' עכ"ל, עיי' כפי' ט"ו כתבתי 98 אם מוציאן בזמה"ז מיתומים באומדנות או ראיות בלי עדות ברורה, כב"י סי' קמ"ה 99 בשם בעה"ת נשאל לראב"ן ראובן היה מפיים לשמעון על בן אחותו יתום ואותו יתום אחי אשתו של שמעון והוא היה מפרנסו 100 שיפרנסנו, השיב שמעון פרנסהו אתה שאתה דודו, א"ל ראובן הביאו לביתך ואני אתן לך פרנסה

רפט (עו ג), וראה הערה 81. 94 צ"ל : ס"ד. וראה סמ"ע ס"ק נז בהגה. 95 סי' תרצו (כא ג). 96 הוספתי מכ"י ב (ובכ"י א חסר בטהד"מ). 97 סי' שלב (עא א), ועיין שו"ת מהר"א ששון סי' קסא וסי' קסב מש"כ בזה, ועיין סמ"ע ס"ק לד וש"ך ס"ק טז. 98 בד"ה וכן הביא א"א הרא"ש ז"ל וכו'. 99 צ"ל : סי' קכח, מחודשים [ג], ובבעל התרומות הוא בשער סה חלק ב סי' ג. (ובסמור צ"ל : לראב"י, במקום : לראב"ן, ובכ"י בשיבוש). 100 צ"ל : מפייסו, וכמו שהוא בכ"י ב ובכ"י שם.

דברים בביאור דברי הרי"ף בשו"ת מהרשד"ם חלק חור"מ סי' שמה. 87 שם, וצ"ל דהתה"ד והרשב"א דלעיל מיירי כשמותק בנכסי היתומים, או שפירש שנותן בהלוואה ועיין. 88 וראה בשו"ע יו"ד סי' רנג סעיף ה בדברי המחבר והרמ"א שם. (ועיין עוד בשו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא חור"מ סר"ס לד ובשו"ת רעק"א סי' קמז) וע"ע בחידושי רעק"א בגליון השו"ע כאן. 89 חלק ב סי' סז. 90 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בב"י ובשו"ת הרשב"א שם. 91 סי' שצב (ד ג), וראה בסמ"ע ס"ק נז. 92 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א בשיבוש. 93 סי'

בתשובה אפי' בר"ה אתבעיא [הנה] לפני מהו ועיין למטה בסמוך (ג). וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. כב"י ואינו יודע למה כתב רבינו שמסקנת הרא"ש כדברי ר"י שהרי כתב ב' הסברות ולא הכריע ואף ר"י לא פסק בהדיא כחכמים אלא הניחו הדבר בצ"ע ולכן לא שבקינן דברי הר"ף מפני ספיקות התו' וכן פסק הרמב"ם כדברי הר"ף ע"כ, ובאמת שאני תמה על דעת הרא"ש אם מסקנתו (ד) כדברי חכמים [שאם כן] דעתו נגד דעת הגמ' ס"פ האומנים דאמרינן התם אליבא דחכמים דהנה סתמא אינו פטור אלא בשוקא דהוא מקום שאינו משומר אבל בבית עול ואינמר לך קאמר, וא"כ למה כתב בתשובה לעיל דבעיא דהנה סתמא אינו אלא בבית הנפקד שהוא מקום משומר וחייב בדרך במקום שאינו משומר והוא בהיפך מדעת הגמ' וע"ש. לא קבלתי עלי אלא של כסף. וכתב מהרי"ק שורש קנ"ה על שמעון שקיבל ספרים מראובן להוליכו למקום אחר ולקחה לו במכס וטוען שמעון כי ראובן פשע שא"ל שאין נותנין מכס מספרים ואלו לא א"ל כן לא קבל עליהו שמירתן אין רצוני לטרוח בדבר המכס, ופסק הדין עם שמעון. וע"ל סי' שמ"ד מזה. אבל ר"י כתב כסברא ראשונה. ובנ"י פ' האומנים¹⁰ ד' ק"ט ע"ב פסק בשם הראב"ד והרשב"א כדברי הרמב"ם וכתב פ' שואל ד' קי"ו

חצי שנה ושתק כמ"ו ימים, ואח"כ אספו שמעון לביתו ופרנסתו שנה ולא ביקש ממנו כלום, לו' חרשי' אחר שיצא מכיתו תובע שמעון מראובן מה שהתנה לו וראובן משיב אני לא אמרתי אלא להשביעו בדברים אבל לא בקניין ולא בפני עדי' ושתק ולא קבל עליו דברי' באותו שעה ולא הביאו לביתו כי אם אחר זמן, ופסק כי שמעון קעביד שליחות דראובן וחייב ראובן לפרוע מה שהוציא עליו בחצי שנה ומפני שאיחר שמעון תביעתו נראה שמה לא היה כדעתו לתבוע לראובן, ואם יכול לומר ע"פ החרם שבשעה שהכניסו לביתו ע"ד שליחות דראובן עשה יפרע לו עכ"ל.

רצא אפי' ש"ח לא הוי כו'. וכתב רי"י ודוק בשוק אבל בחצר אם א"ל עול עול ואנטר לך קאמר עכ"ל (א), וכב"י אם א"ל הא ביתה קמך אמרינן דלא הוי [אפילו] ש"ח וע"ל בסי' זה מדין זו, וכנ"י ד' ק"ט ע"ב פ' האומנים אהא דאמרינן אם אמר הנה לפני בשוק דהוי ש"ח וא"ת במה נשתעבד לו לשומר בדרכיבור לא נתחייב עד דמשיך י"ל כגון שהניחו בד' אמותיו בסומטא, א"נ הכא מיירי בכחמה וא"ל הכישה במקל וע"ל סי' זה (ב) ולקמן סי' ש"ז אי שומר צריך משיכה. זהו בב"י הנפקד וכו'. ולא משמע כן מדברי ב"י ורי"ו דלעיל וכן המרדכי פ' שואל ע"ב פסק

הגהות דרישה ופרישה

כר"י קשה אמ"ש הרא"ש דבעיא דהנ[ח] סתמא [הוא בבית הנפקד], הא בבית הנפקד ס"ל לרבי' בפשיטות דפטור באמור ליה עול וה"ה בהנח סתמא דגמ' השו"ם אהדדי, ועיי' דריש' שם הוכחתי דאיבעי דהנח סתמא מאי לא הוי אלא לענין להיות עליו דין שומר לחייב אגניבה ואבידה בפשיעה אף דאתיא ליה ההיזק מעלמא ובכה"ג עול לרבנן נמי פטור ולק"מ ע"ש שהארכתי בראיות. [אות ב בנדפס].

סי' ז ר"ל דתלוי בפלוגתא הרא"ש והרמב"ם לקמן אם בעינן קנין בשומרים ראה לקמן הערה 10, דאם בעינן קנין י"ל דכאן בבהמה אין קנין. 7 בכ"י ב ובנדפס בשיבוש כאן. 8 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ב ובמפרשי השו"ע שם ועיי"ש בביאור הגר"א אות י, וראה הערה 5. 9 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד. 10 שם ראה הערה 3, ובפרק השואל הוא בסי' תקכא

רצא. (א) ועיי' בסמוך ס"ז שכתב רבינו דאינו חייב באומר עול אלא אהיזק דאתי מנפשי' או מבהמתו אבל לא אהיזק דאתי מעלמא, ונ"ל דה"ה באומר הנח בביתי סתם וכמו שהוכחתי בדרי' ע"ש. (ב) ושם ס"ו כתב רבינו בשם הרא"ש דבקהלה בעלמא בלא משיכה נתחייב השומר. (ג) מיד אחר זה ושם כתבתי דקי"מ [דלא קשה מידי]. (ד) ועל תמיהת מור"ם ז"ל אני תמה בלה"נ אף אם יסכים הרא"ש עם הפוסקי'

רצא 1 נתיב ל חלק א עיי"ש, וצ"ב אם גם בהנח לפניך מיירי רי"ו או דוקא בהנח, דלכאורה בהנח לפניך הסתלק משמירה, ועיין בב"י שהביא לדברי רי"ו על דברי רש"י עיי"ש. 2 בבדק הבית, ועיין בסוגית הגמ' ב"מ דף מט ע"ב ובתוס' רבינו פרץ שם. 3 סי' תפז (ג ב). 4 ראה הערה 10. 5 הערה 1, ועיין בזה בדרישה סעיף ג. 6 סי' שעז (פ ב), ובמחנ"א הל' שומרים

במרדכי פ' ביצד הרגל¹⁷ כתב דפתם תיבות חתורות הן אצל העכברים וחייב הנפקד אם שם בגדים בהם, שהיה לו להשיב על הנס עכ"ל, כתב מהרי"ק אם היו חמים מופקדת בידו והניח בכית א' ונרקבו מחמת גשמים שירדו עליהם הוי פשיעה דסתם בית חתורות הוא אצל גשמים ועיין בתשובותיו שורש קי"ג¹⁸, וכן עיקר. וב"י כתב דאינו עיקר דמאחר שהרמב"ם פסק פ"ג מה' שכירות כדעת הרי"ף והרא"ש ואינו חולק עליהו אין לזוז מדבריהם עכ"ל¹⁹. שהניח הפקדון עם שלו וכו'. וב' המרדכי פ"ק דכ"ק²⁰ הניח הפקדון עם שלו משמע שנתנו בתיבה בחדרו ואפ"ה בעינן מקום הראוי לשמירה ממש²¹ ומגניבה, ועיין בפסקי מהרא"י סימן רי"ג ובהרי"ף פ' אלמנה נזונית²² ד' תקכ"ח ע"א ובנ"י פ' המפקיד ד' פ"ב ע"א. סמוך לחשיכה וכו'. ובמרדכי פ' המפקיד²³ ד' קל"ז ע"ג דלאו דוקא אלא ה"ה לאחר חצות דינו כבין השמשות אבל הרא"ש כתב סמוך לערב, כתב מהרי"ק שורש ו' הא דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע היינו דוקא מעות הפקדון אבל נתן לו מעות למחצית שכר לא אמרינן דשימם בקרקע דהא צריך להוציאם תמיד וע"ש²⁴, כתב עוד בס' קל"א ראובן שכר שמעון לילך לו אחר פחורה ונתן לו מעותיו ושמעון הניח אותן המעות אצל מעותיו ובדרך שכב בחדר ונגנבו ממנו, ופסק דהשליח חייב לשלם דהוי פשיעה שהניח חכים בחדר דה"ל להניח תחת מראשותיו או לקשרן על זרעותיו כ"ש שהוא נושא שכר²⁵ כו'. כשיעור אחר שיבדיל. וכתב

דלאחר שהמשיך אין השומר ולא השואל יכול לחזור בו וכן הבעלים וע"ל סי' ש"ז. וזהו אונס כו'. ובנ"י פ' ביצד הרגל¹¹ דף י' ע"ב דלא אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא בפשיעה גמורה אבל לא בשינוי כל דהו וע"ש ובמרדכי פ' המפקיד ע"א מדין תחלתו בפשיעה וסופו באונס. אינו יודע אנ' הניחתין כו'. במרדכי ריש המפקיד¹² דחייב לשלם מיד ואין לדחותו ולומר המתן עד שיבקש ואחזירהו לך, כתב בת"ח סי' של"ג שומר שאינו יודע אם נגנב בפשיעה או לא בפשיעה מתוך שאי"ל שלא פשע משלם¹³, ואע"ג דמסתברא טפי לתלות שנגנב שלא בפשיעה לא תלינן במסתברא וחייב לשלם, כתב הרא"ש פ' שואל הלוקח מחבירו מקח ל' יום לא הוי עליה שואל ולא שוכר אלא ש"ח ואם נגנב או נאבד פטור וע"ש ולעיל ס"ם מ"ו¹⁴ כתבתי כן בשם התו' וכן הוא לקמן ס"ם שמ"א. ודוקא בחינם כו'. מיהא כתב מהרי"ק שורש קנ"ה דאם הוציא ושכר אנשים חוזר ונוטל מן הבעלים ולא אמרינן דהוי מבריה ארי כו'¹⁵, כתב בהגה' אלפסי החדשים פ' המפקיד¹⁶ ד' קל"ז ע"א מעשה בא לירינו בא' שלוח לחבירו על משכנות ונקבות העכברים ובא הדבר לפני רבותינו, ופסקו דאם הוא בגד חשוב שדרך להניח בתיבה והניחו בחוץ ודאי מקרי פשיעה, ואם [הם] בגדים שדרך להניח מבחוץ אם הוא ש"ח פטור ואם הוא ש"ש חייב, דה"ל לקנות חתול שיצילו מן העכברים כו' כדאמרינן גבי רועה שהיה לו להקדים ברועים ומקלות ש"ח כחנם וש"ש בשכר עכ"ל, אבל

הב"י לעיל סי' קפז מחודשים [א] וכאן מחודשים [א], וכ"פ בשו"ע שם סעיף ד. ¹⁹ ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כ ושי"ך ס"ק יח. ²⁰ אינו במרדכי פ"ק דכ"ק וגמצא במרדכי ב"מ פ"ג סי' רפ (עה ד). וראה הערה ²⁷. ²¹ במרדכי שם : מאש, במקום : ממש, וכה"ג בב"י ע"ש המרדכי. ²² סי' שפז (נח א), ובנ"י פ' המפקיד סי' שמב (כג ב). ²³ סי' רפ (עה ד), וראה מש"כ בפלפולא חריפתא סי' כא אות צ על דברי הרא"ש וראה רמב"ם פ"ד משאלה ופקדון ה"ה, והמחבר הוסיף בלשון הרמב"ם (שהעתיקו בשו"ע כאן סעיף טז) : סמוד, ועיין בש"ך ס"ק כב. ²⁴ ועיין ברא"ש ריש סי' כג (והאי קרטילתא היו רגילין לשמור בו מעות של הוצאה) ובפרישה סעיף כו. ²⁵ וראה סמ"ע ס"ק לא ובמש"כ בדינא

(נז א), ועיי"ש דיש חולקים. ¹¹ סי' מ (ט ב), וע"ע בזה בב"י פ' האומנים סי' תעג (מח ב) מש"כ בט"ם הרמב"ן ובתוס' שם דף עח ע"א סוף ד"ה רבי יוסי. ¹² סי' רסח (עה ב). ¹³ ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יב ושי"ך ס"ק טו. ¹⁴ צ"ל קצו, עיי"ש הערה ¹⁷, ועיין לקמן בשו"ע סי' שמו סעיף יח ובתה"מ שם ס"ק ז. ¹⁵ ועיין בזה בש"ך לקמן סי' שג ס"ק ח ובחידושי רע"א שבגליון השו"ע כאן סעיף ח. ¹⁶ הגהות שלטי הגיבורים שבגליון המרדכי ב"מ סי' רע (עה ג). ¹⁷ סי' כ (מז א), וגם הבית יוסף הביא לדעת המרדכי בסעיף יז אך לא כחולק על הדעה הראשונה, ובהגהות הרמ"א בשו"ע פסק כדעת המרדכי דסתם תיבות חתורות וכו' וכנראה שהיו פשיעה, ועיין בסמוך. ¹⁸ והביאו

המרדכי פ' שואל³⁰ ע"ב כל השומרים מתנים בין להקל בין להחמיר בלא קניין אלא בדברים בעלמא וע"ש. בענין שיהא עיניו עליו תמיד כו'. וכתב הרמב"ם פ"ד מה' שכירות²⁸ ואם לא קשרן בדרך הזאת אפי' נאנסו חייב לשלם שהרי תחלתו בפשיעה עכ"ל. או ליד אשתו. ובמרדכי פ' המפקיד³¹ ד' קל"ז ע"ב דה"ה ביד עבדו [או] א' משאר בני ביתו או שותפו או שכירו שדרכו להפקיד בידו את שלו פטור דיודע המפקיד שיפקיד שם וע"ש, אמנם רבינו כתב בסמוך ביד עבדו חייב וכ"כ הרמב"ם פ"ד מה' שכירות²⁸ ונ"ל דהרמב"ם ורבינו לא קאמרי אלא בעבד כנעני ולכן חייב דסתם עבד הוא גזלן אכל ביד עבדו העברים מודים דפטור דלא גרע מיד בנו או בתו, וכן נ"ל, כב"י וז"ל כתב הרמב"ם אם מסרם לא' מקרוביו שאינו שרוי עמו בבית ואין סמוכים על שלחנו שדינן כמסרן לאחר, ובהגהות אשר"י פ' המפקיד³² היכא שידוע בודאי שהנפקד בודאי מוסר הפקדון ליד אחר ואינו משמרו בעצמו כלל פטור דאדעתא דהכי מפקיד בידו, ואפשר דבכה"ג אף הרמב"ם מודה, כתב המרדכי פ' המפקיד³³ ד' קל"ז ע"א נפקד שהחזיר הפקדון לאשת מפקיד ופסק מזהר"ם דפטור דהא הוא כבן דעת ומהימנא אצל המפקיד וע"ש וע"ל סי' ש"ם³⁴ תשובת הרשב"א³⁵ דגבי שואל בכה"ג מחייב ואפשר דה"ה כפקדון. ואם אין [להו] לשלם הוא מפסיד וכו'. וכ"כ המ"מ פ"ד מהל' שכירות²⁶ וכתב שכן דעת הרמב"ן ורשב"א ושכן עיקר. דאי לא תימא [הכי] כל פקדון וכו'. כב"י וכן דעת התו' ובה"ת³⁶ וכ"כ המרדכי פ' המפקיד³⁷ ד' קל"ז ע"ג בשם ר"ת ור"י מווינא הלכה למעשה, מיהא נראה משם דאם אין דרך ב"ב בעצמו לשמור ובודאי היה יודע המפקיד שיתנו לאשתו ובניו

הרא"ש ואי צורבא מדרבנן הוא המפקיד אין חייב עד אור הבוקר דאמר דילמא מבעי ליה זוזי לאבדלתא, אבל הרמב"ם פ"ד מה' שכירות²⁸ כתב כדברי רבינו. דהכי איתא בירושלמי וכו'. וז"ל המרדכי פ' המפקיד³¹ דף קל"ז ע"ג ומיהו צריך להיות מקום משתמר מאש ומגניבה וכתב ראבי"ה דהכל תלוי לפי מנהג המקום המשתמר מאש ומגניבה כגון כיפה אפי' ע"ג קרקע פטור והמפקיד גבי חבירו דברים המתקלקלים בקרקע ויש לו כיפה של אבנים חייב ליתנן ככיפה של אבנים ואם לא נתנן שם חייב וכ"כ ר"ת דהא דאמרינן כספים אין להם שמירה אלא בקרקע היינו דוקא לדדהו דהיה להם בתים רעועות בשדה אבל לדידן האידנא א"צ שמירה בקרקע עכ"ל, וכתב בת"ה סי' של"ג דלאו דוקא ככיפה של אבנים אלא ה"ה בחדר מקורה בעצים אם אותו מיוחד לנפקד לשמור בו כל הפציו היקרים כה"ג חשוב מקום הראוי לשמירה, דכמה בתים אין להם כיפה ומסתמא המפקיד ידע כך ואדעתא דהכי אפקיד, וכדאמרינן בעלמא כל המפקיד על דעת אשתו ובניו קמפקיד, ואע"ג דלא הניחו הפקדון לתיבתו אלא הניח בקרן זווית כמקום שאין לשום בו הפקדון זו פטור אדרבה ו"ל שמירה מעולה עשיתי כי שם אין גנבים מחפשים כי סבורים שאין שם כלום וע"ש²⁸, וכ"כ ב"י דכל המפקיד על דעת שישמר בדרך שבני אדם רגילים לשמור באותו זמן שהוא מפקיד, כב"י בשם הרשב"ן ראובן שנתן ארנקי לשמעון שיעבירו מפתח העיר והעבירו והכניסו כחנותו ונגנב משם אפי' לדין הגמ' דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע פטור שהרי לא לקחו אלא על דעת להעבירו מפתח עיר ויכנסו אחריו וימול את שלו עכ"ל. ואם התנה הנפקד וכו'. כתב

הערה 7. ועיין עוד בסמ"ע כאן ס"ק לב. 35 חלק ב סי' רסב. 36 שער מט חלק ג סי' ג, [ושם מיירי לגבי שומר אחר ובתוס' (ב"מ מב ע"ב ד"ה כל) שהביא הד"מ מיירי לגבי אשתו ובנו עיי"ש, וראה רמב"ן ב"מ דף לו אם מסר לשומר שרגילין להפקיד אצלו דלכ"ע נפטר הראשון, עיין לעיל בשו"ע סי' עב סעיף ל ובש"ך ס"ק לה]. 37 סי' רפא (עו א) וראה הערה 32.

דמהרי"ק בפ"ת אות ט. 26 „ט"ס הוא וצ"ל בפ"ד מהלכות שאלה ופקדון" — חידושי הגהות אות ג (בדברי הב"י). 27 סי' רפ (ע ד), ראה הערה 20. ועיין בסמ"ע ס"ק כד בהגה. 30 סי' שעט (פ ד). 31 סי' רעד (ע ג), וראה בסמ"ע ס"ק לג. 32 סי' כג, בשם הא"ז, וראה לקמן הערה 37 מהמרדכי בשם הר"י מווינא. 33 סי' רעב (ע ג). 34 עיי"ש

השמורה אצלו לש"ח אם הביא השני עדים שמתה הבהמה כדרכה הרי הראשון פטור וכן כל כיוצא בזה עכ"ל, וכתב במישרים נ"ל ח"ב דתמחו רוב המפרשים על דברי הרמב"ם שכתב שהיה פשיעה כמה שמסרו לשני, דמאחר שרגילים בעלים להפקיד אצלו פשיטא דפטור הראשון אף מיעוט בשמירתו שנתנו לש"ח עכ"ל⁴⁴, וכב"י וכתבו תלמידי הרשב"א ש"ש שמסר לש"ח⁴⁵ ואין השני רוצה לישבע שנאנסה, או הלך למדה"י והראשון אומר שמא נאנסו והבעלים אומרים שמא נגנבה, וכן אם השני אומר שנגנבה, דעת הרמב"ם⁴⁶ ששומר הראשון חייב לשלם וי"א דפטור דבעלים הכאים להוציא עליהם הראי'י⁴⁷, כב"י בשם הריטב"א הא דאמרינן דפטור אם הופקד למי שרגיל להפקיד היינו דוקא שלא העני ולא נעשה חשוד בינתיים⁴⁸, כתב מהרי"ו סי' ל"א שאף אם האמנוהו הבעלים פעם ושת' לשומר שני לא נפטור משום זה השומר הראשון עד שרגילים הבעלים להפקיד בידו תמיד כדמשמע הלשון, וב"י כתב ואין דבריו נראין דתמיד לאו דוקא עכ"ל⁴⁹, וכתב עוד ויש לדקדק בדברי הרמב"ם דלא נפטור הראשון אם מסר ליד הרגיל להפקיד אלא בדרגיל להפקיד דבר זה עצמו, ואפשר דלאו דוקא קאמר אלא באותו שיעור קאמר, לאפקי אם הבעלים רגילים להפקיד בידו

אם אין להם לשלם גם כ"ב פטור וע"ש, וע"ל סי' ע"ב, כתב מהרי"ק [שורש ו] מי שהופקד בידו ארנקי ומת אין חייב לאלמנותו מה שנמצא חסר מאותה ארנקי, וכתב המרדכי פ' המפקיד⁵⁰ שהמפקיד דבר לחבירו וכתבו⁵¹ לאשר על ביתו ונרקב חייב לשלם מפני שהיה לו להודיעו. שהשני טוב וכשר כו'. כב"י וכן כתב הרא"ש ומהרי"ק שורש ו' דלא כר' ירוחם שכתב דיש מי שחולק על זה⁵². וכן אם יש עדים וכו'. כב"י⁵³ וכן פסקו הרי"ף ורמב"ם והרא"ש והתו' וכתבו המ"מ פ"א מה' שכירות והתו' והמרדכי פ' המפקיד⁵⁴ ד' קל"ז ע"א דה"ה היכא ששומר ראשון יכול לישבע על האונס שפטור וע"ש במרדכי שהאריך בתשובה בדין זה ומסקנתו בדברי רבינו בעל הטור וע"ש במרדכי בתשובת מוהר"ם שסותרות זו את זו⁵⁵ ומהרי"ק שורש ע"ד ישב דבריו וע"ש. ביד מי שהמפקיד רגיל תמיד וכו'. וכ"כ הרמב"ם פ"א מה' שכירות, מיהו כתב והוא שלא ימעט בשמירתו כגון שהיה מופקד אצלו בשכר והפקידו אצל אותו השני בחנם, או שהיה ביד ראשון שאול ומסרו לשני, הואיל ומיעוט בשמירתו חייב לשלם אע"פ ששאל או שכר בבעלים הרי הוציא דבר השומר מידו ליד שומר אחר, ואם הביא שומר השני ראי' שיפטור כה שומר ראשון בדין שמירתו ה"ז פטור כיצד ש"ש שנותן הבהמה

השני עיי"ש. 45 ומיירי בגונא דמותר לו למסור כגון באשתו ובניו וכו', עיין בב"י. 46 כנ' דצ"ל: הרמב"ן, וכמו שהוא בב"י ובכ"י ב. (ועיין בספר בית אהרן ב"מ דף לו ע"ב שהקשה סתירה בדברי הרמב"ן ממה שכת' כאן למשי"כ הריטב"א בשמ"ק בשמו במשנה דהשוכר פרה עיי"ש מה שתייר). 47 בב"י כ' בטעמו דהוי איני יודע אם נתחייבתי לך דפטור, משום דאיני יודע אם נגנבה וחייב או נאנסה ופטור עיי"ש. וצ"ל דס"ל דכיון דהיה לו מותר למסור לשומר השני פקע ממנו דין שומר לגבי הבעלים ושפיר הוי א"י אם נתחייבתי, והרמב"ן יסבור דכיון דנשאר שומר לגבי גניבה ואבידה וכל זמן שלא נתברר פטורו בזה נשאר עדיין בחיוב השומרים ונפטור רק בחזרת החפץ או בשבועה וכל זמן שלא נשבע הוי שפיר א"י אם פרעתיה. ועיין בזה בש"ך ס"ק מז ובתו"א ח"מ סי' ה אות ה, וע"ע בקצוה"ח סי' שמ ס"ק ד שהאריך בביאור דברי תלמידי הרשב"א, (וראה גם בפ"ת סוף אות ט מש"כ בזה). 48 ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק י ובפ"ת אות טז. 49 ועיין בזה בשו"ע סעיף כו ובסמ"ע ס"ק מז, וראה עוד מש"כ

38 סי' רצב (עו ג). 39 בכ"י ב: ונתנו, במקום: וכתבו. 40 עיין תוס' ב"ק דף יא ע"ב ד"ה את, דלטעם את מהימנת לי וכו' אם השני נאמן יותר מן הראשון נראה דפטור, וביש"ש ב"ק פ"א סי' לב כ' דלא פליגי התוס' והרא"ש עיי"ש בטעמו. 41 תיבה זו ליתא בכ"י ב, וכו' דכן היה בכ"י שממנו הרפיטו הדרכי משה בגליון הטור בברלין, ראה מבוא לדרכי משה השלם חו"מ כרך א עמוד 29. 42 סי' רע (עה ב), ושם: ולכך היכא שהשומר ראשון יכול לישבע על האונס וכו', ובהגה' שם בגליון המרדכי: [פירוש כגון שראה שמתה] וברי"ף (סי' שכד) בבבא דאיכא עדים כ': דנטרה שומר בתרא כי אורחא ונאנסה וכו', ועיין ברא"ש סי' ו מש"כ לדייק בלשון הרי"ף, ועיין בזה עוד בסמ"ע ס"ק מט וש"ך ס"ק מה. 43 עיי"ש במרדכי סי' רעד וסי' רעא ורעב, ובחידושי אנשי שם בגליון המרדכי אות ס. 44 ובמל"מ (פ"א משכירות הל' ה) שם הקשה על תמיהת רי"ז דהרי הבעלים אינם מתרצים בשמירה זו, ועיין במחנ"א הל' שומרים סי' לא מש"כ בביאור דברי רי"ז דכוונתו דיהא נאמן בשבועת

ע"א דוקא ש"ח פטור אבל ש"ש חייב דה"ל לפרושי ולומר דלא יטול מן הפקדון, וכב"י וכתב התו' פ' התקבל⁵⁷ דאם היו ב' מיני' אע"ג דלא אמר ליה מחא [מול] ומהאי לא תטול אפ"ה הוי קפידא והשליח חייב, כתב בתשובת הרשב"א סי' תתס"ג על כ"ס' אשר בתיבתך משלך ומשל אחרים ולקחת מתוכה דינר ואינ' יודעת מאיזה מהם נ"ל כיון שלקחת מן הקבוע ח"ל כמחצה על מחצה ולא אזלינן בתר רובא והממע"ה וע"ש ובתשובה מיימני⁵⁸ סי' כ"ח. אפי' באונסין חייב כו'. כב"י וז"ל כתב בתשובת הרשב"א סי' אלף ונ' הפקיד אצלו וקיבל עליו אחריות סתם הוי כש"ש ולא כשואל⁵⁹, ועיין במישרים נ"ל ח"א אם נאנס שום דבר שהוא חייב לשלם לא נשתעבדו הנכסים שלו משעה שנשאלה או נפקדה בידו אלא משעה שנאנסו⁶⁰ עכ"ל, כתב מהרי"ק שורש קכ"ה ראובן הלוח לשמעון משכנות ומשכנ' לגוים, אח"כ נתן לו שמעון משכנותיו ליקח שלו ולהניח אלו במקומן והגוי לא רצה ועיכב ראובן משכנות אלו ונאנסו אצלו פטור ולא אמרינן דיהב⁶¹ ליה שמעון רק ליתן לגוי דעדיף טפי שיהיו ביד ישראל מכיר גוי וע"ש. יתבאר לקמן בדין שואל. ע"ל סי' שמ"ו, ועיין במהרי"ק שורש קכ"ה מדיני שומרינן וכמה חילוקי' [ומענות] ביניה, כתב הריב"ש סי' נ"ב נפקד שמתירא ליתן הפקדון לבא לירש מחמת [קורבא] מכה האשה שתוציא ממון בדיני גוים, אינו מן הדין שיהיה הנפקד לוקה בעד הפקדון וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מהל' שאלה אצל נפקד שרוצה לפרש בים או בשיירא עכ"ל, וכב"י והרשב"ץ⁶² חולק עליו וכתב שאין אוסרין פקדונו של זה ביד זה מפני יראתו שמא יבא אחר ויגזול ממנו עכ"ל.

דבר והשומר הראשון מסר לידו⁶³ מאותו דבר שרגילים בעלים להפקיד ודבר זה צריך תלמוד עכ"ל ועיין במהרי"ק שורש ע"ז, והיכא דמסרו ליד מי שרגיל להפקיד ופשע ואין לו מה לשלם כב"י בשם בעה"ת⁶⁴ שדינו כאלו נותנו ביד אשתו ואין לו ממה לשלם וע"ל ס"ס ע"ב מדין זה, כתב המרדכי פ' המפקיד⁶⁵ ד' קל"ז ע"א שומר שמסר לשומר לפני המפקיד ולא מיחה פטור הראשון וע"ש [עוד] שהאריך בדין שומר שמסר לשומר, כתב בת"ה סי' של"ג שומר שהניח אחרים ליכנס לתוך חדרו שהפקדון מונח הוי פשיעה וחייב לשלם שהיה לו לחוש שמא יגנבו אע"ג דאינן בחזקת גנבים⁶⁶ וע"ש ולקמן סי' ש"ה תשובה ארוכה מדין שומר שמסר לשומר, כב"י בשם תשובת הרשב"א⁶⁷ על ראובן שביקש משמעון להעביר יינו לבית לוי וכן עשה ואח"כ נגנב מהיין ותבעו ראובן, ופסק דשמעון אפי' ש"ח לא הוי דהא ראובן צוהו ליתנו לבית לוי וכן עשה ואי משום שהעבירו מביתו לשם הלא אח"כ כלתא שמירתו והוא לא טען שנגנב בשעת העברתו אלא אח"כ בבית לוי ואפי' שבועת היסת אין כאן אלא אם ירצה יחריס סתם. יהבינהו לאמו כו'. ובמרדכי פ' המפקיד⁶⁸ ד' קל"ח ע"א דה"ה כל אנשי ביתו. אעפ"י שהיתה חייבת אלו היתה ידוע כו'. כב"י וטעמא מפני שהיה לו לקוברן דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע כמו שנתבאר לעיל בסי' זה, וכתב המ"מ פ"ד מה' שאלה דוקא במעות שהוא דבר שאינו מסוים לכך צריך הבן לישבע שהמעות של פקדון נתן לאמו, אבל בדבר מסוים כגון כלי או כסות וכיוצא באלו נשבע שני ולא ראשון עכ"ל, [וכן⁶⁹ כתב ג"י]. והנפקד נמי פטור ואינו משלם רק מה שנהנה. וכנ"י פ' המפקיד דף פ' בדיק הבית על זה. 50 צ"ל: יותר מאותו דבר וכו', וכמו שהוא בכ"י ק. ועיין בכ"י. 51 שער מט חלק ג סי' ג, וראה הערה 36. 52 סי' רעג (עה ג), וכ"ס הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף כו. 53 וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף כא ועיי"ש בנתה"מ ס"ק יח. 54 חלק ג סי' עז. 55 סי' רפו (עו ב), ועיי"ש בגליון המרדכי. 56 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א בשיבוש, ועיין בנ"י ב"מ פרק המפקיד סי' שמד (כד א) בשם הרנב"ר ומש"כ בסמוך מהנ"י הוא שם בס"י שמו (כד ב) בשם

הרנב"ר. ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק ח. 57 גיטין דף סה ע"ב ד"ה הא, וכה"ג בסוגיה בב"מ בתוס' ד"ה מ', ועיין בלח"מ פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ט מש"כ בדעת הרמב"ם בזה. 58 תשובות השייכות לספר משפטים, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע לקמן סי' רצב סעיף י, ובמפרשי השו"ע שם. (וראה לקמן סי' רצב הערה 12). 59 ראה סמ"ע ס"ק נ. 60 ראה סמ"ע ס"ק נא בהגה, ושי"ך ס"ק נ. 61 בכ"י ב הגוסס: דלא יהב, במקום דיהב. 62 חלק א סי' סא, ועיי"ש. (וע"ע בשו"ח

בבדק הבית על זה. 50 צ"ל: יותר מאותו דבר וכו', וכמו שהוא בכ"י ק. ועיין בכ"י. 51 שער מט חלק ג סי' ג, וראה הערה 36. 52 סי' רעג (עה ג), וכ"ס הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף כו. 53 וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף כא ועיי"ש בנתה"מ ס"ק יח. 54 חלק ג סי' עז. 55 סי' רפו (עו ב), ועיי"ש בגליון המרדכי. 56 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א בשיבוש, ועיין בנ"י ב"מ פרק המפקיד סי' שמד (כד א) בשם הרנב"ר ומש"כ בסמוך מהנ"י הוא שם בס"י שמו (כד ב) בשם

לשכר ולהפסד נותן לו ובעל פקדון אינו רוצה אלא מעותיו הנפקד פטור, אע"ג דמבטל כיסו של חבירו וע"ש שהאריך בזה, וי"ח שם [ומחייבין] הנפקד ליתן לו חצי שכר ובמרדכי ס"פ המפקיד * בשם ר"י כתב כסברא הראשונה ומיהו כתב אם רוצה לחייב לו אין בזה משום רבית, וכ"כ בתשובת הרשב"א סי' תתקל"ח מיהו כתב אם התעסק בהן תחלה לשם בעל הפקדון צריך לתת לו כל הרווח, אא"כ אמר אח"כ אני לעצמי מתעסק, ואם גילה בדעתו שמתעסק לצורך ב"ה כגון שנתן לו הרווח פעם א' או ב' שוב אינו נאמן לומר אני מתעסק לעצמי עד שיהיו לו עדים בדבר [וכתוב ¹⁰ דאם הוא במקום שאסור להשתמש בהן סתמא דמילתא לצורך בעל המעות מתעסק אלא אם כן יש לו עדים בדבר] שאמר שמתעסק לעצמו וע"ש שהאריך וע"ל סי' ע"ו וע"ז מדין ב' שהפקידו אצל א' או איפכא. באו אונסי' על הנפקד כו'. כב"י וכן דעת הרא"ש והתו' ודלא כמ"מ שכתב פ"ה מה' שאלה דאינו פטור אלא במקום שיד גנבים שולטת בהן שאם יחפשו ימצאו הא לאו הכי וודאי חייב וע"ש, ועיין בתשובה מיימוני' שומר שיצא עליו קול שהוא עשיר מצד הפקדונות שיש בידו ומשום זה הכביד עליו [השר] לתבוע יותר משאם לא היה ממון זה בידו וע"ש בספר הניזקין סי' י"ג ¹¹. דאין לך פדיון שבויים גדול מזה כו'. וכב"י בשם הרשב"א דבדמי פדיון שבויים סתם מיירי

רצב רק שיגביהנו ע"מ לחסרו. ובמרדכי פ' המפקיד ד' קל"ז ע"ג משמע שהולק בזה וע"ש. אפי' החזירו למקומו וכו'. ובמרדכי ס"פ הגזול [כתרא] * כתב אדם הנפקד אם שאל החפץ * מן הפקדון שבידו ולאחר זמן החזירו למקום שהיה מונה בתחלה בחזקת פקדון שאין עליו דין שואל (א) אלא דין שומר דדעת השומר השיב דעת בעלים וכאלו החזירו לדעת בעלים וע"ש ובהגהות מיימוני' פ"ד דה' גניבה מדין זה, ולא דמי להא דכתב רבינו למטה * דאם השתמש במעות אפי' לאחר שהחזיר למקומן דשאני מעות דמוכנים תמיד לקנות בהן סחורה וכ"כ הרא"ש. רוב עסקיו בריבית כו'. וז"ל המרדכי ס"פ המפקיד * בזמה"ז שאין לנו שדות ועסקנו במעות אין דין הנפקד כב"ה אלא כחנווני, ודוקא במעות ממש, אבל נסכא כסף אין דרך להוציא כ"כ, מיהו י"ל הכל לפי הענין עכ"ל, ועיין במישרים נ"ו * ח"א דמשמע דחולק בזה, כתב מהרי"ק שורש קנ"ה דאין חילוק בין מקום שהתגרים מצויים לאינן מצויים וכן אין חילוק בין עשיר שא"צ לאלו מעות לעני', כתב המרדכי פ' הגזול קמא * ד' מ"ח ע"ג וע"ד אם השתמש בממון והרווח א"צ ליתן לבעל הפקדון בין היה לו רשות להשתמש בהן [או לא], מיהו אם [בא] המפקיד וא"ל תן לי פקדוני שאני בעצמי אעסק בשלי וחלה מעכב הפקדון צריך ליתן לו הרווח מכאן והלאה, אבל אם אמר כבר הלוייתי [לאחרים] אם תרצה לקבל להיות קרוב

הגהות דרישה ופרישה

שלא שימש בה ולא חסר והחזירה למקומו ונאנסו חייב וכן דייק מור"ם בש"ע וכתב בהגה בדיון זה ס"א ז"ל הואיל ולא הוי עליה מתחלה רק שואל בעלמא ודוק.

רצב. (א) והיינו דוקא כשנטלה לשמש בה תשמיש שאינו מחסר דלא נקרא עליה גולן כ"א שואל שלא מדעת, אבל נטלה לשמש בה תשמיש שמחסר אעפ"י

א, וכו' בב"י ע"ש המרדכי, ועיין פ"ת אות א. 4 סעיף יא בטור, עיי"ש, וכן פסק הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ועיין במפרשי השו"ע. 5 סי' רצה (עו ג). וראה סמ"ע ס"ק יח וש"ד יב (בהגה). 6 צ"ל : ג"ל (ח"ב), ועיי"ש, וצ"ב. 7 הביאו הב"י מחודשים [א], וראה סמ"ע ס"ק יט וש"ד ס"ק יג (בהגה). 8 סי' קכה (נ ד) ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ז ובסמ"ע ס"ק כ, וראה עוד בנתח"מ ס"ק יב וביאור הגר"א אות כו. 9 סי' רצה (עו ד), ועיין בסמ"ע ס"ק כ. [ובסמור בכ"י ב : ליתן לו, במקום : לחייב לו]. 10 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בכ"י ק. (וראה סמ"ע ס"ק כ). 11 ועיין בזה

תשב"ץ חלק ג סי' רנא).
רצב 1 עיין במרדכי בס' רצד (עו ג). 2 סי' קצח (נד א), ועיין בשו"ע ס"ק א מה שהאריך לבאר בדברי הד"מ כאן. ועיין עוד בזה בב"ח ובט"ז ונתח"מ ס"ק ג, וי"ל עוד לפי דברי הראב"ד בשטמ"ק ב"ק דף צו ע"א שואל שלא מדעת אע"פ שדינו כגזול לענין מתה מחמת מלאכה ולאונסין אפי"ה לא נפיק ליה מכלל שואל, דכנ" דוקא לגבי דינים הנובעים מתשמישי החפץ דינו כגזול משא"כ דינים הנוגעים לגוף החפץ כגון שמין וכו' אין דינו כגזול והוא הדין לגבי כלתה ועיין בזה, וצ"ב בזה. 3 בכ"י ב : חפץ, במקום : החפץ, ובמרדכי שם : חפץ

והדמים יהיו מונחים אצלו ויכול להשתמש בהן לפיכך הרי הוא עליהם ש"ש עכ"ל. וכאשר כתבתי נראה וכו'. וככ"י וכן דעת ¹⁶ הרי"ף והרא"ש נרא' כדעת הרמב"ם. הרי הוא [שולח] יד בפקדון כו'. וכתב המרדכי ס"פ המפקיד ¹⁷ כשם שאסור לקרות בו כך אסור להעתיק ממנו אפי' אות א', וה"מ כבוד ועם הארץ אבל ת"ח וחבר מותר לקרות בו ולהעתיק ממנו והוא שאין לו כיוצא בו, לפי כשהפקידו אצלו ידע שילמד בו וכמו מפקיד מעות מותרו' מותר להשתמש ואפשר מטעם משום דאמרינן במדרש במשלי אל יבזו כזו לגנב כי יגנוב וגו' שאין לבזות מי שגנב ד"ת ומעתיק עכ"ל, וכתב הרא"ש בתשובה כלל צ"ג ס"ב (ב) ראובן ¹⁸ שהפקיד ספרים אצל שמעון ואח"כ צוה שמעון לתנם ללוי, וכשבא לוי לימלן אמר שראובן למד בהן ונפחתו וראובן אמר שמעון נתן לי רשות ללמוד בהן ולוי אמר שמשעת שצוה לך שמעון ליתנם לי היו ברשותי ולא היו לך ליגע בהן, ופסק הדין עם לוי וע"ש, וכתב עוד דיין שדן על מי שיש בידו ספר ואינו רוצה להשאילו ונתן הדיין עליו קנס ב' זהו' מפני שהיה בטול תורה בעיר מחמת חסרון הספר, יפה דן ובלבד שישומו ג' שמאים הספר ואם יפחת ויתקלקל, ישלם לו השואל ע"פ שומת השמאים ליתן משכון בכדי שומת הספר עכ"ל.

רצג חשוב ופטור. וכתב המ"מ פ"ז מה' שאלה נ"ל שאם הפקיד אצלו לזמן ידוע שא"י להכריחו ולקבלו ממנו תוך הזמן שיכול לומר קבלתי עליי שמירתו זה זמן הקצוב עכ"ל, כתב המרדכי פ' מי שאחזו ² ד' תרי"ד ע"ב ודוקא שנתן לו הפקדון אבל אם אמר לו אביא לך

דאי לשכויים ידועים לא הוי מפטר דהא תנן מותר שכוי לאותו שכוי, וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ה מה' שאלה עכ"ל. כמו שראוין להתחסר כו'. כתב בת"ה סי' שי"ד ראובן קיבל מעות משמעון וערבו עם מעותיו ואמר [לו] על אחריות שלכם אני מוליכן ונאבדו מקצת המעות, ופסק דההפסד לפי ערך המעות, ודוקא במעות אבל אם הפקיד אצלו טבעות של זהב או מרגליות ונתערבה בשלו ונגנב א' מהן הממנע"ה ויכול מוחזק לומר דלמא שלך נפסד וכן כתבתי ל' סי' רצ"א ¹² מתשובת רשב"א ותשובת מיימני, ודוקא מוחזק יכול לומר לשאינו מוחזק אייתי ראיה, אבל כ' שהפקידו אצל א' ונגנב מן הפקדון אזלינן בתר רובא ואם הוא רבר קבוע אמרינן ביה כל דפריש מרובה כו' ¹³. וא"י לישבע ומשלם. וכתב הרמב"ם פ"ה מה' שאלה ויש לשומר להחרים על מי שלקח ממנו שלא כדין יותר מן הראוי לו. וכזה הורו רבותיי כו'. והכי נקטינן ואין לזוז מדבריהם ועיין בהשגות ומ"מ פ"ה דה' שאלה שיש דעות אחרות כזו ועוד יתבאר לקמן סי' רצ"ח. לכ"ע מכרם כו'. וכתב המ"מ פ"ד מהל' שאלה שדברים אלו דוקא כשאין בעל הפקדון בעיר אבל אם הוא בעיר וידיענו ויעשה מה שלכו חפץ וכ"כ בספר המקח וכן מתבאר מדברי הרמב"ם, כתב המרדכי פ' המפקיד ¹⁴ דאם מכרן קודם שנחסרו כדי חסרונן או אפילו כדי חסרונן ומכרן שלא בכ"ד הוי שולח יד בפקדון ומשלם כשעת התביעה, אבל אם מכרן בכ"ד לאחר שנחסרו כדי חסרונן אינו נותן לו אלא מה שקיבל עכ"ל. לא ימכרנו ¹⁵ ע"פ ב"ד. וז"ל הרמב"ם פ"ז מה' שאלה כל המוכר פקדון ע"פ כ"ד כו' ה"ז מוכר לאחרים ואינו מוכר לעצמו מפני החשד

הגהות דרישה ופרישה

[אות ג בנדפס]. (ב) והביאו הטור עצמו ל' סי' עב ס' כ"ז יותר באריכות ע"ש.

רצג (עו ג), ועיין בזה בסמ"ע ס"ק מה, ש"ך ס"ק לה וביאור הגרי"א אות מו. ¹⁸ צ"ל: שמעון שהפקיד ספרים אצל ראובן, וכמו שהוא בד"מ הגדפס בגליון הטור. רצג 1 צ"ל: קבלת עליך, וכמו שהוא בכ"י ק, ובכ"י ב חסר כאן כל הסימן. ² סי' תכת (ו ג), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א ובסמ"ע ס"ק ג וע"ע בפ"ת אות א.

בסמ"ע ס"ק כה וש"ך ס"ק כ. ¹² עיי"ש הערה 59. ¹³ וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף י ובמפרשי השו"ע שם. ¹⁴ סי' רעה (עה ד), וראה באוצר מפרשי התלמוד ב"מ דף לח ע"א הערה 2. ¹⁵ צ"ל: לא ימכרנו כי אם ע"פ ב"ד. וכמו שהוא בכ"י ק. ¹⁶ צ"ל: ודעת (במקום: וכן דעת), וכמו שהוא בכ"י ב. ¹⁷ סי'

המציא חוב בטוח לשמעון וקבל שכר ממנו על הפרסות לאחר זמן נפל קלקול בחוב שיצורף להשתדל עם השר כדי לתקנו שלא יהא ייאוש, ושמעון רוצה שראובן יטריח אותו טרחה הואיל והוא המציאו לו וקיבל שכר, נראה שהדין עם שמעון דומיא דהוכר הגנב דצריך השומר לדון ודוקא שקיבל שכר על פרסות אבל בחנם לא כו'.⁵

רצה משביעין אותו שאינו ברשותו. וכתב הרמב"ם פ"ו מה' שאלה דשבועה זו היא בנקיטת חפץ. והרמב"ם חילק בדבר כו'. וכ"כ המרדכי ריש המפקד: בשם הגאונים וכתב המ"מ שדבר נכון הוא. אבל שבחא דגופא כו'. וכתב הרמב"ם פ"ח מה' שאלה דאם תוחזרה הבחמה חזרת לבעל הראשון², וכ"כ ב"י בשם תלמידי הרשב"א ועיין כזו במרדכי [פרק המפקד] ד' קי"ז ע"א, כתב המ"מ פ"ח מהל' שאלה נראה מדברי הרמב"ם שאפילו גיזות וולדות שמוענה בבית גנב היא של בעל הפקדון, ואין נראה כן משאר הפוסקים אלא של נפקד הם ולא אמרו שהם לבעל הפקדון אלא מה שמוענה בבית הנפקד משעת הפקדון עד שעת הגניבה עכ"ל וע"ש בדין זו (א). כשישלם או נשבע שאינו ברשותו מקני' ליה כפילה אבל אם אמר הריני משלם לא מקני' ליה כפילה אא"כ כבר נשבע שאינו ברשותו. כב"י דעת רבינו כדעת הרא"ש דאם

הפקדון והמפקד חלך לו, הנפקד חייב באחריות וע"ש. ובא להחזיר לו במדבר. במרדכי פ"פ הגזול בתרא: כתב הרי"ף פסק דאם לא רצה המפקד לקבל במדבר ונאנס הנפקד המוציא: אבוד חייב באחריותו, וכתב ראבי"ה ורפיא בידו שוודאי אם היה יכול להניחו ביישוב ולא הניחו אפשר להיות כדבריו, אבל אם הוציאו מפני הסכנה או שלא רוצה להניחם משום שומר שמסר לשומר ונאנסו נ"ל שפסור הנפקד או המוציא עכ"ל.

רצד מילתא דשלטי ביה עינא וכו'. וכן הוא במרדכי פ' השואל: ע"ב וע"ש תשובה זה. נשבע שלא פשע. כב"י וז"ל כתב רי"ן ובמקום שאין שם עדים נשבע שלא נשברה בפשיעה ולא משבעינן ליה שלא: נשברה בכוונה עכ"ל, וכב"י: וז"ל מצאתי כתוב ישבע ג' שבועות שלא פשע ושלא שלח בו יד ושנגנב ושבועת פשיעה יבררו לו הדיינים המשביעים אותו ששמרו כראוי לפי מה שהוא שומר, ושלא יהא תחלתו בפשיעה ומופו באונס גם יודיעהו דין שליחות יד דחייב [אפי' באונס] עד כאן לשונו. וכן כתב הרא"ש ז"ל. וכן הוא דעת הרמב"ם פרק ו מהלכות שאלה. וכן אם שלח בו יד תחלה. וכן דעת הרא"ש והראב"ד בהשגות ודלא כרמב"ם שכתב דלא מחייב כפל אחר שליחות יד. כיון שאינו מפסיד כלום. בת"ה סי' שפ"ד ראובן

הגהות דרישה ופרישה

השבח ונשאר אצלו כמ"ש הטור בסימן רל"ב ושנ"ד שהגנב קנהו בשינוי בזה ולהרמב"ם תלוי הדבר ביאוש וכמ"ש בדרישה ע"ש ודוק. [אות ב בנדפס].

(בכ"י ב ובד"מ הנדפס הנוסח כאן משובש קצת ובכ"י א הנוסח מדויק יותר, וכ"ה בהגהות הרמ"א בשו"ע).
רצה 1 סי' רסה (עה ב), וראה סמ"ע ס"ק א, וכן מדויק במרדכי. 2 ועיין בתוס' רי"ד ב"ק דף קח ע"ב וב"מ דף לד ע"א בדין זה, וע"ע בביאור שיטת הרמב"ם בשי"ך ס"ק יא ובחכמת שלמה בגליון השו"ע ובקצוה"ח ס"ק ד פליג, ומתלמידי הרשב"א שבסמוך ומתוס' רי"ד הנ"ל משמע קצת קצוה"ח. וע"ע בחידושי רבינו חיים הלוי פרק כג מהל' מכירה ואבן האזל פרק ח מהל' שאלה בביאור שיטת הרמב"ם. 3 בכ"י ב חסר מכאן עד

רצה. (א) ועיין מ"ש בדרו"פ דעת הרמב"ם ושמדברי הרא"ש וטור נראה דס"ל דבשנטענה בגיזה וולדות בבית הגנב או ילדה או גזזה אצל הגנב קנה

3 סי' קצו (נד א), ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג. 4 בנדפס: או המוצא אבידה, במקום: המוציא אבוד, וכה"ג בכ"י ק.

רצד 1 סי' שעט (פ ד), 2 ובכ"י ב הנוסח: שנשברה בלא כוונה, וכה"ג בכ"י ובבי"ה ע"ש רי"ן, (ועיין בר"י משרים נתיב ל חלק א), ועיין בביאורו בב"ח ובשי"ך ס"ק ג. 3 בסימן רצה (סעיף ב), ועיין בשו"ע סי' רצה סעיף ב, 4 הוספתי מכ"י ב, 5 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע ועיין בזה בשי"ך ס"ק ט ובפ"ת אות ג,

עד א' שהנפקד פשע והנפקד הביא עד שלא פשע פטור מן השבועה דע"א פטור מן השבועה אפילו אם ע"א נגדו.

רצו ודאי בעלמא אמרינן שפיר מגו לפטור משבועה כו'. והמ"מ פ"ב מה' שכירות כתב ב' הסברות וע"ש ודעת הר"ן ר"פ כל הנשבעין כדעת הרא"ש. אלא ישבע בעל השטר בנקיטת חפץ כו'. ובהשגת פ"ב דה' שאלה והוא דאמר ליה משתבע לי שלא תחזורתי לך אבל אנן לכתחלה אמרינן ליה זיל שלים וכתב המ"מ שגכון הוא כדון המלוה שא"ל הלוח שמרך פרוע², וכן דעת הרמב"ם אלא שקיצר כאן עכ"ל, ובתו' פ"ב דכתובות ד' י"ח וי"ט משמע דלא אמרינן מיגו במקום שטר במקום שבא לפסול שטר מקוים דהוי מיגו במקום חזקה * וע"ש שהאריכו בחילוק בדין מיגו במקום שטר. וזה אומר חמשים נשבע שבועה חמורה. ע"ל סי' פ"ז בדין זה. [והראב"ד] השיג כו'. והמ"מ כתב פ"ז מהל' שאלה דהרמב"ם מיירי שהעדים יודעים שהוא פקדון אבל לא יודעים שהוא בתנאי או לא * ולפיכך היה נאמן ומדין מיגו וזוה נסתלק השגות הראב"ד עכ"ל, ועיין עוד שם במ"מ. גם על זה השיג הראב"ד כו'. והמ"מ ישב דברי הרמב"ם דמיירי בעדים יודעים שהוא פקדון ולכן אינו נאמן לומר תנאי כו דהא ליכא כאן מיגו (א).

הגהות דרישה ופרישה

טעם. [אות א בנדפס].

רצו. (א) ועד"ר מ"ש דברי המ"מ בב' ישובים הללו ומה שהקשה הכסף משנה עליו דוק וע"ש.

חומ"מ כאן ס"ק טו. 9 צ"ל : סי' שלד, וכמו שהוא בכ"י ב, ועיין בב"י לעיל סי' עה מחודשים [ז] ובדרכי משה השלם שם הערה 24.

רצו 1 סי' אלף קע (כו א, ועי"ש גם בע"ב), וכ"פ בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א, ועי"ש במפרשי השו"ע ועיין עוד לעיל בדיני מיגו בסוף סי' פב. 2 ועיין בזה בשו"ע סי' פב סעיף ה. 3 צ"ל : במקום עדים, במקום : במקום חזקה, וכמו שהוא בכ"י ב וכה"ג בד"מ הנדפס. ועיין בזה דיני מיגו סוף סי' פב. 4 בסמ"ע ס"ק יא ובש"ד ס"ק ח כתבו אופנים שונים איך יודעים העדים שהוא פקדון ולא יודעים בתנאי, עי"ש.

שילם אעפ"י שלא נשבע שאינו ברשותו מקני ליה כפילה אבל אם אמר הריני משלם לא מקני ליה כפילה עד שנשבע שאינו ברשותו דאם לא נשבע לא⁴, ולא נראה כן מדברי הנמרא וכן הרמב"ם לא חילק וכתב סתמיה דאם אמר הריני משלם קני הכפל וע"ש (ב), כנ"י ריש המפקיד * בשם הרשב"א אפי' היה למפקיד עדים שפשע השומר אפ"ה כשמשלם מקני ליה כפילה, אבל * היה לש"ה עדים שנאנם או נגנב ואפ"ה רוצה לשלם לא מקני ליה כפילה דלא מסיק אדעתא מתחלה לשלם אם יהיה לו עדים שנגנב ולא ע"מ כן הפקידו בירו וה"ל כמוכר לו הכפל השתא ולא מוחזי דמוכר קנסה לא קנה וע"ש שהאריך בדין זה. ודוקא שהטריחו בב"ד על הפרעון כו'. וכתב בהגהות מרדכי פ' המפקיד ד' קמ"ד ע"ג כשם ריב"א דלא מיקרי הטרחה לבי דינא אלא כשהצריכו ב"ד לגבות ממנו [בעל כורחו] אבל בלא"ה לא מקרי הטרחה עכ"ל. ולזה הסכים א"א הרא"ש. וכנ"י והרמב"ם סוף הל' שאלה פסק כדברי הר"ף, פסק נ"י * שואל שהתנה בש"ח ושילם ולא רצה לישבע אפ"ה כיון שכל הנאה שלו היא לא מקני ליה כפילה. והרמב"ן כתב כו'. וכנ"י וכן דעת הרשב"א והר"ן ובעל המאור וכן ראוי לדון כי המ' הרבי' והאחרוני', ועיין במרדכי ס"פ המפקיד שהאריך בזה וע"ל [סי' פ"ח] כתב בת"ה סי' של"ה * בעל הפקדון שהביא

(ב) עיין דרישה שם כתבתי לשון הרא"ש וביאורו ושמדברי הר"ף על פי סדרו בגמ' כ"כ ואף שהב"י כתב שאין ראיה מדברי הר"ף דחיתי דברי הב"י בטוב

סוף המובאה מהטור, וכן שכצ"ל. 4 ועיין בזה בש"ד ס"ק ג, וראה בחידושי רעק"א בגליון השו"ע (על הש"ד ס"ק ה עי"ש). 5 סי' שיו (יה ב), וכן הביא במ"מ פ"ח מהל' שאלה ה"ב בשם הרשב"א, ועיין שם במ"מ מש"כ בדעת הרמב"ם ועיין עוד בחידושי הרמב"ן ב"מ שם בזה, ועל הראיה מהירושלמי שהביא הרשב"א (ראה בנ"י שם) ראה ש"ך ס"ק ח שכתב דליחא כן בירושלמי וע"ע בזה בקצה"ח ס"ק ב ובחידושי הרי"ם ס"ק יז. 6 ובשט"מ שם בשם ריטב"א חולק על דברי הג"י בשם הרשב"א, ועיין במקורות שהבאנו בהערה הקודמת. 7 סי' תכט (פד א). 8 סי' שית (יה ב), וכ"ה בתוס' דף לד ע"א ד"ה שואל, וראה חידושי הרי"ם ב"מ שם וחידושי הרי"ם

ואינו רגיל לכנוס לביתו ואינו אמוד הנפקד נותנין לו אבל הרמב"ן והרשב"א יש להן שיטה אחרת בזה וס"ל דאין מחזירין לתובע אלא כשיש לתובע עידי פקדון ואז מחזירין לו כפי מובהק אפילו הוא אמוד עכ"ל, והר"ן פ' הכותב דף תקט"ו ע"א האריך בזה ומסיק כדברי הרמב"ם והרא"ש. אלא מה שענינו רואות. וע"ל ס"ס ט"ו, כתב ר"י בספר מישרים נ"א ח"א מי שהיה פקדון בידו ונתנו ע"פ ב"ד ומעו הנפקד פטור.⁴

רצח דבר קשה הוא [מאוד] כו'. וכ"כ הר"ן ס"פ שבועות הדייני' וכן [כתב] נ"י פ' הכונס ומפרשי' שם הירושלמי בע"א, וככ"י ולענין הדין הראשון התינו שאמר יודע אני שהיה בו זהב אבל א"י כמה כבר כתבתי בדברי הרמב"ם⁵ נקטינן (א) אמנם לענין דין הירושלמי מאחר [שהסכמת] המפרשים שהירושלמי נאמר לענין אחר, ופשוט הוא⁶ דברי הרי"ף מוכרח כן, נראה דהכי נקטינן ושלא כדברי הרמב"ם עכ"ל, וכת' הרשב"א בתשובה פ' אלה קל"ד א' שהפקיד בית מלא לאחר וטוען שננב ממנו והוא אומר איני יודע נשבע שא"י ופטור, ולא דמי להאי דירושלמי דשק [צרור] כו', דחתם השומר מודה שננב או איכא עדי' שננב, אבל כאן השומר אומר א"י שננב ולכך פטור אפי' נכנסו אנשי' ויצאו אנשים שם לא אמרינן שבוודאי ננבו ע"ש⁷.

רצז ואלו [אחרים] הם אפי' הפקידו בעדים וכו'. וכתב המ"מ פ"ז מה' שאלה הרמב"ן והרשב"א פ'י שאעפ"י שיש לתובע עדים אין מוציאין מתחת יד הנפקד⁸ והטעם לפי שאין כאן סימן מובהק דאם היה סימן מובהק, אעפ"י שעדים אינם מעידים שהם הם ה' נוטל עכ"ל, וכתב רי"ז⁹ בשם הרמ"ה דהטעם הוא משום דלא נתן סימן מובהק חיישינן שמא כיון החשבונו, אבל אם היו עדים שזה של המפקיד מוציאין מידו ואין נאמן לומר שקנאו כו' וכ"כ הר"ן פ' הכותב¹⁰ דף תקט"ו ע"א ובנ"י פ' האשה שלום דף ת"ק ע"ב, וע"ש די"ה באלו הדינים ודעת המרדכי שם ובהנהותיו דא"נ ד' קמ"ח קמ"ט כדעת רבינו בעל הטור, [ככ"י] ודע שכתב הרמב"ם בדין זה וישבע השומר בנק"ח (א) והראב"ד השיג וכתב דא"צ נק"ח, וכן דעת המ"מ שם פ"ז מה' שאלה. אבל אנן לא טענינן ליה כו'. וכ"כ הרא"ש ריש הגזול בתרא משום דלא הוי מילתא דשכיחי ע"ש וככ"י בשם הרשב"ן נפקד שטוען שנכסים אלו בתורת משכון באו לידו על חוב שזה חייב לו ומת הנפקד אם יש עדים שבפקדון באו לידו מוציאין [אותו] מהיתומים וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה' שאלה. ואין אמוד הנפקד כו'. וכ"כ הרא"ש והרמב"ם פ"ז מה' שאלה, וכתב המ"מ דאפילו אין כאן עידי פקדון אפ"ה מאחר שנותן הסימנים

הגהות דרישה ופרישה

רצח. (א) עד"ר שם כתבתי דיש לתמוה על פסק זה דמאחר שהרא"ש והראב"ד והמ"מ בשם הרשב"א כולם הסכימו לדחות דברי הרמב"ם גם בזה, ועו' ע"ש בב"י עצמו כת' בס' צ' ס"ט לבסוף שהמ"מ מסיק דברי הראב"ד בהאי דהפקד כיס מלא כו' הוא עיקר.

רצז. (א) ואעפ"י שכתב המ"מ בשם הרמב"ם דכל טענה שטוען הנפקד והמפקיד יודע שאינו כן אין על הנפקד אלא שבועת היסת כמ"ש בדרי' סי' שלפני זה, שאני הכא כיון שנתן בפ' סימנים ויש רגלים לדבר החמירו עליו והצריכו ש"ד וכ"כ המ"מ בזה בהדיא בטעם הרמב"ם.

4 וכ"פ הרמ"א סוף הסימן, עיי"ש.

רצח 1 סי' אלה קסז (כד ב), ובנ"י פרק הכונס הוא בס' קדק, קכה (כו א, ב), ועיי"ש בשלטי הגיבורים אות א, וע"ע בשלטי הגיבורים ב"ב פרק חזקת הבתים סי' תרצה (ז ב) אות ב ובש"ג ב"מ פרק הבית והעליה סי' תקפח (צא א) אות א. (ועיין בזה בש"ד ס"ק ב). 2 וראה סמ"ע וש"ד ס"ק א. 3 צ"ל: ופשוט דברי וכו', וכמו שהוא בכ"י ק, (רשם: מוכיח, במקום: מוכרח). 4 ועיין בזה בסמ"ע ובביאור הגר"א ס"ק ה.

רצז 1 וכ"כ התוס' יבמות דף קטו ע"ב ד"ה וכן הוי"ו, בשם ר"י, וע"ע בתוס' ב"מ דף ע ע"א ד"ה אתא ובתוס' כתובות דף פה ע"ב ד"ה ועוד. ועיין אריכות דברים בדין זה בש"ך, קצוה"ח ונתיב"מ ס"ק א. 2 נתיב"ל חלק ב, ובנדפס יש כאן ט"ס, (וגם בכ"י ב ט"ס, ובכ"י ק בסמ"ך: וחיישינן, במקום: חיישינן). 3 סי' שלו (מד א), עיי"ש מש"כ: ואיכא מאן דאמר וכו' ולא נהירא, ובנ"י יבמות הוא בס' קמד (מג א) עיי"ש מש"כ בשם הריטב"א והרשב"א, ובמרדכי יבמות הוא סי' עח (ה ב).

וכן משמע שם בגמר' ופשוט הוא 1. נשבעין עליה מדרבנן. ובהגהה' מיימני פ"ב דשכירות דהא דנשבעין על הקדש מדרבנן היינו בתקדש גמור אבל מעות עניים אפילו מדרבנן אינו נשבע במידי דלא קיין לעניי' (א) וה"ל ממון שאין לו תובעין וע"ש, וכן הוא במרדכי ס"פ הזהב * בשם מוהר"ם, כת' הרא"ש אע"ג דאין נשבעין על אלו היינו בפני עצמן אבל ע"י גלגול נשבעין 3, והר"ן כת' בפ' שבועות הדייני' 4 ד' ש"ו ע"א דשכועה שאינו ברשותו צריך לישבע אפי' באלו, והמ"מ פ"ב מה' שכירות כתב דאפי' מזו פטורי' * וכ"כ נ"י פ' הזהב וע"ל ס"ס ס"ו מדינ' אלו, וכב"י וז"ל כת' הרמב"ם פ"ב דשכירות ואם קנו מידו חייב באחריותו * והוא מבואר בגמ' פ' הזהב ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל, וכנ"י ודוקא קנו מידו * אבל תנאי בעלמא לא מהני (ב) וכת' הרמב"ם פ"ב מה' שכירות דה"ה לנכסי גוי' דאין נשבעין מדכתיב רעהו וכת' המ"מ שכן מבואר במכילת'. וא"א כת' דאפי' פשע כו'. וכת' * המ"מ פ"ב דשכירו' בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכ"כ המרדכי פ' שבועות הדייני' ד' של"ו ע"א ונ"י פ' הזהב ד' צ' ע"ב וכב"י והכי נקטינן *, ועיי' במהרי"ק שורש [ו], וכת' המרדכי פ' שבועות

רצט שני' שהפקידו כו'. וכנ"י ריש המפקיד * ע"ב דאם הפקיד אצל שני' דינו כחלוה לשנים וע"ל סי' ע"ז נתבאר דינים אלו.

ש אבל אם שניה' הפקידו זה בפני זה. כב"י זה דעת הרא"ש, אבל הר"ף והרמב"ם פ"ה מה' שאלה כת' דדוקא בכרך א' יוכל לומר לא חששתי, לא בענין אחר וע"ש בדברי הרמב"ם 1, וכת' תלמידי רשב"א דאפי' לפי גירסת רש"י היכא שהפקיד לו בעל הר' בשתי כריכות ובעל הק' בכרך א' אעפ"י שהפקידו זה בפני זה ה"ל למידק דבין כרך א' לב' כריכות לא הוי למטעי עכ"ל 2. ותהא מונחת עד שיודה א' מהן כו'. וכב"י וכת' תלמידי רשב"א דיהא מונח ביד הנפקד עצמו ואפשר יהא מונח ביד כ"ד קאמר עכ"ל, ובמרדכי פ' המפקיד * דף קל"ז ע"ב בשם א"ז כת' דיהא מונח ביד כ"ד ולא בידו שאל"כ כל א' יערים לומר אינ' יודע כדי שיהא נשאר בידו.

שא או נאנס אינו חייב לשלם. וכת' הרא"ש פ' הזהב נהי דאינו משלם לו, שכרו מיהא מפסיד עד שישבע ששמר כראוי עכ"ל, וכב"י

הגהות דרישה ופרישה

שאני התם כיון דהוא עכ"פ שומר יכול להחמיר על עצמו להיות כשואל אפי' בדיבור בעלמא, משא"כ כשאינו בכלל שומרין דא"א שיחול עליו שום חיוב בלא קניין, נ"י בשם רשב"א ור"ן.

שא 1 וכ"פ בשו"ע סעיף א. 2 סי' שט (עו ב), וראה סמ"ע ס"ק ד. (ובהגהות מיימוניות שם, אות ב, ציין להל' פקדון רפ"ה ושם הטעם משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים). 3 וכ"פ המחבר בשו"ע סעיף ב, וראה נה"מ ס"ק ג. 4 סי' אלף קסד (כג ב), ועיי' מש"כ מחלוקת בזה. 5 ועיין במ"מ פ"ה מהל' טוען ונטען וראה לעיל בטור סי' צה סעיף י ובב"ח שם, ועיין בג"י פרק הזהב סי' שפה (לב ב). 6 ועיין בזה בסמ"ע ושי"ך ס"ק ז, קצוה"ח ס"ק ב וסי"ק ג ונחה"מ ס"ק ד וסי"ק ה. 7 ועיין בתוס' כ"מ דף נח ע"א ד"ה אמר, וראה מש"כ כאן בשי"ך ס"ק ז ובקצוה"ח לקמן סי' שמ ס"ק א בביאור דברי התוס', וע"ע לעיל סי' סי' בסמ"ע ס"ק צ ושי"ך ס"ק קכט ובשער המשפט ס"ק לה. 8 צ"ל: וכ"כ, וכמו שהוא בכ"י ק. 9 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף

רצט 1 סי' שיח (יט א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע כאן, וראה בזה אריכות דברים בשו"ת הרמ"א סי' כז ובמה שהאריך בדבריו בקצוה"ח ס"ק א.

ש 1 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ה ושי"ך ס"ק ו. 2 ועיין בתוס' כ"מ דף לו ע"ב ד"ה והאמר רבא דמשמע מדבריהם (דגם לגירסת רש"י) כשהפקידו זה מאתים בב' כיסילם וזה מנה בכיס אחד כיון שהפקידו זה בפני זה לא הו"ל לדייק, עיי"ש. 3 סי' רעד (עה ד), (ושם בשם א"ז בשם המיימוני, [ועיין באור זרוע פ"ג דמציעא סי' קיח], וראה בסמוך כאן בדעת הרמב"ם וצ"ב), והם ב' דיעות בשו"ע כאן סעיף א, ועיין סמ"ע ס"ק ה ושי"ך ס"ק ט וסי"ק י, ועיין רמב"ם פ"ה מהל' שאלה הל' ד ובלח"מ שם (ועיין במ"מ פ"כ מהל' מכירה הל' ב), וראה תומים סי' עו ס"ק ג מש"כ בשם הריטב"א.

הדייני' ¹⁰ ד' של"ו ע"א השואל בית ונשרף פטור דהוי בקרקע, וכן בהקדשות כו', כת' הרא"ש בתשובות כלל ל"ט ס"ב אע"ג דדברים אלו פטורי' אפי' מפשיעה אפ"ה בשומר שמסר לשומר חייב דהוי כהשליך לנהר, וזהו דלא כתשובת מהרי"ק שורש ו' שפוטרי בהקדשות שומר שמסר לשומר וע"ש ובמשרים נ"ל ח"ב ¹¹. מעות של עניי' כו'. ובמרדכי פ' החובל ¹² ע"ב אבל אם הגבאי אמר לשומר שמור לי ארנקי של צדקה ואם תפשע תתחייב לי, חייב ומשלם לגבאי והגבאי לעניי' עכ"ל, ובמרדכי פ' ק"ד ¹³ ד' רמ"ו ע"ג תשובות בזה, כת' מהרי"ק שורש ו' שומר הקדש כש"ש דמי כו'. ולא לקרוע כו'. כב"י ומפרש הגמ' דה"מ היכא דאתי לידה מעיקרא בתורת קריעה אבל אי אתי לידה מעיקרא בתורת שמירה והדר א"ל קרע חייב אי לא א"ל ע"מ לפטור.

שב ואני כתבתי למעלה סי' צ"ו. כבר נתבאר ל' ע"ש, כב"י סי' תר"ע ¹ מתשובת הרשב"א: השוכר את הקטן ומעכב שכירתו מוציאן מידו כב"ר ואע"ג דאין הקטן ברין השומרון מ"מ מה שהוא שלו בין שהיה שלו בין שהורית בשכירתו הרי הוא שלו [גמור] עכ"ל.

שג לשמור בשכר כו'. כת' הגהות מרדכי פא"נ ¹ ד' קנ"ה ע"א אדם ששולח לחבירו שום דבר להוליכו למקום אחר ותוך כך שלח לו דורן נרא' דש"ש הוי עכ"ל, וכב"י וצריך

א (והכי קי"ל), וראה ש"ך ס"ק ג ונתה"מ ס"ק א. ¹⁰ סי' תשעג (ו ג). [ומש"כ בהמשך: וכן בהקדשות, אין לו כ"כ קשר לגוף דברי המרדכי עיי"ש], ועיין תוס' שבועות דף מב ע"ב ד"ה שומר חנם, ובהגהות הגר"א שם, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע כאן סוף סעיף א ולעיל סי' זה סוף סעיף א, ועיי"ש בש"ך ס"ק ח, וראה עוד בדרכי משה השלם סי' זה הערה 7. ¹¹ ובהגהות הרמ"א בשו"ע כאן הביא לב' הדיעות, ועיי"ש בש"ך ס"ק ד ובנתה"מ ס"ק ב ועיין בהעמק שאלה, שאילתא כ, מה שהעיר על דברי הנתבחות. ¹² סי' קא (נ א), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו, וראה בחידושי רעק"א שבגליון השו"ע מה שדייק מדברי המרדכי, וע"ע בסמ"ע ס"ק ט, נתה"מ ס"ק ח ובפ"ת אות ח. ¹³ סי' תקג (פו א).

שב 1 צ"ל: סי' טו וכמו שהוא בכ"י ב, ועיי"ש בב"י סוף סעיף ב ובב"ח שם. 2 חלק ג סי' צט.

שג 1 הגהות שניות לב"מ סי' תנד (פו ג). 2 בב"י לעיל סי' קפו מחודשים [ב], הביא לדברי המהרי"ק, ועיי"ש שהאר"ך בדבריו, וראה בב"ח שם, וראה עוד כאן בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א. 3 ראה בתוס' ד"ה כגון שטענו, דף נז ע"א, וראה בתוס' ב"מ דף מב ע"א ד"ה אמר שמואל דמוכח מדבריהם שש"ש פטור בכה"ג, ועיין פסקי תוס' שם אות קמח שכ' ע"ש התוס' שחייב ועיי"ש בהערה מה שהקשה מהתוס' ועמדו על סתירת התוס' לב"ק, וע"ע בשלטי הגיבורים ב"מ פרק השוכר את הפועלים סי' תקג (נג ב) אות ב' וביש"ש ב"ק פ"ו סי' יא. 4 סי' רו (נד ב), וע"ע בהגהות מ"מוניות פ"א משכירות ופ"ד משאלה ופקדון וראה בחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 5 סי' תקה (נג ב), ועיין בג"י פרק המפקיד סי' שמד (כד א) ובמרדכי שם סי' רפ (עה ד). וראה בתשובות הרמ"א סי' קו ובקצוה"ח ס"ק ג. 6 הערה 56, עיי"ש.

דנגדה¹¹ באו ויש לחלק וצ"ע. וכאשר כתבתי
כן עיקר. כב"י וכבר נתבאר לי סי' רצ"א שדעת
הרי"ף כדעת הרמב"ם והרא"ש אינו חולק בזו
והכי נקטינן ודעת רבינו כדעת הראב"ד ואינו
עיקר עכ"ל¹². תלינן שמאותה שעה התחילה
להתקלקל כו'. וכת' התו' דאפי' יש לתלות
ולומר שמתה גם בשביל דבר אחר אפ"ה חייב
דלא הוי ליה לסגפה¹³.

שד' לי' הרמב"ם אם [נשאו ב'] החביות כו'.
וכת' הט"מ שלדעת הרמב"ם בדין הראשון
שכת' רבינו דאדם שנשא משא שהוא כבוד למשא
אדם ונתקל בו חייב לשלם הכל ולדעת הראב"ד
פטור לגמרי וע"ש. שבר ביום השוק משלם ה'
כו'. כב"י זה דעת הרא"ש, אבל דעת הרי"ף
והרמב"ם אם שלם בשאר הימים משלם אעפ"י
ששברו ביום השוק, ואם משלם ביום השוק משלם
כדינו, ועיין טעמ' במ"מ פ"ג מה' שכירות שהאריך
בזה, וע"ל סי' שמ"ג גבי שואל יש ללמוד לש"ש
לזמן שכיון שכלה זמנו כלתה שמירתו ואפילו
היא עדיין בביתו אינו עליה אלא ש"ח¹⁴ עכ"ל
ב"י (א).

שה הכל לפי תנאו כו'. כת' המרדכי סוף
האומני¹⁵ ע"ג תשובת מוהר"ם על א' שהלוח
לחבירו על משכון והתנה עמו ע"מ שלא אתחייב

שנשרפו ופטור דהוה אונס כמו טבע ספינתו בים
דאמרינן דהוה אונס, והוא שלא היה יכול להציל
לא ע"י עצמו ולא ע"י אחרים בשכר שהיה נותן
להם, אבל אם אינו יודע בכירור שנשרפו רק שהיו
בביתו או בחנותו ונשרף הבית או החנות א"י
לישבט שנשרפו דשמא נגנבו ע"י [גוים] המחזירי'
לגנוב כלי' שכבתי' קודם שישרפו וחייב לשלם,
אא"כ אותן גוי' הם לסטי' מזוי' דאז נשבע
שנשרפו או נגנבו ע"י לסטי' מזוין ופטור
עכ"ל, וכן פסק המרדכי פ' המפקיד ד'
קל"ז אם נשרף הפקדון והיה יכול להצילו ע"י
שכירו' פועלי' חייב לשלם וכן הוא בתשובת
מוהר"ם פ' השואל עכ"ל. משתי רוחות הוי'
אונס. אבל הרמב"ם פ"ג מה' שכירות פסק דאפי'
מב' רוחות לא אונס ודוקא ב' כלבים אבל ג' הוי'
אונס כו'. אין לך אונס גדול מזה כו'. כת'
בתשובת מיימני דספ' משפטי' סי' י"א ש"ש או
שואל שאמרו מעיקרא איני מקבל אחריות עלי
פטור מכלום ואפי' ש"ח לא הוי' עכ"ל¹⁶. התחיל
להתגרות כו'. וכת' מהרי"ק שורש קכ"ה אפי'
הית' כוונ' הרועה לפומה כדי להפחיד הלסטי'
אפ"ה חייב בדברבור בעלמא חייב הש"ש, ומיהו
דוקא דידעינן דכלא דיבור' לא הוי' בא אבל
כלא"ה לא וע"ש, וצ"ע מ"ש מהא (א) דלקמ'
[סגף¹⁷ ומתה תלינן בסגוף ומסתמא חייב ואם כן
הוא הדין כאן היה לנו לתלות] דמסתמא מחמת

הגהות דרישה ופרישה

מסתמא יכולי' להציל ע"י רועי' וכמ"ש ב"י שם
ועמ"ש שם עליו.

שד'. (א) ובס"ס זה כב"י ואין עניינו לסי' זה.

בטור ועיין. ועיין בקצוה"ח ס"ק ב שהקשה על המהרי"ק
מדליקה שמשמע דמחייבין אותו מספק אם אינו יודע ראה
בסעיף ג בטור ואולי זוהי כוונת הד"מ כאן בקושיתו, וצ"ב.
11 בכ"י ב וכ"י ק ובד"מ הנדפס בגליון הטור: דבורא,
במקום: דנגדה. 12 וראה בשו"ע סעיף י. 13 וראה
בתה"מ ס"ק י.

שד' ועיין בסמ"ע ס"ק יג בהגה שם בסוגר, ובהגהות
דר"פ כאן.

שה 1 סי' שסא (פ א), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב,
דפוס פראג, סי' רכט, וראה לעיל סי' שג הערה 9, (והיא
כנ' התשובה הנ"ל). ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ו וש"ך ס"ק ג,

7 סי' רפב (עו א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג
ובסמ"ע וש"ך שם וע"ע בנתה"מ ס"ק ו, וראה גם בשו"ת
הרמ"א שם. 8 סי' שעו (פ ג). 9 והוא מתשובת
מוהר"ם ועיי"ש, והובאה תשובה זו במרדכי ב"מ פרק
השוכר את האומנין סי' שסא (פ א). 10 הוספתי מכ"י ק
וכצ"ל, ובכ"י ב: סי' במקום: סגף, וראה הגהות דר"פ
כאן (ואינו בנדרס), וע"כ דבכ"י א שהיה לפני בעל הגהות
דר"פ (הסמ"ע), ראה מבוא לדרכי משה השלם חו"מ,
חלק א, פרק ח, לא היה כתוב פיסקא זו, ולפיכך פירש
שהראיה היא מס"ח, מאם אין הדבר ידוע אם היה יכול
להציל, משא"כ לפי כ"י ב וכ"י ק הראיה היא מסעיף י

ש"ש לחייב בגניבה, ואם כביתו באו הגנבים וגנבוהו פטור דהא שומר כדרך השומרי' ואנוס הוא כו', וצ"ע הא נתבאר ל' סי' ש"ג דש"ש חייב בגניבת אונסין וא"כ למה פטור בגניבה אעפ"י ששומר כדרך השומרי', ואפשר שזו התשובה ס"ל כמאן דפטור ל' וא"כ לדעת החולקי' ל' ג"כ חייב כאן. אבל אם א"ל [הבא מעות וטול את שלך]. וכב"י תלמידי רשב"א דקדקו מל' רש"י: דאם אמר בהדיא טול את שלך דאיני שומרו עו' פטור (א). אא"כ שזה יותר מוטו. כב"י [וכן פירשן] שם התו' והרא"ש ע"פ הירושלמי, אבל רש"י פי' בענין אחר וז"ל אם השבח יתר על ההוצאה שהוציא הצבע זו על הסימני' ועצו' ושכר טרחו כשאר שכיר יום נותן לו היציאה ולא מה שראוי כקבלנות דהוי מפי', וכן פי' הרמב"ם בפ' המשנה אלא דלא חשיב שכר טרחו, וגם הרא"ש כת' דלכאורה מתניתן מתפרש הכי אלא בירושלמי פירשו כפ' הראשון ולהכי נקטינן כדברי רש"י ורמב"ם אעפ"י דבירושלמי פי' כע"א לא שבקינן תלמודא דידן דלא פירשו בו כלל וכודאי סברו בו הפי' הפשוט מפני דברי הירושלמי, ועו' שגם בירושל' לא מפורש הדבר ויש לפרש כדבריו פרושי' אחרי' כמ"ש התו' והרא"ש בשם הר"ר אלחנן, ולהכי נקטינן כדברי הרמב"ם עכ"ל, ואין דבריו נראין דמאחר שהרא"ש והתו' [דחון] דברי רש"י [מכח] דברי הירושלמי אין [בנו כח לחלוק] ולומר דהירושלמי חולק על הגמ' ויש לנו לפרש

באחריותו פטור ואפי' מפשיעה ואפי' שואל שהתנה כן פטור לגמרי דכן הל' משמע. מפני שמעט בשמירתו כו'. וכת' הרמב"ם אעפ"י שהית' שמירתו של שומר ראשון בבעלים אם מסרה לשומר אחר חייב עכ"ל. ומיהו אם יש לשומר השני רא"י כו'. ע"ל סי' רצ"א, וכת' נ"י פ' המפקיד ד' פ"ב ע"א מיהו יכול למסרן לבני ביתו הנאמני' לו. אבל רש"י פי' כו'. וב"כ נ"י פ' האומני' ד' ק"ט ע"ב בשם הראב"ה, וכן הוא תשובת מוהר"ם במרדכי פ' השואל ע"ב ופ' המפקיד ד' קל"ז ע"ד והאריך שם בתשובה זו, אבל במרדכי ר"פ השואל פסק כדברי רמ"ה, וכת' מהרי"ק שורש ע"ז שזו התשובה היא דברי ראב"ן ולא מוהר"ם שלא יהיו דבריו פותרין זא"ז והרמב"ם פי' מהל' שכירות כת' בדברי הרמ"ה (א), וכת' מהרי"ק שורש קכ"ה השאליני ואשאלך הוי כש"ש ואפילו לדברי הרמ"ה דחשיב ליה שמירה בבעלי', היינו שכל א' יש לו דבר השאילה בבעלים, אבל אם ראובן הניח משכון ביד לוי בעד שמעון ושמעון השאיל לראובן פשיטא דלא מקרי שמירה בבעלים הואיל ואין שמעון שומר באותו חפץ המונח ביד אחר וע"ש ועיי' תשובת מהרי"ק שורש ק"ד [קל"א] קנ"ה.

שו כל האומני' וכו'. וכב"י וכת' הרא"ש: דבקיבול בעלמא נתחייבו לשומר כדמוכח פ' השואל ובמרדכי פ' האומני' ע"ג דף קמ"ב על אומן שקיבל ספר לכתוב ממנו ופסק דהוי

הגהות דרישה ופרישה

שו. (א) פי' ואפי' ש"ח ג"כ לא הוי.

שה. (א) עיי' דריש' שם כתבתי דאין הוכחה מדברי הרמב"ם דס"ל כהרמ"ה ע"ש ודוק.

דברים בזה. 7 סי' שעד (פ ג), ועיי"ש לעיל סי' שעג, וכבר העיר מזה בחידושי אנשי שם אות ע, וראה גם במרדכי ב"ב פרק חזקת סי' תקלח (פח ד) ובגליון המרדכי שם, וע"ע בכל זה בתרומת הדשן חלק ב סי' ר. 8 ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף הסימן ובסמ"ע שם. שו 1 פרק האומנין סי' טז ועיי"ש בפילפולא תריפתא אות א מה שהקשה בדברי הרא"ש, וע"ע בשלטי הגיבורים בגליון הרי"ף סי' תפה (ג ב), אות א בסופו. 2 סי' שם (פ א), ועיין לעיל סי' שג הערה 4 מהגהות מרדכי ב"ק, וא"ש. 3 ראה ברש"י דף פא ע"א ד"ה שומר

וראה גם בחכמת שלמה ובחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 2 ועיין בזה בשו"ע לעיל סי' רצא סעיף כו ובנתה"מ שם ס"ק ל, וע"ע בזה במל"מ שכירות פ"א ה"ד (בסופו). 3 סי' שמד (כד א), ועיין בזה בב"י לעיל סי' שג סוף סעיף ג ועיי"ש לפנינו הערה 6. 4 סי' תפה (ג ב), ועיי"ש, וע"ע שם בש"ג בגליון הרי"ף אות א, והם דברי הטור ויש לתקן שם הלשון כפי שהוא בטור ד"ח. 5 סי' שעז (פ ג ד), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' קמ, ועיי"ש בחידושי אנשי שם אות צ. 6 סי' רפב (עו א), ועיי"ש בחידושי אנשי שם אות א אריכות

אומן שקלקל ופרש"י מוהל תינוקות. שטעה ולמד טעות כו'. וכב"י ודוקא כה"ג שמלמד בעצמו טעה אבל אם הוא יודע הדבר ואינו משגיח על א' מהתינוקות אם אמר הדבר בטעות לא מסלקינן ליה. או שלא למד כלום. וכת' המרדכי ¹¹ ד' קנ"א ע"ב דמלמד שמבטל יום או יומי' הוי פסידא דלא הדר וע"ש. אעפ"י שלא התרה בו תחלה. וכת' המ"מ פ"י דה' שכירות בשם הראב"ד דאין חילוק בין עבדי בשכר או עבדי בחנם וכת' ¹² הראב"ד דהתרא' הוא דלא צריכי אלא מיהו בעינן חזקה דעד שיהיו מוחזקי' או עד שיתרה בהם לא מסלקינן להו ע"כ בחידושי הרשב"א ז"ל עכ"ל, וכ"כ נ"י פ' המקבל ¹³ ד' קכ"ז ע"א, ועיי' בתשובת הרא"ש כלל ק"ד ס"ה הנותן מטוה לאורג וטוען שנתחלף לו והאורג מורה שנתחלף לו אך לא בדיעתו ואינו יודע כמה על מי לישיבע וע"ל פי' רצ"ח.

שז מיד שנסתלקו הבעלי' כו'. כב"י וכ"כ הרא"ש פ' השואל י' וכ"כ שם התו', אבל הרמב"ם כת' פ"ב מה' שכירות דאינו חייב עד שימשך השומר וע"ש במ"מ (א), כת' המרדכי פ' איזהו נשך ד' ק"פ ע"א דמותר למשכיר ליטול שכר אעפ"י שהשוכר מקבל עליו אונסין ואפי' אם מת או נשכר הדבר השכור ומשלם למשכיר, אפ"ה נוטל השכר ולא הוי רבית וי"ח וכבר נתבאר דין זה בי"ד בהל' רבית ע"ש. במקום שראוי למשיכה כו'. כת' רי"ו במשרי'

דברי התלמוד שלנו כדברי הירושלמי ולא לעשות מחלוקת במקום שאין צורך, ומ"ש שיש לפרש הירושלמי בע"א מ"מ מאחר שמסקנת התו' והרא"ש בפי' הירושלמי כדברי רבינו הכי נקטינן ולכן דברי רבינו שרירן וקיימן כנ"ל, כת' הרשב"א בתשוב' סי' א' נ"ו הנותן מעות לחבירו לכתוב לו ס"ת ונמצא בו טעות וצריך לשכור מי שיגיה אותן, אם הם טעויות שדרך הסופרי' לטעות בהן אין הסופר חייב לשלם כלום, אבל אם טעה כל כך שאין דרך הסופרי' לטעות חייב, מ"מ כל כיוצא בדברי' אלו תול' במנהג המקומות אי מנהג המקום שנותבין ספרים מגיחין אותן אף זה צריך להגיה ובסתם המקומות שאין על הסופר להגיה אם עמד והגיה מעצמו הבעלים חייבים לשלם לו עכ"ל. לא מפקינן מספק. וכ"כ המ"מ פ"י מה' שכירות דוקא נבלה חייב אבל אם עשה טריפות הפוסל מספק כגון שהיה במיעוט סימנים פטור וכ"כ הגה' אשר"י ועיי' בת"ה סי' קפ"ז וכתבתי לקמ' סי' שפ"ו. ממונא לא מפקינן כו'. וכב"י וכת' הרשב"א בתשובה. דמ"מ שכרו הפסיד דלמא בסכין פגומה שחט. ואם הוא בקי גדול כו'. כב"י וזה סברת הרא"ש והרמב"ם פ"י מה' שכירות וכת' המ"מ שזה סברת הרבה מהמפרשי' ודלא כרשב"א דס"ל אם הוא בקי גדול אפי' בשכר פטור. וע"ל סי' שפ"ו. אבל ר"י כת'. וב"י כת' וכיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימי' לדעת א' נקטינן כוותייהו וכת' המ"מ שכ"כ הרשב"א וכן עיקר ¹⁰. ומקינו דם שקלקל כו'. וכגמ' אמרינן

הגהות דרישה ופרישה

שז. (א) וכ"כ הטור בעצמו הפלוגת' בסי' רצ"א ובסי' ש"ג.

שז 1 סי' טו, ועיין ברא"ש ב"ק פרק מרובה סי' יא ולכאוי' שלא כדבריו בהשואל, וראה בזה בדרישה סעיף א ובפלפולא חריפתא שם, וכן בתוס' השואל צט ד"ה כך ותוס' ב"ק עט ע"א ד"ה תיקנו לכאורה סותרים דבריהם, ועיין בזה בדרישה הנ"ל ועיין רש"י ב"ק דף עט ע"א ד"ה תיקנו ומשמע דס"ל כשיטת הרמב"ם דאינו מתחייב רק עד שימשוך, ולפי דברי הדרישה בישוב סתירת התוס' אין ראיה גם מדברי רש"י הנ"ל, אך בש"ך סי' רצא ס"ק יג מביא דעת רש"י דס"ל כרמב"ם וכן בקצוה"ח שם ס"ק ה מביא כן בדעת רש"י, וע"כ דלית להו לסברתו של הדרישה, ועיין. 2 סי' של (עח א), [ועיין בב"י יו"ד סי' קעו שמביא לדברי המרדכי], ועיין בש"ך סי'

חנם גמי לא הוי, וראה סמ"ע ס"ק ד. 4 ועיין בזה אריכות דברים בסמ"ע ס"ק ט ובש"ך ס"ק ה. 5 ובב"י סוף סי' שלג הביא לתשובה זו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע בסוף הסימן. 6 צ"ל: וכתב, וכמו שהוא בכ"י ק. 7 ראה בשו"ע סעיף ה בהגהות הרמ"א ובמפרשי השו"ע שם, וראה סי' שפו הערה 19. 8 חלק ד סי' קל. 9 ועיין בש"ך ס"ק יא. 10 וכ"פ בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו: ומ"מ הסברא הראשונה נראה עיקר, וראה אריכות דברים בזה בש"ך ס"ק יב. 11 ב"מ, פרק המקבל, סי' שצט (פא ג), וראה סמ"ע ס"ק כא. 12 לשון המ"מ שם (ה"ז), הביאו בב"י סוף הסימן. 13 סי' תקע (ס א).

רשב"א* שאכתוב בסמוך, וכת' המרדכי פ' האומני' : ד' קמ"ב ע"ב פסק ריב"א מהא דלא תרכב אשה כ"ש [אם] הרכיב עליו גוי דגרע מאשה לפי שאינו חס על ממונו של ישראל, והיכא דשינה שוכר והמשכיר אומר שנפחת לו והשוכר אומר איני יודע אם נפחת אם לאו ישבע שאינו יודע ופטור עכ"ל. הוסיף עליו ג' קבין כו'. ובנ"י פ' האומני' : ד' ק"ה ע"ב דוקא שהוסיף ג' קבין על חצי כור שהוא משוא חמור אבל אם שכרו להביא עליו רביע כור והוסיף ג' קבין ומתה פטור ולא אמרינן מחמת השינוי מתה, מיהו היכי שידוע שמתה מחמת השינוי חייב אפי' בכח"ג עכ"ל, [וכ"כ] המ"מ פ"ד מה' שכירות בשם הרמב"ן, אבל הרמב"ם כת' שם דחייב אם הוסיף על מה שחתנה עמו ובמ"ש רבינו ס"ס זו בשמו זלקמ' סי' ש"ט בתשובת הרא"ש משמע דבכ"ע חייב וע"ל, וכנ"י ומאחר דהרמב"ם והרא"ש מסכימין לדעת א' נקטינן כוותיהו, ובשיטות תלמידי רשב"א מצאתי דהיכא דא"ל משכיר שהוא משכירו לחצי לתך אם הוסיף על כך חייב דמוכח מלתא שזה היה יודע שחמורו חלש, אבל אם אמר השוכר השכר לי חמורך לחצי לתך והשכירה לו סתם אפשר שאם הוסיף עד כדי משאו פטור עכ"ל ודברי טעם הם, ודברי הרא"ש בתשובת סי' ש"ט מסכימין לזה וגם דברי [הרמב"ם] יכולי' להתפרש ע"ד זה עכ"ל ב"י.

נ"ל ח"ג בשם הרמב"ן שכירות מטלטלין נקנין בכסף וכ"כ נ"י פ' הזהב* ופ' השואל כת' דשכירות מטלטלין הוי כמכירה ואינו נקנה אלא במשיכה וכ"כ הרשב"א והסכימו עמו האחרוני'. תשובה אם היה ניכר כו'. ועיי' בתשובת הרא"ש כלל ק' סי' ד' ובריב"ש. ואפי' אם המשכיר יודע כו'. כנ"י וזו סברת הרא"ש, אבל סברת התו' דבכח"ג אינו חייב לשלם למשכיר, ודעת הרמב"ם פ"א מה' שכירות כדעת הרא"ש, וכת' הר"ן וחדושי תלמידי רשב"א שכן סברת הר"ף ובהגהו' מרדכי ד' קמ"ז פ' מפקיד* ע"ג כת' בדברי התו' ועיי' במרדכי שם דף קל"ז ע"ד בתשובת מוהר"ם דמשמע כדברי הרא"ש, ועיי' במישרי' נ"ל ח"ג. פסקו חכמי צרפת כו'. ע"ל סי' ש"מ סתם רבינו דבריו בדברי חכמי צרפת (ב) וכ"כ המרדכי פ' החובל* ע"א דכן הסכי' מוהר"ם.

שח לא תרכב עליו אשה כו'. וכנ"י דף ק"ח פ' האומני' : ע"א ובמ"מ פ"ד מה' שכירות בשם הרשב"א דהיינו דוקא לכתחלה אבל אם רכב וניזק אינו חייב לשלם דאין זה פשיעה שיתחייב עליה דחמור דרכו לרכוב עליו כיון איש ובין אשה, וכת' הרשב"א שאם מנהג המקום להתיקר יותר כשכר רכיבת הנשים שמוסיף לו שכר כפי המנהג עכ"ל, ומ"ש דבדיעבד אינו חייב לא משמע כן מתשובת הרא"ש לקמ' סי' ש"ט וכן בתלמידי

הגהות דרישה ופרישה

(ב) ועד"ר וסמ"ע שם כתבתי דנלע"ד לחלק ביניה'.

וע"ע בסימן זה בקצוה"ח ס"ק ג ופ"ת אות ג ובסי' שמ בקצוה"ח ס"ק ב ובנה"מ שם ס"ק ג.
שח 1 סי' תעט (מט ב), ועיין בשו"ע סעיף א שהביא הרמ"א לב' הדיעות ועיי"ש בש"ך ס"ק א. 2 בכ"י ב הנוסח כאן : וכן בתשובות ריב"א, ואולי הכונה למ"ש המרדכי (ראה הערה הסמוכה) בשם ריב"א וכן משמע שנוסח זה היה לש"ך ס"ק א עיי"ש (וראה מבוא לדרכי משה השלם, חו"מ כרך א, שכ"י הד"מ של הש"ך וזה עם כ"י ב), ולנוסח שלפנינו וכן בתלמידי רשב"א, ראה בסמוך מש"כ הד"מ בשם שיטת תלמידי הרשב"א דאם המשכיר אמר וכו' חייב ואם השוכר אמר וכו' פטור, ואולי גם אם אמר המשכיר איש, יודע המשכיר שחמורו חלש ורק איש ולא אשה ועיין בש"ך הג"ל. 3 סי' שנח (פ א). 4 סי' תפב (ג א). ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק א,

שט ס"ק א שהאריך בביאורו, וע"ע שם בקצוה"ח ובנתה"מ ס"ק א וראה גם בפ"ת שם אות א. 3 סי' שסט (ל א) ובנ"י פ' השואל הוא בסי' תקכא (גז א) ועיין בשער המשפט סי' קצח ס"ק ג מה שהקשה בדברי הנ"י, ובשו"ע שם סעיף ו פסק המחבר ששכירות מטלטלין נקנה בכסף ועיי"ש בפ"ת אות ח שהאריך בדין זה והביא הרבה מחברים שמדייקים מרש"י דס"ל דאין שכירות מטלטלין נקנה בכסף, אך כנראה שרש"י לשיטתו דפסק כר"ל ועיין בזה בחידושי הר"ם שם סי' קצח ס"ק ט. 4 סי' תכט (פד א), ועיין עוד לעיל במרדכי פרק המפקיד סי' רפב (עו א), וראה שו"ת מוהר"ם ברי"ב, דפוס פראג, סי' תתקסג, ועיין ש"ך ס"ק ג. 5 סי' פה (מט ב), ועיי"ש בהגה' בגליון המרדכי ועיי"ש במרדכי בהמשך (מט ג), ובהגה' בגליון המרדכי, ועיין בסמ"ע ס"ק י ובש"ך ס"ק ה.

פטור אפילו למ"ד תחלתו בפשיעה כו' חייב (א), ואין חילוק בין ש"ש לש"ח. כי היה מכיר זה בבהמתו כו'. וע"ל סי' ש"ח. נתבאר דין זה, ובתשו' הרא"ש כלל צ"ב ס"א ראובן שכר בהמה לרכוב ולהניח עליה משאו ונעשה פסח על הדרך ולא חש ראובן ואעפ"כ חוליכו עמו מ' פרסאות והניח עליו משא עד שנתקלקל, תשובה דהוי פשיעה דה"ל להניח החמור ביד איש מהימן ואם לא היה לו מקום להניח מ"מ לא היה להניח עליו משא אלא היה לו לשכור חמור אחר להניח עליו משא ולהניח זה ריקן, אבל [אם] לא מצא לשכור אחר וגם לא היה לו מקום להניח זה החמור, וראובן היה נחוצה לדרכו שלא היה יכול לשאר עם החמור פטור. וע"ש.

שי כיון שראוי עוד למלאכה כו'. כב"י וזהו דעת הר"ף והרא"ש והרמב"ם פ"ה מה' שכירות, וכת' המ"מ שם דהראב"ד והרשב"א חולקי' [וכן כתב] נ"י פ' האומני' ד' ק"ז ע"א ולדעת הרשב"א והראב"ד אינו נותן לו כל שכרו. ור"ח פ"י דרך הליכתו וכו'. וכב"י שכת' הרמב"ן שמצא בירושלמי כדעת שניה' דאיכ' מאן דמפרש כפרש"י ואיכא מאן דמפרש כפר"ח, וכת' המ"מ פ"ה דשכירות דבאנגרי' אין חילוק בין שכרו לרכיבה או למשא. דבמשיכת החמור נשתעבדו כו'. וכת' המ"מ פ"ה מה' שכירות שכן דעת הלכות והרשב"א ור' יונתן ואין כן דעת הרמב"ם והראב"ד, וכב"י וכיון דאפוקי ממונא הוא ג"ל דנקטינן כדברי הרמב"ם והראב"ד וגם הרמב"ן סברי כוותיהו עכ"ל, והנה פתר כללו שכלל

לאפוקי מדרבא וכו'. כב"י וכן פסק הרמב"ם פ"ד מה' שכירות כרב אשי וחייב לשלם לו נזקא דלא כרמב"ן דכת' דפטור, כת' בת"ה סי' שיו' על ראובן שהיה לו סוס עומד לשכור ובא שמעון ונוטלו שלא ברשות ואמרה לו אשת ראובן שלא לטלו כי צריך לסוס לרכב עליו לגבות חובות, וא"ל שמעון אטול הסוס ואם יפסיד ראובן בחוב אשלם לו כל החוב וגם שכר הסוס אתן, ולקח הסוס ונאנס, פסק' אע"ג דשוכר שלא מרעת הוא גוזל כמו שואל שלא מרעת ואע"ג דהסוס עומד לשכור מ"מ עכשיו שאמרה האשה שלא ימלו הוא שוכר שלא מרעת ומ"מ מאחר שנוטל להציל את שלו לא מקרי גזלן דתנאי ב"ד הוא כו' וע"ל סי' רס"ד. מדין תנאי ב"ד וע"ל סי' שס"ג, ובתשובת מיימני ס"ס משפטי' סי' כ"ד על א' ששכר סוס ועגל' מחבירו עד מקום פלוני רחוק ה' ימים ונתן משכון על השכירות וכשהלך ב' ימי' נמלך לשוב כי שמע שהדרך מסוכן, והשיב שהסוס והעבד והעגלה ברשות השוכר ו' ימי' עדיין לעשות בהן מה שירצה להשכירן בעיר ולהביא עצי' מן היער ושאר מלאכות המצויות שם לעגלון דומי' דנשלם לו מלאכה כחצי יום דנותן לו מלאכה אחרת כמו שיתבאר לקמ' סי' של"ה ולא מקרי זה מלאכה כבירה מן הראשונה דניחא ליה בהמתו בעירו עושה מלאכה כבירה ממה שתלך במקום רחוק. וע"ש.

שט ונתיגעה ומתה וכו'. ובנ"י פ' האומני' ד' ק"ז ע"א דוקא שנתיגע' ומתה אבל מתה בדרכה

הגהות דרישה ופרישה

בבקעה, קמ"ל דאין זה פשיעה להתחייב באונסין אפי' בא מחמת, וע"ש בתו' ובנ"י שכת' כל א' טעם בפני

סי' (רא).

שט 1 סי' תעג (מח ב) בשם הרמב"ן. 2 המשך דברי הנ"י שם בשם הרנב"ר, וקאי על דין הגמ' ולא על דברי הרמב"ן דלעיל, ועיין בחידושי רעק"א בגליון השו"ע. 3 עיי"ש הערה 3, 4. 4 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג, וראה בסמ"ע ס"ק ז ונתה"מ ס"ק ג.

שי 1 סי' תעג (מח ב). 2 ועיין בזה בסמ"ע

וראה בספר טבעות החושן מש"כ בישוב דבריו 5 ועיין באור שמח פ"ד מהל' שכירות ה"ז מש"כ בישוב קושית הרמב"ן. 6 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף הסימן ועיין בקצוה"ח ס"ק ג ובנתה"מ ס"ק ד בזה. 7 בכ"י ב: רע"ד, במקום: רס"ד, ובהגהות הרמ"א בשו"ע מצייין לסימן רס"ד, ועיין גם בסוף סי' רעד ברמ"א גבי נחיל דבורים. 8 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע לקמן סי' שלה סוף סעיף א. (וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג,

דמסתבר הוא, אבל המ"מ כת' פ"ה מה' שכירות בשם מפרשי' דכאן אינו מנכה לו כלום מאחר דבעל הספינה רוצה לקי' תנאו ובעל הסחור' מעכב אינו מנכה לו כלום. ויש לו עליו עוד תערומות. ובגמ' מפרש דהתערומות הוא מפני אשלי יתירה ופי' הרא"ש וגם רש"י פי' שאפשר שיצטרך לקנות עוד חבלים ולילך עם השני יותר למרחוק (א). וטבעה בחצי הדרך. וכת' הגה' מיימני' פ"ה דשכירות בשם ראבי"ה דאם אפשר להוציא מן המים ולהשכיר ספינה אחרת בדמי' או בכל מה ששייך לספינ' צריך להשכיר כמו בחמור ע"ש.

שיב ואפי' העני וצריך למוכרו כו'. וכת' הרא"ש והמרדכי פ' השואל מן הירושלמי משמע שאם היה ממושכן או מושכר שלא יוכל לפדותו לעולם ולא יחזיר לבעלי' לעולם אם לא ימכרו יוכל למוכרו ולהוציא מידו. ואם הקדם לו השכר כו'. וכנ"י ונרא' דמיירי בשכר ממנו סתם ולא לזמן קצוב והקדם לו מעותיו, וקמ"ל שאעפ"י שלא קצב עמו זמן כנגד מעותיו קנה וא"י להוציאו עד שיכלה זמן כל השכירות שתקדים לו (א) וכת' הרשב"א סי' תשמ"ג שהמשכיר בית לחבירו לזמן שאינו יכול לאסרו עליו וטוב להחמיר עכ"ל. אפי' כלת' הזמן באמצע ימות הגשמי' כו'. וכנ"י וכ"כ הרי"ף והרא"ש ס"פ השואל והרמב"ם

בהקדמתו לפסוק בדברי הרי"ף והרא"ש במקום שמסכימי' לדעת א', ועו' דהרשב"א והרא"ש ור' יונתן [בתראי' הוי להם] רבים ננחו. ואף דעת חמור נראה כן ולכן אין לזוז מדבריה' וכן"י פ' האומני' ד' ק"ד ע"א די"א דוקא קנין [או מעות] אבל בלא זה לא משתעבד המשכיר ומיהו יכול לעכב כל השכירות עד שנותן לו חמור אחר. ולא נהיר' דכל שיש בדמיה לשכור כו'. כנ"י וכן דעת הרמב"ן. וכת' עו' בשם הרמב"ן ומיהו שוכר חייב למפל בנבילה ולמכור ולשכור ולא משכיר עכ"ל.

שיא חייב ליתן לו כולו כיון כו'. וכנ"י וכת' תלמידו רשב"א דמיירי בקנו מידו דאי לא קנה מידו יכול לחזור בו כל שעה שירצה, וליכא למימר כיון שהתחיל במלאכה שוב אין א' יכול לחזור כיון דנאנס יכול לחזור בו דומיא דדמי לאת' מטרא דהוי פסיד' דפועלים עכ"ל. מיהו ביין סת' וספינה סתם ובעל הספינ' רוצה לחזור י"א דלא יוכל לחזור אפי' בלא קנין וי"ח וכבר נתבאר מחלוקת זו לעיל סי' ש"י. וא"א הרא"ש [כתב] שלא יתן כו'. וכנ"י וכיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימי' לדעת א' הכי נקטינן. וכן דעת א"א הרא"ש וכו'. וכ"כ המ"מ פ"ה דשכירות בשם הרמב"ן והרשב"א וכ"כ נ"י פ' האומני' ד' ק"ז ע"א. אלא שינכה לו כו'. וכנ"י וטעמא

הגהות דרישה ופרישה

ועד"ר שם כתבתי למה השמיט רבינו האי תרעומות דאשלי יתירא. [אות א בנדפס, ושם רק סוף ההגהת]. שיב. (א) עיי' דרי' שכתבתי שאין דברי ב"י מוכרעין, ושנראה לפרש דברי רבינו שלמד הב"י מיניה

עצמו לזה. [אות א בנדפס].

שיא. (א) ע"ש בגמ' ד' ע"ט ע"ב דמפורש שם תערומות זה וגם תערומות שכת' רבינו דזהו מ"ש שם בגמ' משום שינוי דעת' ופרשו התו' כמו שפרשו רבינו,

שיא 1 ועיין בתוס' ב"מ דף עט ע"א ד"ה אלא ובחדושי רעק"א בדו"ח שם. **2** סי' תעז (מט א). **3** ועיין בדיון זה בסמ"ע ס"ק י' ובש"ך ס"ק ד פלוגתא בביאור דברי המחבר בסעיף ו', וראה מש"כ בזה בקצוה"ח ס"ק ב. **4** וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב. (פיסקא זו בדברי הד"מ צ"ל בתחילת הסימן).

שיב 1 סי' שפג, שפג (פ ד), וכ"פ הרמ"א בהגה' השו"ע סעיף א ועיין בזה בביאור הגר"א אות א, נתה"מ ס"ק ג ופ"ת אות ב. **2** וכ"כ הרמ"א בהגהות השו"ע

ס"ק ה. **3** הוספתי מכ"י ב. **4** בכ"י ב חסר לתיבה זו. **5** ועיין אריכות דברים בשיטת הרשב"א (וגם בשיטת הריטב"א בסוגיא, אם היא כשיטת הרשב"א) בשו"ת מהראנ"ח סי' סו (רמזו בש"ך ס"ק ב) וסי' סח, וראה גם בחזון איש חור"מ ליקוטים סי' טו אות א מה שהאריך בביאור שיטת הרשב"א (והריטב"א הנ"ל) וע"ע באמרי בינה דיני הלואה סי' נא מש"כ בדברי הראנ"ח הנ"ל. **6** ועיין במל"מ פ"ה משכירות ה"ב ובב"ח כאן מש"כ בביאור דברי רש"י בזה. **7** עיין בסמ"ע ס"ק ח בסוגר, מש"כ בשם הד"מ ואינו לכא' כך בפנינו.

הרשב"א כתשוכה⁴, וכת' הרא"ש בתשובה כלל צ"ב⁵ שאם השכירו לזמן ידוע א"י להרכות אפילו נתייקרו שאר הבתי, כת' נ"י פ' השואל⁶ ד' קי"ח ע"ב המשכיר בית לחכירו לזמן ידוע כשהיה אוהבו ואח"כ היתה מריבה ביניה⁷ א"י להוציאו מהבית שהשאל או השכיר לו ומשמע שם שאם אמר לו תחלה שמשכיר לו משום שהוא אוהבו ונעשה שונאו דיכול להוציאו וע"ש ובתשובת הרא"ש כלל א' פ"ה. נפל בית המשכיר כו'. וכב"י וכת' הרא"ש והרשב"א והמ"מ פ"י מה' שכירות הא דמשכיר בית ונפל ביתו יכול להוציאו היינו במשכיר סת' מש"כ לזמן ידוע א"י להוציאו, ונ"י כת' דידורו שניהם כאחד, ראובן שהשכיר ביתו לה' שנים וכת' לו אם ירצה השוכר להשאר בבית עד תשלום עשר שנים לא אוכל אני וב"ב להוציאו כי אם לצרכי, אם מכרה לאחר אין האחר יכול להוציאו אפי' לעצמו כ"כ הריב"ש בס' רנ"ז וע"ל סי' שי"ג, וכת' עו' סי' תק"י על מי שהשכיר קרקע לחכירו בקנין ובשטר והקדים לו השכירות והיה דוחה משכיר לשוכר מיום מיום מלמסור לו הקרקע, ובראות השוכר כך א"ל למשכיר החזר לי מעותי אחר שאינך מוסר לי הקרקע, ועתה רוצה משכיר ליתן לו דמי השכירות ואומר לשוכר שכבר נסתלק מן השכירות ומחל לו, והשוכר אמר שלא נסתלק בזה מן הקרקע כיון שלא קנו מידו, והשיב שהדין עם השוכר (ב) עכ"ל⁸, וע"ל סי' שס"ג מדין הדר בחצר חכירו שלא מדעתו ומי שמשכיר בית שאינו

פ"ז מה' שכירות והכי נקמינן ודלא כפירש"י שפי' שצריך להודיעו. [בד"א] בימות החמה כו'. וכב"י וזהו דעת הר"ף וכ"כ המ"מ פ"ו מה' שכירות וזהו דעת הרמב"ן והרמב"ם, אבל הראב"ד והרשב"א כתבו דבימות החמה א"צ להודיע ודבריה עיקר עכ"ל המ"מ, ואין דבריו נראין לי עכ"ל כ"י. ובחנות של נחתומין וצבעי⁹ כו'. וכב"י [וכן] דעת הר"ף והרא"ש וכ"כ המ"מ פ"ז והכי נקמינן, ודלא כרמב"ם וכעל העיטור דסבירו י"ב חדש, ועיי' במ"מ פ"ו מה' שכירות. כך השוכר צריך להודיע כו'. וכב"י ואם לא הודיעו השוכר למשכיר ויש אדם אחר שרוצה להשכירו נ"ל דיכול להעמידו במקומו, מיהו אם השני אדם שאינו הגון מאוד יכול המשכיר לעכב על ידו אפי' שכרו לזמן קצוב, ואפי' אין משכיר דר אצל שוכר בבית איכא למקפד בשינוי דעת בשעת גביות השכירות ובשכונות עם [השכנים] אולי לא היה דעת' נוח הימנו ויצטרך להוציאו וכיוצא בזה, ואע"ג שהמ"מ פ"י פ"ה מה' שכירות שאם אינו דר עמו בבית א"י לעכב עליו לשוכרו לאחר מ"מ נ"ל מה שכתבתי שדברי טעם הם עכ"ל, וע"ל סי' שי"ג. הארכתי בזה מיהו משמע מדברי הב"י דיוכל להשכיר ג"כ בדר עמו בבית וע"ל לקמ' בזה. אבל נתייקרו שכירות הבתי¹⁰ כו'. וכב"י וכת' הר"ן דוקא דאתני הכי קודם הזמן ואעפ"י שעבר הזמן הודעה הא אם עמדו בסתם מסתמא היה דעת' על שכר הראשון וכ"כ הריב"ש בס' תע"ה בשם רבינו האי וכ"כ

הגהות דרישה ופרישה

מתנתו, וחכמי' אומ' דהמתנה קיימת עד שיעשה מקבל קנין להנותן על החזרה והלכה כחכמי' עכ"ל, וכ"כ בס' ס"ו סי"ג ע"ש, וה"ה כאן בשכירות שכבר קנהו

לכתוב כן בענין אחר ע"פ דברי הרא"ש ע"ש. (ב) דומה לזה כת' רבינו בס' רמ"ג פלוגת' דרשב"ג ורבנן דל[רשב"ג הנותן מתנה לחכירו החזיר השטר חוזר

ובמפרשי השו"ע שם. 7 שם, סי' תקכח (נט א), ושם: אלא ידורו שניהם יחד או ישאר השוכר בפנים ובעל הבית בחוץ, וצ"ב. (ועיי' בשו"ת הרמ"א סי' כ). 8 וראה בסמ"ע לקמן סי' שטו ס"ק א בהגה' בגליון הסמ"ע שהביא לדברי הריב"ש והוסיף ע"ז (בסוגר): וע"ל סי' קפ"ט משא"כ בפועל כמ"ש בס"ס שלג, ועיי' בקצוה"ח לקמן סי' שטו ס"ק ג מש"כ בדברי הריב"ש הנ"ל. ובבאר היטב ריש סי' זה הביא משו"ת רשד"ם ושו"ת מהרי"ט צהלון לחלק בין שוכר למשכיר דאם השוכר מחל בלא

שם: ואפילו לא קצב לו זמן אפ"ה מסתמא שכרו נגד מעותיו, ועיי"ש במפרשי השו"ע. 3 עיי"ש הערה 1 והערה 4, ועיי' בנחת"מ כאן ס"ק ו, ומה שהביא בשם מהר"א ששון שאם הקדים שכר אין יכול להעמיד אחר במקומו מבואר שם בד"מ בשם המרדכי, עיי"ש הערה 1. 4 חלק ב סי' רצד. 5 צ"ל: כלל א סי' ו עיי"ש, ובהמשך גם בשו"ת הרא"ש שם: שאר הבתי, ובב"י העתיק בלשון הרא"ש: שער הבתים. 6 סי' תקכט (נט א), ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ט,

שלו, כת' המרדכי ריש כ"ב * ע"ד המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ובתוך הזמן רוצה לבנותו א"י לכופו לצאת אפי' לבית יפה ממנו (ג) וכן א"י לכופו להכניס בו פועלים לבנותו מיהו מבקשים ממנו לעשות לפנים משורת הדין וע"ט, וכב"י מצאתי על ראובן שהיה דר בבית לאה והיה רצה להחזיק בקצת הבית [ולמעלה] (ד) והיא טוענת שאינו יכולה לדור עמו שפיר טוענת דמי עליה כארי' ארבא וצריך לצאת אפילו באמצע החורף דכיון שמען עמה ימי' רבים איבעי ליה למיחש שמא יפסיד ותוציאנו ודלא הוצרכה להודיעו עכ"ל¹⁰. ונתעבר' השנה כו'. וכב"י בתשו' הרשב"א¹¹ דאין חילוק בזה בין שכרו לו לשנה או לשנתי' הרבה כל שנה סך ידוע ונתעברה א' מן השנתי' שא"צ להוסיף לו. אין לו אלא י"ב חדשי' כרוב השנתי' כו'. והמ"מ כת' פ"ז מה' שכירות שהרמב"ם ושאר מפרשי' חולקי' על דברי הרשב"א וסוברי' דאף בשנה א' נתעברה לשוכר (ה), והר"ן כת' ס"פ קונם יין דגם הרשב"א לא כתבו אלא להלכה לא למעשה, וכב"י דכ"כ הרשב"א בהדיא בתשובה¹² דלעניין מעשה יש לחוש לדברי החולקי' עליו ועיי' בנ"י פ' שואל דף [קט"ז] ע"א. דמספקא לן אי תפיס לשון ראשון כו'. וכתב נמוקי יוסף פרק השואל¹⁴ דף [ק"ט] קי"ט ע"א דמספקא לן דוקא בב' לשונות

סמוכין זו לזו, אבל אם אינן סמוכין זו לזו לכ"ע אחרון עיקר וכדאמרינן בשטרות עכ"ל, כת' הרשב"א בתשובה סי' תרמ"ה השוכר מלמד בב' דינרין לשנה כל חדש ב' פשוטי' ונתעברה השנה אין האב חייב לשלם לו חדש העיבור, ולא דמי לקרקע שבחזקת בעליה קיימי, ועוד מלמד שלומד עמו מדעתו אע"ג דגלי דעתיה שמחמת שכירות השנה למד עמו א"צ לשלם לו¹⁵, ועו' שמלמד בן חבירו שלא מדעת האב אין האב חייב לשלם לו כלום וע"ש ולקמ' סי' של"ד בדין זה. על השוכר להביא ראי' כו'. וכת' המ"מ פ"ז מה' שכירות וכן הדין בכל מלת' [דלא עבידא] לגלוי¹⁶, וכת' הרשב"א¹⁷ מי שדר בחצר חבירו ואמר שכורה הוא אצלו עד זמן פלו' וזה אומר לא כי אלא שאילה עד שארצה להוציאך, קרקע בחזקת בעליה קיימי ועל האומר ששכרו להביא ראי' אא"כ אכל שני חזקה נאמן שכרה במגו לקחת. אינו חייב לבנותו. וכת' מ"מ פ"א מה' אישות גבי מדור האלמנה שיפול ואין חייב לבנותו וכת' הרשב"א לא למימרי שאין חייביו אות' לבנותו אבל אם בנאוה שתהא היא דרה, אלא מכיון שנפל מסתלק זכות' ממנו עכ"ל, וכב"י וה"ה למשכיר, וכת' עוד ונ"ל דכי היכי דמדור אלמנה דנפל אם אמרה הניחו לי ואכננו משלי אין שומעין לה ה"ה בשוכר. ואפי' אם יש בעציו ואכנו כו'.

הגהות דרישה ופרישה

השוכר בשכירות שנתן לו לא נסתלק בלא חזרת קנין. [אות ו בדפס]. (ד) ולסוף נתחייב ראובן בדין וכ"כ בא"ע. (ה) עד"ר שם כתבתי והוכחתי דרבינו ס"ל דיש חילוק בין עומד בתחלת השנה ואמר אני משכירו לך לשנה א' דאז (ומן) [אין] חדש עיבור בכלל כמ"ש בשם הרשב"א כאן, בין עומד באמצע שנה ואמר אני משכירו לך לשנה דאז חדש העיבור בכלל כמש"ר בי"ד סי' ר"ד בשם הרשב"א, ובזה

קנין יוכל לחזור בו, אבל המשכיר כשמחל לשוכר מהני ללא קנין עיי"ש. 9 סי' תעב (פד א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף א. 10 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יד, עיי"ש, ובב"י הביא רק לחלק הראשון של התשובה (עד לדמי עלי כאריא ארבא), ובכנה"ג הגהות הב"י אות ל כתב דדברי התשובה הנ"ל נראה דחולק על דברי הנ"י (ראה הערה 6), אמנם הרמ"א הביא לב' הדינים, וצ"ל דכאן בתשובה פסק דיכול להוציא מהטעם שכתוב בד"מ כאן דכיון דטען עמה ימים רבים

איבעי ליה למיחש שמא יפסיד ותוציאנו דלא הוצרכה להודיעו, וא"ש. 11 חלק ב סי' רצד. 12 חלק ב סי' קל, וכה"ג בחלק א סי' תקסא עיי"ש. 13 הוספתי מכ"י ב ובכ"י א חסר בטהד"מ. 14 סי' תקלד (גט ב), בשם הריטב"א. 15 בשו"ת הרשב"א שם (חלק א) הנוסח: חדא דכיון שזה משכירו לשנה וזה מלמדו י"ג חדש שלא מדעת האב בפירוש גלי אדעתיה שמחמת שכירות השנה הוא מלמדו, ויש ליישב הנוסח שבד"מ עפי"ז. 16 ועיין בזה בש"ך ס"ק יז. 17 חלק ו סי' קכו.

קנין יוכל לחזור בו, אבל המשכיר כשמחל לשוכר מהני ללא קנין עיי"ש. 9 סי' תעב (פד א), וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף א. 10 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יד, עיי"ש, ובב"י הביא רק לחלק הראשון של התשובה (עד לדמי עלי כאריא ארבא), ובכנה"ג הגהות הב"י אות ל כתב דדברי התשובה הנ"ל נראה דחולק על דברי הנ"י (ראה הערה 6), אמנם הרמ"א הביא לב' הדינים, וצ"ל דכאן בתשובה פסק דיכול להוציא מהטעם שכתוב בד"מ כאן דכיון דטען עמה ימים רבים

דבר זה ל' סי' ש"י, וכב"י ולדעת הרא"ש אפי' בלא קנין נשתעבד לו עד כדי בית ראשון ולא כת' רבינו קנין אלא אם צריך לכית השני יותר מדמי בית ראשון (ו) עכ"ל, ונ"י סוף השואל כת' בשם הריטב"א בדברי הרמ"ה ופ' האומני' ד' ק"ז פסק בדברי הרא"ש²⁵, חייב ליתן לו עליה כו'. ובנ"י פ' הבית והעלייה²⁶ ד' קל"ב ע"ב בשם הרשב"א דוקא נפחתה התקרה אבל כותלי העלייה לא, [וכן כתב] המ"מ פ"ה מה' שכירות וכן דעת הרמ"ה [בסמוך] ומש"ר בעל הטור ואין נראה אלא ב"ב חייב לכנות לו כב"י ואין דבריו נראין מאחר שדברי הרמ"ה דברי טעם הן אין לדחותן בלא טעם (ז) וראי' עכ"ל, ועיי' בפ' מ"ב²⁷ כתבתי משובת הרשב"א המשכיר בית לחבירו ועליו ע"ג אי משמע גם עליות העליונות.

שיג יש לו רשות להשתמש כו'. וכת' הרמב"ם ז"ל פ"ו מה' שכירות ובכל אלו דברי' הול' אחר המנהג מדינות והשמות הידועי' להם כדרך שאמרנו במקח וממכר עכ"ל, וכן הוא לקמ' ס"ס שי"ד וע"ל ס"ס מ"ו מי שהשכין חצר לחבירו אם המחיצות בכלל המשכנת'. אבל המתקבץ מבהמות של שוכר כו'. וכת' הרמב"ם פ"ו מה' שכירות והואיל והזבל שלו הי' מטפל להוציאו וכת' עוד אפי' השכיר החצר ג"כ להשוכר הזבל דאית מעלמא הוא למשכיר והמ"מ²⁸ כת' די"ח עליו (א).

הגהות דרישה ופרישה

(ז) עד"ר שכתבתי טוב טעם לדברי רבינו ישוב לתמיהת הב"י על דברי רבינו ע"ש.
שיג. (א) ובדרי' כתבתי ל' המ"מ איך שיישב ל' הגמ' לדברי הרמב"ם הללו.

[וכן] כת' התו' והמרדכי פ' האומני' 18 ד' קמ"ב ע"א בשם מוהר"ם וכ"כ המ"מ פ"ה מה' שכירות אבל בנ"י ס"פ השואל 19 פסק בדעת הרמ"ה וע"ש ופ' הבית והעלייה ד' קל"ב ע"ב, במרדכי פ' האומני' 18 ד' קמ"ב ע"א דאם נשרף הבית דינו כנפל ע"ש וכן הוא תשובת מוהר"ם [סוף ספר משפטים] סי' מ"ז, אבל סי' כ"ז כת' דצריך ליתן לו כל שכרו מיהו אם נשרף כל העיר הוי מכת מדינה ומנכה לו בין הקדים לו שכרו או לאו [כן] 20 כת' הרשב"א עכ"ל התשובה, ועיי' סי' של"ד ושי"ו אם מת השוכר אם צריכין יורשיו לשלם כל השכירות. ואם המשכיר סותר הבית כו'. וכת' המ"מ פ"ה מה' שכירות מיהו השוכר יכול לעכב עליו שלא לסתרו וכ"כ המרדכי שכתבתי ל' סי' זו 21, ובלבד שיהא נקר' בית וכו'. ובנ"י פ' השואל 22 לדעת הרמב"ם נראה דאפילו קודם שנפל יכול להוציאו וליתן לו בית אחר שהוא ד' [אמות] ולא נרא' לריטב"א אלא מאחר שהורידה לגויה 23 לא יוכל לשנות לו אא"כ נפל, וכת' עו' שם על המשכיר לו בית ונפל ארעת' לבנותו הוא דמוגר ליה. אלא מדעתו דשניה' וכו'. וכב"י ומשמע שם מפרש"י שאם הבית ראשון קרוב לנהר או למרחץ צריך להעמיד לו בית שיהא קרוב לאותן המקומות ובנ"י סוף השואל וליכא קפידא אלא בארבו ורחבו אבל א"צ להיות נאה כזה בבניינו ובקישוטו עכ"ל 24. נשתעבדו לו הנכסי' ליתן לו כו'. וכבר נתבאר

לגויה. 24 ועיין בזה בשו"ע סעיף יז ובהגהות הרמ"א שם ובסמ"ע ס"ק לג. 25 ועיין לעיל סי' שי הערה 5. 26 סי' תקפט (עא א). 27 עיין בדרכי משה השלם שם הערה 31, וראה הערה בד"מ הגדפס בגליון הטור. שיג 1 ראה בדרכי משה השלם סי' מו בסוף ד"ה ואם כתב ידם יוצא וכו', מש"כ מתשובת הרא"ש כלל צא ס"ד. 2 ועיין בלח"מ שם ובש"ך וקצוה"ח ונתה"מ ס"ק א כאן וע"ע בחזו"א ב"ב סי' ג אות ג ובתורת חיים ב"מ דף קב ע"א וראה גם בנתה"מ בפתיחה לס' ר

18 סי' שנה (עט ד), ועיי"ש הג"ה בגליון המרדכי שהביא לתשובות המימוני. 19 סי' תקלו (ס א), ושם לכאור' כתב בדברי התוס' עיי"ש. 20 הוספתי מכ"י ק. הך הרשב"א הוא ה"ר שמשון בר אברהם — חידושי הגהות אות ט. ובעיקר הדין עיין בהגהות הרמ"א סעיף יג ובמה שתקין בסמ"ע ס"ק לד בדבריו, וראה עוד בקצוה"ח ס"ק ח, נתה"מ ס"ק יג וביאור הגר"א אות לט. 21 ראה הערה 9. 22 שם, ראה הערה 19. 23 כה"ג (לגוי') בד"מ דפוס ברלין, ובד"ח שיבשו: לעכ"ם, במקום:

לכיתו משום מדת חסד או מחמת דבר אחר ועתה חוזר בו קודם פסקה, נרא' דיכול לחזור דכל חזקה לא מהני אלא לאחר גמר המעשה שראוי להחזיק בו וע"ש, וכת' ריב"ש סי' תק"י השוכר בית וקנאה בא' מדרבי הקנאה ואמר אח"כ למשכיר אם תרצה החזר לי מעותי ואסתלק ויכל לחזור בו דאינו מפתלק מן השכירות אלא כשחוזר ומקנה למשכיר בא' מדרבי הקנאה כמו במכר וע"ש וכבר כתבתי תשובה זו ל' סי' שי"ב.

שטז משכירו לאחרים כו'. ובמדרבי פ' האומני' דף קמ"ב ע"ב [כתוב] בשם מוהר"ם דיכול להשכירו אפי' למי שכני ביתו יותר מרובים דהא יכול למלאות ביתו [דיורים] כו', וב"כ מהרי"ו בתשובה סי' י', אבל במדרבי פ' ח"ה ד' רמ"ט ע"א דלא יכול להשכירו לאחר כלל ואם דר בו אחר חייב להעלות שוכר למשכיר, ואם אין שוכר ראשון רוצה לדור בו צריך ליתן למשכיר כל השכירות, ולא יוכל להשכירו לאחרים, וה"מ שאין משכיר מוציא אחריו להשכירו מש"כ מוציא אחרים אין השוכר נותן רק מה שדר בו, אבל אם הקדים השוכר למשכיר אפי' מוציא להשכיר לאחריו א"צ להחזיר לו כלום, וכשיוצא ממנו שוכר הראשון יכול המשכיר להשכירו למי שירצה, ולא יוכל השוכר לומר תהא שאייה כך בלא אינשי דיוכל משכיר לומר ביתא מיתבי יתיב עכ"ל בתשובה, וכב"י סי' ס"ס שו"ב על תשובה זו כל דבריה הם דחויים מלבד מ"ש לבסוף דלא יכול לומר תהא שאייה כך עכ"ל, וטעמו דס"ל דנקטין

שיד כל מעשה אומן וכו'. ובנ"י פ' השואל ד' קי"ח ע"ב אם השכיר לו בית זה חייב להעמיד לו בשעה שמכניסו, מכאן ואילך אם נפל אין חייב להעמיד לו, ואם השכיר לו בית סתם חייב להעמיד לו כל ימי השכירות וב"כ בהגה' מיימני פ"ו הל' שכירות לענין תקרה אע"ג דא"ל בית זו ובאותו פעם לא היה מקורה, [חייב] לעשות לו תקרה דאנן סהדי דרעת' דשוכר שיהא ראוי לדירה מפני רוחו' [ושלגיו] = וגנביו' שלא יכנסו בפרצות. אם הוא צריך לאורה כו'. ובנ"י ד' קי"ח ע"ב פרק השואל אע"ג דבשעת שכירות נכנס שם השוכר וראה שאין שם דבריו' אלו לא אמרינן ראה ונתפיים כיון דלדירה לא חזיה לדירה אלא בדבריו' הללו ה"ז כאלו התנה בפיו עכ"ל. וסולם כו'. ובנ"י פ' השואל ד' קי"ט ע"ב אמר הריטב"א דוקא סולם לגג שתשמישו עראי, אבל סולם לעליה חייב המשכיר לעשות דבלא"ה לא מתדר ליה, ובמדרבי ס"פ השואל = כל דבר שהשוכר חייב לתקן מתקן בעצמו ואינו מנכה כלום ממעות השכירות עכ"ל.

שטו כך שכירות קרקע וכו'. וע"ל סי' קצ"ה נתבאר שנקנה בחליפין וע"ש דין שאל קרקע, וכת' הרא"ש כלל צ"ב ס"ח = שכירות קרקע הוא כמכר ואין אונאה לקרקעות, ועיי' במדרבי סוף המוכר בית = מזה, כת' המדרבי פ' האומר = בקידושין ד' תרס"ב ע"א מצאתי שהשיב ראב"ה על אשה שהשכירה בית מראובן לדור בו מפסקה עד עצרת והוא קבלה אצלו קודם פורים

ובביאור הגר"א לקמן סי' שטו אות ג.

שיד 1 סי' תקל (נט א), ועיין בקצוה"ח ס"ק א (וכן העיר בהגה' בגליון הרי"ף שם עיי"ש). וע"ע בביאור הגר"א אות ו. 2 הוספתי מכ"י ב, וכ"ה שם בהגהות מיימוניות אות א. 3 סי' שפו (פא א).

שטו 1 צ"ל: כלל א סי' ז, (וראה שו"ת הרמ"א סי' ס, וגם שם מציין לכלל צב) ועיי"ש בשאלה השניה, וכדברים אלו פסקו בטור ובשו"ע לעיל סי' רכז (בטור סעיף מג ובשו"ע סעיף לב), והמקור לזה הוא ברמב"ם פ"ג מהלכות מכירה הי"ד, ועיי"ש במ"מ. וע"ע בזה בביאור הגר"א כאן אות ב. 2 סי' תקס (צ ג). 3 סי' תקכו (ג ד), ועיין סמ"ע ס"ק ב בהגה שם ובבאר הגולה אות א. וראה אריכות דברים בדין דהמדרבי ובדין דהריב"ש

שבסמ"ך בפ"ת אות א. 4 עיי"ש הערה 8.

שטז 1 סי' שנו (עט ד), (וראה שו"ת מהר"ם בר"ב דפוס פראג סי' תרסב), ועיי"ש בהידושי אנשי שם אות ל ואות מ, וע"ע לעיל שם סי' שמה (עט ב) ראה הערה 3, תשובת רבינו מאיר, ומשמע שם דוקא דיורין דכוותה אבל לא לדקשה הימנה, ואולי כוונתו קשה הימנה אדם שאינו נח, כמו שכתב בתשובת הרא"ש כלל א שהובאה בטור כאן, ואין הכוונה ליותר דיורין, וצ"ב. וראה גם בשו"ת מהרשד"ם חור"מ סי' תטו. 2 סי' תקכט (פח ב), ועיי"ש אריכות דברים בהידושי אנשי שם אות כ ובגליון המדרבי מה שהביא שם מב"י סי' שיב, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א, סמ"ע ס"ק ג, קצוה"ה ס"ק א וס"ק ב ונתה"מ ס"ק ב, וע"ע אריכות דברים בזה

השוכר השני להזיקו בספינה, משא"כ בבית אם לא נשאר המשכיר בבית שיוכל לקלקל [לו] ביתו, שמעינן דיותר מותר להשכירו לאחריו אם נשאר בבית, וא"כ הרמב"ם והרא"ש חולקין, ומתשובת הרשב"א שאכתוב בסמוך משמע בדברי הרמב"ם דבכ"ע מותר להשכירו לאחר, וצ"ע דמשמע מדברי רבינו דאינם חולקים שחרי כת' לשניה' בלא מחלוקת, ונראה לדעת רבינו יותר גרוע אם נשאר [המשכיר] בבית דו"ל לזה לא יוכלתי לקבל בו, משא"כ אם אין המשכיר נשאר בבית, וצריכי' לומר לדעת זה דאין ראייה מספינה לכאן דשאני התם דדרך שוכרי' ספינה למכור סחורות בחצי דרך לאחרים ולדעת' דהכי השכיר לו מש"כ בית, כנ"ל דעת רבינו בדעת הרא"ש והרמב"ם ופ"ל דאין חולקין זה על זה, ולענין משכיר או נותן ביתו לאחר ושייר לעצמו בו כח שיוכל לסלקו כשירצה או יוכל לדור עם השוכר כת' הרשב"א בתשובה סי' אלף קמ"ה דיוכל ליתן או להשכיר כחו לאחר ובלבד שלא יהו בני ביתו מרובי' משל משכיר או הנותן וע"ש שהאריך בזה, וכן פסק [מהרי"ו סי' י'] דמשייר לעצמו כח מותר להשכירו ואפי' למי שבני ביתו [מרובים], וכת' דאף הרמב"ם דחולק בשכירות אם בני ביתו מרובי' מודה [בשייר], אמנם הריב"ש סי' שנ"ז חולק בזה דאם שייר לעצמו דבר שאינו מסוים כגון דיוכל לסלקו א"י להשכירו לאחריו, אבל אם שייר לעצמו דבר מסוים שלא נכנס בתחלה בכלל השכירות כגון ששייר חצי בית [אז] יוכל להשכירו או ליתן לאחר אפילו התנה תחלה שלא יוכל לדור עם בני אדם כ"א הוא וע"ש, וע"ל סי' שי"ח ושי"ב¹⁰, ונרא' שה"ח הנותן מתנה להכירו והמקבל א"צ לה, יוכל המקבל להעמיד אחר

דיוכל להשכיר למי שירצה בדברי הרמב"ם ומוהר"ם וכו"ל, וע"ל סי' ש"ח ובסי' שי"א שדעת הרא"ש שמותר לשנות בשכירות במקום שאין מפסיד והוא כדעת הרמב"ם ומוהר"ם, אמנם כמחלוקת שבין מוהר"ם להרמב"ם אם יוכל להשכירו ליותר בני אדם נרא' בדברי הרמב"ם נקטינן משום דכל ספיקא דדינ' קרקע בחזקת בעליה קיימ' וכמו שנתבאר ל' סי' שי"ב ושי"ז וכן פי' במרדכי פ' האומני' דף קמ"א ע"ג דלא יוכל להשכירו אלא לדכוותיה ולא לדקשה ממנו [וע"ש] וכן משמע בתשובות הרשב"א שאכתוב לקמן בסימן זה, ועיין לעיל סי' שי"ב מדין זו]. אבל בקרקע וספינה וכו'. וכת' המ"מ פ"ה מהל' שכירות רבינו למד דין קרקע מדין ספינה שאמרו שיוכל להשכירה לאחר בחצי הדרך ולא אמרו שיש לו עליו תערומות אלא בספינה מפני שיש לו לבעל הספינה לדור עם השוכר ולסבול דעתו, אבל בבית אפי' תערומות לית ליה ונכון הוא בטעמו עכ"ל, ומשמע מדברי המ"מ שדעת הרמב"ם אפי' נשאר המשכיר עמו בבית השוכר אפי' [הכי] יוכל השוכר להשכירו לאחר ואין לו עליו אלא תערומות' כמו בספינה ועיי' בזה למטה בתשובת הרא"ש שנראה שחולק בזה. אין אחד מן השותפ' יכול להושיב בו אחר כו'. נראה דהרמב"ם חולק בזה שחרי כתבתי ל' מדעתו דפ"ל דיוכל להשכירו לאחר אפילו אם נשאר המשכיר בבית, ואין בזה משום שינוי קבלת דעת לומר לזה יכולתי לקבלו ולא לזה, ואדרבא לפי דברי הראב"ד עדיף טפי אם המשכיר נשאר בבית שעל מה שכת' [הרמב"ם] ויש מי שהורה וכו' כת' המ"מ זו"ל ולא דמי לספינה שיוכל להשכירו לאחרים דהתם נשאר המשכיר בספינה ולא יוכל

לעיל סי' שיב הערה 3. 5 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ד. 6 ראה הערה הקודמת. 7 ועיין בזה בט"ז ריש הסימן שכתב כה"ג בדברי הטור. 8 תקנתו עפ"י כ"י ב, וכו' בנדפס, (ובכ"י א כו' בט"ז : מהרי"ק סי' ס), ושם הגדול בשייר מקום הילוך של בית הכסא ומקום ישיבת סוכה, שהוא דבר מסוים, וראה בסמוך מש"כ בשם הריב"ש. וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א. 9 צ"ל : סי' רנ"ז, וכמו שהוא בציונים להגהות הרמ"א בשו"ע. 10 ראה

בפ"ת אות א וכו"ה הגהות הטור אות ב. 3 סי' שמה (ע"ב), וראה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' תתרב. בנדפס נוסף כאן לאחר תיבות : ולא לדקשה ממנו, תיבות : וע"ש וכן משמע בתשובת הרשב"א שאכתוב לקמן בסי' זה, וראה בכל זה בשו"ת הרמ"א סי' ס (בתשובת המהרש"ל, שם הביא דברי הרמ"א בזה וראה שו"ת מהרש"ל סי' יז וגם שם הביא שכן כתב הרשב"א בתשובה שאכתוב לקמן א"ה). 4 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בנדפס, וראה

שיז אפי' ביום שנשלם הזמן כו'. וכנ"י פ' השואל¹ ד' קי"ט ע"ב ומיהו בב"ד אינו משתלמת עד למחרתו דדרשינן כשכיר שנה בשנה שכירות שנה זו אינו משתלמת אלא בשנה אחרת, וכת' עו' בשם הראב"ד ודוקא דקטען איהו פרעתי אבל לא טענינן ליתמי ביומי' דמשלוי' זמני' וע"ש. ואין חילוק בזה בין אם הוי שכר' כו'. וכת' הריב"ש פ' סי' ש"ג אם קיבל הפרעון בקנין לא יוכל לומר פרעתי [לך] אבל אם עשו ביניה' שטר וכתבו וקנינו מיניה על כל הכתוב לעיל מפתמא הקנין לא קאי על הפרעון (א) וע"ש ובס' ש"מ"ה, ובנ"י פ' השואל² ד' קי"ט כת' הא דשוכר נאמן לומר פרעתי כששכרו בשטר היינו שטר שכתבו בו השכירות [כדי] שלא יוכל לומר לקוח אבל אי כתב ליה שטר בפני עצמו על דמי השכירות או כתוב בשטר השכירות] נאמנות אין השוכר יכול לומר פרעתי. ישבע המשכיר היסת וכו'. וכת' המרדכי פ"פ השואל³ דה"ה אם המשכיר אומר בי' שכרת והוא אומר בה' או שב"ב אמר לא השכרתי והוא אומר השכרתי קרקע בחזקת בעליה קיימת והיה נראה מלשון המרדכי ורבינו דבאלו טענות אפי' לאחר זמן השכירות המשכיר נאמן בשבועה אבל נ"י כת' שם פ' השואל ד' קי"ט ע"ב דבמקום ראית ליה מגו לומר לא השכרתי מעולם השוכר נאמן, וכ"כ [נ"י] פ' שיז

במקומו כמו אם שייר לעצמו זה¹¹ אמרינן לענין אם הנותן בעין יפה נותן דיפה כח המקבל מכה הנותן כמו שנתבאר בדיני מתנה וה"ה בנדון זה¹², וכן משמע מתשובת הרשב"א סי' אלף נ"ג ומשמע שם דלא אזלינן אחר דעת נותן לומר שלא נתנו לו ע"מ ליתנו או למוכרו או להשכירו לאחר, וכנ"י בס' ש"ו שכת' הרשב"א בתשובה¹³ על ראובן משכן ביתו לעשר שני' לשמעון לדור בו והתנה שאם לא ירצה שמעון לדור בו יהא כח בידו להשכירו לאחריו או למשכנה למי שירצה ומת ראובן, ושמעון אינו רוצה לדור בביתו ורוצה להשכירה או למשכנ', ופסק הדין עם שמעון להשכיר ולהשכין למי שירצה, אפי' לסייע גדולה שהם יותר מכני ביתו שהרי אפילו לא התנה יוכל להשכירו לאחר שכני ביתו כמנין בני ביתו, וא"כ משהתנה כודאי כוונתו אפילו למי שמניין בני ביתו יותר, ולא אמרינן תנאי הכתוב בשטר רק לשופרי דשטרא כל זמן שנוכל לומר לטפוי אתי עכ"ל, כנ"י בס' ר"ז¹⁴ מספר חזה התנופה ראובן נתן לשמעון חדר בביתו לדור בו אעפ"י שכת' אחריו זכותו (א). אותך יכול אני לקבל וכו'. ובנ"י פ' המקבל¹⁵ ד' קכ"ה ע"ב בשם העיטור דהמשכיר ביתו לגוי משמתינן ליה עד דמסלק ליה ומקבל עליו אונסא דאתילד לשכינו מניה עכ"ל.

הגהות דרישה ופרישה

תשובה לפי הנראה מדהזכיר אשת שמעון שבא למעט בניה' אחרי' עכ"ל.
שיז. (א) פ' שקיבל עליו לפרוע לו השכירות לזמן פלו' דה"ל כמלוה בשטר וע"ל ר"ס ע"ה דכת' רבינו דמלוה [ע"פ] ה"ל כמלוה בשטר.

שטז. (א) גם רבינו [כתב] תשובה זו בס' רמ"ח סי"ד ז"ל ראובן נתן חדר בביתו לשמעון ואשתו וכת' בשטר שישמשו שמעון ואשתו בחצר ובבור שבחצר עם שאר בני בית מעכשיו ולעולם, ונסתפק כיון שכתב בשטר מעכשיו ולעולם אם ירשו בניו וזכותו אחרי מותו,

שיז 1 סי' תתקלה (נט ב). 2 שם, בשם הריטב"א ועיי"ש, וראה סמ"ע ס"ק א בנוסחתו כלשון הד"מ כאן ומה שהקשה עליו הש"ך ס"ק א. 3 הוספתי מכ"י ב וכה"ג בסמ"ע ובש"ך הג"ל ועיי"ש בש"ך בנוסח הד"מ כאן בסמוך אי גרסינן: או כתוב בשטר הנאמנות, או: אי כתוב בשטר הנאמנות, ועיי"ש, (ובכ"י ק: אבל אי כתב ליה שטר בפני עצמו על דמי השכירות ונאמנות אין המוכר וכו'). 4 סי' שפז (פא א), וראה אריכות דברים בביאור דברי המרדכי והד"מ כאן בש"ך ס"ק ה והש"ך שם פליג על הד"מ. 5 שבעל הבית — כ"י ב.

הערה 3 שם. 11 צ"ל: דהא, וכמו שהוא בכ"י ב וכה"ג בנדפס. וכ"ה בסמ"ע ס"ק ה ע"ש הד"מ. 12 ועיין בזה אריכות דברים בשו"ת הרמ"א שם, וע"ע בסמ"ע שם ובנתה"מ ס"ק ג וראה גם בביאור הגר"א את ז ובדברי משפט שם. 13 חלק ג סי' לו, וכ"פ בשו"ע סעיף ג וראה סמ"ע ס"ק ח. 14 מחודשים [טז], ובספר חזה התנופה הוא בסימן לח, והובאה התשובה גם בשו"ת הרא"ש כ"ל פא סי' א בסוגר בסופו. 15 בכ"י ב הנוסח כאן בהמשך: שכתב בשטר וכו' כפי שמובא בהגהות דרו"פ כאן. 16 סי' תקסג (סד ב).

חסידות, ויש לתמוה ארבינו שכת' וכת' הרמב"ם והיה לו לכתוב והרמב"ם כת' דאז היה משמע מחלוקת ביניהם עכ"ל (ב).

שכ ואפי' אם הוסיף בחלק בעל השדה. וכת' המ"מ [פרק ח'] מה' שכירות וכת' הראב"ד אפילו במקום שנהגו להשכיר [אילן] אגב קרקע ה"מ בפירות אבל אם מת האילן וקצצוהו אין לו בקורה כלל ואפי' קצצוהו לעצים עכ"ל.

שכא מכת מדינה הוא ומנכין לו בין כו'. אבל המ"מ כת' פ"ח מה' שכירות וכת' הראב"ד ואפי' במקום שנהגו להשכיר הוא לא מנכה לו ומה שימצאו יחלוקו לפי מה שהתנו ולדבריו הסכים הרשב"א עכ"ל, וכנ"י ריש המקבל ד' ק"ב ע"ב דכך הסכימו האחרונים (א), וכנ"י בשם תלמידי רשב"א דביבש נהר קטן אעפ"י שיבש בכל העיר לא חשיב מכת מדינה לנכות לו בכך שאין זה אלא ריבוי טורה לארים וזהו דרכו בכך עכ"ל. משמע כדברי הרמ"ה כו'. כנ"י והמ"מ כת' פ"ח מה' שכירות ארמב"ם שדעת הרמב"ן ורשב"א כדעת הרמ"ה, וכנ"י נ"י ד' קכ"א ע"א פרק המקבל, וכת' עו' שם הא דאמרינן דמנכה לו היינו בחוכר ומחכיר אבל

המקבל ד' קכ"ז ע"ב וא"כ ה"ה אם יכול לומר פרעתי וע"ל סי' ע"ה מדינ' אלו. שהיה יכול לומר לקוח וכו'. וכת' המ"מ פ"ז מהל' שכירות ודוקא שאין כאן עדי' שהית' ממושכנות או מושכרת בידו וגם בעל הקרקע לא מיחה שאז השוכר יכול להחזיק בה לומר לקוח ובלא"ה לא עכ"ל ופשוט הוא.

שיח ראובן השכיר רחיים וכו'. במרדכי פ' הנושא מי שפסק לזון חבירו ב' או ג' שני' והלך למקום אחר צריך ליתן לו כפי מה [שהיה נותן] לו בביתו וע"ש.

שיט מי שביקש מחבירו כו'. וכת' הרמב"ם פ"ז מה' שכירות דה"ה למכנים פירות בחצר חבירו שלא ברשות וכתב רי"ז נ"ל ח"א על דברי הרמב"ם נראה מדבריו דלא חילק בין חצר קיימי לאגרי או לא וי"א דוקא לא קיימי לאגרי דעביד אינש דינא לנפשיה מש"כ בדקיימ' לאגרי לא (א), זולתי אם הטעמו ועשה לו שלא כהוגן עכ"ל. ומדות חסידו' הוא וכו'. וכנ"י דמשמע דהרמב"ם חולק על הרא"ש והטור שכת' שאם הודיעו פטור לא הודיעו חייב ולהרמב"ם א"צ להודיע אלא מודיע לב"ד משום מדות

הגהות דרישה ופרישה

ס"ל דדוקא להודיע לב"ד מידות חסידות הוא אבל לבעל הפירות אפי' ממדת חסידות א"צ להודיעו מטעם שכתבתי בפרישה ולאחר שהודיעו גם הרמב"ם ס"ל דאם לא הודיעהו חייב באונסין הפירות וזה ברור. שכא. (א) וכ"כ התו' בפ' המקבל ריש דף קי"ד כתבתי לשונו בדריש' ושם בדבור שלפני זה כתבו דגם בקבלנות מנכה לו וע' בדריש' שכתבתי מ"ש

שיט. (א) עד"ר שם הוכחתי דגם דעת רבינו הטור הוא דלא כרמב"ם. (ב) ועיי' דריש' ופריש' שכתבתי שג"ל פשוט דל"ק אהדי דהרא"ש והטור לא מוקינן להודיע אלא לאחר שכבר הוציאוהו והשליכהו לחוץ ולא בעודו בביתו כלל והרמב"ם כת' דמידת חסידות הוא להודיעו לב"ד קודם שיוציאו מביתו והב"ד ישכירו כו', וגם הרא"ש מודה בזה וכ"ע

שכא 1 כנ' דנשתרבה כאן בכ"י א שורה מהסימן הקודם וצ"ל כמו שהוא בכ"י ב: וכת' בשם הראב"ד [צ"ל הרמב"ן], כמו שהוא במ"מ שם ובכ"י בשמן דבקבלנות אעפ"י דמכת מדינה הוא וכו'. וזה"ל בכ"י ק. 2 סי' תקמב (ס ב) וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א. ועיי' בסמ"ע ס"ק ה ובט"ז שהאריך בזה, וראה באבן האזל הל' שכירות פ"ח ה"ה ביאור שיטת הרמב"ם. 3 וראה להלן מש"כ מדברי מהר"ם פדו'. 4 כ"ה הנוסח גם בכ"י ק, ובכ"י ב בשיבוש. 5 סי' תקמג (סא א), ועיי' גם בדף קד ע"א תוס' ד"ה אדי ואידי (ושם: לכאורה

6 וראה ש"ך ס"ק יג. שיח 1 סי' רסד (ח א), (עיי"ש דדיון זה גלמוד מסוגית הגמ' כתובות קג ע"א ההוא גברא דאוגר ליה ריחיא לחבריה, המבואר בסימן זה). שיט 1 עיין בזה בכ"י ובסמ"ע ס"ק א. 2 בכ"י ב ליתא לתיבה זו. 3 וראה בב"ח מ"ש בביאור דברי הרמב"ם והרא"ש ועיי' בזה בסמ"ע ס"ק ב ובהגה' דרו"פ כאן. וע"ע בקצוה"ח ס"ק ג ובפ"ת אות א בזה. שכ 1 וכ"ה בשמ"ק ב"מ דף קט ע"א ד"ה ואין לו בקורות שקמה, על שם הראב"ד עיי"ש.

מוכר לחבירו בית השלחין [ובית האילן] ואח"כ נקצין האילן ויבש המעין לא מנכה לו כלום הואיל ובשעת מכירה היתה בית השלחין או בית האילן וליכא מקח טעות עכ"ל, כת' מוהר"ם פדו' סי' ל"ט על ראובן ששכר משמעון חזקת חנותו על ז' שנים בשכר קצוב לשנה ואח"כ נתקלקל החלואה שגזר השררה שלא ללוות רק על משכנות ורצו לחזור להשתדל הדבר בבתחלה, ועמד הדבר כך ט' חדשי, ורוצה שמעון שראובן ינכה לו מהחכירות, והשיב בתשובה על זו באריכות, וכלל הניצא מדבריו הוא שאם הוא בלתי ספק (ב) אם דבר זה הוא חיוק שא"א לתקן בטורה ללות או ע"י תחבולה או (לא) הוי מכת מדינה דומיא דנקצין האילן כולו או יבש הנחר כול, אבל אם [אפשר] : לתקן ע"י טורה או תחבולה, אז לא הוי מכת מדינה והוי [כלא] : נקצין כולו ואם הוא ספק בדבר קרקע בחזקת המשכיר קוימא והממע"ה ואע"ג דשוכר עדיין לא נתן שכירות, אמנם דין נכוי משכירתו אין שייך אלא על מה שעבר, אבל להבא יש לו דין אחר, ובדין : חזרה קאי בדין השכיר לו חמור ומת או בית ונפל שנתבאר ל' סי' ש"י ויכול לחזור כאן אי אמר חנות זו אני משכיר לך, ולא אמרינן דדמי לחמור שראוי עדיין (לא) : למקצת מלאכה (ג), דשאני הת' שראוי למקצת כל מלאכה שהשכיר לו אבל כאן נתקלקל מקצת השכירות לגמרי ומה לי קטלי כולו או פלגא, והא דאמרינן דיכול לחזור היינו שנשרף.²¹

שכב [וכן כתב] א"א הרא"ש. וב"י כת' וכ"כ הרמב"ם פ"ה מה' שכירות והכי נקטינן דלא כהראב"ד,²² ובנ"י פ' המקבל : ד' קנ"ג אע"ג דשאר שדות זרועות שעורי' וזה נזרע חטי'

הגהות דרישה ופרישה

חדש העיבור אף שכבר דר בו כמ"ש הטור בס"י ש"ב סי"ד, [אות ב בנדפס]. (ג) כגון שנסתמא או התליע רגליו דמבואר ג"כ שם ברי"ס ש"י דא"ל המשכיר הרי חמור לפניך ומולך גרם. [אות ג בנדפס].

דברי המהר"ם פדואה, וראה בש"ך ונתה"מ ס"ק א שמצדדים כרמ"א, וע"ע בט"ז ובביאור הגר"א אות ז. 10 סי' שמג (עט א), וכן הובאה תשובה כנ"ל בהגהות אשרי שם (קלח ג) עיי"ש. 11 עיין בסמ"ע הנ"ל שהביא לתשובת מימוני וראה בפ"ת אית א מה שהביא ע"ש החת"ס לדחות ראית הר"מ מתשובות מימוני. שכב 1 ראה שטמ"ק דף קו עמוד א ד"ה ה"ד מכת מדינה בשם הרי"ף והראב"ד, וכה"ג במאירי בשם יש פוסקים. 2 סי' תקנ"ג (סג ב), ועיין סמ"ע ס"ק ב.

מוכר לחבירו בית השלחין [ובית האילן] ואח"כ נקצין האילן ויבש המעין לא מנכה לו כלום הואיל ובשעת מכירה היתה בית השלחין או בית האילן וליכא מקח טעות עכ"ל, כת' מוהר"ם פדו' סי' ל"ט על ראובן ששכר משמעון חזקת חנותו על ז' שנים בשכר קצוב לשנה ואח"כ נתקלקל החלואה שגזר השררה שלא ללוות רק על משכנות ורצו לחזור להשתדל הדבר בבתחלה, ועמד הדבר כך ט' חדשי, ורוצה שמעון שראובן ינכה לו מהחכירות, והשיב בתשובה על זו באריכות, וכלל הניצא מדבריו הוא שאם הוא בלתי ספק (ב) אם דבר זה הוא חיוק שא"א לתקן בטורה ללות או ע"י תחבולה או (לא) הוי מכת מדינה דומיא דנקצין האילן כולו או יבש הנחר כול, אבל אם [אפשר] : לתקן ע"י טורה או תחבולה, אז לא הוי מכת מדינה והוי [כלא] : נקצין כולו ואם הוא ספק בדבר קרקע בחזקת המשכיר קוימא והממע"ה ואע"ג דשוכר עדיין לא נתן שכירות, אמנם דין נכוי משכירתו אין שייך אלא על מה שעבר, אבל להבא יש לו דין אחר, ובדין : חזרה קאי בדין השכיר לו חמור ומת או בית ונפל שנתבאר ל' סי' ש"י ויכול לחזור כאן אי אמר חנות זו אני משכיר לך, ולא אמרינן דדמי לחמור שראוי עדיין (לא) : למקצת מלאכה (ג), דשאני הת' שראוי למקצת כל מלאכה שהשכיר לו אבל כאן נתקלקל מקצת השכירות לגמרי ומה לי קטלי כולו או פלגא, והא דאמרינן דיכול לחזור היינו שנשרף.²¹

מאכלה חגב דאין מנכין לו בקבלנות אפי' במכת מדינה. (ב) וראיי' לזה דאפי' דעבד צריך ליתנו דומי' דמשכיר בית בשנה העיבור וא"ל ב"ב דנרי' לשנה בדינר לחדש דאמרינן דצריך לשלם לו בעד

משמע דבא"ל חוכר למחכיר הוי קפידא וכו' אבל אי אפשר לומר כן), ובהגהות הגר"א שם. וע"ע בשו"ע סעיף ב בזה בדברי המהר"ם והגהת הרמ"א (בסוף הסימן) ועיי"ש בקצה"ח ס"ק א. 6 מחקתי עפ"י כ"י ב, וכה"ג בנדפס. 7 תקנת עפ"י כ"י ב, וכה"ג בנדפס. 8 ראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א שהביא לדעה זו : ויש חולקים וכו', ועיי"ש בהגהות הגר"א אות ח. וראה אריכות דברים בדינא דמהר"ם פדואה בסמ"ע ס"ק ז. 9 וכן פסק בהגהות השו"ע סעיף א, ועיין בסמ"ע שהאריך לסתור פסק הרמ"א ולקיים

לומר בתבואה אני צריך והרמב"ם פי' דמיירי בין בחכירות: בין בקבלנו' ע"ש. אם לא היו נוטעין כו'. וכב"י וכת' התו' ומיירי שהאלנות לא היו מכחישי' הקרקע יותר ממה שהיה לו לזרוע [שאל"כ] לא יוכל לומר אילנות נוטע מאחר שמכחישי' את הקרקע יותר ממה שהיה לו לזרוע [ועיי' בזו בנ"י פ' המקבל: ד' קנ"ז ע"א.

שכו אם הוא בקבלנות. וכן הוא במ"מ פ"ח דשכירות בשם הרשב"א דבין בחכירות בין בקבלנות הדין כן וכ"פ נ"י פ' המקבל: ד' קכ"ב ע"א ודלא כרמב"ן דחולק בזה.

שכח שכ"כ לו כו'. וכת' המ"מ פ"ח מה' שכירות כו' אע"פ שלא כת' לו ממש ל' זה דינו כמו שכתב דכתנאי ב"ד דמי וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ור"י ברגלונ' ז"ל עכ"ל, וכב"י וכ"כ התו' והרא"ש.

שכח וכן הבן לא יאמר כו'. וכת' הרא"ש הטעם משום דאינו ממין שיכול הבן לירשו וכ"כ הרמב"ם לענין עסקא עכ"ל ועיי' בזו בנ"י פ' המקבל ד' קכ"ז ע"א וכבר נתבאר דינ' אלו פי' קע"ו.

של י' בורין לכל מאה. כב"י וזו היא גירסת רשב"ם פ' המוכר פירות אבל הרמב"ם גורס

הגהות דרישה ופרישה

ג"כ של חטי' ונלקה, דסברא הוא דמצי למימר משכיר הרי מוכח דמזולך גרם.

בביאור הגר"א אות א. 2 הוספתי מכ"י ב, וכב"י א גשמיט כנ' בטהד"מ. 3 סי' תקסט (סו א), עיי"ש מש"כ בשם הראב"ד וראה סמ"ע ס"ק ג וביאור הגר"א אות ד.

שכו 1 סי' תקמז (סב א) בשם הרבה ראשונים, וראה רמב"ן ב"מ דף קד ע"ב שחולק ע"ז ומביא ראיה לדבריו מתוספתא ב"מ פרק ט הל' ג, וראה הנוסח בתוספתא עפ"י כ"י ע (ושם החוכר) ועיי' במצפה שמואל על התוספתא שם, וע"ע בביאור דברי התוספתא בחידושי הר"ן ב"מ שם ובשטמ"ק שם בשם הרשב"א.

שכח 1 בכ"י ב: ור"י ברצלונ'י, וכה"ג במ"מ שם וראה בב"י.

אמרינן מכת מדינה מזרע לזרע (א). אע"ג שבא חגב או שדפון. וכנ"י פ' המקבל ד' קנ"ג ע"ב אע"ג דשאר שדות זרועי' שעור' [או חטי']. ועד מתי חייב לטפל בה כו'. וכנ"י פ' המקבל: ד' קנ"ג ע"ב ודוקא בקבלנות אבל בחכירות לא יוכל לכופו שיעבוד לומר חיטי מארעי' קא בעינ' אלא קונה לו מן השוק ומשלם לו חכירתו.

שכח תבואה לא יזרע קטנית כו'. וכב"י וזו היא סברת רש"י וגרסתו אבל הר"ף והרמב"ם גורסי' קטנית לא יזרענה תבואה תבוא' יזרענ' קטנית עכ"ל. אבל בקבלנות יכול המקבל וכו'. וכן פרש"י בגמ' והמ"מ כת' פ"ח מה' שכירות ואין כן דעת הרמב"ן אלא כהיפך דאי בקבלנות אפי' בקבלה לזרוע חטי' לא יזרע שעור' שזה אומר חטי' אני רוצה וכן עיקר עכ"ל. אבל בבבלי כו'. וכב"י וזו היא לגירסת רש"י, וכן הוא דעת הרא"ש, ואין כן דעת הרמב"ם ור"ף ע"פ גירסתן אלא בבבלי אפי' מתבואה לקטנית אסור מפני שהקטני' מכחישינן שם את הארץ. וכנ"י פ' המקבל ד' קצ"ד ע"א דדבר התלוי בקרקע יש לנו דין בבבלי.

שכה ופרש"י דזה לא מיירי אלא בחכירות כו'. והמ"מ פ"ח מה' שכירות כת' דהרמב"ן הקשה עליו ופי' בהפך דבקבלן אפי' קבלן לו' שני' אסור לזרוע פשתן שבעל שדה יוכל

שכח. (א) עיין בסמ"ע כתבתי דיש להסתפק ולומר דוקא בשכל השדות היו של שעור' ונלקו, מש"כ רובן שעור' ונלקו ומעוטן חטי' לא נלקו וזה ששכר היה

3 סי' תקנב (סג א), בשם הרנב"ר, ועיין בחידושי הר"ן שם מ"ש בשם איכא מ"ד והר"ן פליג עליו.

שכח 1 ועיין דק"ס ב"מ קו ב בגירסת כ"י מ, וראה שם הערה 5. 2 ובשו"ע הביא הרמ"א כהגהותיו לב' הדעות, וראה סמ"ע ס"ק ד, ט"ז בגליון השו"ע ופ"ת אות א. 3 עיין במ"מ פ"ח משכירות ה"ט שביאר כן דעת הר"ף והרמב"ם עפ"י גירסתם במשנה, וראה חידושי אנשי שם בגליון הר"ף סי' תקנה (סג ב) אות א, וראה דק"ס שם, וראה הערה 1, וא"ש.

שכה 1 ראה רמב"ם שם הלכה ג ובגליון הרמב"ם שם בשם מהר"י אבוהב. ועיין בביאור מחלוקת רש"י והרמב"ן

הריב"ש סי' תע"ה, עוד כתב בנ"י שם בשם הירושלמי הלך ממקום שנהגו להשכים ולהעריב למקום שלא נהגו. ושכר פועלי' א"צ להשכים ולהעריב מש"כ איפכ' צריכי' דא"ל אלו לא רציתי שתשכימו ותעריכו כמנהג מקומכם הייתי שוכר במקומי עכ"ל, וצריב"ש סי' תע"ה על חזון שרוצה לפטור עצמו ממס אם מנהג העיר שחזון פטור ממס גם זה פטור דבענייני שכירות פועלים הול' אחר המנהג ומ"מ צריך להיות מנהג ברור שמה שלא שאלו לחזון [שלפניו] אם הוא מכח המנהג, אבל בלא"ה לא מקרי מנהג אף אם לא שאלו מחזון א' או שני' שלפניו ואינו קרוי מנהג אלא בדבר הרגיל תמיד ושכיח ואנו רואי' שנהגו כן. וע"ש שהאריך בזה. והרמ"ה פי' מחשבין כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה' שכירות והמ"מ פי' שכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל, והריב"ש כת' סי' תע"ו כל מה שהאדם נודר בשכירות אפילו בע"פ ובלא קנין צריך לקיים כל שהנשכר עשה מלאכתו. כת' מהרי"ק שורש קע"ה. המבקש מחבירו להצילו מן הסכנה וכן עשה ואמר שנתן שוחד כך וכך נאמן בשבועתו וא"צ לגלות למי נתן מפני הסכנה וכ"כ סוף שורש י' מי ששלח שליח ליתן לו הוצאות הדרך השליח נשבע ונוטל וא"צ לברר בעדים כו', עו' כת' שורש קל"ג ראובן הכטיח לישמעון להשתדל בעדו בעסק מה בחנם, וכשכמעט נגמר הדבר חזר בו ורוצה שכר והוצרך שמעון לתת לו שכר, ואה"כ באו מעות ראובן ליד שמעון ואומר לקחת את שלי שלא כדין כי אנוס הייתי

י' לכל סאה וכת' המ"מ פ"ח מהל' שכירות שכן גירסת הרב כ"ן מיגש ופיר' י' שורות של אילנות בורי' לכל סאה א"נ י' אילנות עכ"ל. שתלא הרוצה להסתלק כו'. וכנ"י פ' המקבל ז' ד' קכ"ז ע"א ומיהו שתלא לא מצי למימר נפלג הכרם ואני אטול הרביעיות ואעבד בחלקי מה שארצה וישארו לך ג' חלקים שלישי לארים ומחצה לך, משום דכל החלקי' משועבדי' זה לזה ואפי' לא ירצה להסתלק אלא לחוריד ארים תחתיו לאו כל כמיניה דמצי ב"ב אמר לא ניה' לי דלפשי אריסי בשדה דסמכי אהרדי ויקלקל עכ"ל, וע"ש מדין המקבל שדה מחבירו אימתי יכול להסתלק.

שלא השוכר פועלים כו'. כת' מרדכי פ' האומני' ד' קמ"א ע"ר מותר לאדם להשכיר עצמו ואינו עובר על כי לי בני ישראל עבדי' דאין שייך אלא בעבד עברי ממש וכו' וכן הוא שם בהגה' דף קמ"א ע"ב וכת' שם שיש לזהר לפטר או מלמד אי שאר מלאכות להשכיר עצמו להיות בבית ב"ב בקביעות וסומך על שלחנו ג' שנים משום כי לי בני ישראל וגו' כ"כ הר"ם בתשובה וע"ש ר"ס של"ג. והרמ"ה פסק כרשב"ג. וכנ"י וכ"ג דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש. אבל אם אין מנהג בעיר כו'. וכנ"י ריש השוכר את הפועלי' דאעפ"י שאין מנהג בעיר אם נודע רוב אנשי עיר מאיזה מקום באו ילכו אחר המנהג שבאו משם כ"כ הר"ן והרשב"א עכ"ל, וכן משמע שם בגמ' ועיי' בזה בתשובת

בשלטי הגיבורים ריש פרק השוכר את הפועלים אות ב. 4 סי' תצה (גב א), ובגליון כ"י ב נוסף על מה שכתב הד"מ, וכן משמע שם בגמ': נ"ל שהם חדשו סגי אם הרוב ממקום א' דאי מגמרא הוי ס"ד דבעינן שיהיו כולן ממקום אחד. וראה ביאור הגר"א אות ה'. 5 בכ"י ב הנוסח: שנהגו שלא, במקום: שלא נהגו, ועיין בספר המכתם פסחים דף נג ע"א בהבדל שבין שתי הנוסחאות. ובעיקר נוסח הירושלמי כאן עיין בנ"י שם ובהערה שם בגליון הנ"י, וראה בשו"ת הריב"ש שם סי' תעה בביאור דברי הירושלמי והוא דלא כביאור הפני משה בירושלמי פ"ו ה"א, ועיי' שם בביאור עצומי ירושלים. 6 הביאו ב"י לקמן סי' שלב מחודשים [א], [ב], וראה הגהות הרמ"א בשו"ע לעיל סי' קסג סעיף ה. 7 וראה כנה"ג הגהות הב"י אות ה, ט, י. 8 בב"י: קעג, וכ"ה בכ"י ב, ובמהדורת

של 1 וכן היא הגירסא בכ"י מינכן, ראה דק"ס ב"ב צה א. 2 סי' תקעא (סו ב), ועיי' בחידושי אנשי שם אות א. וראה מ"ש בזה הרמב"ן במלחמות, וע"ע בסמ"ע ס"ק ו ובש"ך ס"ק א.

שלא 1 סי' שמו (עט ג), ושם: דדוקא בעבד עברי שאינו יוצא קודם ומנו אלא בשטר שחרור, וכה"ג שם בתוס' דף י ע"א ד"ה כי לי, ועיין בתוס' שם דף מח ע"א ד"ה והא בעי. 2 סי' תנט (פו ד), (וראה בד"מ הנדפס, ויש שם ט"ס: הרמב"ם, במקום: הר"ם), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב דפוס פראג, סי' עב, סי' עז וסי' פה. ועיין בשו"ע לקמן סי' שלג סעיף ג בהגהות הרמ"א שם ועיי' בש"ך ס"ק יז מה שמדייק מהגהות המרדכי שלא כהד"מ כאן וכ"ה גם בט"ז שם וע"ע בפ"ת אות ו. 3 ועיין

פירושו דחק ע"ש, כב"י בשם תלמידי רשב"א שאם שכון בג' א"נ בסתמא ועביד עבדות' שפירת' דשווי ד' אינו נותן אלא ג' דאזיל אוזיל גביה עבדות' שפירת' * וכן משמע מדברי הרי"ף עכ"ל. בודאי לא היה דעתו לפחות כו'. וכב"י בשם תלמידי רשב"א היכי דאמר להם ב"ב באו ועשו עמי בה' בדרך שבאו עמי חכריכם וא"ל כמו שבאו הם ואשתכח דבעשרה יהיב להו י' דדעתו אעילאי ולא אפחת וזה ברור * עכ"ל, וכת' רי"ז נכ"ט ח"א בשם הרשב"א שאם הטעה ב"ב לפועלי' כגון שאומר להם באו עמי בה' כמו שנשכרו' בה' והיו בי' וכן אם הפועלי' הטעו לב"ב שאומרי' ששאר פועלים נשכרים בי' ונמצא רוכן (ב) בה' אמרינן בירושלמי שאין להם זע"ז אלא תרעומות ולית' אלא הוי כאלו לא שכרו זה את זה ונותן להם כפחות שבפועלי' * וכת' רי"ז עוד ח"ב * מי שהתנה עם פועל שיתן לו חפץ פלוני בשכרו אחר שעשה מלאכה נותן לו או החפץ או הדמי' מה שירצה ב"ב מאחר שלא משכו הפועל לא קנאו עכ"ל, וכן פסק הר"ן פרק בתרא דע"ז * ד' שמו"א ע"א, וכן פסק שם האשר"י וכת' מהר"א ז"ל בפסקיו סי' ר"ל דדוקא שנותן לו דמי החפץ אבל מי שנותן להבירו שט"ח לגבותו למחצה או לשליש לא יוכל אח"כ לחזור משום דהוי דבר שלא בא לעולם וע"ש שהאריך בזה * ועיי' בנ"י ר"פ האומני', כת' במרדכי פ' מי שמת *

כמה שפייסתך במעות שרצית ממני, ופסק הדין עם ראובן, בגמ' פ' הגיזקין אמרינן סופר שכת' ס"ת לחבירו ואמר אזכרה שבו לא כתבתי לשמן נאמן להפסיד שכרו וכת' רי"ז ודוקא כה"ג שפסלו הפועל בעצמו אבל פועל שנפסל המלאכה שלא מדעתו כגון שבא גוי וניסך היין ולא היה יכול למונעו לא איבד שכירתו * עכ"ל.

שלב וחוזר ונוטל מב"ב מה שהנהו. כב"י כן הוא גירס' ספרי' וכן פרש"י והרמ"ה אבל מדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם נרא' דסוכרי' דאינו נוטל מב"ה רק ג' אפי' לא מתגרי פועלי' רק בד' או שעשאו לו מלאכות ששוה ד' וצ"ע למה השמיט רבינו דעת' עכ"ל ואין דבריו מוכרחי' (א) בדעת הרי"ף והרא"ש דאפשר לפרש דבריה' כדעת רש"י והרמ"ה ואע"ג שכתבו ואינו נוטל מב"ה רק ג' יש לפרש דוקא בדאיכא פועלי' דנשכרו' בג', אבל בדאיכא פועלי' דנשכרו' אלא בד' נותן לו כפי מה שהנהו דהיינו אם לא הנהו רק ג' [אין להם רק ג'] ואם ד' ד' ועל זה קאי הרמ"ה לומר דמ"מ אם הנהו יותר מד' אין לשלוח ליקח יותר מד' הואיל ולא שכון רק בד' דכיצד הוא ישכור בסחורתו של חבירו ר"ל בפעולת הפועלי' ואע"ג דשליח יוכל להפסיד לא יוכל להרויח, כן ג' פ' דברי רבינו והרמ"ה וב"י הבינו בדרך אחרת ופי' בדברי הרמ"ה

הגהות דרישה ופרישה

שכרכם עלי לא גרע השליח מאלו א"ל עבדו לב"ה סתם דהוי משלם ד' אי מתגרי כל הפועלי' בד' וגם השליח חוזר ויטול בכה"ג ממנו, ועיי' דרישה שם כתבתי עו' הוכחה לזה. [אות א בגדפס]. (ב) עיי' סמ"ע שם כתבתי למה נקט כאן בסי' (פ) רובן ברישא.

טו ובביאור הגר"א אות י, וע"ע בקצוה"ח ונתה"מ ס"ק ג. 4 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יא ובפ"ת אות ב וע"ע בש"ך ס"ק טז וס"ק יז ומש"כ בדבריו בנתה"מ ס"ק ד. 5 צ"ל: סוף ח"א, וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד ובמפרשי השו"ע שם. 6 סי' אלף רפט (ל ב). 7 (וראה ב"י סי' שלא מתודשים [ה], ויש שם ס"ס וצ"ל: סי' רל). ועיין בסמ"ע ס"ק יב ובש"ך ס"ק יט בזה וראה גם בקצוה"ח ובנתה"מ ס"ק ה. 8 סי' תרטו (צג ד), מתשובות מהר"ם, וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' רפה.

שלב, (א) ואני אומר שמוכרחין הן דברי הרי"ף והרא"ש היפוך דעת הב"י לפי טעם דבריה' דאסקי וכתבו דכל היכי דשני שליח שליחות ה"ל כאלו לא שלחו דצריך ב"ב לשלם לפועלי' כמנהג עיר או ג' ג' [אין ד' ד', ובודאי גם בזה דא"ל שליח ד' ואמר

ירושלים הוא בסי' קעב. 9 בב"י סוף סי' שלב הביא לד"ז עיי"ש ועיין בכנה"ג שם הגהות הב"י אות יג. שלב 1 וכה"ג בב"ח ביאור דברי הרמ"ה והטור, ועיין סמ"ע וש"ך בהא דהרמ"א בהגהות השו"ע מביא בשם וי"א וע"ע בביאור הגר"א אות ב ובערוך השולחן בזה, אמנם ראה בחידושי רעק"א בגליון השו"ע שהביא מהריטב"א דאפילו כולם נשכרים בד' א"צ ליתן לו רק שלש. 2 ועיין בזה בש"ך ס"ק יא. 3 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד וראה אריכות דברים בביאורו בש"ך ס"ק

שכיר שמצא מציאה למי הוא עיי' פ' שני' אוהזין ובתו' פ' אלמנה ניוזנת ד' צ"ח עכ"ל(ה), ובתשובת הרשב"א סי' אלף י"ד על א' ששכר חבירו לישא וליתן בשלו וכל מציאה וריוח שנמצא בהן יהא של שוכר והיו בהן שטרות פרועין ושלמו לשכיר זה ע"ש של מי הוא כי יש מחלוקת בדבר וע"ש, ראובן שהקדים שכר לפועל לעשות לו מלאכה בשדיהו ואח"כ מכר השדה לאחר אינו יכול להוציא השכר לא מן הפועל ולא מן הקונה כן פסק הרא"ש סוף כלל ס"ו וק"ב ועיי' באשר"י ס"פ נערה שנתפתתה הקונה מלבושי' למשרת אם נוטלן כשיצא ממנו.

שלג אם הוא קבלן כו'. אבל פועל יכול לחזור אפי' בכה"ג משום דכתיב עבדי הם וגו', וכ"כ התו' ר"פ הזהב בשם ר"ת והביאו שם הרא"ש וכן פסק המרדכי פ' האומני' דפועל יכול לחזור אפילו נתייקרו הפועלים ומשמע דמיהו כלי אומנתו יכול ב"ב להחזיק (א) וע"ש, ובנ"י פ' הזהב ד' פ"ו ע"ב, וככ"י [וכתבו] תלמידי רשב"א דכשבא כלי אומנות ליד ב"ב אם חוזרין יכול לשכור אחרים מן דמי כלי האומנות אם הוא דבר האבוד שוכר עליהן נגד כל דמי כלי אומנות ואם אינו דבר האבוד אינו מוסיף רק כדרך שפועלי' נשכרי' וזה נוטל מכלי אומנות עכ"ל, וכ"כ המ"מ פ"ט בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל ועיי' בזו בנ"י פ' האומני' ד' ק"ה. וכן אם לא הלכו ועכבם שאין מוצאים להשתכר כו'. וכ"כ המ"מ פ"ט מה' שכירות בשם הרשב"א והרמב"ן

דף רנ"ה ע"ב ראובן שנתן לשמעון ט"ו דינרין לחלוותן בריבית ע"מ שישא בנו את בתו ולא רצה בן שמעון לנשאה, צריך להחזיר לו מעותיו, ומ"מ יתן ראובן לשמעון מן הריוח כפועל בטל וע"ש, כת' בת"ה סי' שכ"ג. על ראובן ששכר לשמעון לילך בשליחותו בי' דינרין וקודם שהלך שמעון אמר שמעון לאחר' שרוצה ג"כ הוצאות הדרך בלא אלו הי' דינרין ולא היה ראובן בביתו שהיה אפשר לחודיעו, וראובן לא רצה ליתן לו אח"כ כי אמר שנתן לו י' דינרין אע"ג דשאר פועלי' נשכרי' בו' דינרין כדי לכלול ג"כ ההוצאה, ופסק דהדין עם ראובן דאמרינן הדמי' מודיע' לענין שכירות פועלי' אע"ג דלא אמרינן כן לענין שכירות בתי' (ג) וע"ש. נותן להם ד' שנשכרו בג' כו'. דבר תמוה זה למה יתן לו ד' דהא לא עדיף מה שאמרו מאלו לא אמרו כלל דכבר נתבאר שאינו נותן לו רק ג' וכ"כ מדברי המ"מ והרא"ש בהדיא שאינו נותן להם ד' רק בשביל שהפועלי' נשכרו בד' או פשוטה מלאכתו כו' בד' (ד). ופייסוהו בדבר' כו'. ובנ"י פ' האומני' י"ד ד' ק"ה ע"ב וכת' הרמב"ן ז"ל דאפי' אמר הב"ב אין רצוני ליתן לכם אלא כך וכך ופייסוהו הואיל והית' ביניה' קציצה תחלה צריך ליתן להם כפי תנאם הראשון ודוקא במקום שהיה לפועלים תרעומות אם חזר בו אז הוי דינא הכי אבל במקום דיכול ב"ה לחזור ואפי' תרעומות ליבא עליו אז דוקא אם חזר בסתם ופייסוהו אמרינן דעל תנאי ראשון חזר, אבל אם אמר בפירוש אין רצוני אלא בכך וכך לא וע"ש, וככ"י

הגהות דרישה ופרישה

(ג) ודין דמים מודיע' כת' הטור ל' סי' ר"ך ורי"ד ע"ש. (ד) ועיי' פרי' שכתבתי שנ"ל מוכרח גם משאר דקדוקי' להגיה בדברי רבינו הב"י שלשה (הבאים) [במקום] מארבע, ולפ"ז א"ש דברי הטור כדעת כל

(ג) ודין דמים מודיע' כת' הטור ל' סי' ר"ך ורי"ד ע"ש. (ד) ועיי' פרי' שכתבתי שנ"ל מוכרח גם משאר דקדוקי' להגיה בדברי רבינו הב"י שלשה (הבאים) [במקום] מארבע, ולפ"ז א"ש דברי הטור כדעת כל

שלג 1 סוף סי' שמו (עט ג), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב דפוס פראג, סי' תשמט וסי' תעז, וראה שם בחידושי אנשי שם אות [ח] וראה כאן בסמוך בשם תלמידי הרשב"א, ועיין סמ"ע ס"ק ב והגהות דרו"פ כאן אות א. ועיין בש"ך ס"ק ה, נתה"מ ס"ק ב וביאור הגר"א אות ב. ועיין בנ"י פרק הזהב סי' שסה (כט א), וצ"ב בכל זה. 2 סי'

9 והביאו ב"י לעיל סי' שלא מחודשים [ד], וראה סמ"ע ס"ק ח בהגה'. 10 ועיין בזה בבדק הבית וכב"ח וראה ביאור הגר"א אות ת. 11 סי' תסח (מז א), ועיין בחידושי הרמב"ן ב"מ דף עז ע"א שהביא ב' דיעות בנדון, וראה לעיל סי' רכא הערה 1, ועיי"ש בהגהות הרמ"א בשו"ע ובמפרשי השו"ע שם. וע"ע בחזו"א ב"ק סי' כג ס"ק לב.

לב"ב אפ"ה יכול לחזור בו והמעות חוב עליו.⁷ אבל דבר אבוד כו'. כת' המרדכי פ' האומני' * ע"ב וע"ג דמלמד החזור בו מקרי דבר האבוד וכן היה דן מוהר"ם מזה הלכה למעשה דלא כר' יואל דפסק דיוכל לחזור בו, וכת' (דבריו) דח"ה סופר החזור בו הוי דבר אבוד דמזיק לספר כשהיה מב' סופרי, עוד כת' שם דאם המלמד לא יוכל ללמוד מחמת גזירת המושל הוי פסידא דב"ב וכת' שם דיש לך לילך אחר המנהג בענין אם צריך להשיבם, ואסור למלמד לעסוק בשום מלאכה אחרת, ובירושלמי אסור למלמד לנעור הרבה בלילה דלמחר לא יוכל ללמוד ואין לו לסגף עצמו במאכל ומשתה [או] * לחרבות במאכל ומשתה [וכל המשנה ידו על התחתונה ומעבירי] ליה עכ"ל, וכן הוא בהגה' מיימוני סוף הל' שכירות וע"ל פי' של"ז ועיי' בתשובת מיימוני ס"ם קנין ס"ו בדיון מלמד שחלה [אי] מקרי דבר האבוד, וע"ל פי' ש"ו אימתי מעבירין למלמד שפשע, ובתשובת מהרי"ק שורש קל"ג דאם עשה עמו בחנם יכול לחזור מתי שירצה אפילו ברבר האבוד¹⁰ וע"ל פי' של"א כתבתי דבריו. קבלן הב"ה למלאכתן סתם. משמע¹¹ הא בלא"ה אין גותן לו כל השכירות ומנכה לו ימי חוליו או ימי אונסו אע"פ שלא חזר בו הפועל אבל המרדכי פ' האומני'¹² ד' קמ"א פסק דאינו מנכה לו זמן חוליו או אונסו

דאם גרם להם הפסד נותן להם כפועל בטל וכ"כ התו' פ' האומני'⁸, וכב"י בשם תלמידי רשב"א אם אינו מוצא' להשתכר אלא במלאכה כבידה כזו, אם רוצים לא יתעסקו בכביד' והוא צריך ליתן להם כפועל בטל עכ"ל, אבל במרדכי פ' האומני'⁴ ד' קמ"א ע"ג פסק בשם מוהר"ם דאפי' אם מוצא מלאכה כבידה מזו רק שרוצין להוסיף לו בשכר לפי ערך המלאכה יכול ב"ב לחזור עכ"ל, וע"ל סי' של"ה מדין זה, וכב"י עוד וז"ל כת' הריטב"א בתשובה * בשם רבותיו שלא אמרו שפועל יוכל לחזור בו אלא בשוכר עצמו באמירה אבל כל שנשתעבד בקנין לטפויי מילתא אתא שלא יוכל לחזור בו עכ"ל. כיון שהלכו הוי כאלו התחילו כו'. וכת' המ"מ ודוקא שהלכו הם עצמם אבל לא ע"י שליח. אבל אם התחילו במלאכה כו'. וכת' המרדכי ריש האומני' * בשם מוהר"ם ודוקא שאין מוצא הפועל להשתכר אבל אם מוצא להשתכר אף ב"ב יכול לחזור והא דאמרינן בגמ' דאין ב"ב יכול לחזור מיירי בקבלנות (ב) עכ"ל, וכן הוא כנ"י שם ד' ק"ה וכבר נתבאר שכן דעת הרא"ש ורבינו שאף אם הלכו דהיינו שהתחילו במלאכה אם מוצא' להשתכר ב"ב יכול לחזור כו'. הפועל אם הוא שכיר כו'. וכת' מהרי"ק שורש קפ"ב פועל יכול לחזור בו אפילו קיבל כבר דמי שכירתו ואין המעות בידו לשלם

הגהות דרישה ופרישה

דבקבלן מסתברא לומר דאין ב"ה יכול לחזור ואף שימצא להשתכר בקבלנות במקום אחר ע"ש.

בו מיירי דמשכן כלי אומנותו והחזיר' אותן להפועל ועיי' דרישה. (ב) עיי' דריש' שם כתבתי סברת

פראג, סי' שפז, ועיי' ברא"ש כאן סי' ג. וראה בחידושי אנשי שם שם ובתפארת שמואל שעל הרא"ש שם אות א. (ובסמוך תקנת עפ"י כ"י ק, ובכ"י א שורבב מהעתקת גליון שלא במקומו).⁹ הוספתי מכ"י ב וכה"ג במרדכי שם.¹⁰ ראה ביאור הגר"א אות לו, ומבואר מדבריו דתחילת מלאכה הוא קנין רק כשמקבל שכר ולא כשעושה בחנם, ועיי' ש"ך ס"ק לא, ולפ"ז גם כשחוזר לגמרי והוי דבר האבד יכול לחזור בו רק ישלם מדינא דגרמי היכא דשייר, ועיי' במחנה אפרים הל' שכירות פועלים סי' ו שהביא מחלוקת בדיון זה ומסקנתו דאפילו עושה בחנם הקנה גופו לבעל הבית.¹¹ וראה ברא"ש סי' ו בפלפולא חריפתא אות ק.¹² סי' שמו (עט ג), ועיי"ש בהערה בגליון בשם מהר"ר אלחנן, וכ"ה בתשובות מימוניות סוף ספר קנין סי' ל, וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג,

תסו (מו ב). 3 דף עז ע"ב ד"ה אין עיי"ש, וכ"פ בשו"ע סעיף ב, ועיי' בזה במפרשי השו"ע. 4 סי' שמו (עט ב), ובהגהות הרמ"א בשו"ע הביא לב' הדיעות בזה, ועיי' בש"ך ס"ק יג משי"כ בזה. 5 סי' קיז, וע"ע בחידושי ריטב"א החדשים ב"מ דף עה ע"ב ד"ה השוכר את החמור ועיי' ש"ך ס"ק יד שהביא לדברי הריטב"א שחולק על דברי הריטב"א, ועיי' עוד במחנה אפרים שכירות פועלים סי' ב, וראה גם בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קפ"ד שמחלק בין שאר קנינים לקנין כסף ושטר. 6 סי' שמב (עט א). 7 וכ"פ בשו"ע סעיף ג ועיי' בקצה"ח ס"ק ו מה שכתב להוכיח שדעת התוס' כמהרי"ק וע"ע בנתיב ס"ק ו ובמחנה אפרים שכירות פועלים סי' א, מה שכתבו בביאור מחלוקתם, וראה גם בש"ך ס"ק טו. 8 סי' שמג (עט א), וראה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס

ואפי' בדבר האבוד מאחר שנאנס פטור ואין מנכה לו [אם] ¹³ חלה אחר שהתחיל במלאכה ולכן מלמד שחלה אין מנכה לו] כלום וא"צ להשלים אח"כ מה שביטל, אמנם התו' ¹⁴ ותשב"ץ כתבו בדברי הרא"ש דמנכה לו ימי חוליו [ואונסין] וע"ש במרדכי, וכת' בתשובת מיימוני ס"ם קנין סי' ל"א ¹⁵ דמוהר"ם חוזר בו ופסק בדברי התו' מיהו ¹⁶ אם קיבל הפועל או המלמד שכרו א"צ להחזיר (ג), ועיי' בדברי התו' בפ"ק דקדושין. צריך להחזיר לו התוספו. וכ"כ המ"מ פ"ט בשם הרשב"א. עד מ' או ג' זהו. ככ"י כ"כ הרמב"ם פ"ט ונראה מדברי המ"מ דה"ה לק' זו וזו' ונ' לאו דוקא, ולא ¹⁷ כרמב"ן שכת' דדוקא נקט (ד), ובנ"י פ' האומני' ¹⁸ ד' פ"ה ע"ב ודוקא אם שכר עליהם פועלים מש"כ לא שכר אלא הפסיד בהמתנת א"צ לשלם אלא אם רצה שוכר עליהם כן הסכימו האחרוני' ז"ל עכ"ל, ובמרדכי פ' האומני' ¹⁹ ע"ד בתשובת מוהר"ם לענין מלמד שחזר בו פסק הא דיכול לשכור עליהם יותר מבדי שכרן היינו דוקא שתפס בלי אומנתו אבל אם אין בידו בלי אומנתו רק דברים אחרים של פועל

ואפי' בדבר האבוד מאחר שנאנס פטור ואין מנכה לו [אם] ¹³ חלה אחר שהתחיל במלאכה ולכן מלמד שחלה אין מנכה לו] כלום וא"צ להשלים אח"כ מה שביטל, אמנם התו' ¹⁴ ותשב"ץ כתבו בדברי הרא"ש דמנכה לו ימי חוליו [ואונסין] וע"ש במרדכי, וכת' בתשובת מיימוני ס"ם קנין סי' ל"א ¹⁵ דמוהר"ם חוזר בו ופסק בדברי התו' מיהו ¹⁶ אם קיבל הפועל או המלמד שכרו א"צ להחזיר (ג), ועיי' בדברי התו' בפ"ק דקדושין. צריך להחזיר לו התוספו. וכ"כ המ"מ פ"ט בשם הרשב"א. עד מ' או ג' זהו. ככ"י כ"כ הרמב"ם פ"ט ונראה מדברי המ"מ דה"ה לק' זו וזו' ונ' לאו דוקא, ולא ¹⁷ כרמב"ן שכת' דדוקא נקט (ד), ובנ"י פ' האומני' ¹⁸ ד' פ"ה ע"ב ודוקא אם שכר עליהם פועלים מש"כ לא שכר אלא הפסיד בהמתנת א"צ לשלם אלא אם רצה שוכר עליהם כן הסכימו האחרוני' ז"ל עכ"ל, ובמרדכי פ' האומני' ¹⁹ ע"ד בתשובת מוהר"ם לענין מלמד שחזר בו פסק הא דיכול לשכור עליהם יותר מבדי שכרן היינו דוקא שתפס בלי אומנתו אבל אם אין בידו בלי אומנתו רק דברים אחרים של פועל

הגהות דרישה ופרישה

אבל טפי מזה לאו שכירות מקרי עכ"ל, וכ"כ נ"י בהדיא וכת' עליו דכן הסכימו האחרוני' וכן מסתבר דאין ישכר ב"ה זה על הפועל שלא מדעתו ושלא ברשות טפי מדרך בעלי בתים לשכור בשל עצמן בדבר האבוד שלהו, ונרא' שגם המ"מ כוונתו הוא כן ודלא ככ"י עד"ר ודוק. [אות ה בנדפס].

(ג) וכ"כ הרא"ש פ' האומני' בשם מוהר"ם שכ"כ מכת היא דאמרינ' בפ"ק דקדושין דעבד עברי שחלה אין מנכין לו דמיירי שכבר קיבל שכירו, והרא"ש כת' דמיירי כשקבלו אחר חלייתו סתם ע"ש. [אות ד בנדפס]. (ד) וע"ד שם כתבתי שדברי הרמב"ן דברי טעם הם שכת' עד מ' וג' [דקאמרינן] ר"ל עד כדי שדרך בעלי בתים לשכור פועלי' בדבר האבוד שלהו,

וחמשים וראה בסמוך דברי הד"מ כאן שדייק כן מלשון הרמב"ם ומלשון הטור (ואם היה בידם משלהם), וע"ע בש"ך ס"ק לח ובביאור הגר"א אות לט. ²⁰ בת"ה שם, ובפשטות הכוונה כאן בדבר האבוד שבממון אפילו אין כלי אומנותו בידו (כנ"ל) חייב מדינא דגרמא, ועיין בש"ך ס"ק לט שמשמעות דבריו דקאי אנ"י דלעיל מניה ועיי"ש, וצ"ב. ועיין בהג"א סי' ב בשם מהרי"ת. ²¹ וראה בנד"ז בהגהות אשרי סי' ו (קלח ג), ושם: ואם שכיר הוא ללמוד כל הספר או חציו ולא קבעו לו זמן ויכול להבטל כשהוא רוצה וכו'. ²² סי' תנו (פו ד), ועיי"ש שכתב שהרי אין שוכר עצמו כ"א לשכר בטלה וכו', ולכא' לפי"ז היה יכול להשכיר עצמו גם לג' שנים, וצ"ב, וראה לעיל סימן שלא הערה ² ובהגהות הרמ"א בשו"ע כאן סעיף ג. ²³ סי' תנו, תנה, תנט (פו ד), ועיין בזה

סי' שפה. ¹³ הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בד"מ הגדפס, וכה"ג במרדכי שם. ¹⁴ תוס' בקידושין דף יז ע"א ד"ה חלה, ובספר התשב"ץ לרבינו שמשון בר צדוק, תלמיד מהר"ם מרוטנבורג, ורשא תרלו, סי' תקכו, (וצ"ב דהא לכא' פסקי התשב"ץ שם הם בשיטת המהר"ם). ¹⁵ ועיין בהגהות מימוניות הלכות עבדים פ"ב אות א. ¹⁶ כ"כ מוהר"ם שם עיי"ש, וכן הביא דבריו בדא"ש סי' ו, עיי"ש בהגהות הגר"א ועיין בש"ך ס"ק כה, ט"ז סעיף ה בגליון השו"ע וקצוה"ח ס"ק ח וס"ק ט. וע"ע בחידושי מהרי"ט קדושין שם ובמל"מ פ"ב מהל' עבדים ה"ה. ¹⁷ וראה סמ"ע ס"ק כו. ¹⁸ סי' תסו (מו ב), ועיין בביאור הגר"א אות לח. ¹⁹ סי' שמט (עט ג), ועיי"ש מה שמביא מפרישי' בדף עז ע"א, ועיין בש"ך ס"ק לד שדייק מלשון המחבר דאפילו בממון אחר שוכר עד ארבעים

בשכירותו] כלום דהוי כאיש אחר, מיהו אף במעלה מוזנות יכול לחזור ולומר איני ניוזן ואיני עושה, ואפשר אפי' אינו סמוך על שלחן אביו כל שנעשו בתנאי האב אין לו לערער במה שפסק עליו האב בשכירתו עד שעת שיחזור בו, משום ²⁷ דמסתמא כיון דידע בתנאי האב ובקציצתו במלאכתו מינח ניח ליה במה שעשה האב וזה ג"ל יותר ולפיכך נוטל כל מה שעשה כפי קיצת האב וחוזר בו כל זמן שירצה ופועל הוא ולא קבלן עכ"ל, [כ' ²⁸ תרומות הדשן סי' ק"ט אם חלה אשתו של פועל או בנו מקרי אונס ויכול לחזור]. וכת' עו' שם שכרו לעשות כך וכך חכיות יין אע"ג דימי בציר קצבתן ידוע אפ"ה מקרי קבלן, וכת' עו' סי' שכ"ג על ²⁹ משרת או עבד אי חוזרו בהן מקרי דבר האבוד דב"ב א"י לעשות מלאכתו בעצמו וכגון זו יאבד ויפסיד שלו וע"ש, כת' בתשובת הרא"ש כלל ק"ד סי"ג על גוי ששלח שלוחו לקרא לחייט לתקן לו בגדים וקרא לו לראובן ואחר שהתחיל להתוך בא ג"כ שמעון וזותך ג"כ ותיקן כראשון ובעת הפרעון קיבל ראובן שכר שניה' ולא רצה ליתן לשמעון רק מה שנותנין לתלמיד ושמעון אמר שהוא אומן כמוהו הדין עם שמעון וע"ש, עיי' בא"ע סי' פ' מדין אשה המקבלת עליה להניק בן חברתה אם יכולה לחזור ע"ל סי' קפ"ב [כתבתיו] דין מורשה שמען שלא כראוי אי מקרי פושע.

שלד או שניה' אינן יודעי' וכו'. ולעיל סי' של"ג כתבתי מתשוב' מוהר"ם דאם הוא מכת מדין' הוי פסידא [לב"ה]. שהממע"ה כו'. ובמרדכי פ' אומני' דף קמ"א ע"ג ונשאל למוהר"ם אלמנה ששכרה בית ומתה ועתה אין

דאמרינן דאף יחיד לא יוכל לחזור דלגבי רבים הוי דבר זה דבר מועט, ועו' במקום דאיכא ערוב בלא קנין משתעבד וחייב הערוב ליתן שכרו כו' ואע"ג דעדיין לא התחיל במלאכה מאחר שאינו מוצא להשתכר במקום אחר הוי כהתחיל, ואם השכיר עצמו לב' שנים והתחיל שנה ראשונה מקרי התחלה אף לשנה שניה עכ"ל ע"ש, וכת' עוד בשם הסמ"ג מי ששכר מלמד ע"י קנס חייב לשלם הקנס אף שלא חקנה דדמי לאם אוביד ולא אעבד כו'. שמיירי ג"כ שמוציא פועלי' לשכור. וכן פסק המ"מ פ"ט מה' שכירות, וכב"י ²⁴ אבל תלמידי רשב"א כתבו בשם הרמב"ן דבדבר האבוד בכ"ע חייבי' דיוכל לומר הוינו ממריח עצמי להמציא לי פועלי', ומיהו היכא שהפועלי' לא היו מוצאין לשכור עצמן והכ"ב חוזר א"צ ליתן להם דהא בלא"ה הוי בטלי' וה"מ דלא התחיל עדיין במלאכה אבל התחילו כבר נותן שכרן וי"א אפי' לא התחילו חייב ו' לומר הוינן מרחנן ומוצא' מלאכה עכ"ל. שאלה ראובן אומר לאומן כו'. כת' בר ששת סי' תע"ה על ש"ץ שהשכיר עצמו עם ברורים ראשונים' והתנה ע"מ תנאי [ולא נכתב] בשטר ואח"כ השכיר עצמו שנית עם ברורי' אחרי' סתם ולא התנה, ודאי על תנאי הראשון השכיר עצמו וע"ש ודוקא שהזכיר והשכיר עצמו אבל אם עמד עמו שנה שנית לא, דבשתיק לא אמרינן דנשאר על תנאי הראשון וכ"כ מהרי"ק שורש קי"ח וע"ש שהאריך בזה ²⁵, וכת' הרמב"ן בתשובה ²⁶ סי' ק"ה על ראובן שהשכיר בנו לאומנות לשמעון לשנה ועשה עמו ב' חדשי' ואח"כ סירב הבן ולא רצה לקיים תנאי אביו, והשיב אם האב מעלה לו מוזנות יכול להשכירו וצריך לקיי' תנאו ואם אינו נותן לו מוזנות [אין

²⁸ הוספתי מכ"י ב. ²⁹ ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ה (ההגה הראשונה) ועיין ש"ך ס"ק כג בזה ובפ"ת אות ח שהאריך בזה.

שלד 1 עיי"ש הערה 8, וראה גם לעיל סי' שכא הערה 10 ובהגהות הרמ"א בשו"ע ציין לסי' שכא, וראה סמ"ע ס"ק ב משכ' בזה. ² סי' שמה (עט ב), וראה שו"ת מהר"ם ברי"ב, דפוס פראג, סי' תתרב, ועיין בתוס' ב"ב דף גא ע"ב ד"ה במתנה, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א הביא לב' הדיעות ועיין סמ"ע ס"ק ד, וש"ך ס"ק

בנתה"מ סוף ס"ק א ובנחל יצחק חו"מ סי' כב. וע"ע בשו"ת הרמ"א סי' ג. ²⁴ ועיין בזה בש"ך ס"ק כח ובפ"ת אות יא מה שהביא בשם רעק"א. וע"ע במתני"א שכירות פועלים, סי' ו' וסו"י ז. ²⁵ ועיין בזה אריכות דברים בש"ך ס"ק מד. ²⁶ שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן. ²⁷ בכ"י ב הנוסח כאן : משום דמסתמא ניחא ליה במה שעשה אביו ונכנס במלאכה וכו', ולא הזכיר כיון דידע, וראה הנוסח בב"י (והוא כנוסח שבכ"י א וכה"ג בשו"ת הרשב"א שם), וראה ש"ך ס"ק מה ונתה"מ ס"ק יז.

שאחזו דף תק"ע ע"ב דהרמב"ן דחה דברי הראב"ד וב"כ בת"ה סי' שכ"ט [דאין] לחלק בין פועל לקבלן ודלא כהגהות מימוני, כתב בתרומות הדשן סי' שכ"ט] הא דאם אירע אונם דהוי פסידא דפועל כגון שהראה לפועל מלאכה זו אבל אי שכרו מסתמא יכול לומר תן לי שדה אחר להשקות או מלאכה אחרת לעשות עכ"ל. מי ששכר מלמד לבנו כו'. וכן פסק המרדכי ר"פ האומני' ע"ג בשם מוהר"ם ודלא כו"ח וס"ל דאפי' באינו רגיל הוי פסידא דב"ב כו', עו' כת' שם ע"ג דאם מת התינוק הוי פסידא דמלמד ומשלם לו מה שלמד ולא יותר וכן משמע מתשובת מוהר"ם דלעיל ועיי' במרדכי פ' האומני' ד' קמ"ז ע"א מדין אם חלה או מת הנער, ולעיל סי' של"ג כתבתי דין אם חלה המלמד אם צריכי' לשלם לו וע"ל הרבה מדין שכירות מלמד, וע"ל סי' ר"ז אם יש בהשכרת מלמד משום אסמכתא, ועיי' ס"ס רל"ז אם יש בשכירות מלמד משום השגת גבול, כת' פועל החנוך פרשת בחוקותי שהתלמיד מחויב להביא ספר לרב שילמוד ממנו ואין הרב מחויב לתת לו ספר. ודמי לאוכלסי דמחוזאי כו'. [וכתב¹⁰ רי"ז במישרים נתיב כט חלק ג] שאפילו יש למלמד תלמיד אחרים [זה] שחוזר בו משלם לו דדיבור לא דיבור למאה ויכול לשמוע בכלל האחרים וכן ראוי לדון עכ"ל, ובתשובת הרמב"ן סי' א' כת' דאפילו נותן לו תלמיד אחר כמקומו חייב לשלם לו¹¹ שלימוד התכמה אינה כשאר מלאכות [שיאמר] לו צא ושכור עצמך לאחרים כי יש תלמיד מכין וקל בלימודו ויש תלמיד טורח בלימודו ולומדי התורה אינ' נהנין

היורשים רוצין לפרוע אלא מה שדרה בה או להשיב לשם דיורין אחרין, ופסק דאם לא נפרע כל השכירות הדין עם היורשי' דהוי פסידא דפועל שהוא ב"ב ולא דמי' לפסינה [סתם] ויין זו דאמרינן אם לא נתן [אמאי] לא יתן, שאני התם דגם בעל הפסינה אכר פסינתו, אבל גבי פועלי' דלא הפסידו כלום אלא שמתבטלין כיון דב"ב אנוס לא יתן להם כלום ה"נ מיתה אין לך אונם גדול מזה, מיהו מה שדרה בו צריכין יורשי' לשלם וכן אם כבר נתנה השכירות צריך הב"ב לחזור ליורשי' נגד מה שלא דרה בו או היורשי' יכולין להושיב שם אחר דכוותיה אבל לא דקשה מיניה, וכן פסקתי לענין מלמד שמת התינוק בחצי זמן ופטרתי הב"ב בשביל זה עכ"ל, ובתשוב' הרשב"א סי' אלף ק"ח פסק בשם הראב"ד דאם שכר בית לשנה ומת צריכין יורשי' לשלם [לו] כל השכירות דכל זמן השכירות הוא כאלו מכרו לו עכ"ל וע"ש, וכב"י ס"ס שו"ב שכן הוא דעת התו' פ' ח"ה דף נ"א וכן משמע לקמ' ס"ס של"ה בתשובת הרשב"א [ובתרומות הדשן] סי' שכ"ט פסק בדברי מוהר"ם אלא שמשמע שם דאם הקדים לו השכר א"צ להחזירו [לו] וע"ש ע"ל סי' רפ"ד שדכן שהתחיל לזווג ולא גמרו מה דינו או אם נדר לו הרב'. בד"א בפועל אבל מי שהתנה כו'. וכב"י וכן דעת הר"ף והרא"ש והרמב"ם פ"ט מה' שכירות דאין לחלק אלא בין פועל לאריס אבל לא בין קבלן לפועל ולא בין התחיל במלאכה ללא התחיל, וכת' המ"מ שכן דעת הרמב"ן¹² ודלא כדעת הראב"ד דס"ל דקבלן דינו כאריס וכ"כ נ"י פ' האומני' דף ק"ה ע"ב והר"ן פ' מי

תסז (מו ב). 6 הוספתי מכ"י ב, ובסמוך צ"ל: כמ"מ בשם הראב"ד, במקום: כהגהות מימוני, וכמו שהוא בכ"י ק. 7 ועיין סמ"ע ס"ק י. 8 סי' שמד (עט ב), ועיי"ש בס"י שמה בשם מוהר"ם ובסוגר שם: ומעשה בא לידי באחד ששכר מלמד ומת התינוק בחצי הזמן ופטרתי הבעה"ב ממה שלא למד מטעם דפרישית, עיי"ש, ובהמשך שם בס"י שמו: שפסק מתחילה היכא דמת התינוק בתוך הזמן דצריך לשלם לו כל שכרו משלם ושוב חזר ופסק כיון דאם חלה התינוק פסידא דמלמד כ"ש היכא דמת התינוק. 9 ראה ספר החינוך מצוה שנ, (בכ"י ב חסרה פסקא זו). 10 בכ"י א וכ"י ק שורבב כאו מלקמו, ותקנתי עפ"י כ"י ב. 11 וראה לקמן (הערה 14) שמוהר"ם במרדכי

ב ופ"ת אות א. ועיין לעיל סי' שטז הערה 3. 3 צ"ל: סי' אלף כח (וכמו שהוא בב"י סי' שיש סעיף כג). 4 עיין בספר הזכות, גיטין פרק מי שאחזו סי' תקלו (לה ב), ובהשגות הראב"ד שם ועיי"ש בר"ן, ועיין בתוס' שם דף עד ע"ב ד"ה רבה, המחלקים בין פועל שהוא שכיר יום שלא שכרו בעל הבית אלא לדלות וכיון שלא הוצרך אינו שכיר, אבל הכא שהוא אריס ועושה כל מלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע וכו', (ועיין במלוא הרועים גיטין שם מה שדייק מלשון התוס' שם), ועיין בתוס' ב"מ פרק האומנים דף עז ע"א ד"ה דאגר, ועיין בב"ח סעיף ד מה שכתב בבאורם (ואולי ג"מ לפי הב"ת בקבלן שאין לו חלק בקרקע אבל אינו שכיר יום, וצ"ב). 5 סי'

בכמול [אלא] מצירי' ודמי לאוכלסי דמחוזאי עכ"ל, וכת' עוד הר"ר ירוח' (בשם¹² הר"ש) בנתיב הנ"ל דא"י לכוף למלמד שילמוד אחר במקום הראשון וכת' עו' רי"ו בשם הר"מ¹³ והרא"ש מלמד דינו כפועל לכל דינו וכן בשוכר עליהן [או מטען] או לענין חזרה וכו', וב"ב הרשב"א בתשובה סי' אלף מ"ב וכת' שם מיהו מסתברא שאם למד עם אחרי' מעצמו שהוא מנכה לזה שחזור מה שהרויח אם היה תנאי ביניהם [שלא יוכל ללמד אחרים, אבל אי לא היה תנאי ביניהם] ויוכל ללמד לאחרים אינו מנכה לו כלום וע"ש, ובמרדכי פ' האומני' ¹⁴ ד' קמ"ב ע"א משמע דיוכל ליתן לו נער אחר ללמוד אם השני מבין היטב כראשון וע"ש וכן הוא שם ד' קמ"א ע"ג ובנ"ל מדברי הרא"ש שכת' שדינו כשאר פועל, ובתשובה הרמב"ן סי' אלף ¹⁵ בתלמודי' ששכרו לרב א' בי' ליטרין וניתוספו לו אח"כ מתלמידו עד שהיה לו שכירות י"א ליטרין, ורצה א' מהראשונים' לחזור בו באמרו דכלא ידיה ה"ל י' ליטרין, ופסק דלא יוכל לחזור וצריך לשלם למלמד כו' ומדברי הר"ף ¹⁶ והרא"ש שכת' שדינו כשאר פועל לענין חזרה לא נראה כ"כ [כתב] בתשובת הרשב"א סי' תרמ"ג מלמדי' כאוכלסי דמחוזאי מיהו הכל תלוי בראיית הב"ד אם מלמד א' נחנה בלימודו יותר מביטולו וב"ב שם סי' אלף מ"ב ועיי' בזה בב"י ד' ק"ה ע"ב, כתב המרדכי פ' האומני' ע"ג בשם מוהר"ם על מלמד שהתחל ללמוד וא"ל ב"ב לך מעמדי ונתרצה המלמד ושוב חזר בו הב"ב ורוצה לעכבו הדין עם ב"ב דלא נמחל שיעבודי' באמירה בעלמא כדאמרינן פ"ק דקדושין לענין עבד, ועו' כיון

דשכרו ללמוד עם בנו לאו כל כמיניה למחול שעבודו דבנו וכן פסק בתשובת הרשב"א סי' תתע"ג, וכ"כ רי"ו נכ"ט ח"ג וכת' שם סוף נכ"ט אי אמר לפועל או לשוכר בפני ב"ד או בפני שנים לך פטור בלא מחילה וי"א [כי] אם א"ל במקס שאינו פטור פ"ק דקדושין עכ"ל¹⁷, וכת' עוד שם ואם תבעו המלמד מה שהיה מצוי להרויח מזמן שא"ל לפרעו ולא פרעו אומדין כמה אדם רוצה ליתן כמעות בזמן כזה עכ"ל וכב"י על זה ודבר זה הוי כשגגה היוצא מלפני השליט וכבר נתבאר בטור י"ד, כת' הרשב"א סי' תרמ"ה הלמד את בן חבירו שלא מדעת האב אין האב חייב לשלם לו, אבל במרדכי ר"פ האומני' ע"ג ובהגהו' שם ד' קנ"א משמע דחייב לשלם לו דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וע"ש, עו' כת' המרדכי שם בשם מוהר"ם על א' שאמר למלמד למוד בני ולא נדר לו כלום אפ"ה צריך לשלם לו כאחרים המשלמין כו' ואפשר כזו אף הרשב"א מודה¹⁸ דאע"ג דבמרדכי לא משמע כן דמשמע שם דחד טעם אית להו ועיי' בטור י"ד סי' רמ"ח מדין אשה ששכרה למלמד [כנה] כו', כב"י וז"ל מצאתי בתשובת מהרי"ל שאם שינה אויר בעיר וברה הנער פסידא דמלמד דהוי אונס שאינו ידוע לשניה' וכל זה בתשובת מהרי"ל סי' מ"א וכן הוא בתשו' מוהר"ם פדו' סי' פ"ו והאריך שם בזה¹⁹ ובמרדכי פ' מי שמת²⁰ דף רנ"ו ע"ב על ראובן שהשכיר מלמד לבנו וא"ל שילך אצל שמעון לנסותו אם יודע ללמוד עמו ולא הלך ולמד עם הנער, ואח"כ נודע ולא רצה ראובן ליתן לו שכרו, והמלמד [אומר] ינסנו עכשיו [אם לא יוכל ללמוד עמו והיה עד א' מעיד לאחר שלא היה יודע

16 צ"ל : הר"פ, ראה הערה 13. 17 ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סי' שלג ובש"ך שם ס"ק מז ועיי' בהגהות אמרי ברוך שבגליון השו"ע ובפ"ת אות טו וטז וראה אריכות דברים בזה בכנה"ג הגהות הב"י אות ט. (ותשובת מהר"ם שבמרדכי לעיל, ראה בשו"ת מהר"ם ברי"ב, דפוס פראג, סי' עו). 18 וכן משמע בהגהות הרמ"א בשו"ע שהביא למחלוקת הנ"ל ואח"כ הביא לגדלו. וראה ביאור הגר"א שם אות ח. 19 ועיי' בזה בשו"ת הרמ"א סי' ג, וכן פסק בהגהות הרמ"א בשו"ע סי' שלג סעיף א, וראה עוד בש"ך שם ס"ק ג. 20 סי' תרכא (צד ב), וראה שו"ת מהר"ם ברי"ב, דפוס פראג, סי' תפת

פליג וס"ל דיכול ליתן לו תלמיד אחר כמותו, והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סי' שלה סעיף א עיי"ש ועיי' בסמ"ע שם ס"ק ה. 12 מחקתי עפ"י כ"י ב, אולם בכ"י ק הנוסח כמו שהוא בכ"י א. 13 בבית יוסף הנוסח : בשם הר"פ, ובריי' שם בשם רבינו פרץ 14 סי' שמו (עט ב), ועיי"ש שכתב בהמשך : וכן כתב רבינו ברוך בספר החכמה דאי לית ליה עבידתא ולשכיני יש וכו', וזה מה שכתב בסמוך הד"מ : וכנ"ל מדברי הרא"ש שכתב שדינו כשאר פועל, ובפועל יכול בכה"ג, ועיי' לקמן סי' שלה הערה 1. 15 שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' א, והובא בב"י סי' שלג מחודשים [ד].

ליתן להם שכר החצי תחלת הזמן כדי שיכלכל בהן הבית עכ"ל, ונראה דהכל לפי מנהג המדינה וע"ל סי' שי"ב ולקמ' סי' של"ו מדינ' אלו, ככ"י ס"ס של"ב פ' מי שאחזו אסיקנא השוכר את הפועל לעשות לו דבר בקבלנות וקבל עליו כל אונס¹ ואתא אונס דלא שכיחא פטור שע"מ כן לא התנה עכ"ל.

שלה אבל אינו כופהו למלאכה כבידה כו'. במרדכי פרק האומני¹ ד' קמ"א ע"ג כת' רבינו דאם לית ליה עבדות² ולשכינו אית ליה וזה יטול שכרו משכינו והפועל יפעל לו דמ"ש, וכתב הר"מ² הא דאמרינן דאין נותן לו מלאכה כבידה מהראשונה היינו שאינו רוצה להוסיף לו על שכרו הראשון מש"כ רצה להוסיף הרשות לב"ב וע"ש וע"ל סי' של"ד הרבה דיני מלמד השייכי' לס' זה. ולא מצא נתן לו שכרו משלם כו'. וכת' המ"מ פ"ט מה' שכירות הטעם: משום שזה כבר עשה שליח לפיכך נוטל שכרו משלם מש"כ בשחיה לו דבר מה להביא שמנכין לו טורח הבאה שאינו דומה כו', כת' הרא"ש בתשובה כלל פ"ט מי ששלח בעד אשתו ולא רצתה לבא חייב לשלם להשליח⁴, כתב המרדכי פ' האומני⁵ ד' קמ"ב ע"א שליח שהיה נושא איגרת בשכר ומצא תגר וחזר נראה דהוי פסידא דפועל בין שהיה לשניהם לידע האונס⁶ (א) או שלא לידע ואם היה לבעלים לידע ולא לפועל פסידא דב"ב ושליח

ללמוד באותו שעה ששכרו, ופסק שם דהדין עם המלמד דהואיל ויודע עבשיו [ללמוד מוקמינן אחזקת דידע ג"כ כבר ונשבע נגד [העד] ונוטל שכרו וע"ש שהאריך בזה מוהר"ם בתשובה, ועי' בהגה [סי' ב"ב]¹ מדין מלמד שהלוח על משכנות בבית ב"ב והוצרך ב"כ [לפשר] עם הגוי וכו', כת' הרא"ש בתשובה כלל ק"ד סי' ד' על א' ששכר מלמד לשנה² ובתוך השנה מצא טוב מזה א"י לחזור בו מאחר שהתחיל הראשון במלאכתו ואינו פושע, ככ"י סי' של"ג בשם תשובת מוהר"ם על שוחט ובודק ששכרוהו לבודק והקצב³ אינו רוצין להניחו לבודק מפני שהוא שוחה יותר מדאי בבדיקה, אם דרך טבחי גוים להקפיד בכך הוי פסידא דפועל ואם אין דרך טבחי עירו להקפיד ודרך טבחי עיר הקהל ששכרוהו⁴ להקפיד הוי פסידא דקהל, ואם מקפיד⁵ בדבר שאין רגילים להקפיד לא הוי פסידא דפועל מ"מ, כת' מוהר"ם פדו' סי' [מ] בתשובותיו על א' שהיה ב' או ג' שנים מורה באיסור והיתר ודרש להן ואח"כ שכר עמהן להבא ולא זכר מה שעבר ולאחר זמן ביקש מהן שכר על מה שעבר, ופסק דהואל ושתק להם תחילה בודאי מחל להם דשתיקה כהוראה דמי, ותו דאע"ג דרגילות הוא ליטול שכר מהוראה מ"מ יש קצת אסור בדבר ולכן א"י לתבוע מה שעבר וע"ש שהאריך בדין נטילת שכר לימוד, כת' מהרי"ו בתשובה סי' ק"ג דשכר חזנים ומלמדים מנהג

הגהות דרישה ופרישה

מלחמה שפגע בו באמצע הדרך הוצרך שליח לחזור לביתו, ולכאורה היה נראה שמור"ם לא גרס תיבת

שלה. (א) כנ"ל להגיה בדברי מוהר"ם תיבת האונס וכ"כ שם במרדכי והאונס היה מחמת התגרות

שלה 1 סי' שמו (עט ב), ובסמוך צ"ל בשם רבינו ברוך (וכה"ג בכ"י ב: ר"ב). 2 שם במרדכי, ועיין בתפארת שמואל על הרא"ש סי' ג אות א. וראה בשטמ"ק ב"מ דף עז ע"א בשם רמ"ק שפי' שלא כמהר"ם, וע"ע בתו"א ב"ק סי' כג ס"ק ה. 3 ראה בסמ"ע ס"ק ה ונתה"מ ס"ק ב מש"כ בביאור דברי המ"מ. 4 עיין סמ"ע ס"ק ז בהגה, ומשמע מדברי הגהות דרו"פ כאן שבנוסח הד"מ לא היה לפניו תיבת: ,האונס". 5 סי' שג (עט ד), (ועיי"ש הגה' בגליון המרדכי, וראה הערה ד). ועיין אריכות דברים בביאורו בסמ"ע ס"ק ט ובנתה"מ ס"ק ג. וע"ע בכנה"ג סי' שלד הגהות הבי' אות לט. 6 בכ"י ב חסר לתיבה זו. וכן משמע בסמ"ע, ראה ס"ק ט בסוגר.

וראה בד"מ הנדפס בגליון הטור אות ג (השני), (וכבר הביאו הבי' למרדכי בסוף הסימן, וראה בד"מ הנדפס אות ו). ודברי המרדכי לא קאי אדברים שהביא הד"מ בשם מהר"ם פדואה (ועיין בש"ך ס"ק ה). 21 סי' תרע"ד (צח ד), ועיין בזה בשו"ת מהר"ם ב"ב, דפוס פראג, סי' לו ובהערות שם. 22 בסמ"ע סי' שלג ס"ק טז בסופו (בסוגר) העתיק לשון הד"מ בשם הרא"ש בזה"ל: וכן ב"ה השוכר מלמד ומצא אח"כ מלמד אחר טוב מזה איי לחזור בתוך שנה וכו', (והשמיט ששכרו לשנה), וצ"ב. (ועיי"ש בהמשך ל' הסמ"ע). 23 בכ"י ב: שהשכירו, ועיין בכ"י סי' שלג מתודשים [ח], בנוסח תשובת הר"מ, וראה שו"ת מהר"ם ב"ב, דפוס פראג, סי' צ.

באותו עת אז כבר כלה זמן השכירות ואפשר לחוש שמא כבר פרעו ואין שכיר נ"ג אלא בזמנו בלבד, לא מכאן ואילך, אבל אם לא נתייאשו מן הדרך ואלו היה ראובן חי היה הולך וחוזר לשם נמצא שמת ראובן תוך זמן השכירות השוכר נשבע נוטל אפילו מיורש' ואם אין יורש' כאן כ"ד יורדין לנכס' ומשלמ' שכרו וא"צ להמתין על היורש' דאפי' ב"ח * בעלמא אין ממתין, ועו' השכיר העני שנשכר בפרוטת לא ¹⁰ יאכל לחם עד שיבאו היתומ' ועו' דהאי תוך זמנו הוא עכ"ל וק"ל אין אדם פורע תוך זמנו עכ"ל, וע"ל סי' של"ד מדין זה גבי השוכר בית ומת בחצי זמן, בריש הגהות מרדכי דקדושין ¹¹ ראובן ששכר שמעון להשתדל בעדו נגר השר וכן עשה ואח"כ אמר שמתמת יראה עשה שלא יקלקל חובו חייב ליתן לו שכרו ומה שהיה בלבו משום יראה דברים שבלב אינן דברים.

שלו והראהו בשל חבירו כו'. כת' הרשב"א בתשובה סי' תרמ"ג ראובן ששכר מלמד לבנו ולבן חבירו ונתרצה חבירו לתת לו חלקו ואח"כ בחצי זמן קם חבירו ושכר [אחר], חייב לפרוע לראשון ומה שטוען חבירו שלא שכרו לשנה אלא על תנאי אם יעשה מלאכתו כראוי ושלא ימשוך זמן השכירות אלא עד הפסח הרי הוא מודה מקצת וחייב שבועה דאוריית' ¹ כו' וע"ש סי' אלף קנ"ו, כת' המרדכי פ' ז"ב * ד' רפ"ה ע"ד אדם שהתנה לבחור א' ללמוד עם בן חבירו בפני אביהם * והוא שתק שתיקה כחוראה רמא וחייב לשלם לו ע"ש על א' שאמר

זה אפי' מה שקיבל צריך להחזיר ואפי' מחצי דרך שהלך לא יטול ולא דמי לשכר המור ומת בחצי הדרך דהת' אי בעי למיתי עד הכי אנרא בעי למיתב ליה אבל הכא לא נהנה כלום בשליחו' עכ"ל, וכן הוא תשובה זו בהגהות מרדכי דקדושין * ד' תרס"ז ע"ג אמנם בהגהות שניות דב"מ ד' תצ"א ע"ב לא משמע כן. להביא תפוחים לחול' וכו'. וכן הוא בגמ' פ' הגזול בתרא ומסי' שם ונותן לו שכרו משלם, וכתבו שם התו' ואפילו שכרו בשכיל החולה יותר ממה שראוי לשכרו ומיירי דלא יוכל לומר משטה אני בך כגון שמפסיד במקום אחר כל' סי' רס"ד, כת' הרשב"א בתשובה * וכב"י על ראובן ששכר שמעון ללכת עמו מאוסייא למלמסאן ולשמשו בכל הדרך ונתן לו קצת שכירות תחלה וכשהגיע קרוב למלמסאן בא רוח והחזירן לאוסייא וראובן מת והשכיר בא לתבוע שכרו, נותנין לו כל שכרו אע"ג דמת ב"ב בחצי הדרך, חדא דכן הוא המנהג מפרשי ימים והכל הולך אחר המנהג, עו' שהדין נותן כן חדא דזה לא קצב עמו זמן, אלא שישמשו במהלך זו והרי שמשו כל זמן שהיה חי וכשמת וכן אמרינן פ' מי שאחזו ע"מ שתשמש את אבא ומת ה"ז גמ', ועוד דאפילו קצב עמו זמן לשמשו י"ל יבא ואשמשנו כמו שאמרינן גבי ספינה סתם ויין זו דנותנין לו כל שכרו וה"ה כאן, ומיהו אם קצב לו זמן או שאמר אשמשנו עד שיוגיע למלמסאן מנכין לו ממה שלא עשה טורח השמוש ואין נותנין לו על מה שלא עשה, אלא כפועל בטל, מיהו צריך לדעת כנודן זה אם כשהורו לאוסייא נתייאשו [מלכת] למלמסאן

הגהות דרישה ופרישה

אבל כבר השבתי עו' דא"א לפרש דברי המרדכי כן ע"ש בסמ"ע כמה הוכח' לזה. [אות א בנדפס, ושם בט"ס].

ימתין עד שיבאו היתומים, במקום : לא יאכל לחם עד שיבאו היתומים, וכה"ג בשו"ת הרשב"א שם ובב"י ע"ש. ¹¹ תקמד (ד ג). שלו 1 ועיין בסמ"ע ס"ק ו בהגה. 2 סי' תשה (כא ד) ועיין בס"י תשד, והב"י לעיל סי' רז מחודשים [י], [יא] הביא לדברי המרדכי, עי"ש. 3 בכ"ז ב : אבי הבן, במקום : אביהם, וכה"ג בד"מ לעיל סי' פא

האונס מפני שפי' תגר סוחר ר"ל שהמשלח מצא להסוחר ששלח אליו ולא נצטרך לשליחותו' והחזירו באמצע הדרך ועד"ז כת' דין זה בש"ע סי' זה סעי' ב' ע"ש,

ד סי' תקנט (ה ג), ועיין בהגהות שניות דב"מ סי' תס (פז א). 8 חלק ו סי' רכד, ושם בכל התשובה : מורסאי, במקום : אוסייא, וכה"ג בב"י ע"ש. ועיין בנדון דהרשב"א בסמ"ע ס"ק ז, ש"ך ס"ק ו, חידושי רעק"א בגליון השו"ע, נה"מ ס"ק א ופ"ת אות ב. 9 בכ"י ב : בחוב, במקום : ב"ח, וכה"ג בשו"ת הרשב"א שם ובב"י ע"ש. 10 בכ"י ב : וצריך לכנוס לערב לאכול פתו

עכ"ל. וא"א הרא"ש דאיכ' איסורה. וכת' המ"מ סוף הל' שכירות שכן דעת הרמב"ם והרמב"ן דיש בכל אסורין אמירה לגוי אסור כמו בשבת ודלא כו"ח², וכנ"י³ שכך הוא הסכמות האחרוני'. ופרש"י הבעי' הוא באומר לו חסום וכו'. וכ"כ הרא"ש ודלא כתו' שמפרשי' בדינו בישראל דוקא⁴. או שארי הלך כנגדה. כב"י ובגמרא אמרינן שם דאם העמיד לה בנה מבחון הוי ג"כ בעיא לא אפשט' כו' (א). שעור' שהושרו במי' כו'. כב"י וכן פרש"י הא דאמרינן בגמ' פרות המרכסו' בתבואה אין בו משום בל תחסום, אבל הרמב"ם כת' סוף הל' שכירות פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להם הדרך אינו עובר עליהם משו' לא תחסום, וכתב המ"מ שזהו פי' פרות המרכסות וכן עיקר הפי' מל' והיו הרכסים לבקעה וכ"כ הרמב"ן מן הירושלמי עכ"ל.

שלט ועובר בה' לאוין. כ"כ הרמב"ם פי"א מהל' שכירות ולא משמע כן מפרש"י ס"פ המקבל וע"ש (א). שכיר יום יש לו זמן כל הלילה כו'. כב"י ממ"ש נ"י פ' המקבל ג' בשם התו' משמע דפועלי' דידן שאין עושין מלאכה עד הלילה ומתחלה אדעת' דהכי אגרי' להו כיון ששוקעת

לחתנו עשיר תלמוד עם בנך ואני אשלם לך פטור די"ל משמה אני כך וע"ל (ס' פ"א). דאין י"ל לו טול מה שעשית בשכרך. ובמרדכי ריש [ב"ק]¹ בשם מוהר"ם כדעת החולקי' דדוקא בתבן וקש לא יוכל לומר טול מה שעשית אבל במידי דאכילה כגון חטים ושעורים שומעין [לו]. וכן הוא בהגה' פ"ט דשכירות ועיי' בנ"י פ' הבית והעלייה ד' קל"ג ע"ב. אבל אם שכרו בשל חבירו סת' כו'. כב"י וכ"כ התו' אבל מדברי רש"י משמע [דכי לא] א"ל שכרך על כ"כ שכרו עליו (א).

שלז ואינו יודע למה לא יאכל כו'. וכ"כ ב"י בשם תלמידי רשב"א וכ"כ המ"מ פי"ב מה' שכירות בשם הרמב"ן וע"ש שהאריך בסכרת הרמב"ם. אבל אי לא שכרו ללקוט אלא כו'. כב"י וכן הוא בגמ' (א) והרי"ף והרמב"ם לא כתבו אלו מימרות ואפשר דס"ל דלאו הלכתא נהו ג. לא ירעיב ולא יסגוף עצמו כו'. ע"ל ס' שלז ג.

שלח ד' קבין לפרה כו'. וכנ"י פ' הפועלי' ד' קי"ב ע"א וכת' הרשב"א ז"ל דדוקא ליום א' לרישה מרובה וכן לפי חשבון זה בכל יום קאמר שאין הפרה אוכלת כל כך בשעה אחת

הגהות דרישה ופרישה

דמתניתין לא ס"ל] כהני מימרא וכן אליב' דת"ק דמתנית' ע"ש והלכה כחכמי, אלא שיש לפרש דגמרא לא כ"כ אלא אמירא קמית' דשכרו לקשות' אבל מימרא שניי' הלכת' היא וכן משמעות ל' רש"י, ועו' כת' הבי" מדהשמיטו הרי"ף ג"כ למימרא תנינ' ש"מ דגם מימרא השניה דלא כחכמי' וכן דעת רבינו בעל הטור וע"ד שם כתבתי ראי' לדברי רבינו. שלח. (א) ועד"ר שם כתבתי טעם למה לא כתבו רבינו. שלט. (א) עפ"ר שם כתבתי איך מפרשים הרמב"ם

שלז. (א) ועיין פרישה שכתבתי דרש"י לא כ"כ אלא כששכרה לעשות בשלו והראו בשל חבירו, אבל שכרם סתם ג"כ רש"י מודה וכתבתי הוכח' עוד ע' דרישה.

שלז. (א) דברי מוהר"ם ז"ל בזה המה קצרי' וסתומי' והבי' לא כת' לו' אלא אדרבא בגמ' במימרא דרב אסי איתא דפועל יכול לאכול קישת' הראשוני' בשכרו לכל היום וגם אלו לא שכרו אלא לקישות א' [ס"ל דיותר לאכול אלא שאמרו שם בגמרא דחכמים

פ"א מהל' כלאים ה"ג, וצ"ב. 3 שם (נג ריש ע"א), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ו, ובשו"ע אהע"ז ס' ה סעיף יד. 4 ועיין בשו"ע יו"ד ס' רצו סעיף ד ובש"ך שם ס"ק ד ובשו"ע אהע"ז שם כ' המחבר: בהמה שלנו, ומשמע לכאורה כתוס' ולא כרש"י ור"י. ועיין ביאור הגר"א שם אות לג.

שלט 1 ס' תקעו (סו ב), ושם בנ"י: בתוס' [הרא"ש ז"ל] מיייתי ראיא מהכא לפר"י דלעיל לפועל דמן התורה

הערה 10. ועיי"ש לעיל בהגהות דרו"פ אות ד (אצלנו). 4 ס' א (מו ג), וראה שו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, ס' תתד, ועיין סמ"ע ס"ק ג, ש"ך ס"ק ב ופ"ת סוף אות א. וראה בדק הבית סעיף ג וחיידושי הגהות אות א. 5 תקנתו עפ"י כ"י ק, ובכ"י ב חסר כאן. שלז 1 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יט ובש"ך ס"ק ב. שלח 1 ס' תק (נג א). 2 עיין ברא"ש פרק הפועלים ס' ו מש"כ בשם הראב"ד, ועיין בהשגות הראב"ד

והדבר ספק אם מתה מחמת מלאכה פטור, אבל אם שאל חמור לרכוב עליו בעצמו ונתנו לשלוהו ומת בדרך והדבר ספק אם מתה מחמת מלאכה חייב שהרי הוא פושע במה שנתנו לשלוהו והוי כשומר שמסר לשומר וע"ש, וכת' המרדכי פ' שבועות הדייני' * השואל בית מחבירו ונשרפה פטור [וע"ש]. והוא שלא ישנה. וכת' המ"מ ריש ה' שאלה דאפי' הית' המלאכה ששינה בה [יותר קלה ממלאכה] ששאלה אליו חייב (ב) ואפי' שינה באות' מלאכה עצמו כגון ששאלה להרוש והרש בה ביום וכלילה שלא כדרך כל הארץ וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. אבל א"א הרא"ש כת' מתה מחמת מלאכה כו'. וכת' המ"מ פרק א' מהל' שאלה שכ"כ הרמב"ן והרשב"א שאם מתה מחמת מלאכה פטור אע"ג שלא מתה בשעת מלאכה וכן עיקר עכ"ל, ועיי' בתשובת הריב"ש סי' תכ"ג. שנסתלקו הבעלי כו'. ע"ל ר"ם רצ"א וסי' ש"ז דהרמב"ם חולק בדבר. אבל א"א כת' שהיה חייב כו'. כב"י וכתבו התו' בשם רבינו חננאל כדברי הרמב"ם וכן פסק הר"ף וכב"י שכן דעת הר"ן והכי נקטינן עכ"ל, וכנ"י * עוד בשם הר"ן שאפי' אומר לו בפ' הכישה במקל ואתחייב אני לך פטור. וכן לענין חזרה כו'. כב"י וכת' הרשב"א בתשובה * על השואל שהחזיר ליד אשת המשאיל או בנו הסמוך על שלחנו ונגנבו או נאבדו חייב לשלם, דגבי שואל חזרה לדעת המשאיל צריך

החמה עובר עליו משום לא תבא עליו השמש, מיהו היכא ששהא במלאכתו עד הלילה משמע דאינו עובר אע"ג דמתחל' לא אדעת' דהכי אנרא עכ"ל, ועיי' בא"ע סי' נ' אימת זמן לשלם שכר שדכנות (ב). אלא שכרן סתם הוא חייב. ועיי' כנ"י פרק המקבל ד' קכ"ח ע"ב. ומיום השוק ואילך וכו'. וכנ"י פ' המקבל ד' קכ"ח ע"ב וה"ה שאינן רגילי' לפרוע תכף עד שיעשו חשבון ממה שחייב לו שאפי' יתבענו קודם חשבון אינו עובר, ואפילו יתבע לו דבר מועט שבדאי יחייב לו והוא יודע שחייב לו אפי' בלא חשבון, מ"מ מעיקרא אדעתא דהכי השכיר עצמו. וקבל עליו ליתן לו כו'. וכב"י וקצת משמע שאפי' לא נתרצה הפועל בהמחאה זו כיון שקיבל עליו הלה ליתן לו שוב אינו עובר עליו עכ"ל. יכול לחזור לתבוע מבעל הבית וכו'. וכתב הרא"ש ודוקא שלא קיבל קנין אבל קבל קנין פשיטא דאינו חוזר דודאי לפטרו לגמרי נתכוון.

שמ אלא אפי' מת' מחמת מלאכה כו'. וכת' כת"ה סי' שכ"ח ראובן שאל משמעון כלי זיין להלחם עם השונאים ונפלו בני עיר ליד השונאים ולקחו כלי זיין מראובן הוה כמתה מחמת מלאכה ופטור. והכיא ראי' מהאי השונר' אכלה עכבר' (א), כתב נ"י פ' הגזול ומאכיל * דף ל"ז ע"א השואל חמור לרכוב עליו שלוהו

הגהות דרישה ופרישה

(ב) עד"ר שם כתבתי דאפי' להרא"ש והטור סיעתייהו דס"ל דיותר לישנות במשא בהמה וספינה להשוה לה וכ"ש להקל ממנה דמ"ש מסי' [ש"ח] ושי"א דשאני הכא דמתו בהמה ומצא [מקום קפידיא לנוח ונחה] וכמ"ש הטור בסי' שי"א ס"ד ע"ש.

ורבינו הטור ל' הגמרי'. (ב) ובש"ע כתב מוהר"ם ז"ל בהגה' ל' בחו"מ סי' קפ"ה בדיון סרסור ע"ש. שמ. (א) ע"ש דלא מייתי ראייה דאכלה עכבר' ומת [ד] הוא לישנ' בתרא, אלא מחברו עליה עכבר' ומת דהוא לישנא קמא מביא ראי' ע"ש.

היש"ש ב"ק על הגמוק"י ובנתה"מ ס"ק כח וסי' שמב ס"ק ג, וע"ע בחידושי רעק"א ב"מ דף לו ע"ב במערכה שם בדיון זה מאות י ואילך, חזון איש חו"מ סי' ה אות ו ואות ז, וראה גם במחנה אפרים הל' שומרים סי' כט ואמרי בינה טוען ונטען סימן כת. 3 סי' תשעג (ו ג), ועיין בזה בסמ"ע ושי"ך ס"ק א וראה לעיל סימן שא הערה 9. 4 וראה בשו"ע סעיף ג ובהגהות הרמ"א שם ועיי"ש גם בש"ך ס"ק ה. 5 ב"מ פרק השואל סי' תקיז (גז א), ועיין בש"ך ס"ק י ובנתה"מ ס"ק יב ועיין באמרי בינה הל' טוען ונטען במה שהשיג על הנתיבות. 6 ח"ב סי'

עושה מלאכה עד הלילה וכו', עיי"ש. 2 ועיין בזה בפ"ת אות ט.

שמ 1 ועיין סמ"ע ס"ק ח, ובש"ך בס"ק ו חולק וס"ל דהוי מתה מחמת הבעל מלחמה וכו' וראה בנתה"מ ס"ק ו מש"כ בישובו. 2 סי' קצו (לט א), (ושם : שהרי אינו השואל רשאי להשאיל והוא מתחייב משעת פשיעה וכו' וכאן כ' הד"מ : והוי כשומר שמסר לשומר וכו'). וראה גם בשלטי הגיבורים ב"מ פרק השואל סי' תקטז (גז א) ועיין בקצוה"ח ס"ק ד ובסי' שמב ס"ק ב שהאריך בקושיות

וכדאמרינן וכן לענין חזרה כו' וע"ל סי' רצ"א: תשובת מוהר"ם דלגבי מפקיד בכח"ג פטור ואולי יש לחלק בין שואל למפקיד, כת' המרדכי ריש השואל * מספקא לי אם א"ל פה אל פה שלח ועד שלא הספיק לשלוח מת המשאל וזה שלח אותה ומתה בדרך [אם] פטור דהא נפלה קמיה יתמיה עכ"ל. אבל חייב בגניבה ואבידה כו'. ע"ל סי' שמ"ג דלאחר זמן שאל' לא הוי עליה שואל אלא ש"ש, וע"ל ס"ס ש"ה מדין השאילני ואשאילך אי הוי שואל, כת' בהגת מרדכי פ' הכונס * ד' נ"ג על ראובן ששאל סוף שהי"ל משכון מגוי ואבדו ושואל ממנו דבר גדול כמו ששאל ממנו הגוי, לא ישלם לו אלא דמי שיווי דסתם סוף כעלמא וע"ל סי' רצ"ח¹⁰ אם המשאל אמר כך וכך היה שוה והשואל אינו יודע כמה, וכת' המרדכי ריש השואל¹¹ ע"ב נשאל למהר"ם כראובן ששאל ספר א' משמעון שעה א' ולא יותר וא"ל מיד לאחר שעה תשלח אחריו או אביאנו לך ובתוך כך נפלה דליקה בבית ראובן ונשרף הספר, מיד כשהתחיל הדליקה הוצרך ראובן לברוח כי היה ירא פן ישלכחו הגוי באש, ופסק כיון שלא השאילו אלא לשעה אחת וכבר בלה זמן שאלתו אעפ"י שנשרף בבית השואל פטור, ואפילו לא אמר השואל למשאל לשלוח ולא אמרה המשאל אשלח¹², ומיהו בזה יש לדקדק נהי דלא היה רשאי להיות שם בעצמו מ"מ [אם] היה יכול לשכור אחרים [שיצילו]¹³ ולא עשה חייב, אף על גב דבלה זמן שאילתו מכל מקום [ש"ש הוי וש"ש שהיה לו להקדים ברועי' ובמקלות ולא עשה חייב וע"ש, וע"ל סי' קע"ז¹⁴ מי שהלך בשלחתו של

שמא אבל רש"י כת' כו'. וכ"כ המ"מ בשם הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן בשבת ר"פ שואל¹⁵ וכן פסק נ"י פ' הגזול בתרא דף ל"ו. עד שיבאו * ימי האבילות וכו'. ועיי' בזו בי"ד סי' ש"מ. מתה אין חייבי' באונס' כו'. בכ"י וכ"כ בתו' פ' א"נ והרא"ש פ' הגזול בתרא וכך כת' המ"מ פ"א מה' שאלה בשם הרשב"א אבל נ"י ד' ל"ז ע"א פ' הגזול כתב בשם הראב"ד דדוקא מתה באגס הם פטורים, אבל אם הם משתמשים בה חייבי' באונסיה, אבל * הרשב"א סובר דוקא כגניבה ואבידה הם חייבי' אפילו קודם שנשתמשו בה הואל ויכולין להשתמש וכת' שם * דה"ה המלוה על המשכון ומת בנו נעשו עליו ש"ש בזה הוא הנאה דתפיס לה אוזוי וכן באומן בכלי אומנתו עכ"ל. דוקא כשטבחוהו ואכלוה כו'. וכת' המ"מ פ"א מה' שאלה שכן דעת הרמב"ן

וכדאמרינן וכן לענין חזרה כו' וע"ל סי' רצ"א: תשובת מוהר"ם דלגבי מפקיד בכח"ג פטור ואולי יש לחלק בין שואל למפקיד, כת' המרדכי ריש השואל * מספקא לי אם א"ל פה אל פה שלח ועד שלא הספיק לשלוח מת המשאל וזה שלח אותה ומתה בדרך [אם] פטור דהא נפלה קמיה יתמיה עכ"ל. אבל חייב בגניבה ואבידה כו'. ע"ל סי' שמ"ג דלאחר זמן שאל' לא הוי עליה שואל אלא ש"ש, וע"ל ס"ס ש"ה מדין השאילני ואשאילך אי הוי שואל, כת' בהגת מרדכי פ' הכונס * ד' נ"ג על ראובן ששאל סוף שהי"ל משכון מגוי ואבדו ושואל ממנו דבר גדול כמו ששאל ממנו הגוי, לא ישלם לו אלא דמי שיווי דסתם סוף כעלמא וע"ל סי' רצ"ח¹⁰ אם המשאל אמר כך וכך היה שוה והשואל אינו יודע כמה, וכת' המרדכי ריש השואל¹¹ ע"ב נשאל למהר"ם כראובן ששאל ספר א' משמעון שעה א' ולא יותר וא"ל מיד לאחר שעה תשלח אחריו או אביאנו לך ובתוך כך נפלה דליקה בבית ראובן ונשרף הספר, מיד כשהתחיל הדליקה הוצרך ראובן לברוח כי היה ירא פן ישלכחו הגוי באש, ופסק כיון שלא השאילו אלא לשעה אחת וכבר בלה זמן שאלתו אעפ"י שנשרף בבית השואל פטור, ואפילו לא אמר השואל למשאל לשלוח ולא אמרה המשאל אשלח¹², ומיהו בזה יש לדקדק נהי דלא היה רשאי להיות שם בעצמו מ"מ [אם] היה יכול לשכור אחרים [שיצילו]¹³ ולא עשה חייב, אף על גב דבלה זמן שאילתו מכל מקום [ש"ש הוי וש"ש שהיה לו להקדים ברועי' ובמקלות ולא עשה חייב וע"ש, וע"ל סי' קע"ז¹⁴ מי שהלך בשלחתו של

הב"ח שם ובנוסח שבד"מ הנדפס, ובנוסח שלפנינו נתחלף משאל בשואל. 13 הוספתי מכ"י ב. 14 תקנת עפ"י המרדכי וכ"י ק, (ושם נוסף בגליון), [ובכ"י ב: שיצאו]. 15 עיי"ש הערה 11. 16 ריש פרק השואל סי' שעא (פ ג). 17 בכ"י ב: הא משתרשת במקום: מה שוותרת, וכה"ג במרדכי שם. "שמא 1 סי' תקנח (סג א), ובנ"י ב"ק הוא בס"י קצו (לט א) ועיין סמ"ע ושר"ד ס"ק א. 2 בכ"י ב: שיצאו במקום: שיבאו, ובכ"ל. 3 שם, ועיין בנ"י ב"מ פרק השואל סי' תקטז (גו א) מה שהביא שם בשם הרמב"ן. 4 תיבת: אבל, אינו מרווח כ"כ, ובנ"י נכתבו דברי הרשב"א לפני הראב"ד וא"ש טפי. 5 בנ"י בשם

רסב. 7 הערה 34, ובסמ"ע ס"ק יב כ' דשאני שואל דכל הנאה שלו, ובשר"ד בס"י ע"ב ס"ק קלו האריך בחילוק שבין שאלה לפקדון עיי"ש וע"ע כאן בנתה"מ ס"ק יג. 8 סי' שעה (פ ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ח ועיי"ש בבניאור הגר"א אות כ. 9 סי' רז (בד ב), וראה גם בשלטי הגיבורים ב"מ פרק המפקיד סי' שכד אות א, וביש"ש ב"ק פ' הכונס סי' לד, ועיין לעיל סי' עב הערה 20. 10 עיי"ש בריש הסימן. 11 סי' שעז (פ ג), וראה שו"ת מהר"ם ב"ב, דפוס פראג, סי' קמ, ועיין לעיל סי' שה הערה 5. 12 במרדכי שם הנוסח: ואפילו לא אמר משאל לשואל לשלוח ולא אמר השולח אשלח, וכה"ג בשו"ת מהר"ם שם, וראה בהגהות

להרשב"א. [פ"י] אמר ליה השאילני כלי זה בטובו. ובמרדכי סוף השואל: כת' מצאתי ראובן ששאל כלי [משמעון או] בהמה כיון שהמשיכו ראובן א"י לחזור ויכול השואל להשתמש באותו כלי או באות' בהמה לעולם כלומר כל ימי שאלת', ובלבד שלא חסר ופלה ואם קנאן ממנו בקנין משתמש בו בכל מה שיחפץ אפילו בלה ולא נשאר ממנו אלא בית יד [מן הכלי ואינו] מחזיר לו כדאמרין שואל אדם בטובו לעולם [והוא] דקני מיניה כו' עכ"ל וזהו פ"י אחר על מימרא זו שואל אדם כלי בטובו לעולם וכו', ואפשר שלפי הרמב"ם: ורב אלפס שכתבן רבינו שפירוש זו ליתא. ולא נהיר' לא"א הרא"ש ז"ל כו'. וכב"י וחרמב"ם¹⁰ ליכא לאקשווי הכי שכת' וז"ל השואל כלי מחבירו להשתמש בו ואמר השאילני כלי בטובתך כלומר אין אתה משאיל לי דבר זה כשאר [המשאילין] אלא לפי טובת לבך ונדבתך שאינך מקפיד על הזמן אם ארוך, אם קנו מידו הרי השואל משתמש בו לעולם עד שיתברר¹¹ הכלי מלעשות מלאכתו ויחזור שבריו או שיריו ואין השואל רשאי לתקן לעשות הכלי פעם שנית עכ"ל. אם יכול המשאיל ליקח כו'. וכנ"י סוף השואל¹² שאין המשאיל יכול ליקח ממנו ואם נאנס אינו משלם לו אלא השכירות¹³ וע"ש שהאריך בדברי הראב"ד. לחפור בו כרמ"י וכו'. וזהו שלא בדברי המ"מ פ"ה¹⁴ מה' שאלה דכתבו דכרמ"י שנים משמע וע"ש. והוא שלקח ממנו קנ"י כו'. וכנ"י סוף השואל כו' ומיהו קנין

שםב אין השואל רשאי להשאל כו'. כת' הרשב"א בתשובה סי' אלף קמ"ה ודוקא במטלטלין שאפשר להכריח ולברוח מהן, אבל במטלטלין שא"א להכריח כספינה ובית מותר להשאילו¹⁵ וכבר נתבאר ל' סי' שי"ו, ועו' ע"ל סי' רצ"א מדין שומר שמסר לשומר וכן ל' סי' שי"ו מדין שואל שהשאיל.

שמג כל דבר לזמן מיד כו'. ע"ל סי' ש"ם מדין זו, וכב"י ויש ללמוד מכאן לש"ש לזמן שביים שכלה זמנו בלתי שמירתו ואפי' הוא עדיין בביתו אינו עליה אלא ש"ה, כת' ב"י בשם תלמידי רשב"א מן הירושלמי שאלה היום ושכרה למחר לילה שבינתי' אם דרך השואל שהבהמות לנו אצלו בלילה אחר השאלה גם כאן הוא שואל על הלילה ואם נאנסה בלילה חייב, ואם אין דרך שילוונו הבהמות אצלו מזמן השאלה אינו אלא כשוכר ופטור מאונסין וחייב בגניבה ואבידה עכ"ל.

שמד ויכלול בשבועתו שאינו ברשותו. וע"ל סי' רצה. ואם התנה שלא ישבע וכו'. ובמרדכי פ' השואל¹⁶ בתשובה דכל תנאי שומרין קיימ' בלא קניין (א), כת' המרדכי פ' החובל¹⁷

הגהות דרישה ופרישה

דכל תנאי שכירות א"צ קנין ע"ש וה"ה בשאר שומרין.

חסר כאן. 14 צ"ל: פ"א, ועיי"ש במ"מ, ועיין בבדק הבית כאן. 15 ובכ"י ב הנוסח: אם החזיק בפ"י בשוקת חדא למזכי ככולא עד דמתרמי ליה באר כו', וכה"ג בד"מ הגדפס, וראה בכ"י שם, ובכ"י א בשיבוש קצת.

שםב 1 וכ"פ בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א ועיין בבאור הגר"א אות א.

שמג 1 עיין בסמ"ע סי' שמד ס"ק ט. שמד 1 סי' שעט (פ ד), וראה הגהות דרו"פ אות א, וסמ"ע ס"ק ב. 2 סי' ק (מט ב), הובא בב"י סי' קעו מחודשים [לן], וכ"פ הרמ"א לעיל סי' קעו סעיף א. ועיין בזה כאן בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א ובסמ"ע ס"ק

הריטב"א וראה לעיל סי' עב הערה 19. 6 בכ"י א בשיבוש כאן. 7 סי' שפח (פא א), וראה בשו"ת מהר"ם בר"ב, דפוס פראג, סי' תרעב, ופירושו של המרדכי בשואל אדם בטובו הוא כנראה כפירושו של הר"ח הובאו דבריו בהגה' אשר"י סי' לג, מא"ז, עיי"ש. 8 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. 9 בכ"י ב: הרא"ש, במקום: הרמב"ם, וכ"ה גם בד"מ הגדפס. 10 צ"ל: ולהרמב"ם, וכמו שהוא בכ"י ק. 11 בכ"י ב וכ"י ק: שיתבטל, במקום: שיתברר, (ועיין בהגה' אשר"י שם וגם שם: ומיהו המיימוני כתב וכו'). 12 סי' תקלו (ס א) ועיי"ש בשלטי הגיבורים אות א. (ועי"ע בקצוה"ח ס"ק ה). 13 צ"ל: השברים, וכמו שהוא בד"מ הגדפס, ובכ"י ב

בבעלי. אעפ"י שמעצמו נשאל לו כו'. וזהו שלא בדברי המרדכי ריש השואל * דלא נקרא עמו במלאכתו אלא היכא דשואל ביקש מן המשאיל עשה לי דבר פלו' אבל אם עשה מעצמו אין זה עמו במלאכתו עכ"ל. שלא יוסיף עליה משא וכו'. וכת' המרדכי ריש השואל * ופסק ראב"ה אם השאיל לו סוס ותפס לאישטריד בלע"ז זו לתקנת כחמתו. והרמ"ה כת' דשלוחו של אדם כמותו. וכ"נ דעת הרא"ש בפ' שדחה דברי הר"ף (א) וכב"י כיון דהר"ף והרמב"ם מסכימי' לדעת א' הכי נקטינן ואין בדבריו הכרע ואפשר לפסוק ככתראי, ועיי' בזה בנ"י ר"פ השואל * ע"כ, וכת' הרמב"ם פ"ב מהל' שאלה נשאל העבד עמה שלא מדעת רבו אינו שאלה בעלים וכת' המ"מ שפשוט הוא. והאשה במלאכת בעלה וכו'. וכנ"י פ' השואל ד' קט"ו ע"א אבל בעל דוקא כשהוא עוסק במלאכת אשתו שאלה היא בבעלי, אבל כל שאינו עוסק במלאכת' אם שאלה ממנו כלום ונאנס בידה חייבת כו', וכת' שם מיהו אם שברה כלים פטור מכה התקנה וע"ש. וכ"כ [הרמ"ה] * שחייב בגניבה ואבידה. [ועיי' בדברי הרמב"ם פ"ב מה' שכירות דכת' [שיטה אחרת] באלו הדיני'. ואיני מבין מה חילוק וכו'. והמ"מ כת'

ע"ג מעשה בראובן הלוח לשמעון י' ליטרין לזמן קצוב, ולאחר הזמן אמר ראובן לשמעון אותן י' ליטרין שאתה חייב לי יהיו בידך למחצית שכר ונתעסק שמעון בהן ונאנסו, [נראה] דשמעון חייב באונסי' כאשר בתחלה כיון דבתחלה בתורת שמירה אתי לדידה, והא דאמרינן מתנה שואל להיות כש"ה חיינו קודם דשעבוד נפשיה מש"כ לאחר שיעבוד לא מצי לאתנויי' בדבריו' בעלמא עכ"ל. ואם הוזלו ב"י כו'. וכנ"י פ' השואל * ד' קס"ו שאם א"ל שואל למשאיל מול שבריו' שלך (ב) ונאנסו אח"כ, פטור השואל דה"ל כאלו נאנסו ברשות המשאיל ואינו משלם אלא מה שהזיקו בתחלה, מיהו * בגניבה ואבידה חייב דאפילו לאחר זמן שאילתו הוי ש"ש כמו שנתבאר סי' שמ"ג, וכת' נ"י פרק הגוזל בתרא * ד' ל"ז ע"א דשואל משעת פשיעה הגורמת לאונסי' חייב ושם נתבאר מאי נפקא מיניה וכתבתי ר"ס ש"מ, גם נתבאר שם אם המשאיל צריך לתת הרבה בעד הכלי ששאל לו כיצד ישלם השואל.

שמו אלא מכין עצמו למלאכתו וכו'. ועיי' במרדכי ריש השואל * אם השאיל לו ספריו' ע"מ שישאיל לו ג"כ וכן עשה אח"כ אי נקרא

הגהות דרישה ופרישה

הם בידי וטולם מידי והאי לא לקחם מידו ונאנסו אח"כ ודומה לזה צ"ל הטול הנוכח בדברי הרמב"ן הביאו הטור בס"ס ק"ך וע"ש. [אות א בנדפס]. שמו. (א) עיי' דרישה שם כתבתי דמדכת' הטור שרמ"ה חולק עם הר"ף ולא כ"כ בשם הרא"ש אביו, נרא' דס"ל דאינו מוכרח לומר שהרא"ש לא ס"ל

(ב) עיי' בסמ"ע שכתבתי שלכאור' נרא' דהאי טול שבריו' שלך אינו ר"ל שיהא מחויב המשאיל לחזר אחריהן לביתו של שואל דכיון שכל [הנאה] שלו הוה ודאי צריך השואל לחזר אחריהן לביתו של [משאיל] אם לא שהתנה עמו בפיר' דומי' דהלוואה וכמ"ש הטור בס"ס קצ"ח בהלוואה, אלא האי טול ר"ל הנה

אות צ. 2 סי' שעג (פ ג), עיי' סמ"ע ס"ק ה וביאור הגר"א אות ט. 3 שם, וראה הגהות אשר"י שם סי' ו (קמא ג). 4 סי' תקיב (נה א), ובשו"ע סעיף ו הביא הרמ"א בהגהותיו לדעת הרמ"ה ועיי' בסמ"ע ס"ק ט. ובש"ך שם כ' דהרמ"א פסק מספק דלא מפיקנן ממונא וג"מ לאם תפס, ולכאורה בטור בשם הרמ"ה משמע שפסקינו מרזין ודאי, וקצת סיוע לש"ך מהמשך דברי הר"מ כאן שצייין לדברי הג"י הג"ל ושם משמע שהוא מספק. 5 תקנת עפ"י כ"י ב וכ"י ק (בגליון), וכ"ה בטור דפו"י וד"ח וראה ב"י (בסוף הסעיף), ב"ח ופרישה בזה (ובכ"י א בט"ס : "המ"מ"), וראה בכ"י מה שהקשה שבדברי הרמב"ם אין מבואר כן, ובכ"י ב כאן הנוסח בהמשך : ופירוש כדברי

ג, קצוה"ח ונתה"מ ס"ק א. 3 סי' תקיד (נה ב), וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב, ועיי' סמ"ע ס"ק ז מה שהגיה בדברי הרמ"א עפ"י דבריו כאן בד"מ ובקצוה"ח ונתה"מ ס"ק ב הקטו על הסמ"ע (ובנתיבות כ') שבד"מ לא נמצא כלל, ואומנם כן בד"מ הנדפס בגליון הטור אינו אך הסמ"ע כוונתו לד"מ השלם), ומדברי הר"מ כאן שהעתיק הדין של גגנבו חייב וכו' שמופיע בב"י בשם תלמידי הרשב"א, כהמשך לדברי הג"י, מוכח כדברי הסמ"ע ועיי'. 4 בב"י הביא לדיון זה בשם תלמידי הרשב"א. 5 סי' קצו (לט א), עיי"ש בשם הרא"ה. וראה סי' ש"מ הערה 2.

שמו 1 סי' שעו (פ ג), ועיי"ש בחירושי אנשי שם

קיבל עליו אונסין ויכול לומר החזרתי במגו דנאנסו כו'. והיא חייבת לשלם לכשתתאלמן כו'. וע"ל סי' תכ"ד אם יש לה נכסי מלוג אי כופין אות' למוכר. מפני שחשוב בה כלוקח. משמע מדבריו דלא פטור משום שמירה בבעלי (ד) דהרי הפרה אינה שלה¹, וכ"כ המרדכי ריש הגזול בתרא² גזלן שהפקיד לאחר והיה עמו במלאכת' וכן אם מכר לאחר במקום שאין שינוי רשות קונה ואותו אחר הפקיד לאחרים והיה עמהם במלאכת' לא מקרי שאלה בבעלים הואיל ולא קנאו דלא אמרינן שמירה בבעלי' אלא בבעל הממון וע"ש שהאריך בזה. והגיה עליו הראב"ד. והמ"מ כת' ולדברי הרמב"ם כל שנשתמש בה אחר ידיעתן הרי הוא כשואל אבל ודאי אם לא נשתמש בה א"א לכופו להיות כשואל וזה פשוט עכ"ל המ"מ.

שמח כגון להטעותו בחשבון : כו'. מיהו במרדכי פ' הגזול בתרא³ דף צ' ע"ב ודף ג' וד'

הגהות דרישה ופרישה

(ד) תימא מנא ליה למור"ם ללמוד זה מכאן הא כאן בלא"ה לא סגי לפטור משום שמיר' בבעלי' כיון דק"ל כו' יוסי דאמר שאין להשואל עם המשאיל בכה"ג עסק כלום עם המשכיר דהמשאיל שכר מאחרי' מטעם דאיד יעשה זה סחורה בפרתו של חבירו וכן אית' בגמ' פ' השואל בהדיא דלרבנן דפליגי עם ר' יוסי הבעל פטור אף אם הוא שואל בנכסי אשתו מטעם שהיה עמו במלאכתו וכתבתי ל' הגמ' בפרישה ע"ש, גם מ"ש מור"ם ז"ל דכן אית' במרדכי ר"פ הגזול וכו' עד אלא בבעל הממון וכו' אין שם כן במרדכי אלא כת' הטעם דאין נחשבין בעלי' אלא שהתשלומין באה לו ממנו אי לא הוי עמו במלאכתו ע"ש, ואפשר דגם דעת מור"ם הוא כן ול"ד קאמר דהפרה אינה שלהם, וגם מ"ש בסוף אלא בבעל הממון אלא ר"ל בבעל שהתשלומין נראה

פ"ב מה' שאלה דטעם הרמב"ם דפושע הוי כמזיק ושאחרי' חולקי' וכבר נתבאר זה ל' סי' ש"א. יצטרך לבא כו'. וכ"כ נ"י פ' השואל ד' קט"ו ע"ב ופ' האומני' ד' קי"ו ע"ב וככ"י וכן דעת הרא"ש והראב"ד ודלא כדברי הרמב"ם שנרא' מדבריו שאינ' פטורי' אלא כששאל ממנו בשעה שעוסק במלאכתו⁴. הרב השונה לתלמידיו כו'. ככ"י וז"ל כת' הרשב"ץ⁵ דש"ץ השכיר לצבור שאינ' יכולין להשטמ ממנו בשעת התפלה אם שאל מהן בשעה ההיא הוי שמירה בבעלי' ופטור, ונרא' שגם כיום ההוא (ב) אם שאלו ממנו הם פטורים שגם הוא א"י להשטמ מהן עכ"ל. וא"א כת' כסברא הראשונה. וככ"י וז"ל ויש לתמוה על רבינו שהרי אין דרכו של הרא"ש לפסוק כהגאוני' דס"ל ואת"ל הוא פשיט' לאבעי קמית' ומ"ש כאן לא כן⁶. וליה לא ס"ל וכ"כ ברמזי' (ג) עכ"ל. דלהקל אזלינן בשומרי' כו'. וככ"י סי' ס"א⁷. מתשובת הרשב"א שומר שקיבל עליו אחריות סתם דנין הדבר בקל שבאחריות ולא

כהרי"ף לדינה ולא בא הרא"ש אלא לסתור ראיתו שאין ממנו ראיי' ע"ש. (ב) עיי' דריש' שם דקדקתי מדשינה בלשונ' דבשאל מהן כת' בשעה ההיא ובשאלו ממנו כת' ביום ההוא, משמע דס"ל כיון דש"ץ שם פועל עובר עליו דצריך להיות מוכן לתפלתו מ"ה הוי עמה' במלאכתו כל היום, מש"כ הן אינ' נשאל'י ונקשרי' עם הש"ץ כ"א בשעת התפלה, וכן דקדק הטור וכתב דהיכא דמשועבד לתלמידיו דאז הוא עמהן במלאכתו אף שלא בשעת הלימוד מש"כ איפכא ע"ש. (ג) ועד"ר שם כתבתי דשפיר דייק רבינו דמוכח [מדכתב] הרא"ש איד הדין לדעת הגאוני' ולא כת' הדין לסברתו ש"מ דבזה (לא) ס"ל כותיהו, וכן מצינו כמה פעמי' שהרא"ש מסכי' בזה לדברי הגאוני' היכא דמסתבר' לומר כן עד"ר שהבאתי ראיי' לזה.

כגון להטעותו בחשבון או להפקי' הלואתו מותר ובלבד שלא יודע לו דליכא חילול השם, ועי' הביא הד"מ דעת המרדכי, ולפי"ז כתב בהגהות השו"ע ב' דיעות דעת הטור שטעות העכו"ם מותר ובלבד דליכא חילול השם וי"א דאסור להטעותו והיא דעת המרדכי, ובד"ח שינוי בנוסח הטור וגם שינוי בנוסח הב"י בהביאו דברי הטור. (ועיי' בכנה"ג הגהות הטור אות ג מש"כ בנוסח הטור). 2 סי' קנח (נב א) בשם ראב"י, ועיי' הגהות מימוניות פי"א מהל' גזילה ה"ד אות ב בשם ראב"ה ור"ח, ועיי'

הרמב"ם פ"ב מה' שכירות דכת' שיטה אחרת באלו הדיני'. 6 ועיי' בבבאור הגר"א אות יז בזה. 7 חלק א סי' צ, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף יג. וראה הגהות דרו"פ אות ב, ועיי' בנתיבות המשפט ס"ק ה בזה. 8 צ"ל : ומ"ש כאן [הוא לדברי הגאוני' וליה לא ס"ל, וכנה"ג בכ"י ק. 9 מחודשים [כ]. 10 וכ"כ בהגהות השו"ע סעיף יז ועיי' אריכות דברים בזה בסמ"ע ובש"ך שם. 11 סי' קמג (נא ג), ועיי' בנתיבות ס"ק ט. שמח 1 כן הוא הנוסח בדפ"י של הטור : אבל טעותו

דהרין עם הבעל דשמעון עשה עיקר הגניבה וחייב לשלם כו', כת' במדבר' נכ"ג ח"ו אשה שלוות' על משכונת שהיו של בעלה שלא מדעתו שלא קנאם המלוה ומחזיר אותן לבעל בלא דמי' ולא שייך הכא תקנות השוק, ודוק' שלא ידע הבעל שמשכנה אותן אבל כמשכנתא ביריעת הבעל אימר נתרצה ודוקא בידוע שהוא של בעל כגון שהאשה נרשאת ונותנת בתוך הבית משום בעל עכ"ל, וכב"י סי' ע"ב * על דברי רי"ו אלו ונרא' שיש ס"ם בסוף דבריו עכ"ל, ולא ידעתי מאי קשה לו בהן כי נראה שהן נמוני' בטעמן, וכת' הריב"ש סי' ק"א * אותן שהיו קוני' ממנה סחורה פחות משליש בערכה והית' אומרת להם להעלי' מבעל עשו איסור ואע"פ שהית' נרשאת ונותנ' בתוך הבית שלא בחנם היית' מוכרת בזול ואמרה להטמן מבעל עכ"ל, וע"ל סי' שמ"ו, כת' המרדכי פ"ק דב"מ¹⁰ דף קל"ה ע"ב בשם מוהר"ם דהיבא דהשליח לאו בר חיובא מחייב שולחו ואם אמר לחבירו קח לי שור מבית פלו' שהוא שלי ואח"כ נמצא שלא היה שלו אלא לגנוב נתכוין חייב שולחו באחריות של שור במשיכת השליח דהא השליח לא ידע שהוא גנוב כו', ובנ"י פ' מרובה¹¹ ד' ע"א כת' דשליח חייב דאין שליח לדבר עבירה אפי' במקו' שאין השליח יודע אם עושה אסור ע"ש, וכת"ה סי' שט"ו ראובן הראה לגנב מפורסם מחתרת של לוי לגנוב מתוכו ראובן פטור דהוי גרמא בניזקין כו', וצ"ע¹² דבלא"ה פטור דאין שליח לדבר עבירה (א).

ע"כ דאסור להטעותן דהא אפי' גניבת דעת אסור כ"ש להטעותן, מיהו אם טעה מעצמו שרי, דין הבא במחתרת לגנוב ע"ל סי' תכ"ה. וכל דבר נתרבה לעניין כפל כו'. וכב"י ומיהו עכדי' ושטרו וקרקעות והקדשות אין בהן תשלומי כפל כדאית' פ' הוהב ופ' שבועת הדייני'. האי"דנ' שאין לנו ב"ד. ועיי' בזו' ל' סי' א'. ולא דמי לשומר אבדה כו'. במרדכי פ' המוכר את הספינה * ע"א נשאל למוהר"ם אשה אחת שגנבה מבעלה מעות ומסרה הגניבה לאשה אחרת, ואות' אשה הית' מלוה אות' במחצית שכר ברשות המפקדת, וידע' שהיא גניבה והחזירה המעות ליד המפקד' ועתה הבעל תובע לנפקדת, והשיב דכיון דידע' בהן שהיו גנובי' לא היה לה לקבלן ואם קבלן לא היה לה להחזירן ליד הגנבת, לכן צריכה לשלם דמאחר שידעה שהמעות היה של בעל, כשבא לידה המעות הוי עליהו כשומר אבדה דמצוה להחזירו לבעל, ומאחר שהחזירה ליד הגנבת הוי פשיעה וחייב' לשלם לבעל וע"ש שהאר"י כזו, וכת' מהרי"ו סי' א' בפסקיו שבסוף תשובותיו * דבעלי' אין נשבעי' שלא החזיר להן הגנב אם הגנב מודה להם עכ"ל. תשובה שמעון חייב להחזיר הספר' כו'. ובמרדכי פ' המוכר הספינ' * ע"ב לאה שגנבה משל בעלה והטמינה ושמה בכליה ויהי כי יוצאת מן העיר ושלחה אחר * המעות להביא הגניב' ממקום שהטמינ' שם וכן עשה, והנה הבעל תובע את שמעון מאחר שידע שהוא גניבה שיחזיר לו את שלו, ופסק

הגהות דרישה ופרישה

שמח. (א) ולי נרא' דשאני הכא ידיע בודאי דיעבור העבירה ויגנב כיון דגנב מפורסם הוא ואין

לו והוא הנקרא בעל הממון ודוק ועיי' בסמ"ע. [אות א בגדפס].

המעות, וכה"צ במרדכי שם ובד"מ הנדפס. 7 ועיי' בהגהות הרמ"א בשו"ע אבן העזר סי' פו סעיף ב ובבית שמואל שם ס"ק יח, ועיי' בסמ"ע סי' שנו ס"ק כ. 8 מחודשים [כ], ועיי' בחידוש הגהות כאן מה שהביא מהראש יוסף. 9 הביאו הב"י לקמן סי' שנה מחודשים [א]. 10 סי' רלז (עד א), וראה בש"ך ס"ק ו אריכות דברים דינא דהמרדכי והנ"י שבסמ"ע (הערה 11), וכבר האריכו בהאי דינא של שליח לד"ע בשוגג מפרשי השו"ע והרבה מהאחרונים. 11 סי' קלט (כט א), וראה הערה שם בגליון הנ"י וראה ש"ך הג"ל. 12 ועיי'

בב"ק דף קיג ע"ב ברש"י ד"ה בהפקעת ובד"ה ואיבלע (ושם מפורש כדעה א שבהגהות הרמ"א) ועיי"ש בתוס' ד"ה יכול ובתוס' ד"ה הכי (וכ' הלח"מ שדעתם כרש"י ועיי' בספר באר המלך שם מה שפירש בדברי התוס'). ועיי' ביש"ש ב"ק פרק י' סי' כ, ובביאור הגר"א כאן אות יב. 3 סי' תקסט (צ ד), וראה בשו"ע סעיף ו בהגהות הרמ"א שם, ועיי"ש בביאור הגר"א אות כג. 4 בדינין והלכות, ועיי"ש בעובדא דומיא דהמעשה דלעיל. 5 שם (צא א), וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ח ובביאור הגר"א שם אות כו. 6 בכ"י ב : שמעון, במקום : אחר

שנב וא"א הרא"ש ז"ל כת' דחייב. וכת' המ"מ פ"ד מהל' גניבה דכן הוא דעת הרשב"א והראב"ד.

שנב ולקמן בדיני גזילה כו'. וכמ"ש לקמן סי' ש"ס. מ"מ אם קדש אשה כו'. עיי' במרדכי ריש מרובה: אם ייאוש קונה אם לא. והכי מסתברא. וכב"י שכן דעת רש"י ורשב"א ודעת הראב"ד כדעת הרמב"ם. וא"א הרא"ש כת' כסברא ראשונה. וכב"י שכן דעת הרשב"א עכ"ל, וכ"פ המרדכי ריש הגזול: וכת' ויאוש ואח"כ שינוי רשות קונה מיהו אם בא להחזיר ואמר איני חפץ בממון שאינו שלי יחזור לבעלים הראשונים.

שנד הכל שלו ואינו חייב לשלם כו'. וכת' הרא"ש ואף הפרה עצמה או הרחל קנה ואינו חייב לשלם רק דמיה דכל מקום שקנה בשינוי אף הגניבה או הגזילה קנה ואינו מחזיר רק דמים. ואם ירצו הבעלים ליטול השכרי' כו'. וכ"כ הרמב"ם פ"א מה' גניבה ופ"ב מה' גזלה, וכב"י [וכתבו] שם המ"מ נראה שדעת הרב שבעל כרחו של גזלן מוציא ממנו השכריים

הגהות דרישה ופרישה

דלא לא כתב מ"מ כן בשם רש"י אלא בהוציא כיס בשבת מרה"י לרה"ר ע"י צירוף דלמפתן הבית ומטעם דחל עליו חיוב מית' בהוצאות הכיס תו לא פקע מיניה המלקות והר"מ והרמב"ם ס"ל דחייב כיון דלא בא חיוב ממון מיד עם חיוב מית', אבל בכה"ג דהבא במחתרת ויצא ממנו גרא' פשוט דגם הרמב"ם ורש"י מודי' דחייב כשהפרידן לאחר זמן כיון דפקע מיניה המית' מיד שיצא מהמחתרת ואין שייך עוד בזה דקי' ליה בדבר' מיניה ע"ש.

כאן, במקום: ודוקא שאין הכלי וכו' ואהאי דינא נמי קאי. שנב 1 סי' סח (מח ד), ועיין סמ"ע ס"ק ג ובהגהות אמרי ברוך בגליון השו"ע, ובשו"ע אבן העזר סי' כח סעיף א פסק הרמ"א: קדשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן, ועיי"ש במפרשי השו"ע. 2 סי' קלט (גא ג), וראה בביאור דבריו בחידושי אנשי שם שם אות ט, ועיין סמ"ע ס"ק ח.

שנד 1 ועיין בזה בשו"ע סעיף א ובביאור הגר"א שם אות א וע"ע בקצוה"ח ס"ק א בירור השיטות בזה.

שמט עד שתתאלמן או תתגרש כו'. וע"ל סי' תכ"ד מדיני תשלומי אשה.

שג ובתוך ל' הוכר הגנב כו'. וכת' המ"מ שזהו פי' המימר' דאית' בנמ' פ' מרובה פרט לשהקנה לו לל' יום ורש"י פירש שלא הקנה לו לעולם אלא לל' יום ולכן לא מקרי מכירה דהא סופו לחזור עליו ולכן פטור מד' וה' (א). אבל אי שייך בקרנ' וגזירות' כו'. וכן פסק הרמב"ם. וא"א כת' דאפי' אם תפס מוציאין מידו. וכן דעת הראב"ד בהשגות פ"ב מה' גניבה וע"ש במ"מ. משלם לו דמי חלבו. וכת' שם הראב"ד שמשלם כפלו וכת' המ"מ שם שכן דעת הרמב"ם.

שנא אלא היה מגררו ויצא וכו'. וכב"י מסיק פ' בן סורר דהא דהיה מגרר ויוצא פטור דוקא כדשיניהו בנהרא דליתנהו אבל אי איתנהו חייב להחזיר וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה' גניבה עכ"ל וכ"כ רבינו בפמך ודוקא: שאין הכלי וכו' ואהאי דינא נמי קאי. והכי מסתבר. והמ"מ כת' פ"ג מה' גניבה שכן הוא דעת הרמב"ם (א) אבל דעת הרמב"ם ורש"י שבכ"ע פטור וכן עיקר עכ"ל.

שייך לומר כאן דסבר המשלח דלא יעבור העבירה משום דברי הרב ודברי התלמיד מי שומעין. [אות ב בנדפס].

שג. (א) ובסמך ס"ט כת' רבינו דאם מכרה חוץ מל' יו' הוא איבעי' דלא אפשרט אי חייב בד' וה' וי"ל דשאני הת'.

שנא. (א) גם הב"י הביא דברי המ"מ הללו אדברי ר' ישעיה דאייירי בהבא במחתרת כו', ועד"ר שם כתבתי דיש לתמוה עליו ועל מור"ם ז"ל במ"ש ג"כ,

בזה בהגה' דרו"פ שתיירץ דהואיל והוא גנב מפורסם לא שייך בזה דסבר המשלח דלא יעבור דדברי הרב וכו' (ועיין סמ"ע סי' קפ"ב ס"ק ב), ועיין לקמן סי' שפח סעיף טו בהגהות הרמ"א שפסק שאם השליח הוחזק לעשות חייב המשלח ואין לומר אין שליח לדבר עבירה הואיל והוחזק לכך, ועיין בש"ך כאן ס"ק ה ובסימן שפח ס"ק סז, וצ"ב, (ואולי, הוחזק לכך" הוי כשכיר).

שנ 1 בביאור דברי הרמב"ם והראב"ד ועיי"ש.

שנא 1 בב"י ב הנוסח כאן: בדין הבא במחתרת וה"ה

שנו עון גדול הוא וכו'. כת' הריב"ש בסי' ק"ח ואותו הנפח שעשה לה ב' מפתחות במסתיר פני' מהבעל ולקח בעדם שכר הרבה ראוי לענוש על בלי הגיד לבעל שכבר הי"ל להבין שלא כהנם [רכתה] במחיר מפתחות אלא שהית' כוונת' לגנוב מנכסי הבעל והנה הוא מסייע ידיה וכו'. אפי' אם נתיאשו אחר שקנאו כו'. וע"ל סימן שנ"ג נתבאר די"ח ופ"ל דיאוש אחר שינוי רשות אינו קונה אמנם דעת המרדכי פ' הגזול בתרא' ע"ג בדעת רבינו, וכת' שם ובספרים נראה שהוא לעולם לפני יאוש שהרי הם לעולם כאין ליד ישראל עכ"ל, וכן הוא בתו' פ' הגזול בתרא וע"ל סי' שפ"ח. משום תקנת השוק וכו'. כת' ב"י וכת' הרשב"א דאפי' בדבריו העשו' להשאיל ולהשכיר משום תקנת השוק דאל"כ אין אדם קונה דבריו העשו' להשאיל ולהשכיר וכת' עו' הרשב"א דבמתנה לא עשו תקנת השוק ובסי' ס' כתבתי שדעת הרא"ש דבמתנה (מועמט) גמי עשו תקנת השוק עכ"ל. אלא אם יודע הלוקח ודאי וכו'. ובמרדכי פ' הגזול ע"ג ואפי' מגנב וגזלן לא יגבה הלוקח מעותיו למ"ד הכיר בה שאינו שלו ולקח' כו' דנותן לשם מתנה וכוה מטלטלי' וקרקעות שווין דבתרווייהו שייך האי טעמא עכ"ל. וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל. וכת' הגהו' מיימני פ"ה מה' גניבה דכנגב מפורסם אם אמר הלוקח לטובה נתכוונתי להשיב אכידה נאמן לדבריו הכל ע"ש, וכן הוא במרדכי פ' הגזול

וצ"ע למה לא קנה גזלן בשינוי מעשה ואולי בששמו עליו עכ"ל. וכל זה דלא בדברי רשב"ם שכת' המרדכי פ"ק דב"ק. רפ"ל דשמן לגנב ולגזלן, ובנ"י שם. דף ו' ע"א הא דאין שמין [השכרים] היינו דאית ליה מעות לשלם אבל אי לית ליה אלא קרקע או מטלטלין נותן לו השכרים דמ"ש מטלטלין אלו או שאר מטלטלין עכ"ל וע"ש.

שנה [אם] יודע מנין המעות וכו'. כב"י וכ"כ הרא"ש, אבל הרי"ף והרמב"ם בפ"א מה' גזילה כתבו אם זרק לכיס שיש בו מעות פטור מאחר שיש לו מעות בכיסו ימשמש בו ויודע לו המותר, אבל אם אין לו מעות בכיס והחזיר לו שם לא נפטור כי הבעלי' לא ימשמשו בכיס כי סבורי' שאין שם מעות. וכת' הרשב"א שכן עיקר, ועיי' בתשובת המרדכי פ' הספינה. דף רכ"ב ע"א. אפי' מנו בעלים הצאן. וכת' המ"מ פ"ד ה' גניבה יש מי שכת' שאם היה הטלה שגנוב נקוד וטלוא ואין כמותו בעדר, אם ידעו הבעלי' בגניבתו והחזירו לעדר אעפ"י שלא מנו הצאן הרי הוא כמניין ופטור שהרי הוא ניכר וכן נראה קצת מן הסוגיא אשר שם אבל לא הביאנו ההלכו' גם רבינו סתם עכ"ל. אבל שומר שגנב מרשות עצמו. וכב"י בשם הרשב"א דלכ"ע אפילו החזירה לחצר משומרת לבעלים לא מפטר דה"ל כשומר שכלו ימי שמירתו שצריך דעת עכ"ל, וע"ל סי' רצ"ב.

בביאור הגר"א אות ב. 2 סי' תקסד (צד), בשם רבינו מאיר. 3 ועיין בסמ"ע ס"ק ד בהגה'. שנו 1 סי' קלט (גא ג) ועיי"ש בסי' קנא (גא ד) ובשליטי הגיבורים אות ג. ועיין בתוס' פרק הגזול דף קיד ע"ב ד"ה המכיר, וראה בסי' רנט הערה 1. 2 עיי"ש הערה 4. 3 מחקתי עפ"י כ"י ב וכצ"ל. ועיין בש"ך ס"ק ד אריכות דברים בדיון זה. ועיין עוד לעיל בד"מ השלם ריש סימן ס ובהגהות דרו"ם שם. 4 סי' קסו (גב ב), וראה ב"י בסוף הסימן, ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב ובש"ך ס"ק ז מה שהאריך להקשות על דבריו וראה גם בביאור הגר"א אות ח ונתה"מ ס"ק ב, ועיין בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קפ"א (הובאו דבריו בפ"ת אות ד) שביאר דברי המרדכי מש"כ כאן: וזוה מטלטלי' וקרקעות שווין, דהכוונה קרקעות היכא דכתב בפירוש שלא באחריות, אמנם פשטות לשון המרדכי משמע דבכ"ע הדין כן.

2 ועיין בזה ביש"ש ב"ק פ"א סי' כט, בב"ח ובביאור הגר"א אות יג, מה שהקשו בדברי המ"מ ודחו דבריו להלכה והאריכו בזה האחרונים. 3 סי' י (מו ד), וכה"ג בהגהות מרדכי סי' ר (נד א), וכן הביאו בתוס' ב"מ דף צו ע"ב ד"ה זיל שלים את דברי הרשב"ם וכה"ג בהגהות אשר"י ב"ק פרק א סי' יא, וע"ע בבית הבחירה למאירי ב"ק דף יא ע"א מש"כ בשם רוב המפרשים. 4 סי' יד (ד ב), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה עיי"ש, ועיין שם בש"ך ס"ק ז בהשואת שיטת הנ"י עם שיטת התוס' הנ"ל (ראה הערה 3) ובביאור הגר"א אות יב מסיק דג' שיטות בדבר. (וראה לשון הדי"מ כאן). ועיין בזה באוצר מפרשי התלמוד ב"ק שם.

שנה 1 ובשו"ע סעיף א, נקט (המחבר) כרישא ל' הטור ובסיפא ל' הרי"ף והרמב"ם — סמ"ע ס"ק ב, ועיי"ש

בתרא⁵ דף צ"ו ע"ג וסוף הגהות שם וכן הוא בתו' שם, וכב"י ולקמ' סי' שס"ט מכואר שדין גזלן כדין גנב לתקנת השוק וכן הוא במרדכי פ' הגזול בתרא וכו' הרמב"ם ותמ"מ פ"ה מה' גזילה ודלא כרשב"א דס"ל דכל גזלן יש לו דין גנב מפורסם משום דקול יוצא לגזילה⁶, כת' המרדכי ריש פ' הגזול בתרא⁷ על גזיה כובסת שאברה בגד' של ישראל אחד והגזיה נופלה סדין א' מן יהודי אחר ונתנה לו תחת אותן שאברה לו, ופסק שצריך להחזיר דה"ל כגנב ופרע בהקיפו כו'⁸, וכת' המרדכי שם⁹ ד' נ' ע"ג כת' [ראב"ן] ישראל שלקה כלים וספרים מגנב מפורסם ישראל או גוי ומכר לישראל אחר, והוציא הגוי מן הלוקח (והוציא¹⁰ הגוי) בדיניה' ואמר שלי הוא שנגנבו ממני, אם יש עדי' שמגנב מפורסם לקחן ישראל הראשון חייב להחזיר דמיו ללוקח שני ולא מצי אמר הגוי שהוציא ממך שקרן היה¹¹ ולא שלו הוא דמ"ט אמרו חכמי' הלוקח מגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק משום דלא איבעי ליה למזבן וכיון דובין איהו אפסיד אנפשיה, ואם אין עדי' דמגנב מפורסם קנה לא עשו בזה תקנת השוק ולא יחזיר לו הדמי' דאפשר דהגוי מדבר שוא עכ"ל, וע"ל סי' רכ"ד תשובה מוהר"ם מדין זו. אלא נותן דמיו משום תקנת השוק. נרא' לפרש דברי הרמב"ם דנותן דמיו על הבעל הבית ללוקח קאמר, [והכי פירושו] אם לקח מגנב שאינו מפורסם לאחר ייאוש [ושינוי¹² רשות] קנה הגנב לענין שא"צ להחזיר הגניבה עצמ' אבל צריך להחזיר לבעל הגניבה דמיה אלא שמנכה מן הדמים כפי¹³ המקח שנתן בעד הגניבה, וזה ענין אלא נותן לו

דמיו דקאמר, [ר"ל] דמי המקח נותן הבעל ללוקח מפני תקנות השוק אם לא היה גנב מפורסם, אבל אם היה מפורסם אין הבעל צריכין ליתן דמי המקח וצריך הלוקח להחזיר הכל, ר"ל כל דמי שוי' של הגניבה אבל לא הגניבה עצמה לדעת הרמב"ם וזה הנ"ל כפי' דברי הרמב"ם לפי נוסחה זו שהביא רבינו, והוא נכונה לפי פי' זו, ודלא כב"י שהבין שנותן להם דמיו דקאמר על דמי שויו של גניבה קאמר, ולזה כתב שאין הבנה כלל לגירסת נוסחה זו ונוסחא מומעת נודמנה לרבינו בדברי הרמב"ם ודבריו והבנתו בדברי רבינו כבבא זו לא הית' נכונ'¹⁴ וע"ל שמ"ד ושנ"ג מדין אם ייאוש ושינוי רשות קונה לגמרי. או יותר כו'. וכב"י וכן דעת הרמב"ם פ"ה מה' גניבה ודלא כראב"ד דס"ל דלא עשו תקנות השוק בהלוה לו יותר מכדי המשכון¹⁵, כת' בת"ה סי' ש"ט אומן שנתנו לו כלי' לתקן ומשכנה אצל אחר, גם החזירה לו על אות' כלים משכנו' אחרים שהשבין תחלה, ופסק דיש בזה משום תקנות השוק וצריכין לפרות הכלי' בכל מה שהשבין [גם] קרן וריבית מהמשכנות שהחזירו לו [מחמת הכלים], אבל הריבית שעלה עליה' אח"כ לא, דלא עשו תקנת השוק אלא בקרן ולא בריוח כראית' במרדכי פ' האשה שלו' ע"ג דף תפ"א ופ' איזהו נשך, מיהו למ"ד אומן קונה בשבח כלי שהשביח [אם]¹⁶ מן צריך ליתן לו ריבית נגר שבח כלי שהוא של אומן, ואין לומר דאם הוא של אומן א"צ להחזיר גניבה¹⁷ א"צ¹⁸ להחזירו מכח דינא דמלכות' דהכי נהגינן עתה להחזיר כל גניבה אפילו לאחר ייאוש [ושינוי רשות] מכח דינא

בהגהות הרמ"א סוף הסימן. וראה לעיל סי' רכד הערה 3.
10 כפול בט"ס.
11 בכ"י ב חסר ועיי"ש בהגהות הב"ח אות מ.
12 בכ"י א מוקף בסוגר ובכ"י ב חסר.
13 בכ"י ב : דמי, במקום : כפי'.
14 ועיי' בדרישה סעיף ה שהביא לדברי הד"מ כאן וביאר כוונתה. ועיי' בב"ח וראה גם בסמ"ע ס"ק יא וע"ע לעיל בסימן שנג בש"ך ס"ק ה ובביאור הגר"א אות יג.
15 וראה בזה בכאר הגולה אות ס.
16 ונוספתו מכ"י ק וכ"י ב, וכה"ג בגדפס.
17 בכ"י ב נוסף כאן : אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות, ובגדפס ובכ"י ק אינו.
18 צ"ל : דמ"מ צריך, במקום : א"צ, וכמו שהוא בכ"י ק ובגדפס ובכ"י ב חסר כאן.

5 סי' קסו (גב ב), ועיי"ש בהגהות סוף המסכת סי' רטו (גה ד), ובתוס' ד"ה המכיר דף קיד ע"ב. וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ב ובמפרשי השו"ע שם. וע"ע בזה בשלטי הגיבורים שבוועות, פרק הנשבעין סי' אלף קעא אות א (כת א).
6 ועיי' בזה בש"ך סי' שסט ס"ק א.
7 סי' קמ (בא ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סי' קלו ועיי"ש בט"ז מה שחידש בדינא דכובסת ובקצוה"ח ונתנה"מ שהאריכו בביאורו.
8 בכ"י א נוסף כאן בסוגר : (וכת' בת"ה סי' ש"ט), ובכ"י ב וכ"י ק אינו, ואולי הוא הגהות דרו"פ, וראה בת"ה שם אריכות דברים בדינא דכובסת, וראה ברמ"א בהגהות השו"ע שם לעיל סי' קלו.
9 סי' קסה (גב ב), וראה

נותן בהם ס"י. וככ"י נראה דנותן בהם סימן ארישא נמי קאי כשאינו עשוי למכור כליו דנותנין לו אעפ"י שאין עדים מכירין שהן שלו, ולכן צריך ליתן בהם ס"י אבל בלא"ה יש לחוש דלמא כל"י אלו לא היו שלו מעולם, [ומכל"ס מקום יש לתמוה ארבינו בזה בכך שנותן בהם סימן דלמא לא היו שלו מעולם] אלא ראה בסימן ביד אחרי' וכן מכואר בדברי הרמב"ם דאין מחזירין לו אלא א"כ יש לו עדים שהיו הכלים שלו קודם שיצא לו שם גניבה בעיר עכ"ל, ותמיהני בזה דאם יש לחוש שמא ראה חס"י ביד אחרי' א"כ כיצד משיביו אבידה ע"פ סימנים ניהוש ג"כ לזה אלא ודאי אין לחוש לזה, וא"כ אין מקום לתמוה כו', ואף שרמב"ם כת' דצריך ערי' שהיה שלו קודם שיצא שם גניבה אפשר דה"ה סימני' וחדא מינייהו נקט, ואף אם הרמב"ם לא יסבור שמשיבין ע"פ הסימני' מ"מ אין לתמוה על מי שסובר כך, ועוד דאפשר דרבינו סובר דאם יש ערי' אין אנו צריכ' אלא שיצא לו שם גניבה בעיר והוא דעת הרמב"ם, אבל דעת רש"י והרא"ש ס"ל אפי' באינו עשוי למכור כליו אנו צריכין שלנו בני אדם בביתו וצווח כלילה וכו', א"כ אין אנו צריכין לערי' אלא בנתנית סימני' סגי והנה רש"י והרמב"ם לא חלקו לדעת רבינו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ולכן כת' רבינו דברי שניהם סתמא בלא מחלוקת כי פוסק כשניה' וזה הנ"ל בדעת רבינו. ולא בדברי כ"י שהאריך בזה וכת' שיטה אחרת. רחוקות כמבואר למעיין

דמלכותא¹⁹ לכן צריך ליתן לו כל הריביות דהכי הוא דינא דמלכות' וכו', וע"ש, ועיי' עוד שם ואפי' אין הדבר ברור שהוא שלו אלא נותן בו סימני' מובהקי' פשיטא שחייב להחזיר [והאריך] שם בזה וכת' לסוף ולפי שראיתי רבים טועי' בזה כתבתי הנ"ל עכ"ל. אלא צריך להחזיר לו בחנם וכו'. וכת' המ"מ פ"ה מה' גניבה ודוקא שלא פי' לומר הלויני על חפץ זה אלא נתן לו החפץ סתם, אבל אם פירש לומר הלויני על חפץ זה ודאי זו משכנות' שעשה בו תקנת השוק והוא פשוט וכן מוכח בגמ' וכל כי האי מי שהחפץ בידו נאמן בשבועה²⁰ עכ"ל. ואם גנב מפורסם נוטל הגניבה מיד שמעון וכו'. וכן דעת הראב"ד בהשגות אבל המ"מ כת' שם פ"ה מה' גניבה דהרמב"ם חולק וס"ל דצריך ליתן לשמעון מעותיו דהא הוא לא לקחו מן הגנב אלא מלוקח אחר וע"ש²¹, וע"ל סי' שמ"ח מדין הקונה מגנב או לסמי' גוי א"צ²² להחזירו.

שגז בד"א בב"ב שאין עשוי למכור כו'. וככ"י וכן דעת רש"י והרא"ש, אבל הרמב"ם ס"ל דאינו עשוי למכור כל"י ויש עדי' שכל"י אלו היו שלו ויצא לו שם גניבה בעיר סגי ולא בעינן שאר דברי' כגון שלנו בביתו ועמד וצווח כלילה או קור חתורה וכו', וכמשר' למטה בשם הרמב"ם (א), ועיי' במרדכי פ' הגזול בתרא²³ ד' נ' ע"ג שהאריך בדין זה [וכת' שם דיש מי שסובר דאם טען שקנה ממנו שנאמן ע"ש. וזה

הגהות דרישה ופרישה

בפ', (ומור"ם ז"ל) אבל בדר' הוספתי בביאור לכמה טעם וגם בפ' רבינו מ"ש וזה [נתן] בהן סימן ור"ל בשעה שצחק על גניבתו נתן סימני' לכל"י שנאבדו לו

שגז. (א) עד"ר שם כתבתי והוכחתי דס"ל דל"פ הרמב"ם והטור (ודינה כו') בפירש דשמעת' דכל א' יש לו פי' בפני עצמו במשנה ובגמ' ע"ש וכעין זה ג"כ

19 וצווח וכו'. 2 סי' קסד (גב ב). 3 הוספתי מכ"י ב וכו' בנדרס ובכ"י א נשמט בטהד"מ. 4 בכ"י ב הנוסח: לתמיהת כ"י, וכו' בנדרס. 5 וכו' דמשו"ה לא השיג רבינו הרמ"א על דברי המחבר שכתב בשו"ע: אם באו עדים, ולא הוסיף הרמ"א דסגי בסימנים כדבריו כאן בד"מ, וצ"ל דכיון דהמחבר הביא דברי הרמב"ם ולא דברי רש"י והרא"ש (ראה הערה 1) ומיירי בשו"ע בלא לנו וצווח וכו', ולכן צריך דוקא עדים, ועיין. (וע"ע בב"ח מש"כ אדברי הב"י). 6 בכ"י ב: שיטות אחרות,

19 ועיין בזה באבני מילואים סימן כח ס"ק ב. ועיין עוד בקצות החושן כאן ס"ק ז. 20 ועיין בהגהות הב"י בבדק הבית כאן בב"י ועיין עוד בשו"ע ס"ק יא ופ"ת אות ו. 21 ועיין בזה בשו"ע סעיף י ובמפרשי השו"ע שם, וע"ע בשלטי הגיבורים שבועות פרק כל הנשבעין סי' אלה קעא אות א (כח ב). 22 = אימת צריך — כ"י ב.

שגז 1 וכ"פ בשו"ע סעיף א ורק בסיפא בעשוי למכור כליו הזכיר בשו"ע שאר הפרטים כגון שלנו בביתו ועמד

נקט כן אלא משום דאז אין הכעל צריך לישבע שלא השאילין ולא השכירין אבל בשבועה נאמן אפי' בלא יצא לו שם גניבה בעיר, וכן כת' הראב"ד בהדיא בהשגותיו וסבר רבינו שכן הוא דעת הרמב"ם, ואף שהמ"מ כת' שאין דעת הרמב"ם כן אלא כמ"ש הוא, מ"מ לא מקרי טועה מי שמפרש דברי הרמב"ם כפי' הראב"ד, ועיי' ברמב"ם פ"א מה' גניבה ותמצא דברי הראב"ד והמ"מ, וע"ל פימ' שם"ח מי שנאכדו כליו וקנאו אחר מיד גוי א"צ להחזירו.

שנח שחזקתו גנוב כו'. וכת' מהרא"י [בכפסיון] סי' ר"ס ורס"א באשחא א' שהחזיק' בשל יתומי, ופסק שגזר על כל ישראל שלא ישא אות' שום אדם דמחזקין ירי עובדי עבירה וע"ש. אבל אם הוא תפור וכו'. כב"י וכן פירש"י, אבל הרשב"א כת' בשם הראב"ד דמירי כגוי' תפורי' זה בזה ויש בה' כשיעור ד' וה' ולכן לוקחי' מהם דאם היה גנובה לא היו תופרי' ביחד אלא היה מוכר מעט מעט בלא הרגשת. אבל אם ידוע לו שלא חילק וכו'. וב"י כת' ואינו נרא' אלא אפי' ידוע לו שלא חילק מותר ליקח ממנו (א) [דאריס'] מחלקו יחייב ויתן לב"ב כנגדן וכמבואר בגמ' ובדברי הרא"ש ר"פ אלו מציאות עכ"ל, [ואין] בדברי ב"י הכרח] וע"ש בדברי הרא"ש ריש אלו מציאות. לוקחי' מנשי' כו'. וע"ל סי' שמ"ח אימת לוקחי' מנשי'. אבל לוקחין בגד וצמר

בדבריו. שגם הוא סובר וכו'. וכב"י ודברי תימא הם דמאחר דאיכא כאן ייאוש ושינוי רשות למה מחזיר גניבה עצמה, ונ"ל דאין ה"נ דמדינ' א"צ להחזיר רק הדמי' רק מפני תיקון העולם התקינו שיחזירו, ומ"מ דקדק רבינו מדברי הראב"ד שס"ל דיאוש ושינוי רשות בלא"ה אינו [קונה] לגמרי, דאילו היה קונה לגמרי לא היה להם לתקן שיחזיר אלא שתקנו כן שיאוש ושינוי רשות אינו קונה לגמרי, ולכן התקינו כאן שיחזירו הגניבה עצמה עכ"ל ולא ידעתי מי הצריכו לפרש דלאחר יאוש צריך להחזירה עצמה דלמא דלעולם אינו חייב להחזיר רק דמיהן לדעת הראב"ד לכך מוקי ליה אפי' לאחר יאוש ולענין הדמי' (ב) אבל לדעת ר"י אינו חייב להחזיר כלום ולכן א"א להעמידו רק בלפני יאוש, ואי משום דל' הגמרי' משמע דמחזיר הגניבה אפשר דלאו דוקא קאמר בגמרי' הגניבה אלא ה"ה דמיה דמה לי הן ומת לי דמיהן, ועוד אפשר דנקט הגניבה משום לפני יאוש אבל ה"ה לאחר יאוש לענין הדמי' *. וכת' עוד אם הם כלים העשויין להשאיל. כב"י וזהו טעות [בדברי] הרמב"ם שהרי אף בדברי' העשוי' להשאיל ולהשכיר לא קאמר דנאמן אלא ביצא לו שם גניבה בעיר כמו בדברי' העשוי' למכור וכן פי' הראב"ד והמ"מ בדברי הרמב"ם עכ"ל, גם בזה יש לתמוה על הב"י דמשוי ליה לרבינו טועה במקום שאין צריך, כי אע"ג דהרמב"ם כת' דבריו איצא לו שם גניבה בעיר מ"מ לאו משום נאמנות

הגהות דרישה ופרישה

הגניבה ומפני דהמשנה איירי בין לפני יאוש ואז נוטל הלוקח ובין לאחר יאוש ואז נוטל בעל הגניבה מ"ה נקט המשנה האי לישנה ליטול סת' השייך בשתייהן עד"ר שם הוכחתה זה.

שנח. (א) ועד"ר שכתבתי דאדרבה מהגמ' מוכח

והן כעין סימני' שאנו רואין עתה ביד זה בכלי שנמצאו עכ"ל ודוק. (ב) ואף דמירי כאן אף כנגב שאינו מפורסם דעשו בה תקנת השוק מ"מ בהמותר בשינוי הגניבה ממה שנתן להגנב קאמר דיחזור הלוקח, ומ"ש ישבע הלוקח כמה נתן ויטול האי ויטול קאי אבעל

שנח 1 עיין בדרכי משה לעיל סוף סי' טו שהביא לדברי מהרא"י אלו, וכפ' הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סי' טו וסימן שנח כאן סעיף ה. 2 הוספתי מכ"י ב יכתה"ג בכ"י ק, (ובכ"י א הנוסח כאן : ועיי' בדברי ב"י, במקום : ואין בדברי ב"י הכרח, ובג"י לא מובא האי דינא כלל וכן דט"ס היא) ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד ובביאור הגר"א שם אות ב. ועיין בבדק הבית, וע"ע בזה אריכות דברים בב"ח, וראה גם בספר לחקרי הלכות סי'

במקום : שיטה אחרת. 7 הוספתי מכ"י ב (ובכ"י א חסר בטהד"מ). 8 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ד ובביאור הגר"א אות א. 9 ולכאורה מוכרח פי' זה בדברי הרמב"ם שהרי הרמב"ם כ' בתשובותיו (הוצאת פריימן סי' שלו) שאפילו בלא יצא לו שם גניבה נאמן וע"כ כפירוש הד"מ בדבריו, ועיין בזה אריכות דברים בסמ"ע וש"ך ס"ק ב. וע"ע לעיל סי' קלג בש"ך ס"ק יג אריכות דברים בדין זה.

ומסתברא בדעביד להו [ליבני] ולא שורפן שאלו שורפן תו לא הדר עביד להו עפרא * עכ"ל (א). ועשה מטבע לא קנה כו'. כת' ב"י וכתבו התו' ודוקא מטבע אבל עשה מהנסכא כלי כסף קנה דלא גרע מנסרי' ועביד בהן כלים אבל לבני' וזוזא אין תורת חשיב' עליהם כ"כ, והרשב"א חולק וס"ל דאף בכלים לא קנה אלא בכלים דא"א לחזור ולעשות מהן נסרי' 1. טווי ועשאן בגדי' כו'. וכב"י וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' גזילה, ויש לתמוה דהא אמרינן בגמר' דהוי שינוי החזור לבריית' דהא יכול לסתור הבגד ולהפרידו לחוטין והא דאמרינן בגמ' דעשאן בגדים הוי שינוי דאינו חוזר מוקי בנמטי וצ"ע עכ"ל (ב).

שסא שאם מכרוהו הגזלן כו'. ובנ"י פרק ח"ה 1 דף קע"ט ע"א ודף קע"ח ע"ב משמע שאם מכר הגזלן באחריות לא מקרי שינוי רשות ולא קני ליה עכ"ל, ועיי' בתשובת הרשב"א סי' תתקס"ח שהאריך בדיון ייאוש ושינוי רשות וכת' דאם כתבו ליה בטעות או בע"כ לא מקרי שינוי [רשות] וע"ש 2. או שמחל הראשון לשני. ובמרדכי ריש הגזל 3. ע"ד חולק בזה וכת' עוד אם הא' הפקיד לאחר וכן לעולם ברשות בעלים עומד ואין האחרון י"ל לא ב"ד דדי את וע"ש. [כאלו] הוא בעין כו'. כתב ר"י נתיב כ"ו חלק גימ"ל ודוקא

צבוע. וכב"י ובגמ' ליכא אלא בגד צבוע ופרש"י משום דקנאו בשינוי, ומשמע דצמר צבוע אינו קונה ממנו עכ"ל, וכת' הרמב"ם פ"ו מה' גניבה לוקחי' מהסורק כר מלא מוכין וכת' המ"מ ברייתא היא סוף ב"ק ואמרינן הטעם משום דקנינהי בשינוי ואע"ג דשינוי החזור לבריית' אינו שינוי הכא שאני שאין זה גזילה ודאי אלא מספק אתה בא לאסרו, וכאן * בשינוי כל שהוא מותר עכ"ל, וא"כ אפשר ליישב דברי רבינו במה שכת' צמר צבוע משום דפסק באות' בריית' דס"ל שינוי החזור לבריית' הוי שינוי לענין זה ולא לבריית' דנקט דוקא בגד צבוע משום דצמר צבוע הוה שינוי החזור לבריית' כדאית' ריש הגזל קמא (ב).

שנט אסור לגזול כל שהוא. וכת' המ"מ ריש ה' גזילה מיהו כתבו קצת המפרשי' 1 ודוקא שיעור מה דקפיד מיניה קצת מן האנשי' אבל ליטול מן החבילה או מן הגדר לחצוץ בו שינוי דליכא אינש דקפיד בכח"ג שרי ואף זה אסרו בירושלמי מכח מדת חסידות ע"ש. התאווה מביאו לידי חימוד כו'. וע"ל תשובת הרא"ש שהביא רבינו לקמ' סימ' שע"א ובמרדכי פ' הכונס 2 דף מ"ו ע"ב.

שס כל הניירה כו'. וע"ל סי' שס"א 1 מדין זה. [שיתך 2 הלבניה]. וכב"י בשם הרשב"א

הגהות דרישה ופרישה

וקונה בו, ובוה ישבתי עו' קושי' אחרת שיש להקשות על רבינו בעל הטור ע"ש ודוק. שם. (א) ועד"ר שכתבתי שלי הטור לא משמע הכי גם כתבתי טעמו בצדו. (ב) ועד"ר שם

וע"ע בתוס' שם דף מד ע"א ד"ה דוקא מכר, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ה ועיין ש"ך ס"ק ב ולעיל סי' לז ס"ק כט האריך הש"ך בזה, ועיי"ש. 2 ועיין בזה אריכות דברים בנתה"מ ס"ק ב. 3 סי' קמא (נא ג), ועיי"ש בהגה בגליון המרדכי, ובסי' קמב שם, וכה"ג בנ"י ובהגהות אשר"י ריש פרק הגזל בתרא ועיי"ש (ושם במרדכי: פ"י ר"י דוקא לא נתיאשו אבל נתיאשו נהי דגבי משני מדברי נחן, מטעם גזילה מיהא לא גבי ונפקא מינה שאם מחל לו גזל ראשון לשני או שפרע לו לראשון פטור השני מן הגזל וכו'), ועיין ב"ח מש"כ בדברי המרדכי, ולכא' לדבריו לא פליג המרדכי אהאי דינא, וצ"ב, ועיין בביאור הגר"א אות ז. 4 הוספתי מכ"י ב. ועיין

איפכא וכדברי רבינו הטור ע"ש. (ב) עד"ר שם כתבתי מה שקשה לי על דברי הגאונים והמחבר ב"י ומור"ם ז"ל הללו והוכחתי שיש חילוק בין צבע לצבע ושצבע שאינו עובר דבר שאינו חוזר לבריית' מקרי

קמ"ח מה שדקדק בלשון הרא"ש. 3 בכ"י ב הנוסח כאן: וכיון שכן, במקום: וכאן. וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע בסוף הסימן בדיון זה. שנט 1 ראה חידושי הרשב"א ב"ק דף קה ע"א ד"ה אע"פ מהירושלמי דמאי פ"ג ה"ב. 2 סי' סו (מח ד) [ציינו הב"י לקמן סי' שעא סעיף ט], ובשו"ת הרא"ש הוא בכלל צה סי' א.

שם 1 עיין לקמן שם הערה 1. 2 הוספתי מכ"י ב. 3 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק י. 4 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יא ובש"ך ס"ק א. שסא 1 סי' תשכ (כד א): שמעינן מהכא כדפי' הרשב"א ז"ל וכו', ועוד שם (כג ב) בריש ד"ה ודוקא מכר,

לפעמי' הגולן משתכר ולקת' מדת הדין עכ"ל, ובעיני פלא פסק דינו של הרמ"ה דכיון דק"ל כל הגולני' משלמין כשעת הגזילה מה לי עשה בה מלאכה מה לי השכירה לאחר, ואדרבה השכירות לאחר עדיף טפי משום דאית ביה שינוי רשות דשכירות ליומא ממכר הוא עכ"ל ב"י, ואין בכל דבריו שכת' טענה כלל דמה שמען מה לי עשה בה מלאכה לעצמו וכו', השוכר פרה והשאלה לאחר ומתה או נאנסה יוכיח דאלו עשה בה מלאכה בעצמו ומתה פטור ואלו השאלה לאחר ומתה התשלומי' חוזרים לבעלים הראשונים משום דאין הלה עושה פחורה בפרתו של חבירו כמבואר ל' סי' ש"ו, וה"ה כאן דאע"ג דאין הגולן צריך לשלם מכירתו רק כשעת הגזילה מ"מ מה שקיבל עליה שבר לא יעשה פחורה בפרתו של חבירו, ומה שמען עוד ואדרבה עדיף טפי כו' גם זה אינו כלום דהא השוכר לא שכרה מתחילה אלא ליתן השכר [ואז השכר מגיע] לבעלי' והם זכו ביה כאלו הם השכירות ואילו שיקנה הגולן בשינוי רשות של לוקח כזה לא שמענו, דשינוי רשות לא מהני אלא ללוקח ולא לגולן (ב). ולזה הסכי' א"א הרא"ש. וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהל' גזילה וכת' נ"י פ' כיצד הרגל דף י' ע"א דכל הגאונים חסכימו לדברי הרי"ף, אבל [נמוקי יוסף] פרק המקבל פ' כת' ד' קל"ג ע"א בשם האחרונים דכולם חסכימו לדעת התו', וכת' נ"י עו' פרק כיצד הרגל דמקרי קיימא לאגרא אע"ג דלא משכיר בהדיא אלא

שהבנים סמוכי' על שולחן אביהם אבל כשאין סמוכי' הוי שינוי רשות ויאוש וקני'. ידענו שעשה אבינו חשבון כו'. וכת' רי"ו נכ"ו ח"ג ואם אמרו שמא החזיר או לקח אבינו אינם נאמני' שאפילו יהא נאמן אביהם הם אינם נאמני' בשמא ואנו לא מענינן להו בדבר שאינו מצוי בגזילה. והאידי' דמטלטלי' כו'. ובמרדכי ריש הגזיל' משמע דוקא אם לא נתיאשו הבעלי' וע"ש.

שסב כתבתי ל' סי' שנ"ד. ועשאו לבני' כו'. ע"ל סי' ש"ס. ואפי' לפני יאוש. וע"ל סי' שנ"ד. אבל נתיאשו הבעלי' קודם שנתייקרו כו'. מצאתי בטורי' של ר' אברהם מפראג שמחק דין זה והדין עמו כי אפי' נתיאש השבח של יוקרא וזולא דנגזל הוי דיאוש לא קניא כלל כמבואר ל' סי' שס"ה.

שסג [וכ"כ] הרמב"ם וא"א כת' דא"ל הרי שלך לפניך. וככ"י דאף בספרי הרמב"ם שבידינו פ"ג מה' גזילה פסק דאמר הרי שלך לפניך ורבינו שכת' דהרמב"ם פסק כרי"ף נוסחאות משובשת נודמנה לו עכ"ל (א), ועיי' בזו במרדכי פ' הגזיל' ד' מ"ח ע"א. ואם עומד להשכיר כו'. ע"ל סי' ש"ח = מדין הנוטל סוס שעומד להשכיר בלא ידיעת הבעלי' ומציל את שלו כו'. אבל השכירו לאחר כו'. וככ"י וכת' החכם המרשי' שהטעם משום דאל"כ נמצא

הגהות דרישה ופרישה

שסג. (א) ובש"ג מסיק וכת' דצ"ל הרמב"ן. (ב) ועיי' פריש' ודריש' מ"ש עו' ישוב אחר לקושית ב"י דלק"מ.

שסב 1 בד"ח של הטור (בסעיף ז) הנוסח: אפילו נתיאשו בעלים קודם שנתייקרה וכו', וראה חידושי הגהות אות א ובב"ח ופרישה בזה וראה גם ש"ך ס"ק ה. שסג 1 ראה במרדכי ריש פרק הגזול (ג ב). 2 עיי"ש הערה 7, וראה בקצוה"ח שם ס"ק ג. 3 וכ"פ בהגהות השו"ע סעיף ה ועיי"ש ובבאר גולה אות ה, וע"ע כאן בב"ח אריכות דברים בדברי הב"י ועיי' לעיל סי' שס"א הערה 3 בדברי המרדכי שם ע"ש הרא"ם (והביאו הב"ח כאן). 4 סי' לו (ח ב), בשם הרא"ה ז"ל. 5 עיי' בני' ב"מ פרק הבית והעליה, סי' תקצב (עא ב), בשם הרשב"א, והביא שם ראייה מפ' המקבל עיי"ש. 6 סי'

בזה בב"י מחודשים [א] ובדרישה סעיף ח. 5 והיא שיטת בעל המאור ב"ק פרק הגזול בתרא סי' קצד (לח ב) ובמלחמות שם חולק עיי"ש, וכתב בש"ך ס"ק ד: הד"מ והסמ"ע שכתבו כאן דברי ר' ירוחם לא כוונו יפה דודאי איכא דפליגי עליה והלכך מספיקא לא מפיקנו מיניה. 6 סי' קמד (נא ג), ועיי' בנוסח המרדכי שבידינו מש"כ בסוגרים מרובעות, וכן שבנוסח שהיה לפני הד"מ לא היתה התוספת שבסוגרים [ולפי"ו התוספות הנ"ל מיוחסות בטעות להרמ"א וכמ"ש ר' א. זיו במבוא לשו"ת הרמ"א עמוד 65]. והרי"ף והרא"ש כתבו להדיא דבין נתיאשו בין לא נתיאשו חייבין הירשין לשלם. ועיי' סמ"ע ס"ק י.

לאגורא אע"ג דמקמי הכי הוה קיימי לאגורא פטור
דכתב הא שעתא אזלינן עכ"ל, וכתב עו' שם 17
דאפילו ביתומי' קטני' דלא בני מחילה ניהנה,
הדר בחצר דלא עביד למיגר א"צ להעלות להם
שכר. צריך להחזירו. וכן פסק נ"י פ' כיצד הרגל
דף י' דצריך לתחזיר השכר לשוכר והשוכר פטור
מאחר דאין הבית עומד למיגר כו' 18, וכתב עוד
וכן אם הוא עביד למיגר אם שכרה מזה שאינו
שלו כיוקד א"צ ליתן לב"ב רק כפי מה ששוכרין
אותו ואפילו נתן לו כל השכירות חייב להחזיר
ודוקא שנתן השכירות ליד המשכיר אבל אם נתן
כל השכירות לבעלי' לא מפקינן מיניהו דיכולין
לומר לא הייתי משכיר בפחות מזה 19, וכתב עוד
שם השוכר בית מחכירו והשכירו לאחרים ביותר,
אם הוא בעניין שהרשות בידו להשכירו לאחרים
כגון שאין בני ביתו מרובין המותר שלו אבל אי
לא רשאי להשכירו והשכירו המותר לב"ב 20 עכ"ל,
כתב הרא"ש בתשובה סי' ג' כלל א' ראובן
השכיר בית לשמעון ושמעון אומר שאין הבית
של ראובן עליו לברר וע"ש, כתב בהגה' מיימני
פ"ג מה' גזילה השוכר בית מראובן ונמצא של
שמעון מעלה שכר, ונ"ל דאם אינו משתדל בו
לשוכרו ולא להשכירו אע"ג דאלו היה בעלים
כאן היו משכירין וכיון שאינו כאן לא הם ולא
שלוח' הדר בו פטור, דהוה כאלו לא קיימא
לאגרא עכ"ל 21, ככ"י בשם הרשב"א 22 ראובן

שדדין בה ואח"כ משה עצמו עמה, והמרדכי
כת' שם בשם ראב"ן דכל הבתים בזמן הזה
קיימין לאגרא ואע"ג דלא השכירה מעולם וכן
הוא בהגה' מיימני פ"ג דגזיל' ועיי' בת"ה סי'
שי"ז, אפילו בדבר מועט כו'. וכן הוא דעת
הרא"ש והתו' והמרדכי אבל נ"י כת' פ' כיצד
די"ח וס"ל דאין משלם לו רק הפסידא. ואצ"ל
בחצר דלא קיימי לאגרא כו'. וכתב רי"ז נ"ב 23
וי"א דה"ה כאן אם חסרו מעט צריך ליתן לו
כל השכירות וי"א דפטור דהא לא איתחני מיניה
עכ"ל, כתב המרדכי פ' כיצד הרגל 24 ע"ב דאפי'
התוקף בחבירו והוציאו מביתו ע"כ ודר בו פטור
דאין זה אלא גרמא בעלמא, וכת' עו' 12 מעשה
ביהודי א' שברח מעירו ולקח השר ביתו והשאילו
לו ליהודי א', ופסק דפטור משכירות דהא לא
קיימי לאגרא שאם יצא יהודי מן הבית ישאלנו
לגוי ונמצא זה נהנה וזה לא חסר עכ"ל, וכן
הוא בהגה' מיימני פ"ג דגזילה, כתב המרדכי
ר"פ כיצד הרגל 25 דכופין על מדת סדום בזה
נהנה וזה אין חסר (עכ"ל 24) וי"א דאין כופין
אלא במקום דאם זה בא להרויח כהאי מלתא לא
מצי לארויח, אבל היכי דמצי לארויח לא כייפינן
ליה, הלכך לא כייפינן בחצר דלא עביד למיגר
כו' אבל אי כבר עבר ונהנה אינו משלם, וכן
פסק בני' 15 דף נ', וכתב עוד שם 16 בשם הרמ"ה
דאם עתה קודם שדר בו זה לא הוי קפיד עליו

חריפתא, ומיירי שם בזה לא נהנה וזה חסר ובשו"ע סעיף
ו כתב הרמ"א דברי המרדכי בזה נהנה וזה לא חסר.
12 שם סי' יז, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף י', ועיי'
ביש"ש ב"ק שם סי' יז, ובמחנה אפרים הל' גזילה סי' יג
כתב דחייב כהנ"ג, ועיי' בזה באור רמב"ה פ"ג מהל' גזילה
ה"ט. 13 סי' טז שם, בשם רבינו אבי העזרי.
14 מחקתי עפ"י כ"י ב, וכצ"ל. 15 שם, בשם הרא"ה,
הרא"ש והריטב"א וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו
ועיי"ש בפ"ת אות ג. 16 בני'. 17 בני' סי' לח
(ט ב), ועיי' בזה במחנה אפרים הל' גזילה סוף סי' י.
18 ועיי' בזה בסמ"ע ס"ק כא וס"ק כב. 19 ועיי' בזה
בביאור הגר"א אות כח. 20 ועיי' בזה בקצוה"ח ס"ק
ח ובמחנה אפרים הל' שכירות סי' יט. 21 וכה"ג בהגהות
אשר"י סי' ו אות א מא"ז בשם ראב"ה, ועיי' באור ורוע
ב"ק פ"ב סי' קכד בשם ראב"ה ועיי"ש באו"ז ובהגהות
אשר"י שיש חולקים בזה וראה גם בש"ג שם אות ב, ועיי'
ביש"ש ב"ק פ"ב סי' טז וסי' יז ובמחנה אפרים הל' גזילה
סי' י. 22 חלק א סי' קעד, וכ"פ הרמ"א בהגהות

לח (ט ב), בשם הרמ"ה ז"ל. 7 סי' יז (מו א),
וכ"פ בהגהות מיימני פ"ג מהל' גזילה ה"ט בשם הראב"ן,
ועיי' בזה בשלטי הגיבורים (בגליון הרי"ף) ב"ק שם סי'
לז (ט א), אות ב. 8 ב"ק דף כא ע"א בד"ה ויהבי
וכ"ה בתוס' כתובות דף ל ע"ב בד"ה לא צריכא (ועיי"ש,
ושם משמע דגם במטלטלין משלם כל מה שנהנה ודלא
כדברי הרשב"א ב"ק צז ע"א דמחלק בין מטלטלין לקרקע
עיי"ש וראה שער המלך פ"ג מהל' גזילה ה"ט בזה ובמש"כ
ע"ז בברכת שמואל ב"ק סי' יז). 9 שם סי' לז, עיי"ש
מש"כ בשם הרמ"ה ועיי"ש בדעת הרא"ש והריטב"א, וראה
שם ביהודי אנ"ש אות ב ובשלטי הגיבורים אות א, ועיי'
בקריית ספר פ"ג מהלכות גזילה, שער המלך שם ובשו"ת
נודע ביהודה מהדור' תניינא חור"מ סי' כד מש"כ בדעת
הרמב"ם. 10 ח"א, וראה בפרישה סעיף ה ובסמ"ע
סי' יט דמיירי לשלם כל השכירות וכ"ה להדיא בדברי
רי"ז ועיי' בדברי משפט כאן דפליג וס"ל דמיירי רי"ז לענין
מה שהחסירו וכ"ה בקצוה"ח ס"ק ד עיי"ש. 11 סי'
טז (מו א), וכ"ה ברא"ש סי' ו בשם ר"י ועיי"ש בפלפולא

ברשות בערי' וא"כ הוי חשוד על השבועה ושכנגדו נשבע ונוטל.

שסו הבא לעשות תשובה כו'. כתב רי"ז בספר משרים נל"א חלק ו' המשיג גבול וכונה הכותל בשל חבירו והכנים מהקרקע בתוך שלו ועל אותו כותל בנה בניני' גדולי' חייב לסתור הכל שלא עשו תקנות השבים בקרקע וב"כ הגאונים בתשובה עכ"ל. אפי' החזירו ליד הבן כו'. וכתב הרמב"ם סוף פ"ג מהל' גזלה דה"ה לחומף כלי מיד עבדו של ב"ב והשתמש בו שאפילו החזירו ליד [העבד] לא יצא.

שסז והרמ"ה כתב שצריך להחזיר לו. וככ"י וכ"נ דעת הרמב"ם פ"ד מה' גזילה. הגוזל את אביו ונשבע כו'. ב"י מסתפק אי נשבע דוקא קאמר, או ה"ה אפי' לא נשבע והא דנקט נשבע לאשמעינן דאפ"ה לזה וב"ח באין ונפרעין מהן עכ"ל. וכ"כ למטה אצל גזל [הגר] ונשבע כו' דיש לספק אם נשבע דוקא או נקט נשבע להודיע כח דר' יוסי הגלילי פלוג בגמ' וסבר דוכה הגזלן במה שבידו ולכן נקט נשבע להודיע כחו דר"י הגלילי עכ"ל, ואני אומר דאם הגמ' נקט נשבע להודיע כוחו דר' יוסי הגלילי א"כ הפוסקי' שלא הביאו דברי ר"י הגלילי כלל למה נקטו נשבע, אלא בודאי נשבע דוקא קאמר ומאחר שהוא דוקא אצל גזל הגר ה"ה כאן אצל גזל אביו דתרווייהו חד טעמא הוא משום קנסא כנ"ל. ואין זה מדרך המשנה וכו'. ל' המשנה כך הוא נותנו לבניו או לאחיו ופרש"י אנגזל קאי, נותנו לבניו של נגזל ואם אין לו בנים נתנו לאחיו של נגזל והוא דעת

שא"ל לשמעון דר בחצירי סתם ודאי פטור כ"ש שא"ל דר בחצירי חנם ואע"ג דמתחלה היה שכורה ביד שמעון ואח"כ קנאה לגמרי והיא שלו אפ"ה פטור עד שיאמר לו שמעון שמכאן והלאה יתן שכר עכ"ל, וכתב עוד בשם הרשב"א שכתב בתשובה²³ על א' מהשותפין בבית ששכרו לאחר שלא מדעת שותפו, אין השוכר משלם למי שהשכירו אלא החצי בלבד והחצי אחר יתן לחבירו, ואם נתן כל השכירות לראשון השני מוציא מידי השוכר חלקו והוא יחזור על הראשון כדין השוכר בית מחכירו ונמצא שאינו שלו עכ"ל, ומיירי דוקא שאחד מהשותפי' השכיר לו כל הבית אבל אם השכירו לו חלקו אינו נותן אלא למשכיר ואין השותף השני יכול לתוציא ממנו כלום והוא פשוט, אלא שבא מעשה כזה לירינו ורצה חכם א' להביא ראיי' מתשובת הרשב"א לדין זו ונדחה דבריו כפי מה שכתבתי לכן כתבתי וכנ"ל, ועיי' בתשובת הרא"ש כלל צ"ב מי שהשכין בית שאינו שלו והמלוה השכירו לאחר וע"ש ג"כ (סי') כלל צ"א מדיני' אלו.

שסד אין כאן עסק שבועה וכו'. וכתב הר"ן פ"ב דבתובות¹ ר' תע"ד ע"א גזול מחכירו בעדים א"צ להחזיר בערי' וע"ש, ואם היה אפשר לומר דנאמן כאן לישיבע שחזיר לו דאע"ג דאינו נאמן לומר ששלו נטל [מ"מ] אינו נעשה גזלן על זו להיות חשוד על השבועה ונשבע שחזיר ופטור, ולא נאמן לומר דיהא נאמן במינו דחזירתי דהוי כמנו במקום עדי' דלא אמרינן ביה מנו אבל מדברי הרמב"ם שהביא רבינו לקמן נראה דנעשה גזלן כל שמשכנו שלא

דאינו נאמן בשבועה, ועיי"ש. 4 הוספתי מכ"י ב. 5 ובר"ן הנ"ל תירץ בנסכא דרב אבא דלא נאמן במיגו דהחזירי משום דמיירי שהעדים ראו הנסכא בידו, ועיין בפרישה ס"ק ד ובסמ"ע ס"ק ב. 6 סעיף ח בטור.

שסו 1 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' שס סעיף א (ועיי"ש באר היטב ס"ק ב ובפ"ת אות א), ועיין בזה בסמ"ע כאן ס"ק ב. וראה עוד תשובה בכגון זה לקמן בב"י סי' שעו על שם הרשב"א.

שסז 1 בכ"י ב וכ"י ק: משום, במקום: להודיע כת,

השו"ע סעיף י ועיי"ש בש"ך ס"ק יג ובפ"ת אות ז, וע"ע בקצוה"ח ס"ק ט ובמש"כ עליו בשו"ת כתב סופר חו"מ סי' כא. 23 חלק ג סי' קלח, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף י ועיי"ש.

שסד 1 סי' קפג (ו א), ועיי"ש שהיא שיטת הרמ"ה, וראה בר"ן שבועות פרק כל הגשבעין סי' אלף קעו (כט א) שתי דיעות בנדר, ולעיל בסי' שסא סעיף ח הביא המחבר ב' דיעות בזה ועיי"ש בש"ך ס"ק ח. 2 בכ"י ב הגוסס כאן: ואם כן, במקום: ואם היה אפשר לומר. 3 ועיין בקצוה"ח ס"ק א הדן אם משיביעין גזלן האומר החזירתי או

שסט שהוא מחזיק [ידי] עוברי עבירה כו'.
 ל' סי' שנ"ג. ואם אינו מפורסם עשו
 תקנת השוק כו'. נתבאר ל' סי' שנ"ז די"ח
 בזה (א). אלמא¹ לאחר יאוש שרי. והמ"מ ישב
 דברי הרמב"ם דשאני התם דאיכא ג"כ שינוי
 רשות דהרי נותן לרבים עכ"ל אבל יאוש
 גרידא לא קנה כמו שנתבאר ל' סי' שנ"ג,
 ועיי' בתשובת הריב"ש סי' רע"ג מדין אם מותר
 לקנות [דבר] הגזול. מפני שהבעלים מתייאש
 ממנו כו'. וכתב המרדכי ריש הגזול בתרא = הא
 אם לא הוי יאוש בעלים צריך להחזיר לבעלים
 בחנם ולא דמי להא דאמרינן נוטל מב"ב מה
 שהנהו ח"מ היכא דטרח והוציא הוצאות כדי
 להושיבה לבעלי' אז נוטל מבעל הבית מה שהנהו
 עד כדי דמיהן אבל גבי לסטים [ומוכסי] דלא טרח
 צריך להחזיר לבעלי' בחנם וע"ש. אבל אם פסק
 המלך ליקח קיצבה וכו'. וכת' מהרי"ק שורש
 קצ"ה [ה] שפיר מקרי דבר קצוב אעפ"י שהיהודי
 פורעים יותר מהערלים = מאחר שכל הערלים
 פורעים כך וכל היהודים כך נקרא משהו מדותיו
 והוי דינא דמלכות. אבל = אם קנאו עע"ז כו'.
 וכתב הרמב"ם פ"ה מה' גזילה דמוכס גוי ודאי
 נוטל יותר מכדי דבר הקצוב דהוי כמכס שאין לו
 קצבה, וכב"י ונראה שאפי' כשדוע שהישראל
 המוכס מוסיף ליקח יותר מכדי הקצוב א"ה אסור
 להכריח ממנו כדי חק המלך דאטו משום דהוא

[רבינו², אבל התוס' פירשו דאגולן קאי וכנוי
 ואחיו של גזולן קאמר והוא דעת] הרמב"ם (א),
 וכב"י ומ"ש שאין פירושם בדרך המשנה ר"ל
 דא"כ היה לו לנקוטי אחין ברישא שהם יורשי
 הגזול ואח"כ בנוי של גזול³.

שסח אפי' אם הוא גוי סתמא הוי יאוש וכו'.
 ועיין במרדכי פרק הגזול בתרא = דף ע'
 ע"ג דמחלק בין דבר שיש בו סימן לאין בו, דביש
 בו סי' [כתב] דלא אמרינן סתם גניבה הוי יאוש
 אבל אין בו סימן הוי יאוש אפי' בגוי וע"ש,
 [ומשמע = שם מרדכי מחר"ם דאין חילוק בין
 ספרים לשאר דברים, אבל בפרק הכונס = כתוב
 דבספר] לא שייך בה יאוש שהגוי לא יוכל למוכרו
 רק לישראל, וכ"כ המרדכי שם פ' הגזול = דף צ'
 ע"ג והוא דעת התו' כמ"ש למעלה סי' שנ"ו,⁴
 כתב עוד המרדכי פ' הגזול ד' ע' ע"ג על ספרי'
 שנלקחו ביום הגזרה ולקחו ישראל אחר ופסק
 דנוטל דמיו ומחזירין וע"ל סי' שס"ט מדין זו, ועיי'
 בתשובת [הרשב"א] סי' אלף ק"ה = שר שלקח כל
 אשר לו לראובן וללאה [ו] אח"כ נתפטר עם ראובן
 ונתן לו הכל, ופסק דזכה ראובן בכל כי כבר
 נתיאשה לאה כו' וע"ש שהאריך בזה גם בתשובת
 הרא"ש כלל צ"ד ס"ו תשובה בזה וע"ש וע"ל סי'
 רל"ו מדין הקונה קרקע גזולה מגוי אם חייב
 להחזיר.

הגהות דרישה ופרישה

שסז. (א) וכ"כ ב"י, ועד"ר שם כתבתי והוכחתי
 שאין התוס' ס"ל כהרמב"ם.

שסז. (א) וכ"כ ב"י, ועד"ר שם כתבתי והוכחתי
 שאין התוס' ס"ל כהרמב"ם.

עליהו ואי לא דינא היכי עברינן ופריך אביי ודלמא משום
 דאיאוש מריהו אלמא לאחר יאוש שרי, ועי' קאי דברי
 הר"מ כאן. 2 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב.
 ועיין בלח"מ שם מה שהקשה מהמשך דברי הרמב"ם ועיין
 בסוגיית הגמ' בב"ק דף קיג שם מחלוקת רש"י ותוס'
 בביאור הסוגיה וא"ש. ועיין בספר באר המלך הל' גזילה
 פ"ה ה"ב שהביא מקור לדברי המ"מ מדברי הרשב"א
 בחידושי ב"ק דף קיג שם, והאריך שם בביאור שיטת
 הרמב"ם. 3 סי' קמא (גא ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות
 השו"ע סעיף ד. 4 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף
 ו ועיי"ש בביאור הגר"א אות יז. 5 בדפוי' של הטור
 הנוסח בדברי הטור סוף סעיף ח: הרי גזול ישראל שקנהו

וא"ש טפי. 2 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ.
 3 ועיין בהגהות הגר"א בגליון הגמ' ב"ק דף קח ע"ב,
 אות א.

שסח 1 סי' קסג (גב ב), תשובת מהר"ם, בתירוץ השני,
 עיי"ש. 2 הוספתי מכ"י ב. 3 סי' ס (מח ג),
 ועיי"ש מש"כ בסוגר. 4 סי' קסב (גב ב). 5 עיי"ש
 הערה 2. 6 מתשובות מהר"ם ועיי"ש.

שסט 1 בדפוי' של הטור הנוסח בדברי הטור (בסעיף
 ד) אחרי שהביא לדברי הרמב"ם: כתב הרמב"ם אסור
 וכו' וכל כיוצא בזה [ואין גר' כן מהא דאמר שמואל דינא
 דמלכותא דינא תדע דקטלי דקלי וגשרי גשורי ועברינן

עשה שלא כדין לגזול יגזלו בני אדם חוקו היינו
דאמרי אינשי בתר גנבו גנוב וטעמא טעים⁶,
וכתב הר"ן פ"ד דנדרים⁷ : אם ישראל ממונה לגבות
המכס אינו רשאי להבריה⁸ : ישראל חבירו לפרוע
לו המכס אם לא מיראת המלכות דנהי דדינ'
דמלכות דין' לא יתא אלא הלוואתו הא קי"ל
דהפקעת הלוואתו שרי. אבל עברה שנתו והגבאי
פרע כו'. וכב"י וכו"נ מדברי רש"י בגמר' אבל
נ"י כתב פ' הגזול בתר' * בשם הרא"ש דאפי'
עבדי המלך אין להם רשות לגבות בשנה זו מס
של שנה שעברה ולא נרא' כן מל' הגמ' עכ"ל.
לפיכך אם מכרו שדיהו בשביל המס שעל
הראש כו'. וז"ל הרמב"ם פ"ה מהל' גזילה גבאי
המלך ושוטריהם אם [מכרו השדה] כמס שעל
הראש ח"ו אינו ממכר אא"כ היה דין המלך כך
עכ"ל. עד שיחזירו הבעלי כו'. וכ"כ הרמב"ם
פ"ה מה' גזילה וכת' המ"מ שם ור"ל כשלא מכרו
גזבר המלך ממכר עולם אלא שזה החזיק מעצמו
ופרע מנת המלך עכ"ל. ובלבד שלא יעבוד בו
עבודת עבד כו'. וכב"י וכו"כ הרמב"ם פ"ה מה'
גזילה. וטעמא משום דהא קי"ל דאסור לעבוד
בעבד עברי עבודת עבד דוקא עבד עברי שנפשו
שפל במכירה אבל ישראל שלא נמכר מותר
להשתמש בו כעבד וכמבואר פ"ה מה' עבדים, וזה
שמכר לו גופו מצד המלכות הוי כעבד עברי
ואסור לעשות בו עבודת עבד עכ"ל. וא"א הרא"ש
כתב כסברא הראשונה. וכ"כ המ"מ פ"ה מה'

גזילה שכן דעת הרמב"ם ודעת הרמב"ן¹⁰ בדעת
הרמ"ה וכו"נ דעת הריטב"א שכתב נ"י פרק
ח"ה¹¹ דף קפ"ה ע"א [וכן כתב] הר"ן פ"ק
דגיטין¹² ד' תקנ"ו ע"ב וכן משמע במהרי"ק
שורש ס"ו, וכתב המרדכי בהגהה' דח"ה¹³ דף
רס"א ע"א דיש רשות למלך להוסיף מס הגלגולת
במדינתו לצרכיו הגדולי' ולצרכי מלחמה, וכתב
מהרי"ק שורש ס"ו ורוב הדיעות הסכימו דלא
אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בחק כללי אבל
בדבר שאינו כללי רק חק מאת המלך לכל בעלי
חזיו' המלו' בריבית בזה לא אמרינן דינא
דמלכותא דינא¹⁴, וז"ל ב"י [בשם תשובות]
מהר"ר יעקב [ישראל] ז"ל ובנדון דידן פשיטא
דלא שייך דינא ד"ד במה שמתנין השררות עם
בעלי הריבית לפי שאינו חק קבוע לקדמונים ואינו
כתוב בנימוסיהן אדרבה הוא הפך דתן¹⁵ ועו'
דאינו חק כללי לכל המלכות אלא למלוה בריבית
לבד לא לשאר תנאים¹⁶ ועו' דאין השררה מכרחת
שימכור משכנות אלא נותנת רשות וכל מי שאינו
מבריה אינו דינא דמלכות' עכ"ל, ומ"ש לענין
מכירת משכנות פליג עליו המרדכי כמו שנתבאר
למטה¹⁷ וכתב עליו¹⁸ הרא"ש פ"ג דנדרים בשם
הרמ"ה¹⁹ דלא אמרינן דד"ד אלא בדבריה' התלוים
בקרע כגון מס ומכס שאומר המלך שלא ידור
אדם בארצו בעצמו²⁰ או יעבוד בארצו אם לא
יתן מכס ומס אבל בשאר דברים לא ואף הדיומ
שיש לו קרקע כך דינו שלא יהנה אדם מארצו

בספר התרומות שער מז חלק ח ס' ה. 11 ס' תשמג
(כט ב), ועיין ג"כ בריטביא נדרים דף כח ע"א (דף י ע"א)
בגליון הרי"ף, ובנ"י שם, ועיין בזה גם ביש"ש ב"ק פרק
י ס' ית. 12 ס' תי (ד א) והביא דבריו בב"י כאן.
13 סוף ס' תרגס (צו ג), וראה שם הגהה בגליון המרדכי.
14 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ת. ובביאור הגר"א
אות לד הקשה מדברי הרמ"א בסעיף ו שמקורו ג"כ מדברי
המהרי"ק שכתב שם שאפילו כשישראל יתן יותר מהעכו"ם
מקרי דבר קצוב, וע"כ צ"ל דכשחקק לכל ישראל ודאי
הוי דינא דמלכותא אע"פ שלא חקק כן לעכו"ם משא"כ
כשמחלק בישראל גופא בין בעלי אומנות זו לאחרת ס"ל
למהרי"ק דלא הוי בזה דד"ד. 15 וראה הערות 12—10.
16 וראה הערה 14. 17 ראה הערה 27. 18 בכ"י
ב : הרא"ם, במקום : הרמ"ה, (וכ"פ בב"י, ע"ש הרא"ש
ועיין בפ"י הרא"ש נדרים דף כח ע"א ובדפוסים שלפנינו
של הרא"ש אינו נמצא בדפוי'). 19 בכ"י ב חסר

[אבל אם קנאו עובד] ע"ז מותר דהוי כהפקעת הלוואתו
דשרי במקום דליכא חלול השם], ועי' קאי דברי הר"מ
כאן. 6 ובהגהות השו"ע סעיף ו הביא הרמ"א לד"ז
בשם י"א, ועיין בקצוה"ח ס"ק א דפליג וס"ל דבכה"ג
מותר להבריה. 7 צ"ל : פ"ד נדרים, עיי"ש בדף כח
ע"א. ובב"י דפו"י הביא כאן (בהמשך סעיף ח אחר תיבות
היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים), קטע
נוסף ובסופו כתב לדברי הר"ן כפי שהובאו כאן בד"מ,
וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ו ועיין בבאר
הגולה שם אות א ובביאור הגר"א אות כג. 8 בכ"י
ב נוטה לקרוא : להכרית, במקום : להבריה, אמנם בב"י
שם (ראה הערה הקודמת) הנוסח : להבריה, ועיין הגהות
הרמ"א בשו"ע שם, וראה לקמן הערה 35. 9 ס' רח
(מ ב), ועיי"ש בחידושי אנשי שם בגליון הרי"ף אות ב,
ובפלפולא חריפתא בגליון הרא"ש (ס' יג) אות מ.
10 עיין בחידושי הרמב"ן ב"ב דף ג"ה ע"א והביאו ג"כ

עב"ל ואפשר שלזה נתכוין מהרי"ק בכתשובה דלעיל, וכתב מהרי"ק שורש קצב בשם הרשב"א²⁹ דכל דבר שהמלך עושה לתקנות המדינה דינו דין ואפי' אמר ממון של פלוני יהיו לפלוני וע"ש, ובנ"י פ"ח³⁰ דף קפ"א ע"א בשם הר"ר יונה שאם יכול אדם לבזבז חבירו בדיני ישראל ואין המלך מקפיד לבזבז בדיני' שלו נמצא שלא פקע [זכותו]³¹ של ישראל מחמת אותו דינא ד' אלא אם כן חולך לדון בערכאות של גוים כחך³² קבע המלך בדינים אלו אלא ב[ערכאות שלהן עב"ל, ולא נראה כן מדברי המרדכי פ' ח"ה³³ דף ר"ן ע"ד דכתב דדינן ד"ד לענין חזקת חלונות וע"ש, מיהו אפשר דר' יונה לא קאמר אלא בדבר שאינו מדיני' דמלכות' אלא שחקק המשפטי' בערכאות ולכן אין צריכין לילך אחר אותו משפט וכדברי הרשב"א דלעיל³⁴ ובמרדכי פ"ק דגיטין דף תר"ו מדיני מלכות וכתב שם עוד³⁵ דאפילו בין ישראל לחבירו יש בו משום ד"ד וכן משמע מדברי התו' ות"ה שכתבתי³⁶ לדבריה' לענין משכון וע"ל ס"ס סח מדינא ד"ד מ"ש שם בזה, כתב הר"ן פ"ד דנדרים ד' כ"ח בשם התו' דלא אמרינן דד"ד אלא במלכות א"ה משום דכל הארץ היה שלהם אבל במלכי ישראל לא לפי שבא"י כל ישראל משותפי' בה³⁷ וכי אמרינן ד"ד ח"מ לענין שקנה ישראל מכס זה חייבים ליתן לו המכס וכן נמי אי לא קנאו אלא שהוא ממונה לגבות המכס שאין רשאי ישראל חבירו רשאי לישבע כדי לעבור המכס מיהו³⁸ אין ממונה זה רשאי להכריח את ישראל לפרוע לו המכס אם לא מיראת המלכות דאע"ג

אלא מדעתו וקצבתו עכ"ל וכ"כ המרדכי בהגוזל בתרא בשם הרמב"ם²⁰, וכתב עוד בשם ראבי"ה וז"ל ודוקא בקרקע שייך לומר דד"ד וי"א אפי' בשאר ממון ולא הכריע עכ"ל, וכתב המרדכי עוד שם²¹ בשם התוספות ישראל שמלוה על המשכון אין המלוה צריך לשמרו יותר משנה ויכול למוכרו אח"כ לגבות חובו כי כן הוא מדינא דמלכותא וכן כתבתי ל' סי' שנ"ו²² תשובה ת"ה סי' ש"ט דיש במשכונת דד"ד ולפ"ז קרקע לאו דוקא אלא בכל מילי הוי ד"ד, וכתב מהרי"ק שורש קפ"ח²³ ואפי' לאותן דיעות שהביא המרדכי דאמרינן ד"ד אפי' בשאר עניני ממון פשיטא דהוי דוקא לענין ארגוני[ות] ומנהגות של משפטי המלכים כמ"ש רשב"ם פ' ח"ה אבל דין שבין אדם לחבירו פשיטא דלא דא"כ בטלת כל דיני דאורייתא עכ"ל, וכב"י לעיל ס"ס כ"ו תשובה הרשב"א וע"ל²⁴, וכ"כ המ"מ פכ"ז מה' מלוה שכן דעת הרמב"ם דלא אמרינן דד"ד אלא בדברים שהן לתועלת המלך, ונ"י כת' פ' ח"ה²⁵ ד' קפ"ד ע"ב דאפילו בדברים דלא שייכי ביה המלכות שייך דד"ד, וכ"כ הר"ן פ"ק דגיטין²⁶ דף תקכ"ז ע"ב וכתב שם די"ה, וכב"י בשם הרב יעקב ישראל שזהו דעת המרדכי פ' הגוזל בתרא שכתב שנוהג לענין משכונות משום שמובר דנוהג בכל מילי²⁷ וכת' עו' הב"י [סי'] כ"ו בשם הרשב"א²⁸ דלא אמרינן דד"ד אלא מה שהוא מדיני מלוכה אבל מה שדינן בערכאות אין אלו ממשפטי המלוכה אלא הערכאות דינן בעצמן כמו שימצאו בספרי הדיינים שאם אי אתה אומר כן בטלת ח"ו דיני ישראל

לתיבה זו. 20 בכ"י ב: הרא"ם, במקום: הרמב"ם, וכ"ה בב"י. 21 סי' קנד (גא ד), בשם הר' יצחק ב"ר פרץ. ומש"כ לעיל מהמרדכי בשם ראבי"ה אינו בדפוסים שלפנינו במרדכי ועיין באור זרוע ב"ק פרק י' סי' תמו בשם ראבי"ה. 22 עי"ש הערה 19. וראה בהגהות הרמב"א בשו"ע סעיף ה. 23 דפוס ויניציה, ובדפוס למברג תקנא הוא בסי' קפו. ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כא. 24 ועיין לקמן בסמוך הערה 27, וראה תשובות הרשב"א ח"ו סי' רנד. 25 סי' תשמב (כט א), (ועי"ש בשלטי הגיבורים אריכות דברים בדיני דד"ד), וראה בח' הרמב"ן שם דף גה ע"א בשם דברי האומרים וע"ע בשו"ת רשב"א ח"ב סי' שנו. 26 סי' תי (ד א) ד"ה ואיבעית אימא ועי"ש, וע"ע לעיל בשו"ע סי' עג ס"ק לט. 27 ראה הערה 17. 28 בשו"ת חלק ג סי' קט, ועיין בסמ"ע ס"ק כא אריכות

דברים בדברי הד"מ כאן, וע"ע בהגהות אמרי ברוך בגליון השו"ע לעיל סי' עג בשו"ע ס"ק לט. 29 ראה שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' כב, ועיין אריכות דברים בזה בשו"ע לעיל סי' עג ס"ק לט. 30 = פרק חזקת, סי' תשמג (כט ב). 31 הוספתי מכו"ב, וכה"ג בכ"י ק ובנ"י שם. 32 בכ"י ק ובנ"י שם הנוסח: כיון שלא קבע המלך אותם דינים אלא בערכאות שלהם, במקום: כחך קבע וכו'. 33 סי' תקנג (פט ד), וראה הגהות הרמב"א לעיל בשו"ע סי' קנד סעיף יח. 34 ראה הערה 27. 35 סי' שכח (א ב). 36 ראה הערות 21, 22. 37 ועיין בזה בשו"ת רשב"א ח"ב סי' קלד. 38 גמ' הב"י (ראה הערה 7) הביא לשון זה ע"ש הר"ן אמנם בר"ן בהמשך הדברים שם בדף כח ליתא ללשון זה (וסיים כאן בד"מ: עכ"ל), וראה בבאר הגולה ובביאור הגר"א שם,

ודלא כראב"ד שכתב דלא אמרינן אחריות ט"ם לענין שבחא אלא לענין קרן, ואם לא קיבל אחריות אינו גובה השבחה אף מבני חורין וע"ש, ולזה הסכי' א"א הרא"ש ז"ל. וב"י כתב והרמב"ם פ"ט מה' גזילה כת' כדברי הרי"ף וכן הלכה עכ"ל, והוא הולך לשיטתו שפוסק תמיד כדברי הרי"ף והרמב"ם, וכן פסק המרדכי ריש הגזול: ועיי' בזה בהגהות דב"מ דף קמ"ו ע"ב מדינים אלו, וכנ"י פ"ק דב"מ: דף ס"ו הא דנוטל הוצאה מן הגזול אפי' לא השביח הלוקח אלא מה שהכסף הגזול וכשגזלה הית' כמו שהיא עכשיו אפי' נוטל ההוצאה מהגזול וכ"כ הר"ן אעפ"י שלא פרש"י כן עכ"ל. וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלא מסתברא לי כו'. והמ"מ פ"ט מהל' גזילה כתב סברת הרמ"ה וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' ר"ן בשם הרשב"א וע"ש, וכן פסק הרשב"א בתשוב' סי' אלף קנ"ה, ונ"י פ"ק דב"מ: דף ס"ו ע"א הזכיר ב' הסברות וע"ש. ודינו בהן עם גזולן כדינו של שבח. וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה' גזילה והאריך שם המ"מ בזה ועיי' בתשובת הרשב"א סי' אלף קנ"ד.⁵

שעד אלא לעמוד באמונתו וכו'. וכת' המ"מ פ"ט מה' גזילה ודוקא בשלא הכיר הלוקח שהיתה גזולה, וכ"כ נ"י פ"ק דב"מ: ד' ס"ו ע"א דבהכיר בה לא קנה דלא שייך בזה טעמא דליקו

דדינ' ד"ד מיהו הא קי"ל הפקעת הלואתו מותרת עכ"ל וכבר נתבאר זה ל' סי' זה, כתב הריב"ש סי' קע"א שופט שצוה לשלוחו למכור בנכמי יתומי' ומכרו ולא טעו מה שעשה עשוי וע"ש ועיי' ברשב"א סי' תרי"ב מי שתפסו השלטון על דבר עלילה ונתפשר עמו בסך ידוע והשלטון יש לו פקיד יחודי שנוטל עשור כל העונשין אי מותר לו לקבל אותו חלק.

שע וא"א הרא"ש ז"ל פסיק שאינו פסול. וכנ"י וכן דעת הרי"ף והמ"מ תמה על הרמב"ם שלא פסק כן. ולמעלה כתבתי שהרשות בידו. ע"ל סי' רע"ד.

שעא ונוטל מלוקח בלא דמים כו'. ע"ל סי' רל"ו הלוקח קרקע מגוי שלקח מישראל. של אותן השנים כפי שישבע שמעון כו'. וכנ"י ותמהני עליו מאחר שיש עדים שגזל שמעון כרם זה ה"ל חשוד על השבועה והאיך משביעין אותו עכ"ל, ואפשר: דמיירי שעשה תשובה או דלא ידע שמעון שהיה גזל והיה סבור שהוא שלו ולכן לא נפסל משביעה (א), וע"ל סי' רל"ה הגזול קרקע ומכרה והלוקח נתנה לאחר.⁶

שעג אפי' אם לא כתב לו אחריות כו'. וכ"כ: המ"מ פ"ט מה' גזילה שזהו דעת המפרשים

הגהות דרישה ופרישה

שעא. (א) עד"ר מ"ש ביישוב [ה]קושיא בענין אחר.

רסג (ח ב), [ולפנינו שם: כ"כ הראב"ד ז"ל אע"פ שאין פרש"י ז"ל כן], והם שתי דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א עיי"ש, ועיי' אריכות דברים באתרונים בביאור דעת רש"י. 4 שם, ועיי"ש שהביא בזה מחלוקת הר"ה ורשב"א עם הרנב"ר, ועיי' בתוס' שם ד"ה מעות ובמש"כ בדברי התוס' במהרש"א ובמהר"ם שיף. וגם בשטמ"ק שם הביא מחלוקת ראשונים בזה, והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע ועיי' בסמ"ע ס"ק ו ובביאור הגר"א אות ט ואות י. [ובד"מ הנדפס בגליון הטור נדפס אות ב שלא במקומו (וגם בד"ר של הדי"מ נדפס שלא במקומו) וצ"ל כמו שהוא לפנינו]. 5 צ"ל: אלף קנה, וראה לעיל בפסקא הקודמת.

שעד 1 סי' רסד (ח ב), וכה"ג בחידושי הר"ן ב"מ שם על שם הרי"ף ועיי' בספר העיטור מאמר ד אחריות בשם

הערה 7. ועיי' בשו"ע סעיף ו.

שעא 1 ועיי' בזה בב"ח ובדרישה סעיף ת. 2 וראה ב"י מחודשים [א].

שעג 1 צ"ל: וכתב. (וראה בתוס' ב"מ דף יד ע"א ד"ה שעבוד), ועיי' באבן האול שם ה"ו מש"כ בביאור דברי הראב"ד. 2 סי' קט (ג א) [ושם: הכיר בה שאין שלו ולקחה אפילו שבת אין לו אבל היציאה מיתה אית ליה], ועיי' בזה אריכות דברים בש"ך ס"ק ז ובביאור הגר"א אות ח, ועיי' בפלוגתת בעל המאור והרמב"ן במלחמות בביאור דעת הרי"ף סי' רסב (ז א), ועיי' בדברי הרי"ף בבעל העיטור, אחריות, (ובשער החדש אות קלד) ובפסקי הרא"ש סי' לט (ועיי"ש בהגהות הגר"א אות א, תפארת שמואל אות י ופלפולא הריפתא אות צ), ועיי' בפנ"י בסוגיא ונתיבות המשפט כאן ס"ק א. 3 סי'

האשה שנפלו. דף תק"י ע"א דאפילו אם הוא שדה העומד ליטע ובעל השדה הוא עצמו ארים הוי כשאינו עשויה ליטע, מיהו אומדין כמה רוצה ליתן שלא יצטרך להטריח לחפור וליטע עכ"ל, כתב ריב"ש סי' תקט"ו הא דמחולקי' בשדה העשויה ליטע דוקא בשדה שדרכו לזרוע ג"כ, אבל כרם שסתמא שותליון אותו פשיטא דמקרי עשוי' ליטע וע"ש שהאריך בדיו' אלו, וכת' שם אפי' יורד לתוך שדה רעושי' נמי דינא הכי וע"ש, וכתב המ"מ עו' פ"י מה' גזילה דבשדה שאינו עשויה ליטע דיכול לומר טול נטיעתך ולך אין חילוק בין ח"ל או א"י ולא אמרינן בא"י אין שומעין לו משום יישוב א"י, וע"ל סי' רס"ד העושה לחבירו טובה מעצמו אימתי חייב לשלם לו, וע"ל של"ד מי שלמד בכח חבירו מעצמו אי חייב לשלם לו. ואח"כ עשה מעשה דמוכח כו'. וכב"י וז"ל כנ"י ריש בתרא. יורד לנכסי חבירו שלא ברשות ונטע והיא שדה העשויה ליטע ולא מיהו בו בעל השדה שמין לו וידו על העליונה עכ"ל, וכנ"י עו' פרק השואל ד' קי"ח ע"א דאם אמר בעל השדה בתחלה בב"ד לא אמרינן. אע"ג דאח"כ עבד מלתא דניה' ליה אפ"ה הנוטען יכול לעוקרן דהואיל וא"ל לא בעינ' בב"ד לא יוכל

בהמינת'. ואין נראה דמיד כו'. וכב"י ופרש"י בגמ' כדעת רבינו אבל הר"ן כת' בשם הראב"ד דאם זבנה או הורישא מיד שקנאה לא זכה בה הלוקח דהרי נגלה דלא ליקו' בהמנותה קא קנאו, ואפשר שלזה נתכוין הרמב"ם, ועו' כתב ב"י ישוב אחר בדברי הרמב"ם ואינו נראה ולכך לא כתבת, ונ"י פ"ק דב"מ דף ס"ו ע"א כתב בדברי הראב"ד. ראיתי מפרש"י כו'. וכנ"י פ"ק דב"מ דף ס"ו ע"א דדעת הרשב"א כדעת אותן מפרש"י, (וכן נרא' מסקנת וכו'). וא"א הרא"ש כתב דלא מפקעין מן הגזלן כו'. וכתב המ"מ פ"ט מה' גזילה שכן דעת ר"ה ורשב"א וכ"כ נ"י פ"ק דב"מ דף ס"ו ע"א וכב"י דהכי נקטינן ודלא כרמב"ם שדעתו כדעת הרמ"ה.

שעה וי"א אם הוא שדה העשויה ליטע כו'. וכתב המ"מ פ"י מה' גזילה שנראה לו לפרש שכן דעת הרמב"ם וכ"כ הרשב"א והרמב"ן וכן עיקר עכ"ל, וכ"י כתב מאחר דפשט דברי הרמב"ם הם כדעת הרא"ש והרמ"ה ומסתבר טעמיהו נקטינן כוותיהו, וכ"כ נ"י פ' השואל. דף קי"ח ע"א דכן הסכימו האחרונים, וכתב עו' שם. דמירי שהשרישו האילנות וע"ש, ובנ"י פ'

אין הוא מוחזק, אבל הרמב"ם כנ' יסבור דהגזלן קונה מיד עבור הלוקח בלא שהקנין יעבור דרכו, ועיין. (וראה גם בבית הלוי חלק א סי' ח אריכות דברים בנד"ז). שעה 1 ובחז"א ב"ב סי' ב אות ג הביא להקשות מתלמידי הרשב"א שהביא הב"י (בסעיף ב אחרי דברי הריב"ש) שכתבו דאף בעשוי' ליטע יכול לומר טול וכו' שאל"כ נמצא אדם כופה לעשות שדה וגנה וחצר וכו', ותיקן דתלמידי הרשב"א מיירי כאשר לא ינחיל לה באתם ודברי הרמב"ן והרשב"א שהביא המ"מ מיירי ליה לבעל השדה אמתלא מדוע אינו רוצה, ויתכן שכוונתו רק להכעיס את הירוד עיי"ש, וראה הערה 13. 2 סי' תקכו (נח א), ועיי"ש בגליון הנ"י בשם מהר"ם (וכן הביא בשו"ת הרמ"א סי' פו בשם הנ"י), וראה חידושי הגהות אות ב שכתב שהנ"י כתב שם ההיפך מדעת הרא"ש והרמ"ה, וי"ל דהדברים כאן נשתרבו וצ"ל לפני דברי הב"י, וראה בבאיור הגר"א אות ב, ועיין בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קו בבאיור דברי המ"מ, וע"ע בספר באר המלך פ"י מהל' גזילה ה"ד. 3 בני' בסוף הסוגיה [סי' תקכו (נח ב)], ועיי"ש שמפרש כן הסוגיא. 4 צ"ל: 4 ובר"ן פ' האשה שנפלל, סוף סי' שכג (לט א), בשם הראב"ד והרשב"א, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ד, [וראה חידושי הגהות אות ג]. 5 סי' תרב (ב ב). 6 צ"ל: לא בעינא, וכמו שהוא בכ"י

רבינו חננאל, והיא שיטת התוס' דף טו ע"ב בד"ה חור, אמנם הרבה ראשונים ס"ל שבעיית הגמ' היא גם בהכיר בה, ראה פ"ת אות א בשם תשובת רעק"א סי' קלד מ"ש מהר"ש תרומות פרק ו משנה ג ובביאור הגר"א סי' שעג אות ו הביא כן מספר התרומות שער מז [חלק א סי' ב] (וראה גם מל"מ פ"ט גזילה ה"ט), וראה בשטמ"ק שם בשם הריטב"א ובשם רש"י לקמן, ועיין לקמן שם דף טו ע"א ברש"י ד"ה תהא במאמינו ובכנה"ג הגהות בב"י אות א הוכיח כן מרש"י דף טו ע"ב ד"ה דלא לקריה גזלנא עיי"ש, (ועי' בזה בבית הלוי חלק א סי' ח). ובביאור הגר"א הנ"ל כתב דהוי פלוגתא המחבר והרמ"א עיי"ש וראה גם בבאיור הגר"א כאן אות ד. 2 ובשו"ע סעיף ב כתב המחבר לשון הרמב"ם, וכתב ע"ז בהגהות הרמ"א: ויש חולקים וכו' עיי"ש, ועיין בזה אריכות דברים בנחלת דוד ב"מ שם. 3 מחקתי עפ"י כ"י ב. 4 אולם הב"י בבדק הבית כתב: אבל מאחר דהרמב"ם דסוגיין דעלמא כוותיה בדיני ממונות והסכים עמו הרמ"ה בטעם נכון וגם ה"ה כתב דמסתבר טעמיה הכי נקטינן, וכ"פ בשו"ע סעיף ד, ובהגהות השו"ע כ' הרמ"א לדעת הרא"ש עיי"ש, ובביאור הגר"א אות ו כתב בטעמו: דס"ל דאין לוקח מוחזק דהוי כאלו לא מכרו לו כלל עדיין, וכנ' דס"ל בדעת הרא"ש שהגזלן קונה לעצמו ורק אח"כ מקנה לו ללוקח וכיון שכן

עשויה לבנות וכן נראה מדברי נ"י דלעיל, וכב"י בשם תשובת רשב"א¹⁶ דאם סתר בית חבריו וחזר ובנאו ב"ד שמין לפי מה שיראה להם יטול זה עציו ואבניו [ויש לו] דמי נזקו שסתר ביתו ובנינו עכ"ל, וכנ"י עוד דף קי"ו ע"ב היורד לחורבת חבריו ובנאה לא יוכל לומר אדור בה כפי הוצאתי אלא נותנין לו הוצאתיו ומסתלק, ומיהו אם כבר דר בה הבונה אם מעיקרא לא הוי קימי לאגרא כלל א"צ להעלות לו שכר, ואם הוא קיימא לאגרא אפי' דבר מועט צריך לעלות לו שכר בדמים של עכשיו ואם השכירה הבונה לאחרים הוי חדר בה כדר בחצר חבריו שלא מדעתו, כתב¹⁷ הרשב"א דאם השכירה הבונה וקבל שכר מחשבין לו מה שקיבל בשכירות הבתים אע"ג דלא הוי עביד למיגר [תחלת] ע"ש, כב"י בשם תשובת [ר"י בן] הרא"ש¹⁸ על ששאל על ראובן שהיה לו בית שנפרץ והלך לו למרחוק, ואמרו הקהל להסופר בנה בית זה לעצמך שלא יארע לנו נזק מכית ראובן וכן עשה ואח"כ בא א' וקנה בית ראובן מכית אשתו, ופסק אע"ג דלא ברור מכירה¹⁹ הוא מכח אשתו של ראובן מ"מ הסופר מקרי יורד שלא ברשותו לתוך שדה חבריו [וישמום²⁰ לו כמי שיוורד שלא ברשות לשדה חבריו] ומוציאין מידו ונותנין למי שקנה מחורגתו של ראובן דאפשר דבית של ראובן היה שלה בירושת' מאמה שגבתה כתובתה ואין ספק מוציא מידו ודאי עכ"ל, ועיין בתשובת הרא"ש כלל צ"א ס"א מי שבנה קרקע הממושכנת [לו] אי הוה כיורד ברשות. החצירות הם ראוי' לבנות כ"ל. ובמרדכי פ' השואל²¹ על חתן א' שדר הרבה שני' בבית חמו ובנה בית בגינתו ודר בו הרבה שנים, וחמיו אמר שהוא בנאו והחתן אמר שהוא

לחזור וע"ש. כמה אדם רוצה ליתן בשדה וכו'. וכב"י וכן פרש"י והרא"ש והרמב"ם פ"י מה' גזילה וכתב המ"מ שם שכן עיקר ודלא כפירש רב האי ותלמידיו רשב"א שפי' בענין אחר, וכב"י בשם תלמידיו רשב"א דהיכא דגלי דעתיה דניחא ליה או שאמר רוצה אני מיד זכה בו ושוב אינו י"ל עו' טול נטיעתך עכ"ל. והרמ"ה כתב דאפילו שדה שאינו עשויה ליטע כ"ל. וכב"י שכן דעת רש"י וכתב הרא"ש שכן דעת רוב המפרשי' וכן נראה דעת הרמב"ם פ"י מה' גזילה והכי נקמינן²². ובעל בנכסי אשתו וכו'. וכ"כ הרמב"ם פ"י מה' גזילה וכתב המ"מ דמיירי באשתו קמנה אבל בעל בנכסי אשתו גדולה יש לו דין אחר, וכבר נתבאר כל זה בספר א"ע ס"ם פ"ח. שדרו ממתיבתא כ"ל. וכ"כ הר"ף והרמב"ם פ"י מה' גזילה וכ"כ המרדכי פ' השואל²³ ע"ג, וכב"י ואפשר שדעת המתיבת' כדעת הרא"ש דבסמוך²⁴ ומוזים הם לדבריו, וכנ"י פ' השואל²⁵ דף קי"ח ע"א דאפי' בחורבא העשוי' לבנות דינו הכי דבעל בנין יכול לומר עצי ואבני אני נוטל וכן בעל הקרקע [יוכל²⁶ לומר טול בנינך ומיהו בעל הבנין גרע במקצת דאם בעל הקרקע] הקדים לו מעותיו ונתרצה לו זכתה לו חצירו ושוב אין הלה יכול לומר עצי ואבני אני נוטל²⁷ וכן דעת הרשב"א והר"ן עכ"ל, אבל²⁸ ב"י כת' בשם הרשב"א בחורבת העשוי' לבנות לא יוכל הבונה לומר עצי ואבני אני נוטל וכן דעת הרמב"ם פרק י' מהלכות גזילה ונראה מדבריו שסת' חורבה אינ' עשוי' לבנות עכ"ל תלמידיו רשב"א עכ"ל ב"י, ומה שכתב דבחורבת העשוי' ליטע²⁹ לא יוכל לומר עצי ואבני אני נוטל כ"כ המרדכי פ' השואל³⁰ [בשם ראבי"ה] וכתב עו' דסת' חורבה

בכ"י ק : ליטע). 15 חלק ו ס"י קיא. 16 כל זה המשך דברי הנ"י. וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ז. 17 שו"ת זכרון יהודה ס"י פ (התשובה השניה) עיי"ש. ועיין בסמ"ע ס"ק יא, וראה גם בכנה"ג הגהות הב"י אות יח אריכות דברים בדברי הר"י בן הרא"ש. 18 בכ"י ב הנוסח כאן : שהבית הוא של בת אשתו, במקום : מכירה הוא מבח אשתו וכצ"ל, וכה"ג בכ"י ק ובסמ"ע ס"ק יא. 19 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בב"י שם. 20 ס"י שפא פ (ד), ועיין לעיל בדרכי משה השלם ס"י קמט הערה 4.

ק, ובכ"י ב חסר כאן בטהד"מ. 7 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ז. 8 ס"י שפא פ (ד). 9 במה שכתב מסתברא טעמא וכו', וראה סמ"ע ס"ק יג. 10 ס"י תקנז (נח א). 11 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. 12 ועיין בזה בחזו"א ב"ב ס"י ב אות ה. 13 וראה הערה 1 מש"כ בשם החזו"א ב"ב ס"י ב אות ג, ואולי גם בסתירה זו של הרשב"א כאן בחורבה י"ל דהנ"י בשם הרשב"א מיירי בדאיכא אמתלא ותלמידיו הרשב"א מיירי בדליכא אמתלא, ועיין. 14 צ"ל : לבנות (וגם

למהו חפידא לקיים מילי דנזיקין היינו כל דיני האמורי כג' בבות דהיינו נזיקין גזל והשבת אבידה ואונאה וריבית וע"ש. כגון נפל ברוח שאינו מצויה כו'. ככ"י וכ"כ המ"מ פ"א מה' חובל ופי' שם דאונס גמור פטור, מיהו כתב דרוח שאינו מצוי לא מקרי אונס גמור וחייב כנוק וכ"כ הרשב"א, וכן הוא בגמ' סוף פ"ב דב"ק דאם נפל ברוח שאינו מצויה חייב כנוק. אבל אם בשוגג הזיק בו פטור כו'. וכן דעת הרמב"ם פ"ו ופ"א מה' חובל וכתב המ"מ דדעת רש"י אינו כן אלא אם הזיקו בידו חייב אפי' הזיקו בשוגג [וככ"י: שכן] דעת הרשב"א. היו שניהם ברשותו כו'. וכתב [הרמב"ם] פ"ו מה' חובל ב' שהיו מהלכין ברה"א או שניה רצין והזיקו זא"ז שניה פטורים, וכנ"י: דף ט"ו ע"א מיהו בזה איכא לאפלוגי בדפלגי גבי זה בא בחביתו וזה בקודרתו [בין מהלכין זה לקראת זה] או זה אחר זה ואז זה עומד או ממחר וע"ל סי' שע"ט מדיני אלו. מפני שרץ ברשות. וכת' המרדכי פ' המניח ודוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל בשאר מצות כגון לרוץ לב"ה או לבית המדרש דיש לו שהות ופנאי אם הזיק חייב עכ"ל, וכתב הר"ן פ' המניח ד' ט"ו ע"א הא דפטור בריך בע"ש בין השמשות היינו היכא דאיכא למימר דרך לצורך שבת דמסתמ' דיינינן ליה בהכי, אבל אי ברור לן דלא רהיט אלא לשאר

בנאה ואמר שחמיו נתן לו קרקע במתנה, ופסק דאין לחתן חזקה בכספי חמיו ומה שבנה שלא ברשות כיון דסת' הצרות עומדי' לבנות ידו על עליונה לגבות כמי שישימו שמים בקיאי' כמה אדם רוצה ליטול בבנין עכ"ל, כתב במישרים נל"א ח"ב מהפסד חבירו בדבר מועט ונחנה ממנו אינו משלם מה שחפרו לבד אלא כל מה שנהנה, כגון אדם שיש לו בית כמו חורבה והפוחרי' נזמי' שם אהלם לסחורה ונותני' לו דבר מועט לסחורה ובנה א' שם צריך ליתן לו כל מה שנהנה ולא מה שנותני' הפוחרי' לבד, ושמן כמה אדם רוצה ליתן לבנות על חורבה זו עכ"ל (א). ושמן כמה אדם רוצה כו'. ועיי' כנ"י פ' האשה שנפלו דף תק"י ע"א.

שעו אסור להשיג גבול לחבירו כו'. וע"ל סי' קנו אם מותר ליקח [מערופיא] של חבירו.

שעו מי שהיה דרך הרבי' עובר כו'. ובמרדכי דב"ב דף רמ"ז ע"ג הא דמצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו היינו שהחזיקו בו ברשות וע"ש ובתשובת הרשב"א [סי' אלף קנ"ז].

שעח כך אסור להזיק וכו'. וכנ"י פ' המניח דף י' ע"ג הא דאמרין האי מאן דבעי

הגהות דרישה ופרישה

מועט כגון שהיה חדש והשחיר הכתלים צריך לשלם כל מה דאתו מיניה.

פ"ו מהל' חובל ומזיק ה"א בדעת הרמב"ם ורמב"ן ב"מ דף פ"ב ע"א עיי"ש). 4 הוספתי ותקנתי עפ"י כ"י ב, ועיין ג"כ בב"ח בזה, (וכשיטת המ"מ ברש"י מבואר כן לכאורה בתוס' שם דף לב ע"ב ד"ה זה ומ"ש המ"מ ששיטת הראב"ד כשיטת רש"י עיין בחידושי הראב"ד ב"ק מח ע"א) ועיין אריכות דברים בשיטת רש"י והרמב"ם והשו"ע בבניאר הגר"א אות יז (וע"ע בזה באבן האזל פ"א מחובל הט"ו ופי' שם ה"ג). 5 עיין ברמב"ם שם ה"ט בנוסח שלפנינו, וראה גם הנוסח בדברי הרמב"ם כפי שהעתיקו בד"מ הנדפס בגליון הטור. 6 פרק המניח סי' סד (יד ב). 7 הוספתי מכ"י ב וכה"ג בג"י שם. 8 סי' לט (מז ג), ועיין בזה ביש"ש ב"ק פ"ג סי' כג שחולק על דברי המרדכי. 9 צ"ל ג"י פ'

שעה. (א) וכ"כ רבינו בשם הרא"ש סי' שס"ג ט"ו דאף אם אין החצר עומד להשכיר אם חסרו דבר

וע"ע בזה בשו"ע סי' קמט סעיף ה ובהגהות הרמ"א בשו"ע שם סעיף ה, וראה גם כנה"ג הגהות הב"י אות ד ושו"ת מהרי"ט חו"מ סי' פב.

שעו 1 פ' ראשון סי' תקו (פו ב), וכה"ג בתוס' שם דף יב ע"א ד"ה מצר. 2 צ"ל: סי' אלף קנב וכמו שהוא בכ"י ק ועיי"ש, וע"ע בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' קנו (רמזו בס"ת אות ב).

שעת 1 סי' ס (יד א). 2 הב"י לדברי הפוסטים באונס גמור צ"ל דרוח שאינה מצויה לא אונס גמור הוא עיי"ש, ועיין בחידושי הרשב"א ב"ק דף כז א ובג"י שם סי' מח (יא ב). 3 אבל לא מוכרת בגמ' דרוח שאינה מצויה לא מקרי אונס גמור (דאפשר דמקרי אונס גמור אך אדם המזיק חייב גם באונס גמור וכדעת המ"מ

שפ קח כלי זה ושברו כו'. ועיי' במרדכי פ' החובל¹ ע"ג דפליג, וע"ל בדני שותפי' בס' קע"ו ולקמן בס' שפ"ב כ'א' מן השותפי' שאמר שחבירו צוה לו למחול חוב א', וכתב המרדכי ריש כל הגט² אם אמר ע"מ שאין בו דין נזק הוי תנאי ולא מקרי מתנה על מה שכתוב בתורה, וכתב הר"ן פ"ק דקידושין³ ד' תרצ"ה ע"א האומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך י"א שחייב וי"א שפטור וע"ש. שהמציל עצמו בממון חבירו כו'. ובמרדכי פ' הגזול בתרא⁴ דף ג"ב ע"ג. [דאין⁵ חילוק לאונס ממון לאונס נפשות, דמ"מ חייב לשלם, ומ"מ רשע לא הוי] דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא ג' דברי' עכ"ל וע"ל פ' ספינ' שטבע' מכח כובד והמשא כו'. והמ"מ כתב סוף הל' חובל ודוקא שהספינה טעונה יותר מדאי והים מתנהג כדרכו ולכן המשא הוי כרוף ומשליכי' משם ממי שהטעינה יותר מדאי, וזה המעשה דומה למעשה פ' הגזול, אבל אם הספינה אינה טעונה כ"כ יותר מדאי ועמד נחשול לטובעה והוצרכו להקל מהמשא צריכי' לשלם, ומחשבינן לפי המשא ולא לפי הממון וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' גזילה ועי' בנ"י פ' הגזול⁶ ד' מ"א ע"ב, וההוא מעשה דפ' הגזול וז"ל הגמרא פ' הגזול⁷ ההוא גברא דקדים

חפציו ולא שייך ביה צורך שבת חייב כבחול עכ"ל. חתן היוצא מחופתו וכו'. ובמרדכי פ"פ הישן בסוכה⁸ ויש ללמוד לאותן בחורים הרובני' לקראת חתן ובלה ונלחמי' זה עם זה וקורע איש בגדי חבירו או קלקלו פטורין הואיל ונהגו כך מחמת שמחת חתן ובלה עכ"ל. וכן פסק בחידושי' אגודה שם פ' לולב וערבה⁹ בחורים ששוחקי' יחד ומכים זא"ז אם אינם מכוונים פטורים, וכתב מהר"א בפסקיו סי' ר"י א' שהזיק לחבירו בשעת הקפת מזבח בהושענות ופסק אע"ג דמדינ' פטור הואיל והוא בשעת שמחה מ"מ כדי שלא יכוין כל א' לחזיק את חבירו בשעה זו יש לקנסו וע"ש שהאריך לקנסו ע"פ אומדנות אעפ"י שאין עדות ברורות כדי לעשות פיג וגדר.

שעט ותימא כיון שהוא הכניס ברשות כו'. והמ"מ כתב פ"ו מה' חובל אדברי הרמב"ם שהוא חולץ לשיטתו שנתבאר לעיל דאע"ג דהכניס ברשות אם הזיק שלא בכוונה פטור, והראב"ד השיג וכתב ואם נתן לו רשות למלאות חייב ונכון הוא¹⁰ עכ"ל, וא"כ קשיין דברי רבינו זה על זה דלעיל פ' שע"ח משמע דפ"ל כדעת הרמב"ם (א) וכן פסק בדברי הראב"ד, מיהו אפשר דרבינו פ"ל דיוצא ונכנס ושובר שלא בכונה מקרי¹¹.

הגהות דרישה ופרישה

להכניס שם כליו, ומשמע ליה משום דכה"ג אף אם ראו זה את זה אפ"ה פטור המזיק וכדעת הרמב"ם, אי משום הא לא איריא די"ל דחדא מינייהו נקט וע"ש. [אות ב בנדפס].

חייב, וצ"ב בזה, 2 עיי"ש הערה 2. 3 צ"ל ריש המגרש, סי' תמד (ז ב), ועיי"ש בתוס' דף פד ע"ב ד"ה ותיפוק ליה. 4 סי' תקפד (ד ב) ועיין בזה אריכות דברים בביאור הגר"א אות ב. 5 סי' צג (ג ד), בסוגר. 6 הוספתי מכ"י ב, וכה"ג בנדפס. 7 סי' רכד (מד ב), עיי"ש, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד הביא לדברי הרמב"ם והמ"מ בשם : וי"א, ועיי"ש בסמ"ע ובש"ך בזה, וע"ע בביאור הגר"א אות י. וע"ע בשו"ת הרמ"א סי' צה אות ג מ"ש בביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד עיי"ש. 8 דף קיז ע"ב וראה נוסח הגמרא כפי שהוא בראש"ש סי' ל ועיי"ש בפלפולא חריפתא אות ש, ועיין בזה גם בביאור הגר"א אות י.

שעט. (א) לא ידעתי היכן משמע דס"ל כהרמב"ם, ודוחק לומר דדייק מדכתב רבינו שם בסוף הוי שניהן ברשות כגון שנתן בעל החצר לשניהן רשות ליכנס כו', ולא כתב שהיו ברשות כגון שנתן המזיק רשות לניזק

המניח שם. 10 סי' תשמג (כד ב), [ועיין בחידושי' אנשי שם אות א (בגליון המרדכי שם)], וכ"ה שם בתוס' דף מה ע"א ד"ה מיד. 11 סי' מא, וראה בהגהות הרמ"א בשו"ע או"ח סי' תרצה סעיף ב [ועיין גם בדרכי משה הארוך שם] ובמג"א ס"ק ז שם ועיי"ש במפרשי השו"ע, וע"ע בשו"ת הב"ח סי' מב בזה.

שעט 1 והרמב"ם והראב"ד אזלי לשיטתם בס' הקודם, ראה הערה 4 שם, וע"כ צריך לתרץ כדברי הד"מ כאן שהרי המתבר בשו"ע העתיק כאן לשון הרמב"ם ובס' תכא סעיף ז משמע לכאן דס"ל כרש"י וראב"ד עיי"ש מה שיש לדייק בלשונו ועיין בביאור הגר"א סי' שעט אות יו. 2 בדי"ח של הד"מ הנדפס בגליון הטור יש כאן שם. 3 שפ 1 סי' צט (מט ד), ושם לכאורה בשומר תמיד

שפב אינו נאמן וכיוצ' בזה כו'. וכנ"י פ' החובל: ד' ל"א ע"א דאפי' ליכא עדים שהזיקו אפ"ה אינו נאמן לומר שצוה להזיק במיגו דלא הזקתי דהוי מיגו במקום חזקה ואינו נאמן, וכן הוא שם במדרכי: בתשובת מוהר"ם על שותף א' שמחל חוב שהיה לו בשותפות עם א' ואמר שצוה לו למחול ופסק דאינו נאמן במיגו דלא מחלתי, אבל אם לא היה עדי' על החוב נאמן לומר שצוה למחול במיגו דלא היה חייב לו כלום וע"ש הטעם ועיי' בתשובת רשב"א סי' אלף צ"ו, וכתב המדרכי פ' החובל: ע"ג שליש ששרף שמורות שהושלש בידו ואמר שצוה לשרוף נאמן ובתשובת הרא"ש כלל ס"ד סי' ה' דאינו נאמן וע"ש ג"כ כלל נ' סימן ז' ובסוף כלל ק"א [ככל] מצות עשה שעלי' כו'. ועיין בטור יורה דעה סי' ק"ח שאין גובין דבר זה בחוצה לארץ וע"ש, כתב במישרים נתיב ל"א חלק ד' מי שאמר למוחל למול וקדמו אחר ומל פטור אבל אם גזלה חייב עכ"ל¹].

שפג ובעבד פטור וכו'. וכנ"י ס"פ כיצד הרגל: ודוקא עבד גדול אבל עבד קטן דינו כשור וע"ש. ונפל העליון ומת פטור. ומשמע במ"מ פ"ו מה' חובל כרשות המזיק חייב וכנ"י ונראה שזהו ע"פ מה שנתבאר ל' סי' שע"ט [כשם²

חמרא * למכרא לאטבועי אינשי שדייה חד מנייהו למיאי פטרי' רבא דהוי החמור ברודף, ומסיק שם המדרכי¹⁰ שהיה' מתחלה סכנה להכניס שם החמור אבל אם רגיל להכניס כמו שעושיין עכשיו ואח"כ נעשה כך שהחמור מקפץ וכעי לאטבועי לספינ' חייב דבעל החמור לא רודף הוא ומה שהחמור מקפץ אונס הוא עכ"ל, וכן הוא בתשובת מיימני דספר נזיקין סי' כ', וכנ"י ודברי תימא הוא דאטו מי שיש לו כלב רע או דבר המזיק שחייב להרגו ולסלק הזיקו כדי שלא יזיקו לאחרים אם קדמו אחרים והרגוהו מי מחייבי עכ"ל, ואין כדבריו ממש דזה לא מקרי דבר המזיק דכל החמורים בחזקת שימור קיימי ואין דרכן בקפיצה ולא שנינו ואם אירע לו אונס פתאום אע"פ שמותרין להציל עצמן ולטבוע החמור מ"מ צריכין לשלם לו החמור דומיא דעמד עליה נחשול שבים שנתבאר דאעפ"י שמותרין להטיל המשא כדי להציל עצמן מ"מ חייבין לשלם זה"ה כאן.

שפא במתה מחמת מלאכה כו'. וכן דעת התו' שם פ"ק דב"ק, אבל מסקנת המדרכי שם כדברי הרמב"ם וכן הוא שם בהגהו' דף נ"ג ע"א. אלמלא ישיבת האחרון כו'. וב"פ נ"י פ"ק דב"ק ד' ה' ע"ב וכתב דה"ה בכל נזיקי' דינא הכי וע"ש ובמדרכי ריש חפ' ע"ד.

שפג 1 סי' מט (יב א), ועיין בדברי הטור כאן ולכאור פוסק בדברי רשב"ם בתוס' ב"ק דף כב ע"ב דפליג על דברי רש"י שם עיי"ש. ומדברי הד"מ כאן דקאי על דברי הטור והביא דברי הנ"י משמע דמחלק גם לדברי רשב"ם בין עבד קטן ועבד גדול, וכן המתבר בשו"ע כאן סעיף א פסק לכאור כרשב"ם ראה במפרשי השו"ע, ולקמן בסוף סי' תיח סתם המחבר ולכאור איל לשיטתו כאן דפסיק כרשב"ם וכתב הרמ"א שם וי"א דעבד קטן דינו כשור, ומשמע דפירש כן גם לדברי הרשב"ם, וכל זה לא כסמ"ע שם (בס"ק כת ובדרישה סעיף יב), וע"כ צ"ל בדעת הרמ"א דס"ל בדעת רשב"ם דלברוח יש גם לבהמה דעת וגם לעבד קטן דעת ולפיכך הו"ל לברוח כשאינו כפות ובכפות לא שייך לברוח לפיכך כשהאש סמוכה לו באינו כפות אמרינן הו"ל לברוח, אבל בהנחת על לבו שאז גם בכפות אמרינן אינו יכול מ"מ לסלק יכול ואז רק בעבד גדול אמרינן דיש לו דעת לעשות טעדיק ולסלקה משא"כ בבהמה ובעבד קטן וא"ש. ועיין בבבאור הגר"א סי' תיח אות מ. וצ"ב. 2 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, וכה"ג בכ"י ק.

9 בכ"י ב הנוסח כאן: חמרא למכרא קא בעי לאטבועי וכו'. 10 סי' קצג (גג ד). 11 ועיין בשו"ת הרמ"א שם שכתב השואל לדחות לדברי הב"י מטעם אחר, ודחה הרמ"א שם דבריו והשיג על הב"י כפי שהשיג כאן בדרכי משה. שפא 1 סי' ט (מ ד), ועיי"ש שהביא לדעת רבינו שמואל שהוי מתה מחמת מלאכה וראה שם בהגהות מרדכי סי' ר (גג א) ובנ"י שם סי' יב (ד ב). שפכ 1 סי' קסג (לב ב) בשם הרא"ה ז"ל בשם רבו זקנו הר"ז ז"ל, ועיי"ש שהביא עוד תירוצ' בזה, וראה גם בשלטי הגיבורים שם אות ב, ושם כתב דהוי פלוגתא בזה אם אמרינן מיגו במקום חזקה או לא. (וע"ע בזה בחידושי הרמב"ן ב"ב דף לג ע"ב ד"ה לאו מי אמר ובאור שמח פ"ו מה' חובל), וראה בט"ז בגליון השו"ע ובביאור הגר"א לפנינו אות ו. וע"ע בכנה"ג הגהות הטור אות ו ואות יא. 2 סי' צו (מט ד), וראה סמ"ע ס"ק ד ובאר הגולה אות ג, וא"ש. 3 סי' צח (מט ד). 4 הוספתי מכ"י ב, ובכ"י ק חסר ונוסף שם בגליון. 5 ועיין בזה בהרא"ש חולין פ"ו סי' ח.

וחייב בדיני שמים, וכתב עוד ב' שותפי' שהיו להם חובות ביחד והיה להם ערוב והלך א' ופטר הערוב בלא דעת חבירו חייב, ועיין במרדכי [פרק] החובל * ובתשובת מימני ס"ס נזיקין בס"י י"ב שותף שאמר לחבירו עשה בשלי כמו בשלך והלך ומחל החוב אם חייב לפרוע וכתב רי"ו עו' המזיק * שעבודו של חבירו כגון שחפר בשדה המשועבד לחבירו בורות חייב וכתב הר"ם שאם הית' אפותיקי ומחל לו המלוה בעל הקרקע תוכעו ואם היא אפותיקי מפורש אין ב"ח גובה מהמזיק כמו שאינו גובה משאר נכסי הלוה. והיוצא מכלל דבריו כו'. וכב"י וכתבו התו' שם * הטעם משום דבדיני דגרמי הוא עצמו עושה החיזוק לממון חבירו ועוד חילוק אחר דבדינא דגרמי החיזוק עושה מיד משעת מעשה וכ"כ הרא"ש שם ופ' הגזול עצי', והתו' פ' לא יחפור הקשו על חלוקי' אלו וכתבו ונראה לריצב"א דדינא דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי וכל דבר המצוי ורגיל לבא קנסו חכמים ואפשר דאפילו בשוגג נמי קנסו * וכ"כ המרדכי פ' הגזול קמא * ד' מ"ה ע"א וע"ב והאריך שם בזה הרבה ועי' בתשוב' הרמב"ן¹⁰ ס' ר"מ שהאריך בזה גם כחידושויו סוף ב"ב¹¹ ועי' בת"ה ס' ש"ז וס' שט"ו (וסי' שס"ט) שהאריך בדינ' אלו גם בתשובת מהר"ם פדו' ס' פ"ב וע"ל ריש ס' פ' הגהות דרישה ופרישה

הרמב"ם לפטור המזיק ברשותו אף על פי שהניזק הכנים שם ברשות ועיין לעיל ס' ש"ט] מזו, כתב הרא"ש בתשובה כלל ק"א ס' ג' על ראובן שלקח אבן של שמעון וסמך בו חביתו של שמן שהיה מונח בר"ה ובא שמעון ולקח אבן שלו ונתקלקל החביות ונשבר, שמעון חייב, אבל אם חזר וסמכו באבן אחר פטור אע"פ דאין האבן גדול בראשון וע"ש *.

שפו וכגון שמאמין למלוה וכו'. וכב"י בשם סה"ת¹ [אבל * בעל השטר] אומר מנה היה כת' בו והשורף אמר לא כי אלא נ' ישבע כדין מודה במקצת ואי לא מודה ששרפו ישבע היסת ואם מודה מקצת ועל השאר אומר איני יודע מתוך שא"י לישבע משלם עכ"ל, כתב רי"ו במשרים נל"א ח"ב ראובן שהלוה לגוי מעות בריבית ובא שמעון ואמר לגוי להלוות לו בפחות ולקח (א) מעותיו ופרע לשמעון * אינו חייב לשלם לו כלום דלא ברי חיזוק אלא ספק גרמא דשמא לא יוכל להלוות מעותיו בריבית כ"כ מהרה ודמי למבטל כיסו של חבירו ומיהו יש לקרותו רשע משום דגרע מעני המהפך בחררה עכ"ל, וע"ל ס' רצ"ב מדין המבטל כיסו של חבירו, וע"ל ס' קנ"ו אי מותר ליקח מערופיא של חבירו, וכתב רי"ו עוד השאיל לחבירו חביות של יין בביתו ובשעה שרצה לאכול * סגר הדלת בפני' פטור מדיני אדם

הגהות דרישה ופרישה

שפו. (א) ע"ש שמשמע מלשונו אפי' שמעון אמר לגוי בהדיא קח מעותי ופרע לראובן אפ"ה אינו חייב לשלם כו' ע"ש.

שהביא לתשובה זו. 5 ס' צו (מט ד), מתשובת ר' מאיר, וראה בשו"ת מהר"ם, דפוס קרימונה, ס' נב. 6 ועיין בזה בש"ך ס"ק יב אריכות דברים בדין זה וע"ע בקצוה"ח ס"ק ה. 7 בבא בתרא דף כב ע"ב ד"ה זאת אומרת, שני חילוקים בשם ר"י וראה ברא"ש שם פרק ב ס' יז וב"ק פרק הגזול עצים ס' יג ועי"ש בפלפולא חריפתא אות ע ועיין בשו"ת משאת בנימין ס' כת דצריך לשני התנאים, וע"ע בשו"ת מהרשד"ם חו"מ ס' שלב בזה. 8 ועפ"י כתב הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג: י"א דבכל גרמא בנזיקין אם הוא דבר שכית ורגיל חייב לשלם משום קנס (,זהו גרמי והרב קיצר כדרכו) — ביאור הגר"א אות י), ועיין ש"ך ס"ק כד, וא"ש. וע"ע בשו"ת הרמ"א ס' פו. 9 ס' קיט (ג ג). 10 שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן, וע"ע בשו"ת הרשב"א חלק ג ס' קז. 11 בקונטרס

3 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק ז וס"ק ח. והביאו הב"י בס' שפו סעיף ב ובד"מ הנדפס העתיקו דברי הד"מ מסימן זה על המשך דברי הב"י שם. ועיין לקמן ס' תי הערה 2 ובהגהות דרו"פ שם.

שפו 1 שער כט חלק ב ס' ח, ועי"ש בגידולי תרומה מה שהקשה על דברי בעל התרומות ובש"ך ס"ק י האריך לחלוק על בעה"ת וס"ל לש"ך דאין בכ"ה ג שבועה דאורייתא ועי"ש, וע"ע בקצוה"ח ס"ק ד. 2 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל. 3 צ"ל: לראובן, ועיין בנד"ו בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף ג ובסמ"ע שם ס"ק י. וע"ע בדין זה בהגהות הרמ"א בשו"ע לעיל ס' קנו סוף סעיף ה ובפ"ת שם אות ח. 4 צ"ל: למכור, וכמו שהוא בכ"י ב וכ"י ק, וכה"ג ברי"ו שם, ועי"ש בדינים אלו שהם מתשובות מהר"ם, וע"ע בשו"ת הרשב"א חלק ד' ס' כ

לו צער חוליו, כת' מוהר"ם מייזבוור"ק בפסקיו ¹¹ ראובן שעומד במקח עם גוי על חפץ שרוצה הגוי לקנות ממנו ואומר הגוי אמור לי בכמה אתה רוצה ואמר בכך והגוי שותק ולקחו ממנו ואומר שמעון לגוי שאינו שוה כ"ב חייב לשלם לראובן הפסדו עכ"ל ואינו נראה לי משום דהוי גרמא בניזקין דהא אין החזק מגיע לו מיד גם הוא אינו עושה החזק בגופו ואפשר דהוי מלתא דשביח בימי מהר"ם ולכן פסק כן וכרעת הרשב"א דכתב בכל דבר דשביח קנסו או מטעם דהוי כמסירה כנ"ל.

שפז כאשר ישלם המזיק וכו'. כתב ר"י בספר מישורי' ¹ אם מזיק חבירו והוא דבר שאם ימכור ביחד ימכור בפחות ואם ימכור א' א' ימכור ביותר אינו משלם אלא כמו שהיה נמכר כל מה שהזיקו יחד ואינו יכול ניזק לומר אלו היה בידי הייתי מוכרו א' א' כן הוא במציעא בפ' הזהב ² עכ"ל.

שפח אבל טענו בדבר שאינו רגיל כו'. ועיי' בזה במרדכי פ' הכונס ¹ ע"ב ושם דארנקי בשק אם היה י"ט או שבת אמרינן דרבו להניח בשק וע"ש דף נ"ג ע"ב וע"ג וכבר נתבאר דינ' אלו סי' צ'. כשאר מזיק לכל דבר וכו'. וכב"י נראה שכתב כן שדינו לשלם ממיטב כדאית' ריש ב"ק ² ועיי' ש"כ לומר שאם מת גובה מיורשי' וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהל' חובל וכתב המ"מ ש"כ רב האי והרמב"ן והרשב"א וכן פי' במרדכי ריש

שפ"ם מדין דיני גרמא וכתב נ"י פ' שור שנגח הפרה ¹¹ דף ק' ע"ב הא דדינא דגרמא חייב דוקא אדם אבל גרמא דבהמה לכ"ע פטור, וכתב עוד פ' לא יחפור ¹³ ד' רס"ה ע"א סופר שכת' [שטר] לחבירו וכתב מנה במקום מאתים דגרמא בעלמא הוא וכת' עו' פרק האומני' ¹⁴ דף ק"ו ע"ב דכל המשלם משום דינא דגרמי דינו בעידית כמויק גמור, וכתב הרשב"א בתשובה ¹⁵ סי' צ"ט המזיק לחבירו בעצתו כגון שיעץ לעבדו להתגיר פטור דאפילו שוכר עדי שקר פטור לעיל סי' ל"ב, וכתב עו' שם סי' אלף נ"ב שלישי שהחזיר למלוה שטרו הוי גרמא בניזקין מיהו אם לא גבה המלוה עדיין החוב משמתינן ליה לשליש עד שמסלק מזה הזיקו וכן בכל גרמא לנזיקין מחייבין ליה לסלק גרם הזיקו וע"ש, וכ"כ הרמב"ן בתשובות סי' שמ"ח ¹⁶ וכ"כ הר"ן פרק המקבל ¹⁷ ולקמן פ"ם שפ"ח תשובת הרשב"ן שחולק בזה וע"ש ¹⁸, ועיי' בדין דינא דגרמי ל' סי' קנ"ז, וכתשובת ב"ש סי' קע"ו א' המפקיד אצל חבירו ועל ידי זו העליל השר על הנפקד פטור דהוי גרמא בניזקין, כתב בת"ה סי' קפ"ו טבח שקלקל בדבר שאנו מחמירים בו חייב לשלם אע"ג דאפשר דמדינא כשר הואיל ונהיגי למטרף חייב ולא נראה לי האי פסקא כמו שנתבאר ל' סי' ש"ו ¹⁹, כב"י בשם תשובת הרשב"א ²⁰ ראובן שהיה בידו שטר של גוי שהיה לו על שמעון והשטר פרוץ והחזירו לגוי ועיי' זו תובע הגוי לשמעון פטור דהוי ליה גרמא בניזקי' הואיל ואין הנזק בא מיד, וכת' עוד בשם נ"י ²¹ דה"ה לאומן שהקין וחלה אינו משלם

סוף סעיף א ובמפרשי השו"ע כאן ולעיל. ¹⁶ כנ' דצ"ל: סי' רמ, וכ"ה בציונים להגהות הרמ"א סעיף ג, ובחידושי הגהות הגיה: הרמב"ן בתשובה שהובאה לקמן סי' שפ"ח, אך עיי"ש ולא הובאה שם תשובת הרמב"ן בזה. ¹⁷ סי' תקסג (סד ב). ¹⁸ עיי"ש הערה 68, ובד"מ הגדפס בטיס. ¹⁹ עיי"ש הערה 7. ²⁰ חלק ג סי' עו, ועיין בזה בש"ד ס"ק כא. ²¹ ב"ב, פ"ב, סי' תרסד (י ב). ²² נימוקי מהר"ם מייזבוור"ק (קעה ב). ועיין בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג ובש"ד ס"ק כד וס"ק כה.

שפז 1 נתיב לא חלק ב, הובא בב"י לעיל סי' שפז. 2 צ"ל בפרק השואל (צט:) — חידושי הגהות אות ב, וכה"ג בגליון ספר מישרים שם. שפח 1 סי' סה (מח ד). 2 ועיין לעיל סי' שפז

דיני דגרמי. ¹² סי' צו (כא א), בשם הרא"ה ז"ל בשם רבו ז"ל וצ"ל דינא דגרמי במקום דינא דגרמא וכן בהמשך, ועיי"ש בשלטי הגיבורים אות ב בשם הרי"א. וראה גם בשטמ"ק ב"ק דף מח עמוד ב בשם הרא"ה, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א ובש"ד ס"ק ה כתב: וצ"ע דרבו של הרא"ה הוא הרמב"ן והרמב"ן מפלפל בזה בדיני דגרמי שלו ומסיק דחייב, וע"ע בזה בקצוה"ח ס"ק ג. ¹³ סי' תרסד (י ב), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג ועיין בזה בקצוה"ח ס"ק ב. ¹⁴ סי' תסט (מו ב), בשם הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל, וכן פסק הרמב"ם בהל' חובל ומזיק פ"ז הל' ז והל' י, וראה בש"ד סי' שפח ס"ק יב וע"ע בשו"ע סי' סו סעיף לב ובש"ד שם ס"ק קב, ועיי"ש גם בבאור הגר"א אות קכו. ¹⁵ חלק א, ועיין בדינים אלו בהגהות הרמ"א כאן סעיף ג ולעיל סי' נה

מוהר"ם אם אנסו גוים לנפקד לתת להם הפקדון יכול ליתן להם ופטור דכל היכא דאיכא דאיתלי דאדעתא דפקדון אתא, יכול להציל עצמו בפקדון, [וכן] כתב שם אשר"י ונ"י וכן נתבאר לעיל, ועיי' ב"ד ב"י פ' הגזול בתרא דף מ"א מדין נשא ונתן ביד מחמת אנסו, וכתב עוד שם במרדכי 10 ב' שותפי' שהיה להם חוב והיה להם ערב בעד החוב ואנסו השר א' מהן לפטור הערוב וכן עשה, דפטור דזה אינו אלא גרמא בעלמא ולא מקרי נשא ונתן ביד ואי עשה מדעתו בלא אונס חייב ועיי' בתשובת מהרי"ק שורש כ"ד מדיני' אלו. אבל ידע האנס שהיה לפלוני ממון כו'. וכב"י וז"ל כתב החכם המרשים ונראה דברי הרא"ש כשידע מקום הממון ויכול לימלו משם הא לא"ה חייב המוסר, וכן כל שיכול המוסר להציל דהמוסר חייב כשנשא ונתן ביד היינו אם אותו הממון אינו במקום שיד האנס שולטת מש"כ שולטת יד האנס אפי' אינו רואהו כל שיכול לחפוש ולמצוא פטור וכ"נ מדברי הרמב"ם וכן עיקר עכ"ל 11, ועיי' בתשוב' הרשב"א סי' תתק"ף, שני' שמריב"י כו'. כתב הריב"ש בתשובותיו סי' פ' בא' שביזה חכם ועמד החכם ונתן העונש שלו לשר העיר וכתב שם דהוי קרוב למסירה 12 וע"ש, וכתב בתשובה מימוני ס"ם נזיקין סי' כ"א אע"ג דמנדינ' ליה אין לו דין מסור ואפי' תקפה ע"י גוים ואפילו אם הפסיד אות' שתקפו מידו הרכה כגון שהעלילו עליו ולקחו לו יותר או שהענישוה ואפ"ה אין על התוקף דין מסור וכ"כ המרדכי פ' הגזול בתרא 13 דף כ"ב ע"ב דלא מקרי מסור אלא במתכוין לחזיק אבל מתכוין להוציא שלו לא מקרי מסור, אבל

הגזול בתרא: ע"ד וס"פ ג"פ בתשובת ר"ג מי שנתחייב ממון מחמת מסירה ומת צריכין יורשין לשלם אבל אם חייבוהו ב"ד קנס לא קנסינן בנו אחריו עכ"ל, וכן הוא תשובת מוהר"ם במרדכי פ' החובל: ע"ב דצריכי' היורשי' לשלם מה שנתחייב אביה' מחמת מסירה, אבל אם לא הספיק לעמוד בדין עד שמת אין היורשי' צריכין לשלם, ופסק שם: על אשה שמסרה לא' אע"ג דאין לה לשלם משמתנין לה, ואם יש לה ממון שאין לבעל רשות בו צריכה לשלם, וכן אם יש לה נכסי מלוג יחלימו אותן ביד הנמכרי' ובעל אוכל כל הפירות עד יום מותה, ואם מתה לא ירש בעל אלו הנכסי', אע"ג דבעל כלוקח בנכסי אשתו ומוציא מיד הלוקחות, היינו דוקא נגר לקוחות דאנחה אפסידו אנפשיהו שלקחו מאשה נכס' שיש לבעל, אבל אם מסרה או הזיקה או במקום אחר דאיכא פסידא לאחרני' אין הבעל אלא יורש וצריכה לשלם וע"ש, ועיי' בתשובת הרא"ש תחלת כלל ק"א אי מת המסור אי יורשיו צריכין לשלם. וכ"כ רב אלפס והרמב"ם. וכתב המ"מ פ"ה מהל' חובל שכן דעת הרשב"א, וכ"כ בתשובת מיימוני בספר נזיקין ס"ב הא דנאנס לראות ממון חבירו פטור היינו דוקא באונס מחמת נפשות אבל מחמת ממון חייב עכ"ל, וכן הוא במרדכי פ' הגזול בתרא: דף כ"ב ע"ב, וכב"י ופשוט הוא, ונרא' דאונס מחמת מכה הוה כאונס מחמת נפשות, וכנ"י פרק השותפי' 14 ד' קנ"ט מי שרואה שזק רוצה לבוא עליו יכול להציל עצמו אע"ג דע"י זו יבא הנזק לחבירו אבל אם כבר בא עליו וגרמו לחבירו חייב, כתב המרדכי פ' הגזול בתרא: דף כ"ב ע"א בשם

וערה 14. 3 סי' קמה (גא ג), ובסוף פ' גט פשוט הוא בסי' תרנד (צו ד) ושם במרדכי לכא' משמע דבקנס אפילו בעמד בדין לא קנסו בנו אחריו ועיי"ש, וצ"ב. 4 סי' צא (מט ג), ושם: כיון דתשלומי מסור קנסא הוא ולא תשלומין וכו' גימא ליה לידיה קנסו רבגן לבריה לא קנסו רבגן וכו' אבל אם קנס המסור בדין ונתחייב נתחייבו הנכסים, וראה הערה הקודמת, וצ"ב. ועיי' ש"ך ס"ק טו, וראה שו"ת מהר"ם דפוס פראג סי' תס, ועיי' רמב"ו בדיני דגרמי שם מש"כ בדברי הסוברים דדינא דגרמי הוא קנס. ועיי' ש"ך סי' שפ"ו ס"ק א. וע"ע בש"ך סי' סו ס"ק קד. 5 סי' צ (מט ג), ועיי' בזה אריכות דברים בסמ"ע ס"ק ו ובש"ך ס"ק טז וס"ק טו. 6 צ"ל: וכתב,

וכמו שהוא בכ"י אוקספורד בודלי 723 (וכת'). 7 סי' קצג (גג ד), וכ"פ בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב ועיי"ש בש"ך ס"ק כב המביא חולקים בזה (ועיי' בספר החינוך מצוה רלו). 8 סי' תרכה (ה ב), ועיי' בהגהות הרמ"א בשו"ע שם. 9 סי' קפז (גג ב), וכ"פ המחבר בשו"ע סי' רצב סעיף ח ועיי"ש בש"ך. 10 סי' קפט (גג ג), ועיי' בדבריו בש"ך ס"ק כה וקצוה"ח ס"ק ג. 11 ועיי' בנוסח דברי החכם המרשים כפי שהובאה בב"י ובבב"ת. 12 וראה סמ"ע ס"ק טז. 13 סי' קצג (גג ג), מפסק ה"ר אליעזר מטולא ועיי"ש הגהה בגליון המרדכי, ובשו"ת הרמ"א סי' פו כתב ד, היינו דוקא לענין מסור אבל לא לענין תשלומין מה שהזיקו דודאי חייב

ק"ל בזה, וכתב מהרי"ל סי' פ"ז בתשובה הא
דאין הנמסר נשבע ונוטל היינו דוקא שמסר ממונו
אבל אם מסר גופו מקרי מזיק בידים ונשבע
הנמסר ונוטל²⁰ וכתב שם דאם גרם לו תפיסה
מקרי מזיק בידים וע"ש וכן משמע במרדכי פ'
הגזול²¹ ד' מ"ח ע"א. אבל ר"י פי' אפי' אין
המוסר כו'. והמ"מ כתב פ"ח מהל' חובל בדעת
הרמב"ם בדעת ר"ת ועיי' בזה במרדכי פ' הכונס²²
דף מ"ז ע"ג באילו דיני', כתב המרדכי פ' הגזול
בתרא²³ דף כ"א ע"ד דאפילו איכא עדים שמסרו
ואינ' יודעים כמה אינו נשבע ונוטל, ומיהו פסול
לעדות ולשבועה ואם הודה מעצמו אינו פסול
לעדות ולשבועה אבל חייב לשלם ולא שייך
בקנסות [דרבנן] מודה בקנס פטור, וכתב המרדכי
שם²⁴ דף ב' ע"ב דאפילו יש עדים שכך וכך
הוצרך ליתן בעד המסירה אפ"ה צריך הנמסר
לשבע לו שלא נתן לו משום דבר אחר הואיל ולא
יודעי' ברור הדברים אלא ששמעו [מפיו]
כשנתפשו עם השר, אבל אם יודעים בבירור
פשיטא דא"צ לישבע וע"ש, ובמרדכי פ' שור
שנגח את הפרה²⁵ לא כ"כ ולא²⁶ חייש דהשווה

שם²⁷ דף מ"ח ע"ב כתב דאפשר דכה"ג מקרי
מסור וכן דין מוהר"ם הלכה למעשה' אם לא היה
הנתבע סרבן ע"ש, וכן הוא במרדכי פ' המניח²⁸
ע"ד על א' שהיה לו פקדון אצל א' וכפר בו
ולקח המפקיד את שלו [בידי גוים] וע"י זו העליל
את הנפקד והפסידו, ופסק דאם היה אפשר להציל
את שלו בענין אחר חייב וע"ש, וב"כ בתשובת
הרא"ש כלל י"ז ואם התרה בו שלא יתבעו בפני
גוים ועבר יש לו דין מסור ועיי' למטה בתשובת
הרא"ש שכת' בסמוך ועיי' בתשובה הרא"ש כלל
י"ז [סי' ח']. ואנס הגוי את שמעון עד שפרעם
בשביל ראובן כו'. ובהגהו' רב"ב במרדכי²⁹ דף
רס"א ע"א על ראובן שבאו אונסי' לביתו ליקח
משכון שמעון ולקחו משכונו של ראובן בשביל
שמעון, ופסק ר"י דמאחר שבאו בשביל שמעון
יכול ראובן למסור משכונו של שמעון, ומאחר
דלא נתנו יכול לתפוס משכון של שמעון עד
שיפרה לו משכונו, וחר"ם³⁰ פי' דאינו חייב לשלם
מי שנתפס בעבורו אלא בדבר קצוב כו' וע"ש
ולעיל סי' קכ"ח³¹ כיון דספיקא דדינ' וכו'. וע"ל
סי' צ'³² וריש סימן זה וע"ל סי' קל"ח (א) היאך

הגהות דרישה ופרישה

תשובה זו ולא כר"ם דחולק ע"ז דהרי ההוא דאפקידו
כסא דכספא וכו' גמרא ערוכה היא ופסקו כל הפוסקי'
וגם הטור הביאו בסי' רצ"ב סי"ג ובש"ע (והלכה)
ועמ"ש הר"ן שם בפ' הגזול בתרא והאריך לחלק בזה.

שפח. (א) והביא שם רא"י מדאמרין פ' הגזול
בתרא האי גברא דאפקידו גביה כסי דכספא סליקו גנבי
שקלינהו ויהבי להו כו' עד דאי לא אמוד אדעת' דההוא
כספא אתו ופטורי' מראו' זו מוכח דקי"ל כר"י בעל

ורבי יואל ועיין באריכות בזה בשו"ת הרמ"א סי' פו, וראה
הערה 54. 22 סי' סד (מח ג). 23 סי' קפ (נג
ב), ושם הנוסח: ואם יש עדות על המסירה אפילו אין
ידיע כמה הפסידו פסולין לעדות ולשבועה אבל בהודאת
עצמן לא מיפסלי דאין אדם משים עצמו רשע ואם הודו
כמה גרמו לו להפסיד חייבין לפרוע כל מה שהודו וכו',
א"כ עיקר חידושו של המרדכי דבעדים על המסירה אפילו
אינם יודעים כמה נפסל לעדות ולשבועה משא"כ בהודאת
עצמן, ואינו מוכיר שם כלל הדין שבאיכא עדים שמסרו
ואינ' יודעים כמה אינו נשבע ונוטל, וצ"ב בכוונת הרמ"א
כאן. 24 סי' קסא (גב א), מתשובת מהר"ם, ועיי"ש
בחינושי אנ"ש אות ס. ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סיף
ז ויש שם ט"ס וצ"ל: ואם לא ידעו ברור הדברים וכו',
וכמו שהוא בדפוס' של הגהות הרמ"א, ועיין בביאור הגר"א
אות לו, וצ"ב. 25 סי' נה (מח ב). 26 בכ"ב ב
חסר כאן כנ' בטהר"מ, וכן בד"מ הגדפס בגליון הטור חסר.
וכאן הוי עיקר החידוש של הד"מ דבזה פליג המרדכי

לשלומי". וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סיף ה. 14 סי'
קח (ג א), וע"ע בתשובות מימוני נזיקין סי' טו ובשו"ת
מהרי"ו סי' קיא, ובש"ך ס"ק כו הכריע דכברי מוהר"ם
אלו עיי"ש. 15 סי' לו (מז ג), ובשו"ת הרמ"א שם
כתב דבברי דאי אפשר ליטול רשות מב"ד לאו כל כמיניה
וצריך לשלם לזה הפסדו ועיי"ש. 16 סי' תרס (צו ג),
וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע לעיל סי' קכו סיף כב וסי'
קכח סוף סיף א, ועיין בש"ך סי' קכו ס"ק קב וסי' קכח
ס"ק ט, ועיין בשו"ת הרמ"א שם (סמוך לסיום התשובה)
מש"כ בביאור דברי הגהות מרדכי. 17 = וה"ר משה
מפנט"א, עיי"ש בהגהות מרדכי הנ"ל. 18 עיין בדרכי
משה השלם שם בסוף הסימן. 19 וראה בד"מ השלם
שם הערה 4, ובסי' קלח הערה 8, ועיין בזה בשו"ת הרמ"א
סי' פח. 20 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סיף ז,
ובש"ך ס"ק לט הביא לדברי מהרי"ל באריכות ופליג עליו
והביא שם גדולי אחרונים דס"ל כמהרי"ל ועיי"ש ובקצוה"ח
ס"ק ח. 21 סי' קצה (נג ד), במעשה דרבי אפרים

עמו בפחות דבנמסר א"צ אלא עדות כל דהוא, ולכן אם הפסידו חוב ולא ידוע שוויי הנמסר נשבע כמה היה שוה ונפול וע"ש שהאריך בדיון זו ופליג אדלעיל, וכתב בהגה' אשר"י ²⁷ אם ראובן אומר לשמעון [מסרתני] ואין עדים ביניהם ישבע לו היסת שלא מסרו, כתב המרדכי פ' הגזול בתרא ²⁸ דף ג"ב ע"א והיכא ששנים דרים בישוב ואין להם עדים ובא א' וצווח על חבירו דמסרו לגוי' וזה אומר להד"ם [זה] היה מעשה לפני ר' אליעזר והורה בשם ר"ת דיש לו לישבע לפני השר שלא דיבר עליו ²⁹ שכנגדו שום דבר שהביאו להפסד ממון, ובמרדכי פ' החובל ³⁰ ע"ג ראובן שתבע את שמעון שמסר אותו ויש לו עד א', והגוים מעידי' עליו ישבע שמעון להכחיש העד בפני גוים כן פסק מוהר"ם, וע"ש דמשמע דגוים אין נאמני' עליו וכן הוא בהדיא בתשובת מוהר"ם בפ' שור שנגח את הפרה ³¹, וכן משמע בפסקי מהרא"י סי' פ"ג דא"צ לעשות נקיות זו ע"פ גוים וע"ש ועיי' בתשובת הרשב"א סי' א' צ"ח. וישבע ראובן שאינו יודע שהפסד כו'. וכב"י לדברי רבינו שקיצור התשובה יש להקשות למה ישבע ראובן הלא נפסל לשבועה הואיל ויש עדים שמסרה, אבל לפי תשובת הרא"ש מבואר דמיירי שראובן לא היה מתכוין למסר' אלא מכוין להציל ממנו את שלו כי אמר שנגבה ממנו והואיל ולא נתכוין למסור לא נפסל וכמו שנתבאר לעיל ³² מדברי המרדכי ולקמן במעשה דר' [יואל] ור' אפרי' לא משמע כן, כתב ³³ הרשב"א בתשובה סי' תקע"א מסור שהודה במקצת משלם מה שהודה ואינו משלם השאר, ואפי' אמר נ' ידענא ונ' לא ידענ' לא אמרינן מתוך שאי"ל משלם מאחר

כל התשובה משורבבת בהמשך. ³⁵ צ"ל: דבטענה במקום: דמטעם, וכמו שהוא בכ"ז ב, וכה"ג במהרי"ו שם. ³⁶ בד"מ הנדפס בגליון הטור חסר כאן לכמה תיבות, ובכ"י א ובכ"י ב הנוסח כלפינו וכן בדברי הד"מ כפי שהעתיקו בסמ"ע ס"ק יז. ³⁷ בכ"י אוקספורד בודלי 723, הנוסח כאן: וארבה גרע, במקום: ולא גרע, וכ"ה בד"מ הנדפס. ³⁸ סי' קפה, קפו (גג ב), מספר חפץ, וכ"ה בהג"מ פרק יא מהל' עדות אות ג עיי"ש, ועיין בשו"ת הרמ"א סי' יב. וע' לעיל בד"מ השלם סי' לד הערה 45. ³⁹ סי' קפה (גג ג), והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ח אם בעינן מוחזק לכך, ובמרדכי פרק כל הנשבעין

אדלעיל עיי"ש. ²⁷ ב"ק פרק הכונס סי' טו, (ושם: והלה טוען להד"ם). ²⁸ סי' קפה (גג ג), והביא דין זה גם בהגהות אשר"י שם, ראה הערה הקודמת, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע שם ועיין בזה בביאור הגר"א אות מא. ²⁹ צ"ל: על (במקום: עליו) וכמו שהוא בכ"י ב, וכ"ה במרדכי שם. ³⁰ סי' צז (מט ד), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע שם, ועיין מה שהקשה ע"ז בש"ך ס"ק מה וראה בביאור הגר"א אות מב, ולדבריו א"ש. ³¹ הערה 13, עיי"ש שיש ב' דיעות בזה. ³² ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כ"ד, ש"ך ס"ק מ וקצוה"ח ס"ק ט. ³³ עיין בשו"ת הרשב"א חלק ה סי' רפז. ³⁴ הוספתי מכ"י ב, ושם

וכב"י⁴⁴ על זה ויש לתמוה מעובדא דרב כהנא דשמטי' לקועי' דההוא גברא והרי הוא היה יכול להציל בא' מאבריו כו', ולא⁴⁵ אובל להבין תמיחתו ומי הגיד לו שכתב שחיה יכול להציל בא' מאבריו שכתב כן בפשיטות ודחה דברי תשובת מיימני בלא טעם וראוי'. עשה⁴⁶ המסור כאשר זמם כו'. וכ"נ⁴⁷ דעת המ"מ פ"ח מה' חובל, ותשובה מיימני סי' טו, וכ"כ המרדכי פ' הגזול⁴⁸ ע"ג, אמנם שם כתב (כן) בשם מוהר"ם בשם ר' שמחה דרי"ף פליג על המימוני בזה, וכ"נ מדברי תשובת הרא"ש כלל י"ז ס"ב דפליג אמיימני וע"ש, ובתשובת ריב"ש סי' רל"ט פסק בדברי המיימוני, וכתב ומ"מ יש ביד ב"ד לענוש שלא מן הדין אם נראה להם צורך שעה וע"ש, ושם סי' תע"ג כתב עוד דאם התרה בו ושנה באולתו נהרג אח"כ וע"ש, ומוהר"ם מזרבו⁴⁹ כתב דעבשיו נהגו לדון דין מסור אפי' בלא אחווי אלא שהלשין בדבור ואבד ממונו של חבירו וע"ש. אבל⁵⁰ אם הוא מוחזק למסור כו'. ועיי' בתשובת הרא"ש כלל י"ז שכתב שם (ב) בשם מוהר"ם דאפי' בהחזק למסור אין להורגו בידים לאחר שעת המסירה אלא שוכרין עליו [גוים] שיהרגוהו או גורמין לו מיתה⁵¹ וע"ש סי' ג' כלל י"ז. ולאבד ממונו של מסור כו'. וז"ל המרדכי פרק הגזול בתרא⁵² ד' נ"ב ע"ב בשם ר' ברוך אומר אני דמצינו למימר דחתם לא מיירי אלא

לכך, וכן הוא במרדכי פ' כל הנשבעין דף של"ז ע"ב וע"ד דבמוחזק לכך לא אמרינן עבד אינש גזים ולא עבד, ומוהר"ם [מריזבורק]⁵³ כתב דלא אמרינן גזים ולא עבד אלא בצנעא, אבל בפרהסיא לא, ומותר להציל עצמו ממנו באיזה דרך שיוכל אפילו ע"י גוים עכ"ל, וכתב הרשב"א בתשובה סי' קפ"א אם רגיל לעשות כן כל שאמר לעשות כאלו עשה והרי הוא בכלל הבא להורגך כו', ואפי' מי שאינו רגיל בכך אם הכרנו בו שהוא רוצה לעשות הרי הוא כאלו ידענו בבירור שיעשה עכ"ל, וכן הוא בתשובת הרא"ש סי' י"ז. ואפילו היה מיצר לו ומצער. וכתב הרא"ש כלל י"ז ודוקא מצער ומקניטו בדברים אבל אם הלשינו ומסרו מותר להרוג אותו בידים בב"ד למסור, וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' קפ"א, ולא כן דעת הרמב"ם בסמוך שכתוב דאסור למסרו משום צער היחיד, ואפשר⁵⁴ דגם הרמב"ם לא קאמר אלא בצער בלא מסירה. ומתרינ' בו השמר ואל תמסר כו'. וכתב המ"מ פ"ח מה' חובל ונרא' שזה מיירי כשיש לו פנאי להתרות בו מש"כ אין פנאי א"צ התראה. וכל⁵⁵ הקודם [להרגו] זכה וכו'. וכתב בתשובת מיימני דסוף נזיקין סי' ט"ו וג"ל דין מסור כדין רודף ואם יכול הנמסר להציל עצמו בא' מאבריו או בחתיכת לשונו או בסימיו עיניו אסור להורגו וההורגו חייב עליו מיתה עכ"ל, וכן הוא במרדכי פ' הגזול בתרא⁵⁶ ע"ג ד' כ"ב,

הגהות דרישה ופרישה

(ב) גם מתשובה שכתב רבינו בטור בשמו בס"ז זה משמע כן.

ליתא, ראה הערה הקודמת. 46 בדפו"י של הטורים הנוסח בסעיף י הוא: עשה המוסר כאשר זמם יראה לי דאין להורגו אח"כ הוחזק למסור ה"ו יהרג שמא ימסור אחריו לפי' מותר להורגו או למסורו בפני גוים וכל המיצר וכו'. וע"ז קאי כאן הד"מ. 47 כל מה שכתב כאן הד"מ בד"ה עשה המוסר וכו', נמצא בדפו"י של הד"מ, אולם בד"ח של הד"מ נשמט, ראה הערה הקודמת. 48 שם סי' קצה (נד א). ועיין בזה בש"ך ס"ק נה ובביאור הגר"א אות סט. 49 גימוקי מהר"ר מנחם מירזבורק, שם, (קעו א). 50 ראה הערה 46, וע"ז קאי כאן הד"מ. 51 ועיין בזה בש"ך ס"ק גו וס"ק נו. 52 סי' קצד (ג ד), ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יג, ובש"ך ס"ק סג פסק שלא כדבריו, ועיין בשו"ת חת"ס חו"מ סי' קנד

הוא בס"י תשעז (ו ד). 40 גימוקי מהר"ר מנחם מירזבורק שבסוף שו"ת מהר"י ווייל (קעו א). 41 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ט עיי"ש. 42 בדפו"י של הטורים הנוסח בסעיף ט הוא: ומותר להרוג את המוסר בכל מקום ואפי' בזמן הזה ומותר להרוג את המוסר קודם שימסור אלא כשאומ' הריני מוסר פלו' ה"ו התיר עצמו למיתה ומתרינ' בו השמר ואל תמסור ואם העיז פניו ואומר אמסרנו מצוה להורגו וכל הקודם להורגו זכה. וע"ז קאי כאן הד"מ. 43 סי' קצה (ג ד) בסופו, וכן פסק בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף י. 44 בדפו"י, אולם בד"ח של הבי' ליתא, ראה הערה 42, ושם בב"י מביא לתשובות מימוניות אך לא לדברי המרדכי. 45 בדפו"י של הד"מ מובאת קושיה זו של הד"מ על הבי', ובד"ח

שחזר המסור בתשובה ולכך אסור לאבד ממונו דברי הכל וממורי⁵³ הכהן קבלתי דלא פלוג בגמ' אי מותר לאבד ממונו אלא בלאבדו ביד דוקא אבל לעכב לעצמי מותר וע"ש במרדכי, וכתב עו' שם במעשה דר' יואל ור' אפרים שתבע א' מהן לחבירו בערכאו' ש"ג להכריחו לעשות לו דין יהודי, ועמד השני ומסר התובע לפני ערכאות והפסידו הרבה, ופסק דאע"ג דהתובע עשה שלא כדין שתבעו בערכאות ש"ג בלא רשות ב"ד וראוי לעונש, מ"מ הנתבע חייב לשלם לו כל מה שהפסידו חדא דהתובע לא גרם לו שום הפסד, ותו דאף אם מסרו ממש אם חוזר זה ומסרו בדרך שאינו מציל עצמו בזו ממסירה הראשונה חייב לשלם לו כל הזיקות, ולא שייך בזו לומר אין אדם נתפס בשעת צער, ואם שניה' הפסידו זה את זה משלמין במותר גזק שלם, ומ"מ פטור מקנסות ועונשין מכח תקנות הקהלות מאחר שהתובע התחיל לרודפו, ואם לא יוכל להציל עצמו אא"כ חוזר ומסר לתובע פטור⁵⁴, וע"ש שהאריך בדיני' אלו וכן הוא תשובה ארוכה בתשובות מיימני ס"ס נזיקין סי' ט"ו, ובתשובת הרא"ש כלל י"ז סי' ו' ראובן רודף אחר שמעון ובקש לתופסו וקם שמעון ותפסו בידי גוים והפסידו, שמעון פטור דהואיל וראובן רודף אחריו מותר לשמעון להציל עצמו בגופו של ראובן, ומבואר שם דאפילו אם רודף אחריו כדי לבקש שיגרש את אשתו ע"פ ב"ד ישראל אפ"ה מאחר שאין כופין לגרש רשות בידו להציל עצמו [וע"ש] ועיי' בתשובות מהרי"ק שורש קפ"ז⁵⁵ ול' סי' כ"ו⁵⁶, עוד כתב המרדכי פ' שור שננה⁵⁷ תשובה מוהר"ם על א' שעשה סעודה וביקש ראובן ובני ביתו ועמדו בסעודה והכהו לבעל הסעודה וחלץ אל השופט וקבל על ראובן ובני ביתו שהכהו, והשר היה חייב לראובן ונפטור ראובן מן השר אבל הוצרך להעמיד ערבות מחמת בני ביתו, וחלץ שמעון קרובו של

בעל הסעודה והגיד להשר שגם ראובן הכהו והעליל השר על ראובן ונפסח החוב של ראובן, והיה לראובן עדות על שמעון ושמעון טוען שגם לוי הגיד לשר וגוי א' מעיד כן, והשיב מוהר"ם שאם שמעון עשה מסירתו לאחר שמסר בעל הסעודה את ראובן, שמעון פטור, דאע"ג שעשה שלא כדין וחייב לענשו בתעניות ומלקות ובנדוי אם בר הכי הוא מ"מ פטור מלשלם דמי החוב דמאחר שראובן כבר נמסר [מבעל הסעודה] ברור שכבר היה החוב מופסד, ואע"ג דפטרו חשופט מי יוכל לידע כמה הפסידו שמעון אח"כ שכבר היה מחויב ראובן עונש להשר והוצרך להעמיד ערבות [בעד] בני ביתו, אמנם אם אין ידוע שבעל סעודה מסר לראובן תחלה לאז כל כמיני' דשמעון לומר הכי מאחר דאיכא עדים שחוא ובעל סעודה עמדו בפעם א' והגידו לשופט ולכן כל א' עשה היזק וחייב לשלם פלגא⁵⁸ ואם בעל הסעודה הוא עני לא יפסיד שמעון משום זו ואינו משלם אלא פלגא ולא כל כמיני' לומר שלא מסרו [ג"כ] ואין בעדות גוים כלום, אמנם אם אתם רגילים לפטר בעל הסעודה משום שהיה מוכה ואין אדם נתפס על צערו אז יראה ששמעון משלם הכל, ושיימינן החוב כמה היה שוה וכך משלם שמעון ואם אין ידוע ראובן נשבע ונוטל מ"מ לא ישלח לו רק הקרן ולא הריבית דכל הגולננין משלמין בשעת הגזילה, וע"ש שהאריך בתשובה, ומ"ש שלא לענוש המוכה שהלך למסור חמכה מן פסק מהרי"ו סי' כ"ח בתשובה בשם מוהר"ם, והוא בתשובת מיימני ס"ס נזיקין סי' ט"ו, וכ"כ מוהר"ם מירזבור"ק וכתב דאם מועד להכות חבריות מותר לקצוץ ידו ע"י גוים או להפסיד כל אשר לו ומותר לכל אדם להגיד לשופט, ויש להסתפק איזה עדיף אם להפסיד ממנו או להצילו בא' מאבריו עכ"ל, וע"ש שהאריך, ואין דבריו נראין דהא אפילו מסור גמור אסור לאבד ממונו⁵⁹ וב"ש זה כנ"ל,

הרמ"א בשו"ע שם סעיף א. 57 סי' נה (מח א), ועיין בזה אריכות דברים בשו"ת הרמ"א סי' פו, ועי' בדברי המרדכי הג"ל בשו"ת מהרי"ו סי' כח. 58 ועיין בדינים אלו בשו"ך ס"ק מב וס"ק מג. 59 ראה הערה 52, ועיין בשו"ך ס"ק מה מה מה שהקשה על הד"מ, וראה גם

מה שתירץ בדברי הרמ"א, ועי' בחידושי אנשי שם בגליון המרדכי שם אות ז. 53 בד"ה של הד"מ חסר כאן. 54 ראה הערה 21. 55 כנ' דצ"ל שורש קפח עיי"ש, וראה הערה הסמוכה. 56 עיין בד"מ השלם שם הערה 6 בפלוגתא המרדכי והמהרי"ק, ועיין בזה עוד בהגהות

ועו' כת' על א' שהכה חבירו וגוים ראוהו והלך א' והגיד שפטור דהא בלא"ה ראוהו גוים ובודאי יגיד⁶⁰ ועי' בתשובת מהרי"ק שורש ק"פ, כתב מוהר"ם אם דרך אות' עיר שהיהודי' מעכבין לחבריה' ע"י גוים כי אין שם ב"ד פטור, וכתב עוד מי שהוציא שם רע על חבירו לפני גוים וע"י זו העליל עליו צריך לשלם כל הזיקו אבל אם דבר לפני היהודי' וע"י זו שמעו גוים אינו חייב וע"ש בסוף תשובת מהרי"ו [הנדפסים⁶¹ שם נדפסו דינים אלו⁶², וכ"כ הרמב"ן בתשובותיו סי' ר"ם] על ראובן שחירף וגידף הממוני' וצעק שעברו ציווי המלך וע"י כן הדבר נשמע להשר, מלשין זה פטור מאחר שלא הגיד להשר בעצמו אעפ"י שע"י דיבורו נשמע להשר, ומ"מ מענישין אותו תחלה ומשמתנין ליה עד שיקבל עליו כל נזק שבא מתוך מעשיו, כי ההוא בר ישראל דובין ארעא לגוי אמצרי דישראל ואם הזיק עד שלא קבל עליו אונסין פטור, וע"ל סי' קע"ה מדין בר ישראל דובין כו', ועי' בתשובת כ"ש סי' רל"ט שהאריך בדין אם צעק דברי' שע"י זה בא נזק לקהל לא מקרי מסור אעפ"י שדיבר בפני גוים ומ"מ מענישין אותו כפי ראות ב"ד⁶³ ואם הוא צורך שעה הורגין אותו וע"ש. וא"צ לקבל העדות בפניו. וכ' בתשו' כ"ש סי' רל"ד אע"ג ובדיני ממונות אין מקבלין עד ששומעין תחלה הודאת הנתבע בדיני נפשות אינן צריכין, דאין חילוק בהודאתו⁶⁴, ונותנין מורשה לנתבע בדיני נפשות כשדנין אותו בפניו וע"ש סי' רל"ט שהאריך בדין זו כשדנין להרוג מסור אם מקבלין עדות שלא בפניו וע"ש סי' רל"ו מי שנתפס בעד גופו לדון אותו מפני שמסר או שאר דברי' שמתחייב בנפשו ורוצה ליתן ערבי' מספיקין

בביאור הגר"א את מו. ועיין עוד בדין זה בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קמב. 60 ועיין בביאור דין זה בסמ"ע ס"ק כה, ש"ך ס"ק מד ובאר הגולה. 61 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל. 62 ראה שם עמוד קעז ועמוד קעד א. 63 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף טו. 64 „שהרי אינו מתחייב מיתה על פי עצמו רק ע"פ עדים ואין הודאתו מעלה ומורדת אין צריך לקבל הודאת פיו כלל אלא שמקבלין העדים בפניו וכו' — הריב"ש שם בתשובה. 65 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כח וש"ך ס"ק נז. 66 חלק

א סי' קנו, וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף טו ועיי"ש בש"ך ס"ק סז, קצוה"ח ס"ק יב ופ"ת אות ז. 67 צ"ל: שמעון, וכמו שהוא בכ"י ב, וכ"ה בשאר כ"י הד"מ, וכ"ה בנימוקי מהר"ר מנחם מירזבורק עמוד קעד ב. 68 עיי"ש העלה 18. 69 בכ"י ב חסר לתיבות אלו: ואולי יש לחלק בין תשובה דלעיל וע"ל סי' שפו, וראה ש"ך ס"ק סח בסופו מה שתמה על הד"מ, והוא לפי נוסחתו בד"מ (כמו הנוסח בכ"י ב) עיי"ש, ולנוסח כ"י א א"ש. 70 ראה בנימוקי מהר"ר מנחם מירזבורק (בסוף שו"ת מהר"י ווייל),

בביאור הגר"א את מו. ועיין עוד בדין זה בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קמב. 60 ועיין בביאור דין זה בסמ"ע ס"ק כה, ש"ך ס"ק מד ובאר הגולה. 61 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל. 62 ראה שם עמוד קעז ועמוד קעד א. 63 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף טו. 64 „שהרי אינו מתחייב מיתה על פי עצמו רק ע"פ עדים ואין הודאתו מעלה ומורדת אין צריך לקבל הודאת פיו כלל אלא שמקבלין העדים בפניו וכו' — הריב"ש שם בתשובה. 65 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כח וש"ך ס"ק נז. 66 חלק

לגוים ויחיד שבא לו עלילה בנינו יכול לומר שהוא אינו עושה אלא פלוני, ראובן שמוען על חמיו שגילה לגוי' שרצה לברוח אם לא הפסידו רק שהוצרך לשלם להגוי מה שהיה חייב אין זה חפסד, ומ"מ זה רעה גדולה עשה דהוה כמו שהחזיר אבירה לגוי, ואם הפסידו בזה יותר ממה שהיה חייב צריך לשלם לו כל הפסידו, ראובן: לקח חפץ א' משמוען למוכרו להשר ואח"כ החזירו לשמוען לפני עבד השר ואח"כ לקח השר החפץ משמוען [בחזקה] בלא דמים ראובן חייב לשלם לשמוען שהיה לו להחזיר בינו לבין עצמו ולא מחני מה שאמר לא כוונתי להזיק לו עכ"ל מוהר"ם מירזבורק, ועוד האריך בחלוקי דיני מסירה ומזיק וע"ש, וע"ל סי' ת"ח אם עד א' או שני' פסול' נאמן במסור ושאר מזיק, ועיי' בתשובת מהרי"ל סי' פ"ו שהאריך בדיני מסור וחלוקי' בזה.

שפט כשם שאסור לאדם להזיק כו'. ועיי' בתשובת מהרי"ק שורש קנ"ג שהאריך בדין' אלו באיזה נזק אדם חייב בנזקי גופו וממונו ובאיזה פטור. או אפי' שהורגל לצאת לשוק לפעמי' כו'. וכב"י ויש לתמוה למה פסק רבינו כאחרים דאמרי בגמרא הכי, אבל רבנן פליגי וס"ל דבשכיח ולא שכיח פטור וכן פסק הרא"ש עכ"ל (א). ובא שורו של לוי והזיק וכו'. ודוקא שלא ברשות אבל אם הכניס ראובן פירות ברשות ואכלן שורו של לוי חייב דמקרי רשות הניזק לגבי שורו של לוי, וכן הוא בגמ' ר"פ הפרה, וכו"כ המ"מ פ"א מה' נזקי ממון שהצר המיוחדת לשנים אפי' לפירות או לבחמה ובאו שם בחמות אחרי' והזיקו בשן ורגל חייב לשלם דלגביהו מקרי רשות הניזק. אם בעטה ברגליה כו'. וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל פ"א סי' כ"ד על סוס שבעט

והכה א' בשוקו ושברו וידוע שדרכו לבעוט אין השור מועד בכבל ולא חייב אלא חצי נזק ואין גובין קנסות בכבל כו'.

שצ או בשערה או בשליף כו'. וכב"י וכל הני מיירי ג"כ שהזיקת דרך הילוכה ולכן הוי תולדה דרגל וכן פרש"י בגמ' וכ"כ הרשב"א: ור"י פ"י כיון דספיקא דדינא הוא כו'. וכ"כ המ"מ פ"א מהל' נזקי ממון בשם הרמב"ם וכבר נתבאר ל' סי' שפ"ח * ושכן הוא דעת הרא"ש. אם יש שינוי לצרורות כו'. והרמב"ם כת' פ"ו מה' נזקי ממון בהולכת ברה"ר דאם יש שינוי לצרורות והזיקה אפילו ברה"ר חייב נזק, ואם אין שינוי לצרורות פטור לגמרי דה"ל רגל ברה"ר, ואם תפס אין מוציאין מידו רביע נזק, ורבינו שלא כת' דינ' אלו רק בהולכת ברשות הניזק, משום דס"ל לענין הלכתא כדעת ר"י שאם תפס מפקין מיניה, וא"כ ברה"ר פטור לגמרי מאחר ונשארו האכעיי' בספק ואי תפס מפקין מיניה דדלמא הוי רגל ברה"ר לאפקוי ברשות הניזק מתחייב רביע נזק ולכן כת' חית' חולכת ברשות הניזק כו', ומשם יתבאר ג"כ לענין חולכת ברה"ר לדעת הרמב"ם דאם תפס רביע נזק אין מוציאין ממנו, אבל לענין הלכת' נרא' כר"י שהוא דעת הרא"ש ורבינו עכ"ל: אפי' אם תפסי' אינו גובה אלא הרביע. וכב"י מיהו בזמן שדנין קנס אבל האידנא דאין דנין קנס אינו גובה כלום. ואם קשר אדם החוט ברגל התרנגול כו'. וכב"י ותו' כתבו דלאו דוקא קשרו דה"ה אם היה במקום מוצנע והניחו במקום תורפה שפשע בו ואפי' לא הגביהו ולא קנאו וכ"כ הרא"ש⁴, ועוד כת' הרא"ש דאפילו אם לא הצניעו הראשון ובא אחר וסלקו ממקומו אעפ"י דהחזירו למקומו השני חייב בניזקין כמו

הגהות דרישה ופרישה

וגם למ"ש על דברי הרמב"ם בזה.

שפ"ט. (א) ועד"ר שכתבתי ישוב נכון לדברי רבינו

ובמש"כ בלח"מ פ"א מגזקי ממון ה"י בביאור דבריו.
2 בטור ריש הסימן עיי"ש. 3 ועיי' בזה בשו"ע
סעיף 1 ובסמ"ע ס"ק טו, וע"ע בשו"ע סעיף 2 ובהגהות
הרמ"א שם. 4 באוצר מפרשי התלמוד ב"ק דף יט ע"ב
הביא מהמרומי שדה שם דס"ל דהרא"ש והרשב"א פליגי

עמוד קעד, א, ושם: בגזיות, במקום: בגזירת. 71 עיי"ש
בגימוקי הר"מ מירזבורק עמוד קעה א.
שפט 1 דף מה ע"א ועיי"ש ברש"י ד"ה הויא. ועיי' במ"מ פ"ד מגזקי ממון ה"ח.
שצ 1 עיי' בדברי הרשב"א דף יז (הובא לשונו בב"י),

ושיתבאר לקמ' בדיני כור. ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל. וב"י כת' והרמב"ם פ"ב מה' נזקי ממון כת' כדברי הר"ף וכ"כ רש"י והכי הלכת'. בד"א דאמרינן מלמעלה למטה כו'. וכב"י ונראה מדברי רבינו דמלמטה למעלה בכ"ע לאו אורחיהו אפילו גדי בזקיר' וכלבא בסריכא, אבל הר"ף כת' כלבא בסריכ' וגדי בזקיר' בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבין נזק שלם וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' נזקי ממון, וא"כ מש"ר בסמוך ולא נהירא דהיכי יתחייב וכו' לא דק דדרכא דכלבא בסריכא ודרך הגדי בקפיצה עכ"ל⁵, וכן תמה מהרר"א מפראג בהגהותיו (א) על דברי רבינו.

ושצא וחמור שאכל כרשינן וכו'. כב"י ואמרינן בגמ' דחמור שאכל דג' הוי אכילה ע"י הדחק ושמיא אכילה, ואמרינן נמי התם בהמה שאכלה לחם מן השלחן אינו אלא משלם רק חצי נזק אע"ג דדרכה לאכול לחם אין דרכה לאכול מן השלחן, ואמרינן נמי דבשר צלי אין דרכו של חיה לאוכלו וצבי אין דרכו לא בפת ולא בבשר. לגבי רגל כפי מה שכתבתי למעלה. ע"ל סי' שפ"ט דכת' דינו. לגבי רגל ואעפ"י שכתבו סתמא מ"מ הואיל וכתבו רבינו שם כרגל, לכן כת' כאן כמו שכתבתי לגבי רגל, ומעתה נסתלקה ערעורו של ב"י שכת' לא ידענ' למה כת' רבינו שביארן לגבי רגל הא כת' סתמא דינ' אלו. פסק כרבא וכו'. וב"ב נ"י: שהרא"ה והריטב"א פסקו כרבא שצ.

שצא. (א) עד"ר שם כתבתי והוכחתי שהיה לרא"ש ולרבינו גירס' אחרת בדברי הר"ף והרמב"ם וכן מצאתי כתוב בשם גדולי ע"ש ודוק.

שצא. (א) עד"ר שם כתבתי והוכחתי שהיה לרא"ש ולרבינו גירס' אחרת בדברי הר"ף והרמב"ם וכן מצאתי כתוב בשם גדולי ע"ש ודוק.

הגהות דרישה ופרישה

שצא. (א) ועפ"ר שם כתבתי מדלא כת' רבינו דעת הר"י והרא"ש כאן י"ל שס"ל דהן מודין בזה דכיון דתופס ברשות נגד מה שנהג' מהני תפיסתו גם לענין מה שהזיקה.

בסמוך בשם ב"י הוא שם (ח א). 4 ועיין באבן האזל פ"ג מנזקי ממון הל' ד אות י מש"כ בדברי הרמב"ם. 5 ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף יב ובביאור הגר"א שם אות כד.

שצב 1 דף כב ע"א ד"ה ורבי יוחנן, ועיין בחזו"א ב"ק סי' ב אות ב מש"כ בביאור דברי התוס', וראה בהגהות הגר"א בגליון הגמ' ב"ק שם אות ב.

על דברי התוס' עיי"ש. (וראה פ"ת אות א). 5 וראה בהגהות הגר"א בגליון הגמ' ב"ק דף כב ע"א אות א מש"כ בגירסת הר"ף והרמב"ם, וראה גירסת ר"ח שם בפ"י רבינו חננאל בגליון הגמ'.

שצא 1 דף יט ע"ב. 2 בד"מ הנדפס בגליון הטור: ביאר רבינו, במקום: דכת' דינו. 3 סי' לו (ח ב), ובשו"ע סעיף ח נחלקו בזה המחבר והרמ"א, ומש"כ

בהמת חבירו כו'. וכ"כ המ"מ פ"ד מהל' נזקי ממון וכתב שם אבל קם ליה באפה והיא הלכה בעצמה שם הוי גרמא בנזקי^א, ודלא כהראב"ד שכתב דחייב, וכתב עוד המעמיד בהמת חבירו או הכישה על קמת חבירו אפי' ברה"ר חייב דה"ל כמזיק בידים עכ"ל, וכב"י וכ"כ הרשב"א והכי נקטינן ודלא כתו' שכת' דפטור ברה"ר^א. והרמ"ה כתב שאין מנכין כו'. וכב"י וכן דעת הר"ף והרמב"ם שלא הזכירו שמנכה לו כחש גופנא והכי הלכתא.

שצו וראב"ד כתב שאינו חייב כו'. וכתב המ"מ פ"ד מה' נזקי ממון דדעת האחרונים כדעת הראב"ד ודלא כרמב"ם, וכב"י והכי נקטינן דלא כהרמב"ם^א. וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה. וכ"כ הרשב"א. ואיני מבין דבריו כו'. וכב"י והמ"מ פ"ד מהל' נזקי ממון ישוב זו דהרמב"ם בקרן תמה מיירי שאינו מועיל לו שמירה מעולה וכב"ע חייב חצי נזק עכ"ל, וצ"ע^א דהא בשמירה מעולה אפילו תם פטור כמו שנתבאר ל' ס' זו וא"כ כתב רבינו שאינו מבין דברי הרמב"ם דהא בשמירה מעול' הבעל' פטורי' (א) מיהו דעת רש"י ותוס' ורשב"א כסברת הרמב"ם כמו שיתבאר בסמוך (ב), וכתב המ"מ פ"ד מה' נזקי ממון אדברי הרמב"ם דיש סוברי' דהשואל דחייב באונסין השואל חייב לשלם לבעל' וכב"י שזהו [סברת] רש"י ותו' ורשב"א, ולענין הלכת' ופרישה

שצג נטירות' כדלקמ'. ע"ל ס' שצ"ח. מי שהגדיש בשדה חבירו. וכב"י וכת' הרא"ש דאפשר דבשומר חשדות אם הכנים גדיש בלא רשותו הוי כמו בעלמא ברשות ואם אכלתן בהמות של בעל השדה חייב ויש לתמוה על רבינו למה השמיט זה עכ"ל, והמעניין בדברי הרא"ש לא יסתפק לו כלום דחרי לא כת' דין זה אלא בלשון שאפשר ומסתפק, וא"כ לדעת הרא"ש דלא מחני תפיס' בספיקא דדינא לא יתחייב השומר מכח ספק ואפילו תפס המכנים מוציאין מידו ולזה השמיט רבינו כנ"ל^א.

שצד אפי' לא ירדה ונפלה באונס כו'. וכב"י וכ"כ הרא"ש אבל הרשב"א כת' בשם הראב"ד דנפלה פטור דזה לא מקרי תחלתו בפשיעה וסופו באונס כי אין זה פשיעה שהעביר צאנו שם^א. ששמרה כראוי, וכב"י וכ"כ רש"י והרא"ש, אבל דעת הרשב"א והראב"ד והמ"מ פ"ג מה' נזקי ממון [דפטור] אם שמרה כראוי ויצאה, וכת' שם המ"מ שכן דעת הרמב"ם, והכי נקטינן להלכתא הואיל ואפוקי ממונא הוא נקטינן לקולא לנתבע^א עכ"ל. לדעת רב אלפס והרמב"ם כו'. וכב"י והכי נקטינן לענין הלכת' עכ"ל, והוא לטעמיה אזיל לפסוק פרי"ף והרמב"ם בכל מקום אבל לפי שכתבתי כמה פעמים לפסוק כבתראי ורבינו גם הכי נקטינן כוותייהו שלא להוציא ממון מיד בעליו. המעמיד

הגהות דרישה ופרישה

ושעל בעל ש"ע יש לתמוה וע"ש. (ב) נראה [ש]מור"ם כ"כ לפי טעמו שכתב בס"ס זה וז"ל ואני תמה כו' עד דבשמירה מעולה אף בעלים פטורי' מה שייך לשלם לו השואל עכ"ל, נמצא דרש"י כרמב"ם [אות ב בנדפס].

הרמ"א, ובבאר הגולה כ' במקורו: כן פרש"י שם וכן כ' הרא"ש שם, ויתכן שמקורו הוא עפ"י דבריו כאן דנקטינן לקולא לנתבע. וצ"ב. 3 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף ב. 4 וראה בתוס' ב"ק דף נו ע"א ד"ה המעמיד ובהגהות הגר"א שם אות א, וע"ע בחזו"א ב"ק ס' א אות ז. שצו 1 ובשו"ע סעיף ד הביא המחבר רק לדעת הרמב"ם. 2 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק יח ובביאור הגר"א

שצו. (א) ועפ"ר שם כתבתי בשם הגהות מיימוני במה שכת' איך שחכמי לונג"ל הקשו להרמב"ם עצמו השגת הראב"ד ורבינו, והשיב להן שט"ס יש בדבריו ובפריש' כתבתי והוכחתי הט"ס מוכח לכ"ע בדברי הרמב"ם ושגם בדברי המ"מ נפל אותו [טעות] עצמו

שצג 1 ועיין בדרישה סוף הסימן מש"כ על דברי הד"מ. שצד 1 והם ב' דיעות בהגהות הרמ"א בשו"ע סוף סעיף א. 2 ובשו"ע סעיף ב כ' המחבר: והחלקה וכו' משלם מה שהזיקה מפני שהיה לו לשמרה שלא תחזור וכו' והרמ"א הוסיף בהגה: מיהו אם שמרה בשמירה מעולה ויצאה והזיקה פטור, ובצינוגים להגהות הרמ"א כתבו במקור החגה: טור (ובדפו"י אין מקור בצינוגים לדברי

המ"מ פ"ט מה' נ"מ וזה מיירי שלא היה עדים כלל, אבל אי הוי עדים אלא שאינו יודע איזה מהן היוק אינו פטור לגמרי ומשלם כמו שאומר מזיק וכמו שנתבאר לעיל וע"ש במ"מ.

תא וכן פרש"י. וכב"י וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה' נ"מ והכי נקטינן, וכנ"י ריש שור שנגח ד' זה¹ ובמועד אם תפס לב"ע הוי ש"ש וע"ש.

תב שני שוורי' תמין וכו'. וכתב נ"י דף יו ע"ב ואפי' אם הוא [נאכד] שדינא חכי, וכתב עוד הא דמחשבינן לשלם מותר הנזק היינו דחשבינן מאי דאיכא לאשתלומי מגופי' של כל א' מהן כפי נזקו אבל אי היוק א' וליכא לאשתלומי מגופי' לא מחשבינן אלא מאי דאיכא לאשתלומי מיניה עכ"ל. ואין דעת ר"י כן. וכב"י ודברי הרמב"ם פ"ט מה' נ"מ נראה שהן [כדבריו] ר"י והכי נקטינן.

תג בשעה שנודע לו כו'. וכנ"י ריש ב"ק דף ע"א מיהו אם לא נודע לו הפחת על המזיק אבל זו' לא הוי אלא על הנזק אע"ג דלא נודע לו ולשון רבינו בסמוך² לא משמע כן.

תז מכרו אינו מכור כו'. [כב"י] וכן דעת הרשב"א מיהו כתב דאינו מכור לענין שהלוקח אסור להשתמש בו לכתחלה, מיהו אם נשתמש בו א"צ להעלות לו שכר לניזק דהוי ליה כגולן שאינו מעלה שכר [לבעלים]. אבל רש"י והראב"ד כתבו כדברי רבינו דצריך להעלות שכר לבעלי³, והמ"מ פ"ה מה' נ"מ כתב דמותר ללוקח להרוש בו לכתחלה, ומשמע עו' שם בדברי

נקטינן כדברי רבינו והרמב"ם והמ"מ שלא לאפקועי ממונא עכ"ל, ואני תמה איך יכלול סברת רבינו בכאן דהא לפי מה שכתב⁴ דבשמירה מעולה אף הבעלי' פטורי' מה שייך לשלם לו השואל.

שצז כתב ר"י שיכול בעל השדה כו'. וכב"י וכן דעת הרי"ף והרמב"ם פ"ה מה' נזקי ממון וכנ"י פרק ב' דב"ק שכן פסקו כל המפרשים. וכן היא מסקנת א"א הרא"ש. וב"י כתב ואין הכרע בדברי הרא"ש בזה כי הביא ב' סברות בלא הכרע. וכן השיג עליו הראב"ד. וכתב המ"מ שכן הסכימו רוב המפרשים, וכב"י דהכי נקטינן להלכתא.

שצח והראב"ד כתב שאינו פטור וכו'. והמ"מ כתב פ"ז מה' נ"ז שדעת התו' והרמב"ם כסברא הראשונה שבכ"ע פטור וכן עיקר עכ"ל. ור"י פסק כחכמי' כו'. וע"ל סי' רצ"א מדין זה.

שצט אבל תרנגולת וכו'. וכתב המ"מ פ"ט מה' נ"מ וכתבו קצת מפרשי' ודוקא בדלא אנידה ביה אבל אנידה ביה גובה ממנה⁵ וכן נראין דברי הרמב"ם.

ת ולא נהיר' לא"א הרא"ש ז"ל אלא פטור מהכל. וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה' נ"מ וכתב המ"מ שם שכן עיקר. וזהו תימא שזה טענת חטי' וכו'. והמ"מ כתב פ"ט מה' נ"מ דלא דמי למענות חטי' דשאני הכא שיש עדים שא' מהן נגחו אלא שאינו יודע איזהו, ועיי' בזה בסדרדכי סוף המניח. אין שם ראיה פטור לגמרי. וכתב

תא 1 סי' עב (יח א), ועיי' בזה בש"ך ס"ק ד.
תב 1 סי' סז (טז א), וראה המשך דבריו בסמ"ע ס"ק ב.
תג 1 סי' יד (ד ב), ועיי"ש מש"כ בסמוך בשם הרמ"ה, ועיי' אריכות דברים בביאור דברי הרמ"ה בים של שלמה שם פ"ג סי' לא ובדברי יחזקאל סי' מז אות ה.
2 סעיף ה בטור ועיי' בזה בב"ח כאן, ובהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב כתב בזה ב' דיעות, עיי"ש.
תז 1 והרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ב פסק כרש"י

אות יח, וראה הערה 3. 3 ראה הערה 2.
שצז 1 סי' מד (י ב), ובש"ך ס"ק א פליג וס"ל דהרמב"ם והרא"ש ועוד מפרשים פוסקים כר"ח שיכול בעל הבהמה לומר לבעל השדה גזור שדך, וע"ע בבאר הגולה בזה, וראה עוד מש"כ בחזו"א ב"ק סי' יא אות כ בזה.
שצט 1 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף א, ועיי' בזה בבאר הגולה אות ה ובביאור הגר"א אות א.
ת 1 ועיי' בזה בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ד ובש"ך שם ס"ק י"ב.

שאנו שרויי' בין הגוים בכ"ע שרי, מיהו נ"ל דאם
הוא כלב רע המזיק אסור וע"ש.

תי בעל הבור חייב כו'. וכתב המ"מ פי"ב מה'
נ"מ דבעל הבור חייב מיד אעפ"י שלא ידע
[ד]חזר וגילהו, ודלא כראב"ד דפליג בזה. וא"א
הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה וכו'. וכב"י
ואיני יודע מניין לרבינו זו בדברי הרא"ש כי לא
הכריע הרא"ש בזה. ופי' הראב"ד אם יש בכדי
שידע כו'. והמ"מ כת' ומדברי שאר מפרשים
נראה דבעינן שידע וכן עיקר עכ"ל. ובא בעל
הכיסוי ולקחו כו'. ועיי' בזה בתשובת הרא"ש
כלל ק"א ס"ג שכתב [בא' שפמך] חביות בר"ה
באבן חבירו ובא חבירו ולקחו ונשבר החביות
דח"ל למכמו באבן אחר: וא"כ צ"ע מ"ש מנמל
ביסחיהו דפטור וע"ש (א). אעפ"י שהוא מכוסה
וכו'. וכתב המ"מ פי"ב מה' נ"מ שמיירי אפי'
מכוסה כראוי וכ"כ הרשב"א ודלא כראב"ד דכתב
דמיירי בדלא כיסה כראוי. אבל פקחת שנפלו
ביום פטור כו'. וזהו כדעת הראב"ד וכ"כ המ"מ
פי"ב מה' נ"מ בשם הרשב"א ודלא כרמב"ם
שכתב דחייב כנזקי בהמה פקחת ואינו פטור אלא
אם מתה. ואין נרא' דלא מחייב ר' נתן כו'.
ועיין בהגהו' מיימני פי"ב מה' נ"מ שכתבו ב'
הסברות בשם מוהר"ם וע"ש.

הרמב"ם הא דמכרו אינו מכור [וחוזר: הניזק
וגובה מהלוקח] היינו דוקא מכרו לאחר שעמד
בדין מש"כ קודם לכן וע"ש, וכן משמע בגמ' פ'
המניח ובאשר"י [ובהגה' שם] סתם כדברי רבינו
דאפי' קודם שעמד בדין אם שחטו חייב לשלם
הפחת דלא ק"ל כסוגיית הגמ' וע"ש. ב"ח מאוחר
שקדם וגבה כו'. פי' כיון שהוא אפותיקי אבל
בלא"ה הא קמל"ן דאין דין קדימה במטלטלי' כל'
סי' ק"ד.

תח אלא ע"פ עדים כשרים. וכנ"י פ' כיצד:
דף י"א דאין מקבלין עדות של נזיקין שלא
בפני ב"ד אפילו היה הוא ועידיו חולין. הואיל
ואין מצוי כו'. ומוהר"ם מרדכיבור"ק כתב: דקמן
ואשה וקרויב נאמן בהכאות וחבלות דאי אפשר
להזמין עדי' כשרים פתאום וכן תקן ר"ת לחייב
מפור ע"פ עד א' וי"ח, מיהו בזמח"ו [ד]השעות
צריכ' לו' בכך יש לב"ד לרדות החשוד בעריות
קצת בדברים מוכיחין וע"ש וכבר נתבאר דיני'
אלו ל' סי' ל"ה וע"ש.

תט ואפי' [שאינו] שלו. כב"י וכ"כ התו'
והרא"ש, אבל הרשב"א כתב שי"א דוקא
עצמו אסור אבל ע"י רועה שרי. ואסור לגדול
כלב כו'. ובהגה' אלפסי החדשי' כתב דהשתא

הגהות דרישה ופרישה

מ"מ באות' לקיח' לא נעשה היוק אלא גרם איכא
שנעשה היוק אח"כ עיקר וק"ל. [אות ה בגדפס].

תט 1 עיין בהגהות שליטי הגיבורים שבגליון המדכי
ב"ק פרק מרובה סי' עד (מט א) אות א, בסופו. ועיין בזה
בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ג.
תי 1 וראה סמ"ע ס"ק ג. 2 ועיין בהגהות
הרמ"א בשו"ע לעיל סי' שפ"ג ובסמ"ע שם ס"ק ח וכאן
ס"ק מד (ובתשובות הרא"ש שם לא מבואר דההזק בא מיד
ובכ"ו חייב משום דברי הזיקא עיי"ש). וראה לעיל סי' שפג
הערה 3. 3 ובשו"ע סעיף לו הביא לב' הדיעות בזה
ועיין בזה בש"ך ס"ק ד וביאור הגר"א אות מח ואות מט,
(ולכאורה בשנים שלוו לכתחילה החיוב על כל אחד או
משום דהוי ערב על החלק השני ושיעבד עצמו לכתחילה
אם השני לא ישלם או משום שכ"א הוי לזה הכל ולכתחילה
שיעבד עצמו לזה וע"ד כן הלוח להם, משא"כ כאן בשעת
ההיזק סו"ס היה לו שותף ודאי התחייב כ"א בחצי').

והראב"ד ועיין בזה בש"ך וקצוה"ח ס"ק ד. 2 הוספתי
מכ"י ב וכה' בד"מ הגדפס בגליון הטור. 3 בכ"י ב
חסר כאן עד סוף הפיסקא, ועיין בקצוה"ח ס"ק ב מש"כ
בביאור הסוגיא לפי דעת הרמב"ם (ואמנם הרבה ראשונים
מבארים הברייתא לדעת ר"י ודלא כר"ע).
תח 1 סי' מה (י ב), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע
סעיף א, וראה בפ"ת אות ב מש"כ בדברי הנ"י משו"ת
רעיקא סי' קה וראה עוד בצמח דוד על שו"ת רע"א מש"כ
ליישב דברי הרמ"א כאן. 2 בנימוקי מהר"ר מנחם
מירבור"ק, שבסוף שו"ת מהר"י ווייל (קצג א). 3 שם
בנימוקי המהר"ם מירבור"ק הביא: וי"א לא מצאתי בשום
מקום שהיו מכ"י ועונשים מן הדין על פי עד אחד וכו'.
4 עיי"ש בדרכי משה השלם סוף הסימן ובהגהות הרמ"א
בשו"ע סוף הסימן.

להוציא זבלי' לרה"ר כדי לפנותו לאלתר כ"ש
מים נקוי' ושופכין שאין שורין = ומתעכבין ברה"ר
שאין בני רה"ר יכולין לעכב על ידו להוציא מי
בורין ושופכין לרה"ר [אפילו] כימות החמה ואפי'
ברכות = ומערות שהם פרוחין אם דעתו לפנותן
[לאלתר] יש להם רשות ולתקן בור ברה"ר עמוק
פחות מג' טפחים נראה דאין בני המבוי יכולין
לעכב עליו והביא ראיה לדבריו. יש לו רשות
להוציא זבלי'. ע"ל סי' רע"ד מדין זה [וא"א]
הרא"ש כתב דמוציאין מידו כו'. ועיי' לעיל
סי' שפ"ח וסי' ש"צ נתבאר מחלוקתם.]

תטו ואם אחר שנחתו הזיקו כו'. וכ' נ"י פ' המניח =
ד' י"ד ע"ב אם נפל הכותל מאליו אם
בריא הוא שניה' פטורי' ואם רעוע הוא המצניע
חייב ואי פתרי אנשי מעלמא שלא ברשות ל"ש
רעוע ול"ש בריא הפותר חייב והמצניע פטור
עכ"ל, וע"ל סי' שצ"ו בדיון הפורץ גדר לפני כהמ'.

תיו ל"ש בשעת נפילה כל זמן וכו'. וכתב
המ"מ פי"ג מה' נ"מ וכתב הרשב"א ודוקא
כשבנאו כראוי אבל לא בנאו כראוי חייב, והכי
איתא בתו' נפל הכותל מחמת הזוער' מחמת
הרוחות מחמת הגשמי' אם כאו כדרכ' פטור ואם
לאו חייב עכ"ל, וע"ל סי' ש"ז, כת' נ"י ס"פ ד'
וה' = כותל שותפי' רעוע ובא האחד לסותרו אין
חכירו יכול לעכב עליו, ככ"י בשם תשובת
הרשב"א על כותל שעמדה בין ב' ראובן ושמעון,

תיב ואם הניח את הכד במקום שיש לו רשות
כו'. ובנ"י פ' המניח = דף י"ג חולק ופ"ל
דאפילו העמידן שם ברשות אפ"ה הנתקל בו פטור.
שיש לו רשות לכל אדם כו'. וע"ל סי' תי"ד.

תיג פסק רב אלפס שהוא פטור. וכ"כ הרמב"ם
פי"ג מה' נ"מ וככ"י דהכי נקטינן. וא"א
כתב שגופו של ראשון כו'. וככ"י ובספרי
הרמב"ם שבידינו כתובה פי"ג מה' נ"מ שהראשון
חייב כנזקי גופו של שני בין הוזק בגופו של
ראשון או בממונו של ראשון = דגופו הוי כמו
בור ושני אינו חייב אלא על נזקי גופו של ג'
בגופו של ב' אבל לא אם הוזק בממונו, וכתב
המ"מ שם שכן הוא דעת רב אלפס, ולכן תמה
כ"י מש"ר בשם הרי"ף והרמב"ם, ואפשר שהיה
לרבינו גירס' אחרת בספרי הרי"ף והרמב"ם כי =
נראה מדברי הרא"ש שדעת הרי"ף ג"כ אינו
כמו שכתב רבינו דגופו של ראשון הוי כאדם
המוזק אבל = אם הוזק בממונו פטור לגמרי (א).
ולדבריו אם היה מוטל לרוחב הדרך כו'. ככ"י
יש ספרים שכתוב בהן אם לא היה מוטל לרוחב
הדרך כו', וט"ס דבלא מוטל לרוחב אפי' לדעת
רב אלפס פטור על אחרים, אלא במוטל לרוחב
לא באלכסון קא מפלגי לדברי התו' והרא"ש
פטור, ולדברי רב אלפס והרמ"ה והרמב"ם חייב.

תיד כדי להניחם שם וכו'. וכת' המרדכי סוף
מציעא = בשם מזהר"ם דמאחר דמותר

הגהות דרישה ופרישה

דלא בא אלא להחזיק פירושו לדברי הרי"ף ומביא
ראיה שגם הרמב"ם עם פסקו פ"י כן לדברי הרי"ף
ולא כמו שפירשו הרא"ש ע"ש.

במקום : שורין, וכה"ג במרדכי שם. 3 בכ"י ב : ביבין,
במקום : בריכות, וכה"ג במרדכי שם. 4 הוספתי מכ"י ב.

תטו 1 סי' גח (יד א).

תטו 1 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף הסימן, וכ"מ
מלשון רש"י ב"מ דף ק"ז ע"ב ד"ה פטור. ועיין באוצר
מפרשי התלמוד ב"ק דף ו' ע"ב הערה 2 שהביאו לתלמידי
הרשב"א דאפילו ברעועין פטור. 2 סי' פג (כ א),

תיב 1 עיין בסי' נא (יב א), וצ"ב, ובשו"ע סעיף ב
לא הביא הרמ"א לדעת הג"י.

תיג 1 בכ"י ב וכ"י אוקספורד בודלי 723 גוסף כאן :
[אבל על נזקי ממונו של שני פטור הראשון אפי' הוזק בגופו
של ראשון], וגם לפי הנוסח שלפנינו כן הוא, ואינו לשון
הרמב"ם עיי"ש ברמב"ם. 2 בכ"י ב : וכן, במקום : כי.
3 בכ"י ב חסר מכאן עד סוף הפסקא, (ולכאור' כצ"ל).
תיד 1 סי' תטז (פג ג). 2 בכ"י ב : שוהין,

שם מי גשמים וכל מיני תשמישי' בעלי בתים ומכסין אותם ואין אדם נמנע בכך, וכך עושין ברוב המקומות בורות למגורות התבוא' ברה"ר וכבר הורגל רבים בכך ואין נמנעים והכל צריכין לכן, ואולי* הכל מוחלין בכך ורוצים בכך ועשו את שאינו זוכה ואותו* שאינו רשאי כזוכה ורשאי וכדאמרינן ס"פ כל הגט ופ"ק דמציעא לענין מתנות עניי' וה"ה לענין זה, וה"נ זיוין הא מפקי כולוהו לכתחלה על דרך הרבי', ועוד שעל דעת כן מסר להם המלך ואפי' מן הסתם וכ"ש בשנתן להם המלך או אדוני הארץ רשות בפ' לעשות שהדבר ידוע שהדרכים עם [היותן] מסורי' לרבים של אדוני הארץ הם, והם רשאים לסתום דרכים ולפתוח במקום אחר, לפי שהדרכים הם שלהם והרי זה [ככונס] לתוך שלו על דעת שיוצא מחילות כשירצה עכ"ל. למעלה מגמל ורוכבו כו'. ככ"י בשם תשובת רשב"א* דכל [שהוא] למעלה מגמל ורוכבו אין יכולי' למחות בו, אעפ"י [שהחזיק]* א' מצד שני של ר"ה בחלונות והוא מאפיל עליו בזיון אלא אם רחוק ביניה' ד' אמות ואין מויקי' בהיזק ראייה עכ"ל, וכתב עוד* בשמו כל שהוא למעלה מגמל ורוכבו יכול לכתחלה להוציא אא"כ הוא מנהג ידוע בעיר שאינן יכולין להוציא אלא מדעת רה"ר הול' אחר המנהג עכ"ל. והוא שלא יאפיל וכו'. וכתב הריב"ש סי' תנ"ה וכ"ש שאם ע"י הוצאות זיוין של שופ' נוטפין ומזיקין לבני מבוי שיכולין* למחות, וכן למעלה אם מאפיל עליהן הדרך אם מפני היזק אחר כגון שעושין שופכין באמצע הדרך וכיוצא בזה, אבל כל שאין מויק לעוברין בשום דבר אין מעכבין עליו בני רה"ר אבל השכני' מעכבין עליו אם מויק להם ביחוד או יסלק להם הזיקן עכ"ל, וכתב [כ"י] בשם תשובת הרשב"א* על א' שהיה לו זיוין ברה"ר ואח"כ עשו אחרים במקום הראשונים

והזהירו שמעון לראובן כינו לבין עצמו לתקן הכותל והיה דוחה אותו בדכרי', ועו' הלך ראובן וחפר חפירה בכותל לנעץ בו (ב') קורות, ופסק דראובן פטור מהזק הכותל מאחר שלא התרו בו ב"ד לתקנה, מיהו אם נראה לב"ד ונתברר להם ע"י בנאי* שע"י חפירתו בכותל נפלה הכותל הרי זה חציו וחייב לשלם כל מה שהזיק עכ"ל, וכתב עוד שם בשם תשובת הרימב"א* הא דאמרינן גבי כותל רעוע וכו' דנותנין לו זמן ב"ד ל' יום היינו בדבר שלא יוכל לתקן אלא [בהמתנה] ולא יוכל לתקן קודם ל' יום [בהרווחה], אבל בדבר שאין לו מתון ואפשר שיבא הגזק לאחר' בנתי' אין קובעין זמן ל' יום אלא כופין אותו לסלק מיד בענין שלא יזיקו וכן פי' שם התו' עכ"ל, ועיי' בתשו' כ"ש סי' תק"ו מי שהיה סותר כותל עלייתו שהיתה רעוע ונפלה התקרה עם הכותל והפילה תקרת האוצר של מטה ונשברה חביות מי מחייב בהזיקן וע"ש שהאריך בתשובה זו.

תיו אין עושין חלל ברה"ר כו'. ופרש"י בגמ' ס"פ ח"ה ואע"ג דמקבל עליו כל הזיקא דאתיא מחמתו' שאין רצונם של בני אדם לזיק ולירד לדין על עסקי ממונם עכ"ל, וככ"י בשם תשובת הרשב"א* מדין [הגמרא] כל שבא לעשות חלל תחת רה"ר אעפ"י שראו רבים ושתקו אין זה מחילה המועלת כדאיתא פ' ח"ה ואעפ"י שאפשר לומר שכל חלל ישן שהוא ברה"ר מחלו עליו כל טובי עיר במעמד אנשי העיר שאנשי העיר יכולין למחות בפ' ואין עוברי דרכים יכולין לעכב שדבר ידוע שכל מה שרוצין אנשי עיר לעשות בעירן עושין מיהו אין לנו ראייה בזה, אבל מ"מ עכשיו נהגו בכל מקום וככל הערים לעשות [ביבוי] שבעיר חללות תחת קרקע רה"ר לקלח

ליישב כאן הלשון לפי"ז. וראה עוד בשו"ת הרשב"א חלק ב סי' תא. 5 בכ"י א' שהזיק, במקום : שהחזיק, ותקנתו עפ"י כ"י ב. 7 הבית יוסף, בשם תשובת הרשב"א חלק ג סי' קעו. 8 בכ"י ב הגוסס כאן : שיכולין לעכב עליו דלמטה מגמל ורוכבו יכולין לעכב עליו אף מי שאינו בני המבוי, במקום : שיכולין למחות, וראה בכ"י על שם הריב"ש. 9 חלק ג סי' קעו, (ראה הערה 7).

מבעל העיטור בשם הגאון אבן מגש ז"ל. 4 בכ"י ב : בקיאין, במקום : בנאי'. 5 סי' מב. תיו 1 חלק ב סי' רצב. וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א וסמ"ע ס"ק ד, וע"ע בפ"ת אות א'. 2 בכ"י ב : וכאילו, במקום : ואולי, וכה"ג בשו"ת רשב"א שם, ובכ"י : ובאלו. 3 בכ"י ב : ואת, במקום : ואותו. 4 חלק ג סי' קסה, ועיי"ש בנוסח שבתשובת הרשב"א, ויש

פסק פי"ד מה' נ"מ דחייב ועיי"ש במ"מ שהאריך בזה, וכתב המרדכי פ' הכונס * ע"א ונראה דאם שנים הביאו עצים ואש ושניה' ליבו ואין ככל א' כדי ללבות פטורי' עכ"ל. ואם לאו פטור מדיני אדם. וכתב המ"מ פי"ד מה' נ"מ ודוקא שאין מצוי' בעת הכפיפה ואח"כ נשבה אבל אם היה מצוי' באות' שעה אפי' בדיני אדם חייב * עכ"ל. ואם לא סכסך כל הבירה כו'. וכתב רי"ו נל"א ח"א אם עמדה הבהמה וסכסך הבירה בעל בהמה חייב זולת אם עמדה להטיל מימיה וכתבו המפרשים [אין * בעל הבהמה שם] אין בעל הבהמה משלם אלא מחצה וחגוני שהניח נרו מכחון מחצה עכ"ל. אלא בכל מה שישבע ב"ב כו'. וכתב המ"מ פי"ג מה' נ"מ שנחלקו המפרשי' בגלוי אם היה המדליק טוען כרי לא היה כי אם כור חטין והלה טוען שני כורי' ונודע שהדליק אלא שאין שם עדי' כמה היה שיש מי שכתב שמשלם כור א' ונשבע ונפטר כיון שטוען כרי, ויש מי שכתב שהלה נשבע ונוטל כדן הנגזל וכן עיקר * עבדו כגופו. ע"ל ר"ס שפ"ג.

תיט ואפי' אם יש לו כסף כו'. ופ"כ הרא"ש פ"ק דב"ק, אבל נ"י כתב שם * דצריך לשלם לו בכסף אם איתא ליה, וכתב עוד פ' שור שנגח * דף י"ח ע"א דהניזק אית ליה לקבל אפי' זוזי דלא נפקי אלא ע"י [ח] דחך וע"ש וכמרדכי מדיני' אלו, ועיי' בספר מירש'י' נל"א ח"א אם נזק גובה מן לקוחות ואם מזיק נאמן לומר פרעתיך.

תכ והמר"י ידו על חבירו כו'. כתב בת"ה ס' רי"ח כל מי שהוא תחת רשותו של אדם ורואה בו שעושה דבר עבירה, רשאי להכותו

ומוענין בני ר"ת שעשאן יותר אורכן ורוחבן מן הראשונים' והוא כופר, ופסק דאם קיבלו העדות בפני א' מבני רה"ר אין האחר' יכול' לומר שנתקבל שלא בפניה', ופסק עוד דאין לדון הדבר ע"פ עדי' שלהם ¹⁰ מבני רה"ר הנוגעי' בעדות אלא ע"פ אחר' שאינן נוגעי'. מדעת בני מבוי כו'. וכתב רי"ו ¹¹ היינו דוקא במבוי שאינו מפולש. שדרך שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. [ככ"י ¹² בשם רי"ו והיינו דוקא דרך שדורסין בה בני רשות הרבים] ואם אין בני רה"ר דורסי' שם כגון שבנה אצטבא במקום שהכנים [בתוך] שלו והוא גבוה אפילו תחזיקו לעבור שם משאות (זה) ברוחב אמה אינו חזקה ואם רצה מחזיר כתלים למקומן עכ"ל. הרי בחזקתן כו'. ופרש"י פ' ח"ה הטעם דמענינן ללוקח ואומרי' כונס לתוך שלו היה, וכתב רי"ו שאם ידוע שכך היה מתחלת רה"ר לא טעננן ללוקח.

תיח או יאור קטן. ככ"י וכן נראה דעת הרא"ש דביאור קטן שיש בו מים פטור ואין נרא' כן מדברי הרמב"ם ואם [לביתה] ברוח שאינו מצויה כו'. כתב המ"מ פי"ד מה' נ"מ פי' רוח שאינו מצויה תמיד הוא שאין העולם מתנהג בו תמיד אלא לפעמי' אע"פ שהוא באה [בעיתים] הרבה ואצ"ל רוח סערה שאינו מנשבת אלא לעתים רחוק' וכן הוא בירושלמי וכן עיקר * וכתבו ז"ל הא דכולן פטורי' דוקא כשלא היה הרוח ההוא מנשב באותה שעה שהאחרון עשה מעשה מש"כ היה מנשב באותה שעה הרי חזר כרוח מצויה וחייב עכ"ל ². אם יש ברוח כדי ללבות וכו'. וכן דעת הראב"ד והרא"ש אבל הרמב"ם

אוקספורד בודלי 723, ובכ"י ב חסר כאן, (ובסמוך בב"י על שם רבינו ירוחם וברבינו ירוחם שם הנוסח: בעל הבהמה משלם מחצה, במקום: אין בעל הבהמה משלם אלא מחצה). 6 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק טו, ש"ך ס"ק ז וקצוה"ח ס"ק א.

תיט 1 ב"ק פ"א ס' ד (ב א), בשם הרמ"ה, ועיין בש"ך ס"ק ג, וראה בביאור דברי הרמ"ה בכתונת פסים שעל הנמוק"י שם ובחזו"א ב"ק ס' ז אות ה. 2 ס' עד (יח ב).

10 בכ"י ב: שהם, במקום: שלהם. 11 נתיב לא חלק ו, וראה סמ"ע ס"ק ה. 12 הוספתי מכ"י ב וכ"ה ברי"ו שם, ראה הערה הקודמת, ועיין בהגהות הרמ"א בשו"ע סעיף ב.

תיח 1 וראה בסמ"ע ס"ק ט, 2 וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ט. (וראה הערה 4). 3 ס' סב (מח ג), וכ"ה בתוס' שם דף ס ע"א ד"ה והכא (וסיימו בתוס'. ותימא הוא), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף ט. 4 ראה הערה 2. 5 הוספתי מכ"י

ולייסרו כדי להפרישו מהעבירה וא"צ להביאו לב"ד והביאו ראיה לדבריו וע"ש, וכן הוא לקמן סי' תכ"א בדברי הרא"ש, וע"ל סי' שפ"ח אם המוכה הולך לקבול לפני גוים אם יש לו דין מסור וע"ל סי' כ"ו אם יכול אח"כ לחזור ולקבול עליו לפני דייני ישראל וע"ל סי' ד' וסי' ח וסי' צ"ו אימתי מותר לחכות אדם שקבל עליו דין, ועיין בא"ע סי' ע"ד וסי' קנ"ד מדין המכה אשתו, וכתב מוהר"ם מריזבור"ק דיש חרם קדמוני' על המכה חבירו וצריך שיחזירו: לו תקחל חרם של עבריונות קודם שיצרפו אותו למנין עשרה ולכל דבר שבקדושה ע"מ שיקבל עליו כל מה שירצו ב"ד, ואין חילוק בין אם מצוה המוכה או לאו יתירו תקחל לעצמו עכ"ל. בענין שיש בו כל החמם כו'. וכתב נ"י ר"פ החובל: בירושלמי אמרו דיהב ליה ג"כ תוס' מזונו כלומר שמתחלה היה יכול לאכול ירקות ודגים ועתה אינו יכול לאכול אלא בצים ותרגומי' עכ"ל. עבד כנעני של חבירו כו'. וכב"י וכ"כ הרמב"ם פ"ה מהל' חובל ויש לתמוה למה אינו חייב ג"כ בעבד שלו דאעפ"י שהוא עבדו כיון שהוא מחייב במצות אינו רשאי להכותו, והרמב"ם פ"ו מהל' סנהדרין לא הזכיר עבדו של אחרי' רק כתב סתמא החובל כעבד לוקח(א). הכהו במטפחת כו'. כב"י וכ"כ הרמב"ם, וכתב הראב"ד ודוקא במקום רואי', כתב המ"מ הא דכוואו בשפוד אינו חייב אלא צער היינו דוקא שלא במקום רואין אבל במקום רואין חייב בכושט. וקרע העור חייב בכל ה' דבריו. וכ"כ הרמב"ם פ"ב מחובל ומזיק וכתב שם

המ"מ וצ"ע דמשמע דלא בכל מקום משלם נזק אלא במקום הנראה כגון בפניו עכ"ל. וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. כב"י ואין זה מדוקדק דהרי בתשובה ק"א סי' ב' משמע דהרא"ש ס"ל כדעת ר"י (ב). כפועל בטל של אותה מלאכה כו'. וכב"י בשם הרשב"א ואי מאוכלסי דמחוזאי הוא דכי לא עביד מלאכה חלישי יהיב ליה כוליה. ודבר פשוט הוא שצריך ליתן לו צער וריפוי כו'. וכתב המ"מ פ"ב מהל' חובל שכן דעת חתו' והרשב"א ואף שאין הרמב"ם מודה בדבר זה וכב"י דהכי נקטינן. ומביאי' אות' לב"ד ואומדין אותו. וכ"כ ר' ירוחם גל"א בספר מישורי' דבעינן אומד לנזיקין ואף שכת' דהאומד הוא לענין העדות ולא לענין כ"ד. וא"כ א"צ להביא לב"ד אלא שהם יעידו על הדבר אם הדבר שהזיק בו ראוי להזיק. וכן הוא פ' החובל בברייתא. וברזל אינו צריך והאומן¹⁰ וכו'. וכתב המ"מ פ"א מה' חובל ודוקא כעין מחט שהוא חריף אבל אם לא הזיק אלא מחמת מכה שאינו מחודד כלל אומדין אותו כשאר דבריו [כמו] שמפורש פ' הנשרפי' עכ"ל. אחזו ותקע לו באזנו כו'. ובמרדכי פ' החובל¹¹ ע"ב אפי' לא תקע לו באזנו אלא הכה על הכותל נגד אוזנו ונתחרש חייב אם אחזו¹². הרמ"ה שאין הלכה. והרמב"ם פסק דאסור לחבול עצמו ופלוגת' דתנאי היא פ' החובל. ור"י פירש ודאי מי שבייש לערום כו'. וכתב המ"מ פ"ג מה' חובל שכן הוא דעת רשב"א אבל רש"י לא פירש כן אלא ס"ל דבכל בושט פטור ודעת הרמב"ם נראה כדעת רש"י עכ"ל ודעת¹² המרדכי

הגהות דרישה ופרישה

תכ. (א) ועד"ר שם כתבתי ישוב לתמיה זו. (ב) ועד"ר שם כתבתי ישוב.

בב"ח ובט"ז (בגליון השו"ע) וע"ע בסמ"ע ס"ק ג', ש"ך ס"ק א ופ"ת אות ב. ובב"י יש כאן כנ' ט"ס בדברי הרמב"ם פ"ו מהל' סנהדרין, וצ"ל כמו שהוא כאן בד"מ. 6 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק טו. 7 בכ"י ב הנוסח: אפשר שאף, וכצ"ל, עיין במ"מ. 8 בכ"י ב הנוסח: לעין העדים ולא לעין ב"ד, וכה"ג בכ"י אוקספורד בודלי 723. 9 וביש"ש ב"ק פרק ח סי' לו כתב דלכתחילה צריך להביא לב"ד האומד אף לרבי עקיבא שבטוגיה דחובל שם, ועיין בזה בחזון איש ב"ק סי' יד אות א. 10 צ"ל: אומד. 11 סי' צה (מט ד), ועיין בסמ"ע ס"ק כו. 12 וראה חידושי הגהות אות ב, ובכ"י ב הנוסח בהמשך בשיבוש:

תכ 1 ויסוד דבריו שם הם לגבי מכה אשתו לאפרושה מאיסורא, ועיין בזה בשו"ע אבהע"ז סי' קנד בהגהות הרמ"א סעיף ג ושם ב' דיעות בנדרין, ועיין בזה בשו"ת רדב"ז חלק ד סי' קנו וביש"ש ב"ק פרק ג סי' כז. 2 צ"ל: שיתירו, וכמו שהוא בכ"י ב ובדרכי משה הגדפס בגליון הטור. 3 ראה בנימוקי מהר"ר מנחם מירנבור"ק עמוד קעב, ב. וראה בביאורו בסמ"ע ס"ק ד וע"ע בפ"ת אות א. ובהגהות הרמ"א בשו"ע בד"ח יש ט"ס וצ"ל: י"א, (ולא: די"א). 4 סי' קמה (ל א), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ג וסיים שם: ונ"ל דבכלל ריפוי יחשב. 5 ועיין בישוב קושית הב"י

צריכנ' לך וכו', וגם²⁰ ראי' על הא דרמיו רמזי
קלא דממזרות הוי כאלו פי' בהדיא עכ"ל, וכ"כ
מהרי"ו בתשובותיו סי' קנ"ז²¹, וכתב מהרא"י
ז"ל בפסקיו סי' רנ"ז דכל הקורא לחבירו כממזר
דינו כאלו קראו ממזר עכ"ל, וכ"כ בחידושי אגודה
פ"ב דיומא, וכ"כ מהרא"י בפסקיו סי' קל"ה²²,
וכתב שם ודוקא שאומר שאתה עושה כמו ממזר
או ככה"ל, אבל אמרו בדרך תנאי ותשובה
כגון שא"ל אתה מכזב כמו ממזר עד שתתברר
עלי דברך, בזה יש לתרץ דבריו שר"ל אם
לא יתברר עליו אתה כמו ממזר כמו שהוא
חצוף ושקרן וכה"ל אבל אם תברר כשר אתה
עכ"ל. ובספר הזהר ס"פ משפטים יי כתב בא'
שקראו לחבירו כרשע וכו' לפני ר' אליעזר ופסרו
משום שאמר כרשע ולא רשע ממש וע"ש שהביא
ראיות לדבריו, וכתב מהרי"ו סי' כ"ח בא' שקראו
לחבירו מבייש הנשי' ואמר שכוונתו שמביישן
בדברים ופסק שטענתו טענה יי וע"ש, ושם
מתשובת ר' אביגדור על א' שקרא לחבירו פסול
דיכול לתרץ דבריו ולומר מחמת קורב' קאמר, וכן
אם קראו בן הזונה יוכל לומר פונדקית קאמינה
עכ"ל, וע"ש, אבל מוהר"ם מירזבור"ק פליג בזו
וכתב על א' שקרא לחבירו כנען דלא יוכל לתרץ
דבריו כו', וכתב מהר"ם מירזבור"ק יי על אחת
שיצאה עליה קול שזנתה בטבריא וצווה לה אחד
טבריא לא מקרי בירש בפרהסיא, ולא הוי בירש
כולי האי, ומ"מ צריך לבקש ממנה מחילה, וכתב
הרא"ש בתשובה כלל ק"א סי' א' אע"ג דהקורא
לחבירו ממזר מדינא דתלמודא פופג ארבעים

פ' החובל¹⁸ ע"א כדעת ר"י. וא"א הרא"ש כתב
שהוא פטור. וכתב ב"י שכן נראין דברי התו"י.
המבייש ת"ח וכו'. עיי' בי"ד סי' רמ"ג כתבתי
כל דין המכזה ת"ח¹⁹ ודין ת"ח בזמה"ל, כתב
בתשו' ב"ש סי' רי"ו המכזה ת"ח ונתחייב ליטרא
זהב ועמר הת"ח ונתן הליטרא זהב לשר העיר
עשה שלא כהוגן ועיי' בי"ד סי' רמ"ג תשובה
זו כתבתי בארובה וע"ש, כתב בתשו' ב"ש סי'
צ"ד בא' שקילל כהן יש לחייבו יותר מאלו קלל
לאיש אחר וע"ש ולעיל סי' כ"ו. המבייש חבירו
מגדין אותו כו'. כ"כ הרא"ש פ' החובל וכתב
ומסברא דיותר כושת דברי' מכושת חבלה דאין
לך דבר גדול כל' הרע ודכה שאדם מוציא על
חבירו, וכ"כ בס"ס א' א'¹⁸, וכ"כ הרא"ש בתשובה
כלל ק"א דיש לעשות גדר וסיוג בדבר כפי בעלי
הלשון והב"ד יעשו בכל דבר לפי הענין עכ"ל,
וכתב המרדכי פ' הזהב יי שהמאנה את חבירו
בדברים מלקין אותו שעבר על לאו לא תנוג,
ובב"י ס"ס א' דמכת מרדות מדרבנן קאמר דהא
לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע
ומימר ומקלל בשם יי, וכתב מהרא"י סי' רי"ב
דהוצאת דיבה ושם רע שאדם מוציא על חבירו
הוא בכלל ביישו בדברים דפטור ממון אבל מגדין
אותו עד שיפיימנו כו' וכן הוא בת"ח סי' ש"ז,
כב"י מצאתי כתוב בשם גדולי אשכנז¹⁹ המקנטר
את חבירו ואומר איני מומר או עברתי או כיוצא
בו אפי' לא אומר כמון כפי' הוי כאלו פי', וראי'
מסוף פ"ב דמציעא, בעא רב חסדא מרב הונא
תלמיד ורבו צריך לו כו' א"ל חסדא חסדא לא

קמו, ולפיכך כתב כאן הב"י מצאתי כתוב בשם וכו'. ועיין
שם בשו"ת מהרי"ו. וראה בנדון זה עוד בשלטי הגיבורים
בגליון המרדכי ב"ק פרק החובל סי' קה, אות א.
20 בשו"ת מהרי"ו שם משמע שזו אינה ראיתו של הר"ש
שליצשטט, אלא ראית מהרי"ו עיי"ש. 21 צ"ל סי'
קמו, והיא התשובה דלעיל, ראה הערה 19, ולפיכך דברי
הד"מ כאן בצינו תשובה זו לכא' מיותרים שגם הב"י
מתכוון לתשובה הנ"ל. 22 ובשו"ת מהרי"ו סי' נט
וסי' ס משמע לכא' דפליג, וכן הביא הרמ"א בתהנות
השו"ע ב' דיעות בנדו"ו עיי"ש, ועיין גם בשו"ת מהרי"ל
החדשות סי' קעט בזה. 23 על הפסוק ואנשי קודש
תהיו לי (פרק כב פסוק ל). 24 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק
גא. 25 גימוקי מהר"ר מנחם מירזבור"ק עמוד קעז,
ב, ועיי"ש בעמוד קעז, א בדין ראובן קרא לשמעון כנען,

ודעת המרדכי פ"ג מה' חובל (כבנדפס), אבל שם ג"כ קאי
על דברי הטור בסמך: ור"י פירש וכו'. 13 סי' פג
(מט ב), ועיין בסמ"ע ס"ק מא. 14 ובשו"ע סעיף
לה הם ב' דיעות עיי"ש בהגהות הרמ"א ובסמ"ע ס"ק מג.
15 וראה בתלמוד ירושלמי ב"ק פרק ח הלכה ו ובפנ"מ
שם, וע"ע בקרבן העדה על ירושלמי כתובות פרק ד הלכה
ח. (ובדין דהריב"ש שבסמך עיין בשו"ת הרמ"א סי' פח).
16 עיין בדרכי משה השלם לעיל סוף סי' א. 17 סי'
שו (עז א), ועיי"ש בחידושי אנ"ש אות ז ובב"ח לעיל סי'
א מש"כ בדעת המרדכי, וראה בסמך, וע"ע לעיל בדי"מ
סי' רכח הערה 2. 18 וכ"ה גם בתה"ד, פסקים (ח"ב)
סי' ריב, וכ"פ הרמ"א בשו"ע סעיף לח. 19 כנראה
שהכוונה למהר"ש שליצשטט, (חיבר מרדכי הקצר, ראה
שו"ת מהרי"ו סוף סי' פח) והביאו בשו"ת מהרי"ו סי'

דיומא³⁴ ע"ב האריך בדיון זה, וכתב מהר"ם מירזבור"ק בנימוקיו³⁵ דהמחרף מתים צריך להשתטח על קבריה' והיינו דוקא כשהוא קבור בפמון כגון בעיר ששולחין [שם] מתיהם לקבור אבל אם הוא קבור במרחקי' א"צ לילך שם אלא דיו שישלח שם שלוחו ויקח שם ב' מן העיר שנקבר [וילך על קברו] ויבקש מחילה בשם המחרף, ובהגהות מרדכי³⁶ ד' צ"ג ע"ד על האיש שקרא לחבירו מלשין בן מלשין אם אותו האיש מלשין אין בזה שום אשם דאמרינן פ"ד מיתות כמאן קרינן האידנ' רישעא בר רישעא כו', עוד שם³⁷ תשובה על א' שקרא לחבירו משומד וא"ל שנמבע במי השמד³⁸ והוא חרם ר"ג שלא להזכירו למשומד שעשה תשובה ופסק שם רש"י מאחר דלא ידע המזכיר מחרם ר"ג לא מקרי עובר על החרם וע"ש שהאריך בזה, וכתב שם דאפי' במקום שאמרו שהעובר יהא בנידוי מ"מ לאחר שקיבל דינו מתירין לו נידויו ע"י עשרה שבציבור וע"ש בזה, כתב בנימוקי מהר"ם ראובן אומר על שמעון שזקנתו חיתה שפחה ועדים העירו ששמעון כן, מאחר שאין כאן עדות ברורה הרי אינו אלא הוצאת לעז וחייב דין או נידוי אבל אם איכא עדות ברורה פטור³⁹, וכת' עוד אשה שהוציאה לעז על חברתה דינה כאיש לכל דבר, ואם אין בעלה רוצה שתתבזה אשתו יפרה אות' בממון כפי אשר ישיתו עליו הב"ד, כתב עוד שם על א' מעיד שקרא ראובן לשמעון בן הזונה וא' מעיד שקראו ממזר מצטרפין לענין שקראו בן הזונה, בכלל מאת' מנה⁴⁰, מיהו אין לו דין עליו דדלמא קראו בן הזונה שאמר זנתה כשהיית' פנויה, אך צריך להכזיב עצמו ולהשתטח על קבר אמו, ומיהו

וכראיתא פ"ק דקדושין, מ"מ בארץ הזאת אין פוסקין כן והול' אחר המנהג²⁶ כ"ש במקום שהשני התחיל בגירופין וע"ש שהאריך בזה, גם במרדכי פ' החובל²⁷ ע"ד האריך בדיון הקורא לחבירו ממזר, כתב מהר"א²⁸ סי' רס"ה על מי שתבע עלבונו מחבירו על שחשדו במסירה והזיקו לישבע בפני השלטון, דלא מחייב מידי דלא הוי כבושת עד שיתכוין לביישו וזה כיון לתועלתו להוציא זכותו לאור כו', ומהר"ו כתב סי' [קס"ח]²⁹ א' קבל על חבירו שהלשינו או גנב לו הוואל ועשה דרך קבלה אין עונש בדבר כן פסק מהר"ם מירזבור"ק ומ"מ נראה דצריך לישבע שכוונתו לא היה לבייש עב"ל, ובמרדכי פ' החובל³⁰ ע"א וששאלתם על לאה שטענה על ראובן שקראה נפקת' ברא, והוא אומר להר"ם, וטען עליה שהיתה מבזה שוכני עפר והיא השיבה להר"ם, ופסק דאלו היה עדי' בדבר היה ראוי לקנס' לפי ראות עיני ב"ה, אבל אם אין עדי' [בדבר]³¹ אינו חייב לישבע דלא נתקנה שבועה היסת על זו וכן על חירוף שוכני עפר אלו היה עדות בדבר] או שהיתה מודה היה לה ליקח מנין ולילך על קברו ולבקש מחילה מן המת, אבל עכשיו שכופרת פטורה בלא שבועה, אמנם אם ירצו הקהל להפיש דעתן יתנו חרם בב"ה על עצמן שיודו עב"ל, וכתב מהר"ו סי' כ"ח דוקא על דבר חמור כגון שוכני עפר אבל על שאר ביורשים אין נותנין חרם להפיש דעתן ופטורין אם כופרין ועוד האריך במרדכי פ' החובל³² ע"ד בדיון המדבר רע על שוכני עפר שהוא עון גדול וצריך לקבל עליו תשובה בתעניות ובמלקות ובממון וע"ש ובתשובת הרשב"א סי' תתנ"ה³³ ובמרדכי

והוא מצד הדין עיי"ש. ³³ היא תשובת ר"מ שהובאה במרדכי ב"ק סי' קה (ג א), ראה הערה ²⁷. ³⁴ סי' תשכד (ז ב). ³⁵ גימקי מהר"ר מנחם מירזבורק עמ' קעז, ב. וראה סמ"ע ס"ק גג, וע"ע בשו"ת מהר"ם דפוס פראג סי' קלב ודפוס לבוב סי' תצב. ³⁶ סי' ריב (נד ד), ועיין סמ"ע ס"ק גה. ³⁷ סי' רי (נד ג) תשובת רש"י, בכ"י א מוטושטש כאן והשוותי הנוסח עם כ"י בודלי 723. ובד"מ הגדפס בגליון הטור חסר כאן. ³⁸ בכ"י ב הנוסח: שנשבע במי החשוד. ³⁹ ועיין בזה בשו"ת הרמ"א סוף סי' מד. ⁴⁰ ועיין בזה בסמ"ע

ועיין בזה בסמ"ע ס"ק גב. ²⁶ וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף מא, ועיי"ש. ²⁷ סי' קה (ג א), ראה הערה ³³. ²⁸ בפסקיו (ח"ב). ²⁹ (בכ"י א בשיבוש והוספתי מד"מ הגדפס בגליון הטור), וכן פסק הרמ"א בהגהות השו"ע סי' תכא סעיף א ועיי"ש בביאור הגר"א אות ב דכתב שהוא רק לפירוש היש"ש ב"ק פרק ב סי' לט ולא לשיטת רש"י ב"ק דף כז ע"א עיי"ש. ³⁰ סי' פא, פב (מט ב) מתשובות מהר"ם. ³¹ הוספתי מכ"י ב, ובכ"י א חסר בטהד"מ. ³² סי' קו (ג א), [ועיין בדיון המבייש שוכני עפר בשו"ת הריב"ש סי' כז,

הכל לפי מבייש ומתבייש, כתב עוד האומר לחבירו ממזר או עבד או רשע או נואף או פסול או נבל לוקה מ' וכן אם קראו עובר על החרם או מלשין או גנב הוי בקראו רשע ויורד עמו לחייו פר"י דמותר להכותו⁴¹ דעבר על לאו ולא תנוג, אבל טמא או כלב או שאר חרופין אין בהם דין אלא צריך לפייס חבירו, וכ"ע המלעיג ומלעיב דברי חכמי' לוקה וקורא לאשת חבירו זונה או פרוצה לוקה ד' מלקיות דתנן פרע ראש האשה נותן לה ד' מאות וזו ומדלא מוגבין קנסא בבבל לוקה על כל מנה מלקות א', וע"ל סי' ב' מ"ש מזה⁴². וע"ל סי' ל"ה⁴³ דלענין ביושים וקטטות אפי' פסולי עדות נאמני' ועיי' בתשובת רשב"א סי' שפ"ו מעשה בא' שהוציא קול עבדות על משפחה כשירה ונידוהו כל הגדולים כדאמרין הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי וע"ש שהאריך בתשובה, ושני' שביישו זא"ז מי חייב עיין ל' ס"ס תכ"א. קבץ אצבעותיו כו'. כתב המ"מ פ"ג מה' הובל דהוא פי' העיקר האמור פ' החובל ורש"י פי' כענין אחר וזה נכון. תקע חבירו בכפו כו'. וכתב המ"מ זהו מה שאמרו פ' החובל דהתוקע לחבירו נותן לו סלע, אבל יתר מפרשי' שתקע לו קול גדול באזנו או מכה נגד אזנו והרא"ה פי' בכפו עכ"ל. ורב אלפס כתב שאלו הדמים כו'. וככ"י ובספרי רב אלפס שבידינו כתוב בהן כדברי הרמב"ם והכי נקטינן וכ"ש דאוקמינן ממונא בחזקתו עכ"ל, ולא נהירא דמאחר דרבינו והרא"ש כתבו בשם רב אלפס דפליג ארמב"ם ולדבריו הסכים הרא"ש הכי נקטינן דאינהו הוו בקיאי טפי בגי' ספריו⁴⁴, וככ"י עוד ונראה מדברי הרמב"ם דאף הוא לא קאמר אלא בשלא היה באות' מכה כדי לעשות נזק גדול אבל אם הכהו בחזק באותן הכאות עד שהיה

תכא אלא שוגג קרוב למזיד כו'. וע"ל ר"ם שע"ה. ונתהפך עליהן ושברן כו'. וכתב במישרי' נל"א ח"ב נראה מכאן כי באונס גמור פטור אפילו מנזק וכל אונס שהוא כעין גניבה פטור וכל שהוא כעין אבידה חייב שהוא קרוב לפשיעה וכ"כ התו' 1 עכ"ל. אפי' גכנס שלא ברשות כו'. ע"ל סי' שע"ה. אבל אם מסרב כו' וכתב המרדכי פרק המניח² ע"ד וה"ה במשרתו ואפילו קודם הזמן אם חושש מגניבה כ"ש אדם מעלמא שיצא עליו שם שהוא גנב. הוציא אחר

הכל לפי מבייש ומתבייש, כתב עוד האומר לחבירו ממזר או עבד או רשע או נואף או פסול או נבל לוקה מ' וכן אם קראו עובר על החרם או מלשין או גנב הוי בקראו רשע ויורד עמו לחייו פר"י דמותר להכותו⁴¹ דעבר על לאו ולא תנוג, אבל טמא או כלב או שאר חרופין אין בהם דין אלא צריך לפייס חבירו, וכ"ע המלעיג ומלעיב דברי חכמי' לוקה וקורא לאשת חבירו זונה או פרוצה לוקה ד' מלקיות דתנן פרע ראש האשה נותן לה ד' מאות וזו ומדלא מוגבין קנסא בבבל לוקה על כל מנה מלקות א', וע"ל סי' ב' מ"ש מזה⁴². וע"ל סי' ל"ה⁴³ דלענין ביושים וקטטות אפי' פסולי עדות נאמני' ועיי' בתשובת רשב"א סי' שפ"ו מעשה בא' שהוציא קול עבדות על משפחה כשירה ונידוהו כל הגדולים כדאמרין הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי וע"ש שהאריך בתשובה, ושני' שביישו זא"ז מי חייב עיין ל' ס"ס תכ"א. קבץ אצבעותיו כו'. כתב המ"מ פ"ג מה' הובל דהוא פי' העיקר האמור פ' החובל ורש"י פי' כענין אחר וזה נכון. תקע חבירו בכפו כו'. וכתב המ"מ זהו מה שאמרו פ' החובל דהתוקע לחבירו נותן לו סלע, אבל יתר מפרשי' שתקע לו קול גדול באזנו או מכה נגד אזנו והרא"ה פי' בכפו עכ"ל. ורב אלפס כתב שאלו הדמים כו'. וככ"י ובספרי רב אלפס שבידינו כתוב בהן כדברי הרמב"ם והכי נקטינן וכ"ש דאוקמינן ממונא בחזקתו עכ"ל, ולא נהירא דמאחר דרבינו והרא"ש כתבו בשם רב אלפס דפליג ארמב"ם ולדבריו הסכים הרא"ש הכי נקטינן דאינהו הוו בקיאי טפי בגי' ספריו⁴⁴, וככ"י עוד ונראה מדברי הרמב"ם דאף הוא לא קאמר אלא בשלא היה באות' מכה כדי לעשות נזק גדול אבל אם הכהו בחזק באותן הכאות עד שהיה

ב"ק דף כז ע"ב ודף צ ע"א שיטה שלישית דמיירי רק בתשלומי בושת, אף לא בתשלומי צער, וראה גם במ"מ הל' חובל ומזיק פ"ג ה"ח. 45 ועיין בזה בהגה' בסמ"ע ס"ק נו. 46 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל. תכא 1 ב"ק דף ד ע"א ד"ה כיון ודף כז ע"ב ד"ה ושמאל וראה גם בתוס' ב"מ דף פב ע"ב ד"ה וסבר, ב"ב דף צג ע"ב ד"ה חייב וסנהדרין דף עז ע"ב ד"ה רוצח. וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סי' שע"ח סעיף א. 2 סי'

ס"ק גא, וע"ע בסמ"ע לקמן סי' תכא ס"ק כז. 41 ועיין בסוגית הגמ' קידושין כח ע"א ובמפרשי הש"ס שם. ועיין ברש"י ב"מ דף צא ע"א ובמאירי קידושין שם (ועיין בסמ"ע ס"ק נו בסוגר). 42 עיין בד"מ השלם בסוף הסימן. ועיין בסמ"ע ס"ק נו. 43 ראה בד"מ השלם שם הערה 12. 44 עיין ברי"ף ב"ק פרק המניח סי' נב (יב א), ועיי"ש בבאורו בגי' וראה הגהות הב"ח שם אות ה. וע"ע בנימוקי" ב"ק פרק ח סי' קנח (לב א). ולרש"י

הגהות מרדכי דקדושים • ד' תרס"ד ע"ג יתענה
בה"ב וישב יחף לפני ב"ה ויבקש מחילה על
המגדל על אשר חרף האשה ועל דבר ההכאות
אם היה יכול לשוממו בנחת ולא שממו אלא בחזק
ראוי לקנסו לנדרת בית הכנסת כו' עד וכן י'
יתן זקוק עכ"ל, וע"ל ס"ס תכ"ד מ"ש מאיש
ואשה שחבלו זה בזה.

תכב ולא יהא המוחל אכזרי כו'. ועיי' בא"ח
הל' יום הכפורי • כתבתי הוציא שם רע עליו
א"צ למחול לו עולמית, אמרינן פ' החובל אסור
למסור דין שמים (עליו • אא"כ הודיעו תחלה
לבעל דינו) על חבירו והמוסר הוא נענש תחלה
והוא דאית ליה דינא בארע', וכתב הר"ן פ"ק
דר"ה • ד' ש"ד ע"א דאפילו לית ליה דינא בארעא
אסור למסור דין שמים עליו אא"כ הודיע תחלה
לבעל דינו.

תכג לה שני חלקים ולו חלק א'. עיין בזה
בא"ע סי' פ"ג. ולדעת א"א הרא"ש לא
משכחת כו'. כתב המ"מ פ"ד מה' חובל שעיקר
הוא כדברי הרמב"ם דבשפחה וגוי' לא קרינן
ביה כאשר ישית עליו בעל האשה, ובניה הרי הן
כמוה והם של האשה, ואע"ג דאם בא • על אחותו
או אמו בזנות דמי וולדות הן שלו שאני התם
דראוין הם לקדושים ובניה' הם קרוין על שם
אביהם וע"ש.

תכד לא יקיו הבן לאביו. ועיין בזה בי"ד סי'
רמ"א. וכן השיג עליו הראב"ד כו'.
[וכתב • המ"מ פרק ד' מהלכות חובל שכן דעת
הרמב"ן והרשב"א. וכן דעת רב אלפס ורבינו

ראשו וקבלו כו'. אבל הרמב"ם פ"א מה' חובל
פסק דבהא פטור לגמרי • קטע ידי או סימא
עיני כו'. וכתב המ"מ פ"ה מה' חובל דאף הרמב"ם
לא קאמר אלא באומר קטע ידי או סמא עיני
וכיוצא בהן שהם ראשי איברי' אבל בשאר הכחות
מודה דפטור • ודוקא שהתחילו שניה' כא'.
ובהגהות מרדכי דקדושים • ד' תרס"ד ע"ג על
דבר החבלות והגרופי' המתחיל פורע הקנס לברו,
ועיי' בפסקיו וכתביו של מהר"א סי' ר"ח מא'
שחבל בחבירו ואמר שגם חבירו חבל בו, כתב
מהרי"ו סי' כ"ח הא דשנים שחבלו זה בזה חייב
השני אם היה יכול להציל עצמו, היינו מטעם
ששוגג חייב באדם המזיק כמזיד, וג"מ אם חזר
וביישו פטור, וכ"כ מהר"ח בשם א"ז על א' שהכה
חבירו והמכה קראו ממזר בשעת ההכאה, ופטרו
ר"י א"ז שנאמר והיה כי יחם לבבו והשיגו וגו' •
וכ"כ שם סי' ס' על א' שקרא לחבירו גנב ומלשין
וא"ל השני אתה מכזיב כמו ממזר שהשני פטור
מכה כי יחם לבבו, וכת' מהר"ם מירזבורק ראובן
טוען על שמעון שקראו ממזר ושמעון אומר
שמתחלה לחש לו באזנו שהוא ממזר ולכן נתרגז
וא"ל כן, אומינא דמוכח הוא הואיל וקראו שמעון
סתאום ממזר שוראי האמת עמו ומ"מ צריך
שבועה ע"ז עכ"ל, וכבר כתבתי ל' סי' ת"ך
דאין משיבטין על דבר קנסות • כתב עוד מהרי"ו
סי' כ"ח על ראובן שהכה שמעון ושמעון רצה
לחזור להכותו ובאת' אשת ראובן והחזיקה בידיו
והוא נתק ידו והכה אותה פטור שמעון הואיל
והיא החזיקה ידיו והוא לא פשע נגד בעלה ומ"מ
יבקש ממנה מחילה וכו'. וצריך אמידה אם היה
יכול להציל כו'. וכן הוא במרדכי פ' המניח •
דאם היה יכול לשוממו ולא שממו חייב, וז"ל

תכב 1 ראה בדרכי משה אורח חיים הנדפס בגליון
הטור סי' תרו אות ב. ועיין כאן בסמ"ע ס"ק ו בביתור ד"ו.
2 כו' שנשתרבב מלקמן, ובכ"י ב אינו, וכן בנדפס.
3 סי' תתקלו (ב ב).
תכג 1 כו' דיש כאן ט"ס, וצ"ל : דאם בא על אשה
בזנות וכו', וכמבואר להדיא במ"מ שם מהירושלמי ב"ק
שם, וראה תוס' ב"ק דף מג ע"א ד"ה אפילו ובשטמ"ק שם
בשם המאירי. וראה גם בחידושי הרשב"א שם.
תכד 1 הוספתי מכ"י ב, וכצ"ל, ובכ"י א חסר בטהד"מ.

לה (מז ג), וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סעיף ו. 3 ובב"י
כאן כתב בטעמו, דגזירת הכתוב הוא למעטו לגמרי ואפילו
מנזק, ובב"ח כאן כתב דהוי אונס גמור, וראה הערה 1,
וראה בשו"ע סי' תכ סעיף ל. 4 כאשר אמר לו בניהותא,
עיי"ש. 5 סי' תקנז (ה ב), ועיי"ש בחידושי אנשי
שם אות א. 6 ועיין בזה בשו"ת מהר"ם פדוס לבוב
סי' קעו וע"ע ביש"ש ב"ק פרק ח סי' מב, וראה פ"ת
אות ג. 7 ועיין בזה בסמ"ע ס"ק כו. 8 סי' לו
(מז ג). 9 סי' תקנז (ה ג).

חוננאל כו'. וכב"י וכיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימים
הכי נקטינן (עכ"ל). וכתב המ"מ פ"ד מה' חובל
מיהו הריפוי פשיטא שהעבד מתרפא בו ויש מי
שכתב דצער ובושת דעבד נהו עכ"ל. כגון שאין
חבלה בפנים כו'. (כן) נראה לדעת הרמב"ם
דכתב פ"ד דה' חובל דפטור בבניו הקטני' אם הם
סמוכי' על שולחנו וכמ"ש"ר בסמוך בשמו, ה"ה
דפטור בבניו הקטנה כשהיא סמוכה על שולחנו:
דמה לי בן מה לי בת, אלא מיירי כאן כשאינה
סמוכה, וכ"כ המ"מ פ"ד מה' חובל, והא דרבינו
כתב סתמא ומשמע דמיירי אפי' בסמוכה היינו
לדעת הרא"ש שבסמוך שפ"ל דבניו הקטנים חייב
אפי' סמוכין וה"ה בביתו פנ"ל. ובשבת כתב
הרמב"ם כו'. והמ"מ כתב פ"ד מה' חובל שדעת
הרמב"ם אפילו אינה סמוכה על שולחנו השבת
הוא שלו אלא שחייב לזונה בחלי' והמותר הוא
של אב. כופין אותו למכרה בטובת הנאה כו'.
וכב"י בשם ספר התרומות שער ל"ו בשם ר'
אפרים ואי לא משכח מאן דזבין מיניה בטובת
הנאה וקא בעי נחבל למזבין מיניה בטובת הנאה
כייפינן לה לזבונה ליה נכסי מלוג בחבליה או
בהלוואתו, ואי הוי טובת הנאה טפי מחבלה לא
סהייבין ליה למיתב מידי השתא אלא עד שעתא
דקניא נפשא עכ"ל. ואם חבלה בבעלה כו'. ועיי'
בזה בהחובל במרדכי: ע"ג. יש לו עליו מן הדין
שני פיוסין וכו'. וכתב הרשב"א בתשובה סי'
תתקמ"ח איש ואשה שחבלו זה בזה לא אמרינן
דישלמו במותר נזק שלם, אלא האיש שחבל באשה

תכה מכין ועונשין כדי לעשות גדר כו'. וכן
הוא בתשובת הרא"ש כלל י"ז ס"ח בא'
שברך השם והרגוהו מפני חילול השם וע"ש
ובתשובת ב"ש פי' רנ"א ובהגהות מרדכי סוף
פנהדרין מדין רוצח בזממ"ז. הרודף² אחר
חבירו וכו'. וכתב מהר"ם מריזבורק: המסכן
רבי' כגון המגוס בדליקה או עוסק בחתיכה
מטבעות מקרי רודף ונראה דהכל לפי שעה וצורך
הדבר כי יש מלפיות שאינ' מקפידים כ"כ ואם אין
פגמה בדבר לא מקרי רודף ואין בזה אלא כפי
ראות הדייני'. הניחוהו ואל תהרגוהו אין
שומעין לה. כב"י ובגמ' סוף בן סורר ומורה
אמרינן דדוקא במקפדת על פגמה כגון שאמרה אל
תהרגוהו שלא יתרגנה או אין שומעין לה, א"כ
נרא' דטעות נפל בספרים ומ"מ יש ליישב גירסת
הספרים דהכא נמי מקפדת על פגמה הוא אלא
שאינה רוצה שיהרג על ידה עכ"ל. או שנמצא
בתוך גגו כו'. וכתב המ"מ סוף הל' גניבה שזהו
דעת רבינו מאיר ג"כ אבל רש"י פי' סוף פ' בן
סורר דהבא במחתר' א"צ התראה דכיון דמרת
ומסר נפשו לחתור אבל נכנס דרך פתח לגגו או
לחצירו לאו מקטיל אלא אחר שמתרין בו וכ"נ

ב"ד נידנין גם עתה ואלו הם הרודף אחר חבירו להורגו
שמצו' על כל הרואה אותו שרדף שיהרגנו כדי להציל
הנרדף וכו'. ועי' קאי כאן דברי הד"מ. ³ גימורי
מהר"ר מנחם מריזבורק עמוד קמח, א. ועיי'ש בנוסח
שלפנינו, וראה הגהות הרמ"א בשו"ע סעיף א ובסמ"ע
ס"ק ו. ⁴ בדפו"י של הטור (ראה הערה 2) בסעיף ה
הנוסח הוא: וכן הרודף אחר כל א' מהערי' לאונס' בין
חייבי מיתות ב"ד בין חייבי כריתות או הרודף אחר הזכר'
יכול להצילו בנפשו ומצו' להורגו כדי להצילו וכו' ואם
אמרה היא הניחוהו ואל תהרגוהו אין שומעין לה, ועי'
קאי כאן דברי הד"מ. ⁵ בדפו"י שם, ראה הערה 2.
⁶ בדפו"י של הטור (ראה הערה 2), בסעיף ז הנוסח
הוא: כת' הרמב"ם ז"ל א' הבא במחתרת או שנמצ' בתוך
גגו של אדם או בתוך חורבתו או בתוך קרפיפו בין ביום
בין בלילה ולמה נאמ' מחתרת' לפי שדרך רוב גנבי' לבא

² וכ"פ הרמ"א בהגהות השו"ע סוף סעיף ו, אמנם בדרישה
סעיף י כתב בדעת הרמב"ם דבבת כיון דמעשה ידיה שלו
אף שסמוכה על שולחנו חייב ליתן לה ריפוי צער ובושת
עיי"ש, ועיין גם בפרישה שם, אך בסמ"ע לא העיר מזה
כלום. ³ ובסמ"ע ס"ק י כתב דכל זה בחבל בה אביה
אבל בחבלו בה אחרים לאו כל כמיניה, וראה פ"ת אות ג.
⁴ חלק א ס"ה. ועיין בסמ"ע ס"ק יו. ⁵ סי' צד
(מט ד). ⁶ וכן פסק הרמ"א בשו"ע סוף הסימן
ועיי"ש בסמ"ע ס"ק כ.

תכה ¹ ועיין בדרכי משה לעיל סי' ב וראה בהגהות
הרמ"א בשו"ע ריש הסימן. ² בדפו"י של הטור יש
בסוף הסימן כמה סעיפים שהושמטו בד"ח, (ובהוצאת אל
המקורות הוסיפו להשמטה בסוף הטור בהשמטת הצנזור)
וזה הנוסח בסעיף ג: אע"פ שאין דנין עתה דיני נפשו'
בד"א דיני נפשו' צריכין ב"ד ועדים אבל הנהרגין בלא

שם דעת הגמ' וע"ש במ"מ, ונראה דדעת רבינו שכתב למטה: בשם הראב"ד דלא מקטיל בגנו וחצירו הוא כדעת רש"י דבלא כן דברי רבינו לקמן תמוהים דהרי בגמ' אמרו בהרי' דמחתרת לאו דוקא. והראב"ד * כתב כו'. וכתב המ"מ סוף הל' גניבה דדעת הרמב"ם עיקר אבל ר"ח כתב כפי' התורה כדברי הראב"ד. הבא * על הגויה וכו'. והראב"ד כתב פי"ב מה' איסורי ביאה בד"א שהתרו בו ולא פי', אבל לא התרו בו לא אמרינן דההרגו הרי הוא משוכה עכ"ל, וכ"נ שם מדברי המ"מ, ועיי' בא"ע סי' י"ג. המיני' ¹⁰ והאפיקורסים כו'. ובפ' אין מעמיד' באשרי כתב המוסרי' והאפיקורסי' וכן הוא גירסת הספרי' שלנו ¹¹. אבל ¹² הרועי' בהמה דקה כו'. וכתב הרמב"ם פ"ד מה' רוצח דה"ה גויים שאין להם מלחמה עם ישראל, וכב"י ¹³ והא דאמרינן סוף קידושין טוב שבגוי' חרוג מיירי בשעת מלחמה וכמ"ש התו' בשם הירושלמי, ועיי' בי"ד סי' קנ"ח מדיני' אלו.

תכו חייב להצילו וכו'. כתב הרמב"ם ספר שופטים [הלכות] אבל פי"ד מצות עשה מדבריהם ללוות אורחי', ואמרו חכמים: כל מי שאינו מלוה כאלו שופך דמים, וכופין ללוות

כדרך שכופין לצדקה, וב"ד היו מתקנין שלוחי' ללוות אדם העובר ממקום למקום, ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם הכתוב כאלו שפכו דמי', אפי' המלוה לחבירו ד' אמות יש לו שכר הרבה וכמה שיעור לזיה שחייב אדם בה הרב לתלמידו עד עבורא של עיר והאיש לחבירו עד תחום שבת ותלמיד לרבו עד פרסה ואם היה רבו מובהק עד ג' פרסאות עכ"ל, והוא בגמ' פ"ק דברכות ופ' הרואה * ובליקוטי * הר"ש מצאתי האידנא אין נוחגין ללוות תלמיד לרבו עד פרסה, משום דבזה"ז מוחלין על כבודם יש לילך עמו או עם חבירו עד לפני השער או לכל הפחות ד' אמות עכ"ל, וכתב הרמב"ם עוד ג"ח שכנפו שאין להם שיעור כגון ביקור חולי' ונחום אכלים והוצאת חמת והכנסת כלה והלוית אורחי' אעפ"י שכל מצות אלו מדבריה' הרי הן בכלל ואהבת לרעיק כמוד', כל הדברי' שאתה רוצה שיעשו אותן לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיך בתורה ובמצות, ושכר הלוית אורחי' מרובה מן הכל, והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנחג בה מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותם ומלווה אותן וגדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה שנא וירא והנה ג' אנשי' וירין לקראתם ⁵, ולויתן יותר מהכנסתן עכ"ל, וכן הוא במדרש פ' וירא אלו.

הרמ"א לשו"ע סעיף ד ובסמ"ע ס"ק יג. ¹⁰ בדפו"י של הטור (ראה הערה 2), בסעיף י הנוסח הוא: מיני ישראל' והם שעובדי' לע"ז ואפיקורסין והם שכופרי' בנבוא' ובתור' שב"פ והעובדי' על א' מכל המצות להכעיס מורדין אותו וכו', ועיי' קאי דברי הד"מ כאן. ¹¹ וראה בדרכי משה השלם לעיל סי' לד הערה 44. ועיי' בסמ"ע ס"ק טו. ¹² בדפו"י של הטור (ראה הערה 2), בסעיף יא הנוסח הוא: אבל הרועים בהמה דקה וכיוצ' באילו שעובדין עבירות תמיד אין מורדין אותם לבור לסבב מיתתן אבל אם ירדו לבור אינו צריך להעלותו וכו', ועיי' קאי דברי הד"מ כאן. ¹³ בדפו"י שם, ראה הערה 2, ועיי' בסמ"ע ס"ק יח.

תכו 1 סוטה דף מו ע"ב ועיי' בנוסח הגמ' שלפנינו ובמהרש"א שם. 2 ראה חידושי הגהות אות א. 3 בכ"י ב הנוסח: ובליקוט מהר"ר שלום וכו'. 4 וראה בד"ז באהבת חסד חלק ג פרק ב. 5 ובמגדל עוז על הרמב"ם הל' אבל פרק יד הלכה ב הביא למדרש וירא בנוסח זה: דאילו בהכנסת אורחין הוצרך לומר אל נא תעבור ואילו בלויה כתיב המכסה אני מאברהם ונתעכב לו שכינה עד בואו וגמר תפלתו.

במחתרת בלילה, ועיי' קאי כאן דברי הד"מ. 7 ראה הערה הסמוכה בדברי הטור על שם הראב"ד. 8 בדפו"י של הטור (ראה הערה 2), בסעיף ח הנוסח הוא: אבל הבא במחתרת לתוך שדהו או לתוך הדיר והסתר יש לו דמי' שחוקתו שבא על הממון לבד וכו' והראב"ד כתב אעפ"י שדרשו חכמי' אם רוצה עליו דרך משל מ"מ אין מקרא יצי' מידי פשוטו וביזם אינו רשאי להורגו שאין גנב בא ביום אלא דרך השמטה שומט ובורח מיד ואינו מתעכב לגנוב ממון גדול ולא לעמוד על בעלים להורגן אלא גנב בלילה מפני שידוע שב"ה בביתו ובא להורגו או ליהרג אבל גנב יום אין ב"ה מצוי בביתו ושמיטה בעלמ' הוא ע"כ ומטעם זה ג"כ י"ל דאפי' בלילה דוק' בא במחתרת' כיון שחותר דעתו להרוג בעל הממון אבל דרך גג או חצירו י"ל שאין דעתו להרוג בעל הממון אלא אם יעמו' כנגדו יברח מפני שלא נכנס לביתו אלא מפני שמצ' דרך ליכנס כמו שאמרו חכמי' פרצה קורא' לגנב. ועיי' קאי דברי הד"מ כאן. 9 בדפו"י של הטור (ראה הערה 2), בסעיף ט הנוסח הוא: הבא על הגויה מי שמקנ' לשם יכול להורגו אבל אם בא לב"ד לישאל אין מורין לו להורגו וכו', ועיי' קאי דברי הדרכי משה, ועיי' בגד"ז של הד"מ בהגהות

לוח הסימנים

מפתח לספר דרכי משה השלם, חושן המשפט כרך א וכרך ב

עפ"י כ"י א – אוקספורד בודליאנה 718 והשוואה לכ"י אוקספורד בודליאנה 723 ועוד כ"י.

כתב רבינו יעקב בן רבינו אשר בהקדמתו לספר הטור: וראיתי עוד לעשות סימנים לכלול כל ענין וענין במלות קצרות לכותבם בתחילת הספר ובמנין למען היות נקל לחפש כל ענין וענין.

וכתב על זה רבינו יוסף קארו בהקדמתו ל"בית יוסף" (או"ח): ולהיות סימני מפתחות ספר הטורים קצרות ביותר והרוצה לבקש דין אחד לפעמים לא יוכל להבחין אם הוא בסימן זה או בסימן אחר או אם מביא אותו דין בעל הספר, לכן ראיתי לעשות מפתחות אחרות שמזכירין כל הדינים הבאים בסימן ההוא בפרט ואח"כ כתבתי רמזי כל הדינים המחודשים שהבאתי בביאורי זה הנקרא בית יוסף כדי שימצא כל אדם הדין שירצה בנקל.

רבינו משה איסרלש כתב בסוף הקדמתו לספר "דרכי משה" (ההקדמה נדפסה בכרך א): וכתבתי דברי הב"י תחילה... ואח"כ העליתי החידושים הראויים ע"פ כוונותינו הם בנויים, אחת לאחת למצוא חשבון הם מנויים, בסימנים קצרים כללתי, בראשי הדברים לפעמים כתבתי, שם תמצא כל דבר המחודש בדין זה, או שם תמצא כל הדברים התלויים או כיוצא בזה וכו'.

ואין הדבר מבורר אצלי אם אמנם מתיחס בזה רבינו הרמ"א זיע"א ל"לוח הסימנים" שלפנינו, ואען ואומר במשפטים ספורים מהות ותוכן לוח הסימנים הנדפס פה עמנו היום.

א) לוח הסימנים נמצא כמעט בכל קבצי כתבי היד של הדרכי משה, וגם באותם קבצים שאין הלוח הנ"ל מופיע שם, אין ראיה שלא היה הלוח במקור, ויתכן שהיו במקור ושיני הזמן נתנו אותותיהם ונקדע ונתבלה.

ב) הלוח כולל דינים המוזכרים בטור גם אם אין להם התייחסות בדרכי משה.

ג) לקראת המשך טור חושן המשפט הולכים המפתחות ומתקצרים וכוללים לעתים רק פרטי דינים הנזכרים בטור.

ד) לפעמים יש בנוסח הדברים שב"לוח הסימנים" כדי נתינת טעם לנוסח שבגוף הספר, ראה לדוגמא בלוח הסימנים לסי' קעא, והשווה ל"דרכי משה השלם" (כרך א) סי' קעא הערה 21.

ה) שמות הסימנים נתנו כאן כמו שהם בכ"י א של המפתחות, כדי שהמפתחות אמנם יפתחו הספר והוספתי מדפוסים חדשים של הטור שמות הסימנים בשני מקומות נוסף לנ"ל בסוגרים מרובעות, אציין כאן שישנם הבדלים בין הדפוסים הישנים לחדשים גם ביחס לקריאת השמות לסימנים.

לוח הסימנים

כרך א

[הלכות דיינים]

לדון לתלמידיו; ואם יש לחוש באלו הדברים כשובל"א ובל"א; והמגדה חבירו שזולזל בכבודו אם יכול לדון אח"כ; ואיזה קרובים ופסולים לדון; ואם הדיינים יכולים להיות קרובים לעדים; דיינים הנוגעים בדבר לא ידונו ולכן דין שיש לבני העיר עם א' מהו או ענייני המס לא ידונו דייני אותה העיר וחלוקים בו איזה דין יכולין לדון ואיזה אינן יכולין; ושם דבר התלוי במנהג העיר אי אמרינן בו לא ראיתי אינו ראיה ואי צריכים עדות גמור בדינים אלו.

ח. אסור להעמיד דיין שאינו הגון או עם תארץ על סמך שישאל בכל פעם לת"ח; ובעיר שכולה ע"ה מי מעמידין לדיינים; ומי שאין לו מי שיעשה מלאכתו אסור לקבל עליו להיות דיין;

שליח ב"ד אימתי נאמן כבי תרי; ואם יש בדבר משום לשון הרע כששליח הב"ד [מגיד הדברים שדבר] בעל דין נגד הדיינים; ואי מותר לו להכות [למסרב] נגדו.

ט. משום איזה שוחד אדם נפסל להיות דיין בדבר ואם קבל אדם הנאה מא' מבעלי דינים אימתי נפסל בכך מן הדין, ואם א' רצה ליתן דבר לדיין משום שהפך בזכותו בדין אי מותר לו לקבלו; הנוטל שכר לדון או להעיד אימת מותר ואימת אסור ואם נפסל ע"י כך לדון להעיד; ואם אינו רוצה להיות עד בדבר עד שישלמו לו אי שרי.

יא. מי שמוזמ' אותו לדין ולא בא אימת מנדין אותו ואימתי כותבין שהוא סרבן; ואיזה רב או ב"ד יכול להזמין לדון לפניו ועל איזה הזמנה צריך לבא וכיצד מוזמנין אותו; ואם הדיינים רבים אם צריכין כולם להזמין; וכיצד יוכל הרב לחתום עצמו על שטר הזמנה; ומי שאומר שלא בא שטר הזמנה לידו אם נאמן; אימתי יכול לבטל התפלה כדי שיכופו חבירו לדין; אימת יכול הדיין לסלק עצמו מן הדין ולומר לא אדון אתכם; ומי שמגוס לדיינים אי יכולים הדיינים לסלק עצמן משום זה.

יב. מצוה להתחיל בפשרה ואימת מצוה בפשרה ואימת אסור לעשות פשרה כגון שידוע להיכן הדין נוטה; ואי מותר לעשות פשרה במעות יתומים; ושם אי כופין לעשות לפני משורת הדין; ואי פשרה צריכה קנין ואימת לא מהני קנין; ואיזה מקרי פשרה

א. הדיינים צריכים שיהא בידם הכלים הצריכים להם בשעת הדין וגם סנדל של חליצה; איזה דין דנין בומה"ז ואיזה אין דנין; ואיזה דין נקרא קנס ואיזה נקרא ממון; ואם מחייבין החובל לשלם בומה"ז; ואי תפס התובע דבר שאין דנין עליו בומה"ז; וכיצד נוהגין בדינים ההם וחלוקים רבים בו; ואיזה קנסות דנין בומה"ז.

ב. אם יש רשות לדיינים בומה"ז להוסיף על דין תורה ולהרוג וללקות ולקנס מי שאינו חייב כדי לעשות סייג לתורה; ומי שיש להכשיר בו עדות פסולין; ואם מותר לגזור בקנס למלכות; ושם נתבאר אימת הפקר ב"ד הפקר; ודין בני העיר בעיר שלהן אם יכולין לתקן תקנות או גדרים או להפקיר ממון א' מבני העיר; [אי] מלקין או מחייבין על קול שיצא על א'; ומי שנתחייב מלקות אי יכול לפדות עצמו בממון; ומי [שכפתוהו] כדי להלקותו ונתבטל שלא הלקוהו אי נפטר בכך.

ג. כמה נקראין ב"ד; זאי יחיד מומחה יכול לדון בומה"ז; אי מהני נטילת רשות מהמלך בומה"ז; ואם יכול לגזור על אחרים בקנסות ואי מותר להשתדל שררות מן המלך; ודין סמיכה שנוהגין האידנא.

ד. עביד אינש דינא לנפשיה ובאיזה דין א"י לעשות דין לנפשיה; ואי מותר לעשות דין לנפשיה ע"י גוים; ואם יכולה האשה להציל בעלה מיד מכהו ע"י שתכה אותו; ושם רבים שיש להם דין עם א' אימת עבדי דין לנפשייהו ואימת נקראים מוחזקין וחלוקים בו.

ה. באיזה יום דנין ובאיזה יום אין דנין ואי דנין בע"ש; ואימת קבעינן זמנא לדון ואם קבעינן בניסן ותשרי וסיון; ואם יכולין לקבול בב"ה בימים נוראים או בניסן; אם דנין בלילה או אחר חצות היום.

ו. מי ומי יכולין לדון כגון ממזר גר סומא ושתוי יין; ודיין שצוה להכות יהודי שלא כדין; ובאיזה דבר אין עד נעשה דיין ובאיזה דבר יכול להיות דיין; ואם כתב צוואה וצוה בה שעד התתום על הצוואה יהיה דיין אי מהני; לאיזה אוהב ושונא כשר או פסול לדון או משום מדות חסידות; ואם הדיין פסול יכול לברר דיינים כשרים לדון בין בעלי הדיני; ואם הרב כשר

בוו לעשות [על פי] עד א' או אומדן דעתו; ואי מוציאין ע"פ אומדנות מיתומים; ואם נראה לדיין יוכל לפסוק שלא ליתן זמן לבעלי דינים כ"א בערבות; ואם יכול להשביע א' שאינו מחויב שבועה; יכול הדיין לגזור על אשה המחזקת ממון שלא כדין שלא תנשא לאיש עד שתפרע ועל כל אדם יגזור שלא ישא אותה עד שיפרע.

טז. המבקש זמן לפרוע או לטעון או להביא ראיות אימת גותנין לו או אין גותנין לו וכמה זמן גותנין לו; ואי אמר יש לו עדים או ראייה אי צריך לפרש מי הם; ומי שטוען שאבד שטרותיו באונס; ומי ששמע טענות חבירו בב"ד ואמר אח"כ שיתנו לו זמן להשיב על טענתו; ומי ששעבד עצמו שישלם בלא בקשת זמן; ואם נתנו לו זמן ובתוך כך מכר לו זכותו לאחר; ומי שנתנו לו זמן ובא אחר הזמן אי אבד זכותו; מי שאומר שיש לו זכות בשטר בעל דינו אם צריך להראותו; ואם גותנים חרם אחר עדות ועל הבעל דבר עצמו.

יז. הדיין מחויב להשוות הבעלי דינים ואם א' לבוש בגדים טובים והב' רעים או א' מביא עמו קרוביו ואוהביו או ב' שותפין באו יחד לדין אם זה יוכל למחות; ועשיר המוחזק בעירו מוציאין אותו חוץ לעירו לדון;

הדיינים צריכין לישב והעדים לעמוד ואם ישבו או עמדו שניהם ואם הבעלי דינים צריכים לעמוד ואי מותר לדיין לעמוד לפני ת"ח הבא לדין בפניו;

איסור שמיעת בע"ד א' קודם חבירו; ושם אי מותר לכתוב באם כן הוא ע"פ טענות הא' מה שנראה בעיניו לא בדרך פסק; ואי מותר לשמוע הטענות ע"י מתורגמן; ואם א' אומר שיטענו בכתב הב' יוכל למחות; והטוען בכתב אם יוכל לחזור ולטעון; ואם א' רוצה לטעון בל"א והב' בל"א;

לא יהיה הדיין כעורכי הדיינים ומה נקרא עורכי הדיינים; ואם רואה הדיין בא' שא"י לטעון; ואם א' מבעלי דינים אמר אני אוכה בדין צריך הדיין לומר שמא לא תזכה וחילוקים בזה.

ח. כיצד הדיינים נושאים ונותנים בדבר הדין קודם שיפסקו; אם הדיינים חלוקים כיצד אוליגן בחר רוב ואימת לא אוליגן בחר רוב; ואם א' אמר איני יודע; ואם א' מהדיינים סילק עצמו מן הדין אם האחרים יכולין לפסקו; ושם ספק תקנה אוליגן בה לקולא לנתבע; ורב ותלמידו אם נמנו לא' או לב'; ודין שלא יוכל הדיין להביא לו דמיון מן הפוסקים אם יוכל לפסוק לפי ראות עיניו.

יט. אי יכולין לומר הפסק בלא בעל דין; ואם אינו

בטעות או מחילה בטעות וחלוקים הרבה בזה; ואם נתרצה בפשרה אימת יכול לחזור; ודייני' שעושי' פשרה אם הולכים בזה אחר רוב הדייני'; ושם ב' שנתנו פטורים זה לזה ואחר נפלו חלוקים בפטורים שלהם; ומי ששעבד עצמו בקנס ובקנין לקיים הפשרה ואח"כ רוצה ליתן הקנס; ושם שאסור לטעון טענות שקרים ורמאות כדי שיתרצה חבירו בפשרה; והטוען שנתפשר מחמת פחד.

יג. כיצד זה בורר לו א' וזבל"א ואם צריכים לשלישי כיצד בוררים אותו ומי בורר אותו; ואי הדיינים יכולים לשאול הדין לאיזה רב שירצו וכיצד הרב משיב לשואלין; אם יכולין לחזור מהבוררים שבררו; ואם יכולין לכוף לאדם לטעון בכתב או לכתוב טענותיו; ואם יכול הבורר להפך בזכות מי שבררו יותר מלאחר או לעשות המשכה בדין כדי שיוכה זה שבררו; ואם בירר א' דיין שאינו הגון או ע"ה; ואם בירר הנתבע דיין מי שידוע עדות לתובע כדי שלא יוכל להיות עד אם כופין לברור לאחר; ואי קבלו עליהם בוררים ונסתלקו קצתן אם הגשאים יכולין לדון ביניהם.

יד. אם א' מבעלי דינים אומר לילך לב"ד הגדול או למקום וועד אימת שומעין לו; ואם א' רוצה לשלוח למורה (שוה) הסמוך וא' חפץ ברחוק ואם אין דיין בעיר רק הדיוטות ורוצה לילך לפני ערכאות; א' מבעלי דינים ת"ח וא' ע"ה אם יוכל לכתוב בעצמו טענותיו למורה (שוה); ומי שתובע חבירו לדין אם יוכל לדחות יום א' או ב'; מי שמוצא חבירו חוץ לעירו לדין וחלוקים באלו דינים אם רבים יכולין לכוף לדון עמו שם; ואימת מוציאין האדם חוץ לעירו באלו דינים; ב' בתי דינים בעיר א' אי יכול לומר לא אדון בפני זה אלא בפני זה; ואם התובע צריך לילך אחר הנתבע; אם היה לנתבע מעות בעירו של תובע אם יוכל לעכב שמה וחלוקים בזה; בן שיש לו דין עם אביו צריך לילך אחר אביו אף הוא נתבע; אימת יכול בע"ד לומר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני וכיצד כותבין; ואימת משמתנין ליה כשתובע שיתנו לו הדין כתוב; המסרב לבא לדין אימת צריך לשלם כל הוצאות שהוציא שכנגדו; ומי שאומר לך [לבד] ואני אבא אחריד ולא בא אם צריך לשלם לו הוצאותיו; ושכר סופר שכותב טענותיהם או פסק ב"ד ושאר הוצאות הצריכים לדין; ואם המוציא נשבע וגוטל.

טו. איזה דין מקדימין לפסוק תחלה כגון ת"ח וקרובו ואלמנה; אם נראה לדיין שהדין מרומה כיצד ידרוש ויחקור; ואי מותר לדון ע"פ אומדנות הנראים לדיין בומה"ז להפך שבועה או לפגום שטר וכיוצא

ואם העד אמר שלא יוכל להעיד מפני שמסרו לו הדבר בתורת סוד; וכל עד שיש תועלת בעדותו מחויב להעיד אפילו עד א'; ואימת עד א' לא יעיד דהוי כמוציא ש"ר; אסור להעיד בפני גוים ולפעמים שרי; ואם חייב העד לשלם כשהעיד בפני גוים; ואם המלך צוה לתת חרם אחר עדות אם מחוייבים להגיד;

אין העד חייב להגיד עד שיתבענו להגיד; ואם נותנין חרם אחר עדות על א' שהוא פסול עדות ושבועה; ואם א' יכול להשביע לחבירו אם הוא יודע לו עדות; ואם הדיינים יש להם להשביע העדים כדי שיעידו אמת ע"פ השבועה; גדול שיודע עדות וגנאי לו לילך לב"ד הקטן ממנו; ושם כל קבלת עדות צריך להיות בפני ג' דבלא זה הוי כעד מפי עד; ואם מנהג בעיר ששני סופרים מקבלין עדות אי מהני, או אם מנהג שחתומת הסופר תעלה במקום ב'; ושם דנכון למקבלי עדות לכתוב מי הם המעידים אבל לא בפסל משום זה; ואם דנין ע"פ עדות שנתקבל בג' הדיוטות; ומי שהוחזק לאלם ועדים מתיראין ממנו כופין אותו שישתדל שהעדים יעידו; העדים יעידו מעומד לכתחלה ואמרינן לו עונש המעיד שקר; וכיצד בודקין אותו להעד; [ואמר הא' עדותו] אמר עד השני אני כמותו שמעתי ולא פירש עדותו; צריכין להעיד בפניהם ולא בכתב ואימת כשר בכתב; ועדים שכתבו זכרון עדות בפנקסיהן אימתי יכולין להעיד על זה וחלוקים שם בזה, ועד שאינו זוכר העדות אם מותר לבעל דין להזכירו;

אסור קבלת עדות שלא בפני בעל דין; ואם מקבלין עדות בפני קטנים אימת נקראים כשלא בפניו ואימתי שרי; ואי הוי מקבלין עדות שעל אביהן לפני היתומים או אפטרופס שלהם; ועדות צוואה או כתובה מקבלין; וחלוקים רבים בדין קבלת עדות שלא בפניו; אימת שרי מכח אונס ודוחק או מחמת שמי שמעדין עליו הוא אלם, ועיין בסימן זו כל החלוקים השייכים לכאן.

כט. אימת העד יכול לחזור מעדותו או להוסיף עליו או לפרש דבריו ואימת אסור משום כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד; ואם אומר שתנאי היה בעדותו ואם אמרו שטעו או אנוסין היינו אימת נאמנים; כשנותנין חרם על כל מי שיודע עדות שיבא ויגיד מיד וא' לא הגיד ואח"כ בא ורוצה להגיד; ואם עד אומר תנאי היה בדבר והשני אומר בלא תנאי.

ל. איזה עדות צריך דרישה וחקירה וחלוקים רבים בזה בין עדות ממון לעדות גיטין וקדושין וחבלות ושאר דברי אסור; וכיצד דורשין וחוקרין העדות; עדים המכתישין זא"ז אימתי עדותן נפסל ואימתי מצטרפת וכשר ואיזה דבר מקרי הכחשה; ושם אי

רוצה לקבל עליו הפסק דין כיצד מכריחין אותו לקבלו ואימת מגדין אותו כך; ואם מותר להחרים את אשתו ובניו עד שישלם; אם יוכל לומר אחר הפסק שפרע. כ. מי שמביא ראיה אחר הפסק דין אימת יוכל להביא ראיות ולסתור הדין או לטעון טענות אחרות; מי שיצא מב"ד זכאי וחזר בעל דינו ותבע לפני ב"ד אחר.

כא. מי שקבעו לו הב"ד להזמין חבירו ואם לא יזמינו יפסיד זכותיו ולא עשה אם הפסיד.

כב. מי שקבל עליו קרוב או פסול לדון או לעדות במקום שנים אימתי יכול לחזור בו; ואם קבל עליו גוי; ודיינים הממונים בעיר אם יכולין לדון לקרוביהם; ושם מי שאמר איני נשבע אלא אשלם אימתי יכול לחזור.

כג. אם הדיין נאמן לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי. כד. אימתי נזקקין לתובע תחלה ואימתי לנתבע וחלוקים בזה; ושם אם תובע אומר שלא יגמרו עכשיו הדין או לא ישבע הנתבע עכשיו הרשות ביד התובע; מי שתבע חבירו לדין ולא רצה להשיב לו ואח"כ תבע הנתבע לתובע גם הוא א"צ להשיב לו; ואם ראובן נתחייב ושמעון אמר המתן גם לי יש טענות עליך דלמא אוכה בהן אם ממתינין.

כה. טעה הדיין אימת חוזר ואימתי משלם מביתו ואימתי מחזירין דין שכבר נפסק; ואם יכול לומר קים לי כפלוגי; ובמקום ששנים חלוקים ותפס א' אי מפקינן מיניה; או כמי פוסקים; ואם יוכל א' לחלוק על פוסק א' או תלמיד על רבו; דין שפסק לא' יותר ממה שתבע מחזירין דינו; עשה פשרה מחמת מה שפסקו לו ב"ד ואח"כ נודע לו שטעו הב"ד אם יוכל לחזור.

כו. אסור לדון בדיני גוים אפי' נתמצו בעלי דינים ומגדין על כך אפילו המחזיק ביד ההולך; ואם מחייבין ההולך לסלק יד גוים; ואסור לכופ ע"י גוי' לעשות מה שב"ד ישראל אומרי' לו ואימת מותר לילך בערכאות ולהעיד בפניהם ואם הלך בערכאות ואח"כ תבעו לפני דייני ישראל; מי שמוכר שטרו לגוי או קיבל שטר על חבירו מן הגוי צריך לדון בדיני ישראל מיהו יפסקו לו כדיני גוים או יוכל לומר לחזור השטר לגוי; מי שנשא אשה במקום שהולכין בערכאות ומת ורוצה לילך בדין ירושה לפני דיינים גוים באמרו שכל הנושא אשה ע"פ המנהג.

כז. דין קללת הדיין ואיש את חבירו שאינו דייין.

[הלכות ערות]

כח. כשנותנין חרם אחר עדות אם הקרובים חייבים להעיד או על בעל דבר עצמו; ומלך שצוה לתת חרם;

חורין; עדים שלא נודע פסולן וחתמו שטרות מאי דין אותן שטרות; ומלוה ולוה בריבית וערב ועדים או אפטרופס יתומים שהלוה בריבית; ואם יוכל לתרץ שהלוה מעות של היתר; ואיזה מוכסן או גבאי מס פסול או כשר; ואיזה ע"ה פסול; ודין החוטף בשוק; דין מוסרים וגוים ומשומדים ואונסין מאימתי נפסלין לעדות ואיזה מקרי מסור לדבר זו; וגוים שידוע שאינן משקרים אם כשרים לעדות; ודין ממזר וזנות שפכה וערל אם כשרין לעדות; ומשומד שחזר בו אימתי נכשר; איזה פסולים צריכין הכרזה ואיזה אינן צריכין; אין אדם משים עצמו רשע ואימתי אדם נאמן על עצמו ולענין מה נאמן אדם על עצמו וחלוקים בזה; ודין אם העיד [על] עצמו ועל חבירו אימתי פלגינן דבוריה וחלוקים רבים בזה; אימת פלגינן דבוריה להאמין בקצת עדותו לבטל מקצתו; ואימת אמרינן אדם קרוב אצל ממזנו או אינו קרוב; ושם מי שנשבע נגד ב' או נגד עד א' ב' פעמים אם נפסל לעדות ולשבועה; ואם עבר על שבועה שעשה נגד חבירו ואמר שחבירו מחל לו וכדין נשבע וחלוקים בזה; עד שאינו נאמן מצד עדותו אם נאמן כשנשבע על כך; ושם המעיד לסיבת יסורין או מחמת יראה אם יש בו ממש; וב' עדים המעידין על ב' עברות אם מצטרפים; פסולי עדות שחזרו מעבירתן אימת תשובתן שמקבלין אח"כ עדותן או טבח שקלקל שהעבירו אותו אימתי מחזירין אותו לאומנתו; והחשוד על שבועה אימת נותנין לו שבועה; ואיזה מהם צריך לילך למקום שאין מכירין אותו לעשות שם תשובה; ואימת חיישינן בבעל תשובה דערומי קא מערים.

לה. איזה קטן לא יעיד ואימתי מחזיקין אותו לגדול; ואימת גדול יכול להעיד מה שראה בקטנותו; ונתבאר כל דין שוטה וחרש; דין נשים לאיזה עדות פסולין או כשרים ובמקום דלא שכיחי עדות כשרים אם יש להכשיר פסולים כגון במקומות בב"ה של נשים כגון בקטנות וחבלות ונוקין ובזיון ת"ח וכיוצא בזה וחלוקים בזה.

לו. עדים שא' מהם קרוב או פסול או שהיה קרוב או פסול אצלן כשראו העדות; ושטר או תקנת קהל שחתם בו בעל דבר או פסול; וכשהזמין עדים והיו אחרים אצל העדות אם הם יכולין לכתוב לו שטר או אם הוחזק כפרן על פיהם.

לז. כל עדות שיש לאדם בו הנאה פסול לעדות; [עדים] שאמרו שיש להם חלק בדבר; ושם הרבה חלוקים איזה מיקרי הנאה או אינה הנאה כגון גזברים אם יכולין להעיד להמקדיש; אם קרוביהן מעידים להקדש אי מקרי טובת הנאה שיש להגזבר לחלק

הודאה אחר הודאה או הלוואה אחר הלוואה והודאה אחר הלוואה או להפך אימת מצטרפת; וכן בדבר אסור שבאו ב' עדים ולא ראו כא' וחלוקים בזה; ואם עד א' העיד בב"ד זה וא' בב"ד אחר; ואימת מצטרפים העדים והדיינים, ואם א' התנה תנאי בפני עדים ואח"כ בפני עדים אחרים תנאי אחר אם א' מאלו מצטרף עם אחרים שתנאי היה; ועוד חלוקים בדין הכחשת עדות; ושם דאין לכיין עדות ברורה במילי דמסירה ושם אימת אמרינן לא ראינו אינו ראינו.

לא. ב' כתי עדים המכחישים זא"ז אם נפסלו ע"י זו לעדות; ואם חתמו עצמן על שטרות אי גובין שני השטרות או לא דהא ודאי א' [מהו] פסול.

לב. על איזה הודאה יכולין להעיד ועל איזה הודאה יכול לומר משטה אני כך או שלא להשביע את עצמי עשיתי; ואם התובע יוכל לומר מה שהודיתי משטה הייתי או שלא להשביע עצמי; ואם שייך לומר בצבור משטה היינו; והרבה חלוקים ואיזה דבר מקרי הודאה; ואם צריך לומר אתם עדי; ותנאי שבין אדם לחבירו אי שייך בזה לומר משטה; ועדים שראו דבר א' בהטמנה אי הוי עדות; ומי שנתן לחבירו תקיעת כף ליתן לו דבר פלוני; השוכר עדי שקר אם חייב לשלם, העדים שהעידו ואח"כ אומרים ששקר העידו אם מחויבים לשלם.

לג. אם קבל עליו הפסולין להעיד או קיבל עליו גוי; איזה עדים פסולים להעיד משום קורבה או מחותנ' ואיזה קורבה כשרה לענין עדות ומיהו לא יעידו לכתחלה; ואימת אמרינן אשה כבעלה ואם שייך קורבה בגרים; אי בעינן בעדות תחלה וסוף בכשרות כגון אם ראה העדות תחלה בכשרות ולבסוף נפסל או להיפך; ועדים הקרובים לערב; ואם טריפה יכול להעיד; ואי בעינן בעדות ממון עדות שאתה יכול להזימה; ועדים שהם קרובים לדיינים אם יכולין להעיד.

לד. אסור לעד כשר להיות עד עם מי שידוע בו שהוא רשע; ועל איזה עבירה מחזקין אותו כרשע ופסול עדות; וחילוק בין עבירה דרבנן לדאורייתא; ועל איזה שבועות שוא או חרם נפסל להעיד; ואם ראינו בו שעובר עבירה ואומר בשוגג או אונס או טעה וכדומה ואם לא טען אם אנן טענינן ליה; וחלוקים הרבה בדין העבירות על איזה נפסל כגון המגביה ידו על חבירו או עובר על חרם או שבועה או על תקנה; ואם יצא עליו קול שנפסל לעדות אי צריכים עדות ברורה; מי שחשוד בעריות או יצא עליו קול לאיזה עדות נפסל; והבא על גויה או בעל ארוסתו; וטבח שהוציא טרפה מתחת ידו וחילוק בין בהמה שלו לשל אחרים; ודין גנב וגזלן אימתי נפסלין ואימתי חוזרין לכשרותן; ודין [עד זומם] מאימתי נפסלין ואימתי

יכולין לכתוב; וסופר שיודע בשטר שנפרע אם יחזירו ללוה.

מ. המוסר לחבירו בפני עדים שטר שכתב בו פלוני חייב לפלוני מנה או שאמר לו בע"פ חייב אני לך בשטר; או שכתב לחבירו חייב אני לך מנה אי מתחייב ע"י זו מה שלא היה חייב לו כבר.

מא. מי שנמחק או נטשטש או נקרע לו שטרו או נאבד שטרו ב"ד כותבין לו שטר אחר, ואם כתבו לו שטר אחר אם גובין באותו שטר או אם צריך לראיה אחרת עם זו השטר; ואם מעתיקין שטר ונותנין אותו למלוה והגוף מונח ביד ב"ד או ביד המלוה עצמו וחלוקים בזה; וכיצד כותבין שטר הטפסה; ושם על עיר שכבשוה כרכום אם מוחזקים כל השטרות שבתוכו בחזקת אבודות.

מב. על איזה דבר כותבין שטרות ובאיזה דבר אין כותבין; ושם דין שטר שאינו עשוי כתיקון חכמים ואין טעם לפוסלו; כיצד כותבין האותיות והתיבות שבשטר ואם מקצתן ארוכות וקרובות אם חיישינן לזיוף; ושם כל הדברים שצריך לזהר בהן בכתיבת השטר דלא יבא לידי זיוף; וכל שטר [שיכול] להזדייף פסול; ב' לשונות הסותרות זו את זו אחר איזה מהן הולכין; ואם אפשר ליישב שניהן ואימת אמרינן למידן תחתון מעליון ואיפכא; ואימתי אמרינן יד בעל שטר על התחתונה וחלוקים בזה; אימת אמרינן ידו על העליונה ואם תפס בעל השטר; כיצד מפרשין הב"ד לשונות שבשטרות ואימת אמרינן כל לשון יתירה שבשטר לטפוי קאתי; ושם שטר שהיה כתוב בו נתננו לידו ונתנוהו לשלוחו או שכתב בו לבני והוא היה יתום אצלו; ומי שמכר ביתו וכתב לקונה שם העלייה ועתה טען שלא מכר לו רק העלייה אחת; ואם כתב שטר עד פסח או סוכות או זמן אחר ולא כתב איזה פסח או שאר זמנים כיצד דנין הלשונות; אם כתב בשטר מטבע ולא פירש איזהו מטבע או כתב כסף או דגרין כיצד דנין ל' השטר ומאיהו מטבע יפרענו; כיצד דורשין לשון הדיוט ודברים שלא נכתבו בשטרות אי הוי כאלו נכתבו; ואי יכול הסופר לכתוב לשונות של יפוי השטר בלא ציוה הלוה.

מג. שטר שאין בו זמן או מקום שנכתב בו השטר אם הוא כשר ומאימת גבי; שטר מוקדם או שדילג הסופר קצת המנין אימת מכשירין או פוסלין ועוד הרבה חלוקים התלויים בזה; ושני עדים שאומרים שטעו אימתי נאמנים ואימתי אינן נאמנים, ושם דין שטרות המאוחרין וקצת מדיני אחריות ט"ס הוא; ושטר הבא לפנינו אם יש לחוש שמא מוקדם הוא; ואם ראו הקנין וכתבו השטר לאחר זמן אם יכולין לכתוב הזמן מיום הקנין; כיצד כותבין מקום הכתיבה ואם

ההקדש; ומי שמכר שדה לחבירו ועדים חתומים ואח"כ קנה א' מהעדים החתומים; ושני שותפים אימתי מעידים זה לזה; וארים אם מעיד לבעל הקרקע או שוכר אם מעיד למשכיר; ומוכר אימתי מעיד ללוקח ונגזל לגזול וחלוקים בזה הרבה; איזה דבר מקרי הנאה ואיזה אינו נקר' הנאה, דברים של בני העיר מי מעיד עליה כגון ענייני מס וצדקה [אן] חזקת ישוב וס"ת וצדקות שלהם וכל דבר של בני העיר.

לח. עדים שהזימו זא"ז; ועדים שהעידו שקר; ואם הזימו שלא בפניהם; וחלוקים רבים בדין הומה אם נפסלו לעדות ואימתי משלמין; ועד שהעיד ואמר אני כמותך או חתם כן על השטר; ועדים רבים שהעידו אימת מחשב לעדות א' או לב'.

הלכות הלוואות

לט. איזה מלוה גובה מנכסים משועבדים; כתב ידו או העדים שכתבו זכירתן בפנקס אימת מקרי שטר; ועדים שכתבו שטר במקום שלא היה להם לכתוב; ובאיזה דבר אמרינן אחריות ט"ס; ועדים שטעו בכתיבתן וחתמתן אימתי כותבין שטר אחר; ואיזה לשון שטר תולין בטעות; ואם ראו עדים הלוואה או שקבלו לפניהם קנין אימת כותבין שטר ואימת אין כותבין; ואי אמרינן סתם קנין לכתובה עומד; ואם צריך לחזור ולמלוך בהן; ואם כתבו שטר במקום שלא היה להם לכתוב; ושטר שאינו עשוי כתיקון חכמים אי נפסל לגמרי; ואם א' הודה לחבירו שחייב לו אימת כותבין לו ההודאה ואימת אין כותבין וחלוקים בזה בין ב' לג' השומעים ההודאה; ואם [נשתהא הדבר] זמן מרובה אם יש לחוש שמא פרע לו וחלוקי' רבים בדין זה; אימתי כותבין שטר על הלוואה או הודאה; ואם הלוה מוחה בשטר ואי היכולת בידו; ואם צריך להחזיר המעות למלוה ואי קבל קנין ע"מ לכתוב השטרות ומיחה א' מהם בשטר קודם כתיבתן אם נתבטל ג"כ הקנין; ועדים שכתבו [פעם א'] שטר ויש בו ספק אם כשר אם יכולין לכתוב אחר בלי רשות הלוה או גותן; ומי שמודה לחבירו שחייב לו אם כופין אותו שיכתוב לו בשטר; מי שיש לו פסק דין על חבירו שחייב לו והוא טוען שפרעו אם נאמן; ושטר הודאה הבא לפנינו אם יש לחוש שנכתב שלא כדין ואימת לא חיישינן; ושטר הנכתב בלשון ב"ד וחתומים עליו ב'; אם כותבין שטר ללוה בלא מלוה ואיפכא ואם העדים צריכין להכיר שניהם; ואם המלוה יוכל לחזור בו לאחר שנכתב השטר; ומי גותן שכר הסופר; מאימת זכה הקונה או המלוה בשטר ודין עדיו בחתומיו זכין לו וחלוקים הרבה בזה ועוד הרבה דינים; איזו עדות יכולין העדים לכתוב ואיזה אין

שיקיימו של מי הוא השטר ואם קיימו השטר על פי הכרת חתימת הדיין ועד א'; אם יכולין לכתב הנפק קודם שהעידו לפניהם על חתימת העדים ואם לא היו כל הדיינים ביחד כשהעידו העדים על חתימתם ואם לא היו חתומין בו על ההנפק רק ב' אימת כשר; וכיצד הוא נוסח ההנפק וכיצד כותבין ועוד חילוקים בזה; ואם היו חתומין בו ב' קרובים אימתי יש להכשירו; או שחתמו עצמן אנחנו סהדי ולא כתבו בלשון דיינים; אם לא באו עדים המכירים חתימה מאיזה שטרות מקיימין שטר או אם מקיימין שטר מספר שכתבו עד ואם צריך לכתוב למטה בהנפק באיזה דרך נתקיים השטר; ואם הקלף של שטר קצר הוא מלכתוב בו הנפק כיצד עושין; ושם דין קיום הכתוב רחוק מהשטר; שטר שעדי קרובים וחתמו עצמן קודם שנעשו קרובים אם יש להכשירו ומי יוכל להעיד על חתימת העד;

אם ב' עדים הכחישו עידי שטר או ב' אומרים מקוים וב' אומרים אינו מקוים או שבאין ואומרים כתב ידיהם הוא אבל אנוסים היו או שטר אמנה היה או בתנאי כך היה או שהעדים עצמן אומרים כך אימת נאמנין ואימת אינן נאמנין; ואם עד א' אמר כך והשני מכחישו; או שאמר שהלוה קטן היה וכדומה לזה; ואם לשון השטר סתום אם העדים יכולין לפרש דבריהם ולשון השטר; ואם העדים אומרים כתב ידינו הוא זה אם צריכין לזכור ענין השטר.

[מז]. מלוה שאמר על שטר שבדיו פרוע או אמנה או הם של אחרי' אם נאמן.

[מח]. שטר שנפרע כולו או מקצתו אינו חוזר ולוה בו ומי שאינו [רצה] לחזור שטר שנפרע.

[מט]. אם צריך הסופר והעדים להכיר המלוה והלוה ושמותיהן ואם יש לחוש שמא שינה שמותן; ואם כתבו שטר וטעה הסופר או העדים בחתימה או בכתיבה אם יכולין לכתוב שטר אחר בלא רשות הלוה; צריך לכתוב שם העיר של לוה; ושם דין ב' יוסף בן שמעון הדריים בעיר א' כיצד מוציאים שטר של אחר או זה על זה או אחר עליהן; ואם יש שובר על יוסף בן שמעון [אם] שניהם פרועים.

[נ]. הכותב בשטר הרי אני חייב לכל המוציא שטר זה ולא נזכר למי חייב; וכן פ"ד שנכתב בו שנתחייב ראובן לשכנגדו.

[נא]. שטר שאין בו רק עד א' וא' בע"פ; או ב' שטרות ובכל א' לא חתם רק א'; או שהיו עליו ב' עדים וא' מהם פסול אם מצטרף לא' בע"פ; או שהעדים רבים ומקצתן פסולים וחלוקים בזה; ושטר שנכתב לב' ועדים קרובים לא' מהן ורחוקים להב'; ואי עדי מסירה הם עיקר בשטר ואם נמסר לפני עדים שניים ופסולין

היה הקנין במקום אחד והכתיבה במקום אחר; ושם עדים החתומים על השטר ובאו אחרים ואמרו עמנו היו אי מחזיקין אותם כדין עדים זוממין משום זו; ושם מי שיש בידו שטר מחילה על מה שחייב לחבירו ונתחייב ביום כתיבת השובר או ששניהם נכתבו סתם אי אמרינן בו יד בעל השטר על התחתונה וחילוקי' בזה; ושם שדינן ל' שטרות כלשון גדרים; ושם כיצד כותבין הזמן בשטר.

[מד]. שטר שאינו עשוי כתיקון חכמים ואין חשש לפוסלו; ואם למדין משיטה אחרונה וחלוקים בזה; דין מחק או גרר התלוי בשטר; ושטר שיש בו שריר וקיים או אין בו כלל (בדינים אלו); וכיצד מקיימין המחק והגרר והתלוי וחילוקים בזה; ושטר שיש בו העברות קולמוס על מקצת תיבות ואם העדים חתמו עצמן פעמי' וכותבין בין חתימה לחתימה; ושם אי מהני קיום מחק' בין עד לעד וחלוקי' בזה.

[מה]. (דין שטר שאינו עשוי כתיקון חז"ל). כיצד העדים חותמין על השטר; עדים שאינן יודעים לקרות ולחתום אם אחרים קוראים לפניהם ומשרטטין לפניהם והם חותמים; ושם עדים שחתמו עצמן בשטר וידוע בהן שלא היו יכולין לקרות מה דין אותו השטר; ואם עד יכול עצמו לחתום בשביל אחר [במסירת] קולמוס; ומי שחתם עצמו בשם אחר; עדים שהרחיקו עצמן מהשטר יותר משיטה א'; או עדים החתומים על ב' שטרות אי מצטרפין; אם התחילו עדים לחתום בחצי שיטה; ואם שיטה שיש בו חשש זיוף וכבר נפרע שהלוה יכול לחזור ולתבעו שיחזור לו מעותיו; (ג') עדים רבים החתומים על השטר ומקצתן קרובים או פסולים אימת כשר או פסול ומאיזה עדות מקיימים השטר; שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת או שניהם על המחק; ואם יש [רוח] בין עד לעד.

[מו]. כל דין קיום שטרות אי מקיימים או מקבל עדות בשנים ואי מקיימים עד מפי עד; רב היושב בישיבה אי יכול לקיים ביחיד ואי מקיימים ע"פ כתב הסופר או ע"פ העדים; אם אחרים אומרים ע"פ כתב הסופר או ע"פ העדי' ואחרי' אומרים שאין כתב ידם; ואימת אמרינן עדים החתומי' כמו שנחקרה עדותן בב"ד דמי וחלוקים בזה;

אם עד נעשה דיין בקיום שטרות; ואם אין כאן מי שמכיר חתימת העד כיצד מראה חתימתו; ואם הוא משומד או גפסל לעדות אחר שחתם כיצד מקיימין חתימתם; ואם יש לחוש לענין קיום שטרות מפייהם ולא מפי כתבם; אם מותר לקיים השטר ע"פ קרובים או פסולים או אם העדים ועדי השטר ודייני קיום ודייני שידונו אח"כ על השטר ובעלי הדבר קרובים זה לזה וכל החילוקים בזה; ואם דייני קיום צריכין לידע קודם

דבר שלא בא לעולם, ואם נשבע לו ליתן דבר שלא בא לעולם צריך לקיימו;
שיעבד לו מטלטלין אגב קרקע אי גובין ממשועבדים לענין מוכר או מקבל מתנה ושם קצת דיני מנהג מבטל הלכה;

מי שמחייב עצמו בדבר שאינו מסוים או לא בא לרשותו או לא בא לעולם וחלוקים בו הרבה; גם אם משעבד עצמו לזו אם צריך לקיימו ותשובה ומעשים שם בדינים אלו; ואי מחילה מהני בדבר שלב"ל; ואיזה מקרי דבר שאינו קצוב; ואם הגותן אמר שלא היה בעולם והמקבל אמר שהיה בעולם על מי להביא ראיה; ושם מי שמחייב עצמו לתת מזונות לחבירו אי צריך לתת מזונות ממש או דמיהן; ואי כתב לו על שלתנו אם צריך לשלם לו וחלוקי בו; ראובן שאמר על שטר שבירו שהוא של שמעון או שכתב שטרותי על שם א' אם יוכל הלוה אח"כ למימר לאו בעל דברים ידידי את או אם יוכל אח"כ לחזור לכופי שיכתוב שטר על שמו; מי שאמר על חבירו שיש לו זכות בשטרו אם צריך שיראנו לו או ליתן לו טופס ממנו. [סא].

תקנה היה בעיר שכל שטר שלא נכתב ע"י סופר דמתא יהא פסול אין בכלל זה כתב ידו ובמקום דאיכא תקנה שלא יחתמו בשטר רק ג' וחתמו שנים; שטר שכתוב בו שכל המוציא יגבה בו אם צריך הרשאה; ואם יוכל הסופר לכתוב כל יפוי שטר בלא שאלת הלוה; ושם מי שכתב לשלם כל הוצאות והזיקות שיגרעו למלוה אם חייב לשלם; ושם דמדקדקין בשטרות ישנים שמא פרוע הם; ושם שטר שכתוב בו חרם שלא יטעון שום טענה נגד השטר והב"ד רואין זכותו הם מחייבין לטעון; אם אין אנו יודעין ל' השטרות אזלינן בתר המנהג ולשון אף שלוח ע"ה ואפשר לומר שלא כיון לכך; ושם דרשינן הרבה חילוקים כיצד דנין לשון שטר.

[סב]. א' מהאחין או אשה שהיו נושאים ונותנים תוך הבית והיו שטרות יוצאין על שמו או שמה ואמרו השטרות שלהם.

[ג]. מי שהעידו עליו עדים שחזר אחר זיוף.

סד. מי שתפס שטרותי של חבירו אי מקרי תפיסה לענין שיוכל לגבות מהן מיתומים ואם היו כאן ב' בעלי חובות וא' תפס שטרות אם יש בזה משום קדימה. סה. מי שמוצא שטר אצלו וא"י מה טיבו אם לזה או מלוה הפקידו; או המוצא שטרות אימתי יחזור השטר ללוה או למלוה וחלוקים הרבה איזה שטרות מחזירין או אין מחזירין ואיזה דבר הוא ס"י במציאת שטרות; וב' אוחזין בשטר אימת חולקים וכל דיניהם; ואי דנין בזממ' ע"פ אומדנות והוכחות; ומי שאמר ששטר א' בין שטרותי פרוע ואינו יודע איזה.

חתומין בו; ושם דין הכופר בשטר שחתם בו עד אחד. [גב]. שטר שיש בו ריבית מפורש או אינו מפורש, שטר הבא לפנינו קרוע או נטשטש וכדומה לזו אם פסול או כשר; ושם דין שטר שאכלו עש או עכברים ונשאר קצתו.

[גג]. מי שבא לשנות שטרו לעשות מא' שני' או משני' א' אין שומעין לו אפי' לפחות משטרו אין שומעין לו.

[גד]. מי שפרע מקצת החוב [אי] כותבין לו שטר על המותר מזמן הראשון; ואם כותבין שובר וכל התולה בזו אימת יכול לומר לא אפרע לך עד שתחזור לי שטרי ואימת צריך לשלם לו ע"י שובר; ומי שיש לו שטר עסקא עם חבירו וטוען שיתן לו ריוח המודה לו עד שיברר שהריוח יותר ועל מה שמקבל רוצה לכתוב לו שובר וזה טוען איני אפרע לך כלום עד שתחזיר לי שטרי; ושם הרבה דינים בדיני שובר ופטורים שעושים א' על חבירו ואם יש ספק בלשון שובר או בזמנו יד מי על עליונה; מי שפרע מקצת חובו ומשליש השטר ואמר שאם לא יפרע לו לזמן יחזור השטר; ושם איזה מקרי ב"ד חשוב ושם קצת דיני אסמכתא; ושם שנים שהשלישו א' ביניה' לעשות פשרה בזמן ועבר הזמן ולא עשה אם נתבטל שלישותו; ושליש שהוציא השטר מתוך ידו שלא כדין; ומי שהשליש שטרו על תנאי שאם לא יסלק חבירו עד זמן יחזירו לו השטרות והוא מכרן קודם שהגיע הזמן.

[גה]. כל דין שלישות אימת נאמן השליש בלא שבועה ואימת צריך שבועה ואימת אפילו שבועה לא מהני ושם הרבה חלוקים בזו; וכיצד צריך לקיים שלישות ואימת לא יקיימו שלא יזיק לחבירו; ומי משלם שכר שלישות; ושליש שמת ונמצאו שטרות ושאר דברים ברשותו; ואי כתב השליש תנאי בשלישות ואומר בע"פ בענין אחר, ואם נעשה שלישי ע"י שליח מה דינו; ואם רוצים לחזור מהשלישות כול' יכולין לחזור.

גו. אסור לשהות אצלו שטר פרוע ואי מותר לעכבו משום [פשיטא] דספרא; ואם פרע לו והחזיר לו המעות מפני שהיו רעים.

[גז]. הפורע לחבירו ואמר סטראי גנהו מצד אחר היית חייב לי וחלוקים רבים בדין זו; ואם השליח חייב לפרוע ללוה שנתן בלא שטר; ושם רחל הפקיד' פקדון ביד ראובן והוא אומר שהפקדון הוא של לאה והיא חייבת לו.

[גט]. מלוה שאומר על שטר שבירו שאינו יודע אם פרוע הוא.

[ס]. לזה שכתב למלוה דקנאי ודעתיד אנה למקני אם משתעבד ולמי משתעבד ואם שייך דין קדימה

ש"ש; ומי שמלוה משכון של גוי לחבירו ונאבד והגוי תובע הרבה אם הלוה צריך לשלם הכל; ואי בן מלוה הוי ש"ש על המשכון;

מלוה ולוה תובעין זה את זה כל א' טוען על חבירו כגון שהלוה אומר שהיה משכון שוה הרבה מן ההלוואה ומלוה אומר שהיה שוה מעט, ואם מלוה אומר פרעתי קצת ולא ידעתי כמה; אימת אדם נאמן לטעון נגד מה שתחת ידו ומה שתחת ידו משכון הוא על החוב וחלוקים שם בזה בין דברים העשויים להשאל ולהשכיר ולשאר דברים ושם הרבה חלוקים בין ראו עדים תחת ידו ללא ראו שיוכל לומר להד"ם וכל דינים התלוים בזה נתבאר שם; דין אם אחר יכול להחזיק של חבירו שהוא תחת ידו משום שאומר שחבירו חייב לי ממקום אחר או יש לו טענות עליו ואינו רוצה להחזיר לו עד שיתן לו פטורי; ואם יש תקנה בזה שלא לעקל אדם של חבירו ושם הרבה חלוקים; ואם מהגי תפיסת שנתן א' לחבירו ושם דמורשה של יתומים מחוייבין לטעון כל מה שהוא היה יכול לטעון אע"פ שהם אינם יודעים אימתי;

ישראל שמשכון אצל גוי ונפל מהגוי ומצאו ישראל אחר או שנפל המעות שהלוה ישראל לגוי מן הגוי ומצאו ישראל אחר; ומי שהיה לו משכון מגוי והפקידו ביד אחר או חזרו ומשכנו ומת הגוי מי זוכה במותר של המשכון; או שהגוי נתן המשכון שביד ראובן לשמעון אם קנאו שמעון; ואם הלוה יכול לכופ לללוה לקבל חצי דמי המשכון ולהחזיר לו חצי ממון המשכון; ושם ראובן שהיה לו משכון מן הגר על ריבית והגוי חייב לשמעון אם מוציא המשכון מראובן ונותנין לשמעון או לא; ומי שהיה לו משכון אצל גוי וביקש ממנו חבירו שיניחו אצל הגוי שילווה גם הוא עליו ונאנס המשכון אצל גוי אם חייב לפרוע לו.

עג. סתם הלוואה ל' יום ואימת יכול לתבעו קודם לכן או קודם זמן שקבע לו; ומי שנשבע לחבירו לפרוע לו לזמן ועבר הזמן ולא פרעו אם גתבטלה השבועה או אם עדיין יקיים ואימת מקרי אונס לענין שבועה; ואם אסור להוציא מעות כדי שיהיה מוכנים בידו לזמן שלא יעבור שבועה; ואם כתב בשטר שנשבע ליתן לו או לפרוע ואמר שלא נשבע רק כתב כך לחזק העניין ושם חלוקים הרבה מדין הנשבע לשלם לחבירו ובא הזמן בשבת או שאר הדברים הבאים לו שלא יוכל לקיים שבועתו מה דינו ושם כל הדינים התלוים בזה; והממשכן לחבירו ואמר שאם לא יפדנו ימכרנו או שלא יוכל לפדותו אח"כ מה דינו; מלוה שבא לגבות חובו קודם זמנו משום שהלוה מבזבז נכסיו או משום שאח"כ לא יהיה לו ממה לגבות חובו; ואם יכולים לעכב מעותיו של לווה שיש לו ביד אחרים

סו. אותיות אינן נקנין אלא בכתיבה ומסירה והרבה חלוקים מדין מכירת שטרות אימת בעינין מסירה וכתיבה; ושטר שלא נקנה כראוי אם הוא על המעות שומר שכר ואם נקנה באגב ובשאר קניינין ושאר חלוקים בזה; ושם אי מחל לו על שטרות שבידו אימת לא מהגי משום דבעי כתיבה ומסירה; אם שלם הלוה למוכר או ללוקח במקום שלא קנה השטר וחלוקים בזה; ואם אין נקנה המקח אם כופין הלוקח להחזיר למוכר שטרו; המוכר שטר וחוזר ומחלו אימת מהגי ולא מהגי ואי צריך לשלם ללוקח וחלוקים בזה; אם יש אונאה במכירת שטרות; ואם הויק שטרות ולא שמרן כראוי; וחלוק' שטרות אי אמרינן גוד [או] אגוד; אמר נכסי או מטלטלי לפלוני אם שטרות בכלל.

סז. שמיטת כספים הנוהגים בזמנא"ז ואימת שנת שמיטה ודיני פרוזבול וכל התולה בזה.

סח. שטרות הנעשים לפני ערכאות גוים או שאר גוים ופנקסיהן של משפטים אם חשובים כשטר; וקצת מדיני דמלכות דינא וחלוקים בזה.

סט. כל דיני כתיבת יד הלוה אם יכול לומר פרעתי או אמנה ומחילה ואיזה כ"י מהגי ואם צריך לחתום בו שמו; ושטרות הנעשים בין השותפים אי דינו כשטר.

(הלכות הלוואות)

ע. המלוה לחבירו אימת הלוה נאמן לומר פרעתי ואימת אינו נאמן וצריך לפורעו בעדים; וכן אם טוען מחלת לי מאימתי נאמן; טוען פרעתי אם צריך לברר דבריו אימת ואיך פרעו; אמר פרעתי בעדים ועדים אמרו להד"ם; אמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ואמר שפורעו לפני עדים אחרים או הלוה מודה שפרעו רק אמר שקבלו בתורת פקדון עד שיבאו העדים או אומר סטראי; כל שטר שלא ניתן ליכתב אינו שטר ונאמן לומר נגדו פרעתי; ואימת מקרי שטר שלא ניתן ליכתב ואימת יכול לומר פרעתי.

עא. שטר שיש בו נאמנות למלוה אימתי יכול לומר פרעתי ושם הרבה חלוקים איזה נאמנות מהגי או לא מהגי ולענין מה מהגי; ולפעמים אפילו עדים לא מהגי נגד שטר שיש בו נאמנות וחלוקים בזה; ואם נאמנות מהגי נגד יתומים או לקוחות וחלוקים רבים בזה.

עב. המלוה על משכון אימת אסור להשתמש בו ואימת שרי ואיזה מקרי שולח יד; ומלוה על משכון אימת הוי ש"ש או ש"ח וחלוקים רבים; מלוה על משכון שחזר והפקיד ביד לווה מה דינו; ואם ראובן משכון לשמעון ושמעון ללוי וא"ל אם לא יפדנו יהא שלך ולוי נתנו ליהודא וזבא ראובן לפדותו; גבאי מס שלקחו משכון אי הוי ש"ש; מי שמלוה לחבירו משכון ויש לו משכון אחר נגד משכון זה שהלוה לו אי הוי

עליו; ואם יכול לישבע ע"פ פנקסו אעפ"י שאינו זוכר הדבר אלא סומך ע"פ פנקסו.

עו. שנים שהלוו לא' כל א' יכול לתבוע כל החוב וחלוקים שם בזה אימתי צריכין הרשאה זו מזו; ואם א' מחל חלקו כל החוב מחול; ומי שכתב מתנה א' לשנים שיגבוה בידו ומת הא' אם השני יכול לגבות; וא' שהיה לו דין עם שנים ונתפטר עם א' על חלקו אם צריך ליתן לו ג"כ לשני מה שנתן לראשון.

עז. א' שהלוה לשנים או הפקיד ביד שנים אם יכול לתבוע ולגבות כל החוב מא' מהן; ואם שילם א' מהן אימתי אמרינן דפרע; ואם המלוה מחל לא' מהשנים שחייבים לו אם חבירו ג"כ נפטר במחילה זו וחלוקים רבים בזה; ב' שהלוו או הפקידו לא' ובא א' ותבע הכל.

עח. מי שטוען שפרע תוך הזמן או שאמר לחבירו מחול לו תוך הזמן וכן אם אומר שהחזיר פקדון תוך הזמן וכל חלוקים בזה; ואם טוענין ליתומים שהשטר פרוע תוך זמנו;

עט. הטוען ובאו עדים והכחישו אימת אוליגן בטר טענותיהן ואימת אוליגן בטר עדות העדים ואימת אמרינן הוחזק כפרו ואימת לא הוחזק ויכול לתקן דבוריה וכל חלוקים בזה; ואימת אמרינן כל האומר לא לויית כאומר לא פרעתי דמי דאין הוחזק כפרו וכיוצא בזה בשאר טענות ותביעות איזה לשון אנו דנין לכפירה ואיזה דנין להודאה שיוכל אח"כ לומר פרעתי; ואם יכול לומר טעיתי בהודאתי במקום שיש לו מגו וחלוקים בזה; המחייב לחבירו ואומר אל תפרעני אלא בעדים וחזר זה ואומר פרעתי; ומי שיש לו פ"ד על חבירו והנתבע אמר פרעתי אח"כ.

פ. דין הטוען וחזור וטוען טענות אחרות אימת מהימן או לא מהימן; ואם יש לכתוב טענות הראשונות כדי שלא יוכל לחזור ולטעון.

פא. דין איזה מקרי הודאה שיתחייב עליה המודה ואימת יכול לומר משטה הייתי כך או שלא להשביע את עצמי עשיתי וכל חלוקים התלויים בזה; ואם א' כתב על שלו של אחרים אם יכול אח"כ לומר שלא להשביע עשיתי; ואשה שצוותה ליתן בשעת מיתה מכתובתה לאחרים שזה היה במעמד היורשים ושחקו ואח"כ אמרו שעשו זה כדי שלא להכעיס; ושם א' שכר מלמד לבן חבירו בפני חבירו ושחק הוי כהודאה וצריך לשלם לו; ואם המודה יוכל אח"כ לומר טעיתי על תנאי כך הודיתי; ומי שאומר לחבירו שילמד עם בנו של עצמו וישלם לו אם יכול אח"כ לומר משטה הייתי כך ואי אמרינן אומדן דעתו בהודאה.

פב. אם טוען הלוה על השטר שהוא מזויף או פרוע או אמנה או שאר טענות (ליורשים) אימתי מלוה נשבע

עד שיפרע למלוה ע"ש חלוקים בזה; מלוה לחבירו על משכון אימת יכול לכופו שיפדנו או יוכל למוכרו אח"כ; ואם המלוה אמר שהלוה צוה למוכרו ואם צריך למוכרו ע"פ ב"ד; ואם יש דין אסמכתא במשכון כגון שאמר לו שאם לא יפדה ימכרנו או יהיה שלו; ואם יתומים יכולין לטעון על המשכון עד כדי דמיו; ומי שדחק חבירו לפדות משכונו וא"ל יהא שלך לא קנאו וחלוקים שם בזה.

עד. אם הלוה יכול לכופו למלוה לקבל מעותיו תוך הזמן או אחר הזמן ואימת א"י לכופו; ואם הלוה אמר למלוה לקבלן ולא קבלן ונאנסו; ואם רוצה לשלם לו בפרוטרוט או אם רוצה לפדות משכון לחצאין ואם נתן לו מקצת דמיו ונתייקרה המטבע קודם פרעון האחרון השבחה למי; המלוה לחבירו על מטבע או נתחייב לו מטבע ונפסלה ואינה יוצאה בהוצאה אם צריך לשלם לו מן החדשה; ואי אמרינן בזה דינא דמלכותא דינא; ואם קבע זמן עד חנוכה ונפסלה בחנוכה כיצד משמעות לשון עד.

הלכות טוען ונתען

עה. אם הטוען ונטען צריכין לברר טענותיהם לפרש באיזה דרך הלוה או פרעו וכל חלוקים התלויים בזה; ושם על א' שטען ששטר זה פרוע הוא שהרי התובע לא כתבו בחשבון שאר חובותיו; ושם אי מדקדקים בדבריו של אדם ומיתור דבריו שהוא משקר.

איוה מקרי מודה מקצת שחייב לישבע מן התורה ואיזה מקרי הילך; ואם עדים מעידים על המקצת; ואם יש עוד עד א' [לנתבע] אם פטרו מהשבועה או אם יש לישבע וליטול; אם עד א' פטרו משבועה ואם כ"י פטרו משבועה וכל חלוקים בזה;

מי שטוען שחייב לחבירו אבל תפס משום שחבירו חייב לו אם מוציאין מהמוחזק ומניחין ביד שלישי עד שיתבאר הדין; ומי שטוען נתחייבתי לך ולא ידעתי אם פרעתיך; וראובן שאומר לשמעון חייב אני לך והוא אומר אינך חייב לי; ושם עד א' שהעד שחייב לו והוא אינו מכחישו רק אומר לא ידעתי אם פרעתי או חייב לי אתה ממקום אחר או אם טוען פרעתיך; ושם הרבה מדין מחויב שבועה וא"י לישבע; ואם צריך לשלם אפילו במקום שיש לו מגו או לא; ושם מדיני מודה מקצת איזה מקרי הודאה;

כל דיני טענות אם התובע טוען שמא והנתבע ברי ואיפכא; ואם שניהם טוענין שמא; ושם דלפעמים משביעין בשמא אם יש רגלים לדבר; ואם משביעין ע"פ עד בלא תביעת התובע וחלוקים רבים בזה; ומי שטוען מכח ששמע מאחרים; מי שאינו רוצה לישבע עד שהתובע יבטל תחלה כל עדים וכל שטר שיש לו

על חבירו טענות הרבה או שטוען מקצת טענות ואומר שיש לו עליו עוד תביעות אחרות אם נפטר בשבועה אחת שנשבע שאינו חייב לו וחלוקים הרבה בזה; ושם שכופין לאדם שיטעון בפעם א' כל מה שיש לו לטעון ואם לא יטעון עכשיו לא ינהיג לו מה שיטעון אח"כ; ומי שתבע לחבירו שגנב לו או גזול או זונה שתובעת לא' באתנה אם חייב לישבע; ומי שנתחייב שבועה ואמר נשבעתי ואם התובע יכול לומר לא אקבל השבועה עכשיו; מי שנשבע לחבירו ואח"כ הביא התובע עד א' או תופס משלו ואמר שלשקר נשבע; ושם דאין להשבע מקום שהדבר עומד להתברר; ושם א' שיש לו לשבע נגד ג' נפטר בשבועה א'.

פח. כמה צריך להודות או לכפור שיתחייב שבועה וצריך שיהי' ההודאה מעין הטענה; וכל דין טענות חייטין והודה לו שעורין או טענה בשתיקה והודה לו בא' מהן אימתי יתחייב שבועה ואימת פטור וחלוקים רבים בזה; כיצד משמעות לשונות בטענות והודאות שיהא נקרא הודאה מעין הטענות; ואם תבעו בשטר שכתב בו סלעין סתם והודה לו במקצת אי מקרי הודאה.

פט. דין שכיר אימת נשבע ונוטל וכן אומן אימת נשבע ונוטל וכל החלוקים בזה.

צ. נגזל אימת נשבע ונוטל; ומי שהולך לבית חבירו למשכנו אימת [בעל בית נשבע ונוטל] וחלוקים רבים בזה; ודין נמסר אימת נשבע וכן נזק אימת נשבע ונוטל; וכן המפקיד לחבירו וכן הנחבל; ואיזה דברים גובין מהחובל בזמא"ז; ומי שהודה שחבל בחבירו אך אומר שחבירו התחיל עמו.

צא. דין חנוני ופועלי אימת נשבעין ונוטלין; אם צריכין לשבע זה (שלא) בפני זה; ואם מת א' מהן וחלוקים בזה; ושותף הטוען על חבירו שקיבל מעות השותפין אם צריך לשבע בפני הב"ח; ואם א' יכול לשבע ע"פ פנקסו אעפ"י שאינו יודע בבירור; ואם החנוני אומר שהב"ב לקח הפירות ולא נתן לו המעות או הב"ב טוען על חנוני שלקח המעות ולא נתן הפירות.

צב. דין חשוד על השבועה מי נקרא חשוד ועל פי מי נקרא חשוד ואם נותנין חרם בב"ה על א' שחשוד לשבועה; ואימת אמרינן כשא' חשוד שכנגדו נ"ג; ואם שניהם חשודים; ושם שאין נותנין שבועה למי שרץ אחר שבועה.

צג. מי הם הנשבעין בטענות שמא כגון שותפין ואריסין והעוסקים בבית; והשולח שליח בצרכיו אם צריך לישבע ואימת יכול להשביע וכל חלוקים בזה. [צד]. איזה שבועה מגלגלין עליה ואיזה דבר מגלגלין וכל דינים התלויים בדין גלגול שבועה; ואם רצה לשלם

ונוטל ואימת א"צ שבועה; ואם המלוה אינו רוצה לישבע עד שיבא הלוה הממון וכן אם הלוה טוען אין לי מי ישבע תחלה; כל דיני מיגו אימת אמרינן מגו ואימת לא אמרינן וחלוקים בזה; אם טוען לזה שהשטר פרוע מקצתו ועדים אומרים פרוע כולו; ומי שהודה לא' ואח"כ באו עדים שפרעו וחזר גם הוא ואמר פרעתי אם נאמן.

פג. אם חייב לא' ב' חובות והלוה אומר על חוב זה נתתי והמלוה אומר על חוב אחר או שאומר לא אקבלם רק על חוב זה.

פד. הפוגם שטרו אימת צריך שבועה או אם פוגם חובו שיש לו בע"פ על חבירו אימת צריך שבועה, ודין עד א' מעיד על השטר שהוא פרוע או שהפרעון בכתב ביני שיטי ונמחק מה דינו.

פה. המוציא שט"ח על חבירו והנתבע הוציא שטר שמכר לו שדהו או לזה ממנו תוך ז"פ ואמר אלו הייתי חייב לך לא היה לך ללוות ממני או למכור לי שדה וכיוצא בטענות אלו.

[פז]. ראובן חייב לשמעון ושמעון ללוי אימת אמרינן דנתחייב ראובן ללוי ומוציאין מזה ונותנין לזה וחלוקים רבים.

הלכות שבועה בב"ד

[פז]. על איזה דבר חייבים שבועה דאורייתא ועל איזה שבועה דרבנן; ושם איזה מקרי הודאה או הילך או העדאת עד אחד; ושם על איזה טענה וכפירה חייבים לישבע היסת ואם טובת הנאה הוי ממון לישבע עליו וחלוקים בזה; על איזה כפירה אין משביעין אפילו היסת; ואם תפס התובע משל הנתבע אי מהפכין השבועה בשביל זה.

(פז). מה בין שבועה דאורייתא לרבנן ואיזה שבועה מהפכין ואם רצו להקיל עליו השבועה מה דינו; ומי שנתחייב שבועה ולא רצה לישבע או שהתובע תפס; ושם איזה שבועה צריכה נק"ח ובאיזה חפץ משביעין וחלוקים הרבה בזה.

אם אמר איני נשבע ואשלם או אהפך השבועה אימת יכול לחזור בו; ואם אמר התובע ישבע לי בעירי או במקום פלוני אם צריך לשבע בפני התובע או אפילו שלא בפניו ואם צריך לישבע לפני מנין וכיצד נוהגין בזמא"ז בשבועה דאורייתא או דרבנן; וכיצד מאיימין על הנשבע ואם צריך לפרש בשבועתו כיצד אינו חייב לו או אם יכול לישבע סתם ע"ד ב"ד.

שנים שנשבעו זה לזה שלא יטענו שקר או שלא יעשו שקר זה לזה ונתחייב א' מהן שבועה אם צריכים לחזור ולישבע; וכן מי שתובע לחבירו שנתן לו ת"כ על איזה דבר והוא כופר אם צריך לישבע; ומי שטוען

ואימתי יכול לדחותו למטלטלין או שאר דברים; ואי מגבין לב"ח משטרות ושאר דברים; אם יש לו מעות וטוען שהן של גוים ואם הברירה ביד הלוח; ואם הקדיש מלוה נכסי הלוח לאחר שהגיע זמן הפרעון. קב. מאיזה קרקע מגבין לב"ח; ואם הב"ח רוצה בזבורית או מעידית; ונוסה אדרכתא כיצד כתבים אותה.

קג. כיצד שמין ומכריון הקרקע כשבאין להגבות לב"ח וכל הדינים התלויים בזה; וכיצד הב"ד עושה שטר למלוה שהורידהו לנכסים וב"ד שמכרו בלא הכרזה ובלא שומא; כשבאין לגבות ויש כאן קרקע יותר על החוב או שיש לו בית ואינו חייב רק דבר מועט; ואם כתב לוה למלוה שיוכל לגבות חובו ולמסכנו בלא ב"ד אי מהני או שגבה בלא ב"ד. איזה שומא הדרה כשרוצה הלוח או באי כחו לפדות הקרקע שלו וחלוקים בזה.

קד. הרבה ב"ח שבאים לגבות כא' איזה מהן קודם; ואי קדם א' מהן וגבה או תפס; ואיזה נקרא תפיסה וחלוקים רבים; ואם המאוחר בא לגבות והמוקדם מוחה; ואם מכרו למאוחר אי המוקדם חוזר וטורף ממשעבדי; וב"ד שהכריזו שכל מי שלא יבא עכשיו יאבד זכותו ואחד לא בא אי אבד זכותו; ואי שייך במטלטלין דין קדימה או שכתב לו מטלטלי' א"ק; ב"ח רבים ואין זמנן שוה איזה קודם לגבות וחלוקים בזה; אי כתב לו שטר לכשיודה לו שלוח לא יגבה מזמן השטר; ומלוה בשטר ומלוה בע"פ מוקדם איזה קודם; אם ב"ח גובה בראוי כבמותוק ומאי נקרא ראוי אצל ב"ח; ושם ראובן שהיה לו שטר על גוי ועלה עליו ריבית הרבה הוא קודם לשמעון שלוח לו אח"כ אף לענין הריבית שעלה על החוב לאחר הלוואת שמעון; ושם אי ב"ח מוקדם גבה ע"פ גוים והמאוחר אומר שגבה שלא כדין; ועוד חלוקים הרבה מדיני' אלו.

קה. התופס לב"ח במקום שחב לאחרים; אימת אדם יכול לתפוס בשל חבירו משום אחר וחלוקים שם בזה; ומי שיש בידו של אחר ורוצה לפרוע לב"ח או פרעו בלא רצונו; משומד שיש לו מעות אצל א' והוא חייב לאחר' אי הנפקד צריך ליתנו; ומי שתפס לחבירו מבעל חובו ונתנו אח"כ לאחר חלוקים בדינים אלו. קו. אימתי נפרעים מנכסים שלא בפניו ואי הלך הוא למד"ה חלוקים שם בזה; ואם מודיע לו שמה וכמה זמן נותנין בזה.

הלכות גביות מהיתומים

קז. אם כופין יתומין לפרוע חוב אביהם וחלוקים בזה בין הניח קרקעות או מטלטלין או לא הניח כלום; ואם אמר היורש לא אירש ולא אפרע; ואם היתומים

מקצת הטענה כדי לפטור משבועה האחרת או שרצה להפך קצת' או שא"י לשבע על קצת'.

[צה]. אין נשבעין על קרקעות עבדים שטרות והקדשות ושם חלוקים בזה איזה שבועה נשבעין עליהן ואיזה אין נשבעין; ואם פשע בשמירתן אי חייב לשלם; ודין המחובר לקרקע אם הוא כקרקע ואם תבעו דמי קרקע אי דינו כתובעו קרקע; ושם דאין נשבעין על נכסי גוים; ושם אי משביעין גזבר שלא עיכב משל צדקה ואי הצדקות של זמן הזה יש להן דין הקדש.

[צו]. אין משביעין הקטן ולא נשבעין על תביעתו ודין חרש ושוטה; אין משביעין או מזמנין אשת איש לדין; ואם הבעל חייב לפרוע בעדה מה שהיא חייבת בדין; ושם דאין נשבעין ומשביעין אשה מעוברת ושם איך מזמנין נשים הגונות לדין.

הלכות גביות חוב

צח. מלוה ששתק זמן רב אי אמרינן שמחל על חובו ודין שטרות ישנות כיצד צריכין דרישה וחקירה; וכן מי ששמענו ממנו שנתייאש מחובו אי הוי מחילה; ואי אמר יש לי עדים או ראייה כמה זמן נותנין לו; ואם אין הלוח בא לזמן שקבעו לו או אינו רוצה לשלם; וכל דין אדרכתא שכותבין על לוה שאין רוצה לשלם; ושם מי שנמצאו נכסיו ביד אחרים אימתי יכול לעכב עד שיעשו לו דין ואם גובין מהן שלא בפניו; וכיצד מחרימין מי שאינו רוצה לשלם.

צט. לוה שאומר שאין לו לפרוע כיצד משביעין ומחרימין עליו; וכיצד כופין אותו אם הוא אמוד שיש לו ומבריה מבעל חובו; ומי שרוצה לשלם ואומר שאין לו מעות מזומנים לשלם אי משביעין ללוה; ולוה שאסר נכסיו על המלוה; ומי שקבץ מעות או נשא אשה והכניסה גדוניה אי מחייבין ליה לשלם מזו; ומי שחייב לישיבע שאין לו ואינו רוצה לישיבע שכנגדו ישיבע שחייב לו; לוה שטוען על מה שבידו שהוא של אחרים או שהניח לכתוב שטרותיו על אחרים או נמצא בידו דבר ידוע של אחרים וחלוקים רבים בזה וכיוצא בזה ע"פ אומדנ' מוכיחות וע"ש באיזה ב"ד אמרו כן; לוה שחייב לאחרים ונתן כאש"ל לאחר' או עשה שאר הברחות להוצי' מיד בעל חובו אימתי מוציאי' ע"פ אומדנות מיד המקבל וחלוקי' רבי' בזה; ואי המקבל יוכל לשבע שהוא שלו; ואימתי ב"ח גובה מהמקבל ואימת אינו גובה.

ק. לוה שביקש זמן לפרוע כמה זמן נותנין לו ואם נותנין לו זמן וחלוקים בזה; ואם נותנין לו זמן לישיבע או לדברים אחרים; ומי ששעבד עצמו לשלם הוצאות והזיקות אם חייב לשלם.

קא. אימתי הלוח צריך לשלם במעות מזומני'

לו במקום זה אי טריף משעבדי; ואם יש לו בני חורין ונשטפה או שאירע אונס אחר שלא יוכל לגבות מזו; ואי צריך המלוה לקבל פרעונו בשתי שדות; ואם מכר הלוח ברצון המלוה או שחתם המלוה על שטר מכירה; ואם הלוח יוכל ליתן מטלטליו או שטרותיו לאחרים ואין המלוה טורף ממנו.

ק"ב. אם לוח וקנה אח"כ נכסים אימתי המלוה טורף מהם וחילוקים בזה אם עדיין הנכסים בידו או מכרן או הורישו; ושם אימת אמרינו אחריות ושאר דברים שרגיל הלוח לכתוב למלוה טעות סופר; ואם המלוה והלוח חלוקים אימת הלוח קנה הנכסים על מי להביא ראיה.

ק"ג. אם ב"ח טורף מטלטלין דמשעבדי; וחילוק בין כותבן לו אגב קרקע או לא וכיצד נוהגין בזה ואימת לא מהני; וטעמא שכותבין לו שהקנה לו אגב ד' אמות בחצירו אעפ"י שאנו יודעין שאין לו.

ק"ד. כל דיני מלוה עם הלוח כשבא לטרוף ממנו אם המלוה יוכל לגבות בלא ב"ד ובלא הכרזה ללוחק ואם הלוחק יוכל לדחות; ואם שומא הדרה ללוחק; ואם המלוה צריך שבועה קודם שיגבה מהלוחק; ודין שטרות שכותבין.

ק"ה. דין פירות ושבח שהמלוה טורף מלוחק ויתומים ומקבל מתנה ואין יכולים לסלקו במעות.

ק"ו. מי שטרף ממנו המלוה כיצד חוזר וטורף וכיצד נותנין לו זכותו.

ק"ז. עשה שדהו או עבדו או מטלטליו אפותיקא או משכנו ומכרן או הקדישן או נתנו על חובו או שחרר העבד או שבאו אחרים וטרפוהו ממנו אם הפסיד המלוה; ושם דינים הרבה מדין משכנתא של קרקע אם אחד בנה בהן או באיזה ענין נגמר המשכנתא; ושם כל דין אפותיקא; ושם איזה הקדש מפקיע מיד ב"ח; ומי שהקדיש שטרי חובות שלו הוין הקדש.

ק"ח. לוח שמכר כל נכסיו והלוחק מכר מקצתן לאחר כשבא המלוה לטרוף ממי טורף; או שהלוח מכר לא' או לשלושה וזבורית בינונית ועידית כיצד המלוה טורף מהלוחקין ומאיזה קרקע טורף; ואימת אמרינו דיוכל לטעון איהדר שטרא למריה.

ק"ט. זרק לו חובו בפני המלוה או [שנתנו לו] בעל כרחו אימתי מקרי פרעון וחלוקי' שם בזה; ואם הלוח או הנפקד רוצה לשלם והמלוה או המפקד אינו רוצה לקבל ונאבד אח"כ וחילוקים בזה.

ק"א. שלח לו חובו ע"י שליח גוי או ישראל אימת נפטר בחוב מזו; ואם צריך לפרוע ע"י שליח; ואם שלח לו חותמו או כתב ידו או שלח שליח ללות מחבירו והלוח לו על ידו וחילוקין בזה; ואם השליח מכחיש המלוה שאמר שנתנו לו או שלא קבלו מהלוח

הודו שחייבים לא' ואמרו שאביהם היה חייב; ומי שהניח בן או בת וצויה לתת חלק לבתו אי צריכים לשלם חובותיו מחלקה; ושם דין מטלטלין דיתמי אימתי משועבדים ואימתי אינם משועבדים וחלוקים בזה; ואם תפס מחיים או לאחר מיתתו; ואי פרע קרקע ופדאוהו אי ב"ח חוזר וטרפה.

ק"ב. אימתי היתומים יכולים לטעון שמא אביהם פרע ובאיזה חוב יש לחוש שפרע ובאיזה אין לחוש; ומי נאמן על זה שלא פרעו; ואימתי היתומים צריכים לישבע שלא פקדו אביהם שחייב; ואימת טוענין להם שאביהם פרע וחילוקים רבים בזה; יתמי מלוה הבאים לפרוע מהלוח או מיתומים חלוקים בזה בין מת מלוה ואח"כ לוח או להיפך; ובאיזה אמרינו אין אדם מוריש שבועה לבניו; או שמכר זכותו אימת אמרינו שא"י למכור שבועה וחלוקי' בזה; ושם אין גובין מנכסי יתומי' אלא בשבועה ומוזכרית וחלוקים בזה.

ק"ג. ב"ד הבאים לגבות מהיתומים כיצד יכריזו קרקעותיהן או ישומו; ואם טעו בדבר מה דינו; ואי בא מכת מדינה שהוזלו הקרקעות אי אמרינו נמתן עד שיתקיימו; ואם מכרו אחריות על מי; ושם אימתי אין מכריזין; ואם מכריזין על כל מי שלא בא יפסיד זכותו; ואם הפסיד משום זה שלא בא.

ק"ד. לאיזה דבר נזקקין לנכסי יתומים קטנים ולאיזה דבר אין נזקקין; ואי תפס או יש לו משכון והרבה חלוקים בזה; אם רואים ב"ד שזכות הוא להם מה שנוקקין להם; ואי נזקקין לשטר צוואה שצוה המת בעוד [שהיתומים] קטנים; ואי קטנים מחזיקים בנכסים שאינם שלהם או שיש ערעור עליהם אימתי מוציאין אותם מהם וחלוקים בזה; ואם יכולין לעשות פשרה ליתומים; מי שחייב ומת יכולין בעלי חוביו לעכב הקבורה עד שישלם להם.

הלכות גביות ממשעבדי

ק"א. איזה ב"ח טורף ממשעבדין ואם מכר נכסיו לקטן; ומי שכתב ללוח שימכור נכסיו בין בזול בין ביוקר אם יכול למחות וצריך המלוה לתת הרשאה ללוחק שגובה הימנו ואימת אמרינו אחריות ט"ס וחלוקים בזה;

אימת אמרינו אין גובין משועבדין במקום שיש ב"ח ואיזה נכסים נקראים משועבדים; ואם גובין מנכסי אשה בעודה תחת בעלה או מנכסי איש במקום שהן משועבדין; ושם מי שחייב ורוצה למכור נכסיו לגוי או לישראל אם זה יוכל למחות; ומי שצוה לתת נכסים לגוי או לישראל והורש מכרן אותו; ואם אמר ק' זהו לפלוני ור' לפלו' אי אמרינו כל הקודם בשטר;

אם יש ללוח קרקעות במקום אחר ומכר אלו שיש

ואם בא עלילות על רבים ועמד א' ופטר הכל אם האחרים צריכין לעזור בו; ומדין זו ג"כ סי' קס"ג.

דיני ערבות

קכט. איזה ערב משתעבד בלא קנין ואיזה צריך קנין; וחילוקים בין בשעת מתן מעות ואח"כ ואיזה נקרא שעת מ"מ; ואם א' אמר לחבירו תוכל להאמין לזו כי הוא בטוח ונמצא שקרן; אמר הריני ערב לו יום א'; אם לזה טוען שפרע אימת ערב חייב; ואם יוכל לתבוע הערב תחלה; וחילוק בין ערב לקבלן; ואם הלוח טוען שפרע לערב פטור מהמלוה וחילוקים בזה; איזה לשון הוי ערבות או קבלנות אימת נפרע מקבלן תחלה; אם יש לו ב' ערבים אם יכול לתבוע איזה מהם שירצה; ומי שאומר ליתן לחבירו מנה ונתן לו ערב אם הערב משתעבד; ואם המלוה פטר הלוח או שעזר לו למכור נכסיו נפטר הערב; וא' גדר לא' שכירות שיערוב בעדו אם חייב לשלם וחילוק עוד בדינים אלו.

קל. ערב שפרע למלוה כיצד חוזר על הלוח; ואם לזה טוען פרעתי או חזר ופרע למלוה; מת לזה והערב בא לגבות מיתומיו מה שפרע למלוה.

קלא. ערב שרוצה לחזור אחר שנעשה ערב קודם שהלוח מלוה ללוח; ומי שתובע לחבירו שערב לו בעד הלוח והוא כופר; והערב שבא ללוח וביקש ממנו שיפטרנו מהערבות; או ערב אמר למלוה שילך ויתבע ללוח והוא לא עשה וחילוקים בזה; ומי שערב לגוי בעד חבירו והלוח נתן לערב והגוי שכחו אצלו; ואם גוי אנס לערב והוציא ממנו ממון בעלילות ע"י [ערכאות] אם הלוח חייב לשלם; ומי שנתערב בדבר שאינו קצוב.

קלב. עבד אשה וקטן שעברו; ושנים שנעשו ערב בעד א' או א' בעד שנים.

חזקת מטלטלים

קלג. מי שמחזיק במטלטלים של אחרים ואומר שהן שלו או אומר שקנאו מה שהיה או שאחר מכרן לו או שירשו המטלטלין מאביהן; ואם לא' מן האחים מוחזק במטלטלין של אביהם ואמר שבא לו מאמו.

קלד. אימתי או מי נאמן לטעון על מה שתחת ידו שהוא שלו.

קלה. המחזיק בבעלי חיים כגון בבהמה ועבד של אחרים וטוען שהוא שלו.

קלו. נתחלפו לו כליו בבית האומן או אבל ובית המשתה.

קלז. מי שלקט פירות חבירו ואומר שהן שלו; או אומר אלך ואקצץ אילן של פלוני ופירותיו.

או שאומר שא' מהן חייבים לו; ושם לזה שטען ששלח למלוה חובו ע"י שליח או אשתו ובניו; ומי ששלח לו שלוחו למשכן לו משכון ומשכנו ולא ידע אצל מי או שהמלוה כופר המשכון.

קכב. אין הלוח צריך ליתן בלא הרשאה; ואם מת המלוה אז [בטל] הרשאה או שליחות (אדם) שנתן הלוח לשליח או למורשה; ואם נתן כח לשנים לתבוע החוב; כל מה שנהגין עכשיו שאם תובע לחבירו בלא הרשאה ומעמיד לו ערב בעד ההרשאה; ומורשה שטען שלא כראוי אי [הוי] פשיעה להתחייב לשלם למשלח; בעל בנכסי אשתו אי צריך הרשאה; או א' מב' שותפים אי צריך הרשאה מחבירו.

קכג. על איזה ממון נותנין הרשאה ועל איזה ממון לא מהני הרשאה; וחילוק בין כפר באותו ממון קודם הרשאה או לא; ואם א' נתן לחבירו הרשאה כל תביעות שיש לו על אחריו; ומי שנתן הרשאה לחבירו לקבל מעותיו מבעל חובו ואח"כ בא ב"ח בעיר אם ביטל השליחות; [אם] השליח עשה פשרה או מחל וחילוקי' בזה; ואם השליח יכול להעיד בדבר זה; ואם החייב יכול לדחות השליח באיזה טענה; או אם יכול להפך השבועה על שכנגדו; ואם קרובי השליח יכול לדון או להעיד; ואם הלוח יוכל להיות שליח להוציא מן הערב בעדו; ושם אימת אסור להיות מורשה; ואם יכול לעשות מורשה שלא בפניו.

קכד. אי מזמינין אשה לדין; וכן אי מזמינין ת"ח שתורתו אומנתו לפני ב"ד; ואם הנתבע יכול להעמיד מורשה; ואם המורשה יכול לטעון דבר שקר; ואם הודאה ע"י שליח הוי הודאה.

קכה. שלח לו חובו או פקדונו ע"י שליח ואמר זכי או הולך או א' משאר לשונות אלו אם יכול לחזור בו וחילוקים בזה בין ב"ח ונתון מתנה; ואם אמר לא' תן מנה להקדש אם יכול לחזור בו; ואם מצא שמת למי יחזור המעות.

קכו. כל דין מעמד שלשתן אימת קונה ואימתי יכולין לחזור בהן וכל התול' בזה; ואם השני אח"כ נתנו לאחר וחילוקים בזה; ואם יכול א' מהן לומר טעיתי בהודאתי; ובאיזה ענין יכול להקנות א' מאלו ממונו של גוי; ומי שיש בידו מעות של אחרים ובאו עליו אונסים מכה הממון והוצרך להתפשר עמהם אי חייב לשלם לו.

קכז. איש שלוח מאשתו או מעבדו או הלוח מהגר אימת חייב לשלם.

קכח. מי שפרע חובו של חבירו או נתמשכן בעדו אימת חייב לשלם לו וחילוקים בזה; ושם מקצת דיני מסים ואם בן עיר א' נתפס בעד חבירו בענין מס;

קמט. מי ומי אין לו חזקה בנכסי חבירו כגון שותפין ואפטרופסין ואריסים ואוהבים שיש להם שייכות זה אצל זה וחילוקין בוו; ודין גולן או אלם וקרוב למלכות וגוי ומשומד וחש"ו אי חזקתן חזקה ואי מחזיקין בשלהם; ומחזיק בשל הקדש או בשל אשה שיש לה בעל; אין מחזיקי בשל קהל; מי שהיה לו ס"ת שקראו בו הקהל תמיד ואח"כ הקהל רוצים לקנות ס"ת אחרת והוא מוחה מכה חזקה.

קנ. אם ירד לקרקע בתורת משכנתא או בדרך אחרת שירד ברשות וטען אח"כ שלקחו הימנו; והממשכן אם יכול לפדאו לחצאין.

קנא. אלו שאין להם חזקה ובאו עדים שקנה הקרקע. קנב. אלו שאין להם חזקה אימת יש להם חזקה.

הלכות נזקי שכנים

קנג. חזקות נכסים כגון הוצאות זין לחצר חבירו והיזק ראייה; ואסור להסתכל לחצר חבירו או בבית חבירו; מזחילה והעמדת סולם ונעיצת קורות בכותל וחילוקים רבים; ומי שהיה לו קורה בכותל אי הוי חזקה אצל הכותל או אם יוכל להכביד על הכותל ולבנות בה בניינים שלא היו מתחלה; ואם נפלה הכותל ואם רצו לשנות בכותל; ואם הכותל רחבה למטה יותר מבכותל עצמו והחזיק ברחבה עד היסוד וחילוקים בוו; ומי שרוצה להניח מרוב בר"ה אימתי בני ר"ה יכולים לעכב; ודינים רבים בחזקת מים שיורדין מגג לחצר חבירו או על גג ורצה בעל גג [או בעל] חצר לבטל.

קנד. אם יש חזקה להיזק ראייה ופתיחת חלון לחצר ומבוי חבירו; ואם א' מבני חצר יכול למלאת ביתו דיוירין או לבנות חדרים רבים תוך ביתו ולהרבות בו אנשים; ושני שותפין בבית שא' מהן מרשה לרבים לכנס לרשותו וחבירו מוחה; דין פתיחת חלונות לחצר ומבוי ור"ה; ודין חלון נגד חלון ופתח נגד פתח; וגדול ורוצה לעשות קטן או מא' שנים ושם חלוקים רבים מדין זה; ושם כל דין חזקת חלונות איזה חלון יש לו חזקה או אין לו חזקה; וחלוקים בין עשוי לאורה או לאו וכל התולה בוו; ושם אם יש בחצר טענות אורו; ומי שהיה לו חזקה על חצר חבירו אימת אמרינן דמחל עליה; אם יש חזקה להיזק ראייה או שאר הויזקי גדולים כקוטרא וב"ה וחילוקים הרבה בוו; ואם א' פותח חלון לרשות חבירו ומקום שאינו מויקו כגון על גגו וחורבתו כיוצא בוו אם יכול למחות ואם מוחה הוי חזקה; מי שקונה בית מגוי וכבר החזיק חבירו באותו בית בחלונות ושאר דברים אי הקונה יכול למחות וחילוקים בוו; מי שהחזיק בחלון ובא חבירו לבנות בצדו או כנגדו כמה צריך להרחיק ולבנות כדי שלא יזיק לחלון; ומי שבונה בצד ביתו של חבירו ומונע

קלה. שנים או חזין בטלית או בחפץ אחר וכל א' אמר שלי הוא; ואם ב' רוכבים על בהמה וחולקים עליה; וב' הדרים בבית וכל א' אמר על מה שבבית שהוא שלו וחילוקים בדינים אלו ושם בדין שהדין נותן שהמע"ה ותפסו האחר בדבר ההוא.

קלט. ב' חולקין על דבר א' שהוא שלו והדבר אינו בידו; וכל דין ממון המוטל בספק אימת חולקים; או שודא אי כל דאליס גבר; ובמקום שהפוסקים חולקים היאך דייגין ליה.

חזקת קרקעות

קמ. מי שהחזיק בקרקע ואומר שהוא שלו אימת הוי חזקה; וכל דינים התלוים בוו; ואם צריך לישבע; ואיזה עדות או ראייה מוציאה המחזק מהקרקע; וראובן שיש לו בב"ה ב' מקומות ומכר א' לשמעון והחזיק בו וטוען שזהו שלקח וראובן כופר; ואם השכיר המחזיק הקרקע אם הם יכולים להעיד בדבר; ומי שנתן קרקע לחבירו והחזיק בה אח"כ לג' שנים וטוען אח"כ מתנה בטעות היא. חזקת הבתים וחזיות ומקומות בב"ה בכמה שנים הוי חזקה; ודין בורות שיחין מערות אימת ובאיזה תשמיש הוי חזקה.

קמא. חזקות מרחצאות ושדות שפחות ועבדים וכל התלוין בוו; ומי שהוציא הרבה ואכל קימעה. קמב. אם סייע המערער למחזיק בחזקתו ואם החזיק (היה) בטעות; ושם מדין חזקת ישוב שא' קנה מחבירו חזקה על שטר ואח"כ טוען שהשטר שלו.

קמג. מחזיק שלא בפני מערער שהלך לעיר אחרת ולפעמים חזר לעירו.

קמד. החזיקו בו שנים שנה אחר שנה ואב ובן שהחזיקו זה אחר זה; ואם הקדישה המערער אי מקרי מחאה.

קמה. הביא עידי חזקה ולא כווננו עדותן; ואם עד חזקה ועד קנין מצטרפין.

קמו. איזה דבר מקרי מחאה שמבטל החזקה ובפני מי צריכים להיות המחאה; איזה חזקה מקרי חזקה שיש עמה טענה או אין עמה טענה; זמי שאין לו עדות שהקרקע שלו ובא מערער על א' שלא החזיק בו כראוי; והבא בטענת ירושה או שלקחו או שראוהו משתמש וכמה דינים וחילוקים הנופלים בין מערער למחזיק; ואם הביא מחזיק עדים שמערער בא לקנות קרקע הימנו; ואם הביא מערער ראייה שפעם א' נתבטלה המכירה אם יוכל מחזיק לטעון שחזר ולקחה. קמו. מערער על שדה וחתם עליה בעד או דיין או אמר לקונה לקנותו; או שהוא היה ב"ד או אפטרופס במכירה או מערער שכרו מהמחזיק. קמז. מי שאבדה לו דרך שדהו.

ואם באו בני עיר אחרת לעירם מכת אונס או שאר אונסים מה דינן בעודן בעיר; ושם בני אדם שהיו מוחזקים בעיר במצוה א' אי אחרים יכולים ליטלן מהן; ומי שיש לו חזקה בעיר בדבר שולטנית ושאר דברים ומת אם בניו ירשו חזקתו.

דיני שותפין בקרקע

קנו. ב' שותפין לחצר ורוצים לחלוק ואח"כ רוצים לחזור ואם יכולים לכופו זא"ז לחלק; ושותפין במקומות ב"ה ורוצים לחלוק אם כופין זא"ז; ואם א' רוצה להוסיף במקומות ב"ה ואינו מזיק בזו או אם הקהל רוצים להוסיף ומזיקים בזו לפתח או שיש לו מקומות הרבה; כיצד בוגין הכותל בחצר ואם כל א' אומר שהוא בנאו ולאיוזה כותל יכולין לכופו זא"ז וחלוקים בזה; ואם א' רוצה לבנות כותל במקום שא"י לכופו חבירו לבנות עמו אם חבירו יכול למחות בו; ואם קבלו קנין לבנות כותל הוי קנין דברים; ואם א' בנאו משלו אימתי כופין לחבירו לשלם מחצה; ודינים התלויים בזו ושם דיני המנהגות.

קנת. דין כותל גינה בקעה ושדה אם כופין זא"ז לעשות כותל או גדר או חומה; ואם עמד א' והיקף חבירו אם חבירו צריך לשלם וחילוקי' בזו. קנט. אם א' יכול לכופו חבירו לעשות מחיצה; וב' גגין העומדים בר"ה זה כנגד זה אם צריכים להקיף מחיצות שלא יזיקו זא"ז בהיזק ראייה.

קס. גג וחצר סמוכים זה לזה איזה מהם צריך לעשות מחיצה שביניהם.

קסא. באיוזה דבר יכולין בני החצר לכופו זה את זה לתקן בחצירן או למחות זה בזה שלא לעשות בחצר. קסב. איזה דבר יכולין בני מבוי לכופו זא"ז ולמחות זה בזה; ואם רוצים בני מבוי להעמיד דלתות למבואין או להעקי' הדרך וחלוקים בזו; וכן אם אחד מבני מבוי רוצ' להוסיף פתחים למבוי אחרת; ושם הרבה דינים במקומות ב"ה אם קהל רוצים לשנות דבר בב"ה ומזיקים לאיוזה יחיד שיש לו מקומות בב"ה; ואם מקצת בני ב"ה רוצים להגביה מקומותיהם מן האחרים.

קסג. באיוזה דברים בני עיר כופין זא"ז וכל דינים התלויים בבני העיר שיש להן בעירם כתקנתם ומנהגם וטובי קהל שלהם ושאר דברים הצריכים לבני העיר הכל נתבאר שם; מי ומי הרי הוא כאנשי עיר שצריך לסייע לבני העיר בכל צרכיהן והרבה חילוקים בזו; אם בא א' לעיר אם חייב לעזור דברים שכבר מחוייבים בני עיר; וכן אם הושם מס על בני העיר וברחו קצתם;

כיצד גובין צרכי בני העיר אם לפי הממון או נפשות או בתים וחילוקים הרבה בזו; מאיוזה ממון גובין המס וכל דיני המס נתבאר שם; ודין אדם בטל ומי שפטרו

ממנו האויר אם יש היזק בזו; האחין שחלקו נחלות אביהן אם יש להם חלונות זע"ז בקרקע שחלקו; וכן ראובן שמכר או נתן חצרו לאחר או שמכר הבית ונשאר לו החצר או שמכר או נתן לשנים אימתי יש להם חלונות זע"ז; ושם כל דין מוכר ונותן אימת אמרינן בעין יפה מוכר ונותן; ומי שיש לו חלון לחצר שותפין וקנה מא' מהן ואח"כ חלקו כל א' מהם היה יכול למחות; שאם א' קטן וא' גדול שיש [להם] חלון בחצר אחד אין אומרינן נמתין עד שיגדל הקטן.

קנה. חזקות תנור וכירה בבית ועלייה וכמה צריך להרחיק; ודין רפת בקר ואוצר של יין והרחקת מים המזיקים לחבירו והרחקות מי רגלים ושאר דברים המזיקים לכותל והרבה חלוקים בזו; שאדם עושה בביתו ומזיקין לחבירו או ע"י שלא עשה בביתו כראוי מגיע לחבירו היזק או שאר חזיקות שהגיעו מבין השכנים מא' לחבירו איזה מהן צריך להרחיק ואיוזה אין צריך; ומי שרוצה לבנות אצל כותל חבירו אם צריך להנחת ריוח אצל הכותל כדי שיתחזק יסוד הבנין ע"י דריסה; אימתי אמרינן שעל הניזק להרחיק עצמו; ואילן או גירין הסמוך לעיר ומזיק לרבים מאי דינו; ושם דין שר ומלך שאומר ליהודים הדרים תחתיו שאם לא יגרמו ליהודים האחרים ידורו ג"כ תחתיו יגרש כולם אם צריכים לעשות;

מי שיש להן שדות וגנות סמוכים זו לזו כיצד צריכין להרחיק אילנותיהן או זרעותיהן; ואילן הנוטה לרשות חבירו אימת צריך לקוצצו וחלוקים הרבה בזו ובשאר נזיקין הדומים לאלו המזיקים לבני מבוי או לבני העיר; חזקת הגניוקין בכמה הוי ויש נזקין שאין להם חזקה כגון קוטרא וב"ה וקצבות ושאר נזקין גדולים וחלוקים רבים בזו אימת אין להם חזקה או יש להן חזקה.

קנו. א' מבני חצר שביקש להיות רופא או אומן או מלמד או חנות אימתי חביריו יכולין לעכב עליו; וכן אם ירצה לעשות סופר משאר אומניות או שאר דברים שבני חצר מעכבין זה על זה; אם רוצה למכור ביתו לאחר ומזיק בזה לבני חצר; דברים שבני מבוי מעכבין זע"ז או בני העיר מעכבין זע"ז; ואם בני מבוי זה מעכבין על בני מבוי אחרת וכן בני עיר על בני עיר אחרת שלא לישאו וליתן ולעשות אומנות במקומן; ומי שיש לו חנות או אומנות או גוי מעורב א' עם א' יכול לכונוס לאומנותו וחילוקים רבים בדין [זו]; ואם א' מבני העיר רצה ללות בריבית מועט יותר מבני עיר אחרת או עושה שאר חזיקות במחיתתן אי מעכבין עליו; בני העיר שבאים אחרים לדור עמהן ולישאאו עמהם בעול; וכל דיני חזקות יישוב מבוארי' שם וחילוקי' הרבה מדיני' אלו; גם הרבה דיני' מסים מבוארי' שם;

לא שייך לאומרו; וכן אם חולקי' בדבר המושכר או ממושכן להם; ודברים שאין בהם דין חלוקה ואינם יכולים לומר גוד או אגוד אימתי חולקים לימים או משכירין לדבר ההוא חולקי' המעות; וכל דינים התלויים בוו דין חלוקה או בגוד [אן] אגוד נתבאר בסימן זו; ושם אם שייך בבתי' [אן] במקומות ב"ה דין חלוקה; ושם ב' שיש להם דבר א' ביחד ומשתמש בו א' שנה או שנתיים אי צריך להעלות שכר לחבירו או אם יכול השני לומר גם אני אשתמש בו כמותך; ואם יכולים לומר על מקצת הדבר גוד או אגוד ולחלק הגשאר וחולקים בוו; ואם א' עני אם יכול להעמד אחר במקומו שיאמר גוד או אגוד.

קעב. דין חצר המתחלק אם חולקים אותו לפי פתחיו או בתים וחולקים בוו בין זכה מן ההפקר או ירשו או קנה. ואיזה דבר יש לו דין פתח ואם חלקו בתים ע"פ שומא אם חולקים בחצר בשוה; אכסנ' של מלך הבאים לחצר כיצד מתחלק לפי בתים או לפי פתחים.

קעג. דבר שאין בו דין חלוקה ונתדמו השותפין לחלוק; ואם רשאי לחלוק ספרים ואם נתרצו לחלק בדבר שאין בו דין חלוקה אי הוי קנין דברים; אחים והשותפים שחלקו אם יש להם דרך או סולמות או חלונות או שאר דברים הצריכין זו על זו אם מותרים לשנות ואם מחזיק' בשאר נכסים זו על זו; ושם על באר שהיה בחזקת שניהם ונתקלקל אי אזלי חזקה ושאר טענות בוו.

קעד. אם א' מהשותפין או אחין רוצים בא' מהחלקי' בלא גורל ורוצה ללקחו בדמים הרבה או שאמר שיתנו לו חלקו אצל מצר שלו; ואם א' אומר לחלוק כל שדה ושדה וא' אומר שדה נגד שדה; ושדה שיש לו גהר כיצד חולקין; ומי שיש לו ב' חלקים אם נותנין ב' חלקים בצד א'.

קעה. אם חלקו מקצת האחין ואח"כ בא אחר לבטל החלוקה או ב"ח גבה חלק א' מהם; כל דיני בעל מיצרא אימתי בעל המיצר קודם ואימתי לוקח קודם וחולקים בוו; ושנים הבאים ליקח איזה מהם קודם וכל התולה בדינים אלו.

המלך מהמס ות"ח ויתומים ושאר מעות של מצוה אם חייבים במס; וכל דיני מסים ועול; וכל דינים התלויים ושייכים לזו הכל נתבאר שם; ועוד הרבה תשובות שבין בני העיר זה עם זה או עם עיר אחרת במסים.

קסד. הבית והעלייה של ב' מי מתקן הכותלים ושאר דברים המתקלקלים; או אם נפל הבית וא' מהן רוצה לבנות והב' אינו רוצה; ואם נפלו האבנים לרשות א' כיצד חולקין; ואם אין להם לבנות כיצד חולקים הקרקע; ואם חוזרים ובונים וא' מהן רוצה לשנות הבנין ממה שהיה אימתי חבירו יכול לעכב עליו.

קסה. בית הבד או גינה שעל הסלע וכיפה תחתיו. קסו. מי שהיה כותלו סמוך לגינתו של חבירו ונפלה לגינה אם צריך לפנות או להפקירן.

קסז. ב' גינות זו למעלה מזו וירק בינתיים ואילן על מיצר הפירות למי.

קסח. שטף הנהר אילנותיו [ושלתו] בשדה חבירו מי גוטל הפירות; וכן מוכר אילנותיו לקוח ועשאו פירות קודם שקצצן הפירות למי והמוכר פירות סתם.

קסט. מי שהיה לו בור לפניו ביתו של חבירו או גינה או חדר ויש לו דרך עליו אימת יכול ליכנס לשם ואם נתן דרך מהצד.

קע. ה' גינות המספקת מים ממעיין א' וכן ה' חצרות שממיהם מחלקים דרך ביב א' אימתי צריכין לסייע זה לזה לתקן המעיין כדי שהוא יסקה גינתו תחלה אם חבירו יכול למחות בו.

קעא. ב' שיש להם יחד קרקע או מטלטלין אימתי כופין זה את זה לחלק; ואיזהו מקרי יש בו דין חלוקה וחילוק בין יש בו דין חלוקה או אין בו; ואם היה בו דין חלוקה ומכר א' חלקו לשנים ולא היה בו אח"כ דין חלוקה או שהיה לב' דין חלוקה ולא לג' או אם יש לא' ב' חלקים ולא' שלישי ושאר דרכי' התלוין בוו; ושם דין בית שאם יחלקו צריכים להפסיד בניגו הבית אם א' מהן יכול למחות משום זו בחלוקה; וכן אם יכול למחות משום שלא יהיה פתח לחלוק ודינים וחלוקים רבים בוו;

כל דיני גוד או אגוד באיזה דבר אמרינן ובאיזה דבר

כרך ב

קפג. השולח שליח לקנות לו סחורה ידוע ולא לקחה או שלקחה לעצמו או שחזר השליח ומכרה; או ראובן שאמר לשמעון בא ונקח סחורה ביחד וא' קנאה ואינו רוצה ליתן חלק לחבירו או שזה חוזר אח"כ ואינו רוצה שיהא לו חלק בסחורה; או ששלח לקנות או למכור לו סחורה והוא שינה והרויח או הפסיד; מי ששלח שליח וטעו נגדו הטעות של מי וכן אם נתנו לו תוספות על המקח וחילוקים בו; ומי שנתערב בעד חבירו נגד גוי והגוי שכח החוב וחילוקים בו; ומלמד שהיה אצל ב"ב ואח"כ באו על ב"ב עלילות משום זו.

קפד. ג' שנתנו מעות לשליח לקנות להם דבר ואמר שקנה לא' מהן; וראובן שקנה משמעון קרקע על שם לוי ולוי אמר שהוא לא צוהו ושמעון רצה אח"כ לחזור.

קפה. כל דיני סרסראות אי הוי ש"ש ואם מכר הסרסור יותר ממה שצוהו וסרסור שטרח והמציא לו קונה וחזר המוכר אם חייב ליתן לו סרסרות; ואם אומר המוכר שיתננו במה שיוכל ונתנו בחצי שויו; ואם נתן כלי זו לסרסור למשכנו ואומר א"י אצל מי משכנתו או שהמלוה כופר או שמשכנו אצל גוי וגוי מכרו אם הסרסור חייב; ואם הסרסור חייב באונסין ובאיזה אונס אינו חייב; ומי שנדר לא' שכר שידבר בשבילו לשלטון וא"ל שלא עשה זה אלא מיראה שלא יקלקל עניינו.

קפו. הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו או שלקחו למוכרו במקום פלוני ונאנסו בהליכה או בחזרה; או שא' אמר לחבירו מכור חפץ זה ומה שגררו בו נחלק.

קפז. שליח או שותף שאירעו אונס אימתי נאמן בשבועה ואימתי צריך להביא ראיה או עדים ואי דנין כן בדברים אחרים שצריך עדים במקום שיש עדי' ואין נאמן בשבועה.

קפת. אם יש שליחות לגוי ואם יש לו דין זכיה; ואם שליחות לאשת איש וחש"ו אם יש להם שליחות.

הלכות מקח וממכר

קפט. אם מקח נגמר בדברים בעלמא; ולאחר שנגמר המקח בא' מהדברים שהמקח נקנה בהן א"י לחזור בהן ואם יכול לחזור תוך כדי דיבור; ואם מחלו זה לזה אח"כ אם נתבטל המקח בו; ומי שיש לו שטר מכירה על שדה חבירו נאמן לומר פרעתי.

הלכות שותפין

קעו. דיני שותפות באיזה דבר מתקיים השותפות ושאין יכולים לחזור; וכל דיני השותפות ובאיזה דבר אינ' מתקיימים ואימתי חולקים שכר בשוה או לא; אם נאבד או נגנב איזה דבר מהשותפים אם חייבים לשלם; ואם שינה א' באיזה דבר מה דינו; והרבה שאלות ותשובות בדיני שותפות נתבארו בסימן זו; ואם גנב א' מהשותפין אם צריך לחלוק עם חבירו וכל דיני שותפים אימת צריכים לחלק הריח שביניהם נתבאר בסי' זו.

קעז. אם חלה א' מהשותפין או בא עליו אונס אחר אימתי נוטל הוצאה מן השותפין; וכן אם נתפס בדרך וכן מי ששולח שליח ונתפס אימת צריך משלח לפדותו; וכן אם רצה א' מהשותפין לילך ללמוד או לעסוק אומנות המלך וא' אמר לחבירו גנוב וכל נזק שגיגע עלי לשלם.

קעח. א' מהשותפין שמחל להן המוכס אימתי הוא לאמצע וכן אם שר הניח לא' המס אם צריך לחלוק עם הקהל.

א' מהשותפין שעסק בשותפות שלא ברשות חבירו בקרקע או במטלטלים אי הוי כיוור ברשות; ושם אם א' מהשותפין שנתפס ולקח איזה דברים מן השותפין ופדה עצמו ואין חבירו רוצה לסייע להפדותו; ושם תשובה בא' שהודה שכל מה שיש לו הוא של שותפין ובנה ק' בתים ואמר שאינו של שותפין הן.

קעט. אין א' מהשותפין יכול לסעוד טענת חזקה בדבר שהוא של שותפות או שא' אומר שיש לו ב' חלקים ושיש לו רק חלק א' לשני וחלוקי' בו.

קפ. שותפין שנדרו הנאה זו מזו כיצד יעשו בדבר המשתתף ביניהם.

קפא. שיירא ההולכות במדבר ועמדו עליהן לסטים ועמד א' מהן והציל אם צריך לחלוק עם האחרים.

קפב. אסור להשתתף עם עובדי ע"ז וכיצד נוהגים ואסור משא ומתן עם נבלות וטרפות.

הלכות שלוחין

בכל דבר שליח של אדם כמותו חוץ מדבר עבירה ואימתי אמרינן אין שליח לדבר עבירה; ואימתי אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו; ואם יוכל לעשות שליח לאחר שאינו יוכל להיות שליח עכשיו; ואם צריך קנין או עדים שעשאו שליח; ואם טעה שליח או שינה בדבר השליחות ממה שצוה המושלח.

במעוֹת ובמשיכה ומעוֹת אינו קונה וחילוקין בזה; ואימתי צריכים הגבהה ומי שקנה איזה דבר וגשאר אצל המוכר חייב באחריות.

קצט. באיזה דרכים קונות ובאיזה זמן מעוֹת קונין; והקונה או מוכר ליתומים ולהקדש או שאר צרכי מצוה והקונה במלוה אם קנה.

ר. חצרו של אדם אימת קונה לו ואימת אין קונה; ואם הגבהה קונה ברשות המוכר; או ששכר את מקומו שהניח (מונח) שם; ואימתי כליו של לוקח קונה ברשות אחרים או ברשות מוכר או כליו של מוכר ברשות לוקח; וחילוק בין פסק עד שלא מדד או מדד ואח"כ פסק וחילוקין בזה.

רא. בדין סטומתא קניא; ושם שכל דבר שהוא מנהג בעיר להקנות קניא; ומי ששלה אחר שיקנה בשבילו אם קונה.

רב. דין הקונה מטלטלין ובאיזה קרקע מקנה מטלטלין; ואם הקנה לו עבדים ומטלטלין או עם קרקעות או שהקנה לו בהמה ומטלטלין והחזיק בא' מהן; ומה שנהגו להקנות אגב ד' אמות אף מי שאין לו קרקע.

רג. כל דבר נקנה בק"ס; ואם יכול להקנות מעוֹת בחליפין; באיזה מעוֹת יש להן דין מעוֹת; ואיזה מטבע או מטלטלין קונין וא"ז אם מחליף זו בזו; ואיזה דרך יכול להקנות חוב שלו לאחרים.

רד. נתן מעוֹת ולא קנה בדרכי הקנאה צריך לקבל מי שפרע ודינים התלוים בזה; אימתי מקבל מי שפרע אם חזר ואימתי א"צ לקבל ואימתי מותר לחזור לכתחלה.

רה. מי שמכר או נתן באונס או מסר מודעא וביטל מודעא איזה מכירה קיים או בטל וחלוקים בזה בין מכירה למתנה; ואיזה דבר מיקרי מכירה וחילוקים בזה איזה מקרי אונס או מסירת מודעא או ביטל מודעא; וכל הדברים התלויים בדינים אלו נתבארו בסימן זו.

רו. האומר לחבירו כשאמכור לך במנה או כדשיימי אינשי או א"ל לא אמכור אלא לך אם יוכל לשכרו; ומה שקיבל קנין למכור והוא קבל קנין לקנות ולא פסקו דמים אי נגמר המקח בכך.

רי. המוכר לחבירו קרקע או מטלטלין והיה תנאי במקח אימתי המקח קיים או בטל וחילוקין בזה; ואי נתינה בע"כ של אדם הוי נתינה; מי שקיבל עליו לעשות איזה דבר תוך ל' יום ונאנס ביום ל' אם לא היה אפשר לעשותו; ומי שקיבל עליו לפייס חבירו ואינו רוצה להתפייס אא"כ נותן לו ממון הרבה; ושם מי שאומר ע"מ שתתן לי או לפלוני י' זוז ומתו ונותן ליורשים מי מהני; והפוסק ליתן לחבירו מנה לשנה

קצ. באיזה [קנין] קרקע נקנה ואיזה כסף קונה קרקע; ואם היה כבר חייב לו וקנה ממנו אם יכול לומר לו המעוֹת שנתת לי מעכב בחובי; ואם נתן לו משכון או ערבון או נתן לו מקצת מעוֹת ועייל ונפק אזורא אימתי יכולין לחזור בהן; ואם חזר בו מה צריך ליתן לו בעד אותו מקצת וחלוקים בזה בין קנין קרקע ומטלטלין.

קצא. אימתי שטר קונה או אינו קונה; ואם לוקח אמר שנתן המעוֹת והמוכר אמר שלא קבלן; והשטרות שכותבין עכשיו אם מקרי שטר קניין או ראייה וחלוקים בזה; ואם מכר לו איזה דבר לאחר ל' יום אימתי קונה.

קצב. אם קרקע נקנית בחזקה ואיזה חזקה קונה; ואם יש דבר מפסיק בין השדות ואם קנה י' שדות בי' מדינות והחזיק בא' אי קנה כולן; שכירות קרקע או מטלטלין במה נקנה ודין משכנתא במאי נקנה.

קצג. דבר המחובר לקרקע אימת דינו כמקרקע או כמטלטלין.

קצד. הקונה מן הגוי ולא נכתב לו שטר ובא א' והחזיק בהן; ואימתי אמרינן נכסי הגוי הפקר ודין עני המהפך בחררה ובא אחר ונטל וחלוקים בזה; ואם מותר לירד למערופיא של חבירו; וגוי שיש לו משכון אצל ישראל ונתנו לחבירו שחייב לישראל אחר אי מוציאין מזה וגותנין לזה; וחלוקים בדינים אלו בין קרקע למטלטלין.

קצה. דיני ק"ס אימת קונה ובאיזה סודר מקנין ואם צריכים להקנות לפני עדים ואם קנו לפני פסולי עדות; ולמה נהגו עכשיו להקנות בכלים של עדי; ואם קנו שלא מדעת הקונה או שלא בפניהם; ואם קונים בבהמות או במטבע או בפירות או אם צריכים כלי וחלוקים בדינים אלו; וכל התולה בדין קנין חליפין יתבאר בסימן זו; ואם יכול להקנות בק"ס לאחר ל' יום או אחר זמן ואם יכול לחזור אחר קנין תוך כדי דיבור ואחר כדי דיבור; אי מהני חליפין בשכירות קרקע או שאלות קרקע; ואם טובת הנאה ממון להקנות בחליפין או בשאר קניינין ואי מהני קנין דברים.

קצו. עבד כנעני במה נקנה.

קצז. בהמה דקה או גסה או חיה במה נקנה וחלוקין בזה בין משיכה למסירה; ובאיזה מקומות קונים בדרכים אלו; ורוכב ומנהיג אימתי קונין; שנים שבאו לזכות בבהמה ברכיבה או בהנהגה או א' רוכב וא' מנהיג וחילוקין בזה; או מוכר כל העדר ומסר לו העז המהלכת בראש העדר וכיוצא בזה קנה; ושם א' שמכר לחבירו ספר א' ומסר לו חציה אם קנה גם חלקו השני; ואי מכר לו הרבה בהמות ומסר לו מקצתן וחילוקין בזה.

קצח. דין מכירות מטלטלין או קנייתם אימתי קונין

מאחר שאין הקנין חל; וכן אם הקנה להדיט ולהקדש ביחד אי הקנין חל לחצאין דהיינו להקדש במקום שאין חל על הדיט.

ריא. האומר לחבירו מה שאירש מאבא או שיעלה מצודתי מכור לך; וכן המוכר דבר שאינו ברשותו או מחייב עצמו בדבר שאינו ברשותו.

ריב. המקנה לחבירו דבר שאין בו ממש כגון דירת בית או אכילת דקל פלוני וכיוצא בזה אימתי מהני בו קנין ואיזה לשונות מועיל בזה וכיצד דורשין לשון השטרות בזה; והמשייר לעצמו כח בבית או דבר שאין בו ממש אימת אמרינן ששייר באופן המועיל; השוכר קרקע אי רשאי להשכירה לאחרים; המקדיש דבר שלא בא לידו או שלב"ל אי מהני; ואי גשבע לקיים קנין בזה אי מהני.

ריג. המוכר פירות שובך או כוורת מהו בכל המכירה. ריד. המוכר בית מה בכלל המכירה וחלוקים בזה אם כתב לו עומקא ורומא או מיצר לו מצרים; וכן אי מכר לו שדה וזכרם אי מכר לו האויר ומה שתחת הקרקע וחלוקים בזה; ושם מי שמכר לחבירו חלק שמינית בבית שיש לו והוא עצמו אין לו בית אלא החצי כמה הקנה לו; והמוכר בית סתם אם יוכל לומר כזה מכרתי לך או אם מראהו נפל; ובית של כמה אמות צריך ליתן לו.

רטו. המוכר מרחץ או בית הבד מה מכר בכללן או מכר עיר מה בכללה; המוכר דרך כמה רחבו; והמשייר לעצמו אילנות אי שייר לו דרך; ואימתי אמרינן מוכר או נותן בעין יפה מכר ונתן; ואם שייר לעצמו אימת אמרינן בעין יפה שייר; ואם מכר או נתן שדה וזכרם או אילנות מה בכלל; ואחין שחלקו שדות וזכרם מה בכללן; והמחזיק בנכסי גר.

ריו. המוכר קרקע או שדה איזה אילנות מכר בכללן; ואם אמר חוץ מדקל פלוני או דקל סתם מה בכלל, ואם מכר לו אילנות אם קנה הקרקע ואם מכר לו הקרקע ושייר אילנות לעצמו או קרקע לא' ואילנות לא' אם צריך לקצצן והקונה אילנות לקצצה.

ריו. המוכר מקום בתוך שדהו לאמת המים או מוכר דרך לחבירו; ואם מכר לו מקום לעשות מעמד או בור או קבר והמוכר קברו ומקום מעמדו והספדו. ריח. המוכר לחבירו בית כור עפר מה עולה למדת הקרקע ואם היו בקעים וסלעים או מים אי היה יותר מבית כור או פחות; [אמר] פרדס או [כרם] אני מוכר לך ולא היו שם פירות; המוכר פרדס או כרם ואין בו ענבים; ואם אמר פלגא דארעא דאית לי מכור לך או המוכר לו שדה בבקעה אי מכר כל הבקעה, ואי אמר נכסי פלוני מכורין לך או כל נכסי וחלוקים בזה בענין הלשונות.

כמה שנים צריך ליתן לו; והרבה לשונות בתנאים שבין אדם לחבירו כיצד הוא משמעותו; ואם התנה ואח"כ עשה שטר סתם; ואימתי אמרינן דברים שבלב אינן דברים; והמוכר על מנת לעלות לא"י ונולד אונס שלא יוכל לעשות; ואי מכר ולא אצטריכי ליה זוזי; או שהלוקח עצמו אמר יהיה לך מעות אחזירנו לך או שאר תנאי שהוא כיוצא בזה; ואימת אולנין בתר אומדנות במקח וממכר; וראובן שנתן לשמעון שטר מכירה על ביתו אם לא יפרע מה שחייב לו ואח"כ טען שפרע לו; ואם השליש השטר מכירה ואח"כ מכרו לאחר;

המוכר שדהו ואמר לו לוקח כשיהיה לך מעות אחזירנה לך; וכל דיני אסמכתא לא קניא מבוארים שם; איזה תנאי מקריא אסמכתא לא קניא וכל חלוקים בזה; ותנאים בשדוכין אם יש בהם אסמכתא; ודין משחקי בקוביות אימת קניא וישרי ואימת אסור משום אסמכתא וכל התולה בזה; ואי כתב בשטר דלא כאסמכתא אי מהני; אי סמכין על עדים בדבר כיוצא בזה; ואיזה מקרי אונס לבטל תנאי; ושם הרבה תשובות מתנאים שבין איש לאשתו ובין אדם לחבירו שחייבו עצמן באיזה דבר על תנאי אם מקרי אסמכתא או לא; המחייב עצמו נגד חבירו בדבר שאינו קצוב כגון מקבל עליו לזון חבירו אם צריך לקיים; ושם מי שמקבל לזון חבירו אי רפואה ומלבושין בכלל; ואם הלך למקום אחר אם חייב לשלם לו מזונותיו; ואם סבל עליו שאם לא יזונו יתן לו מאה דינרין ולא זנו יום א' אם חייב הקנס; ומי שקיבל עליו לזון את חבירו עם אשתו ומתה האשה אם חייב לשלם לבעל.

רח. מקח שיש בו קצת איסור ריבית אם המקח בטל; וכן איסור מצד שנשבע שלא למכור ועבר על שבועתו; ואם חזר בו אם צריך לקבל מי שפרע.

רט. המוכר דבר שאינו מסוים או שאינו קצוב כגון פירות דקל זו או בית מלא פירות זה מכור לך; והמוכר דבר שלא בא לעולם ואיזה נקרא דבר שלב"ל ואם יוכל לשעבד דבר שלא בא לעולם; ודין המוכר דבר שאינו ברשותו אימת נקנה המקח ואימת לא נקנה; המשייר דבר לעצמו אי אמרינן שייר בעין יפה ובענין דמהני; והמשייר דבר לעצמו אי אמרינן דבניו יורשין זכותו; ואימת אמרינן דשייר הוי תנאי לבטל המקח או לא; אימתי יוכל להתנות תנאי על דבר שלב"ל או אינו מסוים; ואם יכול לסלק זכות מדבר שלא בא לעולם; ואם ב' או ג' עשו שותפות ביחד על דבר שלב"ל אי מהני.

רי. המקנה לעובר או למי שלב"ל או לחמור או למת או שאמר לא' שיקנה לא' מהם וחלוקים רבים; והמקבל עליו בקנין וקנס לגרש אשתו אם חייב בקנס

ריט. מכר לו שדה סתם בלא מצרים כמה מכר ואם סיים לו קצת מצרים כיצד חולקין.

רכ. המוכר ספינה מה בכלל המכירה; מכר קרון מכר פרדות ואי מכר פרדות אי מכר הקרון וכן בשכירות; ואי אמרינן הדמים מודיעין בכיוצא בזה; מכר שפחה אי מכר ולדה ובור אי מכר מימיה; מכר פירות שובך או כוורת כיצד לוקח מפרשן.

רכא. המוכר שאמר בעד כ' וזו והלוקח אמר בפחות ואח"כ נתן לו החפץ סתם ואם חלוקים בענין אם הסרסרים גאמנין.

רכב. ב' החלוקים על המקח כל א' אמר לי מכר המוכר נאמן; מכרתי לא' וא"י למי.

רכג. המחליף פרה בחמור ונמצא עוברה בצדה ובשפחה ולדה וא"י אם קונה שילדה מכרה או אח"כ; וממון מוטל בספק מה דינו; ומוכר עבד ושדה ויש לו גדול וקטן.

רכד. המחליף פרה בחמור ונמצא החמור מת או סוס ונמצא בו מומין; החליף דבר בדבר ומשך א' ונאנס השני מגייס מה דינו.

רכה. המוכר לחבירו קרקע או מטלטלין אי חייב בסתם אחריות; ואם לקחו גוים מעמו שאמרו שהוא גנוב; ובאיזה אחריות אמרינן ט"ס; ואם התנה שיהא עליו אונסין ואירע אונס דלא שכיח; ואם אמדינן דעת המתנה.

רכו. ראובן שמכר שדה לשמעון בלא אחריות ובא א' לטרוף אם יכול ראובן לטעון בעדו; ואם יצאו עליו עוררין אם יוכל לחזור בו; מוכר שלא באחריות או אפטרופס שמכר אם יכול הוא עצמו לחזור ולטרוף.

רכז. כל דיני מקח שיש בו אונאה וביטול מקח ואימת קיים ומחזיר אונאה ואימת המקח בטל וחלוקים רבים; ושכירות וקבלנות אם יש בהן אונאה; ובאיזה דבר אין נוהג דין אונאה.

רכח. אונאת דברים והמוציא ש"ר על חבירו; אסור לערב פירות רעים ביפים וחלוקים בזה איהו תערובות אסור או שרי.

רכט. המוכר לחבירו פירות חייטים או שעורים כמה פסולות יקבל הלוקח.

רל. המוכר לחבירו מרתף יין או שא"ל יין מבושם אני מוכר לך איהו יין נתן לו או אם נתקלקל היין; וכן אם קנו ממנו להוליכו למקום אחר ונתקלקל או הוול; ואם מכר לו יין בחזקת יין טוב וטעמו כשקנאו וקנאו אח"כ נמצא רע ודין זה בשאר משקים.

רלא. אסור לעשות עול במדה משקל ומשורה ובכל ענין המדידה; וכיצד יש לעשות המשקולת ומדות כדי שלא יוכל לרמות בהן הבריות וכיצד ישקול וימדוד; אין משתכרין באוכלין יותר משתות וכמה יש להשתכר

ומה נקרא אוכל; אם רשאין בני עיר לעשות תקנה וקצבה בענין משא ומתן שלהם אם יש חבר בעיר ואימתי המקח בטל; וכן אם נתן לו מעותיו וטעה במנין.

רלב. המוכר דבר במדה משקל ומנין וטעה בכל שהוא אימת המקח קיים; הקונה מקח וטען אח"כ שהיה בו מומין תחלה והמוכר אומר נעשו אח"כ או שראן או הגיד לו תחלה; ואיזה מום מבטל המקח; וכן לוקח בהמה ונמצא טריפה; אם אחר שראה המום והמקח ראוי להתבטל נאנס המקח או נגנב או נאבד אי חייב לוקח לשלם; וכן שברו או קלקלו הלוקח ואח"כ נמצא המום כגון טבעת שקנאו בחזקת זהוב ושברו ונמצא נחושת וכיוצא בזה; ואי מותר ללוקח להחזיר המקח לאחר שנמצא בו מום למוכר אם אין לו דמי המקח.

רלג. המוכר לחבירו בחזקת מין (א') חייטים ונמצא שעורים יפות ונמצא רעות בשר כבש ונמצא מאיל כסף צרוף ונמצא סיגים; א' שקנה מגוי מתכת בחזקת בדיל ומכרו לאחר והיה כולו כסף.

רלד. המוכר דברים אסורים מד"ת או מדברי סופרים אי צריך להחזיר לו מעותיו.

רלה. מכירת קטן במטלטלין או בקרקע אימת מעשיו קיימין או לאו וכן מתנתו; ואם יש לו אפטרופסין; וכן גדול שיש לו אפטרופס; ואם קנה הקטן מאחרים או נתנו לו במתנה או אם יוכל לזכות לאחרים וחלוקים בזה; ואם טעה קטן במכירה או קנייה; ואם לוקח אמר שקטן היה גדול בשעת מכירה על מי להביא ראיה; ואם אדם יוכל להעיד על הקרקעות קודם כ' שנה; וקטן שצוה בשעת מותו אי מצוה לקיים דבריו כמו בגדול ואם בודקין אותו לאחר מותו אם גדול היה; שוטה וחרש ועבד שמכרו או קנאו או נתנו או קבלו מתנה אם יש במעשיהן כלום.

רלו. הלוקח מגוים שאנסו קרקעות או מטלטלין של ישראל ולקחו אותו בחובותיהן או באונס אימתי צריך להחזיר לבעלים ואימתי אין צריך; וכן ישראל שאנס חבירו בתפיסות ויסורין עד שהוצרך ליתן לו אי הוי מתנה; וכן שר שלקח את של ישראל הדרים תחתיו מה דינו אם קנה א' ממנו; וענין דינא דמלכותא.

רלז. עני המהפך בחררה ובא א' ולקח אימתי נקרא רשע וכל דינים התלוים בזה; אימתי אסור ליקח מערופאי של חבירו או לשכור בתים ששכר חבירו; ואם מלמד (פשע) או פועל יכול להשכיר עצמו במקום שא' מושכר או ב"ב שוכרו.

רלח. אימתי כותבין שטר למוכר אעפ"י שאין לוקח עמו וכן אם כותבין שטר ללוקח בלא מוכר; ואם לאחר שהקנה המוכר הקרקע מוחה שלא לכתוב השטר; ודין עדין בחתומיו זכה לו; ומוכר שדה לחבירו ואין

רמה. האומר שדה פלוני נתתי לפלוני או אתנו לו ואיזה לשון מועיל במתנה. ואיזה אינו מועיל וחלוקים רבים בזו; ואם המקבל אומר שאינו חפץ במתנה באיזה לשון צריך שיאמר שהמתנה בטילה והמקבל שאומר שאינו רוצה במתנה.

רמו. הולכים במתנה אחר אומד הדעת כגון שהלך בנו למדה"י ונתן [כל אשר לו] לאחרים או נתן כא"ל לא' מבניו לא עשאו אלא אפטרופוס; ושם בא' שאומר שיהא מושל בכא"ל אי הוי לשון מתנה; ואי כתב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופוס; ומי שנראה בו שנתן מתנה לא' כגון שנתן מזונות לחתנו ואח"כ תובע שישלם לו.

רמז. השולח חפצים לביתו סתם ולא פירש כיצד יחלוק; והאומר נכסי לבני אם הבנות בכלל; או שנתן מתנה לקרוביו או לבן אחותו מי הוא בכלל; וחילוק [בזו] בין בריא [לש"מ] וא' שנתן מתנה לבנו ע"מ שיתן לבנותיו כך וכך ונפטרה א' מהבנות; ומי שהתנה עם אשתו שבניה יש לו כך וכך והיו לה בנות; ומי שאמר נכסי לראובן ולשמעון ולוי ולקרוביו כיצד יחלוק.

רמח. האומר נכסי לך ואחריך לפלוני וחלוקים בזו בין ראוי ליורשו ובין אמר מעכשיו ללא אמר מעכשיו; ואם מכרן הראשון; ואם צוה לתת נכסיו לבתו כשתנשא והוא מכרן קודם שנשאת ומתה; האומר אני נותן לפלוני מטלטלין או נכסי מהו בכלל; ואם שטרות בכלל הנכסים וכיצד הן נקנין; ואם אמר כל בגדי לפלוני או כל ממוני או כדומה לאלו הלשונות מהו בכלל; והאומר חצי נכסי לפלוני ומת הא' מהן אינו נוטל השני כל המתנה.

רמט. האומר ליתן מתנה לחבירו אימת אין יכול לחזור בו; ואסור נתינת מתנה לגוים או לעובדי ע"ז ואימת שרי.

רנ. כל דיני מתנות ש"מ איזה צריכים קנין או לאו; וחילוק בין מקצת נכסיו לכולו ובין ש"מ למצוה מחמת מיתה ואיזה [ש"מ] יוכל לחזור במתנתו ואם עומד נתבטלה ואיזה מתנה א"י לחזור ואם עומד המתנה קיימת ואיזה א"י לחזור וחלוקים רבים אי חזר בקצתן אי אמרינן שחזר מכולן ואיזה ל' הוי ל' מתנה; ודין מסוכן ויוצא בקולר או נשתתק או נשתטה שנתנו מתנות; וש"מ שעשה צוה וכתב לבסוף שכל מי שיערער לא יטול חלק בנכסיו; ומי שיש בידו של אחד ואמר שצוהו לתת ממנו להקדש; ודין מתנות ש"מ שיש בה קניין או שביקש לכתבה בשטר וחילוקים בזו; וש"מ שאמר לא' שיחלוק נכסיו לאחר מותו כפי רצונו אם דבריו קיימים; ובריא שמסדר נכסיו לאחר מותו אם יש לזו הצוה דין מתנות ש"מ; ואשה שמתה

העדים יודעין אם הוא של מוכר אם כותבין שטר על מכירה זו; ועדים שכתבו בספר זכרונות שלהם ענין מכירה או בסתם ואח"כ חלוקים המוכר והלוקח על דמי המקח מי נאמן; וראובן קנה קרקע משמעון ונתנה ללוי והיתה גזולה והוצרך שמעון להחזיר המעות לראובן אם צריך ליתן ללוי.

רלט. מי שאבד שטר קנייתו או מתנתו ובא לעדים או לכ"ד לכתוב לו שטר אחר; דין שטרי מכר המוקדמין או מאחרין.

רמ. מי שהוציאו ב' שטרי מקח על שדה א'; ואם היה א' על מקח והשני מתנה או איפכא; ומי שנתן לא' מתנה בית או מקום בב"ה ופירש בית או מקום פלוני אני נותן לך ואח"כ נתן לאחר בית או מקום סתם איזה מתנה קיימת ואם נאמר כיון לשני בבית או מקום אחר; דין שודא דדיינא באיזה מקום דנין; ודין ב' שטרות על שדה א' או ב' מקבלי מתנה הבאים כאחד; ואם מותר ליקח שוחד בדין שודא.

הלכות מתנה

רמא. הנותן מתנה לחבירו במה נקנית; ועד אימת יוכל הנותן לחזור בו; ואם נתן משכון על המתנה; ואם יהודא קבל קנין על דברי שמעון שאמר ליתן ביתו של יהודא; דין מחילה אימתי צריכה קנין ואימת אינה צריכה; ואיזה מקרי מחילה בטעות; ומי שכפר בשל חבירו עד שהוצרך להתפשר עמו ומחל מקצת אם חייב בדיני שמים לשלם; ומי שמחל לחבירו כל תביעות שיש לו עליו ואח"כ קבל הרשאה מאחר אם יכול לתבע; ומי שביקש מחבירו שימחול לו וא"ל יהי כדברך; ושטר פטור שנכתב ביום שנתחייב לו איזה דבר אם גם אותו חוב בכלל פטור; דין הנותן מתנה ע"מ להחזיר או על תנאי ואם נאנס או נגנב ביד המקבל ואם הקדישה המקבל; ואם האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי או לא וחלוקים בזו; ומי שהיה שלו ביד אחר ונתן לא' במתנה; ואם כתב לאחר כשיגיע לידי מיד פלוני יהא שלך ובא לידו ע"י א' ועוד חלוקים ותשובות בענייני מתנה.

רמב. הנותן מתנה באונס אי הוי מתנה; דיני מסירת מודעא באונס ודין מתנה טמירתא.

רמג. המזכה מתנה לאחר ע"י אחר אימתי הנותן או המקבל יכולין לחזור; ודין הולך או תן אם הוא כוזב או לא; ואם אשה צותה בשעת מיתה שבעלה יתן מתנה לאחר ונתרצה אם צריך לקיים; ואם צוה הנותן לעדים לכתוב שטר למקבל ואח"כ מוחה בעדים; חש"ו ואשה ועבד אם יכולין לזכות לאחר.

רמד. האומר לב' או לג' שיכתבו שטר מתנה לפלוני אם הם יכולים לומר לאחרים שיכתבו.

דינו; ואם מכרן האב או הבן ומת אי המכירה קיימת; ומתנות בריא שכתב בה מהיום ולאחר מיתה; ואם הקנה לא' מתנה עם פטירת המקבל יזכה בהמתנה; ובריא שאמר יתנו כך וכך לפלוני אי מקרי מצוה מחמת מיתה לענין דלא בעי קנין ואם יוכל לחזור; והמקנה ביתו לבנו ומשייר כח לעצמו אם יוכל לדור בו עם אשתו; וחלוקים עוד אם היתנו שלא יוכל למכרו למזונות ואומר שאין לו מזונות ומהו בכלל מזונות.

רנח. אימת אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו כגון נתן לו מתנה וא"ל שדי בתונה לך לאחר מיתה; ואם כתב לו מתנה לאחר ל' יום ומת או המקבל; ואם כתבו העדים הומן בלא צוואת הגותן.

הלכות אבידה ומציאה

רנט. איזה מציאה חייב להחזיר ואיזה שלו וחילוק מקום רוב ישראל או רוב גוים; ואם מצא יין אימת חיישינן שמא הוא של גוים; ורוב וקרוב א' מהן הולכין; ואי כופין לעשות לפנים משורות הדין; וגוים שמצאו אבידה וקנו ממנו אי חייב להחזיר; ואוויזין ותרנגולין שברחו מבעליהן וצדן א' אם חייב להחזיר; ושר שהיה חייב לא' ונתיאש השר ואח"כ ניכה לאחרים במס אי חייב לשלם לראשון.

רס. המוצא בגל או בכותל ישן או שמצא בבית שדרו בו רבים או בפונדק או לפני השלחני; או המוצא פירות כגון תאנים וחטים וגזולות וחילוק בין מוצא בבקעה משתמרת לשאינו משתמרת.

רסא. המוצא דבר שניכר שאינו אבוד מבעליו ואיזה דבר מקרי אבוד מבעליו שחייבו להשיבו לבעליו.

רסב. אבידה שאין בה ש"פ אין חייב להשיב וכיצד שמיין אם הוא ש"פ; אין המוציא חייב להכריז אלא בדבר שיש בו סימן; ואם ניכר בו שהוא אחר יאוש או שמצאה לאחר יאוש; ומהו נקרא סימן לעניין אבידה; והמוצא דבר שיש להכירו בטביעת עין.

רסג. המוצא דבר שהוא מתבייש להטפל בהשבתו.

רסד. פגע באבידתו ובאבידת חבירו ואבידת רבו או אביו איזה קודם; ואם הגיה אבידתו והציל אבידת חבירו כיצד משתלם; דין טול דינר והעבירני וכל דין השוכר פועל ונדר לו יותר משכרו וכן בהשבעת שדים.

רסה. הרואה אבידה ומאבד שלו אם חייב להחזיר

בחנם; ואם משלם לו כיצד משלם לו כפועל בטל.

רסו. אבידת גוי ומשומד ומינין ומסורין ושאר ע"ע

אימת מותר ואימת אסור; המורד הנאה מחבירו אם מותר להחזיר לו אבידה ואם אמר לו אביו שלא

להחזיר האבידה.

וציותה לתת נכסים לא' ובעלה שמע ושחק אי הוי מתנה; ומי שצוה מקצת נכסיו לבתו להשיאה והם השיאה בפחות ממה שצוה; וא' שצוה לעשות מנכסיו ב' ס"ת כיצד צריך לעשותן.

רנא. מתנות ש"מ או בריא שכתבו בה מחיים ובמות; ואם המקבל אומר בריא היה כשנתן המתנה והנתון אומר ש"מ ומי נאמין בדבר זה או המקבל אומר שמת מתוך חליו והיורשים אומרים שעמד.

רנב. דין מתנות ש"מ אינו אלא לאחר מיתה ודינו כירושה; ואם כתובה ומזונות ושאר דברים נגבית ממתנות ש"מ; אימתי אמרינן מצוה לקיים ד"ה ואם כופין על כך וחילוקים רבים בו; א' שצוה לפני ג' כיצד ידונו או יעידו בדבר וכשר; איזה לשונות משמע הם לשון מתנה ואיזה לשונות הם לשון ירושה או לשון מתנה; ואם אמר תנו לפלוני או לאשתי ד' וזו אי ר"ל בחובותיהם וחלוקים בו; או שאומר תנו לפלוני וישא את בתי ואם נחסרו או נפסדו הנכסים אח"כ הפסד למי; או אם אמר תנו ק' תביות שבמרתף לפלוני ונמצא יותר; או שאמר תנו לבתי לנדוניא אם גותנין לה מיד ואם נתן לו ע"מ להשיא בתו ולא השיאה, ואם אמר תנו מנה לפלוני מנכסי אי גותנין לו מזומנין; ואי חיישינן למנה קבור; ואי אמר תנו מעות או זהובים לפלוני כיצד הוא משמעותן; ואם אמר הלוואתי לפלוני; ומי יוכל להקנות אצל הגוי הלוואה במתנת ש"מ; ואם נתן לו בית לדור או דירה בבית וחלוקים בו; אם הקנה דבר שאין בו ממש ואם יוכל המקבל להשיבו אחר; ואם אמר יחלוק פלוני בנכסי או תנו לו חלק בבור או בשדה; ואם אמר נכסי לטוביה והיו שנים ששמו כך וצוואה הנעשית בערכאות ש"ג או בעד או בשאר פסול.

רנד. ש"מ שביקש שיקנה לו קנין בשבת.

רנה. ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי אם הוא שהודה בכתב ידו או שתובעו והודה לו אי מקרי הודאה ואם גותנין; או שאמר מנה לפלוני בידי ואח"כ אמר פרעתי ואם מכרו היורשים נכסיו או אם נאמנים לומר שנתנו מה שצוה; ואם [הטמין] ואמר של פלוני הם או של הקדש הם או שנמצאו כתוב על תיבתו שהם של הקדש; או שאחד אמר על נכסי אביו כך או שאמר לו בעל החלום כך; ואשה שקיבל קנין צוואת בעלה או שהוא אומר לקיים צוואות אשתו ואח"כ אומר שמה שאמרו כך כדי שלא להכעיס.

רנו. גר שנתן מתנה ש"מ אם דבריו קיימין; או שאמר שצוה לתת מתנה לגוי או שאומר לעשות עבדו בן חורין ואי אמרינן בו מצוה לקיים דברי המת; ודין שתוקי שהקנה במתנת ש"מ.

רנז. הכותב לבנו נכסיו מחיים ולאחר מיתה מה

רעח. באיזה נכסים נוטל פי שנים ואיזה מקרי ראוי או מוחזק.

רעט. אם אומר על א' מבניו שהוא ממזר או אינו בנו אם נאמן לענין ירושה; ואם נאמן על בני בניו; ואם אומר על בן זוגה שהוא בנו אינו נאמן.

רפ. אמר א' מהאחין על א' מהשוק שהוא אחיהן לנחלה או שבא א' שהוא אחיהן; ואם היה להם ספק אח או שהיה א' מבניו טומטם ואנדרוגנס ואם הניח בת וטומטם ואנדרוגנס; ואם נפל הבית עליו ועל אמו או על בן בתו; ואם (נשבעו) [נשבה] ונולד הספק אי מת תחלה וכיוצא בזה ושאר ספיקות הנולדות בזה; ואם הלך היורש למדה"י ובאו שאר קרוביו לנחלה.

רפא. אומר על א' מבניו שלא ירשנו או אמר על א' מבניו שירש הכל או שהבכור יטול כפשוטו או איפכא; וחילוק בין אומר ל' ירושה ללשון מתנה; ואם אמר ב' הלשונות ואיזה לשון הוי ירושה או לשון מתנה וחלוקים בזה; כל דיני שח"ז במה יש לו חלק ובמה אין לו ואם יוכל למכרו; ואם מלוה או עישור נכסים קודמות לחוב זו וחלוקים רבים.

רפב. אסור להעביר נחלה מבן א' לחבירו; ואם צוה לעשות מנכסיו הטוב שאפשר נותנו ליורשים דאין טוב ממנו.

רפג. גוי וגר ומשומד אי יורשו אביהן ואם אחרים יורשין אותם; ואם בעל יורש אשתו משומדת; ומשומד שהפקיד מעות אצל ישראל ומת אי יורשיו יורשין אותו.

רפד. איזה עדות וחזקה צריך היורש להביא שינחל המוריש ואי סמכינן אחזקה ומי נאמן בו; ואם בא א' שהוא קרוב אי נותנין לו הירושה או אי חיישינן שיש קרוב עוד יותר; ומי שטבע במים שאין להם סוף אי מורדין הקרוב לנכסיו או ע"פ היבמה.

רפה. אי מת מורדין קרוב לנכסי שבוי; וכן מי שיצא לדעת או שלא לדעת או נשתטה אם מורדין קרובים לנכסים ואי הב"ד מעמידן אפטרופסין לנכסים וחילוקים בין אם שמעו בו שמת ללא שמעו ובין קרקע למטלטלין ואם היה הקרוב או השבוי קטנים ואם מורדין קרוב לנכסי קטן.

רפו. אחין גדולים וקטנים או אחיות שירשי' אביהן והגדולים צריכין יותר להוציא מן הקטנים כיצד ישומו וידונו בענייני הוצאות; ואם שתקו ונתפרנסו ביחד; ואם נשאו מקצתן בחיי אביהן אם הקטנים נוטלים קודם הירושה כנגדן; ואם שלח האב שושבינות וחזר למי חוזרת וכל דיני שושבינות.

רפז. אם השביחו האחים הגדולים הנכסים שהיה סבור שאין לו אחים ובאו לו אח"כ אחין; ואם פשעו הגדולים בנכסים ונגנב או נאבד איזה דבר מהן ואם

רסו. לאיזה מקום צריך להחזיר אבידה איזה מקרי סימן מובהק להחזיר אבידה עליו; ואם ב' הביאו עדים כל א' אומר שהוא שלו או שכל א' נותן סימניו למי נותנין; שומר אבידה אם הוא כש"ש או כש"ת ואם מותר להשתמש בה; אם מצא ספרים אם מותר ללמוד בהן וכיצד ישתמש באבידה שלא תתקלקל; ואם נתנו חרם בעד עבדה והיו שם אנשים שאומרים שנמסר להם הדבר בסוד.

רסח. ד' אמות של אדם קונין לו בר"ה המציאה שבאה לתוכן; ואם ב' באו לתוך ד' אמות; ואימתי חצרו של אדם קונה לו מציאה שבאה לתוך השדה. רסט. המראה מציאה לחבירו או המגביה לחבירו מציאה איזה מהן קנה; וראובן שאמר לשמעון בא ונקנה סחורה ביחד ואז קנה שמעון ואח"כ אמר לראובן שקנאה לעצמו ואינו רוצה ליתן חלק לראובן.

ער. מציאת חש"ו ומציאת בניו ובנותיו אם הם שלו ומציאת בני ביתו; ואם נתנו מתנה לקטן אם זכו בו אביו ואם אדם מוריש פעולה בניו לבניו האחרים וכן הטוען על מקצת אביו שהם שלו.

רעא. דיני פריקה וטעינה [ודין] צער ב"ח מדאורייתא ואיזה דבר מותר לעשות בב"ח ואין בו משום צער ב"ח, וא' מבני חבורה שנפל חמורו אי חייבין להעמיד לו חמור אחר.

רעג. דין הפקר ולפני כמה צריך להפקיר ואימתי נקרא הפקר ואיזה דבר הוא בחזקת הפקר שמותר לאדם להחזיק בו.

רעד. תקנות שתיקן יהושע בא"י ואיזה נוהג בח"ל. רעה. נכסי הגר אם הפקר; ואיזה דבר הוי חזקה לקנות בנכסי הגר ואם החזיקו בנכסיו איזה חזקה קניא; ואם מת מי יורשו; וכן עבד ושפחה שמתו; ישראל שהיה לו משכון בעד גר או גוי ומתו ובא א' להחזיק בו אי מהני חזקתו; וכן אם נפל מיד גוי ומצאו ישראל אחר; וכן אם היה לגר משכון ביד ישראל ומת הגר או הגוי אי זכה ישראל במה שבידו.

הלכות נחלות

רעו. סדר נחלות כיצד הוא; ואי יורש קרוביו ומי אינו יורש; ושם אם אדם יורש טובת הנאה של אביו; ואם היה לאביו חזקה על הצבור אם בניו יורשים אותה חזקה ואם יורש דבר שאין בו ממש; ושתוקי מי יורש אותו אם אין לו בנים; ואם קטן שלא כלו לו חדשיו יורש את אמו להנחיל אביו מן האם.

רעז. איזה בכור נוטל פי שנים; ואם היה כאן ספק בכור; ועל פי מי מחזקינן אותו בבכור ואם שמעו מאביו קצת משמעות שהוא בכור; ואם נוטל פי שנים בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס.

הקדיש גדול האחין מקצת נכסים; ואי דנין בזמא"ז דין ת"ח.

רפה. האחין שבאו לחלוק כיצד שמין מה שעליהם ואם יכולים למחות שלא יקנה א' מהן מתפיסת הבית; ואם שמין בגדי אשתו ובניו כשחולקים; ואם צוה אב לתת לא' שדה ואילו וחלקו ולא נתנו לו.

רפט. גדולים וקטנים או האשה מעוברת ובאין גדולים לחלוק; או מקצת אין כאן; ירד א' לעבודת המלך; ואם מקצת נטלו ומקצת לא וצריכים לקבורה.

רצ. כל דיני והל' אפטרופס שמינהו אבי יתומים או ב"ד וכיצד ממנין ואי סמכו יתומים אצל בעל הבית מעצמן; וכל דיני נכסי יתומים כיצד מתנהגים בהן; ואם הוא צוה שלא ליתן הממון לבניו או שאינן מתנהגים בדרך ישרה; ואם נמצא כתוב בפנסק של אפטרופסין שהיתומים חייבים לו אם נאמן; ושם אי ב"ד נזקקין בנכסי קטן שיש לו אב; ומי שנתן מתנה לקטן ע"י גדול ומסרה הגדול ליד הקטן חייב הגדול בפשיעה.

הלכות פקדון

רצא. במה חייב כל א' מהשומרים ומאימתי מתחייב ובאיזה לשון מתחייב הש"ח שמשמעות הלשון שקיבל עליו לשמור; ואם נתן לו זהב לשמור ואמר שהוא של כסף; ותחלה בפשיעה וסופו באונס; ואיזה דבר מקרי פשיעה או אונס; ואם הניח פקדון במקום שמגניח שלו; וכיצד צריך לשמור הפקדון ובאיזה מקום יניחנו וכל דבר ודבר לפני מה שהוא; ואם מסרו לשומר אחר או לאשתו ובניו ושאר בני ביתו ורבים חלוקים בו; ואם מתנה ש"ח להתחייב באונסין; ואם בעליו עמו בשעה שנתנו לשמור או בשעה שנאבד.

רצב. השולח יד בפקדון מאימתי מתחייב; ואם חשב לשלוח יד ואיזה מקרי שליחות יד שיתחייב אח"כ באונסין; ואם מותר להשתמש במעות הנפקדים אצלו; ואם הרויח בהם אי צריך ליתן הרווח לבעלים ואם באו אנסין על הנפקד ולקחו הפקדון ופדה עצמו בו מה דינו; ואם מערב פירות פקדון עם פירותיו ולא ידע מה היה כיצד יעשו; ואם רואה בפקדון שמתקלקל אימתי מותר למכרו ואימתי ישתמש בו כדי שלא יתקלקל ואם צריך לעשות לו איזה תיקון שלא יתקלקל; ואם הפקידו ספרים אצלו אם מותר ללמוד מהם.

רצג. פקדון לא ניתן לתבוע או להשיב אלא במקום שהופקד כגון הפקידו ביישוב לא יוכל להשיב או לתבוע במדבר ואם קבלו לזמן אם יוכל להשיבו תוך זמן; או שא"ל קח פקדונות ולא רצה לקחו ונאנס אח"כ ואם לקחו הנפקד עמו למדבר ונאנס שם.

רצד. תבע ממנו הפקדון וכפר בו אימתי געשה עליו גזלן; ואיזה עדים או ראיות צריך שיביא שיפטור;

ואם אין לו עדים איזה שבועה צריך לישבע ואח"כ יפטור; ומי שקיבל שכר והמציא חוב לא' אם חייב להטריח עצמו לגבות בחוב; וכן שומר שנגנב ממנו האבידה והוכר הגנב אם חייב הוא לטרוח עצמו לתבוע לדין.

רצה. אם אמר השומר הריני משלם ולא אשבע אימת קנה הכפל ואם יוכל לחזור בו ואם צריך לישבע; ואם צריך לישבע שאינו ברשותו; ודין יוקרא וזולא ושכר הבהמה כשישלם השומר הבהמה; ואם הוחזק הבהמה אם חוזר לבעליה; ואם בעל הפקדון הביא עד שהשומר פשע והוא הביא עד שלא פשע.

רצו. אם טען הנפקד הפקדת בידי על תנאי כך וכך ובעל הפקדון אומר בתנאי אחר או אין זה פקדוני או אמר שהשתמש בו או היה יותר מזה; ואי אמרינן מגו לפטור משבועה.

רצז. המפקיד בעדים אם יכול לומר נאנסו או החזרתי לך במנו נאנסו או נתת לי במתנה; או אינו עשיר שיהא לו כזה ואין לו עדים למפקיד אם מוציאין בזה מיתומים; ואם אנו רואים הדבר בידו ואומר שזה אינו מה שהפקידו.

רצח. שומר שנתחייב לשלם ואינו יודע כמה הוא. רצט. שנים שהפקידו אצל א' ובא א' מהן לתבוע חלקו אם נותנין לו בלא חבירו.

ש. שנים שתובעין לא' כל א' אומר אני הפקדתי אצלו והוא אומר א' מכס וא"י איזה; וכן א' ק' וא' ר' וכל א' רוצה ר'; וכן אמר לב' אביו של א' מכס הפקיד אצלי; ורועה שקיבל ב' בהמות ומתה א' וא"י איזה.

שא. שומר עבדים קרקעות שטרות הקדשות ופשע אם חייב לשלם ואם יש בהן דין שומרים ובמה מתחייב השומר באלו; והאומר לשומר לאבד הפקדון ועשה אם נפטר בכך.

שב. אשה וקטן שנתנו פקדונות או קבלו פקדונות; ומי ששכר הקטן וחייב לשלם לו אם גובין ממנו בב"ד.

הלכות ש"ש

שג. ש"ש חייב בגניבה ואבידה ופטור מאונסין ואיזה דבר מקרי אונס או גניבה ואבידה ופשיעה שחייב; ובאיזה שכר מקרי ש"ש ואם עשה לו איזה טובה.

שד. פועלים שהעבירו חביות ממקום למקום ושברוהו אימת מקרי אונס ואימת חייבין; וכמה משלמין כשעת שבירה או תביעה וש"ש לזמן וכלה זמנו.

שה. ש"ש שהתנה להתחייב באונסין וש"ח לפטור משבועה וש"ש שמסר לשומר; ודין שמירה בבעלים; וב' שאומרים זה לזה או כל א' השאיל דבר לחבירו או א' שואל וא' שומר ונאבד האחד אי מקרי שמירה בבעלים.

שיו. השוכר בית אם יוכל להשכירו לאחרים וכן ב' שותפים ששכרו בית אם א' יכול להעמיד א' במקומו; אם המשכיר יוכל לומר תניהו לי או השוכר יוכל לומר תעמוד כך ואני אשלם שכירות; ומקבל מתנה לדור בבית אם יוכל להעמיד אחר במקומו וכן הנותן לאחר במתנה ומשייר לעצמו כח לדור בו אם יוכל להעמיד אחר במקומו וחלוקים רבים בו; ואם ירשו בנים זכות אחר מות אביהם.

שיו. שכירות אימתי משתעבד; ואם טען השוכר פרעתי או שכרתי בכך וכך ושאר טענות מי נאמן ומי נשבע.

שיח. ראובן שהשכיר רחיים לשמעון ליתן לו קמח בשכרן ואח"כ א"צ להקמח; וכן מי שקיבל עליו לזון חבירו וא"צ למוזנות.

שיט. מי שביקש מחבירו שישכיר לו ביתו להכניס פירות ולא רצה והטענה באיזה ענין עד שהכניסן לביתו ואח"כ גודע לזה הטעות אם מותר להוציא פירותיו.

הלכות מקבל וחוכר

שכ. איזה מקרי מקבל או חוכר או שוכר וחלוקים ביניהם עם בעל בית; ואם א' הוסיף בחכירו או בקבלנות אם נשתנה דינו משום זו.

שכא. המקבל או חוכר שדה ויבש מעיין ונקצץ האילן מה דינו; וכן בשוכר חוקת חנות מאחר ואירע שנתקלקל ההלואה ורוצה לחזור בו וכיצד דנין בדבר שיש בו מכת מדינה.

שכב. נשדפה שדה או אכלה חגב.

שכג. החוכר או מקבל שדה לזרוע מין א' באיזה מין מותר לשנות לזרוע מין אחר ובאיזה מין אסור. ואם שינה ממין א' לחבירו.

שכה. המקבל שדה או חוכר אימת מותר לזרוע פשתן; ואם יש לו בקורות שקמה.

שכו. השוכר שדה לזרוע מין המפסיד הקרקע וזרע מין שאינו מפסיד אי מנכה לו בשכירות שבה הקרקע.

שכז. המקבל שדה מחבירו והובירה ולא עבדה. שכת. המקבל שדה מחבירו לזמן ידוע ומת והניח בו.

של. דין שתלא והוא המקבל עליו שדה ליטע כיצד יטע לו ואם רוצה להסתלק מה דינו וכל התולה בדין זו נתבאר שם.

הלכות שכירות פועלים

שלא. השוכר פועל כיצד יתנהג עמו אם אין מנהג; ואם הפועל מעיר אחת ועיר חדשה שאין בה מנהג; ובמה מתקיים השכירות; ואם יש איסור לאדם להשכיר לעצמו משום עבדי הם ולא עבדים לעבדים והמבקש א' להשתדל בעדו אם נאמן במה שהוציא; ואם יוכל

שו. האומנים ש"ש הם; ואימתי חייבין או פטורין וכמה משלמין; ואם אומן קונה שבח כלי; ואם שינה אומן והשביח או הפסיד כמה משלם; וסופר שכתב ס"ת וכתב כמה טעויות אי מקרי שינוי וקלקול וחייב לשלם; ואם קלקל האומן כגון טבח ששחט טריפה ומראה דיגר לשולחני ונמצא רע; ואימת מעבירין לאומן ואם צריך התראה; ודין מלמד שבטל.

הלכות שכר

שו. השוכר בהמה מאימתי עומדת ברשותה להתחייב בגניבה ואבידה; ובאיזה דברים השכירות נגמר ונקנה ואין א' מהם יכול לחזור; ואם הוזקה בהמה נזק שעתיד להתרפאות אם חייב לשלם.

שח. השוכר אסור לשנות כגון שכרו לרכוב עליו איש לא תרכוב אשה או גוי או להוסיף עליו משאו אם שינה והוסיף עליו מה דינו; ומי שנטל מחבירו סוס העומד להשכיר בלא ידיעתו; ומי ששכר סוס לזמן לילך בו למרחוק והלך מקצת הדרך וחזר לביתו אי יוכל להשתמש בבית בסוס עד תשלום זמן.

שט. שכרה להוליכה בהר והוליכה בבקעה ואיפכא אימת חייב; אם נעשה חיגר בדרך ולא חשש ורכב עליו ונתקלקל הסוס.

שי. השוכר חמור או סוס ולקחו לעבודת המלך או נעשה סומא או התליעו רגליו וכיוצא בו; אם מת החמור אם חייב משכיר להעמיד לו חמור אחר אי יכול למכור הראשון לשכור אחר וחלוקין בו; השוכר בית מחבירו אימת יכול להוציאו ואימת הוא יכול לצאת ואם יכול להעמיד אחר במקומו; או נפל מריבה בין שוכר למשכיר ושוכר שאמר למשכיר הרי שכירתך מחל לך ואח"כ רוצה לחזור; ואם המשכיר רוצה לבנות תוך זמן; נפל מחלוקות ביניהם בדמי שכירות כמה היה או אם פרעו ואם שנה מעוברת וכיוצא שביניה; נפל או נשרף הבית או כל העיר ומשכיר לו בית סתם איזה בית צריך ליתן לו; והדר בבית חבירו זה אומר שכורה אצלי וזה אומר שאולה ואוכל להוציאך כל זמן שארצה.

שיא. השוכר ספינה וטבעה בחצי הדרך או משכיר מכר סחורתו לאחרים בחצי הדרך.

שיג. משכיר בית לחבירו בבירה גדולה באיזה מקום רשאי להשתמש; והמשכיר חצר באיזה מקומות יש לו רשות להשתמש; והובל שבחצר.

שיד. המשכיר בית לחבירו איזה דברים חייב המשכיר לתקן או השוכר.

שטו. באיזה דברים נקנה שכירות קרקע ומטלטלין; ומי שדר בבית בתורת שאלה ואח"כ שכרו והמשכיר רוצה לחזור אי דירתו הראשונה מקרי חזקה.

חסימה; ואי חסמה צריך לשלם מה שראויה לבהמה לאכול.

הלכות שואל

שמא. השואל סתם אימת יכול לחזור ולתבוע אם בא לתבועו תוך זמן השאלה וחלוקי לשונות בזה; ומי ששואל דבר ומת אי יורשיו משתמשין בו כל ימי השאלה; ואם נאנסו מי חייב באונסין. שמב. אין שואל רשאי להשאל ואימת מותר להשאל; ודין שומר שמסר לשומר.

שמג. השואל לזמן וכל זמן השאלה או שחזר ושלחה לו תוך הזמן אימת נפטר ובאיזה אחריות עדיין חייב; ואם שאלה היום ושכרה למחר מה דין הלילה שבינתיים. שמד. אימתי השואל נאמן לטעון שמתה מחמת מלאכה ואם התנה עמו שלא ישבע או שיתחייב באונסין; ואם אמר איני נשבע והריני משלם ואם יושלם השברים ואם חלקו על שויו של השאלה; ואם שאל לו דבר ואח"כ אמר לו שיהא בידו למחצית שכו. שמו. איזה שאלה מקרי שאלה בעלים שיהא פטור מאונסין ושאר אחריות ואם שאלה בבעלים פטור אף מפשיעה ומי נקרא בעלים של שאל' כגון איש בנכסי אשתו או שליח וכדומה לזה.

הלכות גניבה

שמח. איזה גניבה אסורה או מותרת ואיזה חייבת בכפל וגניבת גוי אי אסורה או מותרת ומה דין כפל בזמנה"ז.

שמט. א"א שגנבה או השאלה חפצים וטענה שגנבו לה.

שנ. על איזה דברים חייבי ד' וה' אם טבח ומכר וכפר אם נמצא בידו.

שנא. הגונב בשבת או שבא במחבתת וגנב או שיבר כלים אימתי פטור מכח קים ליה בדרבה מיניה ואימת חייב.

שנב. הטוען טענת גנב בפקדון אימתי חייב או פטור מהכפל.

שנג. אימתי שינוי רשות או שינוי מעשה או שינוי השם קונים בגניבה; וחילוק בין נתיאשו בעלים ללא נתיאשו ואי יאוש לחוד קונה וחלוקים בזה.

שנד. אם השביחו הגניבה ואיזהו של בעלים וכן אם היתה הגניבה שוה ד' בשעת הגניבה והוקרה או הוזלה או נשברה נפחתה כיצד משלם אותה.

שנה. הגונב מבית חברו והחזירה לרשותו בלי ידיעתו או גנב מעות והבליע לו בחשבון אימת נפטר; ושומר שגנב מפקדון שאצלו באיזה חזרה נפטר.

שנו. אסור לקנות דבר שידוע גניבה או לסייע לגנבים והקונה מגנב אימת צריך לחזור.

המשתדל לחזור באמצע השתדלות; ודין שהשכיר עצמו סתם ואמר שמנהג החזנים אינם נותנין מס על מי סומכין לדעת המנהג; ואם אירע לו אונס לפועל שנתקלקלה המלאכה אם הפסיד שכירותו.

שלב. השולח שלוחו לשכור לו פועלים ושכרו לו יותר ממה שצוה אותו או בפחות; או שאמרן בעל הבית או ששכר פועל והראה לו בשל חברו; וב"ב ופועלים שהטעו זא"ז בענין השכירות כגון שא' אמר לחבירו כך וכך הפועלים משכירים ואינו כן או שהפועל אומר קודם שהתחיל במלאכה שלא בפני ב"ב שאינו רוצה לעשות אלא בכך וכך ואם התנה שם פועל לתת לו איזה חפץ בשכרו או שישא בנו את בתו וחזק בו אח"כ אם מותר לתת לו אח"כ דמיו וחלוקי' באלו הדינים ואם הוקרה [או] הוזלה המלאכה באמצע היום ופייסו זה את זה ושטר השכירות אם צריכים לקיים.

שלג. השוכר פועל ורוצה ב"ב או הקבלן לחזור בו; והאומר לאומן עשה דבר פלוני ואקחנו ממך ואח"כ חוזר בו וחלוקים רבים; וחילוק בין פועל לקבלן; ודין דבר האבוד ושאינו אבוד ובין אירע אונס לפועל או לו; ודין מלמד עם ב"ב מי מקרי קבלן או פועל ואי חוזר א' מהן וחלוקים רבים בזה; כיצד ילמד עם הנערים וכיצד יתנהג מלמד; ואב השכיר בניו למלאכה אם יכולים לחזור בהן; וחזן שהשכיר עצמו ולא התנהג אם צריכים ליתן לו מה שנתנו לו קודם; ואיזה מקרי אונס ואם חלה הפועל ההפסד למי.

שלד. אם אירע אונס לפועל או לב"ב שלא יוכל לגמור המלאכה או הפעולה ההפסד למי; וכן השוכר בית ומת אם צריך לשלם כל השכירות וחילוקי' בזה; וכל דיני מלמד; שכיר ב"ב או חלה המלמד או התלמידים או מת א' מהם או אם אירע אחר וכל דינים התלויים במלמד עם תלמידיו שם; גם שם מדיני רב שמורה בענין איסור והיתר ואח"כ ביקש שכר על מה שעבר; ומי שלמד עם א' בלא שכירות אם חייב לשלם לו; ובשכר חזנים ומלמדים כיצד משתלם.

שלה. השוכר פועל ונגמר המלאכה באמצע יום אם יוכל ליתן לו מלאכה אחרת; והשולח שליח להביא לו איזה דבר ולא מצאו או שלא נצטרך לשליחות; והשוכר פועל ביותר מן הראוי לשוכרו או ששכרו לזמן ואינו צריך לו כל הזמן; ומי ששכרו לילך עמו למרחקים ונשאר במקומו.

שלו. השוכר פועל והראה לו בשל חברו ומי ששכר מלמד לחבירו ושחק חברו ואח"כ רוצה לחזור מה דינו; ואם א' יוכל לומר לפועל טול מה שעשית בשכרך.

שלו. אימתי הפועל אוכל ממלאכתו שעושה עם ב"ב. שלח. אמתי אסור לחסום הבהמה ואיזה מקרי

שעד. גול קרקע ומכרה או נתנה לאחר ואח"כ לקחה מגזול אימתי זכה קונה ומקבל.

שעה. היורד לשדה חבירו ונטעה או עבדה או בונה חורבת חבירו כיצד נוטל שכרו; וחילוק בין עשה ברשות לשלא ברשות ובין עשויה ליטע לאינו עשויה ליטע; וחילוקים בזה בבית שבנה על חורבת חבירו עשויה ליטע או לאו.

שעו. אסור להשיג גבול ונקרא גנב גזלן ואם א' מותר ליקח מערופיא חבירו.

שעז. דין מיצר שהחזיקו בו רבים אימת מותר לקלקלו ואימת אסור.

הלכות נזיקים

שעה. אסור להזיק חבירו ולגרם היוזק ואמרו האי מאן דבעי למיהוי חסידא יקיים מילי דנזיקין; היוזק באונס או בשוגג אימת חייב לשלם ואיזה מקרי אונס לפטור מנזיקין; ומקום שדרך בני אדם להזיק זה את זה בשמחת חופה וש"ת.

שפ. האומר לחבירו להזיקו אי חייב לשלם אח"כ; וכן אם אמר שבר כלי פלוני.

שפא. הקוצץ נטיעת חבירו כמה ישלם; וכן שוחט שור של חבירו בין עומד להריגה או לא; והעושה מצוה שהיה לחבירו לעשות; והמזיק חבירו ואמר שחבירו צוהו להזיקו אם נאמן אפילו במגו.

שפג. שור שעלה ע"ג שור חבירו להרגו ובא בעל השור ודחפוהו עד שמת עליו; וכן מי שנשתמש בכלי של חבירו ובא בעל הכלים ולקח שלו ועי"ז הוזק חבירו.

שפו. השורף שטרותיו של חבירו או מחל חוב חבירו כיצד ישלם; ומי שהדר אחר גוי להלוות לו בריבית ובא אחר ולוה לו; והמזיק שעבוד חבירו. שפו. כיצד ישלם המזיק לניזק.

שפת. כל דיני מסור איזה דמי מותר ומי נקרא מסור ואימת צריך לשלם ומי נאמן עליו וכל דיני התלו' בדיני מסור נתבארו שם; ובאיזה מותר לילך לפני ערכאות ש"ג ולמסור חבירו; וב' שמסרו זה את זה מי הוא החייב וחילוקין.

הלכות נזקי ממון

שפט. אם עבדו היוזק אם חייב לשלם; וכן על נזק בהמתו וחילוק בין תם למועד ועל איזה נזיקין; וחילוק ברשות בעלים או ברשות אחרים; ודיני נזקי קרן; ואם בעט סוס ברגליו הוי תולדה דקרן וכל הוזקות ע"י שינוי.

שצ. נזקי רגל ואיזה תולדותיו; ובאיזה ענין חייב משום רגל; ודין צרורות וכיוצא.

שזו. המכיר כליו וספריו ביד אחרים ואומר שהם גנובין אימת נאמן.

שנת. אסור לקנות דברים חזקתן גנוב כגון מרועים שהרועים גנבן ומאריסין ושומרי פירות וכדומה וכן מנשים; ואשה שלא רצתה לציית דין וגזרו שלא ישאנה.

הלכות גזילה

שנט. אסור גזל אפילו לגוי אף ע"מ לשלם וכן חמסנות ולהכריח חבירו שימכור לו את שלו או [להתאוות] של חבירו.

שס. איזה גזילה צריך להשיב ואם נשתנה הגזילה אימת צריך להשיב ואיזה שינוי קונה וחילוקים בין שינוי חזור או לאו.

שסא. אי יאוש קונה גזילה ואי ייאוש ושינוי רשות או שאר שינויים קונים; ואם מת הגזלן והניח הגזילה אימת צריכים לשלם.

שסב. אם השביחה הגזילה או נתייקרה נפתחה או הוזלה או נשברה כיצד משלם.

שסג. גזל פרה והזקינה או כחשה שעשה בה מלאכה או שתקף בכלים של חבירו ועשה בהן מלאכה או שהשכירה לאחרים או שלקח סוס שעומד לשכירות ועשה בו מלאכה בלתי ידיעת הבעלים; ודין שואל שלא מדעת.

שסד. מי שלקח את של חבירו או לפני עד א' ואומר שלי אני נוטל או אומר החזירו.

שסו. גזלן הבא לעשות תשובה; ואימתי אין מקבלין משום תקנות השבים.

שסז. הבא לעשות תשובה ואין הנגזל כאן אי צריך להוליכו אחריו או ימסרו לב"ד או ליד שלוחו; או מת הנגזל למי יחזור ואי מחל לו אי מקרי השבה.

שסח. סתם גזילה או גניבה אי הוי ייאוש; והקונה מן הגזלן או גנב אי יחזור לבעלים; והקונה ממי שבא לידו גניבה שנגנבה לישראל; והמציל מן הלסטים או גנבים אי צריך להחזיר לבעלים; והקונה ספרים או שאר כלים שלקחו מישראלים בגזירה אי צריך להחזיר. שסט. אסור לקנות שום דבר מגזלן ואי עשו תקנות השוק בגזלן; ואי מותר להנות מדבר הגזול ואסור להנות ממוכסן או גזלן וחלוקים בה.

שע. איזה דברים אסורים לעשות משום גזל כגון מפריחי יונים ובאיזה ענין אסור ומשחקים בקוביא; ועני המנקף בראש זית מותר לעני אחר ליטלו; והגזול נחיל דבורים של חבירו.

שעא. קרקע אינה נגזלת; והלוקח קרקע מגוי שלקחה מישראל; ודין קרקע נגזלת.

שעג. קנה קרקע שהיתה גזולה והשביחה ובא הנגזל להוציאה מידו כיצד דין השבח וגביית הנגזל.

שצא. נזקי שן ואיזה תולדה דשן; ובאיזה מקום חייב.

שצב. כלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכלו שם והדליק הגדיש.

שצג. מכנים פירותיו לחצר חבירו ובא שור חבירו ואכלן אימת חייב או פטור.

שצד. המעמד בהמתו אצל גינת חבירו ונפלה לגינה ואכלה שם פירות אימתי חייב לשלם ואם אכלה פירות מחוברים כיצד שמין הגזק.

שצו. אם שמר שורו ויצא והזיק אימתי חייב ואימת פטור; וחילוק בין תם למועד ובין שמר כדרכו ללא כדרכו ואיזה מקרי שמירה ראויה.

שצז. בהמה שרגילה להזיק אם יוכל הניזק לשוטטה.

שצח. שור שנכנס לרשות חבירו והזיק שורו של בעל הבית בנגיחה או להיפך שנפל לבורו של חבירו וקלקל מימיו.

שצט. פרה שנגחה והיא מעוברת אם גובין מן הולד; וכן הוגחה פרה מעוברת כיצד משלמין הולד ואם היה ספק בדבר.

ת. שור שהיה רודף אחר שור והזיק וזה אמר בסלע הזוק או שהיה שנים רודפים וא"י איזה מהם הזיק; או שניזוקו שנים וא"י איזה הזיק [מא'] מהן.

תא. שור שהזיק וחזר והזיק אי ראשון חייב בהיזק שני.

תב. ב' שוורים שחבלו זא"ז כיצד משלמין המותר.

תג. אי שמין נבילה לניזק או השברים ואי נפחתו או הוזלו או הוקרו לאחר ההיזק.

תו. שור שהזיק ומכרו המזיק מותר לקונה להשתמש בו או גיזק מוציאו מיד לוקח.

תח. מי נאמן להעיד על גזיקין ואיזה עדות צריכין ואי דנין ע"פ אומדנות המוכיחות.

תט. אסור לגדל בהמה דקה וחלוקין בזו.

תי. כל דיני נזקי בור ואיזה תולדה דבור ובאיזה מקום חייב על גזיקין אלו ושור שדחף בהמה לבור אי ישלם ההיזק.

תיב. המניח כד בר"ה או במקום אחר ובא חבירו ושברו וחילוקין בזו.

תיג. ב' בני אדם נושאים קדירות או שאר כלים והזיקו זא"ז או נתקלו זה בזה ונפלו.

תיד. אימתי אדם רשאי להוציא זבליו ושופכיו לר"ה ואם הוציא והזיק בו אחר.

תטו. הגודר גדרו בקוצים או הצניע ובא אחר והזיק; ומדת חסידות להצניע קוציו וזוכית שלא יזיקו בני אדם.

תיו. מי שהיה כתלו רעועה ונפלה והזיקה או סתרה והזיקה מי ישלם [והתרו] או לאו.

תיו. אסור לזרוק אבניו לר"ה או להזיק רבים כגון מחילות תחת קרקע או לבנות מקום שרבים הולכין; ואימתי רבים יכולים למחות בהוצאות זיוין וכדומה.

תיח. דין נזקי אש ומהו תולדותיו ובאיזה ענין יחייב.

תיט. כיצד גובין הגזק מהמזיק ומאיזה נכסים וכיצד גובין אם מת המזיק.

הלכות חובל

תכ. כל דין חובל בחבירו במה יתחייב והמכה חבירו בלא חבלה מה דינו; ואם מותר להכות אדם שרואה בו דבר עבירה ליסרו ואם מותר למוכה [לקבול] לפני ערכאות גוים.

כל דיני בושת המבייש חבירו בדברים או מעשה או בהוצאות לעז וכל התולה בזה; והקורא לחבירו ממזר או בן הזונה וכיוצא בו; הסוטר לחבירו או תקע באזנו ושאר הכאות הקצובין להם תשלומים והרבה בדיני הכאות וכיצד מענישין אותו.

תכא. החובל בחבירו שלא בכוונה במה חייב ואיזה גקרא שלא בכוונה או באונס; והמזיק אשתו בתשמיש; ואם אומר לחבירו קטע ידי או חבל בי; ב' חבלו זו בזו או א' רואה שא' חובל בחבירו וחבלו בו כדי להציל חבירו וחילוקין בזו.

תכב. החובל בחבירו צריך לבקש ממנו מחילה ולא יהא המוחל אכזרי; ובאיזה חטא א"צ למחול ובאיזה דבר אסור למסור דין שמים על חבירו.

תכג. הגוגף אשה ויצאו ילדיה או שחבל באשה התשלומין למי הם.

תכד. החובל באביו ואמו ואם מותר להקין דם לאביו; והחובל בעדו או בעד חבירו; או בעל שחבל באשתו או בבתו או אשה שחבלה בבעלה או באחרים וחילוקין רבים בדינים אלו.

תכה. חייבי מיתות ב"ד כיצד דנין אותן בזמה"ז; ודין הרודף אחר חבירו או בא במחתרת או בא על הגויה; ואיזו מתות דנין בזמה"ז ודין המינין ומסורין וכל דומה לזה.